

శ్రీః

శ్రీపాంచరాత్రే మహూపనిషది

మ హా ము ని క పి ల ప్రే రి తే న ప థ్యే న

సంవత్సరాయ ఉపదిస్తా

శ్రీసాత్త్వతాథా ప్రతిపాదికా

జ్ఞాన - యోగ - క్రియా - చర్యూ పాదాత్మికా

పాద్మసంహితా

— ❦ —

శ్రీ పరమహంసేత్యాది - శ్రీమద్రామానుజాచార్య

నిరవధిక పరమానుగ్రహ సమర్థిత

శ్రీయదుగిరి యతిరాజమఠ పరిబ్రథిమాలక్ష్మమీకణేన

శ్రీ య దు గి రి

యతిరాజ - సంపత్కుమార - రామానుజ మునిగః

సంశోధితా ప్రకాశితా చ.

(జ్ఞాన - యోగ - క్రియా - పాదాత్మికః)

ప్ర థ మ స ం పు టః

కల్పబాః గేఽర్హః.

శాలివాహన శకాబ్దాః ౧౮౪౯.

వి. నైడ్ అండ్ కంపెని, పవర్ మద్రాసురకాలా, బెంగళూరు.

విక్రయాయ సిద్ధాః గ్రంథాః

ఆంధ్ర లిప్యం.

పాంచరాత్రే పాద్యసంహితా:—

జ్ఞాన - యోగ - క్రియాపాదాత్మకః	ప్రథమోభాగః	౪	౦	౦
చర్యాపాదాత్మకః	ద్వితీయోభాగః	౫	౦	౦
సవ్యాఖ్యా అష్టశ్లోకీ		౦	౪	౦

దేవనాగరాక్షర ముద్రితాః గ్రంథాః.

భోజదేవకృత శృంగార ప్రకాశే (అలంకార గ్రంథే)

(౨౨-౨౩-౨౪) ప్రకాశాః ౩ ౦ ౦

అనంగహమః మాత్రరాజ ప్రణీతం

తాపసవత్సరాజ నాటకమ్ ౨ ౦ ౦

(ప్రాపణభృతిః పృథక్ దేయా)

పుస్తక ప్రాప్తిస్థానం—.

ఎం. సి. తిరుమలాచార్యః,

ఆసూరి - శ్రీనివాసయంగార్,

౬నే మెయిన్ రోడు,

మల్లేశ్వరం, బెంగళూరు.

శ్రీః.

ముఖ్యము

ఇమాం పాద్యసంహితామధికృత్య అవశ్యం వక్తవ్యం ఇతివృత్తం
ఇతః పూర్వం ప్రకాశితే ద్వితీయ సంపుటే ప్రపంచితం. తథాఽపి
కిచ్చిదత్ర అను ప్రస్తూయతే.

యః కిల పాఞ్చరాత్రాది గ్రంథప్రకాశనే అనన్యసాధితాం,
బహుద్రవ్య వ్యయేన ముద్రాశాలాదికం నిర్మాయ ఆయత్వాం
నిరంతర ప్రచయగమనాయ సుదృఢాం వ్యవస్థామాస్థాపితవాన్
శ్రీరంగపత్తనాభిజనః యోగీ పాథకసారథి అయంగార్ మహాశయః,
స ఇదానీం కీర్తిశేషవపుః జాగత్స్యేవ. తేన ప్రీత్యా ఆత్మనీన
త్వేన పరిగృహీతేన మయా ప్రకరణవిశేషే తన్మద్ర్యమాణానాం
గ్రంథానాం మధ్యే యథాయోగం కరిషయానాం, విశేషతశ్చ
పాద్యసంహితాయా శ్లోధనభారః ప్రతిశ్రుతచరః సంప్రతితా మిమాం
పాద్యసంహితాం సంపుటద్వయాత్తనా స్వతః సమ్మద్ర్య ప్రకాశనేన
అవారోపితః దైవయోగాత్, ఏవమపి న సంప్రీయతే తావన్నే అన్త
రాత్తా యత్తస్మిన్ మహాత్మని జీవతి సమక్షమిదం న సాధితమా
సీదితి. ప్రథమతః ప్రకాశితే చయూపాదసంపుటే సహృదయాన్
సాక్షీకృత్య మనాగావేదిత ఏవ ప్రతిజ్ఞా నిర్వహణానువాదేన కృతజ్ఞ
భావః అద్యత్వే అస్య ప్రథమభాగస్య ముద్రణేన సమగ్రాయా
స్సంహితాయాః తదనుస్మరణపరికర్మ అవశిష్టం ప్రాప్తకాల
మావేదనీయ మేవ భవతి.

తదేవమకించనేనజనేన ప్రతిజ్ఞాతమథం ఆత్మనా ఫలేగ్రహిం
ఆపాదితవంతం భగవంత ముక్తే సముపతిష్ఠామహే.

స్వేచ్ఛాకణ్ఠీరవన్య స్య స్సఖాలోకాయ కేసరాః ।
భక్తానాం హృదయం నేత్రే పుల్లన్తి యుగపద్యతః ॥

స్ఫుట మవితధసన్ధం దేవ! కాయాధవం తం
శరణముసగతం త్వామాతనోన్నాద్యుతం తత్ ।
లక్ష్మతశరణవాచో యస్మమాఽపి ప్రతిజ్ఞాం
సఫలయతి కృపా తే సేయముద్వేలభేలా ॥ ఇతి.

ఇతః పరం తద్భక్తాగ్రేసరే యోగిని ప్రస్తుత ముపనివేద్యతే.

యోగిన్ ! పదం సరమమేవ గతోఽసి ముక్తః
జ్ఞానేన వేత్సి విభునా సకలం యదీచ్ఛా ।
ప్రత్యేమి కీర్తి వపురవ్యభిసంద సేత్సం
ప్రేమ్నా పురేవ మమచాచమిమాం యథార్థామ్ ॥
హతో భాండాగారః సముపదలితః కోశనిచయః
పరిక్రీతం ముద్రాపయికమపి యన్త్రాది సకలమ్ ।
ప్రశాంతో గ్రంథానాం ప్రకటన మపాస్తో హరిగుణ
ప్రచారస్తీర్థో ఘృత్వయి సతి గతే ధామ పరమమ్ ॥

కింబహునా —

యత్తత్ప్రీతి శ్రుతమభూదిహ పాద్యతస్త్ర
సంశోధనం తు మయకా భవతః కృతే ప్రాక్ ।
సంశోధ్య సాంప్రత మముద్రయ మాత్మనైవ
చీర్ణాం ప్రతీహి సుమతే! మమ తాం ప్రతిజ్ఞామ్ ॥

శ్రీశాదబ్జభువం తతస్తు కపిలం తస్మాచ్ఛనాగాధిపం

పద్మం సోఽపి రసాతలే మునివరం సంవత్సరాశ్రావణాత్ |
కణ్వం సోఽపి మునీనసావపి భువి జ్ఞానం తదేవం ధృతం
పద్మోపక్రమతః ప్రసిద్ధిమయతే పాద్మీత్యసా సంహితా ||

ప్రతిపాద్య సంగ్రహ గ్రంథ పరిమాణే

జ్ఞానం యోగవిధిః క్రియాఽథ మహతీ చయోతి పాదాః క్రమాత్
చత్వారః ప్రథమే పృథగ్గణనయాఽధ్యాయాః మతా ద్వాదశః |
యోగే పంచ తతః క్రియామధిమితా ద్వాత్రింశతా తే పునః
చయాయామధికైకకా హి తదసా గ్రంథ ప్రమాణస్థితిః ||

ఇతి.

పాంచురాత్ర గ్రంథానాంఖలీభావే పరితాపః

ప్రాశ్నోచ్చయే గురవః పరాపరగతీ యస్య ప్రసాదోదయాత్
పశ్యన్తిన్త కరాన్తరస్థబదరప్రఖ్యం ప్రియంభావుకాః |
తేషాం జ్ఞానకులోద్భవా అపి జనా మోహాన్ధకారచ్ఛిదం
భాస్వంతం ధిగుదాసతే జడధియస్తం పాంచురాత్రాగమమ్ ||

సంస్కారం సంప్రదాయక్రమ సమధిగతం ప్రాప్తవంతఃప్రశస్తాః ||
ఏక ద్వాస్సన్తి నో వా భగవదభిమతే నిర్మలే పాంచురాత్రే |
డంభాచారైకనిష్ఠాః ధిగిహ కతిపయే స్వేష్టవాక్యోపసేకాత్
శ్రీప్రశ్నోచ్చయేంద్ర తన్త్రాధికమపి కలుషీచక్రరక్షీణ పాపాః ||

తజ్జాగ్రత సాత్వత ప్రియాః.

స్థలిత మధిక్మత్య సహృదయేషు నివేదనమ్

ముద్రాయాస్తు పరోక్షతః స్థితిపశాద్దేశే దవీయాన్తరే
ప్రత్యూహేషు పరశ్శతేషు యతన మోఘే ముహుః పారుషే ।
ప్రాతుంస్వం స్వయ మాశ్రుతే త్వరయతి స్వైరంఘ్రలన్త్యాం మతౌ
యాస్యత్ర స్థలితాని తాని కృపయా స్వేనోద్ధ్రియన్తామ్ బుధైః॥

మాతృకా కోశానాం స్వరూపం చయోపాద సంపుట
ప్రస్తావనాయామేవ నిరూపితం । తేష్వాదా లేఖక పరంపరాయాతాః
కెచిత్ శ్లోకాః ఉపలభ్యంతే తే యథా—

భగవచ్ఛాస్త్ర తత్వజ్ఞం భౌపగాయన వంశజమ్ ।
శ్రీరంగరాజ భట్టాయకం రామానుజ పదార్చకం ॥౧॥

శాండ్విల్యాస్వయ సంభూతం రామానుజ పదాశ్రయం ।
వందే గోవిందభట్టాయకం రజనాథ పదార్చకం ॥౨॥

భారద్వాజ కులే జాతం రామానుజ మతప్రియం ।
శ్రీనారాయణ భట్టం తం వాసుదేవ పదార్చకం ॥౩॥

కాళికాస్వయ సంభూతం శాన్తం రామానుజ ప్రియం ।
దేవరాజాఖ్య భట్టం తం వరదరాజ పదార్చకం ॥౪॥

మాంజ్యాయనాస్వయే జాతం రామానుజ పదాశ్రితం ।
వందే వామనభట్టం తం నారాయణ పదార్చకం ॥౫॥

కపిలాయ నమశ్చైవ పద్మాయ గురవే నమః ।
సంవత్సాయ నమశ్చైవ కన్వాయ గురవే నమః ।

నమో ఋషిభ్య స్సర్వభ్యో తతోజయ ముదీరయేత్ ॥౬॥
సరస్వత్యా సమేతాయ బ్రహ్మణే గురవే నమః ।

శ్రీమహిభ్యాం సమేతాయ కేశవాయ నమో నమః ॥౭॥
మాయా వినాశినీ నిత్యం సంసారాణాంవ సేతవే ।

అనఘం వామనం శౌరిం వైకుంఠం పురుషోత్తమం ॥౮॥

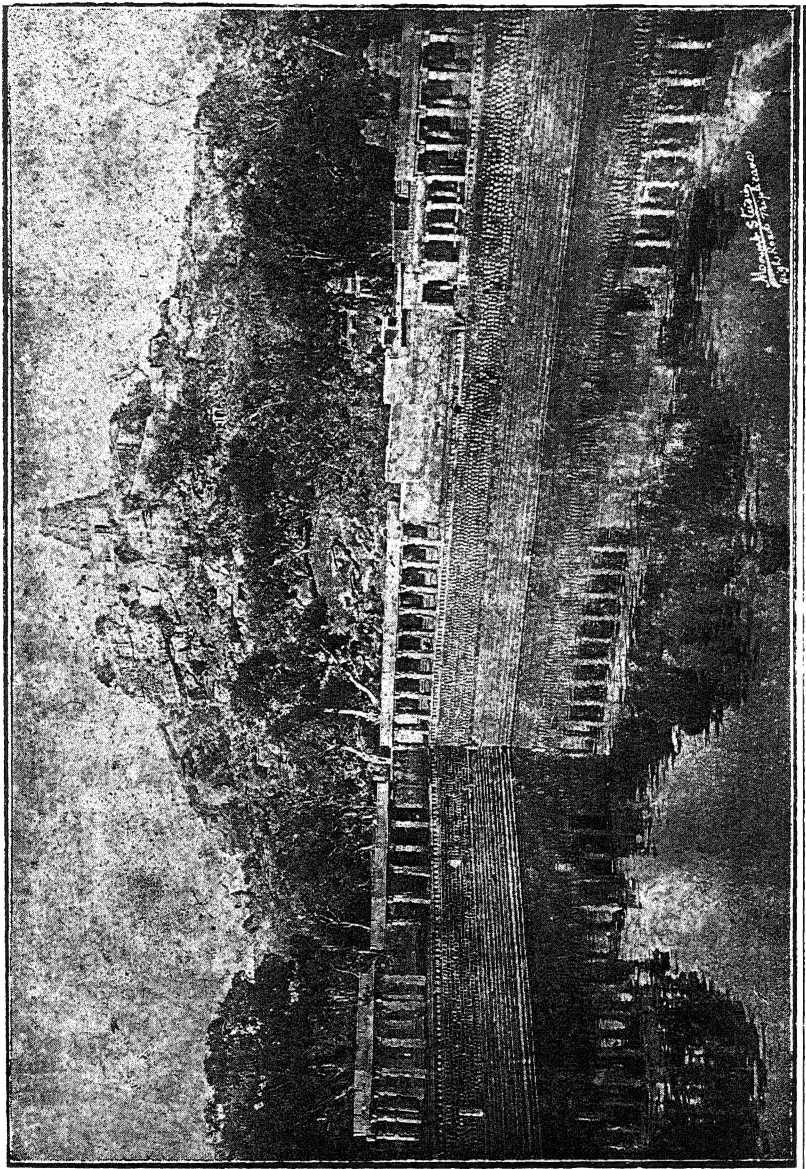
వాసుదేవం హృషీకేశం మాధవం మధుసూదనం ।
 దామోదరం పద్మనాభం కేశవం గరుడధ్వజం ॥౯॥
 గోవింద మచ్యుతం కృష్ణం అనంతం పురుషోత్తమం ।
 అధోక్షజం జగద్భీజం సృష్టిస్థిత్యంతకారిణం ॥౧౦॥
 నారాయణం చతుర్బాహుం శంఖచక్ర గదాధరం ।
 అనాది నిధనం విష్ణుం త్రిలోకేశం త్రివిక్రమం ॥౧౧॥
 వీతాంబరధరం విష్ణుం వనమాలా విభూషితం ।
 శ్రీవత్సాంకం జగద్భీజం శ్రీధరం శ్రీపతిం హరిం ॥౧౨॥
 ఉపేంద్రం దేవకీనూనుం ప్రణమామి జగత్పతిం ।
 తుమారాద్రి ప్రతీకాశం తులసీదామ భూషణం ।
 తురజ్జనుముఖం వందే తుజ్జసారస్వతప్రదం ॥౧౩॥ ఇతి.

ఇయమత్రానివెద్యమానా, అనౌపయికి భవతి భణితిః
 యత్ అంతరాంతరా భగ్నప్రతిహతే క్రియాపాద ముద్రణే; అవశిష్ట
 గ్రంథభాగ ముద్రణ కర్మణి నిష్ప్రీతీకారం శ్రమయంగీ కృత్యాన ద
 థే ఆంతం సాధితవాక్ బెంగళూరు నగరవర్తీ శ్రీనూత్ శ్రీకంఠ
 పురాభిజనః శ్రీ భాష్యం రామాచార్యనామా, అనేన తీర్థేన
 సహృదయసంస్తవ సమ్మాననాయాః ప్రథమంపాత్రం భవతీతి ॥

శ్రీయద్వద్రి శిఖానిరూఢభగవద్రామానుజోపక్రమ
 ఖ్యాత శ్రీయతిరాజ సన్మతపతే యోగీశితుః కింకరః
 ఆలోకోత్కలికామముద్రయదిమా మస్తాచ్చ సంఖ్యావతాం
 దివ్యాం సాత్వత పాశ్చరాత్ర మహితాం పాద్మీం మహా
 సంహితామ్.

కల్పబైః గింబ, }
 శ్రీయదుగిరిః.

ప్రకాశకః.

శ్రీ విజయ విత్తల కల్యాణం.

శ్రీ పాద్యసంహితాయాం జ్ఞానయోగ క్రియాపాదానాం

విషయ సూచనికా.

→ ౧-జ్ఞానపాదే. ←

విషయం.

పుట

శాస్త్రారంభ నిర్దేశః - కణ్వం ప్రతి ఋషీణాం ప్రశ్నః	౧
శాస్త్రసంప్రదాయావతరణ నిరూపణం	,,
సంవత్సర చతుర్ముఖ బ్రహ్మణా సంవాదః	౨
సంవత్సర పాతాలగమనం - కపిల సందర్శనం	౩
కపిలాత్ శ్రుతస్య శాస్త్రస్య పద్మేన సంవత్సరయోగదేశః	౪
శ్రీభగవతా చతుర్ముఖ బ్రహ్మణే ఉపదేశః	౫
పంచరాత్ర మహిమప్రశ్నః సంవత్సర కృతః	౬
పంచరాత్ర శబ్దనిరుక్తిః	౭
ఋగాది ఛేదవత్సంత్ర చాతుర్విధ్యం	౮
తంత్ర సాంకర్యో దోషనిరూపణం	,,
తంత్రాణాం నామనిర్దేశః	౧౦

ద్వితీయే అధ్యాయే.

జ్ఞాన -యోగ-క్రియా-చర్యాణాం క్రమనిరూపణం	౧౨
విజ్ఞాన శబ్దార్థః. భగవతః ఆద్యరూప వర్ణనం	
పూర్వా విభాగశ్చ	౧౩

తృతీయే అధ్యాయే.

సృష్టి విచారః	౧౬
---------------	----

వటపత్రశాయి నాభిప ద్వే చతుర్ముఖ సృష్టిః	౧౭
పద్మాసనమ్	”
బ్రహ్మణః క్రోధాద్రుద్ర సృష్టిః	”
మరీచ్యాదిభిజ్జగత్సృష్టిః	౧౮
బ్రహ్మణః పరమపురుష దశానం	”

చతుర్థో ధ్యాయే.

సృష్టి స్థితి సంహార స్వరూప ప్రశ్నః	౨౦
సృష్ట్యర్థ శక్త్యుత్పత్తిస్థా ముఖ్యాః	”
సృష్ట్యపయోగ గుణాః	”
నిష్కామానాం బంధమోక్షః	”
అపవర్గప్రదత్వం వాసుదేవముత్తేః	”
ముక్తస్వరూపం	౨౧
సంసార బంధమోక్షౌ	”
ముక్తాత్మనాం పరమపరుషస్యచ భేదః	౨౨
బంధ హేతవః	”
విషయస్వరూప ప్రశ్నః	”
విషయ నిరూపణమ్	”

పంచమే అధ్యాయే.

ప్రకృత్యా పురుషస్య సంయోగే హేతుః	౨౩
పూర్ణకామస్య భగవతః ప్రసాదే నిబంధనం	౨౪
సృష్ట్యాది నిరూపణం	”
బ్రహ్మజ్ఞాన ద్వైవిధ్యం	౨౬

సత్వక్రియాత్మక జ్ఞానలక్షణం

౨౬

బ్రహ్మ లక్షణం

”

షష్ఠే అధ్యాయే.

భగవత్సవనతః పాణిపాదాది నివృత్తచనం

౨౮

పంచరాత్రవిధి దీక్షితానాం విష్ణుమాయోత్తరణం

౩౧

నిదిధ్యాసిత వస్తుస్వరూపం

”

స్థూలాది రూపతైవిధ్యం

౩౨

స్థూలాదీనాం లక్షణం

”

ప్రకృతి వికృతి నిరూపణం

”

పరమాత్మాధిష్ఠితాయాః ప్రకృతేః జగత్సృష్ట్యాదిః

”

పరమాత్మా నారాయణః

”

బ్రహ్మరంధ్రాదిషు రుక్తాభత్వాది గుణవిశిష్ట బ్రహ్మస్వరూప

ధ్యాతుః బ్రహ్మప్రాప్తిః

౩౩

నిష్కామ కర్మణాం బ్రహ్మప్రాప్తిః

”

ముక్తాత్మ పరమాత్మనోః భేద గర్భాభేద నిరూపణం

”

సప్తమాధ్యాయే.

బ్రహ్మప్రాప్తి సాధన జ్ఞానోత్పత్తి కారణ ప్రశ్నః

౩౪

నిష్కామ కర్మభిః విమలీకృత చిత్తస్య బ్రహ్మజ్ఞానోత్పత్తిః

”

జీవనంసార హేతుః

౩౬

మోక్షసంసారయోః జ్ఞానకర్మాధిక్య హేతుతా

”

సత్త్వరజస్తమసాం శుభాశుభ కర్మ హేతుత్వం

”

ఉక్తార్థ ప్రపంచనం

౩౭

విషయం.

పుట
35

జీవస్య గుణత్రయ యోగాయోగ కారణ నిరూపణమ్

36

భగవత్ప్రసాదాన్తాయా నివృత్తిః

"

భగవత్ప్రసాద కారణం

"

శ్రద్ధాభక్తి సమూహీనాం విషయ విశేష నైయత్వం

౪౦

చేతనాచేతనయో రభిన్న కారణత్వ నిరూపణం

"

గుణత్రయ వశాదుత్తమ మధ్యమాది భావోత్పత్తిః

౪౧

తేషాం స్వరూపం

"

ఉత్తమ స్వబావాజ్ఞానాయాః మోక్షసాధనత్వం

"

రజస్తమోభావయోక్షయి ఫలత్వ

"

భగవద్భాజనామేవాఽపునరావృత్తి లక్షణ మోక్షః

౪౨

ఆహారత్రైవిధ్యం

"

సత్వాది నిష్ఠానాం గతి త్రైవిధ్యం

"

సత్య జ్ఞానాదయ స్సత్త్వనిష్ఠస్య గుణాః

"

అహంకారాదయో రజోనిష్ఠస్య గుణాః

౪౩

ప్రేకున్యాదయ స్తమో నిష్ఠస్య గుణాః

"

రజస్తమసో విఫలయే సత్త్వవృద్ధ్యా జ్ఞానోత్పత్తిః

"

అష్టమే అధ్యాయే.

విజ్ఞానోపాయ తపశ్చర్యా స్వరూప ప్రశ్నః

౪౪

వాచికాది తపస్సై విధ్యం

"

సాత్వికాది భేదేన పునస్సై విధ్యం

"

చతుర్ముఖాయుః పరిమూలం

౪౫

అవాంతర ప్రలయో దైనందినః

"

సృష్ట్యాదీనా మవిశ్రాంతిః	
ప్రకృతి స్వరూప నిరూపణం	౪౬
భగదధిష్ఠితాయాస్తస్యాః జగద్యోనిత్వం	”
అణిమాదైశ్వర్యం నిరూపణం	”
సాయుజ్యాది భేదేనముక్తేస్తైవిధ్యం	౪౭
తత్త్వ ప్రశ్నః	౪౮
ఏకపంచాశత్తత్త్వాని	”
నవమే అధ్యాయే.	౪౯
భువనకోశ నిరూపణం	౫౦
వృధివ్యాః పరిమాణం	”
సప్తద్వీపాః - సప్తసముద్రాః	”
ఎతేషాం పరిమాణం, మేరోస్పన్నివేశ విశేషశ్చ ;	౫౧
మేరోర్దక్షిణ తస్త్రియోవర్షాచలాః—త్రీణివర్షాణి	”
మేరోరుత్తర తస్త్రియోవర్షాచలాః త్రీణివర్షాణి	౫౨
దిశాచలానాం నామాని—చత్వరో వృక్షాః	”
జంబూవృక్ష ప్రభావః	౫౩
భద్ర కేతుమాలెలావృత వర్షాణాం స్థాన విశేషః	”
చత్వర్యుద్ధానాని సరాంసిచ	౫౪
చత్వర్యుద్ధానాని పంచ కేసరాచలాః	”
మేర్మంకే బ్రహ్మపురీ	”
పూర్వాది దిక్షు లోకపాలనగర్వాః	౫౫
గంగా విభాగః	”
లోక స్మప్రకారః	౫౬
	”

విషయం.

పుట

లోకరక్షాధం భగవతః భద్రాశ్వాదిషు వాసః

కింపురుషాదీనాం భోగభూమః

౫౮

దశ మే అధ్యాయే.

”

భారత వర్ష వర్ణనం

పుష్కరద్వీప వర్ణనం

౬౦

లోకాలోకాచలమానం

౬౧

ఏకాదశే అధ్యాయే.

”

ఉక్తానువాద పూర్వం అతలాది వర్ణనం

నరకాణాం వర్ణనం

౬౩

ద్వాదశే అధ్యాయే.

”

భూరాది లోకస్వరూపం

భూ సూర్యయోరంతరమానాది

౬౭

భువలోకః

సూర్య ధ్రువయోరంతరాలే ఇతర గ్రహాణాం సీతి

”

౬౮

సువలోకః, మహలోకః

”

జనోలోకః, తపోలోకః, సత్యలోకః, బ్రహ్మలోకః

౬౯

ప్రకృతిమండలస్థ విష్ణులోకః

౭౦

శివలోకః

౭౧

ఊర్ధ్వక్రమేణ పంచలోకాః

”

అండభిత్తిః

”

ఆవరణ సప్తకం

”

అణ్డానామ సంఖ్యాతత్త్వం

౭౨

నారాయణస్యాంతర్బహిర్వ్యాప్తిః

”

చత్వారోప్యాహలోకాః

౭౩

వైకుంఠలోకః

”

పదార్థనిగమనం

౭౪

యథోక్త జ్ఞానస్య సంప్రదాయశుద్ధిః

”

భగవత్ జ్ఞానస్య అపాత్రే వినియోగనిషేధః

౭౫

యోగపాత్ర నిరూపణం

”

సంహితాధ్యయన ఫలం

౭౬

జ్ఞానపాదస్సమాప్తః .

॥ ౨ - యోగపాదే ॥

ప్రథమే అధ్యాయే.

నిశ్చేయస సాధనయోగః

౭౭

యోగద్వైవిధ్యం

”

విభక్తయోస్తయోః ప్రత్యేకం లక్షణం

”

సముచితయోస్తయో మోక్షసాధనత్వం

౭౮

యోగాంగ నిరూపణం

౭౯

యోగాసనానం వర్ణనం

ద్వితీయే అధ్యాయే.

నాడీ శుద్ధిః

౮౦

తృతీయే అధ్యాయే.

ప్రాణాయామ విధిః

౮౧

తల్లక్షణం

”

ప్రాణాయామ ఫలం

౮౨

విషయం.

పుట

మనసస్థైర్యం

౮౭

వాయుజయః

”

చతుర్థే అధ్యాయే.

అరిష్ట నిరూపణ

౮౮

అరిష్ట ప్రకారాః

”

అరిష్ట జ్ఞానానంతర కర్తవ్యాని

౮౯

ప్రత్యాహార ప్రకారద్వయం

”

అష్టాదశమర్మస్థానాని

”

ధారణా లక్షణం

”

శరీరే పంచభూతస్థానవిభాగః

౯౦

పంచమే అధ్యాయే.

ధ్యాన లక్షణం

౯౧

ధ్యాన ఫలం

”

జాగ్రదాది వృత్తీనాం స్థానాని

”

ధ్యేయ శుభాశ్రయ స్వరూపం

౯౩

సమాధిః

”

ధ్యానప్రకారః

౯౪

పరతత్వాభిలాషోపాయః

”

బ్రహ్మసంపన్నస్య అపునరావృత్తిః

౯౫

అధికారి ఫలాది నిరూపణం

”

యోగ పాద స్వ మాప్తః .

శ్రీ యా పా దే వి ష యా :

ప్రథమాధ్యాయే.

విషయం.

పుట

అవిదుషాం గతిముద్దిశ్య భగవంతం ప్రతి బ్రహ్మణా ప్రశ్నః	౧
స్తానవిశేషేషు భగవన్ముఖే యజనం	”
స్తానద్వైపీ విధ్యం-సిద్ధస్తాన వివరణంచ	౨
అసిద్ధాయతనం	”
యజమాన స్వరూపం	”
వరణీయాచార్య లక్షణం	౩
భూపరీక్షౌ	”
సుపద్మా-భద్రకాభూమ్యా	”
పూర్ణా-ధూమ్రాభూమ్యా	౪
సుపద్మాది భూమీనాం ఫలభేదః	”
వాస్తుభూమౌ బీజావాపః	”
అధమాయా అపి భూమేః క్వచిద్ద్రావ్యతా	౫
రసవణా-దిభి భూ-పరీక్షౌ	”
బలిప్రదానం	”
వాస్తుకల్పనం	౬

ద్వితీయే అధ్యాయే.

బ్రాహ్మణా ది వణా-నాం వాసస్తానస్య సమాఖ్యా భేదః	౭
గ్రామసంస్థాన భేదనామాని	”
దండక గ్రామః	”

స్వస్తిక ప్రస్తర గ్రామా	౮
ప్రకీణక గ్రామః	”
సంద్యావతక పతాకా గ్రామా	”
పద్మశ్రీ ప్రతిష్ఠిత గ్రామా	౯
గ్రామాది వాస్తుభూమి విభాగః	”
దైవికాదిషు పరికల్పనీయధిష్ఠ్యాని	”
గ్రామాది భేదేన గణనానానా భేదః	”
గణనభాజనై స్థాపనీయ ద్రవ్యాణి	”
వసుధా ప్రాథకనం	౧౦
గణనరత్నా	”
ఆచార్యక దక్షిణా	”
ద్విజానాం గృహే సంవేశః	”
వాస్తుదేవ స్థాపనం	”
పంచమూర్తేః హారేః స్థాపనే ఫలం	”
జామదగ్న్యాయాచార నిషేధః	౧౧
ఆలయద్వారాణాం దిగ్భేదేన ఫలం	”
భాస్కరాదీనాం స్థానద్వార నిరూపణం	”
గ్రామమధ్యే హారేరచారే ఫలం	౧౨
భాస్కరాది పరివారాణామచారే ఫలం	”
పుర మలికయోమధ్యే హారేః స్థాపన నిషేధః	౧౩
శూద్రాదీనాం వాస్తుదేవతా నిషేధః	”
గ్రామాదా దేవోత్సవాధేన వాస్తుదేవకల్పనం నిషేధః	”
గ్రామస్యాంతరా శూలినోన్యాన నిషేధః	౧౪

విషయం

పుట

దేవతాభేదేన పూజకభేదః	౧౪
సువణకౌర్రాంబహ్మనాం గ్రామాస్త స్థాపనం	”
ప్రతితోమాదీనాం స్థాపనం	”
సామాన్యేన శ్మశాన స్థాపనం	౧౫
ద్విజన్మనాం శ్మశానే స్థానభేదః	”

తృతీయే అధ్యాయే.

మందిర నిర్మాణ విధిః	౧౬
కర్షక వణానుగుణం హలయుగాదిభేదః	”
కర్షకస్య అంగప్రసాధనం	౧౭
పుణ్యాహ పూర్వకం హలయుగాది యోచనం	”
కర్షణ విధిః	౧౮
నిమిత్త పరీక్షా	”
దునికామిత్త శాన్తిః	”
భూ సమీకరణ బీజావాపా	౧౯
ఫలవృద్ధిహాసయోః ఫలం	”
భూశోధనం	”
తుషాంగారాది లాభే శాన్తిః	౨౦
రత్నాది లాభే సమృద్ధిః	”
హోమకుంభ స్థాపనాది	”

చతుర్థే అధ్యాయే.

విఘ్ననివారణ ప్రశ్నోత్తరౌ	౨౨
బాలగృహ నిర్మాణం	”

విషయం.

పుట

బాలాలయో అచక్షణీయ బింబమానం	౨౩
వేదీకల్పనం	”
భగవత్ప్రార్థనా	”
పరివార కల్పనం	౨౪
స్థంజలమానం	”
ధ్వజారోహణాది పుష్పయాగాస్తం బాలలయ ఏవ	”
ఉత్సవ బింబాభావే బాలబింబమేవ	”
బాలబింబెనోత్సవే చతుర్థస్సపన నిషేధః	౨౫
ఆలయే ఉత్తమాది భేదః	”
సంచితా సంచితాద్యాలయ భేదః	”
గర్భావచ్ఛిలాదారుభిరాలయ నిర్మాణే దోషః	”
దేవతాంతర సదృశ్య శిలాగ్రహణే దోషః	”
న్యాయాజ్ఞాత ద్రవ్యైరాలయ నిర్మాణం	౨౬
జలేనసమతా వీక్షణం	”
ఉపవీతాది కల్పనం	”
ద్వితలాది ద్వాదశ తలావధి కల్పనీయాంగాని	”
అష్టాదశ ధామలింగాని	౨౭

పంచమే అధ్యాయే.

దిక్పరీక్షా	౨౮
శంకుస్థాపనం	”
ప్రసాద సంస్థాన నిర్దేశః	౨౯
విష్ణ్వాలయస్య ఆయుక్తేనమానం	”
అన్యేషాం కామనామసారేణ	”

ఇష్టకాది భేదాః	౨౯
విమానానురోధేన ప్రథమేష్టకాది భేదః	౩౦
శీలాయాః పుల్నింగాది భేదేన వినియోగః	,,
సదోష ప్రతిమూగ్రహణే హానిః	,,
మృణ్మయేష్టకా విధిః	,,
ఇష్టకా నిర్మాణ నియమః	౩౧
ఇష్టకాయామ మానం	౩౨
ఇష్టకాయా మానాంతరం	,,
ఇష్టకా గుణాః	,,
వజ్రానీయేష్టకాః	,,
ఇష్టకాధి వాసన విధిః	౩౩
ఇష్టకాన్న పనం	౩౪
అధివాస హోమః	,,
స్వప్న పరీక్షా	౩౫
ఇష్టకానాం సంభారస్థానం	,,
దేవమనుష్యాలయ యోరిష్టకాన్యాసే విశేషః	,,
ఉపానద్వైషమ్యే హానిః	౩౬
శ్వభ్రపూరిత జలావతః పరీక్షాః	,,
శ్వభ్రజలశోషే హానిః	,,
మనస్తుప్తేః కాయ కరత్వం	,,
దునిమిత్తే శాంతిహోమః	౩౭
అచాయాది దక్షిణాః	,,
దేవాగార నిర్మాణే ఫలం	,,

విషయం.

పుట

దేవాలయాపకారిణాం దండః

32

దేవాలయాథ్వా ముపకువతాం ఫలం

3౮

షష్ఠమే అధ్యాయే.

గర్భా న్యాస విధిః

3౯

నిశాయామేవ గర్భాన్యాసః

౪౦

దేవాది భేదేన గర్భాన్యాస స్థానభేదః

౪౧

స్థానసీచోచ్ఛభావే దోషః

,,

గర్భాన్యాస మంజూషా

,,

ధ్యాన ప్రకారః

,,

మృద్ధావాదీనాం న్యాస స్థానం

౪౨

భూదేవతాధ్యానం

౪3

శ్వభ్రూరణవిధిః

,,

గురుదక్షిణా

,,

గర్భారక్షా

,,

ధామ్నః ఆయామ విస్తార విధిః

౪౪

ఏకాది ద్వాదశతలేషు దేవస్య శయనాది విధిః

,,

సప్తమే అధ్యాయే.

అధిష్ఠానకం

౪5

ఉపవీత విధిః

,,

వేదీభద్రాది భేదః

,,

వేదిభద్రం

,,

ప్రతీభద్రం

౪౬

విషయం.

పుట

సుభద్రం	౪౬
ఉపపీఠ విధిశేషః	౪౭
అధిష్ఠానం	”
ద్వాదశాంగాని	౪౮
పాదబంధ ప్రతీబంధౌ	”
ఉపానవిస్తారః	౪౯
పద్మబంధాధ్యధిష్ఠానం	”

అష్టమే అధ్యాయే.

విమాన విధిః	౫౪
వైజయంతకం	”
శ్రీ విశాలం	”
పుష్పకం	”
కేసరం	౫౫
స్వస్తికం	౫౫
పవనతం	౫౫
మందరం	౫౬
స్వస్తిబంధం	౫౬
కల్యాణం	౫౬
పాంచాలం	౫౭
విష్ణుక్రాంతం	౫౭
సుమంగలం	౫౭
కాంతారం	౫౭
పుష్కరం	౫౭

మనోహరం	గీ॥
కాజేరం	గీ॥
భద్రకోష్ఠం	గీ॥
వృత్తకూటం	గీ॥
కోష్ఠభద్రం	గీ॥
శ్రీభోగం	గీ॥
పుష్కరం	గీ॥
లంబపక్షరం	గీ॥
జయవాహం	గీ॥
వందికం	౬౦
సౌభద్రం	౬౦
కమల మండలం	౬౦
శిందు భద్రం	౬౦
ధవల కాంతం	౬౦
సౌమ్యం	౬౧
లలిత భద్రకం	౬౧
వ్యాసాఖ్యం	౬౧
శైలచ్ఛందం	౬౧
మధ్యే భద్రం	౬౧
శ్రీయశ్చందం	౬౨
యోగానందం	౬౨
హంసతారకం	౬౨
నూహేంద్రకం	౬౨

విషయం.

పుట

సూయ=కాంతం	౬౨
మంగలాస్పదం	౬౩
ఉదార సారం	,,
విజయం	,,
అమలాంగం	౬౪
విమలాకృతి	,,
శ్రీధరం	,,
చంద్రకాంతం	౬౫
శ్రీ ప్రతిష్ఠితం	,,
శుద్ధ స్వస్తికం	,,

నవమే అధ్యాయే.

ప్రాసాద విధి:	౬౭
(అత్రవేసర మతి శీష=లేఖ: ప్రామాదిక:)	౬౭
నాగరం	,,
ద్రామిడం	,,
వేసరం	,,
మూర్ధేష్టకా విధి:	,,
న్నపనాథం కలశప్రతిష్ఠా	,,
ఆచార్య=నియమా:	౬౮
ఇష్టకా న్నపనాథానే	,,
స్త్రీ శూద్రాదీ నామమంత్రకమాధానం	౬౯
ఇష్టకావిధౌ వజ్ర్యా: జనా:	,,
గురోస్సత్కార:	,,

రథకారతోషణం	౬౯
సూపీకీల విధిః	”
కీలస్యాకార భేదాః	౭౦
విమానభేదే కీలకసంఖ్యా	”
కీలాధివాసే విశేషః	”
ఆచార్యాలంకారః	౭౧
స్థూప్యా వక్రభావే దోషః	”
స్థూప్యా లోహభేదే ఫలం	”
ధామానుగుణ్యేన స్థూప్యాకారః	”
శూలభేదః	”
విమానతల కల్పనీయ దేవతా వికల్పః	౭౨
విమాన దేవతానాం ధ్రువభేరసమ సంస్థానతా	”
శైలాది విమానే తదుపాదానా ఏవ దేవతాః	”
వణాలేపన విధిః	౭౩
భిత్తిభాగే దేవతానాం అధఃచిత్రాది వికల్పః	”
నాసికాహీన విమానే దిజ్జూతిక నిషేధః	”
విమానభేదే దిజ్జూతిక భేదః	”
కఘోతేషు హంసమాలా	౭౪
ఉక్తానా ముచ్చాయమానం	”
అధిష్ఠానాధస్థాః దేవతాః	”
సుభాకల్పన ప్రకారః	౭౫
లేపత్రైవిధ్యం	”
పంచవణక కల్పనం	౭౬

దశమే అధ్యాయే.

పరివార దేవతాస్థానాది	౭౭
అస్తమకండలాది ప్రాకారాః	”
సాలాస్త్ర శాలోచ్చయమానం	”
సాలోపరి గరుడాది విధానం	౭౮
అధక మండప విధిః	”
హీనేధకమండపే నిగమస్థల నిదేశః	”
సోప పీఠధామ్నః గోపురచతుష్టయం	౭౯
స్మృతమండపాధక మండపయోమానం	”
సోపానపాశ్వే హస్తిరథాంగాది కల్పనం	”
ద్వారవాతాయ నయోభిత్తి బంధవిశేషః	”
వాతాయనాస్తరాలతాల బంధాది	”
మండపాయామ విస్తారా	౮౦
కోణేషు గరుడ సింహయోన్యాసః	౮౧
ప్రాకార చతుర్దిక్షు గోపురచతుష్టయ వికల్పః	”
మండపస్య ఉత్తమాదిమాన భేదభిత్తిబంధౌ	”
మండప గర్భాన్యాస ప్రకారః	౮౨
ద్వారస్య కవాటయుగ్మాద్యాసః	”
కవాటో పరికల్పనీయ దేవతాః	౮౩
కవాటస్య సౌవణ్యాది విధానం	”
దిగ్భేదేన చండాది ద్వారపాల నిరూపణం	౮౪
ఖిలూరికా స్థానవిశేషః	౮౫
అపూప పచనస్థానం	౮౬

ఫలమరీచ్యాది నిధానస్థానం	౮౬
తండులక్షాలనకూప ధూమనిగమ మాగ్గస్థాన నిరూపణం	,,
మజ్జన తాంబూల వస్త్ర పుష్పనివేశన ప్రదేశాః ఏకాంత భుక్తి	,,
స్థానం	,,
ధాన్యసంగ్రహ ఛత్రాది నివేశదేశాః	,,
స్థానసంకోచే రచనాప్రకారః	౮౭
కూపతటాకాది జలాశయ విధిః	,,
ప్రాకారస్య బహిఃదీప్తికాయత్యాదీనాం మతాదిశ్చ	,,
ఉద్్యానాది నిదేశాః	,,
ఏకావరణ పరివార నిరూపణం	,,
పరివార దేవతా నామవస్థానాది	౮౮
అంగణే సమచక్షియాః దేవతాః	౮౯
ఆదిత్యా ద్యష్టాదశగణాః	,,

ఏకాదశే అధ్యాయే.

ప్రతిమాద్రవ్యాది విధిః	౯౩
రత్నాది వడ్డీవ్యనిదేశాః	,,
ఉక్తద్రవ్య ఫలం	,,
శిలాయాశ్చాతుర్విధ్యం	,,
ఉత్తమా శిలా	౯౪
శిలాదావాదీనాం గర్భదోష పరీక్షోపాయః	,,
స్త్రీపున్న పుంసక శిలానాం ప్రతిమాదా వినియోగః	౯౫
శిలాగ్రహణస్థాన ఫలాది	౯౬

విషయం.

పుట

వజ్ర్య శిలాస్థానాని	౯౭
ఉపాదేయ శిలాప్రదేశాః	”
శిలా గ్రహణ నియమః	౯౮
సిరావైష మ్యేణ వజ్ర్యవజ్ర్య శిలా నిరూపణం	౧౦౦
శిలా నయన నియమః	”
శ్రియాది దేవీ ప్రతిమాహా శిలాః	౧౦౧
అన్యార్థం గృహీతముక్తాయాః పునరధివాసేన గ్రహ	
ణానుజ్ఞా	”
దారుసంగ్రహణ కాలః	”
ఉపాదేయదారు నిదేశః	౧౦౨
వజ్రసీయాని దారూణి	”
దారుసంగ్రహణేపి శిలాగ్రహణవదేవ నియమః	౧౦౩
వృక్షోపస్థానం	”
వృక్షచ్ఛేదనే కాలదిగాది నిదేశః	”
ఛిన్న వృక్షపతనే దిగ్భేద ఫలం	౧౦౪
ప్రకాండేన శాఖయా బింబనిర్మాణం తత్సంస్కారశ్చ	౧౦౪
రథకారస్య బింబనిర్మాణానుజ్ఞా	౧౦౪
అసంస్కృత తరుణా బింబనిర్మాణే దోషః	౧౦౪

ద్వాదశే అధ్యాయే.

మూలభేర ప్రమాణాది విధిః	౧౦౫
ప్రతిమానం ఉత్తమాది భేదాశ్చ	౧౦౫
ఆసీన మూర్తిమానం	౧౦౬

విషయం.

పుట

శయాన మూర్తిమానం	౧౦౬
యజమానానిల గుణ్యేన మూర్తిమానం	౧౦౭
అంగలి విధిః	౧౦౭
కౌతుకాయామ మానం	౧౦౮
ప్రాసాదా దీనామంగుల నిర్దేశః	౧౦౮
దేహలబ్ధాంగులేన ప్రతిమా మానం	౧౦౮
గ్రామాదీనాం మానాంగులె నైవ విభాగః	౧౦౯
ధ్వజాద్యష్టావాయాః	౧౦౯
సక్షత్రాది కల్పన ప్రకారః	౧౦౯
తాలధనుః శ్రోతాది నిరూపణం	౧౧౦
ప్రస్తాదిమాన భేదాః	౧౧౦

త్రయోదశే అధ్యాయే.

శులస్థాపన విధిః	౧౧౨
శూలానాం సంఖ్యా	౧౧౪
శూలదండస్య లోహాది భేదః	౧౧౪
శూలానాం జలాధివాసః	౧౧౫
గర్భగేహ శోధనం	౧౧౫
బ్రాహ్మణాది సంజ్ఞకభాగ విధిః	౧౧౬
సూత్రాణా ముదఙ్ముఖతా	”
ఏకచేర బహుచేరాదీనాం బ్రహ్మాది విభాగః	”
ఉక్తస్థాన విపర్యాసే అనిష్ట ఫలం	”
కామనానుగుణం స్థాపనా భూమిః	౧౧౭
ప్రాసాదద్వార విస్తారమానం	”

విషయం.

పుట

బ్రహ్మభాగే భిత్తిస్తంభాది నిషేధః	౧౧౭
గభాగేహ జాతేగభాన్యాన విధిః	”
పాదపీఠస్యాకార భేదః	౧౧౮
ఏకబేరాది భేదేన వేది కామానం	౧౧౯
దేవముఖాది భేదేన జలప్రణాలీ భేదః	”
ధారాకుల్యా విధిః	”
ఆసీన మూర్తిక విధిః	౧౨౦
భోగశయ్యా విధిః	”
యానానన మూర్తిక నిరూపణం	౧౨౧
అధివాసిత శూలస్థాపన విధిః	”
ప్రతిష్ఠాపంచక విధిః	”
పరమేష్ఠ్యాది భేదేన ఆసీనాది శూలస్థాపనం	”
భిత్తి శూలస్థాపనం	౧౨౩
ఆధారశూల రహితే దేవస్య నాన్నిధ్యాతిశయః	”
మహా కుంభాది ప్రోక్షణం	”
గురుదక్షిణా	౧౨౪
శూలాల వినియోగః	”
స్థాపిత శూలోద్ధారే దోషః	”
శూలస్థాపనే శుభ ఫలం	”

చతుర్దశే అధ్యాయే.

బింబ నిర్మాణ విధిః	౧౨౫
శూలరజ్జాదీనాం అస్థిసిరా ప్రకృతితా	”

అపక్వమృదా లేపనే శుభ ఫలం	౧౨౫
కేవలమృదా చింబ నిర్మాణం	”
ప్రశస్త మృత్తి కాస్థానాని	౧౨౬
కల్కోపయోగిన్యన్వచః	”
కల్మషతి వాపద్రవ్య విధిః	”
అధివాన కాలమానం	”
ఏకోనవింశతి మృదః	”
మృదః ప్రమాణం చూణ విభాగశ్చ	౧౨౭
యోజనీయ సురభి ద్రవ్యాణి	౧౨౭
సమ్మిశ్రణీయ స్నేహద్రవ ద్రవ్యాణి	౧౨౭
సంస్కృత మృదః అధివానః	౧౨౮
అధివాన వేలా	౧౨౮
లేపనక్రమః తద్విద్యాచ	౧౨౮
దేవ్యాదీనాం మృదాలేపే విద్యానిదేశః	౧౨౮
రజ్జ్వాది వేష్టనం	౧౨౯
నాడీ కల్పనం	౧౨౯
మృత్తికా కటశకరయోలేపన విధిః	౧౨౯
పిష్టకల్పనం	౧౩౦
వణి లేప విధిః	౧౩౦
మూర్తికల్పన పరిపాటీ	౧౩౧
లేపశోషణ విధిః	౧౩౧
యుగభేదేన మూర్తీనాం వణాభేదః	౧౩౩
ద్వాదశమూర్తి వణాం	౧౩౩

విషయం.

పూట

చతుర్వింశతి మూర్తివణాః	౧౩౩
శ్రియాది దేవీనాం వణాః	౧౩౪
మత్స్యేది మూర్తీనాం వణాః	”
అనంత గరుడాదీనాం వణాః	౧౩౫
వసూణాం వణా సంగ్రహః	౧౩౬
పితృణాం వణా సంగ్రహః	”
మరుతాం వణా సంగ్రహః	౧౩౭
ఋషీణాం వణా సంగ్రహః	”
అప్పరసాం వణా సంగ్రహః	”
ఆదిత్యానాం వణాః	”
రుద్రాణాం వణాః	”
అశ్వినో వణాః	౧౩౮
నారద భృగ్వాదీనాం వణాః	”

పంచదశే అధ్యాయే.

స్థితాది మూర్తినిదేశాః	౧౩౯
భోగమూర్తిః తత్ర ఉత్తమా	”
మధ్యమా భోగమూర్తిః	౧౪౦
జఘన్యా భోగమూర్తిః	”
యోగస్థాన మూర్తౌ ఉత్తమా	౧౪౧
మధ్యమాయోగ మూర్తిః	”
జఘన్యాయోగ మూర్తిః	”
భోగానన ఆసీనా ఉత్తమా	”

ఆసీనా మధ్యమా	౧౪౨
ఆసీనా జఘన్యా	”
ఆసీనే యోగాసనే ఉత్తమా మూర్తిః	”
ఆసీన యోగాసనే మధ్యమా	౧౪౩
ఆసీన యోగే జఘన్యావ	”
శేషాసనమ్ ఉత్తమం	”
శేషాసనే మధ్యమం	”
జఘన్యం శేషాసనం	౧౪౪
శయనాసనే ఉత్తమా	”
శయనే మధ్యమా	౧౪౫
శయనే జఘన్యా	”
శయనే యోగాసనే ఉత్తమా	”
యోగశయనే మధ్యమా	౧౪౬
యోగశయనే జఘన్యా	”
సంహారశయనే ఉత్తమం	”
సంహారశయనే మధ్యమం	”
కనిష్ఠం సంహారశయసం	౧౪౭
ఉత్తమా సృష్టిశయ్యా	”
మధ్యమా సృష్టిశయ్యా	౧౪౮
కనీయసీ సృష్టిశయ్యా	౧౪౯

పోడశే అధ్యాయే.

యానానూఢ మూర్తిః లక్షణం తత్ర ఉత్తమా	౧౫౦
మధ్యమా	”

విషయం.

పుట

జఘన్యా	౧౫౨
విశ్వరూప మూర్తిః ఉత్తమా	”
విశ్వరూపే మధ్యమా	౧౫౩
విశ్వరూపే జఘన్యా	”
చతుర్వింశతిమూర్తిః లక్షణం	౧౫౪
బ్రాహ్మ్యది మూర్త్యవృత్తం	౧౫౫
బ్రాహ్మీ	౧౫౬
ప్రాజాపత్యా	”
వైష్ణవీ	”
దైవీ	”
ఆషీః	౧౫౭
మానుషీ	”
ఆసురీ	౧౫౮
పైశాచీ	”
ఆసాం ప్రతిష్ఠా ఫలం	”

సప్తదశే అధ్యాయే.

మత్స్యది మూర్తిః నిరూపణం

మత్స్య మూర్తిః	౧౬౦
కూమర మూర్తిః	”
వరాహ మూర్తిః	౧౬౧
నృసింహ మూర్తిః	౧౬౨
వామన మూర్తిః	౧౬౪
భాగవరామ మూర్తిః	౧౬౫

విషయం.

పుట

శ్రీరామ మూర్తిః

౧౬౬

లక్ష్మణాదీనాం స్థితిః

౧౬౭

బలరామ మూర్తిః

౧౭౧

అష్టాదశే అధ్యాయే.

శ్రీ కృష్ణ మూర్తిః

౧౭౨

కల్కి మూర్తిః

౧౭౩

కర్మబింబ సామాన్య లక్షణం

౧౭౬

లక్ష్మీనారాయణ మూర్తిః

,,

అభిన్నా లక్ష్మీనారాయణ మూర్తిః

౧౭౭

యజ్ఞ మూర్తిః

,,

ఏకద్విత్యాది మూర్తిభేదః

,,

పంచమూర్తి ప్రతిష్ఠా విధిః

౧౭౮

ఏకోనవింశే అధ్యాయే.

కర్మాద్యుచా మూర్తిమాన విధిః

తత్ర బహుభేరమానం

౧౮౦

ఏకభేరమానం

,,

బల్యాది మూర్తిమానం

౧౮౧

స్థానయానానన బింబవదేవ కర్మాచా

,,

నిత్యోత్సవ ప్రతికృతేః సర్వాత్తైవ సితావస్థా

,,

స్థితబింబ పీఠమానం

,,

ఆసీన పీఠమానం

౧౮౨

శ్రీభూమ్యాస్సన్నివేశః

,,

విషయం.

పుట

శ్రీధరా దేవ్యోరాసన స్థితి వికల్పః	౧౮౩
ప్రభాయాః మానాది	”
ప్రభాయాః మూనాది మూతకయ	”
తోరణ ప్రభా	”
బింబ ప్రభాసనాని లోహజాన్యేవ	”
లోహమూర్తి నిర్మాణ క్రమః	౧౮౪
లోహవికల్పః	”
ప్రతిమాయాః హస్తాది వైకల్యే శాన్తిః	౧౮౫
చిత్రార్థ చిత్రాభాసాది నిరూపణ	”
ప్రతిమానాం తాలాదిమానం	”

వింశే అధ్యాయే.

ప్రతిమామాన విధిః	౧౮౮
కీరీటాదీనాం మానం	౧౯౭

ఏకవింశే అధ్యాయే.

శ్రియాది దేవీ మూర్తిమానం	౨౦౧
--------------------------	-----

ద్వావింశే అధ్యాయే.

పరివారాణాం రూపవర్ణాది నిరూపణం

హయగ్రీవః	౨౦౦
గరుడః	౨౦౧
సూర్యః	”
సోమః	”

విషయం.

పుట

గజాననః	౨౧ ౨
షణ్ముఖః	౨౧ ౨
ధనదః	౨౧ ౩
ధనదస్య పరివారః	”
రుద్రః	”
క్షేత్రపాలః	”
విష్వక్సేనః	౨౧ ౪
విష్వక్సేన మహిషీ	”
బ్రాహ్మ్యది మూర్తయః	”
వీరభద్రః	౨౧ ౫
వినాయకః	”
అజాముఖాః	”
ఆదిత్యాః	”
పితరః	”
విశ్వేదేవాః	”
సప్తమయః	౨౧ ౬
రుద్ర పారిషదాః	”
విష్ణు పారిషదాః	”
ఉపేంద్రాదయః	”
అశ్వినౌ	”
ఇంద్రాది దిక్పాలాః	”
బ్రహ్మాదీనాం వాహనాని	౨౧ ౭
మూల పరివారభేరయోః మానభేదః	౨౧ ౮

విషయం

పుట

త్రయోవింశే అధ్యాయే.

పూజోపకరణాని

౨౧౯

చతుర్వింశే అధ్యాయే.

ఆచార్య లక్షణాంకురాపకరణాది

౨౨౬

అంకురాపకరణం

౨౨౮

పంచవింశే అధ్యాయే.

ప్రతిష్ఠోపకరణాని.

ముఖ్య కాల నిరూపణం

౨౩౬

అధివాస మణ్డపస్థానం

౨౩౭

కుణ్డకల్పనమ్

౨౩౮

చతుష్కుణ్డాది విధిః

౨౪౧

మూర్తి సంఖ్యానుగుణ మగ్నికల్పనం

౨౪౨

ప్రసా నిర్మాణం

౨౪౩

హోమ సాధనాని

,,

స్రుక్రువాద్యధేక వజ్యం దారు

౨౪౫

మంటపద్వారాద్యలంకారః

,,

షడ్వింశే అధ్యాయే.

ప్రతిష్ఠా విధిః

౨౪౮

జలాధివాస విధిః

౨౫౩

సప్తవింశే అధ్యాయే.

ప్రతిష్ఠా విధి కేవలః

౨౫౭

వాస్తుపురుష నిరూపణం

,,

విషయం.

పుట

సన్నిధ్యసహాజ జనాః

౨౫౯

అష్టావింశే అధ్యాయే.

ప్రతిష్ఠా విధిః

౨౬౪

విమలాది శక్తయః

౨౬౯

పిండికాపూజనమ్

”

అష్టబంధన ద్రవ్యాణి

౨౭౦

ఆవాహనమ్

”

త్ర్యహం కవాటబంధన కారణ

౨౭౨

బహుబేర విధిః

”

కర్మాచాదినాం స్థానని దేశః

౨౭౩

ధ్యాన ప్రకారః

౨౭౩

కుంభగత శక్తీనాం దేవే యోజనమ్

౨౭౪

న్యాస విధేదః

”

సాన్నిధ్య ప్రాథకనా

౨౭౫

యజమానేన భగవతే సమన్వ సమపాణమ్

౨౭౬

బహుబేర విధానే కవాటబంధన నిషేధః

౨౭౭

గురు పూజా

౨౯౦

దేవప్రతిష్ఠాయాః ఫలం

”

ఏకోనత్రింశే అధ్యాయే.

మీనాది దశమూర్తిః ప్రతిష్ఠా విధిః

మీన మూర్తిః

౨౯౦

వరాహ మూర్తిః

”

సృసింహ మూర్తికాః	౨౯.౨
వామనః	”
జామదగ్న్యః	”
శ్రీరామః	”
బలరామః	౨౯౩
శ్రీకృష్ణః	౨౯౪
కల్కిః	”
మీనాది దశమూర్తీకానాం ఖండశన్యాస	”
వటపత్రశాయీ	౨౯౫
కుండభేదాః	౨౯౬
శ్రియాదయః	”

త్రింశే అధ్యాయే.

శ్రియాదీనాం పాణిగ్రహణ విధిః	౨౯౯
మండపాది ప్రతిష్ఠా విధిః	౩౦౨
మందిరాంగానాంద్యాన ప్రకారః	౩౦౩
మహా కుంభ ప్రోక్షణం	౩౦౫
ఆస్థాన మండపాది ప్రతిష్ఠా విధిః	౩౦౬
బలిపీఠ ప్రతిష్ఠా	౩౦౯
మహా పీఠం	౩౧౧
బలి పీఠం	౩౧౨

ఏకత్రింశే అధ్యాయే.

ప్రభాదీనాం ప్రతిష్ఠా విధిః	౩౧౬
ఘంటా ప్రతిష్ఠా	”

ద్వాత్రింశే అధ్యాయే.

గృహాచార విధి:

తత్ర లోహదానాది భేదేన ఫలం	3౨3
గృహే పూజాస్థాన నిర్దేశః	3౨౬
భగవతః అలంకారకల్పనే ఫలం	3౨౯
పంచాయుధమాన ప్రతిష్ఠాది	33౧
వైనతేయాది ప్రతిష్ఠా	333
విష్వక్సేనోత్పత్తి స్థాపనాది	"
శాస్త్రోపసంహారః	33౬

శ్రీ యా పా ద స్స మా ప్తః

ॐ

(శ్రీ) ర స్తు.

శ్రీమ తేరామానుజాయనమః.

పాద్యసంహితాయామ్ జ్ఞానపాదః.

అసీనమాశ్రమే కణ్వం కణ్వశ్రమనివాసినః |

నిశ్చేయసకరం కర్త్య ప్రప్టుమాశీభిశ్చే మునిమ్ ||

౧

ఋషయః—

అధీతాః కణ్వభగవత్ సాక్షోపాక్షాస్సవిస్తరాః |

వేదాస్తవత్త | స్తనధాని శాస్త్రాణి చ యథాతథం ||

౨

ఏతేషు యదధీతేషు కైవల్యానకల్పతే |

కారణం తనపి త్వత్తశ్శ్రోతవ్యం నాన్యధాగతిః ||

౩

కణ్వః—

శ్రూయతాం మునయస్సర్వే యథాపూర్వం వసుశ్రుతం |

ఉపసజ్ఞమ్య సంవర్తమృషిమర్కమివాపరమ్ ||

౪

ప్రదీప్తమేతమేవార్థం సృష్టవానభినాద్యతమ్ |

శృణ్వతాం స మహర్షీణాం సంవర్తి * సుకవిత్స్వయం ||

౫

మహ్యం శుశ్రూషమాణాయ ప్రత్యువాచ యథాతథమ్ ||

సంవర్తిః—

అధీతాస్సకలావేదా సాక్షోపాక్షాస్సవిస్తరాః |

ఇతిహాసపురాణాని వాకోవాక్య యుతానిచ ||

౬

శుక్రతానితేషు సర్వేషు దృశ్యైస్తై సర్వదేవతాః |

స్వతంత్రాః ఫలమప్యేషు స్వర్గాదన్యన్న దృశ్యతే ||

౭

† సమస్తాని.

* పా సుంయతస్వయమ్.

వివిధాని చ శాస్త్రాని న తర్కాశ్చ ప్రతిష్ఠితాః |
 అవస్థాభిరేషాయం న చ సశ్యామి కుత్రచిత్ || ౮
 శ్రుతిగేవ చ తస్యాపి ప్రమాణమితి శుశ్రుమ్ |
 నిశ్చయం నాధిగచ్ఛామి మనసా విమృశన్నసి || ౯
 తతోఽహం భృశనిర్విణ్ణస్స ప్తప్తహృదయస్తథా |
 సిద్ధాశ్రమం సమానాద్య దుఃఖిణం సమపూజయమ్ || ౧౦
 అత్యుగ్రం తప ఆతివం తతః ప్రీతః ప్రజాపతిః |
 ఋషిభిర్దైవజైస్సార్ధం స్వయనూగాన్తదన్తికమ్ || ౧౧

బ్రహ్మ—

నరం వృణీష్వ భద్రం తెయతై మనసి స్తుతై |
 నరాధీనాం ద్విజశ్రేష్ఠ నర్మనం నరదం నమః || ౧౨

సంసత్కః —

ఇత్యుక్తోఽహం భగవతా ప్రత్యవోచం కృతాజ్ఞాః |
 జ్ఞానం భవతు మే శుద్ధం నిస్సంశయమనాకులమ్ || ౧౩
 యేన సాంసారికం దుఃఖం తరామి జ్ఞానవత్కనా |
 ఇత్యుక్తో దేవదేవస్తు ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ || ౧౪

బ్రహ్మ—

శృణు విప్ర ప్రవక్ష్యామి సిద్ధ్యపాయ మనామయమ్ |
 శ్రుతిగేవ ద్విజాతీనాం నిశ్చేయసకరీ పరా || ౧౫
 యతో వై శ్రుతిమస్త్రేణ నిత్యమారాధయన్ హరిమ్ |
 కైవల్యం పరమం ప్రాప్తో న భూయస్సంసరేదిహ || ౧౬

సంసత్కః —

భగవన్ కేన † శాస్త్రేణ దేవ ఆరాధ్యతే పరః |
 కీన్మశః ‡ స్తు పరో దేవో విధిః కో వా తదర్చనే || ౧౭

బ్రహ్మ—

వైష్ణవం శాసనం శుద్ధమచ్ఛిద్రం పాపనాశనమ్ |
హితార్థం సర్వదేవానామాదిదేవేన చోదితమ్ || ౧౮
చతుష్పాదసమాయుక్తం చతుర్వర్గఫలప్రదమ్ |
తేన శాస్త్రవిధానేన సమారాధయ కేశవమ్ || ౧౯
తచ్ఛాస్త్రం శ్రుతవాః మత్తః కపిలో మునిపుష్కసః |
మచ్ఛాసనాత్తు పాతాలం తత్సమీపమితో వ్రజ || ౨౦

సంవత్సరః—

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ బ్రహ్మ తస్మైవాస్తరధీయత |
పాతాలగమనాధానాయ పునః స్తస్య తపోమయా || ౨౧
తపోబలేన పాతాలం ప్రవిశన్నాగపాలితమ్ |
తత్రాపశ్యం సుఖానీనం నాగేశైః † పరివారితమ్ || ౨౨
అవోచం కపిలం విష్ణుం దణ్డవత్ ప్రణతః శ్తౌ |
జమ్బూద్వీపాదుపావృత్తస్సంవత్సరహం ప్రసీదమే || ౨౩
విద్ధి మాం భగవన్ విష్ణో ప్రాప్తం దుఃఖిణశాసనాత్ |
జ్ఞానయోగక్రియాచర్యా మృగ్యతే యస్తహర్షిభిః || ౨౪
తదశేషేణ విజితం భవవిధ్వంసనం తవ |
సంసారాపారపాథోధిమగ్నం మాం భృశదుఃఖితమ్ || ౨౫
త్రాయస్య భగవన్నాతకం కృపయా పరమూవిభా |
త్వన్మతేనోన వేత్తాస్య మోక్షోపాయస్య పత్తానః || ౨౬
ఇత్యుక్తః కపిల దేవః ¶ ప్రసాదాత్పద్మజస్తతః |
పార్శ్వస్థం పద్మమాలోక్య ప్రసీదన్నిదమబ్రవీత్ || ౨౭

* స్వతస్త్వం † కపిలంపుత్రం. ‡ దర్శకః. ¶ ప్రసాదాభిముఖస్తదా.

కపిల :—

హే పద్మ నాగరాజేంద్ర జన్మవిధ్వంసహేతుకమ్ |
 మహాపనిషసం సర్వం శ్రితవాససి మన్మథాత్ || ౨౮
 శ్రావ్యతాం సకలం చాయం సంవత్సో వేదపారగః |
 జ్ఞానానాం పరమం జ్ఞానం నాతౌ ద్వేషసమాశ్రితమ్ || ౨౯
 సాత్త్వికం దేవదేవస్య సమారాధనకర్తృజమ్ |
 మోక్ష్యమాణైశ్చ సతతం మృగ్యమాణం గురాసకమ్ || ౩౦

సంవత్సర :—

ఉక్తేన కపిలేనైవం పద్మాభ్యేన మహాత్మనా |
 ఉదితం † యన్మహాచ్ఛాస్త్రం తత్సర్వం ప్రబ్రవీమితే || ౩౧
 సార్థకోటిప్రమాణేన ౨ బ్రహ్మణోకేశవాచ్ఛ్రియమ్ |
 కపిలాయ దదాబ్రహ్మ లక్షణాం పఙ్కకంఘనః || ౩౨
 కపిలోఽపిచపద్మాయ ప్రదదౌ లక్షమాత్రయా ౩ |
 పద్మోఽపి ౪ దత్తవాన్మహ్య మయుతగ్రన్థసంఖ్యయా || ౩౩
 యస్తాత్ పద్మోపదిష్టేయం తస్మాత్సా పాద్మసంహితా |
 మోక్షైకఫలదం ధర్మమాద్యమస్మిన్ ప్రజా ౫ పతే || ౩౪
 తేనైవాద్యేన ధర్మేణ ‡ బ్రహ్మలోక పితామహః |
 ఆరాధయన్ మహాదేవం హరిం నారాయణం ¶ పరమ్ || ౩౫
 యజ్ఞేన యజ్ఞం యప్తవ్యం యజస్త ఇతిచశ్రితిః ||
 ఆధ్యం * ధర్మం సమాస్థాయ యే యజస్తే విచక్షణాః || ౩౬
 తే యాన్తి వైష్ణవంస్థానం పునరావృత్తివర్జితమ్ |
 ఏవం సర్వేషుకుర్వత్సు మానవేషు ముముక్షుషు || ౩౭
 సృష్టిక్షయో మహానాసీ న్నారకీ భూస్త్పణావృతా |
 సద్భూకాలపరాస్సర్వే సర్వేచభగవన్తయాః || ౩౮

౧ ద్వేష. † ఉదితం, ౨ ప్రమాణంతే. ౩ సంఖ్యయా. ౪ ప్రదదౌ.

౫ యతే. ‡ సతతం. ¶ ప్రభుం * ఇమం.

నాన్యం యజన్తేధ్యాయన్తి ఋతే నారాయణాన్నరాః ।

ఏవం కారతాయుగేధర్తై వతమానే మహామునే ॥ ౩౯

లోకకర్తాన్వయంబ్రహ్మ నారాయణముపాగమత్ ।

తుష్టావచ హృషీకేశం పుణ్డరీకాక్షవిద్యయా ॥ ౪౦

భూమా దణ్డప్రణామంచ కృత్వాతూష్ణం నృతిపత ।

శ్రీ భగవాన్—

లోకాః కిన్నానువర్తన్తై శాసనం తవశాశ్వతం ।

బ్రహ్మ తవాధికారోవా ప్రాప్యతే కిన్నరాక్షసైః ॥ ౪౧

తదీయంవాపదంప్రాప్తుం సతేషస్యన్తి కంసురాః ।

ఇత్యుక్తో దేవదేవేన స్రత్యభాషతపద్మభూః ॥ ౪౨

బ్రహ్మ—

భగవత్భూతభవ్యేష మమశ్రేయ సి జాగ్రతి ।

త్వయి సర్వత్రకుశలం వతతే సార్వకాలికమ్ ॥ ౪౩

కిన్తు వత్సృమి దేవేశ శ్రద్ధధానా జితేన్ద్రియాః ।

మహారహస్యమాస్థాయ యజన్తేసర్వమానవాః ॥ ౪౪

తే యాన్తి వైష్ణవంస్థానం పునరావృత్తివర్జితమ్ ।

సస్వర్గోనాపి సర్కోన జన్తమరణే ఉభే ॥ ౪౫

సంవతః—

ఇత్యుక్తో బ్రహ్మణాదేవః శభ్రచక్రగదాధరః ।

పార్శ్వస్థం రుద్రమాలోక్య వ్యాజహర స్వయంహరిః ॥ ౪౬

శ్రీభగవాన్—

షట్ ప్రకారాణి తన్మాణి-త్వద్దైవత్యానిశఙ్కర ।

పరస్పరవిరుద్ధాని కురుష్వ త్వం యథాతథమ్ ॥ ౪౭

అవతారైశ్చ బహుభిర్నత్సన్యదిభిరహం పునః |
 త్వత్ప్రణీతానిశాస్త్రాణి స్థాపయామి మహీతలే || ౪౮
 అల్పయా సేనసులభం భూయిష్ఠం ఫలమద్భుతమ్ |
 షట్ ప్రకారేచశాస్త్రైః స్థితైః దర్శయ స్థేమః కారణమ్ || ౪౯
 యోగశాస్త్రస్య కత్వత్వైః విరిఞ్శ్చైః కథిరవ్యతి |
 సాంఖ్యస్యచావినిర్గాతే కపిలోఽధికరివ్యతి || ౫౦
 బుద్ధమూర్తిం సమాస్థాయ బుద్ధశాస్త్రం సృజన్మయహమ్ |
 జ్ఞానాపహ్నవినిష్ఠాతం జ్ఞాతృజ్ఞేయాపలాపిచ || ౫౧
 అర్పణీ మూర్తిమాస్థాయ శాస్త్రం శాస్త్రీ తధార్పితః |
 పశ్చరాత్రాభిధం శాస్త్రం నయాపూర్వం కృతంకిల || ౫౨
 కాసాలం శుద్ధశైవం చ తథా పాశుపతంత్రయమ్ |
 కరుష్యత్రీణిశాస్త్రాణి లోకానాం మోహనాయనై || ౫౩
 శాస్త్రాణి మత్ప్రణీతాని భవద్భిర్వాక్యకృతానిచ |
 ఆభూతసంస్థవం లోకేస్థాస్యన్తి మమ శాసనాత్ || ౫౪
 బాధమిత్యేవ తేనర్వే ప్రణిపత్యామిహ హరిమ్ |
 కృతకృత్యస్తదాబ్రహ్మే సార్థం దేవైస్సవమాలయమ్ || ౫౫
 జగామ సిద్ధగర్భస్య చారణాదిభిరర్చితః ||

సంవతః—

పశ్చరాత్రేణతుల్యాని తదా ప్రభృతివైమునే |
 వైవాదీనిచశాస్త్రాణి ప్రధస్తే శాసనాద్ధరేః || ౫౬
 వైష్ణవ్యామాయయాలోకే ప్రచరన్తి నిరఙ్కుశాః |
 వైవాదయోపి సమయాస్తత్ర తత్ర ప్రతిష్ఠితాః || ౫౭
 పశ్చేతరే పశ్చరాత్రమదూపితమపి స్వయం |
 దూషయన్త్యైవ సృష్టత్వాత్ తద్దూషయిషుమిశ్వరైః || ౫౮
 క్షేమ.

- పాపజ్ఞేషు నిరస్తేషు హేతువాదానుకూలతా ।
జాయతే విష్ణుమాయాభిః పతితానాం దురాత్మనాం ॥ ౫౯
- నాస్తికానిస్తకాజాతాః వ్యాధిభిః సరిపీడితాః ।
జాయంతే చమ్రమియంతే చ పచ్యంతే నిరయేష్వపి ॥ ౬౦
- స్వర్గేషు చ వసంత్యంత్యే మాయామలినచేతసః ।
తరంతిచభవామ్భోధిం మాయయా యే బహిష్కృతాః ॥ ౬౧
- అలోద్యసర్వశాస్త్రాః శివిచార్య చ ఘనఃఘనః ।
నారాయణామృతధ్యానముశంతి బ్రహ్మవాదినః ॥ ౬౨
- బ్రాహ్మణస్సర్వవర్ణేషు యతిశ్చాశ్రమిషూత్తమః ।
యద్యదగ్లోచితీర్థేషు దైవతేష్వపిచాచ్యుతః ॥ ౬౩
- తద్యత్సర్వేషు శాస్త్రేషు పశ్చరాత్రం ప్రశస్యతే ।
పశ్చరాత్రోక్తవిధినా యస్సమారాధయేద్ధరిం ॥ ౬౪
- కైవల్యం సరమంప్రాప్తో న భూయస్సంసరేదహ ।
అక్షయ్యం ఫలమాప్నోతి స ఘమాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౬౫
- కల్యాణకారిణస్తస్య పితరస్స్వర్గవాసినః ।
బ్రహ్మలోకే పి పూజ్యంతే కా కథా నరకార్ణవే ॥ ౬౬
- మత్త్రైశ్చ వైష్ణవైర్దత్తం హవ్యం వా కవ్యమేవ వా ।
తదక్షయ్యం భవేత్తేన తృప్యంతి పితృదేవతాః ॥ ౬౭
- అసంభటయంతి పితరః స్రవ్యత్యంతి పితామహాః ।
వైష్ణవోజాయతే యేషామన్వయేషు మహామతిః ॥ ౬౮
- పశ్చరాత్రోక్తవిధినా వాసుదేవం సమూశ్రితః ।
నారాయణామృతధ్యాన నిరస్తాశేషవిప్లవః ॥ ౬౯
- ఏతచ్ఛాస్త్రం చ దాతవ్యం శిష్యాయానభ్యసూయవే ।
మోక్షమాణాయ నాన్యస్మై కస్తైచ న యచ్ఛచ్చయా ॥ ౭౦

త్రుణానిష్ఠాయ దాతస్యమధ్యేతస్యం చ వేదవత్ |
మహాపనిషదాఖ్యస్య శాస్త్రస్యాస్య మహామతే ||
సజ్జరాత్రసమాఖ్యాసౌ కథంలోకే ప్రవర్తతే ||

20

సంవర్తః—

పశ్చేతరాణి శాస్త్రాణి రాత్రీయన్తే మహాస్త్వపి |
తత్సన్నిధౌసమాఖ్యాసౌ తేన లోకే ప్రవర్తతే ||
చంద్రతారాగణం యద్వచ్ఛోభతే నైవ వాసరే |
తథేతరాణి శోభన్తేసజ్జ నైవాస్య సన్నిధౌ ||
సజ్జత్వమథవా యస్వద్దీప్యమానే దివాకరే |
ఋచ్చన్తిరాత్రయస్తద్వదితరాణి తదన్తికే ||
ఇదం పవిత్రం పాపఘ్నం శాస్త్రం భవవినాశనం |
సంసారార్ణవమగ్నానాం కర్తృపాశానుపేయుషాం ||
మహాపాతేన సదృశం తారకం భవసాగరాత్ |

21

23

24

25

ఋగాదిభేదవత్ తస్మాద్విధానైః :—

ఋగాదిసంజ్ఞయా వేదశ్చతుర్థా భిద్యతేయథా ||
తస్యత్రిధాస్తభేదేన సజ్జరాత్రం చతుర్విధం |
ఋగాదయో యథా చైకం భిద్యతే బహుశాఖయా ||
తథా సిద్ధాస్తమేకైకం వక్తృభేదేన భిద్యతే |
సిద్ధాస్తం నామచాన్వర్థి నిరాహురితి పణ్డితాః ||
మీమాంసాదిషు శాస్త్రేషు యే సిద్ధాధాఃకుసీపిణాః |
తేషామన్తైఃకానోస్త్రిన్నితి సిద్ధాంత సంజ్ఞితం ||

26

27

28

29

సిద్ధాస్తభేద నిరూపణం:—

ఏకమూర్తిప్రధానంతు మస్త్రసిద్ధాస్తముచ్యతే |
చతుమూర్తిప్రధానంతు యత్తదాగమసంజ్ఞితం ||

౩౦

సిద్ధాంతముచ్యతేసద్భిద్భిఃతీయం లోకవిశ్రుతం ।

నవమూర్తిప్రధానంచ తస్త్రిసిద్ధాంతముచ్యతే ॥

౫౧

చతుర్వక్త్రే త్రివక్త్రే వా దేవే యత్రార్చనావిధిః ।

తత్తన్మాస్తరమిష్టం స్యాత్తస్య మేతచ్ఛతుర్విధం ॥

౫౨

చతస్రః కథితాః పూర్వం వాసుదేవాదయస్తథా ।

నారాయణో హయగ్రీవో విష్ణు స్కృహరిసూకరా ॥

౫౩

తస్త్రిసాంశ్చర్యదోషః—

సాంశ్చర్యం నతు కుర్వీత సిద్ధాంతేషు విస్మయం ।

యది సాంశ్చర్యే మోహాత్ రాజారాష్ట్రంచ నశ్యతి ॥

౫౪

యేన సిద్ధాంతమార్గేణ కర్షణాదిక్రియా కృతా ।

తేనైవ సకలం కర్మ కుర్యాత్తస్యవిభాగవత్ ॥

౫౫

తత్తన్మాస్తరమిష్టం న్యాత్ సర్వే సర్వఫలప్రదాః ।

తేష్వయం మస్త్రసిద్ధాంతః పాద్మసంజ్ఞో భిధీయతే ॥

౫౬

ఏకైకసక్తృభేదేన సిద్ధాంతా బహుధాస్మృతాః ।

గజ్జిహ్వో విస్తరశ్చైవ తన్మాణాం ప్రకటికృతః ॥

౫౭

౧ సిద్ధాంతై మస్త్రసంసిద్ధై శ్శిష్యాణాం హితకామ్యయా ।

తన్మాణాంచైవసర్వేషాం వక్త్రా నారాయణస్వయమ్ ॥

౫౮

అనుగ్రహార్థం భక్తానాం శ్రావయామాన చస్వయమ్ ।

శ్రోతారోముత్తిభేదాశ్చ మునయశ్చ పితామహాః ॥

౫౯

ప్రయోజనం చ శాస్త్రస్య మోక్షః ప్రకృతిదుర్లభః ।

అభిధేయం భగవత్సమారాధనముత్తమమ్ ॥

౬౦

సమ్బద్ధో పీష్యతే సద్భి స్సాధ్య సాధన లక్షణః ।

శ్రుతిమూలబుడంతస్త్రిం ప్రమాణం కల్పసూత్రవత్ ॥

౬౧

సర్వసర్వ ప్యవిచ్ఛిన్నం దేవదేవస్యశాసనాత్ ।

చింతామణియథా లోకే శబలా కల్పకద్రుమః || ౯౨
 అధిభ్యో వాఙ్మితం సవం ప్రయచ్ఛతి గతిం వినా |
 పఞ్చరాత్రాఖ్యైశాస్త్రంతు చతుర్వంశఫలప్రదమ్ || ౯౩
 శాస్త్రాస్త్రవ్యసనినామభ్యాసః కాల్యూషాపనమ్ |
 ఫలం వా కిఞ్చ ౩ దేవాస్యత్ య త్తత్సాధుబహిష్కృతమ్ || ౯౪
 నానుదేన పరిత్యజ్య యేఽస్యై రేషముచాసతే |
 సరకాయ భవన్యైతే నాత్రకార్యా పిచారణా || ౯౫
 సత్యం సత్యం పునస్సత్యమున్యత్య భుజముచ్యతే |
 వేదశాస్త్రాత్పరింగాస్తి నదైవం కేశవాత్పరం || ౯౬
 తస్మాద్భజన్వ దేవేశం విధినానేనైవై మునే ||

కణ్వః—

కతి భేదాని తన్త్రాణామ్ నానుధేయాని కాని వా |
 శ్రోతుమిచ్ఛామి విప్రేన్ద్రే సరం కామూహలంహిమే || ౯౭

౧౦౮ సంహితానామ్ నామాని.

సంవత్సరః—

శతమేకమథాష్టై చ పురాణే కణ్వ శుశ్రువ |
 నానుధేయానిచై తేమామ్ శ్రూయతామ్ కథ్యతే మయా || ౧౦౮
 పాద్యమ్ పద్మోద్భవమ్ మాయానైభవమ్ సలకూబరమ్ |
 త్రైలోక్యమోహనమ్ విష్ణులిలకమ్ సరమాహ్వయమ్ || ౧౦౯
 నారదీయమ్ ధనదీయమ్ వాసిష్ఠమ్ పౌష్కరాహ్వయమ్ |
 సనత్కుమారం సనకం సత్యాఖ్యం విశ్వసంహితా || ౧౧౦
 అనంతాఖ్యం మహీప్రశ్నం శ్రీప్రశ్నం పురుషోత్తమమ్ |
 మాహేన్ద్రై సంహితాపఞ్చ ప్రశ్నాఖ్యం తత్త్వసాగరమ్ || ౧౧౧

౨ రత్నం. ౩ దేవాస్యై దేవస్యాత్.

౧ వాగీశమ్ సాత్వతంచైవ ౨ ద్రవిణం శ్రీకరాహ్వయమ్ |
 సాంవతః విష్ణుసద్భావం సిద్ధాంతం విష్ణుపూజకమ్ || ౧౦౨
 విష్ణుతన్త్రం చ కౌమారం ౩ తథాహిబుద్ధ్యసంహితా |
 విష్ణువైభవికం సౌరం సౌమ్య మీశ్వరసంహితా || ౧౦౩
 అనంతాఖ్యం భాగవతం జయాఖ్యం మూలసంహితా |
 పుష్టితన్త్రం శౌనకీయం మారీచం దక్షసంహితా || ౧౦౪
 ఔషేధ్యం యోగహృదయం హరీతం పారమేశ్వరమ్ |
 ఆత్రేయం మాన్దరం విష్వక్సేనమాశనసాహ్వయమ్ || ౧౦౫
 వైఖానసం విహజ్జేన్ద్రం భాగవం పరపూరుషమ్ |
 యాజ్ఞన్క్యం గౌతమీయం పౌలస్త్యం శాకలహ్వయమ్ ||
 జ్ఞానాణ్డవం జామదగ్న్యం యామ్యం నారాయణాఖ్యకమ్ |
 పారాశర్యం చ జాబాలం కాపిలం వామనాహ్వయమ్ || ౧౦౬
 జయోత్తరం బాహాస్పత్యం జైమినం సాత్వతాహ్వయమ్ |
 కాత్యాయనీయం వాల్మీక మాండగాయనసంహితా || ౧౦౭
 హైరణ్యగర్భమాగస్త్యం కాణ్వం బోధాయనాహ్వయమ్ |
 భోరద్వాజం నారసింహం గాగన్ధముత్తరపూర్వకమ్ || ౧౦౮
 శాతాతపం చాక్లిరసం కాశ్యపం పైబ్జలాహ్వయమ్ |
 త్రైలోక్య విజయంయోగం వాయవీయం చ వాగుణమ్ || ౧౦౯
 కృష్ణం చాహ్మరమాగ్నేయం మార్కణ్డేయస్య సంగ్రహః |
 మహాసనత్కు మారాఖ్యం వ్యాసాఖ్యం విష్ణుసంహితా || ౧౧౦
 మార్కండేయం పారిషదం ‡ బ్రహ్మనారనసంహితా |
 సంవాగంశుకరుద్రాభ్యముమామాహేశ్వరాహ్వయమ్ || ౧౧౧

౧ వాసిష్ఠం. ౨ తెజోద్రవిణం. ౩ రహస్యంవిష్ణుపూర్వకం.

† కృష్ణచామర. ‡ బ్రహ్మన్నరకసంహితా.

దత్తాత్రేయం చ శర్వాఖ్యం వారాహమిహిరాహ్వయమ్ |
 సక్కుమణాఖ్యం ప్రద్యుమ్నం వాసునం ¶ కల్మిరాఘవమ్ || ౧౧౩
 ప్రాచేతసాఖ్యమిత్యేతే శతమష్టేత్తరం స్మృతమ్ |
 ఏతాని తస్య చామాని మయోక్తాని మహామతే || ౧౧౪
 * తస్మాన్ స్థవై న కే బోధ్యంతే ముక్త్యుపాయాః పృథక్పృథక్ |
 ఇతి తస్యం సమాఖ్యాతం శాస్త్రమేవ మనీషిభిః || ౧౧౫
 తస్మాన్ తాం నామధేయాని యో నిత్యం పఠతే నరః |
 సర్వపాప వినిముక్తో యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ || ౧౧౬

ఇతి శ్రీ పాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయామ్
 జ్ఞానపాదే శాస్త్రావతారకన్ నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

సంవత్సరః—

హే పద్మ నాగరాజేంద్ర శ్రుతవాససి యత్పురా |
 తస్యం తదహమధ్యాప్య మయి చేదస్త్వనుగ్రహః || ౧

శ్రీ పద్మ ఉవాచ—

తత్ప్రవక్ష్యామి విశ్రమే తస్యం వై లోకవిశ్రుతమ్ |
 జ్ఞాన యోగ క్రియా చర్యా చతుర్పాద సమన్వితమ్ || ౨
 రహస్యమద్భుతం దివ్యం యస్సయా కపిలాచ్ఛ్రితమ్ |
 సంక్షిప్తం చ మహాథం చ సర్వసిద్ధి ప్రసాధనమ్ || ౩
 సాధకోటి ప్రమాణేన బ్రహ్మణా కేశవాచ్ఛ్రితమ్ |
 తస్మాత్సముద్భుతం తస్యం వారిధేరమృతం యథా || ౪
 విజ్ఞానమాదా నకలం సృష్టుప్రపాదాతముచ్యతే |
 తతో యోగః క్రియా పశ్చాచ్ఛర్యా చ తదనంతరమ్ || ౫

¶ కలిరఘవౌ-కల్మిరఘవౌ, * పా. మన్తాన్తే యే న బోధ్యంతే.

విజ్ఞాన శబ్దార్థః—

విజ్ఞానం భగవజ్ఞానం తజ్ఞానాన్సుక్తిరుచ్యతే ।

భగవతః ఆద్యం గూఢమ్ :—

ఆదిమధ్యాస్త రహితమవృద్ధి త్తయమచ్యుతమ్ ॥ ౬

నిత్యం నిరుపమం జ్యోతి నిత్యతృప్తం నిర్జ్ఞానమ్ ।

సర్వాకారం నిరాకారం తమసః పరమవ్యయమ్ ॥ ౭

తత్కారణవశా తస్మాదావిరాసీత్సనాతనాత్ ।

ద్విహస్తమేకవక్త్రం చ శుద్ధస్ఫటికసన్నిభమ్ ॥ ౮

సహస్రరవివహ్నిస్తు లక్షకోటి సమప్రభమ్ ।

మరీచి చక్రమధ్యస్థం చక్రాద్యాయుధలాఞ్చితమ్ ॥ ౯

శ్రీవత్సకౌస్తుభోరస్కం వనమాలావిరాజితమ్ ।

కిరీటహారకేయూర వలయాది విభూషితమ్ ॥ ౧౦

పీతామ్బురధరంసౌమ్యం గూఢమాద్యం సనాతనమ్ ।

స వాసుదేవో విజ్ఞేయస్సృజ్యం సర్వం చ తన్ముఖాత్ ॥ ౧౧

ధ్యేయశ్చ యోగిభినిత్యం హృత్పద్మాహ్వయవిష్టరే ।

సశ్యన్తి సూరయశ్శశ్వ త్తద్విష్ణోః పరమం పనమ్ ॥ ౧౨

వాసుదేవాత్తతో జాతో వాసుదేవాహ్వయోఽపరః ।

ఏకవక్త్రశ్చతుర్భాహుశ్చక్రా ద్యాయుధలక్షణః ॥ ౧౩

స్థితై చక్రం సరసిజం దధానం సృష్టయే పునః ।

ముక్తయే పాఞ్చజన్యం చ గదాం సంహృతయే తథా ॥ ౧౪

శ్రీవత్స కౌస్తుభోరస్క వనమాలా విభూషితః ।

మయూరకణ్ఠవచ్ఛాయమః వీతనై సగికామ్బరః ॥ ౧౫

స వాసుదేవో భగవాన్ సృష్టిస్థితృప్తముక్తిదః ।

ఆత్మానం స ద్విధాచక్రే పునః కేనాపి హేతునా ॥ ౧౬

తయోరేకో వాసుదేవశ్శుద్ధస్ఫటికసన్నిభః ।

నారాయణో ద్వితీయస్తు సీలామ్బుదసమప్రభః ॥ ౧౭

సంకర్షణో వాసుదేవాత్ తస్మాత్ప్రద్యుమ్నసంజ్ఞితః ।
 ప్రద్యుమ్నాదనిరుద్ధోఽభూత్ సర్వవత్ చతుర్భుజాః ॥ ౧౮
 జ్ఞానాది గుణసామాన్యే వాసుదేవః ప్రకీర్ణితః ।
 షణ్ణాంగుణానాం వైషమ్యేవత్త్వంతే మూర్తయః క్రమాత్ ॥
 జ్ఞానేఽధిరో భవేన్భక్త్యా సంకర్షణ సమాహ్వయః ।
 బలేఽధికస్తుప్రద్యుమ్న స్సాన్విదైశ్వయేఽనిరుద్ధకః ॥ ౨౦
 మూర్తిభ్యశ్చ చతుర్భ్యశ్చ చతుర్వింశతిమూర్తయః ।
 జాయంతే క్రమశో బ్రహ్మణ దీపాద్దీపాంతరం యథా ॥ ౨౧
 సర్వే చతుర్భుజాః సన్న్ శబ్దచక్ర గదాధరాః ।
 వాసుదేవాదాదిదేవాత్ప్రథమా త్కేశవస్తథా ॥ ౨౨
 నారాయణో మాధవశ్చ జజ్ఞిరే భూసురోత్తమ ।
 సంకర్షణాచ్చ గోవిందో విష్ణుశ్చ మధుసూనవః ॥ ౨౩
 త్రయస్తే సమజాయంత ప్రద్యుమ్నాచ్చ త్రివిక్రమః ।
 వామనశ్శ్రీధరశ్చైతే జజ్ఞిరే మునిసత్తమ ॥ ౨౪
 అనిరుద్ధాద్ధృష్టికేశః పద్మనాభశ్చ సువ్రత ।
 గామోదగశ్చతేనైథం ద్వంద్వశాంశాః ప్రజజ్ఞిరే ॥ ౨౫
 వాసుదేవాచ్చ తన్నామ్నా తథా సంకర్షణాదపి ।
 ప్రద్యుమ్నాదపి తన్నామ్నా తన్నామ్నైవానిరుద్ధకాత్ ॥ ౨౬
 అభూవక్రమశస్తేభ్య శ్చతుర్భ్యః పురుషోత్తమాః ।
 అథోక్షజో నృసింహశ్చ చతుర్ధశ్చాచ్యుతో హతః ॥ ౨౭
 చతుర్భ్య ఏవ తేభ్యోమి జజ్ఞిరే చ యథాక్రమమ్ ।
 జనాదనస్తథోపేంద్రో హరిః కృష్ణస్సమాఖ్యయా ॥ ౨౮
 వాసుదేవాదాదిదేవాన్మూర్త్యష్టకమ జాయతే ।
 బ్రాహ్మీ చ మూర్తిః ప్రథమా ప్రాజాపత్యా చ వైష్ణవీ ॥ ౨౯

- దివ్యా చాపీఁ మాసుషీ చ సప్తమీ చాసురీ మతా |
పైశాచీ చరమా తాసాం మూర్తీనామపరాకళ || 30
- మీనాద్యా జజ్ఞిరే విప్ర చతుర్హ్యూహాద్యధాక్రమమ్ |
నుత్యైః కూమోఁ నరాహశ్చ వాసుదేవాదజాయత || 3౧
- సృసింహో వానునో రామో జామదగ్నోఽస్య ఽప్యజాయత |
సంజ్ఞాఁషణ్ణాత్తథా జజ్ఞైః ప్రద్యుమ్నా ద్రాఘవో బలీ || 3౨
- అనిరుద్ధాదభూత్యుష్ణః కల్కితీ దశ మూర్తయః |
సంజ్ఞాఁషణ్ణాచ్చ పురుషస్సత్యః ప్రద్యుమ్న సమ్భవః || 33
- జానోఽచ్యుతోఽనిరుద్ధాచ్చ బుద్ధస్త్రి లోక్య మోహనః |
దశాహశ్శౌరిరిన్నేశో వాసుదేవాదజాయత || 3౪
- సంజ్ఞాఁషణ్ణాద్ధయగ్రీవశ్శృంగో దరన్మకేసరీ |
వైకుంఠమూర్తిరాద్యాతు ముకుందశ్చ వృషాకపిః || 3౫
- తత్రైవాది వరాహశ్చ తతస్సంజ్ఞాఁషణాదపి |
అనంతః పన్నగో జాతస్సహస్రఫణవాన్ బలీ || 3౬
- సునశ్శనాద్యాయుథాని కిరీటాది విభూషణమ్ |
మూర్త్యా విర్భావసమయే సహై వైతాని జజ్ఞరే || 3౭
- దేవ్యశ్శ్రియానయస్సద్వత్ మూర్తిభేదం సమాశ్రితాః |
శ్రీవత్సాదేవ సకలా జజ్ఞరే దివ్యలాఙ్ఘనాత్ || 3౮
- గరుడః పక్షిణామిన్ద్రో వాహనం బలినాం వరః |
వాసుదేవాది మూర్తి భ్యశ్శ్చన్ద్రో మూర్తిరజాయత || 3౯
- కుముదాద్యాశ్చ భూతేశాస్సవే పారిషదైస్సహ |
పాదశశ్చానిరుద్ధస్య సమభూవన్సహస్రశః || ౪౦
- సహస్రశీష చరణహస్త నేత్రాద్భుతాకృతేః |
అనిరుద్ధాజ్జగజ్జై స్వాక్ష్ణోదేవ యథాక్రమమ్ || ౪౧

ముఖాద్విశ్చ సహిశ్చ ఛందాంస్యజ్ఞాని పట్రధా |
 ద్వామూర్ధో నయనాత్సూర్యో మనసశ్చంద్రమా అపి || ౪౨
 శ్రోత్రాద్విశో నభోనాభః పద్భ్యం భూమి రజాయత |
 ప్రాణాద్వాయుస్తథా పానాన్తృత్యః కేశాత్తథామ్బుదః || ౪౩
 త్రుట్యుది కాలభేదశ్చ కాంశ్చాభూత్తథా ధియః |
 వసస్పతయ ఓషధ్యో రోమకూపాద్వినిస్సృతాః || ౪౪
 యజ్ఞశ్చ జజ్ఞిశ్చ తస్మాద్భూవో బహువక్షణః |
 చాతుర్వక్యం క్రమాద్వక్తృ బాహూరు చరణోద్భవమ్ || ౪౫
 ఏవం సృష్ట్యా జగత్సర్వం విశ్వహవధరో హరిః |
 ఆస్తే నస్తాసనేదేవశ్చై భూమిభ్యాం సహస్రభుః || ౪౬
 మధ్యే క్షీరాణావే క్వేతద్విపాశ్య హేమనిమిత్తే |
 ప్రాసాదే సేవ్యమానశ్చ యోగిభిర్వివిధై రపి || ౪౭
 చణ్డాద్యై ద్వారపాలైశ్చ కుముదాద్యనుజీవిభిః |
 పక్షీన్ద్ర విష్వక్సేనాభ్యాం సేవ్యమానో ముదాన్వితః || ౪౮
 శ్రీవత్సవతో నిత్య శ్రీరజేయశ్శాశ్వతో ధ్రువః |
 అనిరుద్ధో జగత్సంవైరిన్ద్రాద్యైః పరిపాలయన్ || ౪౯

ఇతి శ్రీ పాద్మరాత్రే మహాపనిపది పాద్మసంహితాయామ్

జ్ఞానపాదే మూర్త్యుత్పత్తి భేదో నామ

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

పద్మః—

బ్రహ్మణ స్సృష్టిరధునా సత్యతే ద్విజసత్తమ |

నారాయణోఽసృజత్తోయం తత్త్రైవాసీన్మహాణానః ||

అనిరుద్ధాంశజాదుగామాయాహపాసుమోహినీ |
స్యగ్రోధమస్పృశత్తస్మిన్ మాయాహపేమహాద్రుమే || ౨

అనిరుద్ధాంశజశ్రీమాన్ పద్మనాభర్షపురాతనః |
సంహృత్య లోకాన్ పురుషర్ష పణపయజ్ఞమేయివాన్ || ౩

వటపత్రశాయినో నాభీపద్మే చతుర్ముఖస్సప్తిః
తత్ర పుంసశ్చయానస్య నాగపయజ్ఞభూషితే |
హిరణ్మయం పద్మగభమ్ నాభైరణ్మమజాయత || ౪
తదణ్డం పశ్చభూతాత్మభూతం శుద్ధమతకితమ్ |
అణ్డస్య వధ్మానస్య మధ్యే వద్మం సితప్రభమ్ || ౫
సహస్రదలపయస్తమస్తగ కేసరమణ్డితమ్ |
మధ్యే † కణికయా యుక్తమద్భుతమ్ సృష్టికారణమ్ || ౬
ప్రహరమస్పృశత్తస్మిన్ పద్మనాభశ్చతుర్ముఖమ్ |

పద్మాసనమ్.

ఆసనం బ్రహ్మణో యస్మాత్పద్మమాదావభూత్తతః || ౭
అన్యేషామపి దేవానామాసనం పద్మమిష్యతే |

సనద్దనాదీనాం సృష్టికాయవిముఖతా.
సనద్దనాదీనస్పృశత్సృష్టిభిః పద్మభూస్వయమ్ || ౮
ప్రస్తుం మనోన దధిరే తే చ స్వాయమ్భవాస్తదా |
సర్వే తే యోగినో జాతా వీతరాగా విమత్సరాః || ౯

బ్రహ్మణః క్రోధాద్రుద్రస్సప్తిః .
తేష్యేవం నిరపేక్షేషు లోకస్సప్తే మహాత్మసు |
బ్రహ్మణో భూస్సుహాన్ గ్రోధస్త్రైలోక్యదహనక్షమః || ౧౦

భ్రుకుటికుటిలాత్తస్య లలాటాత్క్రిధదీపితాత్ ।

సముత్పన్నస్తదా రుద్రో యుగాంతాగ్నిసమప్రభః ॥ ౧౧

అధఃనారీనరవపు మఃహాకాయః ప్రతాపవాన్ ।

సంవిభజ్యత్సనో దేహం నరం నారీం చ నిమఃమే ॥ ౧౨

మిథునాజ్జఙ్గై రే తస్మాద్రుద్రాణాం కోటయ స్తథా ।

సవే చతుర్భుజాః క్రూరాః త్రిణేత్రాశ్శూలపాణయః ॥ ౧౩

తేషు ప్రధానా విప్రేన్ద్ర రుద్రా ఏకాదశ స్మృతాః ।

మరీచ్యాదిభిజ్జగత్సృష్టిః

రుద్రసృష్టిమపి బ్రహ్మ వ్యధఃమాలోక్య లోకకృత్ ॥ ౧౪

మరీచ్యాదీన్ వడపరాన్ మనసా నిమఃమే పునః ।

తైరేతదఖిలం సృష్టం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ॥ ౧౫

బ్రహ్మణః పరమపురుషదశకనమ్.

ఏవం సృష్ట్యా జగదిదం పన్నయోనిశ్చతుర్ముఖః ।

ధ్యానం పరమమాతస్థౌ కారణం స్వస్య చిత్తయన్ ॥ ౧౬

ధ్యాయత స్తస్య పురతః తేజఃపుష్కమివాభవత్ ।

దివాకరసహస్రాభం విద్యుత్సజ్జాతసన్నిభమ్ ॥ ౧౭

తస్మధ్యే పురుషశ్రేష్ఠం పీతనిమఃలవాససమ్ ।

శఙ్ఖచక్రగదాపద్మం ధారయన్తం చతుర్భుజమ్ ॥ ౧౮

శ్రీఽతాత్పర్యం ప్రసన్నాస్యం కౌస్తుభేన విరాజితమ్ ।

స్ఫురత్కిరీటహారాద్యై భూషణై రుపశోభితమ్ ॥ ౧౯

† తం నృష్ట్యా పురుషశ్రేష్ఠం పన్నయోనిరచిన్తయత్ ।

ఏష ఏవ పరో దేవస్సర్వస్య జగతః ప్రభుః ॥ ౨౦

నాస్మాత్పరతరః కశ్చిద్దృశ్యతే పురుషః స్థితః ।

తమేవ సంశయాన్ ప్రప్టుం వివిధానుపచక్రమే ॥

౨౧

బ్రహ్మః—

కస్త్వమత్యద్భుతాకారః పురుషః పురుషోత్తమ ।

మహ్యం † జిజ్ఞాసమానాయ ఆత్మనం దశయస్వ మే ॥ ౨౨

శ్రీభగవాన్—

సప్తారం సర్వలోకానాం పురాణం పురుషం పరమ్ ॥

అనాదిమధ్యనిధనం విద్ధి మామచలం ధ్రువమ్ ॥ ౨౩

కారణం సర్వలోకస్య మా చ భూత్సంశయస్తవ ।

సంశయస్య త్వదీయస్య చ్ఛైత్యారం మాముపస్థితమ్ ॥ ౨౪

బ్రహ్మః—

ధన్యోస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి పూర్ణాకామాఽస్మి శాశ్వత ।

అజ్ఞాతం నాస్తి తే జ్ఞేయం కథం వ్యం నాస్తి చాకృతమ్ ॥ ౨౫

నానవాప్తమవాప్తవ్యం త్రిషు లోకేషు విద్యతే ।

కస్య హేతోజ్జగత్సప్టుం భవాన్ ప్రవరయసే వద ॥ ౨౬

శ్రీభగవాన్—

క్రీడామి కేవలం బ్రహ్మన్ సృష్టిసంహరపాలనైః ।

లోకానామపి సర్వేషామహం కేనాపి హేతునా ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీ పాశ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే బ్రహ్మదిసృష్టిప్రకారో నామ

తృతీయోఽధ్యాయః

చ తు ర్థో ౭ ధ్యాయః

—ॐ॥—

[బ్రహ్మః—

విధ త్సే కేన యావేణ కేన యావేణ పాసి వా ।

సంహతుం యతసే కేన శుశ్రూషా మే విజృంభ్యతే ॥ ౧

సృష్టిభావము అసహ్యము శక్తియు చతస్రో ముఖ్యాః.

[శ్రీభగవాన్:—

అనన్తాశ్చక్తయస్సృష్టాః మనస్తేన చతుర్ముఖ ।

చతస్రస్తాను నిదిష్టాః ముఖ్యా విష్ణ్వదిమూర్తయః ॥ ౨

తత్ర త్రిసంసారగోచరాః. చతుర్థీ మోక్షదాయినీ.

రజస్సత్వతమోమయ్య స్త్రిసంసారగోచరాః ।

అనన్తాఖ్యా చతుర్థీ తు భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ ॥ ౩

సృష్ట్యాదుపయోగినో గుణాః.

రజోగుణేన భవనం సృజామి సచరాచరమ్ ।

పాలయామి చ సత్వేన తమసా సంహరామి చ ॥ ౪

అనన్తాత్మానమాస్థాయ వాసుదేవాహ్వయ స్వయమ్ ।

విపాశయామి సంసారాత్ యే మామేవ భజన్తి తాన్ ॥ ౫

సృజామి పామి హన్యేత ద్రూపై బ్రహ్మహిభిష్త్రిభిః ।

నిష్కామానాం బంధమోక్షః.

వాసుదేవాత్మకూపేణ పరేణ భవసాగరాత్ ॥ ౬

విపాశయామి నిష్కామాన్యే మామారాధయన్తి తాన్ ।

విష్ణుదిశు చతస్రశు వాసుదేవమూర్తి రవవక్త్రదా.

ముఖ్యశ్చతుర్ణామే తేషాముచ్యతే పరమః పుమాన్ ॥ ౭

అపవక్త్రకరత్వేన వాసుదేవ స్స ఈరితః ।

బ్రహ్మదయస్తతో ౭ న్యే తు సంసారాహితదృష్టయః ॥ ౮

జ్ఞానవాదే చ తుర్థోఽధ్యయః

౨౧

(సంసారిస్వరూపం తన్నాత్రాచ.)

బ్రహ్మః—

సంసారి పురుషః కోఽస్య మాత్రే కే వా పరావరే ।

ముక్తః కో యస్య మాత్రే ద్వే న విద్వేతే పరావరే ॥ ౯

శ్రీభగవాన్—

పుణ్యపాపనిమిత్తై యస్సుఖదుఃఖే నిషేవతే ।

సాంసారి నా పరా మాత్రా బ్రహ్మభూయ మితీయతే ॥ ౧౦

మాత్రా పరా భవే త్రస్య స్థావరత్వమసత్సమమ్ ।

ముక్తస్వరూపమ్.

సంసారవాసనాతితం విముక్తం కర్మబంధనైః ॥

౧౧

ఆత్మత్వప్రముదాసీనం ముక్తమాహుమనీషిణః ।

సదైక గూఢరూపస్య మాత్రా కాపి న విద్యతే ॥ ౧౨

బ్రహ్మః—

కే సంసారం ప్రపద్యంతే కే చ గచ్ఛంతి నివృత్తిమ్ ।

కౌతూహలం హి భగవన్ బ్రూహి తత్త్వం యథాతథమ్ ॥ ౧౩

సంసారబంధమోక్షౌ.

శ్రీభగవాన్—

శల కామనయా కర్మ విహితం వైదికం భజన్ ।

బధ్యతే నిస్పృహః కర్మ భజమానో న బధ్యతే ॥ ౧౪

జ్ఞానం వైషయికం యస్య చతురాదినిబంధనమ్ ।

బధ్యతే న పరే దేవే యస్య జ్ఞానం న ముచ్యతే ॥ ౧౫

బ్రహ్మః—

ముక్తాత్మనశ్చ భవతో భేదః కః పురుషోత్తమ ।

ఏతదాచక్ష్య భగవన్నాతిగుహ్యం యది ప్రభో ॥ ౧౬

ముక్తాత్మనః పరమపురుషస్య చ భేదః

శ్రీభగవాన్:—

అహమేవ భవన్త్యేతే న భేద స్తత్ర కశ్చన |
యథాహం విహరామ్యేవం తథా ముక్తాశ్చ దేహినః || ౧౭

బ్రహ్మ:—

బద్ధున్తి పురుషం కే తే హేతవః కర్మహేతవః |
కర్మపాశైర్నిగలితాన్పురుషాన్ భ్రామయన్తి యే || ౧౮
బద్ధహేతవః,

శ్రీభగవాన్:—

త్రిభిరేన గుణైర్వ్యస్తైస్సమస్తైః పూర్వామిరితైః |
సత్వాదిభిః క్రియా చాపి త్రివిధా సమ్రుచతః తే || ౧౯
తయా సంసారి మృచ్ఛన్తి పురుషాః పూర్వావృత్తయః |
ఏవమేవ సుర + శ్రేష్ఠ యన్నాం త్వం పరిపృచ్ఛసి || ౨౦

బ్రహ్మ:—

కథమేభిగుణైర్యోగః పురుషస్యాపజాయతే |
కర్మపాశైర్విఘ్నచ్ఛేత మోక్ష్యమాణశ్చ పూరుషః || ౨౧
విషయచశాద్గుణత్రయయోగవియోగౌ.

శ్రీభగవాన్:—

పురుషస్య గుణా యే తే దేహధర్మానువర్తినః |
విషయస్య వశాదేతే భవన్తి న భవన్తిచ || ౨౨
విషయ స్వరూపప్రశ్నః

బ్రహ్మ:—

కోసా విషయ ఇత్యుక్తః పురుషాణాం మహేశ్వర |
యస్య యోగాద్భవన్త్యేతే న భవన్తి చ తే గుణాః || ౨౩

విషయనిరూపణమ్.

శ్రీభగవాన్:—

త్రిగుణా ప్రకృతిబ్రహ్మకాః ‡ విషయో దేహినః స్మృతః |
తద్యోగాన్పథ్యతే జన్తుస్తదయోగాద్విముచ్యతే || ౨౪
జానాతి పురుషో నిత్యం ప్రకృతిం త్రిగుణాత్మికామ్ |
సా చ ప్రసూతే సతతం నిద్రాలస్యం వృధగ్విధమ్ || ౨౫
స్వరూపం విస్మరత్యేష నిద్రయా వినశిస్త్వయమ్ |
స బద్ధ ఇష్యతే పుంసాం కిం భూయశ్శోతుమిచ్ఛసి || ౨౬

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహాపనిపది పాద్యసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే ముముక్షుసంసారమోచనం నామ

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఇచ్చమోఽధ్యాయః

ప్రహ్లా:—

ప్రకృత్యా తస్య సంయోగో జాయతే కేన హేతునా |
ఏతదాచక్ష్య భగవన్ రహస్యం దుర్లభం † మమ || ౧

శ్రీభగవాన్:—

ప్రకృత్యా పురుషస్య సంయోగే హేతుః
మన్తాయా కారణం బ్రహ్మన్ననాదిరవినాశినీ |
యనక్తి పురుషం పైషా ప్రకృత్యా గుణరూపయా || ౨
భగవతః ప్రసాదాత్ ప్రకృత్యా వియోగః
మత్ప్రసాదం వినా తస్య న విరామోస్తి కస్య చిత్ |
యావన్నాహం ప్రసీదామి తావన్నాయా దురత్యయా || ౩

పూణాకామస్య భగవతః ప్రసాదే నిబద్ధనమ్.

బ్రహ్మః—

పూణాకామస్య దేవస్య ప్రసాదే కిం నిబద్ధనమ్ |

స జానే కారణం తస్య తన్నే బ్రూహి నిబద్ధనమ్ || ౪

శ్రీభగవాః—

వణానామాశ్రమాణాం చ మయాదా యా మయాకృతా

తాం యే సమనువత్ నై ప్రసాద స్తేషు మే మహాన్ || ౫

తస్మాత్సంసారిణాం పుంసాం మత్ప్రసాదం వినా క్వచిత్ |

నిశ్చేయసకరిం నాన్యద్బద్ధస్య కమలాసన || ౬

బ్రహ్మః—

భగవత్ దేవదేవేశ జానామి పురుషోత్తమ |

త్వామేవ జగతాం మన్యే సప్తారం కమలేక్షణ || ౭

ప్రభవన్తి యతో లోకాః ప్రలయం యాన్తి యత్ర చ |

భగవత్ తదశేషేణ † జ్ఞాతుమిచ్ఛామి శంస మే || ౮

సృష్ట్యాదినిరూపణమ్.

శ్రీభగవాన్—

ప్రకృతిః పురుషశోభే మమ సూపే దురత్యయే |

అనుప్రవిశ్య ద్వితయం తోభయామ్యహమిచ్ఛయా || ౯

ప్రకృతి స్త్రి గుణా బ్రహ్మన్ననాదిరవినాశినీ |

పురుషాధిష్ఠితా సూత్రే స్థావరాణి చరాణి చ || ౧౦

గుణసామ్యాత్మన స్తస్మాత్పురుషాధిష్ఠితాత్మనః |

అజాయత మహత్తత్త్వం త్రివిధం త్రివిధై గుణైః || ౧౧

అహఙ్కారస్తతో జాత స్తస్య తిస్రా విధాః స్ఫుటాః |

వై కారికస్తైజసశ్చ ‡ భూతాదిశ్చైతీ తత్త్రిధా || ౧౨

† శ్రోతుం.

‡ శాంతికశ్చైతీ.

- వైకారికాదహజ్కారాత్సత్వికాః పశ్చ జఙ్గిరే |
జ్ఞానేంద్రియాణి పంచైవ రాజసాత్తైజసాత్మనః || ౧౩
- కమేంద్రియాణి జాతాని భూతాదేస్తామసాదథ |
శబ్దతన్మాత్రమథవత్తచ్చా కాశమజీజనత్ || ౧౪
- స్పృశతన్మాత్రమాకాశా త్తస్మాద్వాయురజాయత |
రూపమాత్మం తతో వాయో స్తస్మాద్గ్నిరజాయత || ౧౫
- రసమాత్రిమజస్యగ్నే స్తస్మాదాపః ప్రజఙ్గిరే |
గన్ధతన్మాత్రిమద్భృష్టిపి గన్ధమాత్రాత్తథా మహీ || ౧౬
- శబ్దైకగుణమాకాశం శబ్దస్పృశకగుణోఽనిలః |
శబ్దస్పృశౌ తథా రూపం తద్వద్గ్నేరుదాహృతమ్ || ౧౭
- ౧ శబ్దస్పృశో రసో రూపం చాతుగుణ్యమపాం స్మృతమ్ |
శబ్దస్పృశౌ రూపరసౌ గన్ధః పశ్చగుణా మహీ || ౧౮
- నానావీర్యాః పృథగ్భూతాస్తై స్పష్టాస్సంహతిం వినా |
నాశక్నువస్పృజాస్సృష్టుం తతస్తై సంహతాస్స వ్యయమ్ || ౧౯
- మహదాది విశేషాంతాః ప్రధానపురుషేరితాః |
అణ్డం మమాంశభూతస్య పన్న నాభస్య పద్మజ || ౨౦
- నాథేరజాయత తతో జగద్యోనిరభూద్భవా |
సగాదా ప్రకృతేరేవముద్భూతేమఖిలం జగత్ || ౨౧
- లీయతే ప్రకృతావేవ కల్పాన్తై కమలాసన ||

బ్రహ్మః—

- మనేన్య త్వయా జగత్సృష్టం విధృతం చ త్వయా విభో |
కాలగూఢ స్త్వమేవైకః కల్పాన్తే సజ్జహథ్ చ || ౨౨

ఇదానీం వద మేజ్ఞానం బ్రహ్మసిద్ధిదమచ్యుత |
యజ్ఞాత్వా న పునఃకన్య మరణం భవబన్ధనమ్ ||

౨౩

బ్రహ్మజ్ఞానద్యై విధ్యమ్

శ్రీ భగవాన్:—

జ్ఞానం ద్వివిధమాఖ్యాతం సత్వాఖ్యం చ క్రియాత్మకమ్ |
౧ సత్వాఖ్యస్య క్రియాత్మేన సిద్ధిరవ్యభిచారిణీ ||

౨౪

బ్రహ్మ:—

జ్ఞానం క్రియాత్మకం తావత్ వద క్రిద్వీధం ప్రిభా |
యేనాభ్యస్తేన సత్వాఖ్యం యాస్యామి బ్రహ్మ ౨ సిద్ధిదమ్ ||
సత్వక్రియాత్మకజ్ఞాన లక్షణమ్

శ్రీ భగవాన్:—

యమశ్చ నియమ ౩ త్యైవ క్రియాఖ్యం ద్వివిధం స్మృతమ్ |
తాభ్యాం జ్ఞానంచ సత్వాఖ్యం ప్రాప్నోత్యేవ న సంశయః || ౨౬
బ్రహ్మణ్యభిన్నం సత్వాఖ్యం జ్ఞానాజ్ఞ జ్ఞేయచువాప్యతే |
౪ జ్ఞానాన్ము క్తః పరానందే పరమాత్మని ౫ సద్గుజ ||

౨౭

బ్రహ్మ:—

బ్రహ్మప్రాప్తా ౬ త్వయా సమ్యగుపాయః కథితః పురా |
ఇదానీం దేవ దేవేశ బూరిహి మే బ్రహ్మలక్షణమ్ ||

౨౮

బ్రహ్మలక్షణమ్

శ్రీ భగవాన్:—

ఆనందలక్షణం బ్రహ్మ నాదరూపమవిక్రియమ్ |

క్లేశాదిభిరసంస్పృష్టం నిష్క్రియం నివికల్పకమ్ ||

౨౯

౧ తత్వాఖ్యస్య ఇతిక్వచిత్. ఇతః ప్రభృతిశ్లోకేషు సత్వశబ్దస్థానే
సత్తా శబ్దః కోశాంతరే దృశ్యతే, ౨ సాధనమ్, ౩ క్షేతి క్రియాచ ద్వివిధా
శ్చతా, ౪ జ్ఞేయాత్, ౫ పరస్థామని, ౬ ప్రాప్తమ్.

అద్వైత్యమనవచ్చిన్నం స్వసంవేద్యం నిరజ్ఞనమ్ |

సుసూక్ష్మం స్వవశం స్వైరం స్వయం జ్యోతిః ౧ రనాదిమత్ ||

అనస్తమత్యయం శాస్తమవృష్టాస్తమవృద్ధిమత్ |

ధృవమేకం ౨ సదా నన్దం చిద్రూపం సర్వగం పరమ్ || ౩౧

గతాగతవినిర్ముక్తం వాసుదేవాహ్వయం విభు |

ప్రభవం సర్వభూతానామిశ్వరం పురుషోత్తమమ్ || ౩౨

స్వభావనిర్మలం నిత్యం నిస్తరజ్ఞం నిరాకులమ్ |

నిర్మయాదం గుణాతీతం సగుణం సర్వాకామదమ్ || ౩౩

హీనవక్షైకరసంసేవ్యం మోక్షమాక్షైరతఃకీతమ్ |

అధ్యేయం ధ్యేయమాశ్చయమవాఙ్మనసగోచరమ్ || ౩౪

షడ్గుణ్యవిగ్రహం సర్వాశక్తి ౩ స్వాశ్రియమాశ్రితమ్ |

భూతేశం భూతకృద్భూతం తమసః ౪ పరతః స్థితమ్ || ౩౫

౪ ప్రధానం ప్రకృతేరన్యద్భాగ్యం భాక్త్య నిరఙ్కుశమ్ |

ప్రమాణసృత్యయాతీతం సర్వతోఽపి శిరోముఖమ్ || ౩౬

సర్వతః పాశచరణం సర్వమానృత్య ౫ విష్ణితమ్ |

బహిరస్తస్థితం వ్యాపి * సర్వ తన్మాత్రశాసనమ్ || ౩౭

అజమోక్షైరమన్యక్తం మూలమన్త్రాత్మకం శివమ్ |

౬ మాయానూపంచమాయాభి ౭ నిత్యతృప్తమణోరణమ్ || ౩౮

మహతోఽపి మహా స్థూల ౮ మతులం మృదు దీప్తిమత్ |

అమూతం మూతమోజస్వి చిద్భవం ౯ నిరుపద్రవమ్ || ౩౯

౧ రనాదిమయం. ౨ చిదానందమ్. ౩ స్థాన సహాశ్రితమ్. ౪ పార
మాస్థితమ్. ౫ ప్రధానాత్. ౬ తిష్ఠతి. * సర్వాతస్పృతిశాలినమ్. ౭ మాయా
తీతం. ౮ అనాయాసమ్. ౯ సద్వక్రమృజు. అమృతం మృదు. ౯ నిరపాశ్రయం.

పశ్యన్నిత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వేణ జ్ఞానచక్షుషా |
యోగయుక్తస్సదా మత్యైః పాప్నోతి చ పరం పదమ్ || ౪౦
ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్యే మహాపనిపది పాద్మసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే ౧ బ్రహ్మలక్షణం నామ

సంఖ్యమోఽధ్యాయః.

షష్ఠాఽధ్యాయః

[బ్రహ్మ:—

సర్వతః పాణిపాదాది బ్రహ్మణో హపమూరితమ్ |
అనూపస్యాపి తత్సర్వం కథయస్వ యథాతథమ్ || ౧

భగవత్సర్వవతః పాణిపాదాదిత్వ నిర్వచనమ్.

(శ్రీ) భగవాన్:—

చరాచరమిదం కృత్స్నమాక్షిప్తం పరమాత్మనా |
యత స్తత్సర్వపాణిత్వం తస్య లక్షణముచ్యతే || ౨

దేశకాలా విశేషేణ సంయుక్తం పరమేష్ఠినా |
యాగపద్యేన సతతం సర్వతః పాత్ప్రభుస్సృతః || ౩

తియగూర్ధ్వమధశ్చౌచ్చైర్గత్వా భాసయతే జగత్ |
రవియథా తథా కృత్వా విశ్వతశ్చక్షురుచ్యతే || ౪

సర్వం పురస్థితం తస్య పస్తుజాతం యత స్తతః |
విశ్వతో ముఖతా తస్య బ్రహ్మణః కమలాసన || ౫

జ్ఞానేంద్రియాణి సర్వాణి శూన్యాస్తే శిరః ఉత్తమమ్ ।

తథా జ్ఞానాశ్రయత్వేన జ్ఞేయస్సర్వశిరాః పరిభుః ॥

౬

విదూరమవిదూరస్థం తథా వ్యవహితైతరే ।

శృణోతి శబ్దసఙ్ఖతం తేనాసౌ సర్వతత్త్వవాః ॥

౭

భిన్నో వహ్నిరయః పిష్టాదభిన్న ఇవ దృశ్యతే ।

తద్దృశ్యక్తాద్భహిభూతో వ్యక్తమావృత్య తిష్ఠతి ॥

౮

౧ ఆకశే నిమలే యద్వ దస్తస్థా ప్రతియాతనా ।

దృశ్యతే తత్ర తద్వత్సాద్యద్విభౌరవ్యక్తరూపతా ॥

౯

నేంద్రియాధీనవిజ్ఞానో రూపాదిషు చతుర్ముఖః ।

భగవాన్ముత్యో హేతోస్సర్వజ్ఞః కథితో బుధైః ॥

౧౦

పరమేణ మహత్వేన సంయోగాత్పరమాత్మనః ।

వ్యాపిత్వముచ్యతే విష్ణోరీశ్వరస్య ౨ మనీషిభిః ॥

౧౧

అనాదిత్వ మజత్వేన తదై వానస్తతా విభోః ।

పరోక్షత్వేన సర్వేశామసదిత్యుచ్యతే నృభిః ॥

౧౨

అసంవిద్విషయో బ్రహ్మ గన్ధః సుష్మాదికే యథా ।

త్రీభిగుణైరబద్ధోపి బద్ధవత్తైషు తీవ్రతీ ॥

౧౩

యథా పుష్కరచకోమ స్వచ్ఛమమ్భుః ప్రతిష్ఠితమ్ ।

అస్తబ్ధహిరభివాప్య తిష్ఠత్యేవో మహాణావే ॥

౧౪

నిమగ్నస్యైవ కుశ్చస్య బహిరస్తరపాం స్థితిః ।

పరక్షేత్రజ్ఞయోరైకమాత్మనో శ్శృతిచోదితమ్ ॥

౧౫

క్షేత్రజ్ఞస్యాస్య బాహ్యం దేహభేదాత్ప్రతీయతే ।

ఏకస్యైవహి బిమ్బస్య దశాణేషు యథా తథా ॥

౧౬

- భూతాది పశ్చిమజ్ఞాతం క్షేత్రం తత్ర స్వవస్థితః ।
 జీవోయాస్తం విదుః పాశ్చాత్యైత్రజ్ఞం పరసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧౭
- అబుద్ధిబోధ్యమస్పష్టం ౧ వ్యక్తస్యాపరి విష్టితమ్ ।
 పరాత్పరితరం విష్టం సూరయో జ్ఞానచక్షుషా ॥ ౧౮
- విదన్తి తనుజ్ఞానాత్ జ్ఞానగోచరచక్షురమ్ ।
 పరస్య వ్యాపి నో దేహచలనాద్యా న విభ్రమః ॥ ౧౯
- యథా ఘటస్థమాకాశం నీయమానై ఘటే మతిః ।
 యాతీతి వస్తుతో నైవ భేదోస్తి పరజీవయోః ॥ ౨౦
- పద్మపత్రసహస్రేషు సూచీభిన్నేష్వను క్రమాత్ ।
 సూక్ష్మత్వాత్కాలభేదస్తు యథా నైవోపలభ్యతే ॥ ౨౧
- తదైవ పరిమాత్తాయం ౨ నామ్నాః పరిక్షీతికతః ।
 దూరస్థసజ్జాః పశ్యన్తి హృత్పద్మే విష్టితం సదా ॥ ౨౨
- వితత్య వాయురాకాశం యదైక స్తిష్ఠతి ప్రభుః ।
 తథా చరాచరం విశ్వం వ్యాప్య తిష్ఠత్యజస్స్వయమ్ ॥ ౨౩
- ౩ స్రోష్టుం సంహతుమీశానో రశ్మీనభ్యుద్యతౌ రవిః ।
 యథా తథా జగత్సవం స్రోష్టుం హతుం ప్రభుహారిః ॥ ౨౪
- స్వం పరం చాపి విషయం ప్రకాశయతి చిద్వనః ।
 యథా ప్రదీపస్వస్రాపి ఘటాదేశ్చ ప్రకాశకృత్ ॥ ౨౫
- వక్షేన్సితాదిభిహీనస్త ద్వద్భాసయతే ర హరిః ।
 వశ్చిగుణై రన్విత త్వాత్ జ్ఞానాదిభిరనన్యైః ॥ ౨౬

౧ అవ్యక్తోపరి. ౨ విజ్ఞానాత్. విజ్ఞాతః. ౩ క్వచిత్ కోశే అయం
 స్లోకః 'స్వపరమ్' ఇత్యుక్తాదనంతరం దృశ్యతే. 'వక్షే' ఇత్యాద్యర్థకంచ నాస్తి.
 ౪ తద్వ్యావధ్యాస్యతే.

భగవాన్ కథితస్సద్భిః పరమాత్మా జగన్నయః ।

దధ్ని సపిః స్థిలైః తైలం మాధుర్యం చ గుఢాదిషు ॥ ౨౭

అభిన్నం తత్వతో ద్రవ్యాదమూతం తత్ర చ స్థితమ్ ।

ఉపలబ్ధనం సామర్థ్యాద్దృశ్యతే న తదీత్యతే ॥ ౨౮

అజోప్రమూర్తిస్సవేషామస్తరాత్మా పరః పుమాన్ ।

జ్ఞానినాం భావనాయోగాదుపలభ్యపథం గతః ॥ ౨౯

బ్రహ్మః—

చరాచరేషు సవేశేషు యద్వస్తు వ్యాప్య విష్టితమ్ ।

౨ అమూర్తమస్పృశ్యగృతం స్వసంసేద్యం విదన్తి కే ॥ 30

విద్యయా భగవన్సహ్యం తానాచక్ష్య యథాతథమ్ ।

పశ్చరాత్రవిధిక్షీతానాం విష్ణుమాయోత్తరణమ్.

శ్రీ భగవాన్ః—

పశ్చరాత్రోక్తమాగేణ యే దీక్షాం చక్రీషణ్ణలే ।

కృత్వా సమచక్షనం విష్ణోః ద్విషక్కుక్షరవిద్యయా ॥ 31

ఆరాధయన్తి శాస్త్రోక్తవిధినా దేశికోత్తమాః ।

తేషాం హృదమ్బుజే సాక్షాదావి 3 రాస్తే పరః పుమాన్ ॥ 3౨

తరన్తి విష్ణుమాయాం తే న తరన్తి తరే జనాః ॥

బ్రహ్మః—

వస్తు ర సాక్షాత్కృతం కీన్యగ్లక్షణం తస్య కీదృశమ్ ।

భగవాన్ కథ్యతాం సర్వం మయి చేదస్త్యనుగ్రహః ॥ 33

నివిధ్యాసితవస్తు స్వరూపమ్.

శ్రీ భగవాన్ః—

వాలాగ్రీశతభాగస్థం ప్రధాన పురిషాత్మకమ్ ।

గమనాగమనైహి న మయీష్టం తదణోరపి ॥ 3౪

మహిష్టం మహతో వస్తు పరమానందవిగ్రహమ్ ।

వృద్ధిక్షయవినిముక్తం సర్వగం సంవిదాత్మకమ్ ॥ ౩౫

సమగ్రం ప్రణవాం వేద్యమప్రత్యక్షం ప్రమాణవత్ ।

ఏవం ౨ వస్తు చ కాంక్షన్తే హృదయే యోగినస్సదా ॥ ౩౬

(తస్యస్థూలాదిరూపేణ త్రైవిధ్యమ్.)

స్థూలం సూక్ష్మం సరం తస్య త్రివిధం రూపమీరితమ్ ॥

స్థూలాదీనాం లక్షణం.

స్థూలం తత్సకలం జ్ఞేయం సూక్ష్మం సకలనిష్కలమ్ ॥ ౩౭

సరం నిష్కలమేవస్యాద్రూపం కమలసమ్భవ ।

రూపం సహస్రశీర్షాది సకలం సరమాత్మనః ॥ ౩౮

౩ తేజఃపుష్కలువాభాతి రూపం సకలనిష్కలమ్ ।

సచ్చిదానందరూపాది రూపం నిష్కలసంజ్ఞితమ్ ॥ ౩౯

ప్రకృతి వికృతి నిరూపణమ్.

ప్రకృతివికృతిశ్చ స్వే స్వ రూపే పరమాత్మనః ।

సత్వాదిగుణసంఘాతః ప్రకృతివికృతిః పునః ॥ ౪౦

పురుషః పరమాత్మాఖ్యస్తేనేయంత్రిగుణాత్మికా ।

పరమాత్మా ధృష్టితాయాః ప్రకృతేజఃగళ్ళ గాఢిః.

అధిష్ఠితా జగత్సర్వం ప్రసూతే చేతనాత్మకమ్ ॥ ౪౧

సంహరత్యపి తత్సర్వం నియోగాదేవ తస్య సా ।

సపరమాత్మా నారాయణః.

ఏక ఏవ సరో దేవో నానాశక్తి సమన్వితః ॥ ౪౨

౧ వేద్యం ప్రత్యక్ష ప్రమాణమితి. ౨ రూపధరం దేవమ్. వస్తు చ

కాత్స్నేయైర్జీవ ఇతి పాఠద్వయా. ౩ తేజఃపుష్కలం సపాదాదిరూపమ్.

కరోతి సగంసంహారౌ స చ నారాయణస్మృతః।

నానాదిక్తైః * పురద్వారైర్యథా పురనివాసినః॥ ౪౩

అస్తవిశంతి యద్వచ్చ పురుషాః పురుషం పరిమ్।

ఉచాసకా * విశస్త్వస్తవిద్యయా పరయా సదా॥ ౪౪

❖ { బ్రహ్మరథాద్విషు రుక్మాభత్వాదిగుణవిశిష్టః
బ్రహ్మస్వరూప ధ్యాతుడగ్ధ
కల్మషస్య బ్రహ్మప్రాప్తిః. } ❖

జ్యోతిర్ముణ్డలమధ్యస్థం రుక్మాభం పురుషం పరిం।

హృత్పద్మకణికాయాథం శబ్దచక్రగదాధరమ్॥ ౪౫

చతుర్భుజం భావయన్తి ‡ స్థానేష్వేతేషు యోగినః!

బ్రహ్మరథే భ్రువోర్ముఖే నాభిచక్రే గలావతే॥ ౪౬

జిహ్వగ్రే తాలుమధ్యే చ భావయన్తౌ యత్యద్వియాః।

పూర్వజస్మృత్యతం కర్మ దద్ధౌ యాన్తి సనాతనమ్॥ ౪౭

❖ నిష్కా మకర్మిణామన్యేషామపి బ్రహ్మప్రాప్తికథనమ్. ❖

విష్ణోరారాధనపరాః పశ్చుకాలపరాయణాః।

అష్టాజయోగః § సిద్ధాశ్చ ద్వాదశాక్షరచిన్తకాః॥ ౪౮

+ వాసుదేవాశ్చియా మత్యా వాసుదేవ పరాయణాః।

సర్వపాపవిశుద్ధాశ్చ యాన్తి బ్రహ్మ సనాతనమ్॥ ౪౯

❖ ముక్తాత్మ పరమాత్మనోస్సద్వష్టాన్తం భేదగభాభేదనిరూపణమ్ ❖

వర్షాధారాః పృథగ్భూతాః పతన్త్యో ౧ దివి మేఘతః!

* నవద్వారైః. * విశస్త్వస్య తస్మయ్య. ‡ భావరూపమయోగినః. § నిష్ఠాశ్చ-

+ వాసుదేవాశ్చియః — యాతి ఇత్యేక పదనాన్తః పాఠః. ౧ జవతోదివః.

భూమౌవై క్యం యథా యాన్తి తద్వద్భ్రహ్మణి యోగినః॥ ౫౦

అణో నదీనాం బహుధా ౧ తత్స్వరూపాది భేదవత్ ।

ప్రవిష్టం వారిధేవాఽఽరి నోదకాద్యవ్యతిరచ్యతే॥ ౫౧

తథైవ బ్రహ్మణి వరే ముక్తాత్మానశ్చతుముఖా ।

ఏకీభావేన తిష్ఠన్తి తత్సాలోక్యం యథా భవేత్ ॥ ౫౨

ఏతద్రహస్యముదితం నివత్సాసనివత్సు చ ।

౨ యోగః ప్రకాశితస్తుభ్యం మయా కమలసమ్భవః॥ ౫౩

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే బ్రహ్మప్రాప్త్యుపాయకథనం నామ

షష్ఠోఽధ్యాయః

—:౦౦:—

❖ బ్రహ్మసాప్తి సాధనజ్ఞానోత్పత్తి కారణ ప్రశ్నః. ❖
బ్రహ్మ—

బ్రహ్మణః ప్రాప్త్యుపాయస్య జ్ఞానస్య * త్పత్తికారణమ్।
ఉచ్యతాం తదశేషేణ ప్రసాదో మయి చెత్తవ। ౧

శ్రీ భ గ వాన్—

❖ { నిష్కామకమభినిమకలీకృత చిత్తస్య } ❖
{ బ్రహ్మజ్ఞానోత్పత్తి నిరూపణమ్ }

బాహ్యో పరాగరహితం నిమగ్నం తస్య జాయతే।

విజ్ఞానం యస్య భగవత్సమారాధన కమభిః॥ ౨

అనాద్యవిద్యావిలయో యోగజ్ఞేశ్వ యమాదిభిః।

౧ శౌచమిజ్యా తపశ్చర్యా సావధ్యా ధ్యాయసనం తథా॥ ౩

బ్రహ్మచర్యా మితాహారో మానమిద్రియనిగ్రహః।

అహింసా చోపవాసశ్చ స్నానం తీర్థనిషేవణమ్॥ ౪

నైరాగ్యం పుత్రదారేషు దుష్టాహరివివర్జనమ్।

అహారతా వృద్ధసేవా క్షమా ౨ మైత్ర్యసృశంసతా॥ ౫

పరదారపరస్వేషు నైముఖ్యం శాస్త్రసేవనమ్।

అసక్తతా ౩ భాగ్యవస్తుష్యేతై శ్చిత్తప్రసాధనైః॥ ౬

జ్ఞానం ప్రత్యజ్ఞుఖం జాతం తేన జానంతి తత్పదమ్।

యత్రాప్య న నివర్తంతే జన్మమృత్యు వివర్జితాః॥ ౭

* త్పద. ౧ ఇదమధికం కృచిన్న. ౨ మైత్ర్యాదఃకృతథా. ౩ భోజనా
చానైతే.

పురుషాః ౧ కర్మనిరతా ౨ జ్ఞాన విజ్ఞానజన్మని

❖ జీవన్య సంసారహేతు నిరూపణమ్ ❖

సంసారహేతు ౩ మధునా కథయామి చతుర్ముఖమ్ ౮

శుభాశుభాత్మకం కర్మ కృత్వా మాయావశం గతాః।

౪ భోగాయతనమౌఘాయ తత్తత్కర్మ ౫ ప్రవాహజమ్ ౯

❖ మోక్షసంసారౌ ప్రతి జ్ఞానాధిక్య కర్మాధిక్యయోహేతుతా ❖

దుఃఖం సుఖం వా పురుషా భుజ్జితే ౬ నియతేంద్రియాః

సంస్మృతిస్సా చతుర్వక్తృ తస్యాః కమైవ కారణమ్॥ ౧౦

ముక్తిజ్ఞానాధికే తస్యాస్సంస్మృతేరాత్మనోభవేత్।

౭ కర్మాధికే పునస్సైవ జాయతే నిరవగ్రహః। ౧౧

సంసారహేతుభూతం తత్కర్మ జ్ఞానేన న శ్యతి।

క్షీణే కర్మాణి సంసారహేతో ముక్తి ౮ రనస్తరా॥ ౧౨

కల్పతే సంస్మృతిః ౯ కర్మహేతు రుక్తా వినిశ్చితా।

కరోతి కర్మ చావిద్యావివశః పురుషస్స్వయమ్॥ ౧౩

❖ సత్వరజస్తమసాం శుభాశుభకర్మహేతుత్వమ్ ❖

గుణా ఏవ త్రియా విద్యా సమాసవ్యాసవృత్తయః।

౧౦ తైరేవ కురుతే కర్మ శుభం వా యది వా శుభమ్॥ ౧౪

తైస్త్రిభిర్వివిధా నిదా జాయతే కర్మకారణమ్।

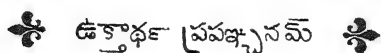
౧ కథితో హేతురితి. ౨ జాతా విజ్ఞాన. ౩ బద్ధత్వమ్. ౪ భోగాక్లాం
తనుమ్. ౫ ప్రభావజమ్. ౬ యే త్వత్స్త్రితాః, ౭ ధర్మాధిక్యైః పునస్త్వేవం జాయ
తే నిరవగ్రహః. ౮ రనస్తరమ్. ౯ కర్మరూపా హేతువినిశ్చితా—కర్మహే
తు ముక్తా వినిశ్చితా— ఇతి చ పాఠః. ౧౦ తెనైవ.

సైమాఽవిద్యా చ మాయా చ కథ్యతైకోవిదోత్తమైః॥ ౧౫

సత్వాత్సఖమయూ నివా రజసః కమఃసంజ్ఞులః

తమసో మోహినీ నాచ తాభినిగలితః పుమాన్॥ ౧౬

సంసా ౧ రతోఽవశః కమః కరోతి జనికారణమ్

సత్వాదిగుణసంయుక్తం మనో భూతేషు పఞ్చసు॥ ౧౭

౨ ప్రయుక్తం పఞ్చధా ౩ భిన్నం ప్రసూతే బహుధా ౪ క్రియాః

మనస్సత్వగుణోపేతం ౫ పృథివీస్థం యదా భవేత్॥ ౧౮

తదా కరోతి పృథివీఖననాదిక్రియాం నరః

ఆరాధయేత్ప్రీతిచ్ఛాయాం ౬ పాలనాయ స్మణాం తథా ౧౯

రజసిస్థే ప్రాణహింసాం మృగయాబుద్ధిమేవ చ

తమసిస్థే తు హృదయే చ్ఛేదనం భేదనం తథా॥ ౨౦

అభిచార వశీకార పరస్వహరణాదికమ్

సత్స్వస్థేఽపు జలక్రిడా జలపానం చతుర్ముఖ॥ ౨౧

నదీతిరణమిత్యాది కరోతి వివశః పుమాన్

౭ రజసా చ జలదోగ్ధ్యామవగాహనా నిమజ్జనమ్॥ ౨౨

సేతుబద్ధం సముద్రాదా బాహుభ్యాం తరణం తథా

తమసిస్థే ౮ తు మనసి జలతీరే విమోచనమ్॥ ౨౩

కూపే ౯ వా పతనం శ్వశ్రేణై కరోతి పురుషస్సదా

౧౦ మనస్తేజసి సత్స్వస్థే సూయఃచంద్రాది దశకనమ్॥ ౨౪

౧ రాదవశ. ౨ ప్రవృత్తమ్. ౩ భిన్నాం— ౪ క్రియామ్. ౫ పృథివ్యాం

౬. ౬ పాలనం వా. పాలనాయామ్. తృణం తథా. ౭ రజసిస్థే. ౮ మనస్సత్స్వ.

౯ వాపి తలి. ౧౦ అగ్నౌ తేజసి. హృది తేజసి.

పటుత్వముష్ణభావశ్చ రత్న హేమాది దశకనమ్ |
 కరోతి రజసి ప్రాప్తై ఖడ్గహస్తస్సయః ౧ త్థితః || ౨౫
 మృగాన్వాన్తి తథా ముష్టిదణ్డైశ్చ భృశతాడనమ్ |
 తమసిన్ధే మనస్యగ్నై రక్తపుష్పాదిషు స్పృహః || ౨౬
 శ్వసనస్థే గుణే సత్వే శీఘ్రయానం చ నతకనమ్ |
 గానం ప్రలాపనం కమః కరోతి రజసి స్థితే || ౨౭
 ౨ చిత్తై గజాశ్వరోహాది తథోర్ధ్వగమనాదికమ్ |
 తమోగుణస్థే మనసి ప్రాసాదారోహణాదికమ్ || ౨౮
 చిత్తై వ్యోమని సత్వస్థే నిరాబాసం నిరాశ్రయమ్ |
 గమనం రాజసే చిత్తై ధృష్టం జాగతి యత్పునః || ౨౯
 స్వాపే తదిశ్శీతం సవం మానసే ౩ తమసి స్థితే |
 సర్వదష్ట వదా ర త్మాయం సుఖదుఃఖం స బుధ్యతే || ౩౦
 ఏవం బహువిధం కమః పుమాన్ మాయా ౪ వశజ్ఞతః |
 కరోతి త్రిగుణై యుక్తః కమఃభిస్తైః పుమానయమ్ || ౩౧
 సంసారే ౬ పి గతో జన్మ నాశం చ ప్రతిపద్యతే |
 యదా ప్రసాదసుముఖః పరమాత్మా సనాతనః || ౩౨
 తదా మాయావి ౭ ముక్తశ్చ యోగయుగ్తో జితేంద్రియః |
 విజ్ఞానేన పరం బ్రహ్మ ప్రాప్నోతి సుఖలక్షణమ్ || ౩౩

❀ జీవన్య గుణత్రయ యోగాయోగ కారణనిరూపణమ్. ❀

బ్రహ్మ—

ఏభిగుణైస్తథా యోగో వియోగో వా కథం భవేత్ ||

౧ దృఢః. ౨ నరో. ౩ జ్ఞానవజ్జితః. ౪ త్మాయం. ౫ మానుసః. ౬ కఠ
 తే. ౭ ముక్తస్యకః.

శ్రీ భగవాన్ —

పురుషస్య గుణా ఏతే త్రియోపి కమలాసన॥ ౩౪

మాయాయోగ వియోగాభ్యాం భవంతి న భవంతి చ॥

మాయానపాయినీ నిత్యా మయి తిష్ఠతి శాశ్వతీ॥ ౩౫

మాయావశంగతాస్సవే భ్రమస్త్యజ్ఞానమోహితాః॥

బ్రహ్మదయో పి కిముత దేవాద్యాః కమలాసన॥ ౩౬

❖ భగవత్ప్రసాదాన్నాయానివృత్తిః. ❖

౧ మత్ప్రసాదావసానా యా మదగ్ధీనా వినశ్యతి॥

మాయాయోగేన బధ్యంతే ముచ్యంతే తాం ౨ జయంతి యే॥ ౩౭

❖ భగవత్ప్రసాదకారణ నిరూపణమ్ ❖

బ్రహ్మ —

పరిపూర్ణస్య భగవత్ ప్రసాదస్తవ కింకృతః॥

న ౩ వేద్మి కారణం తత్ర తన్నై బూరిహి యథాతథమ్॥ ౩౮

శ్రీ భగవాన్ —

శ్రీధా భక్తిస్సమాధిశ్చ మయి సమ్యక్సమర్పితా॥

కారణం శాస్త్రదృష్టేన విధినా నాన్యథా భవేత్॥ ౩౯

సవేషాం మోక్ష్యమాణానాం కారణ త్రియమీతితమ్॥

తై విహి నా సంసరన్త్యన్యే మాయాపర ర వశా జనాః॥ ౪౦

❖ శ్రీధాభక్తి సమాధీనాం విషయవిశేషనైయత్వమ్ ❖

మమావతారరూపాణి బుధ్వా స్మష్టాని మన్ముఖాత్॥

౧ ప్రసాదాదేవ సా మయా. ప్రసాదాదేవ మాయాయాః. ఇతి చ కోకా
స్తర. ప్రసాదాదేవ సా మయా. ఇతిక్యచిత్. ౨ తరన్తి. ౩ విధిః. ౪ వశజ్ఞతాః.

౧ అధమఃసోపశాన్త్యథః ధమః కామ పృష్ఠధ్యే॥ ౪౧
 బహూని బాద్ధం యోగ్యాని త్రియం తత్ర సమాచరేత్ |
 సహాకారవినిముక్తం రూపం యత్సరమాత్మనః॥ ౪౨
 దువిజ్ఞానం తదేతేషాం ౨ శ్రీధ్వాదీనామగోచరమ్ |
 ముక్తికారణముద్దిష్టం బ్రహ్మ భూయః కిమిష్యతే॥ ౪౩

❀ చెతనాచేతనయోరభిన్నకారణత్వ నిరూపణమ్ ❀

బ్ర హ్మ—

అచేతనం చేతనం చ రూపం సృష్టం సమీక్ష్యతే |
 కిమేకయోని స్స సృష్టి యోనిభేదః కిమేతయోః॥ ౪౪

శ్రీ భ గ వా త్—

అభిన్నమేకమవ్యక్తం ౩ రూపం తత్సర మాత్మనః |
 అవిభక్తం విభక్తం చ దద్ధి సహిరవ ధితమ్॥ ౪౫
 అవ్యక్తం వ్యక్తిమాపన్నం కదాచిత్పురుషేచ్ఛయా |
 మహాజాత స్తతోవ్యక్తాదహజ్కార స్తోఽజని ॥ ౪౬
 ౪ ఆహజ్కారాన్మనో జాతం తస్మాత్త్రా పఞ్చకం తతః |
 ఇన్ద్రియాణి దక్షైకం చ సమజాయత పద్మజ॥ ౪౭
 మహాభూతం పృథివ్యాది పఞ్చకం తదన స్తరమ్ |
 అచేతనాచ్చేతనాచ్చ సృష్టిరేవముదాహృతా॥ ౪౮

❀ గుణత్రయవశాదుత్తమాధమమధ్యమభావోత్పత్తిః. ❀

త్రిభిరేవం గుణై రేతై రుత్తమాధమమధ్యమాః |

౧ అధమఃస్థాన. ౨ మత్స్యాదీనామగోచరమ్. ముక్తికారణ మిత్యుక్తమ్.
 ౩ రూపేణ పరమాత్మనః. ౪ తస్మాత్త్రపఞ్చకం జాతమహజ్కారాన్మనస్తతః.

జ్ఞానపాదేనప్రమోఽధ్యాయః .

౪౦

జాయంతే కారణవశాత్తాస్త్వీమి కృమాదహమ్॥

౪౯

❖ తేషాం స్వరూపమ్ ❖

భావేషు తేషు భూయిష్ఠం సత్త్వం శ్రేయాం శ్చతుర్ముఖః।

భూయిష్ఠరాజసో మధ్యో జఘన్యస్త మసాధికః॥

౫౦

❖ ఉత్తమసత్త్వభావాచక్షణాయాః భోగమోక్ష సాధనత్వమ్ ❖

తత్ర సత్త్వాధికై భావైః ౧ రక్షణా మమ తోషిణీ।

భోగో వాప్యప్రవగో వా ఫలం తేషాం యధేచ్ఛితమ్॥

౫౧

❖ రజస్తమోభావయోః క్షయిఫలత్వమ్ ❖

౨ రజసాధికభావేన ౩ యజంతే యే ద్విజాతయః।

౪ తేషాం త్రివిష్టవే వాసః పునరావృత్తిలక్షణః॥

౫౨

సంస్మతిశ్చ క్షయే తస్య యజంతే యే తమోఽధికాః।

తేషాం భవన్త్యలే వాసః క్షయే భూలోకసంస్మృతిః॥

౫౩

యక్షభూత పిశాచాది ౫ యజంతే తమసాధికాః।

ఉషిత్వా సరకే ఘోరే జన్మ స్యాజ్జగ్గమాదిషు॥

౫౪

❖ భగవద్భాజినామెవాపున రావృత్తిలక్షణ ఫలావాపిః. ❖

గత్వా గత్వా నివతంతై యజ్ఞ * ధర్మక పరాయణాః।

అద్యాపి న నివతంతై యే మమారాధనే స్థితాః॥

౫౫

అబ్రహ్మసదనాల్లోకాః జాయంతైఽవాగవస్థితాః।

మల్లోక వాసినో భూయస్సంసరంతి న కుత్రచిత్॥

౫౬

తస్మాద్భజన్వ మాం బ్రహ్మక సత్త్వభావస్థితస్సదా।

౧ నరాణామమరైషిణామ్. ౨ రజోధికేన భావేన. ౩ జాయంతై. ౪ తేయాన్రి విష్టవే వాసం. ౫ యజనం తమసాధికైః. * కర్మక.

❖ అహారత్రైవిధ్యమ్ ❖

సత్వాది గుణయక్తానా ‡ మాహార త్రైవిధః స్మృతః॥ ౫౭
 సిద్ధాశ్చ మధురా హృద్యా స్తిప్తతః ప్రథమే గుణే |
 కట్వస్థులవణస్రాయా మధ్యమే ♦ తిప్తతః ప్రియాః॥ ౫౮
 రసహీనం యాతయామం పూతిగన్ధం చిరోషితమ్ |
 ఉచ్ఛిష్టం ప్రీతిజననం జఘన్య గుణ శ్చ పఠికానః॥ ౫౯
 సత్వాత్సుఖమయీ నిద్రా రజసః కమఃసంకులా |
 నిద్రా దివానిశం తస్య తమో యస్యాధికో గుణః॥ ౬౦

❖ సత్వాదివిష్టానాం గతిత్రైవిధ్యమ్ ❖

‡ సత్త్వస్థస్యోధ్వగమనం శీతిమధ్య రజోఽధికే |
 అధో గతీస్తామసానాం త్రివిధానాం త్రిధా గతిః॥ ౬౦

❖ సత్యజ్ఞానాదయ స్సత్త్వనిష్ఠస్య గుణాః. ❖

తత్ర సత్త్వం నిమలత్వాత్ప్ర కాశకమనావృతమ్ |
 సత్యం జ్ఞానం తపో మానం ధృతిశ్శౌచం శమః ధైర్యమా॥ ౬౧
 ఇత్యాదయస్సత్త్వనిష్ఠే గుణాః కల్యాణ ౧ కారణాః |

❖ అహజ్కారాదయో రజోనిష్ఠస్య గుణాః. ❖

అహజ్కార ౨ స్త్రిధా దవః క్రోధో దమ్న ౩ ఇతీరితః॥ ౬౩
 గుణా రజోగుణస్యైతే తామసస్య తు కథ్యతే |

‡ మాహారాత్త్రైవిధాస్మృతాః. ♦ పి గుణే స్మృతాః. శ్చ పఠికానామ్.
 ‡ సత్త్వస్య యోధ్వః ౧ కారణాః. ౨ తథా దవః. ౩ ఇతీ ద్భృతాః.

❖ పైశున్యాదయస్తమోనిష్ఠస్య గుణాః . ❖

పైశున్యం పరనిద్రా చ నిద్రా లస్యంఽన్మశంసతా॥ ౬౪

ఇత్యాదయస్తమోఽధీనా గుణాః ప్రోక్తాశ్చతుర్ముఖాః।

❖ రజస్తమసోవికలయే సత్వవివృద్ధ్యా జ్ఞానాదిప్రాప్తిః . ❖

ప్రలీనయోంతరయోగుణయోశ్చ జఘన్యయోః॥ ౬౫

సత్వే ప్రవృద్ధే విజ్ఞానముత్కృష్టం జాయతేఽధికమ్।

తేన వ్రాహ్మీతి పరమం ఘానం ప్రకృతి ములభం॥ ౬౬

యత్రాప్య స నివతన్తై సంసారే దుఃఖ శ్చ సమ్భవే।

దేహం త్యజస్తస్యత్వద్ధా లోకాన్యాన్తి సనాతనాన్ ౬౭

రజస్థస్య ప్రలీనస్య జన్మ ధి మాత్రం మహాకులే।

ప్రలయే తమసిన్ధస్య పురుషస్య చతుర్ముఖ॥ ౬౮

మూఢయోనిషు జన్మ స్యాన్నికృష్టాసు పునః పునః।

† త్యజతోఽన్తై స్మృతియేకమ దేహసమ్బంధమాత్మనః॥ ౬౯

భావేషు తం తమాప్నోతి పురుషో భావనానశాత్।

పుంసామేవం బహువిధాః గతయస్సముదాహృతాః॥ ౭౦

ఇతి శ్రీపాంచుర్రాత్రే మహోపనిషది పాద్మసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే గతివిశేషకథనం నామ

సస్తమోఽధ్యాయః.

❖ విజ్ఞానోపాయత తపశ్చయోఽన్వహపప్రశ్నః. ❖

బ్రహ్మ—

విజ్ఞానోపాయగూఢేణ తపశ్చయోఽచ కీర్తితాః।

భగవత్ తత్రపః కీదృక్ కిం వా తత్కథ్యతాం మమ॥

౧

శ్రీ భగవాన్—

❖ వాచికాఽతపస్సైవిధ్యమ్ ❖

వాఙ్మనః ౧ కాయజత్వేన తపస్తత్త్రి విధం మతమ్।

దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞ పూజనం శౌచమాజ్ఞవమ్॥

౨

అహింసనం బ్రహ్మచర్యం తపశ్శారీరమారితమ్।

అనుగ్రహపరం వాక్యం సత్యం భూతోపకారకమ్॥

౩

సావధ్యా ౨ యాభ్యసనం చేతి వాచికం కథితం తపః।

సన్తోషస్సతతం బ్రహ్మచిస్తయాఽఽత్మవినిగ్రహః॥

౪

భావశుద్ధి ౩ సామ్యతా చ తపో మానస ౪ మారితమ్।

❖ సాత్వికాదిభేదేన పురస్తై విధ్యమ్. ❖

శ్రీధధానైః ౫ కృతం సమ్యగఫలాకాక్షి భిన్దరైః॥

౫

సాత్వికం తత్రపో జ్ఞేయం తద్ధి విజ్ఞానకారకమ్।

సత్కారమానపూజాది సిద్ధ్యధాన్ రాజసం తపః॥

౬

తామసం తు తపస్తత్సాత్త్వో యత్పరోత్సాదనాదికమ్।

కమః తద్వివిధం † నైవ విజ్ఞానోత్పత్తికారణమ్॥ ౭

❖ సృష్టికారణ లయాధిష్ఠాన స్థితికాలానాం నిరూపణమ్ ❖

బ్రహ్మ—

కుతః ప్రసూతిజగతాం తేషాం నాశః క్వ సంమతః।

కియన్తం కాలమేతేషాం స్థితిమే భగవన్ వద॥ ౮

శ్రీ భ గ వాన్ —

ఆపన్నా ప్రకృతివ్యక్తిం సూతే సవణం చరాచరమ్।

తత్రైవ లీయతే సవణం బ్రాహ్మే ఆయుషి చ స్థితిః॥ ౯

❖ చతుర్ముఖాయః పరిమాణమ్. ❖

కాలో యుగసహస్రాఖ్యః దివారాత్రిశ్చ తావతీ॥

బ్రహ్మణస్తైన మానేన శతమాయుశ్చ వత్సరాః॥ ౧౦

❖ బ్రహ్మణ ఏకస్మిన్ దిన చతుర్దశమనవః ❖

భవన్తి మనవస్తస్య దినే తత్ర చతుర్దశః।

ఏకోనస్తప్తిః కాలో మనోరేకస్య కీర్తితః॥ ౧౧

పరస్మిన్ బ్రహ్మణి ‡ బ్రహ్మన్ అవాచీనే లయం గతే।

ప్రళయో మహదాభ్యోయం చతురానన కీర్తితః॥ ౧౨

❖ అవాన్తర లయో దైవనినః ❖

* అవాన్తరాశ్చ ప్రళయో దినానామవసానజాః।

† నైవ. ‡ పరే. * అవాన్తరాశ్చ ప్రళయో దినందినముఖో జనాః। భవన్తి ధాతుస్తైవాహ్వాః ప్రళయశ్చ పునః పునః। చక్రవర్త్యులయఃకాలో.

❖ సృష్టిస్థితిలయినామ విశ్వాన్తిః ❖

భవన్తిధాత్వభి స్తైస్తైర్ముహూంశ్చ పృథివీః పునః॥ ౧౩
చక్రీవద్వితే ౧ కాలా న విరామోస్తి కహిచ్ఛిత్.

బ్రహ్మ—

కింయాపా పృథ్వీతిదేవ సూతే కథమిదం జగత్॥
బూహి సవమశేషేణభ వగవశ భూతభావన॥ ౧౪

❖ ప్రకృతిస్వరూప నిరూపణమ్. ❖

శ్రీ భ గ వా క్—

అన్యూనాధికరూపాణాం సత్వాదీనాం చతుర్ముఖా
గుణానాం సంహతియాక సా పృథ్వీస్సద్భిరుచ్యతే॥ ౧౫

❖ భగవదధిష్ఠితాయాస్తస్యా జగద్యోనిత్వమ్. ❖

అచేతనా సా విశ్వస్య యోని ౨ రవ్యాకృతా స్వయమ్॥
౩ నిత్యా సూతే జగత్సనం నియోగాత్పరమాత్మనః ౧౬
౪ అవిభక్తా విభక్తా చ దధ్ని సపిరివ స్థితా॥
సజ్జుష్కణాభ్యో భగవాక్ పృథ్వీతావేవ తాః ప్రజాః॥ ౧౭
రుద్రస్సంహరతి స్తైవరం బ్రహ్మణో దివసక్షయే॥
దివసాదా జగత్సనం పునరేవా ౫ సృజత్ప్రజాః॥ ౧౮
లోకకతాన్వయం బ్రహ్మ యథా పూర్వం యథాక్రమమ్॥
ఇత్యేవం సగంసంహారౌ మయా సమ్యగుదీరతే॥ ౧౯

౧ లోకో. ౨ రవ్యాకృతిస్వయం. ౩ నిత్యం సూతే. ౪ అవిభక్తా
విభక్తశ్చ—స్థితః. ౫ సృజం మహత్.

బ్రహ్మ—

ఐశ్వర్యమష్టగుణవత్కిం ౧ తద్యద్భక్తిమాణ్ పుమాణ్।

ఆపన్నీతి కీదృక్సాయుజ్యం యుజ్జానస్య సుమేధసః॥ ౨౦

లబ్ధ్వా వై శ్వర్యమఖిలం కౌన ప్రాణినివతతే॥

శ్రీ భగవాన్—

❀ అణిమాద్యైశ్వర్యనిరూపణమ్ ❀

అణిమా మహిమా చాపి ౨ యావానెవాస్య కామ్యతే॥

తావత్తమిష్టమాపన్నీతి గరిమా లఘిమాపి వా॥ ౨౧

ఇవ్యమాణమవాపన్నీతి లఘిమా తేన పూరుషః।

దేశం ౩ విదూరమప్యేష క్షణమాత్రేణ గచ్ఛతి॥ ౨౨

యథా శాల్యలితూలస్య తథా దేహస్య లాఘవమ్।

గర్జిమా తేన దేహస్య పవతస్యేవ నోద్భృతిః॥ ౨౩

ఆహారేషు విహారేషు ౪ యథాకామం ప్రవతతే।

సజ్జత్సేవై వ భూతాని వశ్యాని కమలాసన॥ ౨౪

పరకాయప్రవేశం చ యథేష్టం ప్రతిపద్యతే।

ఏభిరష్టభిరేవైతే విహరన్తి యథేష్ఠితమ్॥ ౨౫

యది మాం విస్మరేయ్యుస్తై సుఖనిద్రావిమోహితాః।

మద్భక్తి ౫ క్షురణాదేవ ప్రతిస్రోతోవహః జనాః॥ ౨౬

జాయంతే పునరుత్కృష్టవంశేషు మహతాం సతామ్।

పునభజేయుమామేవ ౬ యజన్తై సిద్ధికామ్యయా॥ ౨౭

ముచ్యన్తే మత్ప్రసాదేన జన్మనోఽస్మాద్విగహితాత్॥

౧ దధద్భక్తిమాణ్. తద్యన్మహిమా. ౨ యావదేవాస్య. ౩ దూరం, విదూర.

౪ యథాకామం. ౫ స్మరణాదేవ. ౬ యదితే.

❀ నాయుజ్యాదిభద్రేన ముక్తైస్సైకీధ్యమ్. ❀

భద్రేన చాప్యభద్రేన మిశ్రేణ చ చతుర్ముఖః॥ ౨౭

త్రిధైవ ముక్తిరందితా భద్రే కైజ్జయలక్షణా॥

ముక్తియథాహ లోకేషు పరిచయాపరా సరాః॥ ౨౮

దేవస్య తద్వదేనై తే నై కుణ్ఠే పరమాత్మః॥

లోకే తస్య సమీపస్థా ముక్తాత్మాన స్సమాహితాః॥ ౨౯

వసంతి కీజ్జరాస్సంత స్తత్ప్రసాదపరాస్సదా॥

అభేద ముక్తిరత్యంత మైక్యం స్యాత్పరజీవయోః॥ ౩౦

ఆత్మనో భావనా చైక్యే సోహమిత్యేవమాత్మికా ।

యస్య ౧ తస్యైకతాపత్తి ముక్తిజీవపరాత్మనోః ॥ ౩౧

సిద్ధానై మిశ్రయాపే తు భద్రైస్థితాచక్షాదాభిః ।

తోషయిత్యా పరం దేవం తతో యుక్తస్సమాహితః ॥ ౩౨

విజ్ఞానేనైకతానేన పరమాత్మని చిన్తనే ।

విక్యం ప్రాప్నోతి సా ముక్తిరక్తా సాయుజ్యలక్షణా ॥ ౩౩

విశ్వయమణిమాద్యష్ట గుణావాప్తిస్సుదుర్లభా ।

ముక్తిర్వా ౨ పరమానందప్రాప్తిరూపా యదీప్సితమ్ ॥ ౩౪

పుంసాం తదుభయం ముక్తిః ప్రసూతే పరయాత్మని ॥

❀ తత్ప్రవక్షః. ❀

బ్ర) హ్మ—

బహూని తత్వాన్యక్తాని శాస్త్రైర్బహుభిరచ్యుత ।

తేషు ౩ తత్వేషు సర్వేషు భావనా విహితా క్రమాత్ ॥ ౩౫

౧ నాన్యైకతాపత్తిః- నాన్యైకతాపత్తిజీవాత్మపరమాత్మనోః ఇతిపాతాంత
రమధికం దృశ్యతే. ౨ పరమైశ్వర్యాయానందం వా సర్వమిహితమ్. ౩ సర్వేషు.

౧ సమాధిరేకతానైవ శాస్త్రవిజ్ఞానముత్తమమ్ ।

ప్రసూతే యేన ౨ తద్భ్రీహ్య తత్వేభ్యః పరమం మతమ్ ॥ ౩౬

ప్రాప్నువన్తి సరాస్సవే తత్వాని కథయన్వ మే ॥

❀ ఎకపక్షాశతత్వాని ❀

శ్రీ భ గ వా క —

చత్వారింశద్దశైకం చ తత్వాని పరమాత్మనః ।

రూపాణ్యేవ చతుర్వక్త్ర సజ్జేవాత్కథయామ్యహమ్ ॥ ౩౭

భావనా తేష్యవికృతా సిద్ధయే కల్పతే పరా ।

౩ వక్తవ్యాని తతస్తాని ౪ హేతోస్తాన్యవధారయ ॥ ౩౮

అవ్యక్తం బుద్ధిరన్యక్త తతః పరమహజ్జ్యోతిః ।

౫ తస్మాత్రపక్షకాన్యేకాదశ చోక్తాన్యసుకృమాత్ ॥ ౩౯

పృథివ్యాదీని భూతాని పక్షైశ్చ కమలానన ।

మాయాకాలకలారాగవిద్యాదీని యతః కృమాత్ ॥ ౪౦

నష్టశ్చైవ మహానందో మహావిద్యా సమీరితా ।

శేత్రజ్ఞశ్చ ౬ శివో బ్రహ్మ పురుషస్తదనంతరమ్ ॥ ౪౧

సత్యాచ్యుతౌ తథాఽనన్తో ౭ విష్ణుస్సర్వశ్చ నివృత్తిః ।

విశ్వశ్చ పురుషశ్చ ద్వౌ పరమేష్ఠీ సమీరితః ॥ ౪౨

నామ్నాఽనిరుద్ధః ప్రద్యుమ్నస్సజ్జ-వణ సమాహ్వయః ।

వాసుదేవశ్చ ౮ చత్వారింశద్దశశ్చైకం చతుర్ముఖ ॥ ౪౩

౧ “సమాధిః” ఇత్యధఃస్య స్థానైవ సమీహితైవ సవేషం ఫలానాముత్తమోత్తమమ్’ ఇతీదమధికమస్తి. ౨ తత్సర్వం. ౩ అవ్యక్తాని. ౪ సమస్తా. ౫ తస్మాత్ప్రాపంచధా హ్యేవం దశచాం భోరుగానన. ఇతి కృచిత్. ౬ శివో. ౭ పురుషః ప్రకృతిస్వయమ్. ౮ చత్వారి దశశ్చైవ.

౧ తతః ప్రోక్తమిదం సవకం యతోత్పన్నం చరాచరమ్॥

తస్య ౨ ప్రవక్ష్యామి రూపాణి తేషాం నామాని కః క్షమః ॥ ౪౪

ఇహ సర్వాణ్యశేషాణి వక్తుం వాచామపీశ్వరః !

౩ ఇత్యేషా కథితా తుభ్యం తత్త్వానాం నామవద్ధతిః । ౪౫

సంజ్ఞావికల్పైస్తత్త్వాని భావయంత ర స్సమాధిభిః ।

యుజ్జానా యోగినశ్శశ్వత్ప్రాప్నువన్తి పరం పదం ॥ ౪౬

ఇతి శ్రీపాంచురాలే మహిమాపనిషది పాద్యసంహితాయామ్ ।

జ్ఞానపాదే తపోవిశేషకథనం నామ

అష్టమో ౭ ధ్యాయః .

౧ “తతః” ఇత్యర్థఃస్య స్థానె. “ఓత్ప్రోక్తమిదం సవకం యతోత్పత్తిః క్షయ
ప్రీధా” ఇతిక్యచిత్ పాఠః. ౨ చరచరాపాణి. ౩ దిగేషా కథితా. ౪ స్వక
మకభిః

❀ భువనకోశస్వరూపనిరూపణమ్. ❀

బ్రహ్మ—

అజ్ఞానసాగరం తీర్థాన్వి ౧ విద్యాపారముపేయివాక్ ।

౨ ఉచ్యతాం సాంప్రతం మహ్యం భువనాని చతుర్దశః ౧

రూపతో ౩ నామతశ్చాపి విజ్ఞానా పరమేశ్వర ।

శ్రీ భగవాన్—

యత్ర ప్రతిష్ఠితం యచ్చ మానం రూపం చ యాదృశమ్ ।

భువనానాం తదఖిలం చతుర్ముఖముఖైశ్శతైః ॥ ౨

వర్తం నిరవశేషేణ కః రక్షమేత ప్రపంచైః ।

బోధ్యం వా నిఖిలం శక్తః కో వా ధారయితుం క్షమః ॥ ౩

తద్బ్రహ్మ సమాసేన ౪ సవకం త్వం బుధ్యసే యథా ।

❀ పృథివ్యాః పరిమాణమ్. ❀

చతురశ్రా భవతి భూః పంచాశశ్శోటి యోజనైః ॥ ౪

విస్తీర్ణా సవతో దక్షు ఘనం వై శోటియోజనమ్ ।

దీప్తివాని సప్త సస్యత్ర తావస్తపోయరాశయః ॥ ౫

అట్టలీయకవత్సవే భూమేరుపర్ణి విష్ణితాః ।

౧ పద్మాగార. ౨ భగవత్, ౩ మానతశ్చాపి విజ్ఞాన. ఇతి క్వచిత్. అన్య
త్ర—రూపతో వాపి విజ్ఞానయ రమేశ్వర. ఇతి. ౪ క్షమస్తత్ప్రపంచైః.
౫ నుఖం.

❀ సప్తద్వీపాః ❀

- ద్వీపాని నామభిప్రత్యక్షాన్తైః ౧ క్రిమశశృణు ॥ ౬
 ౨ జమ్బూప్లక్ష కుశ కౌఞ్చశ్యాకద్వీపస్తథా పరః |
 శాల్మలీ పుష్కరో నామ సప్తమశ్చతురానన ॥ ౭

❀ సప్తసముద్రాః ❀

- అనుపూర్వాన్యత్సముద్రాశ్చ కథయామి యథాతథమ్ ॥
 ౩ లవణక్షురసౌ పశ్చాత్ మేరేయ స్తదనస్తరమ్ ॥ ౮
 సపిండఽథి ర పయస్త్వస్య త్రతశ్చుద్ధోదకం పరమ్ |

❀ ద్వీప సముద్ర పరిమాణమ్ ❀

- ౫ భూభాగే మధ్యమే జమ్బూద్వీపమానం చ కథ్యతే ॥ ౯
 లక్షయోజనవిస్తారస్సవత్ స్తదనస్తరమ్ |
 విస్తారం వారిధిః త్వారస్తద్ద్వీపమనస్తరమ్ ॥ ౧౦
 ఉత్తరోత్తరమేకైకం ద్వీగుణాయామ ౬ విస్తరః |
 ౭ ద్వీపాని షట్సముద్రాశ్చ పరిశిష్టాశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౧
 ద్వీపం జమ్బూసమాఖ్యాతం విభజేన్నవధా పునః |

❀ మేరోస్సన్నివేశవిశేషః ❀

భాగే తు మధ్యమే మేరోరుచ్ఛాయో లక్షసంమితః ॥ ౧౨

౧ తత్కృమః. ౨ జమ్బూః ప్లక్షః కుశశ్చైవ కాకశ్యాల్మలికస్తథా. కౌఞ్చపుష్కరనామానసప్తద్వీపాః పృథీతితాః. ఇతి క్వచిత్. అన్యత్ర తు జంబూప్లక్షశ్యాల్మలిశ్చకుశః కౌఞ్చస్తథాపరః కాకఃపుష్కరనామా చ సప్తమః. ౩ లవణక్షు సురాక్షీరదధిసపిండశ్చోదకమ్. ౪ పయఃస్వస్యత్ పయస్త్వస్యోదకమిమశ్చ కుభోదకః ఇతిచ. ౫ తస్మద్ధ్యే మధ్యతోంబూని ద్వీపః విస్తారాద్వారిధి. త్వారస్తద్ద్వీపాహ్వానస్తరాః ఇతి క్వచిత్. ౬ విస్తరః ఇతి పాఠః. ౭ ద్వీపాశ్చ పన్నిషట్ తత్ర.

యోజనానాం షీతేరస్త మఁగ్నుష్టాడశసభ్యయా ।

సహస్రాణాం యోజనానాం ౧ శిష్టోభాగః ప్రకాశతే ॥ ౧౩

షీతే రూధ్వం రై మయశ్చ సవతో మూర్ధ్న విస్తృతః ।

ద్వాత్రింశచ్చ సహస్రాణాం యోజనా ౨ నామయం పునః ॥ ౧౪

కణికావచ్చ భూపద్మమధ్యే సమ్యగవస్థితః ।

శ్మశ్శైశ్చ తసహస్రేణ శతయోజన విస్తృతైః ॥ ౧౫

తత్సభ్యై పరిణామైశ్చ తస్య పాశ్వా మహీధరాః ।

వత్స్యామి చానుపూర్వ్యేణ యథా తదవధారయ ॥ ౧౬

❖ మె రో ద ఁ షీ ణ త స్త్ర యో వ సా చ లాః . ❖

హిమవాః సేమకూటశ్చ నిషధశ్చాస్య దక్షిణే ।

ఏతే వసాచలాః ప్రోక్తా స్త్రయః కమలసమ్భవ ॥ ౧౭

❖ త్రీ ణి వ సా ణి . ❖

వషం భారతమాఖ్యాతం ప్రథమం తదనంతరమ్ ।

నామ్నా కింపురుషం తస్మాద్ధరివషమనంతరమ్ ॥ ౧౮

❖ ఉ త్త ర త స్త్ర యో వ సా చ లాః ❖

ఉత్తరే మేరుశైలస్య క్రమా ౩ ద్వషమహీధరాః ।

నీలశ్వేతాహ్వయశ్శృంగీ నామ్నా వషత్రయం పునః ॥ ౧౯

❖ త్రీ ణి వ సా ణి . ❖

రమ్యం హిరణ్మయం వషముత్తరాః కురివ రస్తథా ।

ఉక్తాని షట్పు వషాణి ప్రత్యేకం పరిమాణతః ॥ ౨౦

యోజనానాం సహస్రాణి నవ వషణం తు మధ్యమమ్ ।

ఇలావృతం సమాఖ్యాతం తస్మధ్యే ౧ మేరురీతః ॥ ౨౧

మేరోశ్చతుర్దిశం తత్ర విస్తీర్ణం యోజనాని షట్ ॥

త్రీణి చైవ సహస్రాణి చత్వారిస్తత్రపవతాః ॥ ౨౨

విష్కమ్భరూపై రచితా యోజనాయుతముచ్చితాః ।

❖ దిశా చలానాం నామాని . ❖

మద్వరో దిశి పువస్యాం యామ్యాయాం గన్ధమాదనః ॥ ౨౩

పృతీచ్యాం విపులో నామ్నా

.....౨ కౌబేరీమధిత్థితి ॥ ౨౪

❖ చతుర్దిక్షు చత్వారో వృత్తాః . ❖

దిశాను తాను చత్వారో వృత్తాః కేతువదున్నతాః ।

కదమ్బభూరుహా జమ్బూః సింహలో విటపీ వటః ॥ ౨౫

శతాని దశ చైకం చ తేషాం ప్రత్యేకమాయతిః ।

❖ జమ్బూవృక్ష ప్రభావః ❖

జమ్బూవృక్ష తయా సమాఖ్యా స్యాత్ ద్వీపస్య కమలాసుః ।

ఫలాని ౩ గజమానాని పతితాని శిలాతపే ॥ ౨౬

శీయన్తై శత్రుభా తేషాం ౪ రసవాహ స్ఫురిద్వరా ।

౧ మేరురుప్యతే. ౨ ఆత్రి గ్రంథపాతః సుపాశ్వనామ్నా గిరెనికాచానై నాత్ర భావ్యమ్. ౩ గజమానం యథా—ఆరత్నీనాం శతాన్యస్తేనైకవస్త్యధికానితు. ఫలప్రమాణం సంఖ్యాత మృషీభిస్తత్వదశిభిః ఇతివాయుపురాణే. విష్ణుపురాణ వ్యాఖ్యానే విష్ణుచక్రీయ—గజమానం యథా—పఖోచ్చతిస్తప్రగజస్య చైఘ్నో మస్తే చ మాస్తాః పరిణామామానమ్. ఎకద్వివృద్ధావథ మద్భిభద్రా పక్షిణానాగో నియతప్రమాణః ఇతి. ౪ సువహో చ సరిద్వరా.

జామ్బూనదీతి కథితా తత్తటోపీనివాసినః॥ ౨౭

పీత్వా రసం జరామృత్యువలీపలితవజఃతాః।

న స్పేదో న చ య దౌగఃస్థ్యం నేన్ద్రియాణామపి క్షయః॥ ౨౮

భవన్తి తేషాం తీరోపీ మృదస్తదసరజ్జతాః।

జామ్బూనదాఖ్యం కల్పనై సౌవణ్య కల్పనమ్మదః॥ ౨౯

❖ భద్ర కెతుమాలెలావృతవహాణాం స్థానవిశేషః ❖

౨ భద్రాశ్వవహమాఖ్యాతం మేరోః ప్రాచ్యాం చతుర్ముఖః।

౩ పశ్చిమం కెతుమాలాఖ్యమేతయోవహయోః పునః॥ ౩౦

ఇలావృతం సమాఖ్యాతం మధ్యమం తత్పురోదితమ్।

❖ చతుర్దిక్షు చత్వాయుర్ద్యానాని ❖

వసం చైత్రరథం పూవం దక్షిణం గర్భమాదనమ్॥ ౩౧

౪ వైభ్రాజం పశ్చిమం మేరోవహనం సప్తన ౫ ముత్తరమ్।

❖ చత్వారి సరాంసి ❖

అరుణోదం సరః పూవం మహాభద్రం తతః పరమ్॥ ౩౨

౬ శీతోదకం ప్రతీచీనముదీచీనం తు మానసమ్॥

దేవోపభోగయోగ్యాని సరాంసి కథితాని తే॥ ౩౩

❖ మేరోస్పృతుర్దిక్షు ప్రత్యేకం పశ్చిపశ్చ కెనరాచలాః ❖

౭ శతాతశ్చ ముకుందశ్చ కురరీ మాల్యవానథః।

వైకజ్ఞో నామ పక్షాతే పౌరస్త్యాః కేనరాచలాః॥ ౩౪

౦ దౌబల్యమిన్ద్రియాణామ్. ౨ భద్రాఖ్యం వహః. ౩ పశ్చిమమ్.

౪ వైభ్రాజమ్. ౫ ముత్తరే. ౬ సహస్రోదకమ్, శీతోదకమ్, ౭ శతామృతమ్, ౮ శతామృతమ్ కు ముద్వాంశ్చ.

త్రికూటోజ్జీరసశ్చోఽథా పన్నగః ౧ కూటలాహ్వయః
 నివధో దక్షిణే తస్య తావస్తః కేసరాచలాః॥ ౩౫
 శిఖివాసో ధ ౨ వైదూత్యః కపిలో గన్ధమాదనః।
 ౩ జారుధిః పశ్చిమో బ్రహ్మ కే రాః పశ్చిభూధరాః ౩౬
 శబ్దకూటస్సమాఖ్యాత స్సమాఖ్యాత ర స్తథష్టభః।
 హంసస్సమాఖ్యాయా నాగ స్తథా కాలాఙ్గానప్రభః॥ ౩౭
 ఉదీచ్యాం కేసరాః పశ్చ వింశతిః కేసరాచలాః।

❀ మేరుశృంగమధ్యే బ్రహ్మపురీ సన్నివేశః ❀
 యోజనానాం సహస్రాణాం ద్వాత్రింశన్నానసమ్మితే॥ ౩౮
 విస్తారే మూర్ధ్ని శైలస్య మేరోభాగే౭ధ మధ్యమే॥
 చతుర్భిః దక్షశభిశ్చైవ సహస్రై నిమి తా పురీ॥ ౩౯
 యోజనై స్సంమితో ధాతుః కణి కేవాచలామ్బుజే।
 విదిత్సు దిత్సు చాష్టాసు పరితో బ్రహ్మణః పురీ॥ ౪౦

❀ పూవాదిదిత్సు లోకపాలనగయః ❀
 ఇద్వాదిలోకపాలానాం ౧ పురః పూవాదిష్ఠితాః।
 విస్తారాయామమానేన శతయోజనసంమితాః॥ ౪౧
 పురీ భవతి మాఘోసీ నామ్నా చై వామరావతీ
 సహస్రగోపురద్వార ప్రాకార పరిఘాతులా॥ ౪౨
 తేజోవతీ పుయాగ్నేయీ యామ్యా సంయమసీ పురీ।
 రక్షోవతీ రాక్షసీ పూశ్చుద్ధ వత్స్యథ వారుణీ॥ ౪౩
 వాయోగన్ధవతీ ఖ్యాతా ౬ నామ్నా సౌమ్యా మహాదయా।

౧ రుచకాహ్వయః. ౨ వైదూత్యః ఫలకీ. ౩ చారుశ్చపశ్చిమో
 ౪ స్తదక్షిణతః. ౫ పుయః ౬ ఖ్యాతా.

యశస్వినీ భవస్యోక్తా కేసరాచలభూమిషు॥

౪౪

భగవన్మూర్తిః భదానాం పురస్కృతి పరిష్కృతాః ॥

❖ చతుర్దిక్షు గంగా విభాగః ❖

భిత్వేస్తుమణ్డలం గంగా భగవత్పాద జన్మభూః ॥

౪౫

దివః పతన్తీ ప్రత్యాశమభ్యాశం బ్రహ్మణః పురః।

చతుర్దిక్షు వహన్తీ సా ౧ చతుర్ధాభవతి స్వయమ్ ॥

౪౬

† సీతా చాలకసన్దా చ సుచక్షుభాద్రయా సహ।

చతస్రో నామ ౨ భద్రాశ్చ దిగ్భదాశ్చ చతుర్ముఖ ॥

౪౭

సీతాస్తరితగా పూర్వశైలాన్నిష్క్రమ్య నిమ్నగా।

యాతి పూర్వేణ వర్షేణ భద్రాశ్వేన చ సంజ్ఞయా ॥

౪౮

ప్రవిష్టా సాగరముఖం దక్షిణేన తథా ౩ ధ్వనా।

భారతం వర్షమభ్యతి శైలాత్సప్తముఖా తతః ॥

౪౯

ప్రవిష్టాలకసన్దా ౪ సా నదీ తైలోక్యపావసీ।

సుచక్షుః పశ్చిమాచ్ఛైలా త్కైతుమాలాత్ ౫ స్వయం పునః

అతీత్య వర్షమమ్భాధిమేతి యోషద్వధా పతిమ్ ॥

భద్రా గిరెరుదీచీనా దేశా ౬ సుత్తరతః కురూ ॥

౫౦

అతీత్య వారిధిం యాతి నిమ్నగా సరితాం పతిమ్ ॥

❖ లోకపద్మప్రకార కల్పనమ్ ❖

అనీలనిషధాయామా మాల్యవా గృహమాదనః॥

౫౧

మధ్యే తయోమేరుశైలః కణికా పజ్కుజే యథా।

భారతం కేతుమాలం చ భద్రాశ్వం ౭ కురుసంజ్ఞకమ్ ॥

౫౨

౧ చత్వారి వహతి స్వయమ్. † సీతా. ౨ భద్రాశ్చ దిగ్భదాశ్చ. ౩ స్వయమ్.

౪ భ్యామ్భాధిం. ౫ మాలాహ్వయమ్. ౬ స్మత్తరతః పునః. ౭ కురువస్తథా.

పత్రాణి లోకపద్మస్య మయాదా శైలతో బహిః ।

హేమకూటశ్చ నివధో దక్షిణోత్తరమాయ తౌ ॥ ౫౪

మయాదాపవతో జ్ఞేయా కైలాసో గర్భమాదనః ।

అశీతియోజనాయామా పూర్వాపరమహూదధీ ॥ ౫౫

౧ సంస్పృశంతౌ పారియాత్ర నిషధావధిభూభృతౌ ।

మేరోః పశ్చిమభూభాగే పూర్వోత్తర ౨ మధాశ్రితౌ ॥ ౫౬

త్రిశృణ్ణో జారుధివహః పవతో మేరుభూభృతః ।

ఉత్తరేణ శ్రితో స్రాప్య పూర్వాపరమహూదధీ ॥ ౫౭

పవతానామవస్థాన ౩ మానన్త్యాన్న ప్రపశ్యంతే ।

కైలానామస్తరద్రోణ్యసేవ్యస్తే సిద్ధచారణైః ॥ ౫౮

అన్త్యైశ్చ పుణ్యకృద్భిస్తా దైత్యదానవకిన్నరైః ।

భామా హ్యేతేకృతాస్స్విగాః దుర్లభాః ౪ పాపకర్మభిః

❀ లోకరక్షాధం భద్రాశ్వాదిషు భగవతో వాసః ❀

జ్ఞానమూర్తిహయగ్రీవో భద్రాశ్వే వసతి స్వయమ్ ।

వహేషు మూర్తయోవిష్ణో మయాదాపవతేషు చ ॥

వసన్తి లోకరక్షాయై నానారూపవిశేషితాః ।

❀ కింపురుషాదీనాం భోగభూమితోవపాదనమ్ ❀

యాని కింపురుషాదీని వర్షా ౫ జ్యేతేషు పద్మజ ॥ ౬౦

నిరాతజ్ఞాః ప్రజాశ్శశ్వన్న శోకో న భయం తథా ।

నోదన్యా చ బుభుక్షా చ న ద్వేషో నాయుషః క్షయః ॥ ౬౧

సన్తి తేహం సమాస్రాణి వహాణి ద్వా చ వింశతిః ।

౧ నిషధః పారియాత్రశ్చ స్పృశన్తావధిభూధరా. ౨ ధరా స్మృతా.
౩ మున్నతానాం ప్రపశ్యంతమ్. ౪ పాపకరీసానాం. ౫ జ్యేతాని.

ఆయునక తేషు దేశేషు ౧ భౌమమమ్నో న వషకతి || ౬౩

౨ దేవో న చతుకథేదోస్తి న కాలో యుగభేదవాక్ |

సదా కృతయుగః కాలో వతకతే చతురానన || ౬౪

ధమశ్చతుష్పాత్సకలో ధ్యానమేవాచకనం హరేః |

పవకతాస్సరితశ్చాపి ౩ యత్ర యత్ర పురాణి చ || ౬౫

గ్రామాశ్చ సన్తి బహవస్స్వ ధమనిరతాస్సదా |

బ్రాహ్మణా భూమిపాశ్చాపి ప్రజాపాలనతత్పరాః || ౬౬

సేవ్యే సేవ్య కమణ్యభిరతాశ్చతుర్వర్ణమవస్థితాః |

చాతురాశ్రమ్యమవ్యేవం యథోక్తమవతిష్ఠతే || ౬౭

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

జ్ఞానపాదే ౪ జమ్బూద్వీపాదిప్రమాణవర్ణనం నామ

నవమోఽధ్యాయః.

ద శ మో ౭ ధ్యాయః.

❀ భారతవర్ష వర్ణనమ్ ❀

శ్రీ భ గ వా త్ —

ఆదాక్షిణ్యత్యాదమౌర్భధరాశైలాచ్ఛ హిమాలయాత్ |
 దేశోఽయం భారతం వర్షం భూరేషా కర్మిణాం సృణామ్ || ౧
 ౧ యోజనాని సహస్రాణి ౨ విస్తారశ్చైవ కథ్యతే |
 స్వర్గావవగళఫలదం కర్మ కాయం సృణామిహ || ౨
 సహ్యా మపేంద్రో మలయశ్శక్తిమాన్మక్షనామవాత్ |
 విధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ నప్తైతే కులపవనతాః || ౩
 ఇహైవ క్రియమాణస్య కర్మణో నరకం ఫలమ్ |
 వషేష్వన్యేషు సర్వేషు కేవలం భుజ్యతే ఫలమ్ || ౪
 ఇహైవ చాతురాశ్రమ్యం చాతువర్ణ్యం ౩ మవస్థితమ్ |
 కృతాదియుగభేదానాం చతుర్ణామిహ సమ్భవః
 దానం యజ్ఞం తపో మత్యాః పరలోక ఫలాధిశః |
 ఇహ కుర్వాన్తి యజ్ఞేశం యజన్తే పురుషోత్తమమ్ || ౫
 శ్రేష్ఠం తద్భారతం వర్షం సర్వవర్షేఽఘ సంమతమ్ |
 ఫలాధిశః కామయన్తే కర్మ భూషు జనిం బుధాః || ౬
 సహస్రాణి తథైవాస్మిన్ దివ్యాని పురుషః పరః |
 ఆస్తే ధామాని నద్యశ్చ పుణ్యాస్సన్తి సహస్రశః || ౭
 గ్రామాః పురః పత్తనాని భవన్తి చ పరశ్శతమ్ |
 ద్వీపేషు పట్న చాన్యేషు సన్తి వర్షాణి సప్త వై || ౮

౧ యోజనానాం. ౨ విస్తారో న చ. విస్తారే నవ. ౩ వ్యవస్థితః.

ప్రత్యేకం నస్త చ బ్రహ్మ భవంతి కులపవనతాః |
వర్ణానామాశ్రమాణాం చ భేదాస్తత్ర వ్యవస్థితాః || ౧౦

❀ పుష్కరద్వీపవర్ణనమ్. ❀

అన్నిమే పుష్కరద్వీపే మానసోత్తరపవనతాః |
మధ్యే వలయవద్భూతి తస్యోచ్చాయో భిధీయతే || ౧౧
యోజనానాం సహస్రాణి పంచాశత్తత్సమున్నతాః |
తావానేవాస్య విస్తారో ద్వీపం తద్విభజన్నివ || ౧౨
స్థితశ్చైలవరో బ్రహ్మ ద్వే వర్షే పరిమణ్డలే |
౧ శైలస్య చాస్తర్మానస్య బహిశ్చ సదృశే ఉభే || ౧౩
తన్ముగ్ధ్వి లోకపాలానా మిద్దోదీనాం యథా ౨ పునః |
పురస్సన్తి ౩ పురస్తాసాం నామాన్యపి యథాపురమ్ || ౧౪
దేవానామపి చాన్యేషాం తత్ర సన్తి పురః పృథక్ |
అసంఖ్యాతా బ్రహ్మణశ్చ పురీ భవతి పుష్కరే || ౧౫
సావిదుస్స్వచ్ఛదక్షైః పూర్ణో వారిధిః పుష్కరాద్భూహిః |
తేన తద్వేష్టితం ద్వీపం యథా ౪ న్యాన్యణవోత్తరైః | ౧౬

❀ లోకాలోకాచలవర్ణనమ్ ❀

సావిదూదకాద్భూహిభూమిస్సర్వా చైవ హిరణ్మయీ |
తపనీయమయో బ్రహ్మ లోకాలోకాచలో బహిః || ౧౭
భూలోకస్య సమస్తస్య ౫ సాలవ ౬ చ్చతురశ్రకమ్ |
ఆవృత్య తివ్రతస్తస్య యోజనాయతమున్నతాః || ౧౮
విస్తారశ్చ న ఏవాస్య మూర్ధ్ని సర్వత్ర చ స్వయమ్ |

౧ శైలస్యాస్తం మానసస్య. ౨ క్రమమ్. ౩ పురాస్తానామ్. ౪ నాభ్య
వాస్తవైః న్యాన్యణవాస్తవైః. ౫ సమీపమ్. ౬ చ్చతురానన.

మూర్తిభేదైరపయన్తైః పరమః పురుషః స్థితః॥	౧౯
కుముదాదిగణాశ్చత్ర చక్రాదీన్యాయుధాని చ॥	
దేవ్యా మహీ చ లక్ష్మీశ్చ విష్వక్సేనః పతతిరాత్॥	౨౦
స్థానాని మూర్తిభేదానాం విష్ణోః పరిజనస్య చ॥	
సన్తి భూయాంసి రమ్యాః తత్ర తత్ర చతుర్ముఖ ॥	౨౧
పరం పాశ్చ్యం రవిస్తస్య స ద్యోతయతి భానుభిః॥	
ఆనృత్య తం తమశ్చైలభాగం బాహ్యమవస్థితమ్॥	౨౨
౧ లోకాలోకస్స చ పునస్సమన్తాద్వేష్టితో గిరిః॥	
బహిరణ్డకటాహేన ౨ మహతా సమనన్తరమ్॥	౨౩
యోజనానామియం పృథ్వీ పశ్చాత్కోటిభిర్ముతా॥	
సహైవాణ్డకటాహేన సద్వీపాభిమహీధరా॥	౨౪
అనయా ధ్రియతే సర్వం జగద్ధాత్రీ తతః స్మృతా॥	

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 జ్ఞానపాదే భూలోకవిస్తాంకధనం నామ
 దశమోఽధ్యాయః.

ఏ కా ద శో ఽ ధా య : .

❀ ఉక్తానువాదపూర్వ కమతలాదివర్ణనమ్ ❀

శ్రీ భ గ వా క —

ఏష భూలోకవిస్తారః కథితః కమలాసన |

లోకానధస్తాదధునా సప్త వచ్చి యధాతథమ్ || ౧

౧ అతలం ప్రథమం లోకం ద్వితీయం వితలాహ్వయమ్ |

తృతీయం నితలం విద్ధి జ్ఞేయం తుయ్యం గభస్తిమత్ || ౨

పశ్చిమం మహాదాహ్వనం సుతలం షష్ఠమీరితమ్ |

పాతాలం సప్తమం విద్యా ౨ తై చైకై కం సముచ్చితాః 3

యోజనానాం సహస్రాణి దశై తేష్వతలాదిషు |

వసన్తి దానవా దైత్యాః కాలేయాః ఫణినస్తథా || ౪

స్వర్గేఽపి న భవన్త్యేవ యే భోగాస్తతలాదిషు |

భక్ష్యం భోజ్యం తథా పేయం స్యాదిష్ఠం గుణవత్తరమ్ || ౫

ప్రాసాదభూమయో రమ్యాః 3 కాసనాని చ నిమ్నగాః |

నాగకన్యాశ్చ శతశస్సన్తి సర్వాఙ్గశోభనాః || ౬

రత్నానాం దీప్తిజాలేన ౪ ధ్వనై ధ్వస్తే దివానిశమ్ |

నాకో న చంద్రమాస్తత జనై రాకాఙ్క్ష్యతే క్వచిత్ || ౭

యాప్రీతి ౫ వసతాం తత్ర న సా ముక్తాత్మనామపి |

యదోభక్తుమిష్యతే వస్తు దృశ్యతే తదుపస్థితమ్ || ౮

న మృగ్యతే క్వచి ౬ దావపి వస్తు తదోభగతత్వరైః |

౧ అతలం ప్రథమం లోకో ద్వితీయం వితలం తథా తృతీయం సుతలం జ్ఞేయం చతుర్థం నితలాహ్వయమ్ మహాద్రసాతలం చైవ తలాతలమితి స్మృతమ్ || ౨ చైకై కు. 3 కాశ్చనాని. ౪ ధ్వనైఽపానై. ౫ స్సవదా. ౬ భ్యాత్వా.

స్వర్గాదష్టగుణం భోగమతలాదిషు సప్తసు ॥ ౯
 భుజ్జితే భోగనిరతాః రక్షోద్దైత్యదానవాః ।
 స దరిద్రా స రోగాతా స కృశా స చ దుఃఖతాః ॥ ౧౦
 బిలాని శతశస్సన్తి విపులాని సమస్తతః ।
 సహస్రఫణవాన్విష్టుః కపిలౌ నామ సప్తమే ॥ ౧౧
 పాతాలాభ్యే తలాదీనామాస్తే ౧ రతుంశ్చ కేవలమ్ ।
 సన్దైః ౨ పాపిష్ఠదైస్సార్థం పురే మహతి శోభితే ॥ ౧౨
 తామసీం తనుమాస్థాయ విష్ణురేషా ౩ మవస్థితః ॥
 సస్తానామతలాదీనాం శేషాభ్యో బలవత్తరః ॥ ౧౩
 ఫణాసహస్రసుభగో మణిభిదీపయన్ దశః
 అనన్త ఇతి చ ప్రాజ్ఞైః శ్వాతో లోకే మహాషిభిః ॥ ౧౪
 తస్య మూర్ధాని మాలేప ద్రియతే సకలా మహి ।
 కుర్వాన్ సురాదిదైతేయా నబలానాత్మతేజసా ॥ ౧౫
 ౪ కిరీటీ స్రవగ్ధరస్సుభ్రూమృదఘూణితలోచనః ।
 నీలవాసాస్సితతనుః కైలాస ఇవ భూధరః ॥ ౧౬
 లాజ్జలం ముసలం బిభ్రదాయుధం దైత్యదారణమ్ ।
 ఉపాస్యమానో వారుణ్యా ౫ శశ్వత్సన్నిదధానయా ॥ ౧౭
 కల్పావసానే వక్త్రేభ్యో యస్య సజ్కర్షణశ్శివః ।
 నిష్కామృతి జగత్సర్వం సంహతుం విషావకః ॥ ౧౮
 అస్తే సమ్పూజితస్సన్దైః పాతాలతలవాసిభిః ।
 నాస్య వణయితుం శక్తౌ గుణా వక్తృశతైరపి ॥ ౧౯
 యదా మదేన మూర్ధానం కమ్పయన్నవతిష్ఠతే ।

౧ రక్షయ. ౨ పదాదిభిః. ౩ మధస్థితః. ౪ కిరీటస్సగ్ధరశ్శశ్వత్
 ౫ శశ్వత్సన్నిధయాయయా.

- తదా మహీతలం సవం సాద్రవారిధికాననమ్ || ౨౦
- కమ్పతే కః క్షమేతాస్య బలం వక్తుమశేషః |
- అధస్తాచ్ఛేషఫణిః కూమః కాలా ౧ నలస్థితిః || ౨౧
- శిఖాసహస్రజటిలా దుస్సహః కమలాసన |
- ఆధారశక్తిరే ౨ తస్మాద ధస్తాద్వైష్ణవీ తనుః || ౨౨
- అనన్తరమథై తస్యాః భవత్యణ్ణకటాహకః |
- కమణః పుణ్యరూపస్య కథితాః ఫలభూమయః || ౨౩
- అథునా సాపరూపస్య కథ్యంతే ౩ ఫలభూమయః |
- భువో జలస్య చాధస్తాన్నరకాఖ్యా భువస్సృతాః || ౨౪
- గౌరవం ప్రథమం తచ్చ మహత్పూర్వమనన్తరమ్ |
- ౪ తప్తపుష్కలికా కుమ్భి శూలారోపణమీరితమ్ || ౨౫
- సూచ్యగ్రంచ ట్సురం చైవ ౫ ఖడ్గకృన్తనమన్వతః |
- సూకరం తైలకుమ్భంచ మహాజ్వాలా చ ౬ తాపనమ్ || ౨౬
- అసిషత్రం పూయవహం ౭ వ్యాఘ్రుసింహవృకాదికమ్ |
- ౮ తస్తస్తమ్భం శునా భక్ష్యం శాల్యలీ హేమపుష్పితా || ౨౭
- ౯ లాలోదకం రక్తసింధు శ్చక్తిభిశ్చేదనం తథా |
- ఏవమాదీని చాన్యాని ఫలాన్యాహువికమణామ్ || ౨౮
- నరకాణామసజ్ఞానా మేషా దిక్కథితా మయా |
- పతితాస్తైష్ఠి పాపిష్ఠా జన్తవో భుజ్జతే ఫలమ్ || ౨౯
- స కమణాం క్షయో బ్రహ్మకా వినా భోగైః పృథగ్విదైః

౧ నవస్థితిః. నవస్థితిః. ౨ వాస్మాత్-తస్యా అధస్తాత్. ౩ మః ౪ తస్త
మయా. ౫ ఖడ్గకత్తరిమన్వతః. ౬ కమ్పనీ. ౭ వ్యాఘ్రుసింహ మృగాదికం.
౮ సింహ తప్తాదియన్త్రకమ్. ౯ అన్తస్తమ్భమ్. ౯ లాలోదరమ్,

జ్ఞానాగ్నిస్సవఃకమాణి భససాత్కురుతే దృఢమ్ ॥ ౩౦

స స్వగోనాసి నరగో యోగవిద్యా ముపేయుషామ్ ।

ఇతి శ్రీపాశ్చరాతే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

జ్ఞానవాదే ౧ ఆతలాదిలోకపరిమాణం నామ

ఏకాదశోఽధ్యాయః.

ద్వా ద శో ౭ ధ్యా యః .

❀ భువరాదిలోక స్వరూప నిరూపణమ్ ❀

బృ హ్మ—

విస్తారః కథితో భూమేః లోకాస్సప్తాతలాదికాః ।
సరకాణి తథోక్తాని సాంప్రతం భగవన్నమ ॥
భువః ప్రభృతిలోకానాం రూపం మాసం చ కథ్యతామ్ ।

శ్రీ భ గ వా న్—

యావత్ప్రమాణా పృథివీ విస్తీర్ణా పరిమణ్డలా ॥ ౧
తావద్భువనస్థలం బ్రహ్మా విస్తీర్ణం పరిమణ్డలమ్ ।

❀ భూసూయోయోరస్తరమానాది ❀

ఉపరిష్ఠాతి తేవోక్త్యాన్ని లక్షయోజనసభ్యయా ॥ ౩
రవిస్థితి ౧ తిగ్నస్త్వైరంశుభిభానయ జగత్ ।
రథమాస్థాయ భగవాన్ బహుయోజన ౨ విస్తృతమ్ ॥ ౪
వామపార్శ్వే రథస్త్వైకం చక్రం దివ్యం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
వహన్తి సప్తయస్సప్త ఛన్దాంసి స్యున్దనం మహత్ ॥ ౫
సారథిశ్చరుణస్సవానశ్వానాహయతి స్వయమ్ ।
మూసోత్తిర శైలస్య మూర్ధ్నై స్యున్దనపద్ధతిః ॥ ౬
౩ విభాగ హేతురుషసామహ్ని ౪ మసి గతిక్రమాత్ ॥

౧ మేయం స్త్రోత 'ఇతి క్వచిత్ అన్యత్ర ' ఖే నే వైరమ్ ' ఇతి. ౨ సమ్మి
౩ ప్రాగ్భాగే హేతుపురుషసామన్యా వగతిం క్రమాత్. ౪ మతిగతిః

౧ యోగినాం ౨ పరమః పథాః స్మృతః క్షేత్రపరిక్షయే ॥ ౭
 మోక్షమాణాః పథానైన యాన్తివిష్టాః పరం పదమ్ ।
 ఉదయాస్తమయానైవ ౩ భానుస్సవత్ర సమ్ముఖః ॥ ౮
 దశనాదశనే భానో రుదయాస్తమయా మతౌ ॥
 మైయత్ర దృశ్యతే భానుస్స తేషాముదయస్మృతః ।
 ౪ యాతి యత్ర తిరోభావం తత్రాస్తమయధీనకృణామ్ ॥ ౯
 స్థితా భవన్తి పూర్వాణ్ణై రశ్మయోఽకశస్య సప్తతాః ।
 హ్రస్వీభవన్తి పశ్చాత్తు యావత్తేషామదశనమ్ ॥ ౧౦
 వజ్రయిత్వా పురీం ధాతుస్సవతో మేరుభూధరే ।
 పతన్తి భానవో భానోన్తియః గూర్ధ్వమధస్తథా ॥ ౧౧
 సభాం తు బ్రహ్మణో గత్వా ౫ ప్రస్థితం పాన్తి యే పునః ।
 బ్రహ్మణస్తేజసా తేన నాన్యత్ర స్థలనం క్వచిత్ ॥ ౧౨

❀ భ వ లో క ః ❀

భూసూర్యయోరన్తరాలం భవస్థలముదాహృతమ్ ।
 విద్యాధరాశ్చ గర్భవాః సిద్ధాశ్చ సహ దానవైః ॥ ౧౩
 వసన్తి ముదితా స్వేషు పురేషేవ పృథక్పృథక్ ।

❀ సూర్యధ్రువయోరన్తరాలే ఇతరగ్రహానాం స్థితిః ❀

౧ లక్షే దివాకరస్థానాచ్ఛశిసః స్థానమీరితమ్ ॥ ౧౪
 తస్యోపరిష్టాత్తిష్ఠన్తి నక్షత్రాణి యథాయథమ్ ।
 ౨ లక్షత్రయమతీత్యోధ్వం బుధస్య స్థితిరుచ్యతే ॥ ౧౫

౧ ఇదమధికం క్వచిన్నాస్తి. ౨ చరమః. ౩ భానోః. ౪ యథా
 యత్ర తిరోభావస్తత్రా. ౫ ప్రతిచద్యన్తి తే. ౬ నక్షత్రముల్లసోధ్యధ్వం
 బుధస్యస్థానముచ్యతే.

ఉశనా తు స్థితో లక్షద్వయము త్తీయః క్షిప్రతి ।
 తద్యోజనాన్యతిక్రమ్య భామస్తి స్థతి సవదా ॥ ౧౬
 తావత్ప్రమాణేఽవస్థానం గురోస్తస్యోపరి స్థితిః ।
 శనై శ్చరత్తత్ప్రమాణమతీత్యధ్వం రవేసుతః ॥ ౧౭
 ౧ లక్షలక్ష క్రమాదూర్ధ్వం నక్షత్రం మునయః పరే ।
 పరస్పహస్రం ఋషయస్సప్త్యవయూర్ధ్వం ౨ గామినః ॥ ౧౮
 తతో ధ్రువస్థితస్థానే దురాగోహే మహాషిభిః ।
 ద్వాదశాఠం మహాచక్రం నేమీ ద్వే తస్య నాభయః ॥ ౧౯
 ౩ తిస్రస్పన్తి న సప్తస్య మాసపాస్తైష్వరేషు తే ।
 మేషాదయోప్యరేష్వవం ౪ మీనాంతా ద్వాదశ స్థితాః ॥ ౨౦
 మాసా ద్వాదశ చైత్రాద్యా వసన్తప్రముఖాస్తథా ।
 ఋతవష్టబ్జక్రమాశ్చ ౫ విషువద్వాయనద్వయమ్ ॥ ౨౧
 సితాసితౌ చ పక్షౌ ద్వౌ యుగభేదాశ్చ వత్సరాః ।
 త్రుట్యాదయః కాలభేదాశ్చక్రీధారాసు విష్టితాః ॥ ౨౨
 ధ్రువః స్థితో నాభిమధ్యే ప్రాదక్షిణ్యేన రాశయః ।
 ప్రసవ్యేన గ్రహస్సవే చరన్తి గతిరీదృశీ ॥ ౨౩
 కులాలచక్రమధ్యస్థమృత్విణ్ణ సదృశో ధ్రువః ।
 భ్రమన్తి పరితస్పవే ధ్రువం జ్యోతిర్గణాన్సదా ॥ ౨౪

❀ సు వ లో క ః ❀

ఆదిత్యధునివయోమధ్యే దేశస్సర్వగఃసమాహ్వయః ।

౧ లక్షద్వయాత్క్రమాదూర్ధ్వం. ౨ రేతనః ॥ తతోర్ధ్వమాస్థితం
 స్థానే. ౩ తిస్రస్పన్తి వసన్తస్యత్ర మాసపక్షే విలాసితే. అన్యత్ర— 'తిస్రస్పన్తి
 సవన్తస్య మాసాద్యాస్తైష్వరేభిః. ఇతి. అత్ర అశుద్ధమివ భాతి,
 ౪ రాశయో. ౫ విషువావ్యాయనద్వయమ్.

వసన్తి తస్మై గీవాణా విమానేషు పృథక్పృథక్ । ౨౫

౧ అనన్త్యాతా నిత్యత్వప్తాః జ్యోతిర్మయవపుథకాః ।

తేషాం గజ్జాజలం సేవ్యం పుష్పాణి సురభూరుహామ్ ॥ ౨౬

ధనం చ చింతామణయః స్త్రియశ్చాస్సరసః స్మృతాః ।

౨ సిద్ధాదయో వసన్తిస్మపురేషు నిరుపద్రవాః ।

ఉవేద్ధ్రీ మూతిభగవా నాసీనస్తత్రీ సవేదా ॥ ౨౭

రక్షతి స్వగనిలయాన్ దేవాదీన్ స్వేన తేజసా ।

భూభువస్సప్తయోలోకాః లఘాః పశ్చాదశ స్మృతాః ॥ ౨౮

తతః పరం మహలోకః కోటియోజనమాయతః ।

సనన్దనాద్యా మునయో వసన్తి దశకోటయః ॥ 30

❀ జనోలోకాది నిరూపణమ్. ❀

తతః పరం జనోలోకః కోటిద్వయసమాయతః ।

అనన్తరం తపోలోకః స్థితః కోటిభిరప్తభిః ॥ 3౧

3 యోజనానాం సత్యలోకః ౪ పునస్త్రిగుణమాయతః ।

కోటిత్రయయుతం తస్మాదూర్ధ్వం ధాతుః ౫ పురం స్థితమ్ ॥

తబ్బ్రహ్మలోకం మునయః గృణన్తి కమలాసర ।

లక్షయోజనవిస్తారం ౬ సాలప్రాసాదగోపురమ్ ॥ 33

౧ అనన్త్యానిత్యత్వప్తాః. ౨ భూసూర్యాయోరస్తరాలం భువస్థలమితి స్మృతమ్. ఇదమర్థం ఆత్ర ప్రమాదపతితం క్వచిత్కోశే. 3 యోజనానామిత్యర్థం క్వచిన్నాస్తి. ౪ పునస్తద్విగుణాయతః ౫ పురస్థితిః । యోజనానాం సప్త కోటిః పునస్తద్విగుణాయతి. ఇత్యర్థం. క్వదిదధికం దృశ్యతే. ౬ సాల పోకారసంకులమ్.

❀ పృథ్వీమణ్డలస్థ విష్ణులోకః ❀

ఉత్తరేణ బ్రహ్మలోకాద్విష్ణులోకం విదుర్బుధాః ।
అంతరం లోకయోరుక్షం లక్షయోజనసంమితమ్ ॥ ౩౪

❀ శివలోకః ❀

తావత్తేవాంతరాలేఽస్య దక్షిణస్యాం దిశి స్థితః ।
శివలోకశ్చతుర్వక్త్ర తస్మిన్నాస్తే శివస్సయమ్ ॥ ౩౫

❀ ఉధ్వఃకృమేణ భగవతః పంచలోకాః ❀

యోజనానాం ౧ కోటి మూర్ధ్వముల్లభ్య పురతః స్థితః ।
సర్వాత్మా భగవానుర్ధ్వం తస్మాత్కోటిత్రయాయ తే ॥ ౩౬
నివృత్త్యాత్మా నివసతి భగవానవ్యయస్స్వయమ్ ।
తావత్తేవ స్థితో మానే విశ్వాత్మా విశ్వకృద్ధరిః ॥ ౩౭
పురుషాత్మా ౨ పుస్తాత్తు చతుష్కోటి ప్రమాణకే ।
స్థితః కోటిరతీత్యోధ్వం ౩ పంచ పశ్చాదవస్థితః ॥ ౩౮
పరమేష్ఠీ స భగవాన్ పంచుకం విష్ణు ర విప్రరమ్ ।
అధ్యాస్తే భగవాన్నిత్యం శభ్రచక్ర గదాధరః ॥ ౩౯
పంచశక్తమయో విష్ణుః కోటియోజనసంమితే ।
ఆస్తే శ్రీభూమిసహితో నై నతేయేన సేవితః ॥ ౪౦

❀ అణ్డభిత్తిః ❀

అణ్డభిత్తిరుపయస్య ౫ స్థితోధ్వ కోటియోజనే ।
ఘనం చ ౬ తస్యాః కోట్యా తు సంమితం కమలాసన ॥ ౪౧

౧ కోటిరూర్ధ్వ ఉత్తరాభ్య పురతస్థితే. ౨ పరస్పాత్తు. ౩ పంచ పంచ
దశస్థితః. ౪ విప్రపం. ౫ స్థితాధ్వ, ౬ తస్యాం కోటిస్తు.

శుద్ధం హిరణ్మయం జ్ఞేయమణ్డం తద్విస్మయావహమ్ ।

❖ అవరణసప్తకమ్ ❖

ఏతేనాణ్డకటాహేన లోకాస్సవేక సమావృతాః ॥ ౪౨

ఉపయుక్తయమీ లోకాః కపిత్థఫలవత్ స్థితాః ।

౧ తద్దశోత్తరసంఖ్యేన వారిణా పరివేష్టితమ్ ॥ ౪౩

౨ ఆవృత్యాణ్డం యథావారి స్థితం తద్యత్తదగ్నినా ।

స వాయునా తద్వదేవ స వ్యోమ్నా చ సమావృతః ॥ ౪౪

సవం దశోత్తరం విద్యాత్తదోవ్యోమ మహతావృతమ్ ।

౩ మహంశ్చ స ప్రధానేన ప్రధానం తమసావృతమ్ ॥ ౪౫

తదనస్తమపయన్తం ౪ స సజ్ఞ్యా తత్ర విద్యతే ।

హేతుభూతమశేషస్య తమసః ప్రకృతిః పరా ॥ ౪౬

❖ అణ్డానామసజ్ఞ్యాతత్వమ్ ❖

అణ్డానామీదృశం బ్రహ్మ సహస్రాణ్యాయతాని చ ।

బహునాపి కిము క్తేన సజ్ఞ్యా వక్తుం స శక్యతే ॥ ౪౭

❖ నారాయణేనాస్తబహివ్యాకృతిః ❖

అణ్డాని తాని సహాణి వ్యాప్య నారాయణః స్థితః ।

అస్తశ్చ తేహం భగవాన్ సవహ్యావీ పరః పుమాన్ ॥ ౪౮

బహిశ్చ సాక్షీవత్సవ మిక్షమాణోఽవతిష్ఠతే ।

౧ తద్దేశాత్తరసంఖ్యేన. ౨ ఆవృత్య తద్యథావారి వహ్నినా చరితజ్ఞ. యా. ౩ మయా సవకపిధానవ. ఏవంనిరూపణస్య సజ్ఞతిశ్చిత్త్యా. ౪ సజ్ఞ్యా తత్ర స విద్యతే.

❀ చ త్వ రో హ్య హి లో కాః ❀

మహత స్తమసో ౧ బాహ్యో లోకా స్సుబహుయోజనాః || ౪౯
 చత్వరః క్రమశస్సన్తి చతుభిః సమధిష్ఠితాః |
 హ్యహైః క్రమేణ వక్ష్యే తావనిరుద్ధః పరః స్మృతః || ౫౦
 ప్రద్యుమ్నో ౭న స్తరం తేషాం సజ్కషణ సమాహ్వయః |
 వాసుదేవ స్తతః పశ్చాద్వాప్యహఃఖ్యః కమలాసన || ౫౧
 ౨ విభవాభ్యో వాసుదేవ స్తదన స్తరమిరితః |
 అనాదివాసుదేవశ్చ తయోలోకా వసుక్రమాత్ || ౫౨
 ౩ తతో నారాయణస్యాపి లోక స్తన్నికశ్చే స్థితః |
 ఏకైకస్యాస్తరం గోటియోజనానాముదీరితా || ౫౩
 తావానేవ చ విస్తారస్తేషామతి మనోహరః |

❀ నై కు ణ్ణ లో కః ❀

తేభ్యో బహిష్ఠితో లోకో యత్రాస్తే భగవానజః || ౫౪
 అనాదివాసుదేవాభ్యశ్శోభితే మణిమట్టపే |
 శేషభోగాసనే దివ్యే రక్ష్రీభూభ్యాం సమమాస్థితః || ౫౫
 వ్యాప్త్యాదిభిస్తథాష్టాభిశ్చక్తిభిః పరివారితః |
 వాలవ్యజరహస్తాభి స్సేవ్యవ్యమానాభిరన్తికే || ౫౬
 సేనేశాద్యైః పారిషదైశ్చ క్రాద్యైరాయుధైరపి |
 ప్రణమద్భిస్సేవ్యమానస్సామిప్యాదిపదస్థితైః || ౫౭
 ముక్తైశ్చ పశ్చకాలజ్ఞైస్సిద్ధైః కింకరతాం గతైః |

౧ బాహ్యో యోగః. ౨ హ్యహోభ్యో వాసుదేవస్త. ౩ స్మృత్యా
 ౪ క్రమహీభ్యాం సమా స్థితః. భవతి యత్కించితే.

ఉపాస్యమాసస్సతతం ద్వాదశాక్షరచిన్తకైః ॥ ౫౮

అష్టాజ్ఞయోగసంసిద్ధైర్బహుభిభాగవస్మయైః ।

పశ్చురాత్రాథాతత్వజ్ఞైర్నిత్యత్వైస్సమీపగైః ॥ ౫౯

యథాహాం భగవచ్ఛేషకమన్స్తైమహాత్మభిః ।

దిగేషా కథితా బ్రహ్మణ ధన్యానాం తత్ర తిష్ఠతామ్ ॥ ౬౦

అస్త్రగతానాం లోకానా మణ్డేషు బహిరప్యథ ।

విస్తారః ౧ కథ్యతే నైవ దుగ్ధహత్యాద్యవాద్యతైః ॥ ౬౧

❀ పదాథానిగమనమ్ . ❀

సారమాత్రం సముద్భృత్య సపతస్సముదాహృతమ్ ।

❀ బ్రహ్మణా కృతజ్ఞతాప్రకాశనమ్ ❀

బ్రహ్మ—

జ్ఞానం ౨ భగవతః కిచ్చిదజ్ఞానం యే న హన్యతే ॥ ౬౨

సప్తమజ్ఞాన తిమిరం జ్ఞానం తద్దశితం మహత్ ।

సవే చ సంశయా నష్టాః ప్రసాదా ౩ ద్భగవన్మమ ॥ ౬౩

❀ యథోక్తజ్ఞానస్య సంప్రదాయశుద్ధిః ❀

పద్యః—

ఇతి గుహ్యతమం జ్ఞానం భగవాన్ బ్రహ్మణే దదా ।

బ్రహ్మపి తద్యథాతత్వం కపిలాయావతారయత్ ॥ ౬౪

కపిలోపి మహావీర్యైః జ్ఞానం మమ యథాతథమ్ ।

౧ కథితో. ౨ భవతి యత్కిచ్చిత్. ౩ ద్భగవతో మమ.

దదౌ తుభ్యం తదిత్యేవం పారంపర్యక్రమాగతమ్ ॥ ౬౫

౧ సిద్ధాంతజ్ఞానముతక్రమం త్వయ్యనుగ్రహకామ్యయా ।
భగవన్మయమాఖ్యాతం రహస్యతరమద్భుతమ్ ॥ ౬౬

❀ భగజ్ఞానస్య అపాత్రే అనాఖ్యాయత్వమ్. ❀

నై తద్గుహ్యతరం జ్ఞానమాఖ్యేయమతిమానినే ।

నాభక్తాయ న హీనాయ న చాశుశ్రూషవే పునః ॥ ౬౭

నాదీక్షితాయ దాతవ్యం న కృతఘ్నాయ పాపినే ।

స నాస్తికాయ చాఖ్యేయం న చ పాషణ్డినే తథా ॥ ౬౮

స హీనవణికే నై వ పిశునాయ దురాత్మనే ।

నై వ చానుప ౨ నీతాయ స బాహ్య గమసజ్జినే ॥ ౬౯

స చాప్యసూయవే చాపి త్యక్తాచారాయ కహింశితే ।

❀ యోగిపాత్ర నిరూపణమ్ ❀

వక్తవ్యం చ వినీతాయ శుద్ధాయ బ్రహ్మచారిణే ॥ ౭౦

శుశ్రూషవే ప్రసన్నాయ ౩ వ్రతినే వశినే తథా ।

ఆశ్రమస్థాయ సంసారవిముఖాయ ముముక్షువే ॥ ౭౧

జిజ్ఞాసమానాయ తథా పాశ్చరాత్యో ర దితాం క్రియామ్ ।

సుశీలాయ కృతజ్ఞాయ ఋజువే ఋజుబుద్ధయే ॥ ౭౨

ఛన్దాంస్యధీతినే సాజ్ఞం కులీనాయ తపస్వినే ।

త్రైవర్ణికాయ సంవతే మహామే సంహితామిమామ్ ॥ ౭౩

నాధ్యాపయేన్నోపదిశేన్నవిద్యామరయే వదేత్ ॥

❖ ఉక్తానువాద పూర్వం సంహితాధ్యయన ఫలనిరూపణమ్. ❖

క ణ్వి :—

హే శిష్యాః కథితం సవణం యత్సంవతః ముఖాచ్ఛ్రీతమ్ |
విజ్ఞానం తదశేషేణ భవద్భ్యః కథితం మయా || ౭౪
యోగం చాప్యపదేత్యామి శుశ్రూషా యది తత్ర వః |
యస్సంహితామిమాం పాద్మీమధీతే ౧ నియమస్థితః || ౭౫
స బ్రహ్మలోకమభ్యతి నేహ భూయోసి జాయతే |
శ్లోకమేకం తదధః వా పాదమేకం సుయన్త్రీతః || ౭౬
ప్రత్యహం పఠమానస్య ఫలమిష్టం కరే స్థితమ్ |
జ్ఞానాంశో ద్వాదశాధ్యాయస్తన్త్రీ షాద్యే సమీరితః || ౭౭
సక్షిప్త సారముద్భృత్య విస్తీర్ణాత్తన్త్రీసాగరాత్ |
శుశ్రూషవోసి హే శిష్యాః ప్రసన్నేనాస్తరాత్మనా || ౭౮

ఇతి శ్రీపాణ్డరాత్రే మహాబాసనివది పాద్మసంహితాయాం
జ్ఞానపాదే భువలోకాదివిస్తారకథనం నామ
ద్వాదశో ౭ ధ్యాయః .

జ్ఞాన పా ద స్స మాప్తః .

శ్రీపాశ్చర్యై మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

యోగ పాదః .

❖ నిశ్చయసాధనయోగ నిరూపణమ్ . ❖

బ్రహ్మ—

భగవత్ యోగయంత్రస్య నిశ్చేయసముదీరితమ్ ।

పురుషస్య దయాసిన్ధౌ జ్ఞానినః పురుషోత్తమ ॥ ౧

స యోగః కథ్యతాం భూయ శ్శ్రీతవ్యం యది మద్విధైః ।

యది నానుగ్రహేనాస్మాను భజమానేషు విద్యతే ॥ ౨

❖ యోగ ద్వైవిధ్యమ్ . ❖

శ్రీ భగవాన్—

అవ్యాకులస్య చిత్తస్య ౧ బద్ధసం విషయే క్వచిత్ ।

యత్సయోగశ్చతుష్కర్తృ స చ ద్వైవిధ్యమశ్నుతే ॥ ౩

❖ విభక్తయోః ప్రత్యేకం లక్షణమ్ ❖

కర్మ కర్తవ్యమి త్యేవం విహితేష్వేవ కర్మసు ।

బద్ధసం మనసో నిత్యం కర్మయోగస్స ఉచ్యతే ॥ ౪

యత్తు చిత్తస్య సతతమథే శ్రేయసి బద్ధసమ్ ।

జ్ఞానయోగస్స విజ్ఞేయ స్సవశిద్ధికరశ్శుభః ॥ ౫

౧ సద్భావమ్.

❖ సముచ్చితయోస్తయోమోక్షసాధనత్వమ్ ❖

యస్యోక్తలక్షణేయోగే యోగోద్వివిధేఽవస్థితం మనః ।

సయాతి పరమం శ్రేయోమోక్షలక్షణమజ్ఞసా ॥

౬

❖ యోగాజ్ఞనిరూపణమ్ ❖

యమాదిరజ్ఞం పూర్వస్య వైరాగ్యాది పరస్యతు ।

అస్తౌ యమాదయోయోగాః యమోఽహింసాదిలక్షణః ॥ ౭

అహింసా సత్యమస్తేయం బ్రహ్మచర్యం యోగజ్ఞానమ్ ।

క్షమాధృతిమిహాహో శౌచం చేతి యమాదశ ॥

౮

౨ తపః ప్రభృతిరూపస్తు నియమః కథ్యతే పునః ।

తపశ్చ తుష్టిరాస్తిక్యం దాసమారాధనం హరేః ॥

౯

సిద్ధాంతశ్రవణం శ్రీశ్చ జప ఇత్యాదిలక్షణః ।

ఆసనాదీని సర్వాణి స్వస్తికాదీని సంప్రతి ॥

౧౦

వణ్యాస్తే స్వస్తికం పాదతలయోరుభయోరపి ।

పూర్వోక్తరే జానునీ ద్వే కృత్వా ౨౨ సనముదీరితమ్ ॥ ౧౧

సీవన్యా దక్షిణే పాశేష్వ సవ్యం వవ్యే తు దక్షిణమ్ ।

గుల్ఫం కృత్వా ౨౩ ససం తచ్చ స్వస్తికం కథ్యతే బుద్ధేః ॥ ౧౨

ఆగోప్య చోర్వోశ్చరణౌ తదశ్లుష్మదవ్యయం పునః ।

ప్రత్యమ్నైవ హస్తాభ్యాం గృహ్ణీయాత్తత్త దాసనమ్ ॥ ౧౩

బద్ధపద్మాసనం జ్ఞాయమాసనేషు సుపూజితమ్ ।

ఏకం చరణమస్యస్మిన్నురావారోప్య నిశ్చలః ॥

౧౪

ఆస్తే యదిదమేనోఘ్నం వీరాసనముదాహృతమ్ ।

౧ వివిధ చ స్థితాత్మనః. మద్విధి చ స్థితం మనః. ఇతి చ పాఠా

౨ తపః ప్రభృతిరూప్యం తు.

సివినీం గుల్ఫదేశాభ్యాం నివీడ్య వ్యతక్రిమేణ తు || ౧౫
 ప్రసాయః జానునోహస్తావాసనం సింహపూవకమ్ |
 గుల్ఫా చ పృష్ఠస్యాధస్తీవన్యభయపాశ్చ్యయోః || ౧౬
 నివేశ్య పాదౌ హస్తాభ్యాం దృఢం బధ్వా యదా సనమ్ |
 భద్రాసనం తద్విజ్ఞేయం సర్వపాపప్రణాశనమ్ || ౧౭
 గుల్ఫం సవ్యేతరం సవ్యే పృష్ఠపాశ్చ్యే విధాయ చ |
 ౧ గుల్ఫం తథేతరం పృష్ఠపాశ్చ్యేఽన్యస్మిన్నిధాయ చ | ౧౮
 ఆసనం గోముఖం యద్వద్గోముఖాసనమిష్యతే |
 సీవనీపాశ్చ్యముభయం గుల్ఫాభ్యాం వ్యతక్రిమేణతు || ౧౯
 నివీడ్యాసన మేతచ్ఛ ముక్తాసన ముదాహృతమ్ |
 మేఢ్రస్యో పరి నిక్షిప్య సవ్యం గుల్ఫం తథేతరమ్ || ౨౦
 నివేశ్యోపరి గుల్ఫస్య యద్వా ముక్తాసనం భవేత్ |
 అవష్టభ్యధరాం సమ్యక్తలాభ్యాం హస్తయోద్యయోః || ౨౧
 కూపకౌ నాభిపాశ్చ్య చ స్థాపయిత్వా మయూరవత్ |
 సమున్నమ్య శిరః పాదౌ మయూరాసనమిష్యతే || ౨౨

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది శాద్ధనంహితాయాం

యోగపాదే ఆసన భేదలక్షణం నామ

ప్రథమోఽధ్యాయః .

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

❀ నా డీ శు ధి : ❀

శ్రీ భ గ వా త్—

యమైశ్చ నియమైశ్చైవ యోగజ్ఞైరాసనై రపి ।

సుసంయతో నాడిశుద్ధౌ ప్రాణాయామో విధీయతే ॥ ౧

దేహమానం స్వాజులీభిష్ణవత్సజ్గులాయతమ్ ।

ప్రాణశ్శరీరాదధికో ద్వాదశాజ్గులమానతః ॥ ౨

దేహస్థమనిలం దేహసముద్భూ తేన వహ్నినా ।

న్యూనం సమం వా యోగేన కువన్సృహ్మవిదిష్యతే । ౩

దేహమధ్యే శిఖిస్థానం తప్తజామ్బూనదప్రభమ్ ।

త్రికోణం ద్విపదామన్యచ్ఛతురశ్రం చతుష్పదామ్ ॥ ౪

వృత్తం విహజ్గమానాం తు షడశ్రం జలజన్మనామ్ ।

అష్టాశ్రం సేవదజానాం తు తస్మిన్ దీపవదుజ్జ్వలః ॥ ౫

నై శాస్సరోఽగ్నిః పచతి ప్రాణావాససమా ౧ యుతః ।

చతుష్ప్రకారమశనం దేహమధ్యేఽభిధీయతే ॥ ౬

అసానాద్వ్యజ్గులదూర్ధ్వమథో మేధ్రస్య వామతః ।

దేహమధ్యం మనుష్యాణాం ౨ మేధ్రమధ్యం చతుష్పదామ్ ॥ ౭

ఇతిరేషాం తుష్టమధ్యం సవేషామేవ పద్మ జ ।

కస్తస్థానం మనుష్యాణాం దేహమధ్యే సవాజ్గులమ్ ॥ ౮

చతురజ్గులముత్సేధం చతురజ్గుల మాయతమ్ ।

అణ్డాకృతిస్తిరశ్చం చ ద్విపదాం చ చతుష్పదామ్ ॥ ౯

౧ శ్రియః. ౨ హృన్మధ్యం తు.

తుష్టమధ్యం తదిష్టం నై తస్మధ్యం నాభిరిష్యతే ।
 తత్ర చక్రం ద్వాదశారం ఆహుమాసా నరాణి తు ॥ ౧౦
 విష్ణోది మూతయ సైషు ద్వాదశ ద్వాదశస్వపి ।
 అహం తత్ర స్థితం చక్రం భ్రామయామి స్వమాయయా ॥ ౧౧
 అరేషు భ్రామతే జీవః క్రమేణ కమలాశచ ।
 తస్తుపశ్చరమధ్యస్థా యథా భ్రామతి లూతికా ॥ ౧౨
 పాణిరూపశ్చరతి చ జీవస్తేన వినా న హి ।
 ౧ తస్యోధ్వో కుణ్డలీస్థానం నాథే స్తియగధోధ్వతః ॥ ౧౩
 అష్టప్రకృతిరూపా సా చాష్టధా కుణ్డలీకృతా ।
 యథావద్వాయుచారం చ జ్వలనాది చ నిత్యతః ॥ ౧౪
 పరితః కస్తపాశ్చేత్తు నిరుధ్యైవ సదా స్థితా ।
 ముఖేనై వ సమావేప్య బ్రహ్మరస్థ్రముఖం తదా ॥ ౧౫
 యోగకాలే చ మరుతా సాగ్నినా చోదితా సతీ ।
 స్ఫురితా హృదయాకాశే నాగరూపా మహాజ్వలా ॥ ౧౬
 వాయువాయుముఖేనై వ తతో యాతి సుషుమ్నయా ।
 కస్తమధ్యే స్థితా నాడి సుషుమ్నా సుప్రతిష్ఠితా ॥ ౧౭
 పద్మసూత్రప్రతీకాశా ఋజురూర్ధ్వ ప్రవర్తినీ ।
 బ్రహ్మణో వివరం యావద్విద్యుదాభా సనాలికా ॥ ౧౮
 నైష్ఠవీ బ్రహ్మనాడి చ నిర్వాణప్రాప్తి పథతిః ।
 ఇడా చ పిఙ్గలాచైవ తస్యస్సవ్యేతరే స్థితే ॥ ౧౯
 ఇడా సముత్థితా కన్దాద్వామనాసాపుటావధి ।
 పిఙ్గలా చోత్థితా తస్మాదన్యనాసా పుటావధి ॥ ౨౦
 గాఢారీ హస్తజిహ్వ చ ద్వే చాన్యే నాడికే స్థితే ।

- పురతః సృష్టతస్తస్యా వామేశరదృశౌ ప్రతి || ౨౧
- పూషా యశస్వినీ నాడ్యో తస్మాదేవ సముత్థితే ।
- సవ్యేతరశ్రుత్యవధి పాయుమూలాత్త్వలమ్బుసా || ౨౨
- ౧ అథోముఖా కుహూనాడీ మేఢ్రాంతావధిరాయతా ।
- పాదాఙ్గుష్ఠావధిః కన్దా ౨ ద్యధా యాతా చ కేశినీ || ౨౩
- దశప్రధానభూతాస్తాః కధి ౩ః కన్దసమ్భవాః ।
- తస్మూలా బహవో నాడ్యః స్థూలాస్సుత్కౌస్తు నాడికాః || ౨౪
- ద్విస్తపతినహప్రాణి స్థూలాస్సుత్కౌస్తు పద్మజ ।
- సంఖ్యాతుం నై వ శక్యన్తై స్థూలమూలాః పృథగ్వీధాః || ౨౫
- యథాశ్వత్థదలే సూక్ష్మాః స్థూలాశ్చ వితతాస్తథా ।
- ప్రాణో౭ పాచస్సమాసశ్చ ఉదానో వ్యాన ఏవ చ || ౨౬
- నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనశ్చయః ।
- చరన్తి దశ నాడీషు దశ ప్రాణాది వాయవః || ౨౭
- ప్రాణాదిపఞ్చకం తైషు ప్రధానం తత్ర చ ద్వయమ్ ||
- ప్రాణ ఏవాథవా శ్రేష్ఠో జీవాత్మానం బిభర్తియః || ౨౮
- ఆస్యనాసికయోర్మధ్యం హృదయం నాభిమణ్డలమ్ ।
- పాదాఙ్గుష్ఠమితి ప్రాణస్థానాని కమలాసర || ౨౯
- అపానశ్చరతి బ్రహ్మణ గుదమేఢ్రోరుజానుషు ।
- సమానస్సర్వగాత్రైషు సర్వ వ్యాపీ వ్యవస్థితః || ౩౦
- ఉదానస్సర్వసన్నిధిః పాదయోర్హస్తయోరపి ।
- వ్యానశ్శోఘ్రోత్రోరుకట్యాం చ గుల్ఫస్కన్ధగలేషు చ || ౩౧
- నాగాదివాయవః పఞ్చ త్వగ్గఢ్యాదిషు సంస్థితాః ||

- తుద్దస్థం జలమన్నం చ ౧ రసనాగ్ని సమీకృతా ॥ ౩౨
- తుద్దమధ్యగతః ప్రాణస్తాని కుర్యాత్పృథక్పృథక్ ।
- ఇత్యాదిచేష్టయా ప్రాణః కరోతి వపుషి స్థితిమ్ ॥ ౩౩
- అపానవాయుమూత్రాదేః కరోతి చ విసర్జనమ్ ।
- ప్రాణాపానాదిచేష్టాది క్రియతే వ్యానవాయుః ॥ ౩౪
- ౨ ఉజ్జీయతే శరీరస్థముదానేన సభస్వతా ।
- పోషణాదిశరీరస్య సమాసః కురుతే సదా ॥ ౩౫
- ఉద్గారాదిక్రియా నాగః కూర్మోఽత్యౌదినిమిలనమ్ ।
- కృకరస్తు ఋతః కర్తా దత్తో నిద్రాదికర్మకృత్ ॥ ౩౬
- మృతగాత్రస్య శోభాది ధనంజయ ఉదాహృతః ।
- నాడీభేదం మరుద్భేదం మరుతాం స్థానమేవ చ ॥ ౩౭
- చేష్టాశ్చ వివిధాస్తేషాం జ్ఞాత్వైవం కమలానన ।
- శుద్ధా యతేత నాడినాం వక్ష్యమాణేన వత్సనా ॥ ౩౮
- ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్త్రే మహావాచనిషది ద్భసంహితా యాం
యోగపాదే నాడిస్వరూపకథనం నామ
ద్వితీయోఽధ్యాయః .

తృతీయో ధ్యాయః .

❀ ప్రాణాయామ విధిః . ❀

శ్రీ భగవాన్:—

త్రైవిణిక స్వప్నహోక్తై రాశ్రీమానుగుణై స్తథా ।
 ఆచారై రాచరన్యైక్తై వాసుదేవాచనే రతః ॥ ౧
 వివిక్తం దేశమాసాద్య సవకసంబాధవజ్ఞః తమ్ ।
 యోగాజ్ఞద్రవ్యసమ్పూర్ణం తత్ర దారుమయే శుభ ॥ ౨
 ఆసనే కల్పితే దభవాసః క్షిప్తాజినాదిభిః ॥
 తాలమాత్రసముత్పేధే తాలద్వయసమాయుతే ॥ ౩
 ఉపవిశ్యాసన వశ్యే స్వస్తికాది యథారుచి ।
 బద్ధ్యా ప్రిగాననస్సమ్యక్ ఋజుకాయస్సమాహితః ॥ ౪
 నాసాగ్రిత్యస్తవయనో దన్తై దక్షానానసంస్పృశక్ ।
 రసనాం తాలుని న్యస్య శ్లథబాహుద్వయాన్వితః ॥ ౫
 ఆకుఞ్చితశిరాః కిఞ్చిత్ నిబద్ధ్వా యోగముద్రయా ।
 హస్తా యథోక్త నిధినా ప్రాణాయామం సమాచరేత్ ॥ ౬

❀ ప్రాణాయామ లక్షణమ్ ❀

రేచనం పూరణం వాయోః రోధనం రేచనం తథా ।
 ౧ చతుర్భిః క్లేశనం వాయోః ప్రాణాయామ ఉదీరితః ॥ ౭
 హస్తేన దక్షిణేనైవ వీడయన్నాసికాపుటమ్ ।
 ఇడయాపూర యెదన్తవా యుమాత్మని కుమ్భయేత్

౧ ప్లావనం రేచనం వాయోః .

శనై శ్శనై రథ బహిః క్షి పేత్పిఙ్గలయానిలమ్ || ౮
 ద్వాత్రింశన్మాత్రీయా కుక్షౌ పూరయేదిడయానిలమ్ |
 భూయష్ఠోడశమాత్రాభిశ్చతుష్టప్యాతు మాత్రయా || ౯
 సమ్పూర్ణాకుమ్భవద్దేహం ౧ పూరయేన్మాతరిశ్వనా |
 పూరణాన్నాడయస్సర్వాః పూర్వాస్తే మాతరిశ్వనా || ౧౦

❀ ప్రాణాయామ ఫలమ్ ❀

ఏవం కృతేనతి బ్రహ్మై చరన్తి దశ వాయవః |
 హృదయామ్భోరుహం చాపి వ్యాకోచం భవతి స్ఫుటమ్ || ౧౧
 పూరణేన తథా కుమ్భా కరణా ౨ దున్ముఖం స్థితమ్ |
 గలకూపవిరూఢం తు తదధోముఖమమ్బుజమ్ || ౧౨
 నాలం ౩ తాలనిధం తస్య దలాష్టకసమన్వితమ్ |
 కదలీ పుష్పసజ్జాశం చంద్రీకాస్తనమప్రభమ్ || ౧౩
 సస్థయోమధ్యరాత్రే చ ప్రాణాయామాంస్తు షోడశ |
 ఏకాహమాత్రం కువాణస్సర్వవాపైః ప్రముచ్యతే || ౧౪
 కిమన్యై బహుభిః ప్రోక్తైః ప్రాణాయామపరాయణాః |
 నిఘ్నాతసర్వపాస్మానో వత్సరత్రయపూరణే || ౧౫
 పశ్యన్తి మామపి బ్రహ్మై హృదయామ్భోరుహే స్థితమ్ |
 సంవత్సరత్రయాదూర్ధ్వం పాణాయామపరో నరః || ౧౬
 యోగసిద్ధో భవేద్యోగీ వాయుజిద్విజితేంద్రియః |
 అల్పాశీ స్వల్పనిద్రశ్చ తేజస్వీ బలవాన్భవేత్ || ౧౭
 అపమృత్యుమతిక్రమ్య దీఘమాయురవాప్నుయాత్ |
 ప్రసేవదజననం యస్య ప్రాణాయామేషు సోఽధమః || ౧౮

- కమ్మసం వపుషో యస్య ప్రిణాయామేషు మధ్యమః ।
 ఉత్థానం వపుషో యస్య స ఉత్తమ ఉదాహృతః ॥ ౧౯
- అథమే వ్యాధిపాపానాం నాశస్సన్యస్తధ్యమే పునః ।
 పాపరోగమహావ్యాధి నాశస్సన్యదుత్తమే పునః ॥ ౨౦
- అల్పమూత్రో ల్పవిష్టశ్చ లఘుదేహూ మితాశనః ।
 ౧ వత్సేన్ద్రియః పటుమతిః కాలత్రయవిదాత్మవాక్ ॥ ౨౧
- కేచకం పూరకం ముక్తావ్ కుమ్భికరణమేవయః ।
 కరోతి త్రిషులోకేషు నైవ తస్యాస్తిదులభమ్ ॥ ౨౨
- నాభికన్దే చ నాసాగ్రే పాదాఙ్గుష్ఠే చ యత్నవాక్ ।
 ధారయన్మనసా ప్రిణాక్ సన్ధ్యాకాలేషు సవదా ॥ ౨౩
- సవరోగవినిముక్తో ౨ భవేద్యోగీ గతక్లమః ।
 కుక్షిరోగవినాశస్సన్యత్ నాభికన్దేషు ధారణాత్ ॥ ౨౪
- నాసాగ్రే ధారణాద్దీఘం ౩ మాయుష్యం దేహలాఘవమ్ ।
 పాదాఙ్గుష్ఠే భవేద్ధృత్యా వాయోః కమలసంభవ ॥ ౨౫
- వాయుమాకృష్య జిహ్వగ్రే పిబన్నశ్రమదాహభాక్ ।
 బ్రాహ్మే ముహూతే సంప్రాప్తే వాయుమాకృష్యజిహ్వయా ॥
- పిబత స్త్రిమమానేషు వాక్సిద్ధిర్మహాతీభవేత్ ।
 ఆభ్యస్యతశ్చషణ్మాసా స్మహరోగవినాశనమ్ ॥ ౨౬
- యత్రో యత్ర ధృతో వాయురక్లే రోగాదిదూషితే ।
 ధారణాదేవ మరుతస్తత్తదారోగ్యమశ్నుతే ॥ ౨౭
- మనసో ధారణాదేవ శ్వసనో ధారితో భవేత్ ।

❀ మనస్థైర్య నిరూపణమ్. ❀

మనస్థాపనా హేతురుచ్యతే కమలాసన ॥ ౨౯

కరణాని సమాహృత్య విషయేభ్యస్సమాహితః ।

౧ అసానమూర్ధామాకృష్య వస్తేరుపరి ధారయేత్ ॥ ౩౦

బద్ధస్కరాభ్యాం శ్రోత్రాది కరణాని యథాతథమ్ ।

యుష్మానస్య యథోక్తేన వత్మనా స్వవశం మనః ॥ ౩౧

❀ వా యుజయః. ❀

మనస్సృష్టస్సవై వాయుస్సవ్వశేష్ఠాప్యతే సదా ।

నాసికాపుటయోః ప్రాణః పర్యాయేణ ప్రవత్యతే ॥ ౩౨

తిస్రశ్చ నాడికాః ప్రాణస్తావత్యశ్చ ౨ చరత్యయమ్ ।

౩ శంఖినీవివరే యామ్యై ప్రాణఃప్రాణభృతాం సతామ్ ॥ ౩౩

తావంత్యశ్చ పునః కాలం సౌమ్యే చరతి సంతతమ్ ।

ఇథిం క్రమేణ చరతా వాయునా వాయుజిన్నరః ॥ ౩౪

అహశ్చ రాత్రిం పక్షం చ మాసఋత్వయనాదికమ్ ।

అంతముఖో విజానీయాత్కాలభేదం సమాహితః ॥ ౩౫

అఙ్గుష్ఠాదిస్వావయవస్ఫురణాదశఃనై రపి ।

అర్హిష్టైజీవితస్యాపి జానీయాత్క్షయమాత్మనః ॥ ౩౬

జ్ఞత్వా యతేత కైవల్యప్రాప్తయే యోగవిత్తమః ॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రై మహాపనిషది పాస్మనంహితాయాం

యోగపాదే పశ్చభూతస్థాన నిణయోగానామ

తృతీయోఽధ్యాయః.

చతుర్థోఽధ్యాయః .

❀ అరిష్టనిరూపణమ్. ❀

బ్రహ్మ—

భగవత్ కాన్యరిష్టాని ౧ కథం తైజీవితక్షయః ।

సూచ్యతే సంశయస్యాస్య ఛేదనే కారణం భవాత్ ।

౧

❀ అరిష్టప్రకారాః ❀

శ్రీ భగవాన్—

పాదాఙ్గుష్ఠే కరాఙ్గుష్ఠే స్ఫురణం యస్య నశ్యతి ।

తస్యసంవత్సరాదూర్ధ్వం జీవితస్య క్షయో భవేత్ ।

౨

మణిబద్ధే తథాగుల్ఫే స్ఫురణం యస్య నశ్యతి ।

౨ షణ్మాసావధిరేతస్య జీవితస్య స్థితిభవేత్ ॥

౩

కూపారే స్ఫురణం యస్య తస్య త్రైమాసికీ స్థితిః ।

కక్షే మేహసపాశేఽచ స్ఫురణాద్యుపలమ్భనే ॥

౪

మాసావధిజీవితస్య తదర్థం స్వేదదశనే ।

అశ్రుతే జాతరే ఘోషే దినాని దశ జీవితమ్ ॥

౫

జ్యోతిః ఖద్యోతవద్యస్య తదర్థం తస్య జీవితమ్ ।

జిహ్వాయా దశనే త్రీణి దినాని స్థితిరాత్మనః ॥

౬

౩ నాసాగ్రా దశనే మృత్యుః ద్విదినే నైవ సంశయః ।

౧ కథ్యస్తే జీవితక్షయే. ౨ షణ్మాసాభ్యంతరే తస్య జీవితస్య క్షయో

భవేత్. ౩ వ్యాలాగ్ని.

❀ అ రిష్టజ్ఞానానస్తరకతికవ్యాని ❀

ఏవమాదీస్యరిష్టాని దృష్ట్యావ్యయఃక్షయకారణమ్ || ౭
నిశ్రేయసాయ యుజ్జీత జపధ్యానపరాయణః ।

❀ ప్రత్యాహారప్రకారద్వయమ్ . ❀

మనసా త్మస్యసుష్మానం యదిదం నిత్యకమకాణమ్ || ౮
ప్రత్యాహారస్సవిజ్ఞేయో యోగాజ్ఞత్వేన సేవితః ।
యద్వాష్టాదశభేదేషు మమకాన్ధానేషు ధారణమ్ || ౯
స్థానాత్ స్థానం సమాకృప్య సా ప్రత్యాహృతి రిష్యతే ।

❀ అష్టాదశమమకాన్ధానాని . ❀

పాదాఙ్గుష్ఠం తథాగుల్ఫం జఙ్ఘామధ్యం తిక్తైవ చ || ౧౦
మధ్యమూర్ధ్వశ్చ మూలం చ పాయః హృదయమేవచ ।
మేహనం దేహమధ్యం చ నాభిం చ గలకూబరమ్ || ౧౧
తాలుమూలం చ మూలం చ ఘ్రాణస్వాక్షోశ్చ మణ్డలమ్ ।
౧ భ్రువోర్మధ్యం లలాటం చ మూఢాచాపి తతః పరమ్ ||
మూలం చ కణాయోమూలం మమాశ్లేశతాని పద్మజ ।

❀ ధారణాలక్షణమ్ . ❀

సచ్చిభూతమయే దేహే భూతేష్వేతేషు సచ్చిసు || ౧౩
మనసో ధారణం యత్తద్వ్యక్తస్య చ యనూదిభిః ।
ధారణా సా చ సంసారసాగరోతార కారణమ్ || ౧౪

౧ భ్రువోర్మధ్యం లలాటస్య మూలమాధ్యకం చ జానువోః । ఇతి

❀ శ రీ రె ప ఙ్చ భూ త స్థా న వి భా గః . ❀

అజానుపాదపయన్తం పృథివీస్థానమిష్యతే ||
 పిత్తలా చతురశ్రా చ వసుధా వజ్రలాఙ్ఘితా || ౧౫
 స్మర్తవ్యా పఙ్చశుటికా స్తత్రోరోప్య ప్రభజ్జనమ్ ||
 తస్యోపయూరమూలాన్తం వారిస్థానం చతుర్ముఖ || ౧౬
 అథాచప్రసమాకారం శ్వేతమమ్బుజలాఙ్ఘితమ్ |
 స్మృతావ్యమగ్నే శ్వసనమారోప్య దశ నాడికాః || ౧౭
 అనాభిదేహమధ్యాన్త మగ్నిస్థానముదాహృతమ్ |
 తత్ర సిన్ధూరవణోఽగ్నిం ప్రువ్రశ్యాన్కో దశ పఙ్చ చ || ౧౮
 స్మృతావ్యో నాడికాః పాణిం కృత్వాకుమ్భై కధారితమ్ |
 నాథేరుపరి నాసాన్తం వాయుస్థానం తు తత్రవై || ౧౯
 వేదికాకారవద్ధామో బలవాన్భూతమారుతః |
 స్మృతావ్యః కుమ్భకేనైవ వ్రాణమారోప్య మారుతః || ౨౦
 ఘటికా వింశతిస్తస్మాద్ధ్రాణాద్భ్రహ్మబిలావధి |
 వ్యోమస్థానం సభ స్తత్రో భిన్నాఙ్గానసమప్రభమ్ || ౨౧
 ధ్యాయేన్మారుతమారోప్య కుంభకేనై న యత్నవాన్ |
 విశ్వమ్భరాంశే ౨ దేహస్య చతుర్బాహుమలఙ్కృతమ్ || ౨౨
 అనిరుద్ధం హరిం యోగీ యజేత భవముక్తయే |
 అబంశే పూరయేద్యోగీ నారాయణముదగ్రధీః || ౨౩
 ప్రద్యుమ్నమగ్నో వాయ్వంశే సజ్కర్మణమతః పరమ్ |
 వ్యోమాంశే పరిమాత్మానం వాసుదేవం సమచయేత్ || ౨౪

యోగపాదే చతుర్థోఽధ్యాయః.

౯౦.

అచిరాదేవతత్వాప్తి యజ్ఞానస్య న సంశయః ॥

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహాపనిషది సాద్మసంహితాయాం
యోగపాదే పంచభూతస్థాననిర్ణయోనామ

చతుర్థోఽధ్యాయః.

పల్లవ మో ౭ ధ్యా యః .

❀ ధ్యా న ల క్ష ణ మ్ . ❀

శ్రీ భ గ వాన్ —

బధ్వా యోగాననం పూవం హృద్దేశే రచితాంజలిః ।
 నానాగ్రన్యస్తనయనో జిహ్వం కృత్వాచ చ తాటుని ॥ ౧
 దన్తైర్దంతానసంస్పృశ్య ౧ ఊర్ధ్వకాయస్సమాహితః ।
 ౨ సంహరేద్విన్దియగ్రామం తతో బుద్ధ్యా విశుద్ధయా ॥ ౨
 చిన్తనం వాసుదేవస్య పరస్య పరమాత్మనః ।
 సమాపన్యాప్యసూపస్య స్వహృదమ్బురుహాననే ॥ ౩
 యశ్చద్ధ్యానం ప్రశంసంతి కై వల్యఫలదం సదా ।

❀ ధ్యా న ఫ ల మ్ . ❀

యానుమాత్రం వాసుదేవం చిత్తయేత్కుమ్భకేన యః ॥ ౪
 సప్తజన్మకృతం పాపం తస్య నశ్యతి యోగినః ।

❀ జా గ్ర దా ది వృ త్తీ నా ం ఘా నా ని . ❀

నాభికన్దాత్సమారిభ్య యావద్భద్రయగోచరమ్ ॥ ౫
 జాగ్రన్యస్తంతి విజానీయాత్కణ్ఠం నృష్ణముత్తమం ।
 సుషుప్తం తాటుమధ్యస్థం తుయ్యం భూమధ్యసంస్థితమ్ ॥ ౬
 తుయ్యాతీతం పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మరథే తు లక్షయేత్ ।
 జాగ్రద్వృత్తైస్సమారిభ్య యావద్భ్రహ్మబిలాప్తరమ్ ॥ ౭
 ౩ తత్రోదయం తురీయం స్యాత్తు యాన్తై విష్ణురుచ్యతే

౧ ఋజుకాయస్సమాహితః. ౨ సంయమ్య చేద్విన్దియగ్రామం. ౩ సదోద
 యంతు కుయం స్యాత్తుయాన్తై.

❀ ధ్యేయశుభాశ్రయ స్వరూపమ్. ❀

ధ్యాయైచ్చైవం సమాయుక్తః వ్యోమ్ని చాత్యస్తనిమలే ॥ ౮
 సూయకోటిద్యుతిధరం నిత్యోదితమథోక్షజమ్ ।
 హృదయామ్బురుహసీనం ధ్యాయేద్వా విశ్వరూపిణమ్ ॥ ౯
 అనేకాకారఖచితం అనేకవదనాన్వితమ్ ॥
 అనేకభుజసంయుక్త మనేకాయుధమణ్డితమ్ ॥ ౧౦
 నానారూపధరం దేవం శాస్త్రముగ్రముదాయుధమ్ ।
 అనేక సయానాకీణం సూయకోటిసమప్రభమ్ ॥ ౧౧
 ధ్యాయతో యోగిసస్సవం ౧ యతోఽజ్ఞానం వినశ్యతి ।
 హృత్పృష్ఠరీకమధ్యస్థం చైతన్యం జ్యోతిరవ్యయమ్ ౧౨
 కదమ్బు ౨ ముకులాకారం ౩ తుర్యాంతాన్మణ్డలాత్పరమ్ ॥
 అనస్తమానస్తమయం చిన్మయం భాస్వరం విభుమ్ ॥ ౧౩
 నివాతదీపసదృశమకృత్రిమ మణిప్రభమ్ ।
 ధ్యాయతో యోగిసస్తస్య ముక్తిః కరతలే స్థితా ॥ ౧౪
 విశ్వరూపస్య దేవస్య రూపం యత్క్రిచ్చిదేవహి ।
 స్థవీయస్సూక్ష్మమన్యద్వా పశ్యత్ హృదయపద్మజై ॥ ౧౫
 ధ్యాయతో యోగినో వస్తు సాక్షాదేవ ప్రకాశతే ।
 అణిమాదిఫలం చైవ ౪ సకలం కా కథా పరే ॥ ౧౬

❀ స మ థ ి : . ❀

జీవాత్మనః పరస్యాపి యదైక్య ముభయోరపి ।
 సమాధి స్సతు విజ్ఞేయ ౫ సాధ్యధానాం ప్రసాధకః ॥ ౧౭

౧ మనోజ్ఞానం విశుద్ధ్యతి. ౨ గోలకాకారం. ౩ తృతీయాత్. ౪ మఖేనై
 శబ్దాయతేనులభం కా కథా పరే. ౫ స్వవాకధానాం.

❀ ధ్యాన ప్రకారః . ❀

అహమేవ పరంబ్రహ్మ తదితి ధ్యానమాస్థితః ।

స్థాణుభూతో దృఢశ్శశ్వద్విషయా న్నావబుధ్యతే ॥ ౧౮

యథా బాహ్యజలం వారాం ప్రవిప్లం నిశ్చలం నిధిమ్ ।

చలన్వభావం త్యజతి తథాజీవః ప్రలీయతే ॥ ౧౯

పరమాత్మని వై కుణే సమాధిస్థస్య యోగినః ।

❀ ప ర త త్వా భి లా ఖో పా యః . ❀

అచిరాత్పరమే తత్తే హ్యభిలాషః పృవతకతే ॥ ౨౦

తముపాయం ప్రవక్ష్యామి శూయతాం కమలాసన ।

ద్వాదశాక్షరమభ్యస్య పరమాత్మధియా హరిమ్ ॥ ౨౧

౧ అసూయభూమా లిఖతే చక్రపద్మే సులక్షణే ।

తస్యోపరి సువిస్తీర్ణః సమాసీనః కుశాసనే ॥ ౨౨

బధ్వా ౨ పద్మాసనం యోగీ సితే పక్షే తథోత్తరే ।

అయనే ౩ శ్వసనం పూవకం ధారయిత్వా యథాపురమ్ ॥ ౨౩

దేహమధ్యస్థితం వహ్నిం దీపయిత్వా సముజ్జ్వలమ్ ॥

హృత్సుణ్డరీక మధ్యస్థం స్మరన్బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥ ౨౪

విద్యత్సహస్ర సజ్కాశం యుగాంతానలసన్నిభమ్ ।

తస్మయం చ స్వచైతన్యం కృత్వా తద్వహ్నిరశ్మిభిః ॥ ౨౫

భూతదేహం దహేత్కృత్స్నం దగ్ధావ మస్త్రీ స్వరూపధృక్ ।

ముక్తాణ్డ ఇవ పక్షీశ ఆసీనం చిన్తయేచ్ఛనైః ॥ ౨౬

శ్చనైః పరిణతాం మస్త్రీతనుం తేజోమయీం సదా ।

చిస్మయాం సవకాం శబ్దస్వరూపాం భావయన్నపి ॥ ౨౭
శనై శ్చనై రస్థిరాం చ వినివాయక తత స్స్వయమ్॥

❀ బ్రహ్మసంపన్నస్య అపునరావృత్తిః ❀

బ్రహ్మ సంపద్యతే యోగీ న భూయస్సంసరే దిహ ॥ ౨౮

❀ ఉక్తార్థానిగమం అధికారి ఫలాదినిరూపణమ్. ❀

ఇత్యేవం యోగసారోఽయం కథితః కమలాసన ।
నిత్యం క్రియా తత్పరాణాం సంసారచకితాత్మనామ్ ॥ ౨౯

మద్భక్తానాం దీక్షితానాం వాచ్యోఽయముపసీదతామ్ ।
ఇదం గ భవహరిం పుణ్యం యోగం సవాకధాన్తిధిదమ్ ॥ ౩౦

యో ధీతే గుర్వనుజ్ఞాతస్సయాతి పరమాం గతిమ్ ॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

యోగపాదే యోగలక్షణం నామ

పశ్చిమోఽధ్యాయః .

యోగపాదస్సమాప్తః .

శ్రీ రస్తు
 శ్రీ మతే రామానుజాయ నమః.
 శ్రీపాంచురాలై పాదై తనై
 కై యా పాదః.

బ్రహ్మణా భగవంతం ప్రతిజ్ఞానయోగ
 యోరవిదుషాం గతిముద్దిశ్య ప్రశ్నః.

ప్రశ్నః:—

- భగవన్ దేవదేవేశ శంభుచక్రగదాధర ।
 జ్ఞానయోగా చ కాత్యేన్యైకన నివాణఫలదా శ్రుతౌ ॥ ౧
 తయో రవిదుషాం దేవ నాధికారగ కదాచన ।
 అజ్ఞానినాం చ భక్తానాం గతిం % చాపీచ్ఛతాం సృణామ్ ॥ ౨
 యెనోపాయేన నివాణ ఫలం స్వగౌణచితరత్ ।
 భవత్యుపాయం తమృజముపదెష్టుం త్వమహాసి ॥ ౩
 ఉదమన్యచ్చ వక్తన్యం యది మయ్యస్త్యనుగ్రహః ।
 త్వదచ నే కోఽభ్యుపాయగ కథ్యతాం మధుసూదన ॥ ౪

స్థానవిశేషేషు భగవదచార్మాతిక
 యజనస్య సర్వాసిద్ధికరత్వమ్.

శ్రీభగవాన్:—

- * కృత్వా ప్రతీనిధిం సమ్యగ్దూరులోహ శిలాదిభిః ।
 తత్స్థాపయిత్వా మత్థాన్సై శాస్త్రదృష్టేన వత్క్రమా ॥ ౫

% గతిమన్విచ్ఛతామ్. * కమణా ధనవాన్ మత్యోః మమారాధనతత్పరః ।
 ఆపృత్తిఫలమన్యచ్చ ప్రాప్నోతి త్యేవ న సఃశయః । ఇతీదం పద్యం క్వచిత్కాలే దృశ్యతే
 ఆత్ర బ్రహ్మప్రశ్నవాక్య భగవదుత్తరవాక్య చ లెఖక ప్రమాదశ్శబ్దైః.

యజస్వ మాం వక్ష్యమాణ విధినా కమలాసన ।
 కవణాదిప్రతిష్ఠాంత క్రియావిధిమతశ్శ్రుణు ॥ ౬
 వక్ష్యామి యేన విధినా ప్రసీదామ్యచరాదహమ్ ।
 అధీతినో యే విద్యాసు శాస్త్రాని శ్రుతపూర్విణః ॥ ౭
 తే మాం భజంతే పురుషా జ్ఞానయోగపరాయణాః ।
 అన్యేషామప్యవిదుషాం భక్తానాం బహుసమ్పదామ్ ॥ ౮
 జాయతే సిద్ధిరచిరాత్ స్థానె స్థాపయతాం చ మామ్ ।
 జ్ఞానం యోగశ్చ యదిదం కేవలం ముక్తికారణమ్ ॥ ౯
 స్థాపయిత్వా ॥ తు మాం స్థానె పురుషస్సత్వమశ్నుతే ।
 యో మాం సంస్థాప్య సదనె సమారాధయత స్వయమ్ ॥ ౧౦
 న తస్య కేవలం సిద్ధిః స్థానాభ్యణే జమామపి ।
 తస్తాత్సర్వాత్మనా బ్రహ్మ స్థానె మాం స్థాపయెత్పుమాన్ ॥
 స్థాన ద్వై విధ్యమ్.
 ద్వివిధం స్థానమాఖ్యాతం సిద్ధాసిద్ధప్రభేదతః ।
 సిద్ధ స్థాన వివరణమ్.
 మూలె మూర్ధాని శైలానాం సద్యాస్తీరే చ సజ్గమే ॥ ౧౧
 సముద్రతీరే పులినే హ్రదే తీర్థే చ కాసనె ।
 ఏతేషు నిమిత్తం స్థానం సిద్ధాఖ్యం విశ్వకర్మాణా ॥ ౧౨
 దేవాదిభిరహం తత్ర స్థాపితశ్చైద్యధావిధి ।
 ఆ సిద్ధా య త స మ్.
 మనుష్యైనిమిత్తం స్థానం సగరాది కృతం మమ । ౧౩
 అసిద్ధాయతనం విద్ధి గ్రామాదిస్థితిహేతుకమ్ ।
 య జ మా న స్వ రూ ప మ్.
 శ్రద్ధావానాస్తికౌ భక్తో ధనధాన్య సమృద్ధిమాన్ ॥ ౧౪

మహాత్సాహశ్చచిదక్షుః కృతజ్ఞా లోభవజ్ఞతః ।

బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్య శూద్రో వాఽప్యనులొమజః॥ ౧౬
జానీహి యజమా నం తం నవైకస్సముదితం గుణైః ।

పరణీయాచార్యం లక్షణమ్.

పశ్చరాత్రవిదం శాస్త్రం సిద్ధాంతైశ్చ కృతశ్రమమ్ ॥ ౧౭

భగవద్వంశజం శుద్ధ మలోలుపమదామ్భికమ్ ।

అపాపమృజమవ్యాధి మదృష్టపరమాస్తికమ్ ॥ ౧౮

తం భాగవతమాచార్యం ప్రథమం పరయేత్సుధీః ।

భూపరీక్ష

ఆచార్యో యజమానశ్చ దైవజ్ఞైశ్చ శుభే దినే ॥ ౧౯

గ్రామాదిస్థాపనాయాదౌ నిమిత్తాని పరీక్షయేత్ ।

శుభే నిమిత్తై గ్రామాదీనారభేత విచక్షణః ॥ ౨౦

భూపరీక్షాదికం నవకం రథకారేణ వై సహ ।

ఆచార్యగ పశ్చరాత్రజ్ఞగ కుర్యాదభ్యుదితక్రమాత్ ॥ ౨౧

భూమిస్సుపద్మాదిప్రభదః.

సుపద్మా భద్రకా పూణా ధూమా చేతి చతువిధా ।

భూమిస్తు లక్షణం తాసాం క్రమేణోపదిశామి తే ॥ ౨౨

సుపద్మాభూమిః

చమ్పకాగుగుకపూర కదమ్బతిలకాజునైః ।

క్రముకై నాలి కేరైశ్చ కుశకాశైస్సమావృతా ॥ ౨౩

పద్మోత్పల సమాకీర్ణా ప్రాగుదక్ష్ప్రవణా శుభా ।

యా చ తోయావృతా భూమిస్సా సుపద్మైతి కీర్తితా ॥ ౨౪

భద్రకాభూమిః.

నదీనాగర పాశ్వస్థా తీర్థాయతనమాశ్రితా ।

క్షీర వృక్షసమాకీర్ణా ఫలవృక్ష సమాకులా ॥ ౨౫

ఉద్యానోపవనోపేతా లతాగుల్మ సమావృతా ।
 యజ్ఞవృక్షాగకుశాగకాశాః స్రహిక్షేత్రం తు యత్ర వై ॥ ౨౬
 అధోజలసమోపేతా భద్రకా ఇతి సా స్మృతా ।

పూణా = భూమిః.

కులుత్థ నిమ్బనిమ్పాన కోద్రవశ్యామకాన్వితా ॥ ౨౭

గిరిసాశ్వః స్థితా చైవ గిరేశ్వఖరమాశ్రితా ।
 అప్రభూతోదకా భూమి సా పూణేతి ప్రకీర్తితా ॥ ౨౮

భూమా భూమిః

యవవేణ్యాదినక్షీణాః స్నుహిశ్చైస్తాతకాన్వితా ।
 విభీతకాకఃసక్షీణాః కఠినా శకఃరాన్వితా ॥ ౨౯

వాయసశ్యేనగృధ్రాధ్యా గౌసూయువృకసంక్కులా ।
 ఊషరాద్యస్సమోపేతా సా భూమితి ప్రకీర్తితా ॥ ౩౦

సుపద్మాదిభూమి నాం ఫలభేదః.

సుపద్మా శాన్తిదా భూమి స్సుఖదా భద్రకా భవేత్ ।
 సుపూణాః పుషిదా భూమిః క్షయదా భూమ్రుకా భవేత్ ॥ ౩౧

ఖాతమృత్సూరణపరీక్షా.

దణ్డచూత్రాయతాం భూమి తావద్విస్తారసంయుతామ్ ।
 జానుమాత్రం ఖనేద్భూమిం మృద్భిస్తాభిశ్చ పూరయేత్ ॥ ౩౨
 అధికే చోత్తమా * భూమిస్సమం చేత్తద్భూమి భవేత్ ।
 న్యూనేఽథమాం విజానీయా త్తాం భూమిం నజయేద్భూమిః ॥

వాస్తు భూమీ బావాపః.

శాలిముద్రయవాదీనా ముస్త్యాభీజాని వై భువి ।
 పరీక్షకగపరీక్షేత ప్రశస్తామథవేతరామ్ ॥ ౩౪

అజ్కురో జాయతే యత్ర త్రిరాతా భ్యంతరే మహీమ్ ।
తాముత్తమాం విజానీయా త్పశ్చరాత్రిషు మధ్యమామ్ ॥ ౩౧

అథమా సప్తరాత్రే స్యా దదృశ్యే వా తదజ్కురే ।
వజయేదథమాం భూమిం స్థాపయేదన్యయోదన్వయోః ॥ ౩౨

అథమాయా అపిభూమేగి క్వచిత్ పరిగ్రాహ్యతా.

కుశపాలాశహరిణా స్సన్తి యత్ర స్వయం భువి ।
అథమామపి తాం విద్ధి ప్రశస్తాం కమలాసనమ్ ॥ ౩౩

ర స వ కా ఽ డి భి భూ ఽ ప రీ షా.

రసేన మధురేణోపే ముత్తమాం కటుకాత్రి కామ్ ।
మధ్యమామథమామల్పాం రసైరన్వైశ్చ విద్ధితామ్ ॥ ౩౪

శ్వేతణోత్తమాభూమి మధ్యమా పీతలూహినీ ।
అథమా కృష్ణవణా స్యాదిత్యేతద్భూమిలక్షణమ్ ॥ ౩౫

బ లి ప్ర దా న మ్.

వాస్తువిద్యాను కృతినా క్రియాను నిపుణేన చ ।
రథకారేణ సహితగ కుశలగ పశ్చరాత్రవితే ॥ ౪౦

ఆచార్యగప్రథమం కుర్యాత్ప్రవేశబలిముత్తమమ్ ।
ఆచార్యో యజమానేన సహితో వాస్తునీమని ॥ ౪౧

సృతైర్వాదైశ్చ తూయైశ్చ తథా మజ్జలపాఠకైః ।
పూణకుమైభి స్తథా దీపై ధ్వజచ్ఛత్రసమన్వితైః ॥ ౪౨

బ్రాహ్మణైర్జ్ఞానసమృద్ధై రధీయానై బహుశ్రుతైః ।
ప్రదక్షిణం పరిక్రమ్య మన్తే స్వస్త్వయినైరపి ॥ ౪౩

విదిక్షు దిక్షు పూర్వాదిబలిం కుర్యాత్సమంతః ।
భూతానాం చ పితృచానాం రక్షసాం దితిజస్తనామ్ ॥ ౪౪

గ్రహాణామపి నాగానా మన్యేషాం చ బలిం క్షిపేత్ |
 బ్రహ్మస్థానే ప్రయత్నేన పాయసేన మహీసురః || ౪౧
 బలిం ప్రక్షిప్య తదను మన్త్రమేతముదీరయేత్ |
 భూతాః పిశాచా నాగాశ్చ అసురా రాక్షసా గ్రహాః || ౪౨
 సవేఽ తే వ్యపగచ్ఛన్తు బలితుష్టా యథాయథమ్ |
 దేవానాం చ ద్విజానాం చ స్థానం సమ్యక్-రోమ్యహమ్ || ౪౩
 వాసుదేవస్య దేవస్య సర్వభూతాత్మకస్య చ |
 ఆన్త్రమన్త్రేణ || సంసిద్ధాన్ సిద్ధాథాన్ సవతః క్షిపేత్ ||
 కృత్వా బలిం యథాశాన్త్రం సూత్రాణ్యపి చ పాతయేత్ |
 * శిలాస్సంస్థాపయేత్తత్ర సూత్రసన్నిధౌ సవతః || ౪౪

వాస్తుపురుష కల్పనమ్.

అథోముఖం పాక్షిర్భసం విన్యసేద్వాస్తుపురుషమ్ |
 ప్రసాయన్ పాణిపాదౌ ద్వా కోణభూషు ప్రకల్పితౌ || ౧౦
 ఏవం ధ్యాత్వా సమభ్యర్చ్యన్ పురుషం వాస్తుకల్పితమ్ |
 తస్య దక్షిణపాశేన్వ తు వాస్తుహోమం ప్రకల్పయేత్ || ౧౧
 స్థణ్డేలె దీపయిత్వాఽగ్నిం షడ్భోపనిషదా ఘృతమ్ |
 సహస్రం చా శతం వాపి జుహుయాద్వాస్తుశాన్తయే || ౧౨
 అపామాగన్తస్య శమ్యాశ్చ ఖదిరస్య యథాక్రమమ్ |
 యక్షరక్షాః పిశాచానాం సమిధౌ జుహుయాత్స్వయమ్ || ౧౩
 హుత్వా తు మూలమన్త్రాభ్యాం పృథగ్జ్యోత్తరం శతమ్ |
 వాస్తునాథస్య మన్త్రేణ చరుణా జుహుయాత్ స్ఫుటమ్ || ౧౪

పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా త్వన్త్రాదీనాం బలిం క్షిపేత్ |
దిక్ష్యప్తసు యథా తీయమేవం గ్రామాది కల్పయేత్ || ౧౧

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రమహిమాపనిషది పాద్యై తస్యై
క్రియాపాదే గ్రామస్వీకారో నామ
ప్రథమోఽధ్యాయః.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

గ్రామాదీనాం లక్షణమ్.

గ్రామాదీనాం చతుర్వర్గః ఫలదానాం యథాక్రమమ్ |
స్వరూపం తత్ర భేదం చ వక్ష్యామి తవ సామ్యైతమ్ || ౧

బ్రాహ్మణాదివర్ణానాం వాసస్థానస్య సమాఖ్యాభేదః.

* వసన్తి బ్రాహ్మణా యత్ర స్థానే గ్రామస్య ఉచ్యతే |
అగ్రహారశ్చ తస్యైవ నామధేయమితి స్మృతమ్ || ౨

క్షత్రియాణాం తథా వాసః పురం నగరమిత్యపి |
వైశ్యానాం పత్తనం వాసో మళికా కులమిత్యపి || 3

గ్రామసంస్థానభేదనామాని.

దణ్డకం స్వస్థికం చైవ ప్రస్తరం చ ప్రకీర్ణకమ్ |
సన్ధ్యావతం † పతాకం చ పద్మం చ శ్రీప్రతిష్ఠితమ్ || ౪

గ్రామాది శీఘ్రప్రభేదోఽసాశ్రుణు తే హం చ లక్షణమ్ |

దణ్డపగ్రామః.

పూర్వాగ్రముత్తరాగ్రం చ యావన్తానం భవేదథ || ౫

* వసన్తివా ద్వితీయా యత్ర గ్రామే స్థానం తదుచ్యతే. † పతాకం చ శీఘ్రప్రభేదోఽసా.

దణ్డవత్తు భవేద్వీధీ తద్దణ్డకముదాహృతమ్ ॥

స్వ స్తి క గ్రా మః.

పూర్వాగ్ర ముత్తరాగ్రం చ కృత్వా వీధీ ద్వయం పునః ॥ ౬

దక్షిణాభిముఖా భూత్వా పూర్వవీధ్యాం తు నిగమః ।

పశ్చిమాభిముఖాభూత్వా దక్షిణేన తు నిగమః ॥ ౭

ఉత్తరాభిముఖా భూత్వా పశ్చిమేన తు నిగమః ।

ప్రాజ్ఞుఖైస్తు ‡ తతో భూత్వా సామ్యవీధ్యా తు నిగమః ॥ ౮

ఏవం ప్రకల్పితో గ్రామస్త్వస్తికాహ్వయ ఇష్యతే ।

ఏవమేవ తు సర్వేషాం గ్రామాదీనాం తు నిగమః ॥ ౯

ప్ర స్త ర గ్రా మః.

ద్విచతుశఃపంచపట్నప్త వీధయశ్చైదుదజ్జుఖాః ।

ప్రాజ్ఞుఖైస్తు త్రిభిర్ముక్తక ప్రస్తరక పరికీర్త్యతే ॥ ౧౦

ప్ర పీ ణ క గ్రా మః.

పూర్వాగ్ర ముత్తరాగ్రం చ రథ్యాభిస్త్రిసృభిర్ముతమ్ ।

ప్రకీర్ణకమిదం జ్ఞేయ మభిప్రతాథసాధనమ్ ॥ ౧౧

సన్ధ్యావత గ్రా మః.

పూర్వే తు దక్షిణే చైవ పశ్చిమే చోత్తరే తథా ।

గ్రామస్య నిగమశ్చైవ చతుర్దిక్షు విధీయతే ॥ ౧౨

త్రయోదశాద్యైవీధీభి రేకైకమధికం భవేత్ ।

సన్ధ్యావతం భవేత్పంచ పంచభిః ప్రాజ్ఞుఖైర్ముతమ్ ॥ ౧౩

ప తా క గ్రా మః.

అష్టాదశాద్యైరేకైకం వధతే పంచభిస్తథా ।

ఉదజ్జుఖైః పతాకమ్ స్యాత్ ప్రాజ్ఞుఖైష్షడ్భిరేవ చ ॥ ౧౪

ప ద్మ గ్రా మః.

త్రయోవింశతివీధీనా మాద్యై గపఞ్చప్యదఙ్ముఖైః ।

సప్తభిః ప్రాఙ్ముఖైః క్షం పద్మగ్రామ ముదాహృతమ్ ॥ ౧౧

శ్రీ ప్ర తి స్థి త గ్రా మః.

అష్టావింశతివీధీనాం పూర్వాభిశ్చా ప్యదఙ్ముఖైః ।

అష్టభిః ప్రాఙ్ముఖైః క్షం శ్రీప్రతిస్థిత ముచ్యతే ॥ ౧౬

గ్రామాదివాస్తు భూమివిభాగః.

ఏవమష్టా విభాగప్రోక్తా గ్రామాదీనాం సమాసతః ।

గ్రామాది పఞ్చథా కృత్వా భాగమేకం బహి స్త్యజేత్ ॥ ౧౭

బ్రాహ్మం దైవ మాయమ చ ప్రైశాచమితి ॥ తత్పునః ।

చతుష్టయీం విజానీయాద్భాగానాం తత్ర దైవికే ॥ ౧౮

దైవికాదిభూవిభాగేషు పరికల్పనీయ ధిష్ఠ్యాని.

మాయమే చ ద్విజాతీనాం గృహాణి పరికల్పయేత్ ।

ప్రైశాచే దై వధిష్ఠ్యాని దిత్స్వప్తాసు చ మధ్యమే ॥ ౧౯

గ్రామాదిభేదేన గభాన్యాసస్థానభేదః.

గ్రామస్య † గభాన్విన్యాసో ద్విజానాం స్థాపనాత్పురా ।

మధ్యే కుర్యాత్ పురాణాం తు ‡ దిత్స్వద్ధ్యాన్యం ప త్రనేషు చ ॥

కౌబేర్యాం, దిశి గభాన్యన్యాస ఏవముదాహృతః ।

గభాభాజనే స్థాపనీయద్రవ్యాణి.

ధాతులోహాని రత్నాని కన్దం బీజం * మృదం తథా ॥ ౨౦

భాజనే లోహజే కృత్వా దారవే మృణ్మయేఽపివా ।

ఉపాపితశ్శుచిస్సాన్న త్వా నవవస్త్రోత్తరీయకః ॥ ౨౧

రాత్రౌ ముహూర్తే సమ్ప్రప్తే గభాఃఖానం సమాచరేత్ |
ఆదాయ భజనం పశ్చాత్స్వీమాత్తానం హరిం స్మరేత్ || ౨౩
భ్యాత్వా తు వసుధాం దేవీం మన్తమేతముదీరయేత్ |

వసుధాప్రార్థనమస్తః.

సవభూతధరే కాన్తై పవతస్తనః ‡ మణ్డితే || ౨౪
సముద్రపరిధానీయే దేవి గభాః సమాశ్రయ |

స్వస్తగభారకా.

శ్వభిం మృద్భిస్తతస్సమ్యక్ క్షురయిత్వా సమస్తతః || ౨౫
కచ్ఛరాత్రం త్రిరాత్రం వారకౌం కుర్యాదతస్మితః |

ఆచార్యదక్షిణా.

శతనిష్కం తదధేం వా తదధేమథవాపి వా || ౨౬

శ్రద్ధయా దక్షిణాం దద్యాదాచార్యాయాగహరికృత్ |
ద్విగుణం త్రిగుణం నిష్కం పురాదా దక్షిణా స్మృతా || ౨౭

గభాన్యాసానంతరం ద్విజానాం గృహే సంవేశః.

గభాన్యాసే కృతే పశ్చాత్ ద్విజానాం సంవేశయేద్గృహే |

వాస్తుదేవస్థాపనమ్.

వాస్తుదేవా యథాన్యాయం క్రమేణ స్థాపయేత్సుధీః || ౨౮

పశ్చిమూర్తేహారగ్రామాదా

స్థాపన పశ్చియక్షాది సాఫల్యమ్.

స్థాపయేద్గ్రామమధ్యే తు పశ్చిమూర్తిమయం హరిమ్ |

విప్రాణాం పశ్చియక్షోయమేవం † సాఫల్యమశ్నుతే || ౨౯

చాతురాశ్రమ్యసిద్ధ్యధేం చతుర్ముఖమథాపి వా |

సర్వాధేమేకమూర్తిం వా గ్రామమధ్యే సమచయేత్ || ౩౦

యోగినం భోగినం వాపి కారయేదచ్యుతం ప్రభుమ్ ।
ఆసీనం వా శయానం వా తిష్ఠంతం వా సమచక్షయేత్ ॥ ౩౧

సృష్టికృద్భౌగళయనం దేవదేవస్య కీర్త్యతే ।
సంహారం ‡ భోగశయనమ్ తథా సరహరైవకపుః ॥ ౩౨

జామదగ్న్యం నాచక్షయేత్.

విశ్వరూపధరం దేవం జామదగ్న్యం చ నాచక్షయేత్ ।

అలయద్వారాణాం దిగ్భిదేవ ఫలభేదః.

ప్రాగ్ద్వారం † సుఖదం విద్ధి పశ్చిమం పుష్టినథానమ్ ॥ ౩౩
ధనదం చోత్తరద్వారం ద్వారం యామ్యం చ మోక్షదమ్ ।

భాస్కరాదీనాం స్థానద్వార నిరూపణమ్.

ఐంద్రే తు భాస్కరస్థానం ప్రత్యద్వారం తు కల్పయేత్ ॥ ౩౪

పావకే మదనస్థానం ప్రత్యద్వారం ప్రకల్పయేత్ ।
సుబ్రహ్మణ్యస్య యామ్యే స్థానత్పావకద్వారనికేతనమ్ ॥ ౩౫

నైరృతే విఘ్న రాజస్య పూజకద్వారం ప్రకల్పయేత్ ।
వారుణ్యాం స్థాపయేద్విష్ణుం శ్రీభూమిసహితం స్థితమ్ ॥ ౩౬

ఆసీనం వా శ్రియోపేతం గరుడారూఢమేవ వా ।
విశ్వరూపధరం భోగశయనం వా ప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౭

ప్రాజ్ఞుఖం తు ప్రకువీత పశ్చిమే విష్ణుమందీరమ్ ।
పశ్చిమే తు శ్రియస్థానమథ వా కల్పయేద్బుధః ॥ ౩౮

వాయవ్యాం ప్రాజ్ఞుఖం స్థానం దుర్గాయై పరికల్పయేత్ ।
ధానదం చోత్తరే స్థానం జృహ్నులాదినమన్వితమ్ ॥ ౩౯

ఐశాన్యమైశ్వరం స్థానం సోమశానాంతరైఃపి వా ।
ఇంద్రేశానాంతరే వాపి నాన్యత్ర పరికల్పయేత్ ॥ ౪౦

ఆగ్నేయ్యాం చ మహామోటిం గ్రామాద్ధూరతరే స్థితామ్ ।
నైర్వృతే వైవ శాస్తారం గ్రామాద్ధూరతరే స్థితమ్ ॥ ౪౧

గ్రామస్య చోత్తరే పాశ్చ్యే కిచ్చిద్ధూరతరే స్థితమ్ ।
మాతృస్థానం భవేత్తత్ర సర్వాస్తాశ్చోత్తరాననాః ॥ ౪౨

ఐశాన్యాం వాధ మాతృగాణాం నాతిదూరే గృహం భవేత్ ।
ఆగ్నేయ్యాం వా గృహం దుర్గాం వాయుసోమాంతరేఽపి వా॥
రజ్జ పాత త్రిశూల నూత్రసన్ధ్యాదిషు దెవస్థాన గృహాదీనాం నిషేధః.

రజ్జపాతేషు సర్వత్ర త్రిశూలె నూత్రసన్ధిషు ।
దెవస్థానం స కర్తవ్యం వీధ్యగ్రేషు విశేషతః ॥ ౪౪
గృహాశ్చ నైవ కర్తవ్యాస్తత్ర † వంశధ్విమిచ్చతా ।
ప్రమాదాస్తుషు కుర్యాచ్చైత్ గ్రామాదీనాం త్సయో భవేత్ ॥

గ్రామమధ్యే హరెరచనం మస్త్రీక్రియాది

సంకలోపానాం ప్రాయశ్చిత్తం భవతి

‡ మస్త్రీహానౌ క్రియాహానౌ హవ్యవ్యాది కర్మసు ।
ప్రాయశ్చిత్తం భవేత్తస్య గ్రామమధ్యాచనం హరే ॥ ౪౬

భాస్కరాదిపరివారాణామచనె ఫలవిశేషః.

ఆరాధనె భాస్కరస్య గ్రామే రోగో న జాయతే ।
సౌభాగ్యసౌమ్యసౌన్దర్యగుణాః కామస్య పూజనాత్ ॥ ౪౭
భూతాదయో నృణాం నైవ భవేయుగుహా పూజనాత్ ॥
సర్వవిఘ్న వినశ్యంతి విఘ్నరాజస్య పూజనాత్ ॥ ౪౮
వారుణ్యాం పూజయెద్విష్ణుం భుక్తిముక్తి య ఫలప్రదమ్ ।
దుర్గాం * సమ్పూజయెద్దేవీం నిత్యమాయువినృద్ధయే ॥ ౪౯

† స్తత్రైవం శుద్ధి. ‡ మస్త్రీహానిగ్నిక్రియాహవిహవ్యకన్యకన్యకవివజితః.

* సమ్పూజయెన్నిత్యమాయుజాయవివధానమ్. † ప్రదం విభుష్.

ధనధాన్యసమృద్ధిస్సాత్కుబేర పరిచయాయా ।

జ్ఞానవన్తో నరస్సవే భవేయశ్శివపూజనాత్ ॥

౧౦

మోటిపూజనయా † చైవ బాలానాం న విపద్యవేత్ ।

శాస్త్రం పూజనయా చైవ పుష్పాని గ్రామవాసినః ॥

౧౧

మాతృపూజనయా నిత్యం పితౄణాం నైవ వీక్షకాః ।

పుర మలికయోమకథ్య హరః స్థాపననిషేధః.

పురే చ మలికాయాం చ మధ్యే న స్థాపయేద్ధరిమ్ ॥

౧౨

అనులోమజానాం మధ్యే హయకచననిషేధః.

వాసేనులోమజానాం చ మధ్యే న హరిమచయేత్ ।

శూద్రాదీనాం వాస్తుదేవతానిషేధః.

శూద్రాణాం ప్రతిలోమానాం న వాస్తు న చ దేవతా ॥

౧౩

యది స్యాదవివేకేన రాజా రాష్ట్రం చ నశ్యతి ।

గ్రామాదా దేవోత్సవాథే వాస్తుదేవకల్పననిషేధః.

దేవోత్సవాథే గ్రామాదా వాత్తేదేవాన్న కల్పయేత్ ॥

౧౪

అగ్నినో ‡ నైవ స్వాక్ష్మాని కల్పయన్తి స్వతన్త్రవత్ ।

కల్పయేయః * ప్రజా నాం చ రాష్ట్రస్య ప్రతికూలకాః ॥

౧౫

మూతీనాం కేశవాదీనాం మత్స్యదీనాం తథైవ చ ।

అన్తరాలేషు సవేశు దిక్షు చైవ విదిక్షు చ ॥

౧౬

సవత్ర భగవద్దేహం గ్రామాదా కారయేత్సుధీః ।

గ్రామప్రైక్షం న కువీత ఉగ్రముగ్రాయధోద్యతమ్ ॥

౧౭

జామదగ్న్యం నృసింహం చ సంహారశయనం తథా ।

సవత్ర భోగశయనం భోగస్థానం తథైవ చ ॥

౧౮

% భోగాననంచ సవత్ర శయనం సృష్టిసంజ్ఞితమ్ ।
యానకం చ ‡ క్రియోపేతం సవత్రైవ తు కారయేత్ ॥ ౧౯

గ్రామస్యాంతరా కూశినో న్యాసవిషయః.

గ్రామాంతరే న కువీత స్థానం దేశస్య శూలినః ।
విశ్వత్యచిరాద్ద్రామో రాజా రాష్ట్రం తతైవ చ ॥ ౨౦
తస్మాద్ధూరితరే కుయాత్ గ్రామాదీనాముమాహతిమ్ ।

దెవతాభేదేన పూజకభేదః.

వీవం సాస్థాప్య దిగైవా పూజకః పూజయెత్క్రమాత్ ॥ ౨౧
విష్ణోభాగవతైరేవ పంచరాత్రపరాయణైః ।
పూజా కార్యా న సామాన్యదేవతామాతృపూజకైః ॥ ౨౨
శివస్య శివశాస్త్రజ్ఞైః పూజనం చ శివద్విజైః ।

సోమపాభి ‡ ద్విజశ్చైష్టేగకాయం దినక రాచనమ్ ॥ ౨౩

మదనం గణనాథం చ సుబ్రహ్మణ్యం శివద్విజః ।
పూజయెద్ధనదాదీనాం పూజకో విప్ర ఇతివ్యతే ॥ ౨౪
దుగాం సమ్పూజయెద్దేవీం సదా భాగవతస్సయమ్ ।
మాతృణామచనం కాయం తత్తజ్జైః పారశవైస్తథా ॥ ౨౫

శాస్తారం చ మహామోటీం కులాలగ పూజయెత్సదా ।

సువణకౌరామృతానాం గ్రామస్యాంతర ప్రకల్పనమ్.

* స్వణామృతకలాభిజ్ఞా గ్రామస్యాంతరప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౬

ప్రతిలోమాదీనాం స్థానమ్.

‡ అన్యేషాం ప్రతిలోమానాం బహిర్గ్రామాత్ప్రకల్పయేత్ ।

% భోగస్థానం.

‡ క్రియోపేతమ్.

† ద్విజైస్తేషు. * సువణామృతకాలజ్ఞా. ‡ అన్యేషామనులోమానాం.

ప్రాచ్యాం దిశ్యనులోమానాం స్థాపనం ఓ కమిణాం భవేత్ || ౬౭
సవేషాం ప్రతిలోమానాం దక్షిణాదిషు కల్పనమ్ |

శ్రేణీభ్యోఽః బహిర్దూరే చణ్డాలా నైర్మతే స్మృతాః || ౬౮

సామాన్యేన శ్శకానస్థానమ్.

గ్రామస్య చోత్తరే దూరే శ్శకానం * ఉదకాశయే |

ద్విజన్తనాం శ్శకాన స్థానవిశేషః.

శీయామ్యే తటే తటాకస్య శ్శకానం స్యాద్ద్విజన్తనామ్ || ౬౯

సవేషామనులోమానాం దాహగ్నప్రాచ్యాదిరోధసి |

† అన్యేషాం ప్రతిలోమానాం దిశగ్ప్రాచ్యాదయో విదుః |

ఇత్థం ప్రకల్పయెద్ద్రామం నగరం కులమేవ వా || ౭౦

ముక్తిమాప్నోతి ‡ పురుషః పుననైహోపజాయతే |

ఉపకువన్తియే మత్యాః ద్రవ్యైవా మానసేన వా || ౭౧

స్వగలోకే వసన్యైతే కాలం కల్పవసానికమ్ |

రక్షన్తియే యథాకిష్టం గ్రామాదీ పృథివీశ్వరాః || ౭౨

తేయాన్తి కీర్తిమతులాం నాకపృష్ఠే వసన్తి చ |

యే చాలయన్తి మనుజా జాయన్తే తే శ్వయోనిషు || ౭౩

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహిమాపనిషది పాద్యై తన్త్రే

క్రియాపాదే గ్రామాదివిన్యాసో నామ

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

కమిణామ్. * బస్థకాలయే. ‡ గ్రామస్య దక్షిణాదైవ తటాకస్య.

† ఇదమధః క్వచిదధిమన్తి. ‡ స పుమాన్ పునరి వ స జాయతే.

తృ తీ యో ౭ థ్యా యః.

మ న్దిర ని మా కా వి ధి క.

శ్రీభగవాన్:—

బ్రహ్మ మన్దిరనిమాకాణం తవ వత్స్యమి తచ్చుగ్రీణు ।

కవకాభాణం భూసుస్కారః.

పూఘాకృతాం భూమిమాసాద్య ప్రవేశబలిపూజకమ్ ॥ ౧

భూమిం ప్రదక్షిణం కృత్వా మన్తమేతముదీరయేత్ ।

యత్యోగ పిశాచా నాగాశ్చ యైత్ర ‡ తిష్ఠన్తి సవదా ॥ ౨

¶ సవై=౭వ యాన్తు తె=న్యత్ర విష్ణోః స్థానం కరోమ్యహం ।

తత్రాస్త్ర మన్తసంసిద్ధాన్ సిద్ధాథాన్ సవతః క్షిపేత్ ॥ ౩

పూజావద్వాస్తుహోమం చ కుయాద్వాస్తుబలిం తథా ।

బ్రాహ్మణాదికవకభేదస అనడుహో వణభేదః.

తతో భగవతాచాయో హలెన విలిఖేన్మునమ్ ॥ ౪

బ్రాహ్మణో యజమానస్సాన్య దనద్వాన్ గౌరవణకః ।

క్షుత్రియో లోహితో వైశ్యగ పీతశ్శూద్రస్తు మెచకః ॥ ౫

యథోక్తవణాలాభేతు కపిలో గౌర వేవ వా ।

ఋషభౌ రక్తవణౌ తు మహాన్తౌ సబరౌ శ్చ మతౌ ॥ ౬

మౌలయెత్తురశ్శృంగోదీన్ భూషయెత్కనకాదిభిః ।

కవకవణాను గుణం పాలయుగాదివైవిధ్యమ్.

పాలం యుగం చ పాలాశం బ్రాహ్మణస్య విధీయతే ॥ ౭

‡ యత్ర తిష్ఠన్తి. ¶ సవైతే యాన్త్యతోన్యత్ర. సవై ప్రయాన్తు తె=న్యత్ర.

* వణాభావే తు. శ్చ శబరౌ.

స్యగోధం క్షత్రియస్య స్యాత్ స్థానం విట్కూద్రయోభవేత్ ।
 స్యగ్రోధపిష్పతా స్యాతాం సవేషాం యుగలాజ్ఞతా ॥ ౮
 సవేషామేవ వణానాం సౌవణాః కుశికో భవేత్ ।
 రాజతం తామ్రమథవా యోక్త్రం తేషాం యథాక్రమమ్ ॥
 కుశా ధనుజ్ఞాక వీరణ్యః కాశా రజ్జుశ్చ తస్మయీ ।
 ౧ హలభూతం చ మేధిం చ కారయేదేకయోనికమ్ ॥ ౧౦

❖ కర్షకస్య లజ్జప్రసాదసమ్. ❖

స్నాతో నవామృరధర సోస్థీషశ్శుచిరాత్మవాక్ ।
 మాల్వ్యానులెప ౨ నాయుక్తసోస్త్రీయపరిచ్ఛదః । ౧౧
 భూషితస్వయమాచార్యః పాదౌ ప్రక్షాలయేత్తతః ।
 ఆచమ్యాయమ్య చ ప్రాణాన్నిసం కృత్వా యథావిధి ॥౧౨
 ద్విజేంద్రైరభ్యనుజ్ఞతః కర్షణం ప్రారభేత్తతః ।

❖ పుణ్యాహపూజకం మన్త్రైః హలయుగాదియోజనమ్. ❖

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు వైష్ణవైర్మన్త్రవిత్తమైః ॥ ౧౩
 యోజయేద్వ్యవభస్కథై యుగం వై మూలవిద్యయా ।
 లాజ్ఞలం చ యుగైవైవ యోజయేద్విద్యయా తయా ॥ ౧౪
 సుముఖాలౌక సులగ్నై చ కర్షయేత్ప్రజ్ఞఖస్థితః ।
 భేరిపటహశఙ్ఖాదీన్ ఘోషయేత్సర్వదిక్షు చ ॥ ౧౫
 సూక్తం శాకునకం విప్రైః పఠేయుస్సర్వశాన్తిదమ్ ।
 హృత్సరోజే చ మాం ధ్యాయేద్విద్యాపూజేన చక్షుషా ॥ ౧౬
 దణ్డం ౩ ప్రవయణం కుర్యాత్పాలాశాదిమహీరుహమ్ ।

౧ యుగం చ హలమేధిం. ౨ నయతః. ౩ ప్రవహణం.

❀ కర్మణవిధిః . ❀

ఆదాయ తోదనం పశ్చాత్పిడ యేత్ ౧ హుంఘడాదినా || ౧౭
 ప్రాజ్ఞుః ప్రథమం బ్రహ్మక కర్మయేన్ములవిద్యయా ।
 సూక్తేన పౌరుషేణైవ ద్వితీయం భూమికర్మణమ్ || ౧౮
 తృతీయం విష్ణుసూక్తేన తద్దాయత్ర్యా తురీయకమ్ ।
 నారాయణానువాకేన కర్మణం పశ్చమం స్మృతమ్ || ౧౯
 పాశ్చాపనిషదేమన్తేష్టవ్యం స్యాద్భూమికర్మణమ్ ||
 సప్తమం భూమిసూక్తేన కర్మయేద్దేశోత్తమః || ౨౦
 ప్రదక్షిణక్రమేణైవ సీతా స్యాత్కమలాసన ।
 దక్షిణోత్తరత స్తద్వత్కర్మయేత్పశ్చ రాత్రవితే || ౨౧

❀ నిమిత్తపరీక్షా ❀

౨ నిమిత్తాని పరీక్షేత తత్కాలే దేశోత్తమః ।
 దేశికస్య మనస్తుష్టిస్త క్కాలే శమణై భవేత్ || ౨౨
 ౩ వివరయేత్ క్షయం విద్ధి ప్రాసాద యజమానయోః ।
 అనడ్వచ్ఛయనే వైవ యోక్తాదీనాం చ భేదనే || ౨౩
 వ్యత్యాసే భ్రమణే వైవ దునిమిత్తౌచ యేతథా ।
 అథఞ్చేదా భవేత్సూత్రో స్యామినో మరణం ధ్రువమ్ ||
 తృతీయభాగే చ్చేదే చ రాష్ట్రక్షోభో భవేద్ధ్రువమ్ ।
 విచ్ఛేదేపి చతుర్భాగే ప్రయోక్తృభంశ ఉచ్యతే || ౨౪

❀ దునిమిత్తేశాన్తిః ❀

పశ్చాపనిషదా ౪ కుర్యాచ్ఛతం వారాన్ ఘృతాహుతిః ।

౧ యగవాహినా. ౨ నిమిత్తాది పరీక్షాభిః. ౩ వివరయానా. ౪ వైశ
 శరవారం ఘృతాహుతిః.

శామ్యన్ని దోషాస్తే సర్వే నాతిమృచ్ఛేత్ప్రమోజకః ॥ ౨౬
ఆచార్యో యజమానస్తు బ్రాహ్మణాన్ ౧ భోజయేద్ధనైః ।

❀ భూ స మీ క రణ బీ జా వా పౌ . ❀

కృష్టాం భువం సమీకుర్యాద్యత్నేన మహతావృతః ॥ ౨౭
ఆలవాలాన్ పృథక్కృత్వా జలకుల్యాసమన్వితాన్ ।
శాలిముద్గయవాదీని తత్ర బీజాని వాపయేత్ ॥ ౨౮
సిక్తం ప్రతిదినం క్షేత్రం తోయేన మహతా భవేత్ ।
రక్షం చ కుర్యాత్ ౨ ద్యత్నేన పరిపాకావసానికమ్ ॥ ౨౯
పక్వం లునీయాత్క్షేత్రమాన యేద్గౌ ౩ కులాని తత్ ।

❀ ఫలవృద్ధిహాసయోః ఫలమ్ . ❀

ఫలే మహతి తద్దామ దీఘకాలం భవిష్యతి ॥ ౩౦
అశ్వే త్వల్పతరం కాలం ప్రాసాదే సన్నిధిహారేః ।
ఫలసీనే భవేద్దామ ప్రక్షీణధనధాన్యకమ్ ॥ ౩౧
బ్రాహ్మణా భోజయేత్తత్ర సహస్రం శతమేవ వా ।
భుక్తవద్భ్యో ధనం దద్యాద్బ్రాహ్మణేభ్యో గవాదికమ్ ॥ ౩౨

❀ భూ శో ధ న మ్ . ❀

ప్రోక్షయేత్పంచగవ్యేన పశోపనిషదా భువమ్ ।
కుద్ధాలై వా ఖనితైర్వా యావదమృః ఖనేత్ ౪ క్షీతిమ్ ॥ ౩౩
ప్రథమావరణం యావత్తావద్విస్తార ఇష్యతే ।
దణ్డమాత్రాయతం ఖాతం ఖనేద్వాకమలాసన ॥ ౩౪
క్షేత్రదోషానురూపేణ మర్దిరో ౫ చ్ఛ్రియణే పి వా ।

౧ తోషయేత్. ౨ తృణశత్ర ౩ కులాస్థితమ్ ౪ భువమ్. ౫ చ్ఛ్రియణే.

❀ తు షాం గా రా ది లా భే శా న్తిః . ❀

భూతలే ఖగ్యమానే తు భస్మాక్షారతుషాదికమ్ || 3౫

దుష్టసత్తోపలమ్బే తు క్రిమికీచాదిదశన్ .

జనుయూచ్ఛాస్తయే తేషామాచార్యస్పర్శిరాదినా || 3౬

బ్రాహ్మణేభ్యో యథాశక్తి దద్యాద్ధేమాదికం ధనమ్ .

❀ ర త్నా ది లా భే స మృద్ధిః . ❀

రత్నాదిదశన్ ధామ సమృద్ధం ౧ సర్వదా భవేత్ || 3౭

❀ హూ మ కు మ్భ స్థా ప నా ది వి ధిః . ❀

ఖాత్వా హూమం బహిః ఖాతాత్ స్థణ్డిలే చతురశ్రకే ।

స్థాపయిత్వాగ్నిమాదీప్య కుర్యాదాజ్యేన దేశికః || 3౮

మూలవస్త్రేణ సూక్తేన పౌరుషేణ చరుం పునః ।

గుగ్గులం తిలనీహరం జహుయాన్మూలవిద్యయా || 3౯

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు శాలిం ఖాతే వినిక్షిపేత్ ।

కుమ్భానువరి శాలీనాం సూత్రవస్త్రాదివేష్టితాః || ౪౦

కుమ్భా లోహమయాః ప్రోక్తా స్తదభావే తు మృణ్మయాః ।

అధారశక్తిం సౌవణీకం కృత్వా కుమ్భే వినిక్షిపేత్ || ౪౧

మధ్యమే తదను ప్రాచ్యం కుమ్భే బీజాని సిక్షిపేత్ ।

ఆగ్నేయ్యాం సర్వలోహాని సర్వధాతుని దక్షిణే || ౪౨

పుణ్యతీర్థమృదం కుమ్భే నైర్మతే వారుణే పునః ।

మధునా పూరయేత్కుమ్భం వాయవీయం తు సర్పిషా || ౪౩

రత్నేర్నిధానేశ్వరే కుమ్భే ఐశానే శైలమృత్తికామ్ ।

నిక్షిపేన్మధ్యకుమ్భే తు శాలిక్షేత్రమృదం తథా ॥ ౪౪
 అశోష్యహ్రదసమ్భూతాం వత్సీకభవమృత్తికామ్ ।
 కన్దాని చోత్పలాదీనాం స్రక్షిపేత్పాఙ్ముఖః స్థితః ॥ ౪౫
 లోహరత్నాని చ తథా ౧ నిదధ్యా ద్దభకూచకమ్ ౧౫ ।
 అపిదధ్యాచ్ఛరావేణ క్రమేణ పరి ౨ పూజయేత్ ॥ ౪౬
 కుమ్భస్యోపరి మధ్యస్య కుమ్భమన్యం నివేశయేత్ ॥
 విధాయ కూమం కాలాగ్నిం సావణం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ ౪౭
 కుమ్భం తృతీయం విన్యస్య తత్రాసంతాకృతిం క్షిపేత్ ।
 చతుర్థం వసుధాధారముపరిష్టాన్థటంక్షిపేత్ ॥ ౪౮
 గన్ధోదకేన తత్కుమ్భాన్ పూరయిత్వా సమచయేత్ ।
 ఖాతమృద్భిశ్చ పుణ్యాభిరస్పృష్టాభిశ్చ నూషణైః ॥ ౪౯
 పూరయేద్వాటకాభిశ్చ జలైశ్చోపరి పూరయేత్ ।
 హస్తీపాదేర్ధృఢం కృత్వా పునస్తయైశ్చ పూరయేత్ ॥ ౫౦

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్ర మహిమాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 క్రియాపాదే కర్షణవిధిర్నామ
 తృతీయోఽధ్యాయః .

చతుర్థో = ౭ ధ్యాయః .

❀ విఘ్న నివారణో పాయ ప్రశ్నః . ❀

బ్రహ్మ:—

ఆరభ్యమాణే ప్రానాదే గ్రామాదౌ చ జనాదన ।

యే విఘ్నకారణో దైత్యయక్షరాక్షసదానవాః ॥

తేషాం భవేద్యథాశాంతిస్తద్బ్రూహి భగవన్మమ ।

❀ బాలాలయే భగవతోఽచక్షణేన విఘ్నశాంతిః ❀

శ్రీ భగవాన్ :—

కృత్వా బాలగృహం పూజాం తత్ర మామచక్షయెత్సుధీః ॥ ౧

ప్రత్యూహకారణస్సవే తేన శామ్యంతి తే ద్రువమ్ ।

గ్రామాదిశ్చచిరాదేవ నిష్ప్రత్యూహం సమాప్యతే ॥ ౩

❀ బాలగృహ నిమాణణదిగాది . ❀

ఇంద్రేశానాంతరే వాపి సోమేశానాంతరేఽపి వా ।

ఇంద్రాగ్నిమధ్యే వా మధ్యే పావకస్య యమస్య చ ॥ ౪

యమస్య నిర్యతేమధ్యే నిర్యతేవరుణస్యవా ।

మధ్యే వరుణవాయోవా వాయోసోమస్య వాంతరే ॥ ౫

యథాభిమతమేతేషామారమ్భాయతనం ప్రతి ।

స్థానై బాలగృహం విద్యాత్సప్తశ్చక్రిహస్తకమ్ ॥ ౬

ధామ్నా మూలస్య ౨ వలభిద్దిశి యత్ర ప్రకల్పితమ్ ।

ద్వారం బాలాలయస్యాపి తత్రైవ పరికల్పయేత్ ॥ ౭

❖ బాలాలయే అచనీయ బిష్ణుమానమ్ . ❖

బిష్ణుం బాలాలయే లోహమాశ్మనం వాఽథ దారవమ్ ।

శఙ్ఖచక్రగదాపద్మదివ్యాయుధచతుర్భుజమ్ ॥ ౮

ఉత్సేధస్తస్య బిష్ణుస్య హ్రసే పశ్చాజ్ఞులో భవేత్ ।

త్రయశ్చ వింశతిశ్చైవ వృద్ధావజ్ఞులయః స్మృతాః ॥ ౯

మానం సుఖావహం యత్స్యద్యజమానస్య తద్భవేత్ ।

మత్స్యదిష్వవతారేషు కల్పేషావరోభ్య మద్విరే ॥ ౧౦

బాలాలయేఽపి తద్వత్స్యద్విశ్వరూపే చతుర్భుజః ।

యానకే యానకం వాపి స్థాపనం వాపి కల్పయేత్ ॥ ౧౧

జలైఽధివాస్య తద్బిష్ణుం మణ్డపే చాధివాసయేత్ ।

❖ వెదీ కల్పనమ్ . ❖

బాలాలయస్య మధ్యే వా భాగే దివ్యేఽపి వాంశకే ॥ ౧౨

మెఖిలాత్రయసంయుక్తాం వెదిం హస్తసముచ్చితామ్ ।

కృత్వాప్రభాతే విమలే ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౧౩

మూలమన్త్రేణ వెద్యాం తు బాలబిష్ణుం నివేశయేత్ ।

స్థాపయిత్వా హరిం తత్ర మన్త్రం స్యస్యద్యభావిధి ॥ ౧౪

❖ భగవత్ప్రార్థనా . ❖

ప్రార్థయేత్ హరేస్తత్ర సన్నిధిం బాలమద్విరే ।

ఆమూలధామనివృత్తిం సమయా దైశికోత్తమః ॥ ౧౫

పూజాం గృహ్నిష్య భగవన్నస్మింస్త్యం బాల ౨ సద్మని ।

శమయః మూలధిష్ఠస్య విఘ్నకృద్దైత్యసత్తతిమ్ ॥

౧౬

❀ పరివారకల్పనమ్. ❀

ఇతి విజ్ఞాప్య నత్వా చ పరివారాప్రకల్పయేత్ ।

ద్వారే చణ్డం ప్రచణ్డం చ శైత్రపాలం ఖగేశ్వరమ్ ॥

౧౭

ఇద్వాదీక లోకపాలాంశ్చ స్యాసు దిక్షు ప్రకల్పయేత్ ।

సనశమిశకోణే తు గణేశం నైర్భతే యజేత్ ॥

౧౮

అశరీరగతాదేవాః స్థణ్డితే పూజయెద్భుధః ।

❀ స్థణ్డిలమానమ్. ❀

స్థణ్డిలం హస్తమాత్రం తు మెఖలాత్రయసంయుతమ్ ॥

౧౯

వృత్తం వా చతురశ్రం వా కృత్వా తత్ర సమచక్షయేత్ ।

కుముదాదిగణాః సర్వాః మహాపీఠే సమచక్షయేత్ ॥ ౨౦.

❀ { ధ్వజారోహణాది పుష్పయాగావసానికం } ❀
సర్వం బాలాలయే కుర్యాత్

ఏవం సంస్థాప్య మెధావీ కుర్యాదన్తే మహోత్సవమ్ ।

ధ్వజారోహణపూర్వం స్యాత్పుష్పయాగావసానికమ్ ॥ ౨౧

ఏకాహమథవా కుర్యాదుత్సవం బాలమద్విరే ।

లోహజం బాలబిమ్బం చెత్తేనై వోత్సవమాచరేత్ ॥ ౨౨

నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం కర్మ బాలాలయే భవేత్ ।

❀ ఉత్సవవిమ్బాభావే బాలబిమ్బేనై వోత్సవం చరేత్. ❀

ఉత్సవాధం న చెద్బిమ్బం బాలేనై వోత్సవో భవేత్ ॥ ౨౩

క్రి యా పా దే చ తు ఖోఽధ్యాయః .

౨౫

❖ బాలబిష్ణోనోత్సవే చతుర్థాన్నపననిషేధః . ❖

న కుర్యాత్తత్ర విన్యాసం చతుర్థాన్నపనం తథా । ౨౪

❖ ఆలయే ఉత్తమాదిభేదః . ❖

ఆరభేత స్థపతిభిస్సాకం రథకృదాలయమ్ ।

ముఖ్యం శిలామయం గేహం మధ్యమం చేష్టకాదికమ్ ॥ ౨౫

జఘన్యం దారుజం విద్యానస్త్రిణ్ణయం హేయముచ్యతే ।

❖ సశ్చితా సశ్చితా ద్యా లయభేదః . ❖

మిత్రైశ్చైవైలాదిభిర్ద్రవ్యైరేకానేకత్వయోగతః ॥ ౨౬

సశ్చితాసశ్చితే స్యాతాముపసశ్చితమేవ వా ।

ద్రవ్యేణైకేన యథామఘ్నాప్యంతం పరికల్పితమ్ ౨౭

శ్రేష్ఠం తత్సశ్చితం విద్యాద్ద్రవ్యయుగ్మమసశ్చితమ్ ।

సదనం మధ్యమం తత్సాన్మృద్భిదావాదిభిః కృతమ్ ॥ ౨౮

ఉపసశ్చితమాఖ్యాతమధమం ధామ తద్భవేత్ ।

❖ గర్భావచ్ఛిలాదారుభిరాలయనిర్మాణే దోషః . ❖

గర్భాయుక్తశిలాదారు వర్జయేద్దేవతాలయే ॥ ౨౯

కుర్యాచ్ఛేదామయీ స స్యాద్యజమానో న సంశయః ।

❖ దేవతాంతరసదృశశిలాదిగ్రహణే దోషాధిక్యమ్ . ❖

దేవతాంతరసదృశం స గృహ్ణీయాచ్ఛిలాదికమ్ ॥ ౩౦

తేనైవ సదనం కుర్వాన్నాశయేద్వంశమాత్మనః ।

పచ్యతే సరకే ఘోరే జాయతే చ శ్వయోనిషు ॥ ౩౧

మఠకూపతటాకాదేరప్యగ్రాహ్యం శిలాదికమ్ ।

సరక పచ్యతే ఘోరే జాయతే నిధానశ్చ సః ॥ ౩౨

వాసుదేవాలయాద్దారు పాషాణం వా తదిష్టకాత్ ।

గృహీత్వా ధిష్ణ్యనిర్మాణే కర్తా దుఃఖై కథాజనమ్ ॥ ౩౩

పర్యాయేణ వ్రజేద్ధోరా నరకాస్ఫృశదారుణాత్ ।

పచ్యతే తేషు దుఃఖేషు పర్యాయేణ సదా సరః ॥ ౩౪

❀ న్యాయాన్యాయాజితద్రవ్యైరాలయనిర్మాణే ఫలమ్ . ❀

న్యాయేన సజ్చితైర్ద్రవ్యై నిమిత్తై సదన హరైః ।

ఫలమక్షయమాప్నోతి యజమానో న సంశయః ॥ ౩౫

లన్యాయోపాజితైర్ద్రవ్యైరనురై భుజ్యతే ఫలమ్ ।

❀ జలెన సమతా వీక్షణమ్ . ❀

జలెన సమతాం వీక్ష్య విన్యస్య ప్రకృతిం క్షితౌ । ౩౬

తస్మిన్నాధాయ ఫలకా ప్రథమా శాస్త్రచక్షుషా

సుధయా తాం ద్రఢీకృత్య జానీయాత్సమతాం జలైః ॥ ౩౭

❀ ఉపవీతాదికల్పనమ్ . ❀

కృత్వోపవీతముపరి స్యాదధిష్ఠానముత్తమమ్ ।

వినా వాపుష్పవీతేన స్యాదధిష్ఠానకల్పనమ్ ॥ ౩౮

అథవా కల్పయెత్పుష్పమధిష్ఠాన ముపాసహితౌ ।

సాదం చ ప్రస్తరం చైవ గ్రీవాం చ శిఖరం తథా ॥ ౩౯

కుర్యాద్యథాక్రమం యావత్ప్రప్యరే తలకల్పనైః ।

❀ ద్వితలాద్వాద్వాదశ తలావధి కల్పనీయాన్జాని . ❀

ద్వితలే ధామ్న్యుదిష్ఠానం చరణం ప్రస్తరం తథా ॥ ౪౦

కూటం చశాలాం సంస్థానం పశ్చరం ప్రస్తరం పునః ।

క్రియాపాదే చ తు ధోఽధ్యాయః .

౨౭

వెదిం గ్రీవాం చ శిఖరం క్రమేణ పరికల్పయేత్ ||

౪౧

త్రితలాదివిమానానా మాద్వాదశతలావధి |

ఏవం ప్రకల్ప్య శాస్త్రోక్త మితరెవ్యపి కల్పయేత్ ||

౪౨

❀ అష్టాదశ ధా మ్నో జ్ఞాని . ❀

ఉపానం జగతీం చైవ కుముదం పట్టికాం తథా |

కణ్ఠం చ పట్టికాంచైవ చరణం చ తలోత్తరమ్ ||

౪౩

హంసమాలా కపోతశ్చ ప్రతిశ్చ ప్రతివేదికా |

కణ్ఠం చ శిఖరం చైవ క్రమేణాష్టాదశాంగమ్ ||

౪౪

ధామ్నస్థూప్యంతమథ వా యజమానానురూపతః |

కురూత్పటాదా నిమాణం కృత్వా పూవం విచక్షణః | ౪౫

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే శిఖరనిమాణం నామ

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ప ఇచ్చ మో ౭ ధ్యా యః .

❀ ది క్ష రీ టా . ❀

శ్రీభగవాన్ —

ప్రాచీం పరీక్షయేత్పూర్వం దిశం శాస్త్రోక్తవత్త్వేనా ।

ప్రాచ్యాదిదిగ్విభాగేన ద్వారాదివిధివ్యతే ॥

౧

❀ శ జ్ఞు స్థా ప స మ్ . ❀

హస్తమానాయతం శజ్ఞుం ద్వాదశాంగులమేవ వా ।

క్షీరవృక్షజమజ్ఞప్తం పరిణాహ మృజం శుభమ్ ॥

౨

ప్రాసాదస్థానమధ్యే తు స్థాపయేన్మూలవిద్యయా ।

శజ్ఞోద్విగుణమానేన పరితోమణ్డలం లిఖేత్ ॥

౩

మణ్డలాన్తే లిఖేచ్ఛాయాం శజ్ఞోః పూర్వాపరాష్టాయోః ।

న్యన్య బిద్ధుద్వయం సూత్రం ప్రాక్షృత్యకసంస్థితం లిఖేత్ ॥

౪

బిద్ధుద్వయాన్తరం గ్రాహ్యం కచ్చపానసపుచ్చగమ్ ।

జాతప్రాకృన్యదికూన్త్రమేవంసూత్రే ౨ సమీక్ష్యతే ॥

౫

సీమాసూత్రమితి భాన్తముత్తరాద్యం పదం లిఖేత్ ।

అష్టదిక్షు యథాన్యాయం సీమాసూత్రం తథా లిఖేత్ ॥

౬

త్రిపిళ్ళసప్తహస్తం వా అధికంవా యథేచ్ఛయా ।

కుయాన్తత్సూత్రవిన్యాసం గ్రామ్యాస్థానసమృద్ధయే ॥

౭

దికూన్త్రం భ్రమణేనైవ చతురశ్రం సయేత్పవః ।

అష్టదిక్షు యథాన్యాయం శజ్ఞుస్థాపనమాచరేత్ ॥

౮

శజ్ఞుసంస్థాపనాకాలే నిమిత్తాని చ లక్షయేత్ ।

శుభం చేత్సిద్ధిమాప్నోతి అశుభే శాంతిమాచరత్ ||

౯

❖ ప్రాసాదసంస్థాననిదేశః. ❖

చతురశ్రం సువృత్తం చ చతురశ్రాయతం తు వా |

వృత్తాయతం వా కువీత ప్రాసాదం తు చతువిధమ్ || ౧

స్థిత్యాననాని యానాని చతురశ్రే చ వృత్తకే |

వృత్తాయతే సువృత్తే వా చతురశ్రాయతేపి వా || ౧౧

శయనం తత్ర కువీత విశ్వరూపం తద్దైవ చ |

లోకాక్రాంతం సురేశేశం తత్ర కుర్యాద్విచక్షణః || ౧౨

ఏవం బిమ్బానుసారేణ ప్రాసాదం కారయేద్బుధః |

❖ విష్ణ్వలయస్య అయుగ్మహస్తేన మానమ్. ❖

ఆరభ్య చైకహస్తాది దశహస్తాంతమేవ హి || ౧౩

అయుగ్మేనైవ హస్తేన కుర్యాదాయతనం హరేః |

యుగ్మం వా మోక్షకామస్య అయుగ్మం భుక్తికాంక్షిణః || ౧౪

❖ అన్యేషాం కామనానుసారేణ మానమ్. ❖

ఆ ద్వాదశతలాంతం వై యథా విత్తానుసారతః |

మానయిత్వా విధానేన విమానం తత్ర కారయేత్ || ౧౫

కృత్వైవం వాస్తుశాస్త్రజ్ఞో హ్యరభేత్ప్రథమేష్టకామ్ |

❖ ఇష్టకాభేదాః. ❖

ఇష్టకాస్త్రివిధాః ప్రోక్తా శ్శిలాకాష్టజమ్మణ్మయాః ||

౧౬

❀ విమానానురోధన ప్రధమేష్టకాభేదః . ❀

శైలజేషు విమానెషు శిలా స్యాత్ప్రథమేష్టకా ।

కాష్ఠేన ధామనిమాణే తేనైవ ప్రధమేష్టకా ॥ ౧౭

సుపక్షేష్టకయా కుయాద్విమానం తిష్టకామయే ।

ఆమేష్టకచితే ధిష్ణ్యై తద్దైవ ప్రధమేష్టకా । ౧౮

శైలెష్టకాభ్యాం రచితే శిలాస్యాత్ప్రథమేష్టకా ।

ఇష్టకా కాష్ఠాయుక్తే తు ఇష్టకా ప్రధమేష్టకా ॥ ౧౯

❀ శిలాయాః పుల్లిశ్లాదిభేదః తద్వినియోగశ్చ ❀

శిలాసజ్జిహణే దేశే సాధివాసపురస్సరమ్ ।

సజ్జహ్య తు శిలాం తత్ర పుల్లిశ్లాది పరీక్షయేత్ ॥ ౨౦

ఉపాసదాదిస్తూ ప్యస్తం పుల్లిశ్లాశిలయా భవేత్ ।

స్త్రీలిశ్లాశిలయా చైవ కారయేత్ప్రథమాం శిలామ్ ॥ ౨౧

సపుంసకేన శిలయా కుయాన్మూర్ఖిణి శిలాం తథా ।

❀ సదోషప్రతిమాయా గ్రహణే హానిః . ❀

ప్రతిమా దారువద్ధాహ్య నిదోషా గుణవత్తరా ॥ ౨౨

౧ అయథా విహితైర్లిక్షైర్లోభాదజ్ఞానతోఽపివా ।

కతుః కారయితునాశో రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య నిశ్చితః । ౨౩

❀ మృణ్మయేష్టకావిధిః . ❀

ఇదానీం సమ్ప్రసక్త్యామి మృణ్మయే తిష్టకావిధిమ్ ।

రథకారేణ నిదిక్ష్యం దేశమాసాద్య దేశికః ॥ ౨౪

తత్రాపి జ్వలితే వహ్నా సహిషా జహుయాచ్ఛతమ్ ।
 అప్టౌ చ మూలమన్త్రైణ సృసూక్తైః చరుం పునః ॥ ౨౫
 మూలమన్త్రైణ సమిథో యాజ్ఞికౌ జహుయాత్తథా ।
 కురూచ్ఛ చరుణా భూయో విష్ణుపారిషదాహుతీః ॥ ౨౬
 క్షేత్రపాలస్య భూతానాం వాస్తునాథస్య చ స్యయమ్ ।
 దేవతానామృషీణాం చ తథాదేవగణస్య చ ॥ ౨౭
 యథాలిక్తేన మన్త్రైణ స్వాహానైః విచక్షణః ।
 భూరాదిభిర్వాహృతిభిర్హుత్యా పుణాసుతిం చరుమ్ ॥ ౨౮
 చతుర్దిక్షు చ పూర్వాద్యం చరుణా బలికర్మ చ ।
 కురూదనైః మన్త్రైణ నమోనైః యథాక్రమమ్ ॥ ౨౯
 విష్ణుపారిషదేభ్యశ్చ సర్వభూతేభ్య ఏవ చ ।
 వాస్తునాథాయ చ తథా క్షేత్రపాలాయ చోపరి ॥ 30
 కృత్వాగ్నిముత్సృజేదే వమగ్రే హోమాదికే కృతే ।

❀ ఇష్టకానిమాణనియమః ❀

కులాలః ప్రాజ్ఞుభిః కురూత్తత్ర భూమృత్తికెష్టకామ్ ॥ 30

❀ ఇష్టకానాం పుల్లిక్షాది స్వరూపమ్ తద్వినియోగశ్చ ❀

పుల్లిక్షాదివిభాగేన తద్విభాగా విధీయతే ।
 రేఖా ఋజురయుగ్మా వా యత్ర పాంసీ తదిష్టకా ॥ 31
 తిరశ్చీ వాధ వా యుగ్మా రేఖా స్త్రైణీ తదిష్టకా ।
 ౧ నపుంసకశ్చ నిరేఖా రేఖా వాగ్రేఽథ కణాయోః ॥ 33
 న పుల్లికెష్టకా తావత్ గర్భాధానై ధీయతే ।

౧ నపుంసకస్వాన్నికృతే.

స్త్రీలిజ్జేష్టకయా కుయాద్గభాధానాదిపీతామ్ || 38
పుల్లిజ్జేష్టకయా కుయాత్స్పాసాదం తద్విచక్షణః |

❀ ఇష్టకాయామకూమానమ్. ❀

చతుర్వింశాశ్శులాయామా శ్రేష్ఠా స్యాన్మధ్యమా పునః || 39
అష్టాదశాశ్శులాయామా కనిష్ఠా షోడశాశ్శులా |
అధాయామం తు విస్తారం తదధం ఘనమివ్యతే || 39
ఆయామసమవిస్తారా స్యాదాచ్ఛాదనికేష్టకా |
ఏవమాదీష్టకమానం కుయాద్భూమివశాద్భుధః || 39

❀ ఇష్టకాయామానాస్తరమ్. ❀

మహామానమిదం విద్యాదల్పమానముదీయతే |
ప్రాసాదపాదవిస్తారతుల్యో విస్తార ఇవ్యతే || 39
విస్తారద్విగుణాయానూః కల్పయేదిష్టకా బుధః |
ఏవం శిలానాం దారూణాం మానం దారుశిలామయే || 39

❀ ఇష్టకాగుణాః. ❀

సుపక్వా సుస్వరా పక్వబిమ్బాభా సుదృఢా సమా |
ఏకవణా ప్రశస్తా స్యాదిష్టకా ప్రథమా హితా || 40

❀ వజ్రసీయేష్టకా. ❀

కాలమణ్డలసంయుక్తాం చిన్నాంభిన్నామథాన్యజుమ్ |
స్ఫుటితాం వజ్రయేద్భ్రహ్మ ప్రాసాదారమ్భణేష్టకామ్ || 40

❀ దేవాలయే మానుషాలయే చ ప్రథమేష్టకానాం సజ్ఞా ❀

చత్రః ప్రథమాః కుయాదిష్టకా దేవతాలయే |

అనాసే పశ్చిమత్యానాం కల్పయేత్ప్రథమేష్టకాః ॥ ౪౨

పక్షేష్టకచితే ధామ్ని పక్వాస్యాత్ప్రథమేష్టకా ।

౧ ఆద్యేష్టక చితేఽగారే ప్రథమా నాన్యథా భవేత్ ॥ ౪౩

❀ ఇష్టకాధివాసార్థమజ్జురాపణే కలశన్యాసాదిః . ❀

అజ్జురానపణయేత్పూర్వమధివాససకమణి ।

దిశాం చతస్మానాం ధామ్నః పూర్వాయాం దిశి చ క్వచిత్ ॥ ౪౪

ప్రపాం దభాన్రజం కుర్యాత్ షోడశస్తమ్భసంయుతమ్ ।

సస్తతాలాయతాం తత్ర వేదిం హస్తసమున్నతమ్ ॥ ౪౫

మధ్యే కృత్వా తతః పీఠం శాలిభారై స్త్రిభిః కృతమ్ ॥

వృత్తం వా చతురశ్రం వా కుర్యాచ్ఛేష్టం చతుర్ముఖ ॥ ౪౬

ద్వాభ్యాం మధ్యమమేకేన జఘన్యం పరికల్పితమ్ ।

సూత్రాదివేష్టితం కుమ్భం ధాన్యపీఠ నిధాపయేత్ ॥ ౪౭

పరితః కలశాన్యస్తా చాష్టదిక్షు వినిక్షిపేత్ ।

కుమ్భస్యాత్తరతస్తస్య ౨ వారిపూర్ణాన్య దేశికః ॥ ౪౮

తావత్ప్రమాణం కువీత ధాన్యపీఠం తథావిధమ్ ।

తదధాం తద్బలయుతం తదధాం తిలసంయుతమ్ ॥ ౪౯

ఆస్తీణాదభాసంబాధం నవవస్త్రపరిష్కృతమ్ ।

౩ తదిష్టకాధివాసార్థం కృత్యైవం దేశికోత్తమః ॥ ౫౦

స్నాపయేదిష్ట కాః పూర్వం స్థాపయేత్కలశాన్నవ ।

వ్రహ్మపీఠ సునిహితే మధ్యే చైవాష్టదిక్షు చ ॥ ౫౧

మధ్యమే కలశేనపిః ప్రాచ్యే క్షీరం వినిక్షిపేత్ ।

ఆగ్నేయే దధి యమ్యే తు గుడం వైరృతదిశ్యపి ॥ ౫౨

౧ ఆయామే చెష్టకచితే. ౨ పరిపూర్ణాన్య. ౩ తత్రేష్టకాధివాసార్థం.

పశ్చుగవ్యం ఫలరసం వారుణే మాతరిశ్వని ।
గన్ధవారి తథా సామ్యే లాహతోయం శివే మధు ॥ ౫౩
విన్యస్య సవవస్త్రేణ వేష్టయిత్వా సమచయేత్ ।

❖ ఇష్ట కా స్తు ప మ్ . ❖

స్థాపయిత్వేష్టకాః పీఠే స్నాపయేత్కలశైః క్రమాత్ ॥ ౫౪
పయోఘృతేన సామ్నాగ్రే స్నాపయేత్పయసా తతః ।
స్నాపయేదిశ్శుతోయేన మధువాతేతిమస్త్రీతః ॥ ౫౫
ఫలినీత్యనువాకేన స్నాపయేత్ఫలవారిణా ।
హిరణ్యగభామస్త్రేణ స్నాపయేత్లోహవారిణా ॥ ౫౬
దధిక్రాణ్డేతియజుషా దధ్నా సంస్నాపయేత్తతః ।
స్నాపయేత్పశ్చుగవ్యేన పశ్చువారుణికేత్య తః ॥ ౫౭
గన్ధద్వారేతి మస్త్రేణ స్నాపయేద్గన్ధవారిణా ।
మధువాతేతిమస్త్రేణ మధుస్నానం సమాచరేత్ ॥ ౫౮
౧ ఘృతసామ్యేతి సామ్నా నై ఘృతేన స్నాపయేత్తతః ।
ఏకైకం సవవస్త్రేణ దభాయుక్తేన వేష్టయేత్ ॥ ౫౯
పరిగృహ్యేష్టకాన్సవాశ్శయనోపరి నిషీపేత్ ।

❖ అధి వా సా ధ యా మః . ❖

తోరణం ద్వారకుమ్భాంశ్చ ధ్వజాంశ్చ పరిపూరయేత్ ॥ ౬౦
ఏష్టయో మధ్యమే కుమ్భే పరిమాత్మా చతుర్ముఖ ।
అష్టాస్పద్యేషు కుమ్భేషు విష్ణావదీనష్ట పూజయేత్ ॥ ౬౧
నివేదయేన్మహాకుమ్భే పాయసం వా గుడోదనమ్ ।
పూర్వస్యాముత్తరస్యాం వా దిశి కుణ్డాకప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౨

౧ ఘృతస్నాతేతి,

స్థణ్ణై వాగ్నిమాసీయ జహుయా తస్మిదాదిభిః ।
 సమిదాజ్య తిలం పుష్పం పృథగఙ్ఘ్రోత్తరం శతమ్ ॥ ౬౩
 జహుయాన్మూలమన్త్రేణ సూక్తేన చ చరుం పునః ।
 స్పృశయేదిష్టకాస్సవాన్సమ్పాతాజ్యేన దేశికః ॥ ౬౪
 హేమసూత్రైః ప్రతిసరై ర్మన్త్ర మన్త్రేణ బన్ధయేత్ ।
 విభవానుగృణై వాన్వైః కాపాన్సరజతాదిభిః ॥ ౬౫
 స్వప్నాధిపతిమన్త్రేణ జహుయాత్సపిషా శతమ్ ।

❀ స్వప్న ప రీ టా . ❀

స్వప్నార్థం గురుణా సార్థం యజమానస్తు సంవిశేత్ ॥ ౬౬
 దుస్స్వప్నదశాన జహ్యాన్నిమాణం తస్య సద్మనః ।
 స్వప్నై శుభే తు సదనం ప్రారభేతావిలమ్బితమ్ ॥ ౬౭
 శ్వోభూతే శోభన లగ్నై స్థాపయిత్వేష్టకా గురుః ।
 ప్రావేశయెచ్చ ప్రాసాదమిష్టకాస్తాస్సుపూజితాః ॥ ౬౮

❀ ఇష్ట కా నాం స మ్భార స్థానమ్ . ❀

శ్రీప్రస్య ద్వారదేశస్య దక్షిణ దేశకొత్తమః ।
 పాదమూలాదధస్తాత్తాః క్షిపెత్తూయాది ఘోషయేత్ ॥ ౬౯
 స్వస్తికం వాచయిత్వా తు బ్రాహ్మణాన్ ధనతోషితాన్ ।

❀ దేవమనుష్యాలయయోరిష్టకాన్యాసే విశేషః . ❀

ప్రాదక్షిణ్యేపి చెంద్రాదిసోమాంతం దేవ ౨ సద్మని ॥ ౭౦
 మమష్యాణాం తు మధ్యాంతం మూఃమన్త్రేణ దైవతే ।
 నిదధ్యాదిష్టకా ధామ్ని నూనుషాణాం నికేతన ॥ ౭౧

శ్రీసూక్తేనైష్టకాధానం దేవీనామధిదేవతా ।

ఇష్టకానాం చతుర్మాతీః పంచమూర్తిస్తు మానుషే ॥ ౭౨
యామ్యవారుణయో మూలమగ్రమింద్రధనశయోః ।

❖ ఉ పా న ద్వై ష మ్య హా నిః . ❖

ఇష్టకానాం భవే ౧ న్నాస్యసే ఉపానద్విషమం భవేత్ ॥ ౭౩
కృతే చెన్మోహతో ౨ జ్ఞానాద్వైషమ్యభయకారణమ్ ।
తస్మాదుపానత్సద్భవీరిష్టకాః స్రగ్ధమం క్షిపేత్ ॥ ౭౪

❖ శ్వ భ్ర పూ రి త జ లా వ త ఁ ప రీ టా . ❖

ఆదిదైవం సమభ్యుచ్య శ్వభ్రం తోమేన పూరయేత్ ।
రత్నైర్ధాన్వైశ్చలోహైశ్చ కుసుమైశ్చ పృథశ్విధైః ॥ ౭౫
పూరితే సుభృశం శ్వభ్రే జలావతం పరీక్షయేత్ ।
శుభం ప్రదక్షిణావతం సవ్యావతమథాశుభమ్ ॥ ౭౬

❖ శ్వ భ్ర జ ల శౌ ష థా మ య జ మా నా దీ నా మ హా నిః . ❖

శ్వభ్రే వినిహితం తోయం సద్యశ్శోషం ప్రజేద్యది ॥ ౭౭
ఆరభ్యమపి తద్ధామ న సమాప్తిం సమృచ్ఛతి ।
మ్రుయతే యజమానో వా భవేద్వా రాష్ట్రోవిస్తవః ॥ ౭౮
నిమిత్తైవ్యశుభైస్సేవం శుభేషు తు శుభం భవేత్ ।

❖ మ న స్తు ష్టైః కా య క ర త్వ మ్ . ❖

దేశికస్య మనస్తుష్టిస్సవసమ్పత్కరీ సదా ॥ ౭౯
విపత్కరీ వితుష్టిస్సాన్యద్రథకారస్య ౨ నైతథా ।

❀ దునిమిత్రైషు శాన్తిః సామామాదిః . ❀

దునిమిత్రైషు సర్వేషు శాన్తిర్నశ్యం జహుయాన్గరుః ॥ ౧౦

బ్రాహ్మణాన్ఘోజయేద్దద్యాత్సువణం శక్త్యపేక్షయా ।

ఉత్పలస్యారవిష్టస్య కన్దం గతే వినిక్షిపేత్ ॥ ౧౧

పుణ్యతీర్థస్య ౧ శాలెయకేచారస్య చ మృత్స్నయా ।

మూలమస్త్రీణ తద్గతం పూరయేచ్ఛాదయేచ్ఛ తత్ ॥ ౧౨

❀ ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్ ॥ ❀

ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్ ౨ నిష్కాన్వితాం నృపః ।

అన్యేషామపి సర్వేషాం దశనిష్కావరా భవేత్ ॥ ౧౩

ఆరమ్భణేష్టకా ప్యేవం తాస్సంస్థాప్య యథాపురమ్ ।

శాన్తిర్నశ్యం జహుయాద్భ్రహ్మ విమానం కారయే ౩ ద్భుధః ౧౪

❀ దేవాగారనిర్మాణే ఫలమ్ . ❀

దేవాగారం కరోమితి సజ్కుల్పాదేవ కేవలాత్ ।

సద్యఃకాయగతం పాపం నశ్యేజ్జన్మశతాజితమ్ ॥ ౧౫

ఆరభ్య మద్దిరం మత్యోన సమాప్యమృతో యది ।

సమాప్తస్యాపి గౌహస్య ఫలం పూణం సమశ్నుతే ॥ ౧౬

తస్మాద్విత్తానుసారేణ కురూద్విష్ణ్వాలయం ౪ ప్రభుః ।

యావదిష్టకయా ధామ తావతో వత్సరా బహూ ॥ ౧౭

కతా ౧ వసతి భూయోఽపి నాకప్యస్మై సుసత్కృతః ।

❀ దేవాలయాపకారిణాం దణ్డః . ❀

అపహరైఽపి నరకే పచ్యతే సర్వకాలికమ్ ॥

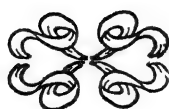
౧౮

లీలయా లిఖితం భూమా ప్రాసాదం మణ్డపం తథా ।
 మాజయేన్మూఢదీప్తోరం సరికం యాత్యసంశయః ॥ ౮౯
 తస్మాన్న చాలయేద్ధామ కల్పితం కమలాసన ।

❀ దేవాలయాథముపకునకతాం పరమపదావాప్తిః . ❀

ఉపకువన్తి యే మత్యో మనోవాక్కాయకమభిః । ౯౦
 తెఽపి యాన్తి పదం విష్ణోః పునరావృత్తివజితమ్ ।

ఇది శ్రీపాశ్చరాత్ర మహాపనిషది పాద్య సంహితాయాం
 క్రియాపాదే ప్రథమెష్టకావిధినామ
 పంచమోఽధ్యాయః .

షష్ఠోఽధ్యాయః

గర్భాన్యాసవిధిః.

శ్రీగర్భవాక్ —

౧ గర్భాన్యాసవిధిం బ్రహ్మ వక్ష్యామి శ్రూయతామసా ।
 గృహ్ణీయాన్మృత్తికాం పూవం స్థానేషు దశసుకృమాత్ ॥ ౧
 తైలే హృదే పుణ్యతీర్థే వర్షికే ౨ కకటాశయే ।
 నద్యాం వృషవిషాణాగౌ దన్తిదన్తే పయోనిధౌ ॥ ౨
 హలే చైతేషు సమ్భూతా ప్రశస్తా మృత్తికా ౩ తతః ।
 కుముదస్యారవిద్వస్య కశేరూత్పలమోస్తథా ॥ ౩
 నీలాత్పలస్య పక్షౌతాన్కున్దానపి సమాహరేత్ ।
 మనశ్శిలా హారీతాలమజ్జనశ్యామసీశకమ్ ॥ ౪
 సారాష్ట్రం రోచనాం చైవ గైరికం పారదం తథా ।
 ఆదాయ రథాత్మా రత్నాని పద్మినై ధూయ ౫ మౌక్తికమ్ ॥
 ౬ స్ఫటికం పుష్కకం శఙ్ఖం ఎద్మరాగం తథా వరమ్ ।
 చంద్రికాంతం ౭ మహానీలం నవై తాని సమాహరేత్ ॥ ౬
 శాలినీవారకంశ్చ ప్రియఙ్గుతిలమాషకాః ।
 ముద్గాంశ్చ యవవేణూంశ్చ గృహ్ణీయాన్నవధాన్యకమ్ ॥ ౭
 హిరణ్యం రజతం తామ్రమాయసం తృపు సీశకమ్ ।
 సౌవణ్యం కూమరూపం చ సౌవణ్యం శఙ్ఖచక్రికమ్ ॥ ౮
 ఏతాన్ సర్వాన్ సమానీయ నిక్షిప్తద్గర్భభాజనే ।

౧ గర్భాన్యాసవిధిం. గర్భాన్యాసవిధిం. ౨ కకటాలయే. ౩ భవేత్. ౪ చాదా. ౫ రత్నకం ౬ మౌక్తికం స్ఫటికం పుష్కం. ౭ తథా నీలం.

భాజనం భాగ్యరాశౌ తు స్యస్య వస్త్రేణ వేష్టయేత్ || ౯
 గడ్డాదిభిస్సమభ్యచ్య విష్ణుగాయత్రియా తతః |
 కుణ్డే వా స్థణ్డేలే వాగ్నిం సమానీయం సమిధ్య చ || ౧౦
 సపిపా చ సమిద్భిశ్చ విష్ణుదైవత్యయా తయా |
 అష్టోత్తరశతం హుత్యా సమ్పాతాజ్యం తు సజ్గ్రహేత్ || ౧౧
 చరుణా సరసూక్తేన జుహుయాత్ పోడశాహుతీః |
 ఇంద్రాదిలొకపాలేభ్యా భువనేభ్యస్తథైవ చ || ౧౨
 వవతేభ్యస్సముద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్యస్తథైవ చ |
 వసుభ్యశ్చ మరుద్యుశ్చ ఋషిభ్యస్తదనస్తరమ్ || ౧౩
 వెదేభ్యస్సవశాస్త్రేభ్యః పురాణేభ్యస్తథైవ చ |
 పాతాలేభ్యశ్చ దిగ్భ్యశ్చ నాగేభ్యస్తఃసస్తరమ్ || ౧౪
 గణేభ్యస్సవ భూతేభ్యో ౨ సరేద్రేభ్యస్తథైవ చ |
 గృహేభ్యశ్చైవ సవేభ్యస్సాహుస్తం జుహుయాత్ప్రథక్ ||
 తిలాజ్యమిశ్రిచరుణా జుహుయాత్తైభ్య ఏవ చ |
 సంపాతాజ్యం సమానీయ నిషిచ్ఛేద్గభాభాజనే || ౧౬

❀ నిశాయామెవ గభాన్యాసః . ❀

నిశాయామెవ కువీత గభాన్య స్యసనం గురుః |
 సుముహూతే సునక్షత్రసుపక్షరణైర్యుతే || ౧౭
 శ్రద్ధభేయాది ౩ ఘోషేశ్చ సహమగ్ధలపాతకైః |
 ద్విజేంద్రవేదఘోషేశ్చ ఆస్థాట్యైర్వలితైరపి || ౧౮
 ఆదాయ భాజనం పశ్చాద్దైవాగారం పృథగ్గీణమ్ |
 గత్వా గభాగృహం సమ్యగ్బ్రహ్మణై స్సహ సంవిశేత్ || ౧౯

౧ ద్వారస్య దక్షిణే పార్శ్వే ప్రారభ్యం పాదపార్శ్వతః ।

❖ దేవాదిభేదేన గర్భాన్యాసస్థాననిర్దేశః . ❖

దేవానాం పట్టికాయాం తు గర్భాన్యాసః ప్రశస్యతే ॥ ౨౦

విప్రాణాం పట్టికాధస్తాన్నపాణాం కుముదోపరి ।

వైశ్యానాం ౨ కుముదే చైవ శూద్రాణాం జగతోపరి ॥ ౨౧

❖ నీచోచ్చాదివ్యత్యాసే అనిష్టఫలమ్ . ❖

నీచే దుఃఖం భవేన్నిత్యముచ్చితే ద్రివ్యనాశనమ్ ॥ ౨౨

౩ స్థానభ్రంశకరం ద్వారే భవత్యేవ న సంశయః ।

తస్మాద్యత్నైన కర్తవ్యం సుగుప్తం భీత్తిమధ్యతః ॥ ౨౩

❖ గర్భాన్యాసమం ఖాషావిధిః . ❖

మజ్జాపాం ముఖ్యలొహేన కృత్వా తాలప్రమాణతః ।

నవగతః సమాయుక్తం విధానేన సమన్వితమ్ ॥ ౨౪

దారుజం తదభావే స్యాద్గతావరణసంయుతమ్ ।

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు పఞ్చగవ్యేన శోధయేత్ ॥ ౨౫

❖ ధ్యానప్రకారః . ❖

ధ్యానస్థామణ్యం సవం సాద్రిద్వీపసముద్రకమ్ ।

దిగ్గజౌ ౪ త్రమ్భితం శైషఫణీవ్రీఖిరస్థితమ్ ॥ ౨౬

మనస్మావేశ్య వసుధాం ద్విహస్తాం శ్యామలాం శుభామ్ ।

అకల్పితామృతస్నాతామాదధ్యాద్గర్భా ౫ సంపదమ్ ॥ ౨౭

అత్మానం కేశవం ధ్యాత్వా సర్వాభరణ భూషితమ్ ।

౧ దేవస్య, ౨ కుముదాధస్తాత్. ౩ స్థానభ్రంశోఽనచార తు. ౪ త్రమ్భితం
చైషఫణీవ్రీఖిరస్థితం. ౫ సంయుతమ్.

❀ మృద్ధాత్వా దీనాం న్యాసస్థానం . ❀

మృదంగృహీత్వా సాముద్రీం పరికుర్యాత్ప్రదక్షిణమ్ || ౨౮
 సావతీం పూర్వతో స్యస్యేత్తీర్థజాం దక్షిణే తథా |
 సదీజాం పశ్చిమే భాగే హృదజాముత్తరే తథా || ౨౯
 కులీరమృదమాగ్నేయ్యాం నైరృతే వాల్మీకిం మృదమ్ |
 హలజాం దిశి మారుత్యామైశాన్యాం హస్తిదస్తజామ్ || ౩౦
 వృషభస్య విషాణస్థాం బ్రహ్మస్థానే నివేశయేత్ |
 కన్దమాత్పలమైద్రో స్యాద్యమదిశ్యథ కౌముదమ్ || ౩౧
 నేలొత్పలం పృథీచీనే కాశేరవముదగ్గి |
 బ్రహ్మస్థానే భవేత్పాద్యం తతో ధాతున్వినిక్షిపేత్ || ౩౨
 పుష్కలం మసశ్శిలాం యామ్యే హరితాలం చ వారుణే |
 లిఙ్గానం ధనదాశాయామాగ్నేయ్యాం దిశి సీసకమ్ || ౩౩
 సౌరాష్ట్రం నైరృతే భాగే ౧ వాయవీయే తు రోచనాం |
 ఈశానే గైరికం మధ్యే పారదం బ్రహ్మణః పదే || ౩౪
 వజ్రం పూర్వే భవేద్యామ్యే ౨ నైడూర్యం పశ్చిమే మణిః |
 కాబేరే పుష్యకం భాగే స్ఫటికం జ్వలనై భవేత్ || ౩౫
 నైరృతే మాక్లికం వాయూ చంద్రీకాస్తశిలా తథా |
 మాహేష్వరే మహానీలం పద్మరాగం తు మధ్యమై || ౩౬
 శాలిబీజం భవేత్పాచ్ఛ్యాం నీవారం దక్షిణే తథా |
 కఙ్గం పృథీచ్ఛ్యాం ధనదే ప్రియఙ్గం ౩ జ్వలనే తథా || ౩౭
 మాఘే నైరృతభాగే స్యాత్తిలౌ ముద్గస్తు మారుతే |

౧ వాయవ్యే రోచనా మతా. ౨ ప్రవాలం యామ్యే నైడూర్యం. ౩ అనలే పశ్చిమే దిశి.

ఐశానే ౧ వెణుధాన్యం స్యాద్యవం స్యాద్భృహ్మణః పదే || ౩౮
 హిరణ్యం పూర్వదిగ్భాగే దక్షిణే రజతం భవేత్ |
 పశ్చిమే తామ్రమాధాయ నిక్షిపేదుదగాయనమ్ || ౩౯
 ఆగ్నేయే త్రీపు రాక్షస్యాం కాంస్యం మారుతదిశ్యపి |
 సౌవణ్యం కూర్మమైశాన్యాం ౨ దరదం హేమనిమిత్తమ్ ||
 చక్రం జమ్బూనదం మధ్యే విన్యసేస్మూలవిద్యయా |

❖ భూ దే వ తా ధ్యా న మ స్త్రీ : . ❖

మహీం దేవీం తతో ధ్యాత్వా మస్త్రీమేతముదీరయేత్ || ౪౦
 సర్వభూతధరే కా నై పవత స్తనమణ్డితే |
 సముద్రీపరిధానీయే దేవి గర్భం సమాశ్రియ || ౪౧

❖ శ్వ భ్ర పూ ర ణ వి ధి : . ❖

ఏవముక్త్వా తతశ్శ్వభ్రం గొమూత్రేణ పరిప్లుతమ్ ||
 ఆచ్ఛాదయేద్విధానేన సుధయా దాధ్యమాచరేత్ || ౪౩

❖ గు రు ద క్షి ñా . ❖

గురవే దక్షిణాం దద్యాత్పూర్వోక్తద్రవ్యసంఖ్యయా |

❖ గ భ = ర ట్టా . ❖

రట్టాం సమస్తతః కురూర్దగభస్య ౩ స్థలనం యది || ౪౪
 ప్రియశ్చిత్తం తతః కురూర్ద్దునిమిత్తే చ పూర్వవత్ |

❖ గ భ = న్యాసం వినాగ్రామ ప్రిసాదాదికరణే దోషః . ❖

అకృత్వా గభవిన్యాసం గ్రామం ప్రిసాదమేవ వా || ౪౫

యది కురూత్త్తయం యాయాదచిరాద్వాస్తు ధామ వా ।
తద్ధామ వాస్తునోహేమాన్నా గభమాదా సమాచరేత్ ॥ ౪౬

❀ ధా మ్నుః ఆ యా మ ని స్తార వి ధిః . ❀

ధామైకహస్తమపరం శతహస్తం పరం స్మృతమ్ ।
ఏకభూమ్యపరం ధామ పరం ద్వాదశభూమికమ్ ॥ ౪౭
విస్తారాద్విగుణోత్సేధముత్సేధానుగుణం తలమ్ ।
౧ విత్తానురోధం చోచ్చాయః కతవ్యః కమలాసన ॥ ౪౮

❀ ఏ కా ది ద్వా ద శ త లె షు దే వ స్య శ య నా ది వి ధిః . ❀

సృష్టుదేవస్య శయనమాదిభూమా విధీయతే ।
ఆసనం శ్రీధరాయుక్తం ద్వితీయే తు తల భవేత్ ॥ ౪౯
౨ స్థానం తథా తృతీయే స్యాచ్ఛతుర్థే యానమిష్యతే ।
పంచమే యోగశయనం షష్టే భోగాసనం భవేత్ ॥ ౫౦
యోగస్థితిస్సప్తమే స్యాదష్టమే తాక్ష్యవాహనమ్ ।
నవమే భాగశయనం ౧ భోగాస్సృ దశమే భవేత్ ॥ ౫౧
స్థితిరేకాదశే భాక్తుం ద్వాదశే విశ్వరూపవాన్ ।

ఇతి శ్రీపాంచురాతే మహావనిషది పాద్మసంహితాయాం

కీర్యాపాదే గభాన్యాసవిధానం నామ

ష ష్ఠో ౭ ధ్యాయః .

౧ చిత్తానుకూలం చోత్సేధం. చిత్తానుకూలం చోచ్చాయమ్.

౨ స్థానం. ౧ భోగస్య.

సప్తమో ౭ ధ్యాయః.

అధిష్ఠానవిధిః.

శ్రీ భగవాన్ —

❀ ఉపవీరం ❀

అధస్తాదుపవీరం స్యాదధిష్ఠానస్య ధారకమ్ ।
 శౌభాగం రక్షణార్థం చ సముచ్చాయార్థమేవ వా ॥ ౧
 అధిష్ఠానసమోత్సేధమధ్యం వా స్యాత్ప్రసాదకమ్ ।
 పాదాంశం వా క్రిభాగం వా సాధాంశం వా సపాదకమ్ ॥ ౨
 ద్విగుణం త్రిగుణం వాపి కతవ్యముపవీరకమ్ ।
 ఉత్సేధం దశధా కృత్వా భాగైస్తేకేన వధనాత్ ॥ ౩
 ౧ పశ్చిమాంశమధిష్ఠానం ధామ్నా బాహ్యే తు నిగమః ।
 దణ్డం వా సాధ్యదణ్డం వా ద్విదణ్డం వా త్రిదణ్డకమ్ ॥ ౪
 అధిష్ఠానం జగత్యా వా సమస్తాత్పదబాహ్యకమ్ ।

❀ వెదీభద్రాదిభేదః ❀

వేదీభద్రం పృథీభద్రం సుభద్రం చ త్రిధామతమ్ ॥ ౫

❀ వెదిభద్రం ❀

ఉచ్చాయే భానుభాగే తు ద్వ్యంశే సోపానమీరితమ్ ।
 పద్మమంశం తదూర్ధ్వార్థం క్షేపణం పాశ్చభాగికమ్ ॥ ౬
 గ్రీవమధ్యేన కమ్పం స్యాద్భాగైకేనామ్బుజం భవేత్ ।
 శేషాంశం వాజనం కంప ౨ మస్తాంశ ముపవీరకమ్ ॥ ౭

౧ పశ్చిమాంశం తదధిష్ఠానం పశ్చాద్భాగైశ్చ. పశ్చాత్తామధిష్ఠానమ్.
 ౨ మస్తాంశం.

షడంగం వా విధాతవ్యమూ ౧ ధావ్ ధస్తాద్భుజాన్వితమ్ |
వేదిభద్రం ద్విధా ప్రోక్తం సవహమ్యేషు యోగ్యకమ్ || ౮

❀ ప్ర తీ భ ద్రం ❀

౨ అనీద్యక్చ శివాంశైస్తు భానుభాగాంశకాంశకైః |
౩ త్ర్యంశై కాంశైకభాగే తు ద్వాభ్యామంశేన యోజయేత్ ||
౪ జగతో వాజనాంతం తు తుక్లే త్రిసవభాగకే |
పాదుకం పఙ్కజం ౫ కమ్పం పీఠముత్తరమమ్బుజమ్ || ౧౦
కపాతపాలికాంతాది ప్రతివాజనముచ్యతే |
ప్రతిభద్రమిదం నామ్నా సవాలజ్కారసంయుతమ్ || ౧౧
యుగ్మచాక్షాంశకాంశైస్తు ద్వై కాష్టాంశాంశకాంశకైః |
త్ర్యంశకేనాంశకై ద్వాభ్యామేకే నై వాత్ర యోజయేత్ ||
పాదుకాం పఙ్కజం చై వ మాలిజ్ఞాంతరితం తథా |
ప్రత్యూర్ధ్వే వాజనం కణ్ఠ ౬ ముత్తరాంతం కపోతకమ్ | ౧౩
అలిజ్ఞాంతరితం చోర్ధ్వే ప్రతిశ్చైవోర్ధ్వే వాజనమ్ |
ద్వివిధం ప్రతిభద్రం స్యాదేకభాగాదికం తతః || ౧౪

❀ సు భ ద్రిం ❀

త్రిసంతాశే తదుత్పేధ ద్వాభ్యాం జన్మ తథామ్బుజమ్ |
అధేన కణ్ఠమధేన పద్మం ద్వ్యంశేన వాజనమ్ || ౧౫
౭ అధేనాధేన తథా కమ్పం ౮ కణ్ఠమప్తాజ్ఞమీరితమ్ |
అంశేనోత్తరమధేన పద్మం చోపాసహం త్రిభిః || ౧౬

౧ మూర్ధ్వే ౭ ధస్తాంబుజం వినా. ౨ అగ్నినీద్యక్చివాంశై. ౩ అంశై నైవాంశ
౪ కణ. ౬ ముత్తరాంబు. ౭ అధేనాంబు. ౮ కంప.

భాగాధకమూర్ధ్వకమ్పం స్యాదేతన్నామ్నా సుభద్రకమ్ ।
 జన్మద్వ్యంశం త్రియంశేన పద్మమంశేన కన్ధరమ్ ॥ ౧౭
 ద్వ్యాభ్యాం వాజనమే ౧ కే నకమ్పమష్టాంశకై గౌలమ్ ।
 అంశేన కమ్పకం ద్వ్యాభ్యాం వాజనం కమ్పమంశకమ్ ॥ ౧౮
 సుభద్రం ద్వివిధం పోక్తం సర్వాంజ్ఞానసంయుతమ్ ।
 సింహేభమకరై వ్యాకృతై ౨ భూతాద్యై రప్యలంకృతమ్ ॥
 పృథివక్త్రం ఝషాస్యం స్యా ౩ ద్బాలేనారూఢమస్తకమ్ ।
 అపిఠానాపిఠే హమ్యే సర్వత్ర పరికల్పయేత్ ॥ ౨౦
 అజ్గమజ్గం పృథి పృజ్ఞైవృధిహీనం తథాచ్యతే ।
 ౪ తద్ధామ సూకరం నామ యుక్తీయాదుపవీతకే ॥ ౨౧

❀ ఉ ప వీ ర వి ధి శే ష : ❀

మూర్తాధిష్ఠాన తుజాచ్చ ద్విగుణం వా సమం భవేత్ ।
 సాధకం వాధకం త్రిభాగం చ కుర్యాదత్రోపవీతకమ్ ॥ ౨౨
 సప్రత్యజ్గం సమం చాధకం వాజనం తదిదం భవేత్ ।
 ఉపవీతమిదం పోక్తం సమాసాత్కమలాసన ॥ ౨౩

❀ అ ధి ష్ఠా న మ్ ❀

అధిష్ఠానమథో వత్సే దేవాగారస్య సిద్ధయే ।
 స్తమ్భాయామం త్రిభాగై కమధిష్ఠానం ప్రమాణతః ॥ ౨౪
 స్తమ్భాయామాష్టభాగై కం ప్రభాధిష్ఠానకమ్పకమ్ ।
 పదాయామం తలొత్సేధం సమధిష్ఠానకోత్తమమ్ ॥ ౨౫

విత్స్తిన్యూనకం వాపి అథవాపి వడజ్జులమ్ ।
 ఏవం తిథా విభజ్యంతై ప్రభాధిష్ఠానకమ్మకమ్ ॥ ౨౬
 తదూర్ధ్వః వాప్తభాగైకం రాగాధిష్ఠానకమ్మకమ్ ।
 ఉపానవగాఢిష్ఠానం ముపాన మిహ పత్యతే ॥ ౨౭

❀ దావ్యదశాక్షాని ❀

ఉపానం జగతీ ౨ పద్మకణ్ఠం కమ్మం చ పట్టికా ।
 ౩ నిద్రికాపద్మకూపేతం స్కన్ధమస్తరితం భవేత్ ॥ ౨౮
 ఇత్యేవం దావ్యదశాక్షాని ౪ అధిష్ఠానాని కల్పయేత్ ।

❀ పాదబంధప్రతీబద్ధే ❀

పాదబంధం ప్రతీబంధం ద్వివిధం యోనిమూలకమ్ ॥ ౨౯
 పాదానాం బంధనత్వాచ్చ పాదబంధ నమిష్యతే ।
 ౫ వృతేన ప్రతిబంధీయా త్ప్రతిబంధనమిష్యతే ॥ ౩౦
 ఛేద్యం తత్పాదబంధం స్యాదచ్ఛేద్యం ప్రతిబంధనమ్ ।
 తదజ్ఞం పరితశ్చేద్యమధఃచ్ఛేద్యం న కారయేత్ ॥ ౩౧
 అజ్ఞచ్ఛేద్యం శుభం పోక్తం ౬ అధః ఛేద్యం యశస్కరమ్ ।
 హూమస్తత్పాదబంధం స్యాత్ప్రతీస్తమ్భం ప్రతికిరీమా ॥ ౩౨
 ప్రతిబంధమధిష్ఠానం ఛేద్యమానం న కారయేత్ ।
 యది కుయాః ల్లభేద్దోషానేకవృద్ధికులక్షయమ్ । ౩౩
 ప్రాకారగోపురద్వారం స్యాదధిష్ఠానఛేదనమ్ ।
 ఏవం మాగఃవిధం శస్త్రం కారయే ౭ దావ్యస్తాశాస్త్రతః ॥ ౩౪

౧ ముచ్చాఢియ. ౨ పవీః. ౩ నిమ్మకం. ౪ అధిష్ఠానాది కల్పయేత్.
 ౫ ప్లతే సత్ప్రీతి బద్ధిత్వా త్పాదబంధమీతిష్మతే. ౬ మధ్య. ౭ చాచ్చస్త్రమాగఃతః.

❀ ఉపాసవిస్తారః ❀

౧ ఉపాస విస్తృతం తచ్చ ఉతుదక్షణం త్రిదణ్డకమ్ ।
 ద్విదణ్డం చైకదణ్డం చ ౨ సాధాధ్యక్షం పాదబాహ్యతః ॥ ౩౫
 ఏవం పంచ ౩ విధాకారముపాసం హేమామ నిగమమ్ ।
 దణ్డం చైవ ౪ ద్విదణ్డం చ ౫ అధ్యక్షం చ త్రిపాదకమ్ ॥
 తచ్చాధ్యక్షం దణ్డమానం వా హేమామాయాం ౬ చైవ మానతః
 ప్రకృతేరుపరిసం యద్ధోమాయామం చ మానతః ॥ ౩౬
 విమానాధార ౭ హేమామాయాం బహుల స్తమ్భముచ్ఛ్రియమ్
 తావన్నానావగాఢం చ యోజయేత్తత్ర పద్మజ ॥ ౩౭
 జన్మభూమ్యాస్త్యధిష్ఠానం తత్రాదౌ కారయేద్బుధః ।
 దేవానాం చాప్యధిష్ఠానం చత్వారింశత్తు తద్భవేత్ ॥ ౩౮
 అధిష్ఠానం తు కతకవ్యం వస్తుభిశ్చ శిలాదిభిః ।

❀ పద్మబద్ధాద్యధిష్ఠానమ్ ❀

పద్మబద్ధాద్యధిష్ఠానం వక్ష్యేఽలక్ష్యకర పూర్వకమ్ ॥
 ౧ తత్పద్మపత్రచిత్రైర్వా సభాధిష్ఠానకోత్తమమ్ ।
 విత్తస్థిన్యూనకం వాపి హీనం వాపి పడఙ్గులమ్ ॥ ౪౦
 ఏవం త్రిధా విభజ్య నై సభాధిష్ఠాన కమ్పకమ్ ।
 తదూర్ధ్వ చాష్టభాగైక ప్రభాధిష్ఠాన కమ్పకమ్ ॥ ౪౧
 సవాధిష్ఠానముచ్ఛ్రియ మధిష్ఠానాది కల్పయేత్ ।
 ౨ పాదస్యాధ్యక్ష ముఖోత్సేధ మధిష్ఠానం తు షోడశ ॥ ౪౨
 ఉపాసస్యాధ్యక్షముత్సేధం పద్మాచ్చ చతుర్వికశరమ్ ।

౧ ఉపాసనం తత్ప్రవృత్తిః. ౨ సాధ్యధ్యక్షం. ౩ విధం తారముపాసం హోమవిష్కీర్య. ౪ ద్విదణ్డాధ్యక్షం. ౫ అధ్యక్షం. ౬ బహులం స్మృతమ్. ౭ మానాయమ్. ౮ తత్పద్మరచితా ఆధిష్ఠానాని కల్పయేత్. ౯ పాదస్యాధ్యక్షమధిష్ఠానం విభజ్యాశ్చ.

౧ ఆధారం పట్టికస్యాంశం శేషం పద్మకముచ్చయమ్ ౪౪
 ద్వ్యధాణంశం మధ్యకుమ్భం ౨ స్యాదేకాధాణం చోధ్వమ్
 పద్మకమ్ ।

స్కంధాంతరం ద్విభాగే తు ప్రథమాద్వ్యంశభిన్నకమ్ ॥ ౪౫

ప్రతివాజనమేకాంశం పద్మబంధమితి స్మృతం ।

యస్యాధిష్ఠానముత్సేధం పశ్చాదశవిభాగికమ్ ॥ ౪౬

ప్రథమశ్చైకభాగస్తు పశ్చాంతం జగతీభవేత్ ।

౩ కుముదం తచ్చతుర్థాంశం స్కంధం తద్వ్యంశమంశకమ్ ॥

౪ ద్వ్యంశం చ ప్రతిరుత్సేధం వా జనం చైకభాగికమ్ ।

ప్రతిబంధమిదం నామ్నా కీర్తితం కమలౌద్భవ ॥ ౪౭

యస్యాధిష్ఠానముత్సేధం త్రయోవింశతిభాగికమ్ ॥

ద్వ్యధాణం తదుపధానోచ్చం పశ్చాదాణం జగతీ భవేత్ ॥ ౪౮

పశ్చాంతం కుముదౌత్సేధం ఏకాంశోపరిపట్టికా ।

త్ర్యంశకం గ్రీవముత్సేధం కమ్పం ౫ నిద్రా ద్వియంశకమ్ ॥

కపోతసదనం నామ్నా సదనేషు సుపూజితమ్ ।

ఉపోపానం తు భాగేన జగతీ సప్త భాగికమ్ ॥ ౫౧

౬ వప్రికం తు షడంశం స్యాద్వేత్రిం పాదాధికాంశకమ్ ।

తద్దైవాంతరితోత్సేధం ద్వ్యంశాధాణం ప్రతిరుచ్చయః ॥ ౫౨

ప్రతివాజనమేకాంశం భాగై విశతిభిర్యుతమ్ ।

౭ ప్రతీముఖం కారిభూతం నాగవక్త్రసమాయతమ్ ॥ ౫౩

ప్రతిబంధమిదం నామ్నా సవ ౮ భూతేషు యోగ్యకమ్ ।

౧ ఆధరమ్. ౨ స్యాదేకాంశమ్. ౩ కుముదాధాణం చతుర్థాంశమ్.

౪ త్రియంశం ప్రత్యుత్సేధం స్యాత్. ౫ శూద్ర. ౬ పప్రంతితి. ౭ ప్రముఖం కకరీభూతమ్. ౮ దేవేషు.

ద్విభాగాభ్యాముపాసానం సప్తం శై ౧ జగతీ భవేత్ ॥ ౫౪
 ౨ వడంశైః కుముతోత్సేధం ధారావహ్రా సుశ్చక్రమ్ ।
 అలిజాస్తరితం ద్వ్యాభ్యాం తదధః చాధికం భవేత్ ॥ ౫౫
 తద్వయాధః ప్రతిముఖం సర్వావయవశోభితమ్ ।
 సింహేశ్వ మకరై వాన్యై వల్లిప త్రైరలబ్ధతమ్ ॥ ౫౬
 ౩ ప్రముఖం మకరాస్యం స్యాన్మకరధ్వజసంయుతమ్ ।
 మకరాస్యేభనిష్కాస్తం వ్యాలవిద్యాధరీగణాః ॥ ౫౭
 శైమాంశం వాజనోపేతం కేసరాగ్రసమన్వితమ్ ।
 ఏకవింశతిభాగై కయుక్తం నానాప్రతికృతమ్ ॥ ౫౮
 ౪ అథోత్సేధ మధిష్ఠానం పంచదశవిభాగికమ్ ।
 జన్మస్యాధఃవిభాగేన ౫ జగతీశ్వతురంశకమ్ : ॥ ౫౯
 ౬ సౌక్ష్మదృవేదిబద్ధేన యుక్తం కుమ్భం త్రియంశకమ్ ।
 పద్మబద్ధేన తస్యోద్ధ్వై త్రిసాదేనోద్ధ్వైపట్టికా ॥ ౬౦
 ౭ తక్షణ పట్టికోత్సేధం ద్వ్యంశాభ్యాం ప్రతిరుచ్ఛ్రియః ।
 అధేన వాజనం కుర్యాత్ ౮ దధత్ పట్టాధఃభాగికమ్ ॥ ౬౧
 పద్మబద్ధమిదం నాన్నా దేవానాం మభయం పరమ్ ।
 యదధిష్ఠానమానం హి భవేద్వావింశతి క్రిమాత్ ॥ ౬౨
 అంశేన పట్టికాం కుర్యాద్ద్వ్యంశేనై వామ్బుజం భవేత్ ।
 ౧౦ తదంశేనోద్ధ్వై పట్టం స్యాద్దడంశై జగతీ భవేత్ ॥ ౬౩
 చతుర్ధకం కుముదోత్సేధం తస్యోద్ధ్వై కాంశపట్టికా ।

౧ వింశతిభాగే. ౨ వడంశైః. ౩ ప్రముఖ మకరం నా. ౪ అష్టోత్సేధ-అష్టోత్సేధ. ౫ జగతీం చ రసాంశకమ్. ౬ లక్ష్యంచ చెదిబద్ధేన. ౭ తక్షణవాస్తవోత్సేధమ్. ౮ దగ్గిపట్టాధః. ౯ మహాకమ్ సూర్యణం. ౧౦ అంశేనైవోద్ధ్వై.

క్రిష్ణస్వాత్త్రిభిరంశేన అధేనోపరిపట్టికా ॥ ౬౪
 అధేనోధావ్ముజం కుర్యాన్మహాపట్టం త్రియంశకమ్ ।
 అధేనోపరి పద్మం స్యాత్కమ్పమధేన కారయేత్ ॥ ౬౫
 ౧ ప్రతిబద్ధమిదం నామ్నా సవధామసు యోజయేత్ ।
 హోమస్తమ్భం ప్రతిస్తమ్భం ద్వివిధం పాదదైఘికమ్ ॥ ౬౬
 ప్రకృతేస్తు ౨ తలాదూ ధ్వో హోమస్తమ్భం ప్రకల్పయేత్ ।
 ప్రతిస్తమ్భం ప్రతీహాధ్వో ముత్తరాస్త్రః ప్రపాదకమ్ ॥ ౬౭
 ౩ పాదాయమాధామస్తేధం అధిష్ఠాప్రమాణతః ।
 వై శేషికప్రమాణం స్యాద్విశేషోత్పత్తిభాషితమ్ ॥ ౬౮
 అధిష్ఠానాస్తేధమానం షడష్ట సవభిః క్రిమాత్ ।
 రుద్రాంశైస్సూర్యభాగం స్యాద్దశ బద్ధామ్యమానతః ॥ ౬౯
 ౪ ఏకాంశేనాఙ్కసూత్రం స్యాత్సప్తమానప్రమాణతః ।
 శేషాంశం పాదదే ఘ్నం స్యాద్ద్రోవాం వా సప్తమానతః ॥ ౭౦
 దేవహమ్యోద్యధిష్ఠానే సభాయాం మట్టపేఽపి వా ।
 ౫ పశ్చివర్గాగ్రహమ్యం స్యాచ్ఛతుర్వర్గాగ్రహమ్యకమ్ ॥
 తతస్తథమ్యమానం స్యాదధిష్ఠానప్రమాణతః ।
 దేవాలయే సభాస్థాన ఆధారస్య ప్రమాణతః ॥ ౭౧
 నరావాసే స కతకవ్యం కర్తృభర్తృవినాశనమ్ ।
 పాదబద్ధం ప్రతిబద్ధం ద్వివిధం బద్ధముచ్యతే ॥ ౭౨
 ౬ సతదేవాలయే కృత్యమకృత్యం మనుజాలయే ।
 ఉపాననిష్క్రమం పోక్తం చతుర్దణ్డం త్రిదణ్డకమ్ ॥ ౭౩

౧ పప్రబద్ధ. ౨ భువోధ్వో. ౩ ఆయమాధానం తదుత్పేధమ్.
 ౪ ఏకాంశో న్యూనసూర్యం. ౫ పశ్చివర్గాగ్రహమ్యం చతుర్వర్గాగ్ర

- ౧ తిదణ్డాధః ద్విదణం చ ద్వ్యధాధః చైకముచ్యతే ।
 ఇత్యేవం హోమనిష్కాంతం దిక్సజ్ఞ్యాపాదబాహ్యతః ॥ ౭౫
 మూలపాదస్తు విస్తారః అగ్రపాదస్తు విస్తృతః ।
 తత్తత్పాదప్రమాణం స్యాత్తత్తద్వైపుల్యమానతః ॥ ౭౬
 యదుపానస్య నిష్కాంతం త్రియంశేన తు భాజయేత్ ।
 త్యక్తేకాంశం బహిస్తత్ర వప్రకాం కారయేద్బుధః ॥ ౭౭
 తద్వత్కుముదపట్నం చ తద్వద్ద్రీవస్య వెశనమ్ ।
 ద్విదణం చ తిదణ్డం చ ౨ పాదోనం సాధాదణ్డకమ్ ॥ ౭౮
 ౩ సపాదాధికదణ్డం చ దణ్డదణ్డాధః బాహులమ్ ।
 ఇత్యేవం బహుధా పోక్తమధిష్ఠానస్య లక్షణమ్ ॥ ౭౯

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహిమాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 క్రియాపాదే అధిష్ఠానవిధి నామ
 స స్తమోఽధ్యాయః.

అష్టమోఽధ్యాయః

విమానవిధిః

శ్రీభగవాన్ —

ప్రభదమధునావత్యై విమానానాం సలక్షణమ్ ।

ఆనన్త్యాత్తప్రభదానాం కిచ్చిదేవ ప్రదశ్యతే ॥

౧

విమానాని చ భిద్యంతే తలాధిష్ఠానభేదతః ।

✽ నై జయస్తకవిమానమ్ . ✽

గ్రీవా చ మస్తకం చ ద్వే వృత్తం చెద్వేజయస్తకమ్ ॥ ౨

✽ శ్రీవిశాలమ్ . ✽

మూలే మూలే యది స్థూలమగ్రేఽగ్రే సూక్ష్మమద్భుతమ్ ।

పురోభాగే మహాఘోణం త్రివిక్షు స్వల్పనాసికమ్ ॥

౩

౨ స్తూపీచతుష్కం నాసాయాం విమానే చోభయోరపి ।

వృత్తాయతవిమానం ౩ తద్వృథామాభిపూజితమ్ ॥

౪

౪ సకణకూటం ౫ శ్రీభోగం మధ్యే భద్రం తథావిధమ్ ॥

✽ పుష్పకమ్ . ✽

౬ శ్రీవిశాలమితిప్రోక్తం ౭ వన్వసౌ స్వస్తిబద్ధసమ్ ॥

౫

శ్రీకరం చతురశ్రం తు షోడశాశ్రియతం పునః ।

విమానం పుష్పకమిదం విమానేషు సుపూజితమ్ ॥

౬

❀ క స ర మ్ . ❀

భద్రేణ సహితం మధ్యే మస్తకే కణః ౧ కస్తరమ్ ।
 కోష్ఠకం భద్రీనాస్యజం సువృత్తం గలమస్తకమ్ ॥ ౭
 విమానం కేసరమిదం సర్వాలజ్కారశోభితమ్ ।

❀ సు ద శ ణ మ్ . ❀

ముఖే ముఖే ౨ సమావృత్తం శిరస్తు ద్విత్రినత్రైవత్ ॥ ౮
 సాముఖ్యం కకరీభూతం వృత్తగభాగృహాన్వితమ్ ।
 ముఖే తస్య మహాఘోణం విమానం చోభయోరపి ॥ ౯
 స్తూపీయుగ్మమయుగ్మం వా నాసికాల్పం త్రిదిక్షు చ ।
 వృత్తాయతం సువృత్తం వా నామ్నైతత్స్యా ౩ త్సు దశణమ్ ॥

❀ స వ్వి స్తి క ం . ❀

చతురశ్రమధిష్ఠానం తద్వత్కణ్ఠం చ మస్తకమ్ ।
 చతుష్కూటసమాయుక్తం చతుష్కోష్ఠసమన్వితమ్ ॥ ౧౦
 శిఖరం చ మహదిక్షు మహానాసాభిరన్వితమ్ ।
 తోరణే వేదిభద్రాద్యేనానాచిత్రైర్విచిత్రితమ్ ॥ ౧౧
 నామ్నైతత్స్వస్తికం పోక్తం విమానేషు సుపూజితమ్ ।

❀ వి పు ల సు స్థ ర మ్ . ❀

తదేవ సాస్థికం నిమ్నమున్నతం కొష్ఠకం యది ॥ ౧౩
 అస్త్యః పస్తరసంయుక్తమే తద్విపులసుద్దరమ్ ।

❀ ప వ త మ్ . ❀

అంశమంశద్వయం సత్ప్రసాదాంశం స్వాంఘ్రిభాగికమ్ ॥ ౧౪

భాగద్వయం ౧ విభక్తాజ్ఞీ ప్రస్తరగ్రీవమస్తకమ్ ।

పాదోదయే నవాంశే తు ద్వితలాదివిమానకే ॥ ౧౫

అస్తరప్రస్తరోపేతం కూటశాలాభిరన్వితమ్ ।

నానాలజ్జారసంయుక్తం నానాపాదైరలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౬

విమానం పవతం ప్రోక్తం విమానేషు సుపూజితమ్ ।

❀ మ స్త ర మ్ . ❀

తదేవ వతులం వేదికస్థరం శిఖరం ఘటమ్ ॥ ౧౭

అష్టకూటం చతుశ్శాలాయుక్తం సస్తాప్తనాసికమ్ ।

కోష్ఠకం నిగమం మధ్యే ద్వితి ౨ దణ్డన సోష్ఠకమ్ ॥ ౧౮

౩ సమగ్రీవశిరోపేతం కూటకోష్ఠ ౪ సమన్వితమ్ ।

నానాధిస్తానసంయుక్తం నానాపాదైరలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౯

చతురశ్రం సువృత్తం వా నాభిభిరవళిభిర్యుతమ్ ।

నామ్నైత ౫ స్మందరం ప్రోక్తం విమానం కమలాసన ॥ ౨౦

❀ స్వ స్తి బ స్థ మ్ . ❀

తదేవ శిఖరే సాధకాకోష్ఠకం తు చతుష్టయమ్ ।

చతురశ్రశిరోయుక్తం చతుష్కూటసమన్వితమ్ ॥ ౨౧

నానాధిస్తానసంయుక్తమనేకతలసంయుతమ్ ।

౬ నాసీభిశ్చ సహస్త్రైస్తు తదధః పాదమేవ వా ॥ ౨౨

నామ్నైతత్స్వస్తిబద్ధం స్యాన్నానావయవశోభితమ్ ।

❀ క ల్యాణ మ్ . ❀

తదేవ సౌప్తికం కోష్ఠమస్తరప్రస్తరై ర్యుతమ్ ॥ ౨౩

౧ హారాల్పం కన్ధరం నిమ్నం స వాష్పైవాల్పనాసికమ్ ।
నానాలజ్కారసంయుక్తమేతత్కల్యాణమిష్యతే ॥

౨౪

❀ పా ష్పా లం . ❀

తదేవశిఖరే సాధకోష్ఠకం రహితం తు చేత్ ।
చతునాసీసమాయుక్తమేతత్పాష్పాలమిష్యతే ॥

౨౫

❀ విష్ణు కా స్త్ర మ్ . ❀

తదేవాష్ట్రశృకం వేదిం కణ్ఠం చ శిఖరం ఘటమ్ ।
శిఖరేష్టమహానాసి నామ్నై తద్విష్ణుకాస్త్రకమ్ ॥

౨౬

❀ సు మ జ్గ ల మ్ . ❀

తదేవకూటశాలానామస్తరస్రస్తరై విఽనా ।

తచ్ఛతుభాగమధికమాయతం చతురశృకమ్ ॥

౨౭

౨ ఆయతాశృం తథా వేదిం ౩ కణం చ శిఖరం ఘటమ్ ।

స్తూపీశ్రీయసమాయుక్తమేతన్నామ్నా సుమజ్గలమ్ ॥

౨౮

❀ కా న్తా ర మ్ . ❀

తదేనాయతవృత్తం చెద్యేదికా ర జరరం శిరః ।

సవానయవసంయుక్తమేతత్ కాన్తారమిష్యతే ॥

౨౯

❀ పు ష్క ర మ్ . ❀

తారాదధాంశమధికమాయతం చతురశృకమ్ ।

ద్వ్యశ్రీయుక్తం శిరోయుక్తం నెత్రీశాలాముఖాన్వితమ్ ॥ ౩౦

విమానం పుష్కరం పోక్తం సర్వహమ్యైషు పూజితమ్ ।

౧ భారాల్పపంజరై నికమ్నం సవాష్పైవాల్ప. ౨ ఆయతాశ్రేణ్యాది సాధకం శ్లోకద్వయం క్వచిన్నాస్తి. ౩ కంఠం. ౪ కన్ధరం. ౫ ద్వాధార.

❀ మనోహరమ్ . ❀

చతురశ్రమధిష్ఠానవృత్తగర్భాగృహాన్వితమ్ || 3౧
సర్వాలజ్ఞానసంయుక్తమేతన్నామ్నా మనోహరమ్ ।

❀ కాబేరమ్ . ❀

తదేవ చతురశ్రం స్యాద్గర్భాగృహం మసూకరమ్ || 3౨
వర్తులం జస్మత్స్తూపీ కాంతం జేద్వృత్తహమ్యకమ్ ।
ఆయతాశ్రమధిష్ఠానం షడశ్రం కన్ధరం శిరః || 33
నానాలజ్ఞానసంయుక్తం నామ్నా కాబేరకాంతమ్ ।

❀ భద్రోష్ఠమ్ . ❀

నానాధిష్ఠానసంయుక్తం నానాపాదేరలజ్ఞాతమ్ || 3౪
పాదోపరి ౨ సమాసీనస్వస్తికాబలభోభితమ్ ।
అనేకతలసంయుక్తం నానాలజ్ఞానసంయుతమ్ || 3౫
నాసీభిర్బహుభిర్యుక్తం స్తూపీభిర్బహుభిర్యుతమ్ ।
భద్రోష్ఠమిదం నామ్నా ఆయతం చతురశ్రకమ్ || 3౬

❀ వృత్తకూటమ్ . ❀

తదేవ వర్తులం 3 కణాకూటకణాశిరస్తథా 1
చతుర్నాసీసమాయుక్తం వృత్తకూటమిదం భవేత్ || 3౭

❀ కోష్ఠభద్రమ్ . ❀

తదేవాష్టాంశమాధిక్యమాయతం చతురశ్రకమ్ ।

౧ సమన్వితమ్. ౨ భవేన్నాసీ స్వస్తికాబలసంయుతమ్. 3 కణాకూటమ్.

౧ కణఃకూటం తథా కణః మాయతం వృత్తమస్తకమ్ ॥ ౩౯
కోష్ఠధద్రీమిదం విద్యాత్సవఃహమ్యేషు పూజితమ్ ।

❀ శ్రీ భో గ మ్ . ❀

తదేవ వతులం వేది ౨ కణః చ శిఖరం ఘటమ్ ॥ ౩౯
శేషం పూవఃవదుద్ధిష్టం నామ్నా శ్రీభోగమిష్యతే ।

❀ పుష్కరమ్ . ❀

వృత్తే వృత్తాయతే చైవ నాసీభిబఃహుభియుతమ్ ॥ ౪౦
అనేకతలసంయుక్తం నానాలజ్జ్వరసంయుతమ్ ।
విమానాధారకై యుక్తమేత ౩ త్పుష్కరమిష్యతే ॥ ౪౧

❀ లంబపద్మమ్ . ❀

జలస్థలం విహాయోధ్వే ఆయతం చతురశ్రకమ్ ।
౪ కణః చ శిఖరం తద్వచ్చతునాసీసమన్వితమ్ ॥ ౪౨
౫ విమానాధారకై యుక్తం బహుస్తూపీసమన్వితమ్ ।
నానాలజ్జ్వరసంయుక్తం లమ్బపద్మరమీతమ్ ॥ ౪౩

❀ జయావహమ్ . ❀

నానామసూరకస్తమ్భవేదికాశాలతోరణమ్ ।
నానాలజ్జ్వరసంయుక్తం నానాచిత్రైర్విచిత్రీతమ్ ॥ ౪౪
సోపవీతమధిష్ఠానం ౬ కేవలాంగ మసూకరమ్ ।
స్వస్తికాకారసంయుక్తం నాసికాభిరలజ్జితమ్ ॥ ౪౫
ఆయతం చతురశ్రం చ అనేకతలసంయుతమ్ ।

నానానాటక సంయుక్తమే తన్నామ్నా జయావహమ్ ॥ ౪౬

❖ వ ద్వి క మ్ . ❖

తదేవాన్వైరలజ్కారై వేదాశ్రీం ిస్థరం శిరః ।
నానామసూరక స్తమ్భవేదికా ద్వైరలజ్కృతమ్ ॥ ౪౭
౧ నామ్నా వద్వికమిత్సుక్తం విష్ణోమద్విరముత్తమమ్ ।

❖ సా భ ద్ర మ్ . ❖

ఆయతాశ్రీం సభాకారం శిరస్సర్వా యతాశ్రీకమ్ ॥ ౪౮
అనేకతలసంయుక్తం స్తూపీత్రీయసమన్వితమ్ ।
స్తూపీచతుష్కయుక్తం వా చతుర్నాసీసమన్వితమ్ ॥ ౪౯
సాభద్రీకమితిజ్ఞేయం వషాస్థలవివర్జితమ్ ।

❖ క మ ల మ ణ్డ ల మ్ . ❖

చతురశ్రీమధ్మసాసం చతురశ్రీగలం తథా ॥ ౫౦
కుమ్భాకారం గలాదూర్ధ్వ మనకతలసంయుతమ్ ।
విమానమేతద్దేవస్య జ్ఞేయం ౨ కమలమణ్డలమ్ ॥ ౫౧

❖ ఇ స్థ భ ద్ర మ్ ❖

మహాపట్టతీర్థాగేన ముఖే భవతి నాసికా ।
శతదృక్పృష్ఠపాశ్వే తు ఆశ్రేయం త్రితలచ్ఛదమ్ ॥ ౫౨
ఇస్థభద్రీమిదం నామ్నా భవనేషు సుపూజితమ్ ।

❖ ధ వ ల కా స్త మ్ . ❖

పట్టికామ్బుజ ౩ స్రీగోత్రీవేత్రివృక్ష్పట్టికాన్వితమ్ ॥ ౫౩

౧ నానాచక్రమిత్సుక్తం వినాకస్థర. ౨ కమలమణ్డలమ్. ౩ హృద్వత్త.

ప్రాజ్ఞానం తు చతుర్థేదం శుకనాసాసమన్వితమ్ ।
చతురశ్రీం చంద్రిశాలా ముఖే మహతి నాసికా ॥ ౫౪
ఏకపంచాధాపంచాధా చతుర్థాగై రథః క్రీమాత్ ।
నామ్నా ధవలికాంతం స్యాత్పద్మాధిష్ఠానసంయుతమ్ ॥ ౫౫

❀ సౌమ్యం . ❀

చతురశ్రాది భూపేతముసయఃప్రాశ్రీసంయుతమ్ ।
తదూర్ధ్వం సమవృత్తం తు ప్రాగుక్తాన్యకీయాన్వితమ్ ॥ ౫౬
సౌమ్యం నామ్నా చ ౧ సాధారం శిఖరం కణ్ఠకూటధృక్ ।

❀ లలితభద్రకమ్ . ❀

కణఃకూటం సువృత్తాభం గీర్వాకారం సకుణ్డలమ్ ॥ ౫౭
శిఖరేణ సమాయుక్తం నామ్నా లలితభద్రకమ్ ।

❀ వ్యాసాఖ్యమ్ . ❀

ఆయతాశ్రమధశ్చంద్రం వ్యాసాఖ్యం శక్తిబద్ధనమ్ ॥ ౫౮

❀ శైలచ్ఛంద్రమ్ . ❀

౨ దీఘం కమలబద్ధం తు వృత్తగీవాతధా శిరః ।
పంచకోష్ఠక ౩ పాదాద్యగ్రహపిండిమపిండితమ్ ॥ ౫౯
అపిఃతానపిఃతాజం చ ౪ శైలచ్ఛంద్రసమాహ్వయమ్ ।

❀ మధ్యభద్రమ్ . ❀

విశాలం చ శిరాయుక్తమేతదేవజయానహమ్ ॥ ౬౦
నిమ్నశాలోచ్చకూటం తు చతురష్ట్రాశ్రవృత్తివత్ ।
నాసికాబహుసంయుక్తం మూలమధ్యాగ్రకూటకమ్ ॥ ౬౧

౧ సంధానం. ౨ దీఘమణ్డలం. ౩ విభుక్తం గృహపిండవిమణ్డలమ్.

వృత్తగభఃగృహం నామ్నా మధ్యే బద్రీమితిస్మృతమ్ ।

❖ శ్రియశ్చస్తమ్ . ❖

ఏతన్నామ్నాశ్రియం చన్దం చతురశ్రాస్తరాలయమ్ ॥ ౬౧

❖ యోగానస్తనమ్ . ❖

ఏతదేవ తీరశ్చిం చేచ్ఛాఖాకారం శిరోగలమ్ ।

ముఖాస్తమున్నతముఖం ౧ శేషం తదవృత్తకణాకమ్ ౬౨

౨ పృష్ఠతశ్చాశ్రి ౩ యుక్తం తత్ శ్రాస్తకేశప్రకాష్టకమ్ ॥

సమవృత్తశిరోయుక్తం యోగానస్తనముచ్యతే ।

❖ హంసతారకమ్ . ❖

ఆయతాష్టాష్టశిఖరగీర్వామష్టాష్టనాసికం ॥

౬౪

సౌకయః సౌకుమాయః చ షడష్టశిఖరాన్వితం ।

ఘటాకృతి సమాకారం కణాకూటోల్లసద్గలం ॥

౬౫

షడశశిఖరం గీర్వానం నామ్నా తద్ధంసతారకం ।

❖ మాహేస్త్రీకమ్ . ❖

ఆయతాగ్రీకృతిశ్శాలా శిరశ్శాలా ముఖే ముఖే ॥

౬౬

ద్విచంద్రిశాలకం పృష్ఠమేతన్నామ్నా మహేస్త్రీకమ్ ।

❖ సూయకాస్తమ్ . ❖

చతురశ్రాస్తసంయుక్తం చతురశ్రిమసూకరం ॥

౬౭

సవ త్రియోదశం దీఘం హ్రీస్వాకారం చ మణ్డలం ।

౧ షణ్ణాభం పృత్తకణాకం. ౨ వృత్తం చాశ్రమయుక్తం క్రమకేచ.

శాలా ముఖే ముఖే పృష్ఠే తత్పాశ్చేష్వే వ్యష్టనాసికం || ౬౮

గ్రహపిణ్డం చతువింశన్నాసికాభిరలఙ్కృతం |

నామ్నైతత్సూయకాంతం స్యాద్ద్యృతాయతశిరగలం || ౬౯

❀ మ జ్జ లా స్ప ద మ్ . ❀

సారభ్యం పాశ్వే ౧ పాదాంతం మధ్యమం సోధ్వేపజ్జరం |

మజ్జలాస్పదమిత్యుక్తం నామ్నా శేషం పురాక్షవత్ || ౭౦

❀ ఉ దా ర సా ర మ్ . ❀

దశభాగం చతుర్భాగం వ్యాసవృత్తాంతమాయతం |

చతురశ్రిం బహుచ్ఛందం శాలాయాం చ ముఖే ముఖే || ౭౧

మహానాసీద్వయోపేతం ముఖే చ చతురష్టకం |

శిరః పద్మాసనే పథాః పద్మకుణ్డలస్నిభం || ౭౨

వింశతిద్వారికా నాసీని? ద్వానిద్రీసమన్వితం |

ద్విభాగం చ చతుర్భాగం వృథ్యా దీఘా శ్రీమూలకం || ౭౩

పాగ్రిక్తం చతురశ్రిం తు శాలాపజ్జరణంయుతం |

శతనాసీనమాయుక్తం ౨ తథా చై వ తు వింశతిః | ౭౪

పాగ్రిక్తమధ్యమారభ్య కూటమన్యత్పురోక్తవత్ |

ఉదారసారమెతత్తు దీఘం వృత్తం తు సారవత్ || ౭౫

❀ వి జ య మ్ ❀

అర్థాన్యష్టాశ్రి సంయుక్త ౩ మధస్తాచ్చతురాయతం |

ఉజ్వలం ప్రజ్వలం భూమి చతురశ్రిష్టమణ్డలం | ౭౬

అర్థారం చ తథా గ్రీవం శిఖరం యుగనాసికం |

విజయం నామ పట్నప్రభాగాధాన్యసమన్వితం ॥ ౭౭

❀ అ మ లా జ్ఞ మ్ ❀

చతురధం ౧ చతుష్కోష్ఠ వృత్తాష్టశ్శిరోగలం ।

అమలాజ్ఞమిదం నామ్నా నవనప్రపదేశితం ॥ ౭౮

❀ వి మ లా కృ తి ❀

యుక్తం ద్వాదశభిః కోష్ఠైరష్టభిశ్చ పృథ్విష్టకైః ।

౨ అష్టాధ్వో పజ్జరైరప్త నాసికాశ్శిరోగలం ॥ ౭౯

అనేకతలసంపన్నం నామ్నైతద్విమలాకృతి ।

మహాపీతం తు గభాం స్యాదధాన్యం చోధ్వోపట్టికా ॥ ౮౦

మణ్డూకై ౩ ధాన్యకాభాసాదాసనై పరికల్ప్య చ ।

కోష్ఠేద్వాదశభిర్యుక్తం సౌప్తికాభిరధాన్యకైః ॥ ౮౧

వృక్షైః పజ్జరశాలాభిద్వాన్యైరాగ్రిశ్శిఖరై గలం ।

అష్టాధ్వో ౪ పంజరం వింశచ్ఛత్రైస్తు విమలేదహం ? ॥ ౮౨

సువృత్తం శిఖరగ్రీవం కపోతేనాప్తనాసికం ।

అధాన్యకై చతుష్కోణై మజ్జలాకారకుప్తిమం ॥ ౮౩

ఏతద్ధి-విమలం ధామ త్రిధేయం విమలాకృతి ।

❀ శ్రీ ధ ర మ్ ❀

వింశతియోదశాంకం వా అష్టాంశం ద్వాదశాంశకై ॥ ౮౪

ద్వాత్రింశత్త్రింశతం వాపి గభాం స్యాచ్ఛతురాయతమ్ ।

అధాన్యకాధికం ద్వ్యజం కళోరీకృతనాసికమ్ ॥ ౮౫

తథా విన్యస్తనవాన్గం శాలాకృతిశిరోనివృతమ్ ।

౧ చతుష్కోటం. ౨ అధాన్యకం. ౩ ధాన్యకాభిశ్చ. ౪ పజ్జరైః పంజరైః.

శిఖరాష్ట్రం మహానాసి శాలాపంజరసంయుతమ్ ॥ ౮౬

౧ ఏతచ్ఛ్రీధరమిత్యుక్తం శీర్ష్యం దదతి దేహినామ్ ।

❀ చంద్రీకాస్తమ్ ❀

ఏతద్వృత్తాయతాకారం కళకరీకృతనాసికమ్ ॥ ౮౭

శేషం పూర్వోక్తవత్సవం చంద్రీకాస్తమిదం స్మృతమ్ ।

❀ శ్రీప్రతిష్ఠితమ్ ❀

౨ ముఖే ముఖే సభావక్త్రం శిరసస్తద్విసృత్యవత్ ॥ ౮౮

సౌముఖ్యం కళకరీభూతం వృత్తగర్భగృహాన్వితమ్ ।

వృత్తాయత విమానామ ముఖే మహతి నాసికా ॥ ౮౯

నాసికాపృష్ఠతశ్చాపి స్తూపీత్యస్తమన్వితమ్ ।

చతురశ్రీతలచ్ఛదం వృత్తగర్భగృహాన్వితమ్ ॥ ౯౦

సువృత్తం శిఖరాకారం నాసీభిః పఞ్చభియుతమ్ ।

సవాంశం వాష్టసంయుక్తం శ్రీప్రతిష్ఠితముచ్యతే ॥ ౯౧

❀ శుద్ధస్థితికమ్ ❀

మహానాస్యం చతనీస్సుశ్చ శాలాపంజరసంయుతమ్ ।

తచ్ఛత్రుశ్చాధానం వృత్తమూర్ధ్వశిరోధరమ్ ॥ ౯౨

సశ్చితం సశ్చితాజ్ఞం చ సోపానానాం చతుష్టయైః ।

కపోతమాలయాయుక్తం ద్వాశ్చైవ పతాకయా ॥ ౯౩

అస్తః ప్రస్తరసంయుక్తమున్నతాజ్ఞసమన్వితమ్ ।

ప్రాసాదమధ్యకణ్ఠైః నీలీకృతవిశాలకైః ॥ ౯౪

శాలాపజ్జరకూటైశ్చ యుక్తం ప్రాసాదమస్తకమ్ ।

౧ ఏతత్ క్రితాస్తం. ౨ చతురశ్రగృహచ్ఛదం వృత్తగర్భగృహాన్వితమ్.

ఇత్యధాం “ముఖే—న్వితమ్” ఇతిష్టోకస్థానై దృశ్యతే.

అధిష్టానాదిభివృద్ధైః రూపాప్రత్యూహమణ్డనైః ॥ ౯౫

సద్వ్యవతాఽకృతిం ప్రాప్తైస్సోపానానాం చతుష్టయైః ।

యుక్తం బహుతలౌపేతం శుద్ధస్వస్తికముచ్యతే ॥ ౯౬

ఇతి శ్రీపాశ్చరాతే మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే ప్రాసాదశ్లేషో నామ

అష్టమోఽధ్యాయః.

స వ మో ౭ ధ్యాయః .

ప్రసాదవిధిః .

❀ వె స ర మ్ . ❀

శ్రీ భగవాన్—

నాగరం ద్రామిడం చైవ వేసరం చేతి తత్త్రిధా ।

❀ నాగరం ❀

ఆ స్తూపీకణః ౧ మారభ్య చతురశ్రిం ప్రకల్పితమ్ ॥ ౧
ధామాయతాశ్రిమథవా నాగరం తదుదాహృతమ్ ।

❀ ద్రామిడమ్ ❀

వస్యశ్రిమాయతం ధిష్ణ్యం షడశ్రిమథవాయతమ్ ॥ ౨
ఉక్తం తద్ద్రామిడాహ్వానం వృత్తం వృత్తాయతం పునః ।

❀ వె స ర మ్ ❀

వేసరాఖ్యం తదాఖ్యాతమేవం త్రివిధమివ్యతే ॥ ౩

❀ మూఢేష్టకావిధిః ❀

మూఢేష్టకావిధిం బ్రహ్మ శ్రీణు వక్ష్యామి సాంప్రతమ్ ।
భవనస్య పురః పూవం పూవవత్కారయేత్ప్రసాదమ్ ॥ ౪
తన్మధ్యే వేదికాం కుర్యాత్సర్వాంశ్చారసంయుతమ్ ।
యస్మయ్యో యాదృశాః పూవం కల్పితాః పౌఢమేష్టకాః । ౫
మూఢేష్టకాశ్చ తస్మయ్యశ్చ తస్మాద్దృశాః స్మృతాః ।

❀ స్నపనాథం కలశప్రతిష్ఠా . ❀

స్నపయేత్పూజవత్తాశ్చ ధాన్యరాశిషు నిక్షిపేత్ ॥ ౬

౧ ద్వారకుమృత్ భవజాన్ సమ్యక్చోరణాని సమచయేత్ ।
 సంస్థాపయేత్సహకున్భుం తస్మిన్నావాహ్య పూజయేత్ ॥ ౨
 వేదికాయాశ్చతుర్దిక్షు హోమః పూర్వవదిష్యతే ।
 దిక్ష్యస్తేసు తథా ధామ్న శ్శాన్తిహోమం ౨ ప్రకల్పయేత్ ॥
 పూర్వవచ్ఛేష్టకాస్సూక్తైర్విశేష్టయేత్ ౩ ప్రయతోఽబ్జజ ।
 ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య కలశాన్సఙ్ఖవింశతీః ॥ ౯
 మణిహేమాదిసంయుక్తా సూత్రవస్త్రాదివేష్టితాః ।
 అచయేద్గర్భపుష్పాద్యైరాచార్యశ్శాస్త్రచక్షుషా ॥ ౧౦

❖ ఆచార్యనియమాః ❖

ఉపాషితశ్శుచిస్సాత్తో నవవస్త్రాబ్జలీయకః ।
 తత్రైవ దర్భానాస్తీయ శయిత విజితేంద్రియః ॥ ౧౧
 మూర్ధాష్టకానామాధాతా తద్దైవ గురుణా సహ ।
 యజమానేన శుద్ధాత్మా సాసవాపో జితేంద్రియః ॥ ౧౨
 వసేత్తత్రైవ దర్భేషు ధ్యాయేత్ పరమపూరుషమ్ ।
 ఏవం రాత్రౌ ప్రకుప్వేత యశోక్తం సవమక్షతమ్ ॥ ౧౩

❖ ఇష్టకాన్నపనాధానాః ❖

శ్వోభూతే విమలే శుద్ధే ముహూర్తే గురురాత్మవాత్ ।
 ఉద్ధృత్య కలశాన్ సర్వాన్ స్నాపయేన్మూలవిద్యయా ॥ ౧౪
 మహాకుమ్భస్థాయేఽభూయచ్ఛ్రావ స్నాపయేద్గురుః ।
 అభ్యర్చ్య మూలమగ్రేణ నేష్టయేన్నవనసా ॥ ౧౫
 ఆదాయ చేష్టకాస్సర్వాః ఋత్విజస్సమలఙ్కృతాః ।
 ధామ ప్రదక్షిణీకృత్య తూర్వాః ఘోషసమన్వితమ్ ॥ ౧౬

ఆరోపయేయస్తాస్సవాః విమానస్యోపరిస్థలే ।

పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర ఋత్విగ్నిస్సహితోగురుః ॥ ౧౭

మూర్ధ్ధ్వకానామాధాతా చాఽఋఖస్సుసమాహితః ।

ధ్యాయన్నారాయణం దేవం హృత్పద్మే ప్రణవం జపేత్ ॥౧౮

ఆదధ్యాదిష్టకా ౧ స్సవాః పూర్వాదికృమనూశీతః ॥

❖ స్త్రీ శూద్రాదీనామస్త్రీకమాధానమ్ ❖

స్త్రీశూద్రాస్సామలమాశ్చ తూష్ణీమాధానమాచరేత్ ॥ ౧౯

❖ ఇష్టకావిధౌవజ్ఞాః జనాః . ❖

పాపరోగయతాః బ్రహ్మ పతితాః ప్రతిలోమజాః ।

వజయేద్యత్నమాస్థాయ మర్త్యా మూర్ధ్ధ్వకావిధౌ ॥ ౨౦

❖ గురోస్సతకరః . ❖

పీణమ్యశిరసా భూమౌయజమానోగురుం పునః ।

వస్త్రైశ్చ ధనధాన్యైశ్చ గౌభూమికనకైస్తథా ॥ ౨౧

పశ్చాద్భూషణం దద్యాద్దాసీదాసాంస్తద్ధేవచ ॥

వాహనం హస్తిత్రయగం ఛత్రోపాసహమేవచ ॥ ౨౨

తస్మైచ గురువే నవం ప్రయచ్ఛేత్ ౨ దవిశక్కితః ।

❖ రథకారతోషణమ్ ❖

తోషయేద్విధకారాంశ్చ వస్త్రాన్నధనధాన్యకైః ॥ ౨౩

❖ స్తూపీకీలవిధిః . ❖

స్తూపికీలమధునా వక్ష్యామి కమలాసన ।

లోహజం దారుజం వాపి స్తూపికీలమివ్యతే ॥ ౨౪

ఊర్ధ్వభూమ్యఙ్గీతులితం విస్తారాయామసంమితమ్ ।
 స్తూపికాకీలమేతత్ప్రదగ్గిమజ్జుల ౧ సంయుతమ్ ॥ ౨౫
 విమానకణ్ఠతులితమధ్యధం ద్విగుణం తు వా ।

❀ కీలస్యాకారభేదాః . ❀

ఏవం చతుర్విధం ప్రోక్తం స్తూపికాకీలముత్తమమ్ ॥ ౨౬
 తద్వృత్తం చతురశ్చిం వా షడ్చశ్చిం వా ప్రకల్పయేత్ ।

❀ విమానభేదేనకీలకసంఖ్యా . ❀

వృత్తాయతే విమానే తు చతురశ్చాయతే పి చ । ౨౭
 యుగ్మం స్యాత్ స్తూపికాకీలమపునభవకాక్షిణామ్ ।
 ఇతరేషామయుగ్మం స్యాత్ స్తూపికాకీలకల్పనమ్ ॥ ౨౮
 యావద్వింశతియుగ్మం స్యాదయుగ్మోన్మనవింశతిః ।
 చతురశ్చే షడశ్చే చ అష్టాశ్చే సమవృత్తకే ॥ ౨౯
 స్తూపికాకీలమైవం స్యాత్సప్తవకామ సమృద్ధిదమ్ ।

❀ కీలాధివాసే విశేషః . ❀

కృత్తైవం స్తూపికాకీలమధివాసం ప్రకల్పయేత్ ॥ 30
 స్నాపనాదిక్రియాస్సర్వా యావదారోపణక్రియా ।
 మూర్ధ్వకావత్కర్తవ్యా విశేషస్తు విధియతే ॥ 31
 ఆరోపితే తతః కీలే విమానాగ్రే స్థితస్సుధీః ।
 పుణ్యాహం వాచయేద్ధర్మే ౨ సవరత్నం వినీక్షిషేత్ ॥ 3౨
 పూర్వాదిమధ్యమాంతం స్యాత్ ధాతుబీజం సహాకమ్ ।
 ఊర్ధ్వ గతే తతస్తూపీం ప్రాబ్జుభో మూలవిద్యయా ॥ 33

❖ ఆ చా యా ల జ్ఞా ర ః ❖

ఆచాయస్థాపయేత్ స్తూపీం పఞ్చజ్ఞాకల్పభూషితః ।

హారోపవీతకటకైః కేయూరై రజ్జులీయకైః ॥ ౩౪

౧ పఞ్చజ్ఞభూషణే రేతై భూషితస్సోత్తరీయకః ।

సుధయా స్తూపికాగతం దృఢీకురూదన స్తరమ్ ॥ ౩౫

❖ స్తూ ప్యా వ క్రీ భా వె దో ష ః . ❖

స్థాపనీయా ఋజుస్తూపీ వక్రా చేద్వహుదోషదా ।

❖ స్తూ ప్యా లో హ భే దే న ఫ ల మ్ ❖

సావణీ రాజతీ తామ్రీ స్తూపీ దారుమయీ తథా ॥ ౩౬

పూర్వపూర్వా బహుఫలా పశ్చిమా ౨ పశ్చిమాల్పదా ।

గురువే దక్షిణా దేయా హేమసత్త్వా చ పూర్వవత్ ॥ ౩౭

శిఖాకుమ్భం సువణం వా రాజతం తామ్రమివ వా ।

పైత్తలం మృణ్మయం వాపి స్థాపయేత్తత్క్షణే శుభే ॥ ౩౮

❖ ధా మా ను గు ణ్యే న స్తూ ప్యా కా ర ః . ❖

వృత్తే ధామని వృత్తం న్యాదశ్రియై కైశ్చియై క్ష తత్ ।

నానారత్నైశ్చ లోహైశ్చ శిఖాకుమ్భం చ పూరయేత్ ॥ ౩౯

౩ ఘటాగ్రం ముకులాకారం దీపాకారమథాపి వా ।

సురూన్మనోహరం హృద్య మథస్తాత్తస్య పఙ్కజమ్ ॥ ౪౦

❖ శూ ల భే ద ః ❖

మహానాసోత్తమాశ్లేషు చ క్రిం వా శూలమివ వా ।

స్థాపయేద్లోహజం వాపి దారుజం వా ర తథా భవేత్ ॥ ౪౧

❖ విమానతలకల్పనీయదేవతానాం వికల్పః. ❖

తలే తలే విమానానాం దిక్షు దేవాన్ప్రకల్పయేత్ |
 ఇన్ద్రియైర్ద్రావ్యం కుమారం వా దక్షిణస్యాముమాపతిమ్ || ౮౨
 దక్షిణామూర్తిమథ వా పృథీచ్యాం నృహరిం హరిమ్ |
 శ్రీధరం వా తథోదీచ్యాం బ్రహ్మణం వా ధనాధిపమ్ | ౮౩
 అథవా౭౭దివరాహస్సృతే పృథ్యాం నరహరిస్తథా |
 తతా ను శ్రీధరా దేవః తతో హయశిరాః స్మృతః | ౮౪
 పృథ్యాదిష్వధ వా దిక్షు సరో నారాయణో హరిః |
 కృష్ణశ్చత్వారి ఏతే స్యురథవా పురుషః పరః || ౮౫
 సత్యో దక్షిణతః పశ్చాదచ్యుతో౭౭నస్త ఉత్తరే |
 వాసుదేవాదయో వాస్యుదిక్షు పూర్వాదిషు కృమాత్ || ౮౬
 శ్రీధరం పూర్వాదిగ్భాగే వరాహం దక్షిణే తథా |
 ౧ నృసింహం పశ్చిమే భాగే అనస్తం చోత్తరే తథా || ౮౭

❖ విమానదేవతానాం ధ్రువబేరసమసంస్థానతా ❖

ధ్రువబేరే స్థితే దిక్షు మూర్తయోపి స్థితా స్తథా |
 అసీనే తద్వదాసీనాశ్చయానే తూభయం భవేత్ || ౮౮
 యానాయాథే ప్రధానే తు యానాయాథా స్థితాశ్చతే |
 విశ్వరూపే తు తద్వత్స్యత్ స్థితా వా స్యుశ్చతుర్భుజాః || ౮౯
 ఇన్ద్రియైర్దయశ్చ దిగ్దేవాః ఆసీనా ఏవ తే సదా |

❖ శైలాదివిమాన తదుపాదానా ఏవ దేవతాః ❖

విమాన శైలజై దిక్షు శైలజా ఏవ దేవతాః || ౯౦

తోయాధివాసనం కృత్వా మట్టపే చాఢివాస్య చ ।
ముహూతేఁ స్థాపయేద్దిక్షు వణాఁలెపం సమాచరేత్ ॥ ౫౧
శూలాని స్థాపయేద్దిక్షు విమానేత్విష్టుకామయే ।
తోయాధివాసనం కృత్వా అధివాస్య న్యసేత్క్రమాత్ ॥ ౫౨

❀ వ ణా లె ప వి ధి ః ❀

త్రీవస్తుకమయం కృత్వా వణాఁలేపం సమాచరేత్ ।
యో వణోఽయస్య శాస్త్రోక్త సైన్దవాలేపనం భవేత్ ॥ ౫౩
వ్యత్యాసే బ్రాహ్మణాదీనాం వణానాం సజ్కరో భవేత్ ।

❀ భిత్తిభాగే దేవతానాం అధఃచిత్రాది వికల్పః ❀

సవేఁ చ భిత్తిభాగస్థాః పద్మవిష్టరమాస్థితాః ॥ ౫౪
అధఃచిత్రాః కృతాస్సువేఁ చిత్రాభాసేన వా భవేత్ ।
ఏకనాసాసమాయుక్తై ఏకా దిజ్ఞాతిఃకరిష్యతే ॥ ౫౫
చతుర్భుజో వా ద్విభుజస్సామ్యవక్త్రః స్మితాననః ।

❀ నా సి కా హీ న వి మా నె ది జ్ఞా తి య ని మే ధ ః ❀

విమానే నాసికాహీనే దిజ్ఞాతిఃకరిషి నెష్యతే ॥ ౫౬

❀ వి మా న భే దే న ది జ్ఞా తి య భే ద ః ❀

చతురశ్రాయతే వృత్తై ధామ్ని వృత్తాయతే పి చ ।
వీరసేనస్సుషేణశ్చ వీరనాథస్సుభద్రకః ॥ ౫౭
ఆగ్నేయాదివిదిక్ష్యేతే బాహుభిస్సద్గుఢారిణః ।
విష్ణుపారిషదాః స్థాప్యాః కరాలవదనాన్వితాః ॥ ౫౮
చతురశ్రాయతే ధామ్ని నాసికాద్వయసంయుతే ।

దక్షిణోత్తరతస్తస్య పురుషౌ పూణఃపుష్కరాః ॥ ౫౯
 శఙ్ఖచక్రధరా స్థాప్యౌ హస్తౌ యననికాస్పృశౌ ।
 తలే తలే విమానస్య సురా విద్యాధరాః స్మృతాః ॥ ౬౦
 సృత్యంతో బహుధా వెణువీణాపణవధారణః ।
 కల్పసీయాస్తథాన్యే చ కిన్నరీరగజాతయః ॥ ౬౧
 మమావతారాస్సవత్సరి కల్వ్యస్తశ్చేష్టితాని చ॥

❀ క పో తె షు హం స మా లా ది క ల్ప న మ్ ❀

కపోతేషు కపోతేషు తలేషు చ తలేషు చ ॥ ౬౨
 హంసమాలాం ప్రకల్పేత భూతమాలాం తదైవ చ ।
 అన్యోన్య ముఖమాలాక్య స్థితా గగనయాయినః ॥ ౬౩
 భూతాని నానా సృత్యన్తి వికృతావనభాఙ్జి చ ॥
 ప్రతేరుపరి కణ్ఠస్యావ్యధస్తాత్కొణభూమిషు ॥ ౬౪
 గరుడాన్కల్పయేత్సింహాన్ సంవిష్టానధవా స్థితాన్ ।

❀ ఉ క్తా నా ము చ్ఛా య మా స మ్ ❀

తదున్నతం కణ్ఠమూత్రం పాదమూత్రమధాపి వా ॥ ౬౫
 అద్యధాన్ వా త్రిపాదం వా నాన్యధోచ్ఛాయమిష్యతే ।

❀ అ ధి ష్టా నా ధ స్థా : దే వ తా : ❀

అధస్తాత్తదధిష్ఠానే కల్పయేద్దేవతాః క్రిమాత్ ॥ ౬౬
 అగ్నేయే హస్తీవదనమీశం దక్షిణలోఽధవా ।
 దక్షిణామూర్తిఃమృషిభిస్సేవితం వటమాశ్రితమ్ ॥ ౬౭
 విశ్వరూపం ప్రతీచీనే కమలాసనముత్తరే ।

౧ విశాన్యాం వసుధాం దేవీం స్థాపయెత్తు విచక్షణః॥ ౬౮
అథవా పూర్వవత్సర్వా దిబ్బుతీః పరికల్పయేత్॥
అథస్తాదుతపీతఽపి పూర్వోక్తా దిక్షు దేవతాః । ౬౯
అథవా తత్కథోపేతా న్నాన్విదుర్భావాన్సృకల్పయేత్॥

❀ సు ధా క ల్ప న ప్ర కా ర ః ❀

పాషాణశకరా ౨ తక్రిసుధయా త్రిఃపక్రికారయా ॥ ౭౦
పిష్టయా త్రిఫలామ్బాభిస్సక్పద్విస్త్రీశ్చ యగ్నతః ।
ఖదిరాజానజైస్తోయైశ్శల్మల్యాః క్షీరశాఖనః ॥ ౭౧
మిశ్రీ ౩ కృత్యావతు సమ్యక్తోయభావితయా తథా ।
అభిషిచ్య పరికావధం సంమిశ్రీభూతయా పురః ॥ ౭౨
గులపాకరస్సైశ్చ పునః ౪ క్వథితయా భశమ్ ।
ధామ లింపేత్క్రిమేనైవ స్థూలాదిత్రివిధాత్మనా ॥ ౭౩
చిరస్థాయి భవేదేవం కల్పితే ౫ మద్విరం తు తత్ ।

❀ ల వ స త్రై వి ధ య మ్ ❀

పాషాణశకరా ౬ తక్రిసుగర్భం చూణాయెత్పురా ॥ ౭౪
తచ్చూణైః పిష్టమానే తద్విగుణాం వాలుకాం క్షీపేత్ ।
పిష్టం తదేకవారం చేత్ స్థూలం ద్విః పిష్టముచ్యతే ॥ ౭౫
సూక్ష్మం త్రిశ్చేత్పరిక్షేయః స్థూలాద్యా లవనక్రమః ।

౧ కేషు చిత్తోకేషు “విశాన్యాం వసుధాం” ఇతిస్థాన విశాన్యామమ్మికాం దేవీం మహిషే శిరసి స్థితామ్. ఎవం పాతో దృశ్యతే. ౨ నక్ర. ౩ కృత్య ఘటే. ౪ కుట్టిక్రయా. ౫ భవన పత్తి. ౬ నక్రిసుధాన్యం చూణాయెత్తతః

❀ పంచవణకల్పనమ్ ❀

పంచవణకస్తతః కుర్యాచ్చౌభితం శాస్త్రచక్షుషా || 2౬

ఉపాసహదిస్తూప్యస్తం భూషయేత్కనకాదిభిః ।

ముక్తా ౧ మణిహిరణ్యసక్కిజ్జీణీహలకేతుభిః । 22

భూషయేత్సదనం విష్ణోయథావితానుసారతః ।

ఇది శ్రీపాంచరాత్రే మహాపనిషది పాద్య సంహితాయాం

క్రియాపాదే మూఢేష్టకావిధివిమానదేవతాకల్పనంనామ

నవమోఽధ్యాయః .

❖ పరివారదేవతాస్థానాదికల్పనమ్ : ❖

శ్రీ భగవాన్ —

పరివారనివేశాథం శోభాథం మద్విరస్య చ ।

రక్షణాథం చ పరితః ప్రాకారం పరికల్పయేత్ ॥

౧

❖ అస్తమకండలాదిప్రాకారనిరూపణమ్ ❖

అస్తమకణ్డలనామానం ప్రాకారం ప్రథమం విదుః ।

అస్తమాకరం ౧ తతో వప్రం మధ్యాహారమనస్తరమ్ ॥ ౨

అనస్తరం చ మయాదా ౨ మహతీ నామ పంచకమ్ ।

పంచైతే చతురశ్రస్సుస్సముపేతఖిలారికాః ॥ ౩

పంచభేదాశ్చ తన్త్రైషు ౩ చంద్రికాభూమిరస్తిమా ॥

ఏకాస్తమ్భవలీ కల్ప్యా ద్వయీ వా కమలాసర ౪

ఉపాసదాదిపంచజ్జ మధిష్ఠానం ప్రకల్పయేత్ ।

దణ్డస్తదథం పాదోసం తస్యోత్పేదస్సమీరితః ॥ ౫

అధిష్ఠానే కృతే తస్మిన్ స్తమ్భమాలా విధీయతే ।

అస్తరాలం మహీమాహుధామాస్తమకణ్డలాఖ్యయా ॥ ౬

పంచహస్తాం చతుహస్తాం ద్విహస్తాం వా యథేచ్ఛయా ।

అస్తరావరణస్యాస్య పంచప్రాసాదగుమ్భితః? ॥ ౭

❖ సాలాస్తరాలోచ్యాయయోమాకనమ్. ❖

౪ విచ్ఛిన్నే చాస్తరేషాం తు సాలానామస్తరాలభూః ॥

౧ మనో. ౨ మహామయా చ పంచమమ్. ౩ పంచకాభిరతద్వితః

౪ పంచకం వెతరేషాంతు.

ఏకద్విత్రిచతుర్హస్తైః క్రిమశో వధితో భవేత్ || ౮

మద్విరస్య మహానాసాసమస్సాలసముచ్చయః ।

గ్రీహగ్రితులితో వా స్యాత్ప్రతిసమ్మిత ఏవ వా || ౯

ఉపవీరసమాయక్తో సాలోదణ్డప్రితుచ్చయః ।

చతుః పశ్చ ౧ ద్విదణ్డో వా సాలానాముచ్చయం విదుః || ౧౦

❀ సాలో ప రి గ రు డా ది వి ధా న మ్ . ❀

ఉపవిష్టాచ్చ సాలానాం సింహానా గరుడ ఏవ వా ।

కల్పనీయః ప్రియత్నేన ధ్వజయప్తిస్సమస్తతః || ౧౧

❀ అ ధ క మ ణ్డ ప వి ధి : . ❀

వాసాదాగ్రి ప్రికతకవ్య ౨ స్తదజ్జ శ్చార్ధకమణ్డపః ।

చతుర్ధాక ధామని శ్రృతే పాదో వాధకమధాపి వా || ౧౨

త్రిపాద్వా ధామ తుల్యం వా ౩ అధ్యధకం వా యధారుచి

ద్విగుణం వా చతుర్వక్త్రీయద్వా ౪ హమ్యకప్రమాణతః ||

ఏకహస్తం ద్విహస్తం వా త్రిహస్తం వా సమాయతమ్ ।

చతుర్హస్తం పశ్చహస్తం కార్యేధకమణ్డపమ్ । ౧౪

అస్తరాలం తయోః కాయం తాలం యద్వా ౫ కరాయతమ్ ।

దణ్డమధ్యధకమధ వా ద్విగుణం వా వినాపి వా || ౧౫

❀ హీ నై ధ క మ ణ్డ ప ని గ క మ స్థ ల ని దే క శః . ❀

౬ హీనైధక మణ్డపే ధామ్ని పాశ్వాభ్యాం నిగమః

స్మృతః ।

౧ త్రిదణ్డం. ౨ స్తదజ్జ. ౩ సంధ్యధకం. ౪ హస్తం. ౫ కరాలయమ్.

౬ హీనైధకమణ్డపే ధామ్ని

అగ్రీతః పృష్ఠతశ్చాపి భవేతాం సాశ్వేవత్మనీ ॥ ౧౬

❖ సోపవీరస్య ధామ్నః గోపురచతుష్టయమ్ . ❖

చత్వారి గోపురాణి స్యుధామచైత్సవపీఠకమ్ ।

౧ అగ్రీతు మణ్డపస్యాధౌ విపులౌ వృత్తమణ్డపః ॥ ౧౭

సముచ్ఛ్రుతం ప్రతీసమమధికం వాయుధేచ్ఛయా ।

❖ సృత్తమణ్డపార్థ మణ్డపయోరాయామమానమ్ . ❖

ఏకద్వితిచతుఃషష్ఠహస్తా వృత్తార్థమణ్డపౌ ॥ ౧౮

సాస్తరాలం సముద్దిష్టం పాశ్వాభ్యాం ౨ నిగమః స్మృతః!

సోపానపద్మయః కాయాః సాశ్వేయోరుభయోరపి ॥ ౧౯

దేవాలయేషు యగ్మస్సుష్టడజ్జలసముచ్ఛ్రియాః ।

తావద్విస్తారయక్తాశ్చ ౩ ద్వ్యిజ్జల వోభయం భవేత్ ॥ ౨౦

❖ సోపానపాశ్వేయోహాస్తిరధాన్తాదిన్యాసః . ❖

సోపానపాశ్వేయో ర హాస్తిహస్తం కుయాత్ స్థవీయసః!

యద్వా రధాన్తం కువీత ద్వీరదం సాశ్వేవాహికమ్ ॥ ౨౧

❖ ద్వారవాతాయనయోభిత్తిబద్ధనిషేధః . ❖

ద్వారం వాతాయనం వాపి భిత్తిబద్ధం న జాతు చిత్ ।

కులక్షయో వినాశశ్చ వ్యాధివా భిత్తిబద్ధనే ॥ ౨౨

❖ వాతాయనాస్తరాలతాలబంధలాజ్జలాది నిరూపణమ్ . ❖

యద్వార్థమణ్డపాదర్థం త్రిపాదం పాదమేవ వా!

౧ అగ్రం తు మండలస్యాధౌ . ౨ ధామనిగమః . ౩ ద్వ్యిజ్జలం వోభయం .

శ హాస్తస్య హస్తాన్యుహస్తి హస్తం వాధ స్థవీయసః .

తత్తుల్యం వాస్తరాలం తు ౧ అస్తరాలాస్తరం భవేత్ ॥ ౨౩
 విస్తారో హృసయేత్తస్య అస్తరాలస్య పాశ్వర్యోః ।
 హస్తం తాలం తదధః వా హృసయేత్పాశ్వర్యోః ॥
 యుగ్మస్తమ్భ ౨ సమో పేతం తాలబద్ధమథాపి వా ।
 లాజలం వా పృకుషీత ఉభయం వా వినా భవేత్ ॥ ౨౪
 చతురశ్రాయతం వా స్యాచ్చతుర్ద్వారం చతుర్దిశమ్ ।
 వాతాయనం వా యుగ్మేతు న కుర్యాద్విత్తిబద్ధసమ్ ॥ ౨౬
 అస్తరావరణస్యాస్త బహిర్భయతోపి వా ॥

❀ మణ్డపాయామవిస్తారా ❀

ఆయామో మణ్డపస్య స్యాదయుగ్మం తు ప్రమాణతః ॥ ౨౭
 ఆషోడశాస్తం యుగ్మే స్యాదధాయుగ్మే త్రయోదశే ।
 మణ్డపాయామముద్దిష్టం ౩ హస్తైః కమలసమ్భవ ॥ ౨౮
 యద్వా మూలాలయసమమధః మణ్డపసంమితమ్ ।
 తదధః పాదమేవాథ యద్వాలయసమం భవేత్ ॥ ౨౯
 అధ్యధః ద్విగుణం వాథ సపాదం వాలయస్య చ ॥
 మణ్డపాయామముద్దిష్టం విస్తారే కమలాసన ॥ ౩౦
 మూలాలయసమం వాపి తాలహస్తం చ వాధికమ్ ।
 ఉపానాద్యుక్తసంయుక్తం సర్వాలజ్కారసంయుతమ్ ॥ ౩౧
 నానానాటకసంయుక్త మస్తస్తమ్భవివజితం ।
 ఉత్సేధం మణ్డపస్యాహరథః మణ్డపసంమితమ్ ॥ ౩౨
 అధికం వా తదుత్సేధం మణ్డపస్య చతుర్ముఖ ।
 యద్వా పృగ్యామ్యసోపానం పాశ్వే తన్నిగమో భవేత్ ॥

కల్పయేచ్ఛిల్పశాస్త్రజ్ఞో భిత్తయః కోణభూమిషు ।

స్థలబద్ధం తదూర్ధ్వే తు లాజ్జలం వా ప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౪

❖ కొణేషు గరుడసింహయోన్యాయవికల్పః ❖

కొణేషు గరుడం కురూత్సింహం వా కమలాసన ।

సభాం వా తత్ప్రసవీత యథా విత్తానుసారతః ॥ ౩౫

❖ ప్రాకారస్య చతుర్థిక్షు గోపుర చతుష్టయబద్ధవికల్పః ❖

ప్రాకారస్య చతుర్థిక్షు గోపురాణి ప్రకల్పయేత్ ।

ధామాగ్రీప్యష్టయోర్వాక్ స్యాదగ్రీ చైకం ప్రకల్పయేత్ ॥

❖ ద్వి త లా ది ధా మ ని రూ పణ మ్ ❖

తలై ద్వాదశభియుక్తముత్తమం ద్వితలాదిషు ।

మూర్ధ్వేష్టకాం స్తూపికాం చ పూర్వవత్కల్పయేత్క్రమాత్ ॥

దిజ్ముతకయః పూర్వవత్స్యుః పూర్వవత్సరుడాదికమ్ ।

❖ మణ్డపస్య ఉత్తమాది మాసభేద భిత్తిబద్ధా ❖

ప్రాకారేషు చ సర్వేషు ౧ మణ్డపాస్యస్పష్టతః ॥ ౩౬

౨ షడ్వింశతిధనుర్మాసం మణ్డపం చోత్తమం విదుః ।

అష్టాదశధనుర్మాసం మణ్డపం మధ్యమం విదుః ॥ ౩౭

అధమం ద్వాదశధనుర్మాసం సంప్రచక్షతే ।

పూర్వోక్తహస్తస్థ్యం వా కురూదాస్థానమన్వేషమ్ ॥ ౪౦

ఉత్తమం దశభిహస్తైర్మాధ్యమం చాష్టహస్తకం ।

షడ్హస్తమధమం విద్యాత్ శుద్ధం హస్తత్రయాయతమ్ ॥ ౪౧

దక్షిణోత్తరతః పృష్ఠే భిత్తిం తస్య ప్రకల్పయేత్ .
 స్తమ్భాష్టకయుతం తత్ర సోపానం పరికల్పయేత్ ॥ ౪౨
 దీఘశాలామధఃకుయాన్ ద్యూపాచ్ఛాదనసంయుతామ్ ।
 మణ్డిపాః ప్రిఙ్మఖాస్సవేన్ సర్వావరణసంస్థితాః ॥ ౪౩
 ఆస్థానమణ్డిపాస్సర్వాన్ ప్రసూయాత్సర్వతొముఖాన్ ।
 ప్రిసాదారంభవత్సర్వం భూమి సంశోధనాదికమ్ ॥ ౪౪
 కృత్వా హస్తినఖం చైవ మణ్డిపం చైవ కల్పయేత్ ।

❀ మణ్డిపగర్భానాన్యసప్రకారః ❀

గర్భానాన్యసన్తు కొణే స్యాదగ్నేమణ్డిపకమణి ॥ ౪౫
 గొవురే క్రియమాణే తు దక్షిణస్యాం దిశి స్తుతః ।

❀ ద్వారస్యకవాటయుగ్మాది విన్యాసః ❀

కవాటయుగ్మం సంస్థాప్య ద్వారే ద్వారే దృఢంయథా ॥ ౪౬
 లోహజం దారుజం వాపి విచిత్రం తురగాదిభిః ।
 ఉత్తరాజ్ఞం శిలాదారు వా హరేచ్ఛిల్పిస్సహ ॥ ౪౭
 రథకృత్తక్షుయిత్యా తు సర్వేణ త్కాలయేద్దురతః ।
 పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౪౮
 రథకృచ్ఛిల్పిభిస్సాధం ద్వారస్యోపరి నిక్షిపేత్ ।
 శాఖాచతుష్కం కువీత తద్ధైవశిలయాపి వా ॥ ౪౯
 శాఖాకవాటా ప్రత్యూల్య పశ్చోపనిషదా జల్తేః ॥
 నవవస్త్రేణ సంవేష్ట్య ధాన్యరాశిషు నిక్షిపేత్ ॥ ౫౦
 మహాకుమ్భాచనం కుర్యాత్సర్వవచ్చాస్త్రచోదితమ్ ।
 కృత్వా ప్రభాతే విమలే ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౫౧

౧ “ ఉత్తరాజ్ఞమ్—స్యోపరినిక్షిపేత్ ” ఇత్యంతం క్వచిన్న.

ఖాతే లోహాది విన్యస్య ౧ కారయేచ్ఛిల్పినా సహ ।
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా చ పశ్చిగవైర్విలేపయేత్ ॥ ౫౨
 మహాకుమ్భజలైః ౨ దేహాన్ స్యనేత్కుచేన తత్క్షణాత్ ।

❀ క వాటోపరి కల్పనీయ దేవతాః . ❀

అధశ్చాన్తి దక్షిణతో వాగ్దేవీముపరి శ్రీయమ్ ॥ ౫౩
 రతిముత్తరతశ్చాఖాన్వేపం చతస్త్వషు క్రీమాత్ ।
 కవాటే దక్షిణే స్థాప్యో విశ్వధృగ్భూతనాయకః ॥ ౫౪
 కవాటే చోత్తరే స్థాప్యో విశ్వవక్త్రః ప్రతాపవాన్ ।
 అవతారాంశ్చ తత్ర స్థాన్ ప్రోక్షయేత్స్వస్య విద్యయా ॥ ౫౫
 వేదశాస్త్రపురాణాని వేత్తేషు నివసన్తి చ ।
 నారాచేషు త్రయస్త్రింశద్దేవాః కీలేషు చక్షుయః ॥ ౫౬
 కవాటపట్టికాయాం చ భూతనాథః ప్రతిష్ఠితః ।
 కవాటకన్దపట్టే స్యాత్ సంస్థాప్యో విశ్వ ౩ బావనః ॥ ౫౭
 ఏవం కుమ్భజలే ధ్యాత్వా విన్యసేత్సర్వదేవతాః ।
 ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్ నిష్కసంఖ్యే తు పూర్వవత్ ॥ ౫౮

❀ క వాటస్య సౌవణికతా విదికల్పః . ❀

సౌవణికే రాజలిస్తామ్రః కవాటా దారుజస్మృతః ।
 పూర్వః పూర్వః ఫలాయ స్యాత్ భూయసే కల్పతే స్మణామ్ ॥
 కవాటం దారుజం స్వచ్ఛేః రజ్జయన్పూజ్యతే సురైః ।

❀ స్తంభపోతికాదివిధానమ్ . ❀

స్తంభాన్ పాదశిలాన్వేప రత్నన్యాసాది పూర్వవత్ ॥ ౬౦

స స్థాప్య బ్రహ్మణస్థానే తేషాముపరి పోతికాః ।
 కల్ప్యస్తా ౧ సూత్తరారోపా? వాజనాదినమన్వితాః ॥ ౬౦
 తులామారోపయేత్పశ్చాత్ బద్ధయేచ్ఛేష్టకాదిభిః ।
 ౨ తలబద్ధం తతః కురూత్ బ్రహ్మ విత్తానుసారతః ॥ ౬౧
 యూపచ్ఛాదనకం వాపి కురూచ్ఛాస్త్రీసుసారతః ।

❖ ది గ్భే దే న చ ఙ్ణా ది ద్వార పా ల ని రూ ప ణ మ్ . ❖

చణ్డప్రచిచ్ఛౌ కతకవ్యో ద్వారే గర్భగృహస్య తు ॥ ౬౩
 దక్షిణోత్తరపాశ్వేశ్చా మునివేషా సహస్త్రియా ।
 దంష్ట్రాకరాలవదనా భీమా వా దణ్డ ధారిణౌ ॥ ౬౪
 కాంతావియుక్తౌ వికటా కరణ్డి ౩ మకుటోజ్వలా ।
 అధఃపద్మపకద్వారే శ్శబ్దచక్రోత్తమాజ్ఞినా ॥ ౬౫
 అస్తమఃకణ్డలసంజ్ఞస్య సాలస్య ద్వారపాశ్వయోః ।
 జయశ్చ విజయ ర శ్చైవ కతకవ్యో తస్య గోపురే ॥ ౬౬
 ఏవమేవేష్య తేఽన్యేషాం చతుర్దిక్షు చ గోపురమ్ ।
 అస్తహాకరస్య పూర్వస్యాం ద్వారే పద్మగదాధరా ॥ ౬౭
 ఖడ్గశాఖాధరా ద్వారే దక్షిణస్యాం ప్రకల్పయేత్ ।
 ప్రతిచ్ఛ్యాం వజ్రీముసలధారిణౌ దిశి కల్పయేత్ ॥ ౬౮
 పాశాఙ్కుశధరా బ్రహ్మన్నుత్తరస్యాం దిశి ఫితౌ ।
 మధ్యాస్తహాకరసాలస్య ప్రాచ్ఛ్యాదిషు యథాక్రమమ్ ॥ ౬౯
 దిక్షు ధాత్మవిధాతారౌ తతో భద్రీసుభద్రీకౌ ।
 కృతాంతాసురవిధ్వంసౌ కుబేరాక్షకుబేరకౌ ॥ ౭౦

౧ సూత్రారోపా. ౨ స్థలబద్ధమధః. ౩ మకుటాజ్వలా.

- పాశ్చాత్యునిషు తథా దిక్షు మయాదా సాలగోపుకా ।
 దుజ్జయపిబతా కాయా విశ్వభావసపుష్కరౌ ॥ ౭౧
- సమ్భవప్రభవౌ స్యాతాం సుశోభనసుభద్రకౌ ।
 జఘన్యావరణద్వారే పాశ్చాత్యౌ కుముదాదయః ॥ ౭౨
- కుముదగి కుముదాక్షశ్చ పుణ్డరీకో౭థ వామనః ।
 శక్కుకణాస్సవన్ నేత్రస్సుముఖస్సుప్రతిష్ఠితః ॥ ౭౩
- అష్టౌ ద్వా ద్వా ప్రతిద్వారం కల్పసీయా యథావిధి ।
 విష్ణుపారిషదాస్సనై ౧ సేనాభిః కోటిభిర్వౌ తాః ॥ ౭౪
- దణ్డహస్తా విరూపాక్షాః ౨ కరణ్డముకుటాన్వితాః ।
 ౩ ఘణికజ్జ్వలనమాలాధ్యైః భుక్కుటికుటిలేక్షణాః ॥ ౭౫
- వ్యత్యస్తహస్తచరణాః రక్షన్తి ద్వారమాశ్రితాః ।
 చతుర్ధావరణై కుర్యాత్పాకస్థానం విచక్షణః ॥ ౭౬
- ప్రథమావరణే వాపి ద్వితీయావరణే౭పి వా ।
 తృతీయావరణే వాపి యథాదేశానుకూలతః ॥ ౭౭

❀ ఖ లూ రి కా స్థా న ని దే శ : . ❀

- ఇన్ద్రాగ్నిమధ్యే వాగ్నయే తస్య స్థానం విధీయతే ।
 ఖలూరికా సమాయుక్తం మధ్యే చాజ్జ్వలనంయుతమ్ ॥ ౭౮
- చతురశ్రాయతే భాగే ప్రాచీనస్యాశ్మ కాన్తకమ్ ।
 ౪ యుక్తైర్హస్తప్రమాణైశ్చ దీప్తు ౫ చులేన వా యుతమ్ ॥
- మధ్యేగ్నియమయోః కుణ్డం నిత్యహోమామాయ కల్పయేత్ ।

౧ సనై సేనాధిపాఃస్మృతాః . ౨ కయార. ౩ మణి. ౪ యుగ్మ
 హస్తప్రమాణాశ్చ. ౫ చుల్కాభవాభవః .

❖ అపూపపచనస్థానమ్. ❖

అపూపపచనస్థానం మధ్యే నేఋతయామ్యయోః || ౮౦

❖ ఫలమరీచ్యాదినిధానస్థానమ్. ❖

ఫలాని నిక్షిప్తేన్మధ్యే నిర్వృతేవర్ణస్య చ |

ద్వారం పృథ్వీతృప్త్యక్తమధ్యే వాయుజలేశయోః || ౮౧

మరీచ్యాదినిధానం స్యాద్వాయుసోమాంతరే భవేత్ |

సపిండరాదిద్రవిస్థానం మధ్యేశవేశచీశయోః || ౮౨

❖ తణ్డూలక్షౌలనకూపధూమనిగమమాగ్నస్థాననిరూపణమ్. ❖

క్షౌలచం తణ్డూలాదీనాం కూపోస్తబహిరేన వా |

ధూమనిగమమాగ్నశ్చ యుగ్మస్మ్యుః కుటిలాసథా || ౮౩

❖ { మజ్జన, తాంబూల వస్త్రపుష్పనివేశన ప్రదేశాః } ❖
ఏకాంతినాం భక్తిస్థానం చ.

మజ్జనామృగృహం యామ్యే తాంబూలీ ౨ ధామనైరుతే |

వారుణే వాసనాం స్థానం మారుతే పుష్పమణ్డపః || ౮౪

సామ్యుచైకాంతినాం భక్తిస్థానమిశే ధనాలయః |

❖ ధాన్యసక్లిహఛత్రాదీనివేశదేశాః. ❖

బహిరావరణే కుమారదాగ్నేయే ధాన్యసంగ్రహమ్ || ౮౫

అవఘాతగృహం యామ్యే గోశాలాస్యాదుమాపతౌ |

తృతీయావరణేస్థానం ఛత్రాదీనాం విభావసా || ౮౬

శిభికాద్భిత్తిశ్చైవై పానీయం వారుణే భవేత్ |

ఉత్సవే దేవయజనం సోమశానాంతరే భవేత్ || ౮౭

ఇంద్రేశానాంతరే వాపి మధ్యవాగ్నిసురేశయోః |

యమాగ్నిమధ్యే వా కుయాదుత్సవేయాగ మణ్డపమ్ || ౮౮

స్థానమీశే సరస్వత్యాః వాద్యస్థానం తు వాయవే |

❀ స్థాన స జ్యోత్యై చై ర చ నా పృ కా ర ః . ❀

యథాక్తావరణాభావే విద్యమానై క్వచిద్భవేత్ || ౮౯

❀ కూపతటాకాదిజలాశయవిధాః . ❀

వారుణే వా భవేత్సమ్యక్ కూపం గ శావేపి వా భవేత్ |

యత్ర ౨ వాపాం సిరాగ్నంత్ర తత్రీకూపం పృథక్ కల్పయేత్ ||

అష్టదిక్షు యథాయోగం తటాకం కారయేచ్ఛహేత్ |

❀ ప్రాకారస్యబహిః దీప్తికా యత్యాదీనాం మథాదిశ్చ . ❀

ప్రాకారాణాం చ సవేషాం బహిష్ఠా దీప్తికా భవేత్ || ౯౦

శాస్త్రశ్రీవణయుక్తానాం వేదాధ్యయనశాలినామ్ |

యతీనామితరేషాం చ మరఃకాయో బహిర్భవేత్ || ౯౧

సదనాని చ కాయాణి దేవమాశ్రిత్య తిష్ఠతామ్ |

❀ ఉద్యానాదినిదేశః . ❀

ఉద్యానం పుష్పవాటీం చ పరితో ధామ కల్పయేత్ || ౯౨

❀ ఏకావరణపరివారనిరూపణమ్ . ❀

ఏకావరణయుక్తస్య సరివారానిర్మాణశృణు |

ప్రధానబెరాభిముఖః కల్పనీయో విహజ్జరాత్ || ౯౩

౦ సవేషః. ౨ వాచశ్చివాప్సంతి. వాపాం రసాః ఇతి చ పా.

సృతార్థమణ్డప్యసాగ్రే తస్య ధామ చ కల్పయేత్ |
 గోపురస్యోత్తరే సాలే మద్విరాభిముఖో రవిః || ౯౫
 తస్యేవ దక్షిణే సాలే ౧ సుధాంశుం పరికల్పయేత్
 వహ్నా కామో యమే బ్రహ్మ నైఋతే స్యాద్దజాననః || ౯౬
 వారుణే వణ్ముఖో దుర్గా వాయూ సౌమ్యే ధనాధిపః |
 ఈశానే శంకరస్తత్రో జ్యేష్ఠోపాలస్తథా భవేత్ || ౯౭
 సామేశయోరస్తరాలే విష్వక్సేనం ప్రకల్పయేత్ |
 అజ్కుణే దక్షిణే సప్త మాతరశ్శీస్తు నైఋతే || ౯౮
 ఇద్వాదయో లోకపాలాః పూజ్యాస్సాస్సౌశాను చాజ్కుణే |
 గోపురస్య భవేదస్తబఃపివాః బలిపీఠకమ్ || ౯౯
 అస్తవఃరాహ్వయోపేతే విశేషో ధామ్ని కథ్యతే
 సూర్యాచంద్రమసోః స్థానే సంస్థాప్యే పురుషాచ్యుతౌ || ౧౦౦
 సూర్యాచంద్రమసౌ కల్పా ద్వితీయావరణే తథా |
 హయగ్రీవః ౨ సృరస్థానే స్థానే సజ్కుః ణా విధేః || ౧౦౧
 వరాహో విఘ్న రాట్స్థానే ప్రమ్యమ్నశ్శరజన్మనః |
 కాత్యాయన్యమరస్తస్యాదవిరుద్ధో సరాసనే || ౧౦౨
 సృ కేసరీ శంకరేస్త్యాదజ్కుణే వీఠికాను చేత్ |
 ఇద్వాదయస్సమభ్యుద్యాస్తేషాం స్థానే యథాక్రీమమ్ || ౧౦౩
 చక్రీ ముసలవా శక్తి ఖడ్గైఃప గాదాధరః |
 శార్ఙ్గే పద్మే తథా వజ్రే పూజ్యా దివ్యాస్త్రధారిణః || ౧౦౪

❀ పరివారదేవతానామపస్థానాది. ❀

ప్రధమావరణే యేషాం స్థానే ౩ న్యే సముదీరితాః

౧ చంద్రపూః. ౨ సురస్సానె. ౩ సాధముదీరితం.

జ్ఞేయా ద్వితీయే తే సవేక పరివారా యథోక్తయా || ౧౦౫

మధ్యాంతహారసాలే తు గోవురోభయపాశ్వర్యోః |

ఆదిత్యా ద్వాదశారాధ్యాః మధ్యే మస్మధవేధసోః || ౧౦౬

వసవః పూజనీయాస్యవిధివిఘ్న ౧ కృతోః పురః |

మధ్యే పితృగణాః పూజ్యాష్టడాసనగణేశయోః | ౧౦౭

విశ్వే దేవాస్సమారాధ్యాః మరుతో గుహదుగయోః |

సప్తమయః పూజనీయా మధ్యే దుర్గాకుబేరయోః || ౧౦౮

కుబేరేశానయోమధ్యే రుద్రా ఏకాదశ స్మృతాః |

తత్రైవ చ త్తేత్రీపాలాః ప్రాజ్ఞానై కుముదాదయః || ౧౦౯

ఇద్ద్రాద్వివీధికాస్థానే సభాజ్యః కమలాసన |

మయూదావరణే స్థాప్యా అష్టాదశ గణేషు యే || ౧౧౦

ఉత్తమాః పరివారాస్తే ప్రాజ్ఞానోపేతలే పునః |

౨ ఉపేంద్రప్రముఖాః పూజ్యా దిక్షు ప్రాచ్యాదిషు క్రమాత్ ||

ఉపేంద్రః ౩ ప్రాకృతః పుణ్యః పుష్కరో విశ్వభావనః |

అసురఘ్నః కృతాంతశ్చ భూతనాథోఽష్టమః స్మృతః || ౧౧౧

మయూదాయాం మహత్యాం తు మధ్యమా యే గణేషు తే |

పరివారాః ప్రకతకవ్యాః విశ్వాద్యా వాసవాదిషు || ౧౧౩

❀ అ జ్ఞానై స మ చ క నీ యాః దే వ తాః ❀

అజ్ఞానేషు సమచ్యా యే వత్స్యే తాననుపూజకః |

విశ్వేశో విశ్వకృద్విశ్వా విశ్వాత్మా విశ్వలోచనః || ౧౧౪

విశ్వపాదో విశ్వభుజస్తథా వై విశ్వకమకృత్ |

❀ ఆ ది త్యా ద్య స్తా ద శ గ ణాః ❀

అష్టాదశ గణా వత్స్యే తా బుధ్యస్వ కృమోదితా || ౧౧౫

- అదిత్యా వసవో రుద్రాః సాధ్యాశ్చ మరుతః స్తథా ।
 విశ్వే దేవాశ్చ పితరో మాతరో గృహదేవతాః ॥ ౧౧౬
- అశ్విరాశ్చాశ్విసీదేవా తథా స్త్రీదేవతాగణాః ।
 లోకేశా వాస్తుదేవాశ్చ సక్షత్రాణి చ పాషాదాః ॥ ౧౧౭
- తత్వానాం పతయశ్చైవ ఉత్తమాః పరికీర్తితాః !
 సిద్ధాశ్చ ఋషయో నాగాః అసురా రాక్షసా అపి ॥ ౧౧౮
- యక్షవిద్యాధరాశ్చైవ సౌరభయాశ్చ గుహ్యకాః ।
 గన్ధర్వాపురసశ్చైవ ప్రజానాం పతయస్తథా ॥ ౧౧౯
- మత్యాశ్చైవ వాథ రోహిణ్యా గణాస్తే మధ్యమాః స్మృతాః ।
 భూతాః ప్రేతాః విశాచాశ్చ కూశ్మాణ్డాః ప్రమథా అపి ॥ ౧౨౦
- స్కన్దో బాలగ్రీహశ్చైవ తైతలాశ్చైవ భైరవాః ।
 కిన్నరాశ్చైవ వేతాలా అపస్మారాస్తదైవ చ ॥ ౧౨౧
- యోగిన్యశ్చైవ ధాకిన్యశ్చాకిన్యశ్చైవ చారికాః !
 మోహిన్యశ్చైవ సర్వేషు జఘన్యాః పరికీర్తితాః ॥ ౧౨౨
- ధాతాఽయమా విధాతా చ మిత్రీశ్చ వరుణస్తథా ।
 భగో వివస్వాన్ పూషా చ సవితా చ రవిస్తథా ॥ ౧౨౩
- త్వష్టా విష్ణురితి ప్రోక్తాః ద్వాదశేతేదదితేసుతాః
 ధరో ధ్రువశ్చ సోమశ్చ ఆపశ్చైవానిలోఽనలః ॥ ౧౨౪
- ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవశ్చాస్తవచనః ।
 మృగవ్యాధశ్చ శర్వశ్చ నిర్మతిధ్వజ ఏకపాత్ ॥ ౧౨౫
- అహిబుఃధ్వజః పినాకీ చ యవషశ్చ తద్దైవ చ ।
 స్థాణుభవః కపాలీ చ రుద్రాశ్చైకాదశ స్మృతాః ॥ ౧౨౬
- తిగ్రేతాగ్రీ రుద్రీసదృశాః జటాముకుటధారిణః ॥
 అపహ్లా వివహశ్చైవ ఉద్వహస్సంవహస్తథా ॥ ౧౨౭

నివహో౭నువహశ్చైచ ౧ ప్రవహశ్చ తథైవ చ
 సప్తైతే మరుతః ప్రాక్తాస్సప్త సప్తాద్రిభేదినః ॥ ౧౨౮
 అహో రవిశ్చ రుద్రశ్చ అగ్నిరాపస్తథైవ చ ।
 పశ్యైతే తు సమాఖ్యాతాః గణాస్సాధ్యసమాహ్వయాః ॥ ౧౨౯
 రుద్రో౭గ్నిస్సనితా విష్ణువిశ్వే దేవగణాః స్మృతాః ।
 కవ్యవాడసలస్సోమో యమ ఏవాయానూ తథా ॥ ౧౩౦
 అగ్నిహ్వితాస్సోమసశ్చ తథా బహిఃపదోపి చ ।
 ఏతే పితృగణాః ప్రాక్తాస్సప్తైతే లోకపూజితాః ॥ ౧౩౧
 కృతుడక్షః కాలకాఖ్యో వసుస్సత్యశ్శుచీ రుచిః ।
 పురురవా ౨ ద్రివశ్చైచ విశ్వే దేవా ఇమె స్మృతాః
 నాసత్యదసృముభయమశ్వినౌ పరకీర్తితౌ ।
 అన్యోన్యసదృశౌ దేవౌ పీయూష ౩ కలశోద్భవా ॥ ౧౩౩
 రవిసామాక్షారిబుధగురుశుక్రశనైశ్చరాః ।
 గాహుకేతూ తథా ౪ శ్లిష్టే కీర్తితాస్తృ సవ గ్రహాః ॥ ౧౩౪
 శక్రాగ్నియమరిక్షౌంసి వరుణౌ వాయురేవ చ ।
 సోమ ఈశాన ఇత్యష్టే లోకపాలాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౩౫
 బ్రహ్మ మరీచిరత్రిశ్చ వివస్వాన్ పృథవీశ్వరః ।
 ౫ ఆపశ్చైవాపవత్సశ్చ సవితా చ సవితృకః ॥ ౧౩౬
 రుద్రో రుద్రీజయశ్చైచ ఇద్ధ్రో ఇద్ధ్రీజయస్తథా ।
 ఈశశ్చైవాధ పజన్యో జయస్తశ్చ మహేద్ద్రీకః ॥ ౧౩౭
 భానుస్సత్యో భృగుశ్చైచ అస్తరిక్షశ్చ పూర్వతః ।
 అగ్నిః పూషా కృశో భానుబృహత్క్షత్రో యమస్తథా ॥ ౧౩౮

గర్భవోఽభృజ్జరాజశ్చ మృగశ్చైవ తు యామ్యతః ।
 పితృదావారికా శ్చైవ సుగ్రీవః పుష్పదంతకః ॥ ౧౩౯
 వరుణశ్చ భృశశ్చపా ౧ చక్షుమశ్చ మనోజవః ।
 రోగనాథశ్చ మృత్యుంతో భల్లాటసోమ ఏవ చ ॥ ౧౪౦
 అదితివాఽస్తునాథశ్చ వాసుదేవగణాః స్మృతాః ।
 అగ్నివాఽయః ప్రజాసక్తశ్చత్వారోఽగ్గిరసః స్మృతాః ॥ ౧౪౧
 తిష్ఠన్తి మునిరూపేణ దేవరూపేణ చ ద్విధా ।
 లక్ష్మీస్సరస్వతీ విఘ్నా తిస్రీస్తు గృహదేవతాః ॥ ౧౪౨
 ఇత్యేతేఽష్టాదశ ప్రోక్తాః గణా మధ్యోత్తమాధమాః ।
 ఉత్తమా మధ్యమా శ్చాపి పరివారేషు సంమతాః ॥ ౧౪౩
 రుద్రాఽలయాదిష్వధమాః పరివారాః ప్రకీర్తితాః ।

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే పరివారాదిదేవతాకల్పసం నామ

దశ మోఽధ్యాయః .

❖ ప్రతిమాద్రీ వ్యాదివిధిః . ❖

శ్రీ భగవాన్—

అతః పరం ౧ ప్రతికృతేద్రీవ్యస్య విధిరుచ్యతే ।

౨ యస్మయం ప్రతిమాద్రీవ్యం తదనేకం ప్రచక్షతే ॥ ౧

❖ రత్నాదిషడ్ద్రీవ్యనిర్దేశః ❖

రత్నం లోహం శిలా మృచ్ఛ దారు స్ఫటిక ఏవ చ ।

షడ్ద్రీవ్యాణి ప్రకృతయో యస్మయాః ప్రతిమాః స్మృతాః ॥ ౨

మాణిక్యప్రముఖై రత్నైరచామవయవై యుతామ్ ।

౩ విదధ్యాదధఃచిత్రం వా కెవలం వా సమచయేత్ ॥ ౩

❖ ఉక్తద్రవ్యఫలనిర్దేశః . ❖

నిర్దోషా రత్నజాస్సువాస్సవకామఫలప్రదాః ।

సువణం రజతం తామ్రం తీర్థివిధం లోహమివ్యతే ॥ ౪

హిరణ్మయీ ప్రతికృతిస్సనః సంపత్కరీ భవేత్ ।

విత్తం యశశ్చ విజయో విజ్ఞానం రాజతీఫలమ్ ॥ ౫

బుద్ధిశ్చాన్తిశ్చ సౌభాగ్యమాదుమ్భయోర్ ౭ చ యాభవేత్ ।

❖ శిలాయాశ్చతుర్విధ్యమ్ . ❖

శిలా చతుర్విధా బ్రహ్మ వణశ్చదైస్సితాదిభిః ॥ ౬

శుభ్రా శిలా బ్రాహ్మణస్య క్షత్రియస్య తు పాటలా ।

వైశ్యస్య పీతా శూద్రస్య కృష్ణా ముఖ్యా యథోదితా ॥ ౭

౧ “ ప్రపక్ష్యామి ప్రతిమావిధి ముత్తమమ్ ” ౨ మృగ్మయం. ౩ చిత్రం వాచ్యధఃచిత్రం వా.

బ్రాహ్మణస్య చతస్రీస్సృస్తిసోఽ రాజ్ఞో విశో ద్వయీ ।

ఏకైవ స్యాచ్ఛతుర్థస్య గౌణోఽయం విధిరీరితః ॥ ౮

❀ ఉ త్త మా శి లా ❀

శబ్దచక్రగదాపద్మశక్తి చందనమాలికాః ।

సింహమాతంగసారంగవరాహకుశకుణ్డికాః ॥ ౯

శ్రీవత్సచామరచ్ఛత్రీధ్వజమత్సర్యవిహజమాః ।

శిలాసు యత్ర దృశ్యన్తై తిలతణ్డలవాలుకాః ॥ ౧౦

తాశ్శుభా యజమానస్య శుభదాః సాధివస్య చ ।

❀ శిలాదావాదీనాం గభాదోషపరీక్షోపాయః . ❀

గభావత్యశ్శిలా వజ్యాన్ గభాన్ హ్యస్తరవస్థితాః ॥ ౧౧

యథోపలబ్ధుం శక్యన్తై తం ప్రకారమిమం శృణు ।

సవనీతం మాహిషజం శృంగం మేషస్య చూణితమ్ ॥ ౧౨

చూణం చ గురువిద్వస్య సమ్రేప్య పయసా గవాం ।

లిమ్పేచ్ఛిలాంతథా దారు గభావ్యక్తిస్తతో భవేత్ ॥ ౧౩

వీధికా యది దృశ్యన్తై మణ్డలావతేకాని చ ।

ధ్వనిశ్చ శిథిలో యాసు స్పశే చోష్ణ్యమధాపి వా ॥ ౧౪

తాసు గభాస్సుస్ఫుటం సన్తి యత్నైనోత్పాటయేత్తు తాః ।

పాటలే మణ్డలై పాంసూన్ పాటలాన్ శ్వేతపద్మజై ॥ ౧౫

శ్వేతపాంసూన్ స్థితావస్తగభానూపేణ సంస్థితాన్ ।

నిదిశ్వేత్కపితై వణై స్నిగ్ధే చ కమరం స్థితమ్ ॥ ౧౬

౧ గాలీం కపోతే మాఙ్గిస్థై వణై లోహితదమరమ్ ।

శుక్లం డిణ్డీరవణై తు రక్తపీతై తు కచ్ఛపమ్ ॥ ౧౭

కుసుమ్యవీతవణై తు పీతం వసాభువం స్థితమ్ ।

శుక్లహేమనిభే వణే గభాః క్షుద్రావిహజ్జమమ్ ౧౮
కాలాయనసమే వణే గోధామస్తరవస్థితమ్ ।
గుడవణే తు పాషాణఖిద్యోతం మధుసన్నిభే ౧౯
సారజ్జనదృశే వణే వృశ్చికం ఖిగ్గసన్నిభే ।
సలీలం శలభం నీలె రూక్షే ఘెనకమేవ చ ॥ ౨౦
మూషికాం కపిలె కృష్ణే గ కష్టాహిం శిష్పసన్నిభే ।
మత్స్యమేవం విధం గభాం మణ్డలే వణాభేదతః ॥ ౨౧
బుధో నిశ్చినుయాత్సవముద్ధరేచ్ఛ ప్రయత్నతః ।
గభావద్దారుశిలయా ప్రతిమాం కురుతే యది ౨౨
అజ్ఞానాద్వాఽధ లోభాద్వాఽయజమానస్తస్వరాన్వితః ।
సమూలఘాతం హన్యాచ్ఛ స కులా ౩ న్యాత్మనామజ ॥ ౨౩
రాజా చ రాష్ట్రమచిరాత్ ౪ స్థాపకశ్చ విసశ్యతి ।
౫ గభాగారే కృతే పశ్చాజ్ఞాహుయాచ్ఛాస్తయే గురుః ॥ ౨౪
భాజయేద్దక్షిణాం దద్యాద్బ్రాహ్మణేభ్యస్స శక్తితః ।

❖ స్త్రీపున్నపుంసకశిలానాం ప్రతిమాదా వినియోగః. ❖

బిమ్బం శీతలయా కురూచ్ఛిలయా యది సాదరమ్ ౨౫
దేవస్య సన్నిధిస్సాక్షాత్సంపచ్చ వరదో హరిః ।
స్త్రీపుంసపుంసకం చెతి శైలం తిరివిధముచ్యతే ॥ ౨౬
కాంస్యఘ్నాధ్వనిప్రఖ్య శ్చైదనే జాయతే ధ్వనిః ।
శిరఃప్రదేశే మధ్యే తు కాంస్యధ్వనిసమోభవేత్ ॥ ౨౭
మూలె తాలధ్వనిసమో యత్ర సాన్యాచ్ఛిలా పుమా ॥

౧ కృష్ణశింశుచనన్నిభే. ౨ స్వమన్వితః. ౩ నాత్మజాత్మజాః. ౪ స్థానం తవ్య.

౫ గభాగాధాన.

న్యూనస్తస్మాద్ధవనిః కించిచ్ఛిద్రితో యత్ర సాధమా || ౨౮
 శిలా నాదవిహీనా తు నపుంసకముదాహృతమ్ |
 బిమ్బం పుంశిలయా కాయం పీఠం ౧ స్త్రీశిలయా భవేత్ ||
 ౨ రత్నన్యాసస్తు కతకవ్యో ౩ స శిలాయామితి క్రమాత్ |
 దేవీనాం చ ౪ శ్రియాదీనాం నిరూణే స్త్రీశిలా సరా || ౩౦
 పుంశిలా పాదపీఠే న్యాదిత్సన్యాసో నపుంసకే |
 సామ్యా శిలా శీతలాస్యాద్యైష్టవీ సా మహాఫలా || ౩౧
 ఉష్ణాఽఽగ్నేయీ శిలా రాద్రీ సా రోగస్యాస్పదం భవేత్ |
 సామ్యా జ్వయోభయాత్మా తు బ్రాహ్మీ సృష్టికరీ భవేత్ || ౩౨
 శీతలా ఘమకాలే యా మహాస్థా జలదాగమే |
 ఏకవణాశిలా శుద్ధా సా భవేత్ప్రతిమావిధా || ౩౩
 సంకీర్ణానేకవణా తు సా శిలా రోగదా సదా |

❀ శిలాగ్రహణస్థానఫలాదీని. ❀

పవనేషు ప్రసిద్ధేషు గృహ్ణీయాత్ప్రతిమాశిలామ్ || ౩౪
 భూగతా వా శిలా శస్త్రా నిద్రితా న కదాచన |
 యా పుష్పవనసక్కిణా జలాశయసమావృతా || ౩౫
 సా భూమివాణీ జ్వయా తత్రిత్యాః కామదాశ్శిలాః |
 తోయముత్తరతో యస్యాః జ్వేత్రిం దక్షిణతో మహత్ || ౩౬
 ప్రత్యక్ష క్షీణో వృక్షాస్స మాపేద్ద్రీక్షమా మతా |
 తత్రిత్యా పుష్టిదా నిత్యం శిలా బహుమతా తతః || ౩౭
 పూర్వదక్షిణతో యస్యాః కాశ్మయః ఖదిరాదయః |

౧ యోషిచ్ఛిలా. ౨ ఆస్యాధకస్యసజ్జతిశ్చివ్యా. ౩ నపుంసక శిలాపరి.

౪ శ్రియాదీనామ్.

ఝల్లికా టిట్టిభా గృధ్రీవరాహశ్యాపదాదయః ॥ ౩౮

తోయమస్తగతం స్వల్పం యత్రాగ్నేయీ భవేదియమ్ ।

శిలా తతోద్భవా స్వల్పవిభవా శదనంమతా ॥ ౩౯

విభీతకాదయో వృక్షౌ మృగా హింసాశ్చ సస్తతమ్ ।

యత్ర త్యక్తోదకతృణా కణ్ఠకదుగ్రిమసంవృతా ॥ ౪౦

యా చ సా వాయవీ భూమిస్తస్యాం శూన్యప్రదా శిలా ।

❀ వజ్ర శిలా ధానాని . ❀

నదీతటే హ్రీదతటే భూతిభూమా చతుష్పథే ॥ ౪౧

గ్రామే శ్మశానే వర్మికే లవణాదకపీడితే ।

అమెధ్యభూమా శబరచణ్డాలాదినిషేవితే ॥ ౪౨

శకరోత్కరసంబాధే నిస్తృణే జలవజ్రతే ।

దేవాలయసమీపే చ తప్తే వాతాతపాగ్నిభిః ॥ ౪౩

దేశే వజ్రాశ్శిలాస్సర్వా గృహతాశ్చైదనథాదాః

❀ ఉపాదేయశిలాప్రదేశాః ❀

పుణ్యక్షేత్రే శుభే దేశే బ్రహ్మవృక్షనిరస్తరే ॥ ౪౪

కుశకాశోదకయుతే మృగైః కృష్ణైనిషేవితే ।

పద్మోత్పలసమాకీర్ణే వీహితక్షేత్రీనిరస్తరే ॥ ౪౫

హింతాలపూగపున్నాగనాలికేరనిరస్తరే ।

తపస్విజనసంబాధే దేశే గ్రాహ్యే శిలా భవేత్ ॥ ౪౬

వజ్రావజ్రాం విదితైవం గుణవోషా నిరూప్య చ ।

దేశభదాంశ్చ భూభదా జ్ఞాత్వా లిజ్జభిదాస్తథా ॥ ౪౭

సితాదివణా భదాంశ్చ గృహ్తీయాచ్ఛభదాం శిలామ్ ।

❀ శిలాగ్రహణనియమః . ❀

- పుణ్యక్షేత్రధివారెషు యజమానానుకూలిషు, ౪౮
 శకునాదినిమిత్తానామానుకూల్యేన చాన్వితః ।
 యజమానో గురుశ్చైవ శ్రీధ్యాయా పరయాన్వితః ॥ ౪౯
 రథకారేణ సహితః స్థపతీనాం గణైస్సహ ।
 బ్రాహ్మణా భోజయితవాదౌ తైశ్చ స్వక్త్యాది వాచితః ॥ ౫౦
 శిలాసంగ్రహణే దేశే కారయే స్మహతీం ప్రసామ్ ।
 కృత్వాఽఙ్కురాపణం తత్ర బ్రాహ్మచారీ హవిష్యభుక్ ॥ ౫౧
 ఆచార్యో యజమానేన సాధకం తత్ర వసేచ్ఛుచిః ।
 శాలిభారం క్షిపేత్తస్మిన్ ప్రసామధ్యే సవేదికే ॥ ౫౨
 తస్మిన్న్యసేనహాకుమ్భం సూత్రీవస్త్రాదివేష్టితమ్ ।
 న్యస్తకూచకం ప్రతిచ్ఛన్నమశ్వత్థనవపల్లవైః ॥ ౫౩
 విన్యస్తరత్నలహాధ్యం విద్యయా పరమెష్ఠినః ।
 తస్యాష్టదిక్షు చ న్యసేత్కుమ్భాన్ సూత్రేణ వేష్టితాన్ ॥ ౫౪
 మహాకుమ్భస్య తస్యైవ గ పాశ్వే న్యసేచ్ఛ వధనీమ్ ।
 అస్త్రమస్త్రైణ సంసిద్ధాన్ సిద్ధాథాన్ దిక్షు పాతయేత్ ॥ ౫౫
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు చక్రీముద్రాం ప్రదశకయేత్ ।
 మహాముద్రాం ప్రదశ్యాథ ప్రణమ్యాఙ్జలిముద్రాయా ॥ ౫౬
 ఆవాహయేత్తతో దేవం మూర్తిమస్త్రైణ సవగమ్ ।
 మహాకుమ్భే ప్రతిష్ఠాప్య పూజయేద్దేశికః క్రీమాత్ ॥ ౫౭
 వధన్యా మస్త్రీరాజానం కుమ్భేష్వప్తసు పూజయేత్ ।
 విష్ణ్వాదిమూర్తీస్తదను పరమాన్నం నివేదయేత్ ॥ ౫౮

హూమం కుయాఁచ్చతుదిఁక్షు కుణ్డే వా స్థణ్డేలేఽపి వా ।
 పాలాశసమిధః పుష్పం ఫలనూద్యం సప్లవమ్ ॥ ౫౯
 జహుయాన్మూలమన్త్రేణ పృథగ్జ్ఞోత్తరం శతమ్ ।
 చరుణా చ సృసూక్తేన పృథక్కుణ్డచతుష్టయే ॥ ౬౦
 పౌచీనకుణ్డే జహుయాత్సర్పిషా వనదెవతాః ।
 ౧ పవతాఁ గణ్డశైలాంశ్చ తత్ర శృక్లాణి నిర్ఘరాఁ ॥
 సముద్రాంశ్చ తథా వృక్షానోషధీశ్చ వనస్పతీః ।
 జరాయజానణ్డజాంశ్చ సేదజానుద్భిజస్తథా ॥ ౬౧
 తథా సవాణి భూతాని మన్త్రైస్తద్దెవతాపరైః ।
 సావహానేస్తైవ్యాః హృతిభిః పూర్ణాహుత్యస్తమబ్జజ ॥ ౬౩
 ౨ పలలం రజనీచూణం లాజాపూపాః కరమ్భిణః ।
 చరవస్తైబలిం ద్రావ్యైర్భూతేభ్యో నిక్షిపేద్గురుః ॥ ౬౪
 హూతవ్యం స్వస్థపతయే సఃపిషాఽష్టోత్తరం శతమ్ ।
 వాద్యైస్తథా బ్రహ్మఘోషైస్సర్వతో ఘోషయేన్నిశి ॥ ౬౫
 ఉపాష్య దభశయామాయాం శుచినియతమాససః ।
 జపన్నష్టోత్తరశతం స్వప్నాధిపతిమాత్మవాఁ ॥ ౬౬
 స్వపేత్సప్నే తతశ్చైలం యది పశ్యేత్సముజ్వలమ్ ।
 పౌతరేవ శిలాగ్రాహ్యో శాంతిం కుయాదదశకేన ॥ ౬౭
 దుదశకేన వా పూర్వోక్తదునిమిత్తాదయే తథా ।
 శిలాం ముహూతే సంపశ్యేచ్ఛోభనే దేశికోత్తమః ॥ ౬౮
 యతః పిశాచా నాగాద్యాః యత్ర తిష్ఠంతి నిత్యశః ।
 సర్వే తె హ్యపగచ్ఛన్తు సన్నిధత్తాం సదాహరిః ॥ ౬౯

ఇత్యుక్త్వా మస్త్రీసంసిద్ధా సిద్ధాథాంస్తత్రీ నిక్షిపేత్ |
 బలిం దద్యాచ్చ భూతేభ్యః ప్రత్యాశం సవకమస్త్రీతః || 20
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా చ పౌరుషేణ శిలాః స్పృశేత్ |
 మూలమస్త్రీణ దత్వాఽఘ్నం జపేదప్రోత్తరం శతమ్ || 2౧
 పాశాదన్యానురూపేణ పాతయేత్సుత్రీమజ్జసా |
 శిలా స్థపతయశ్చిద్యుః రథకారస్య శాసనాత్ || 2౨

❖ సిరావైషమ్యేణ వజ్రాన్యవజ్రాశిలానిరూపణమ్. ❖

శాన్తిదా ౧ దక్షిణ సిరా పాశ్చిరా వయదాయినీ |
 శ్రీకరీ పశ్చిమసిరా పుష్టిం దద్యాదుదస్సరా || 23
 వజ్రయేతోక్తానిరసం యది కుర్యాత్కులక్షయః |

❖ శిలా ౭ ౭ నయననియమః. ❖

యస్యాం దిశి ముఖం థామ్నస్తస్యాం ప్రతికృతేశ్శిరః || 2౪
 వ్యత్యాసే యజమానస్య రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య వాస్తుతః |
 ఆలయస్య చ సవేషామచిరాత్కల్పతే విపత్ || 2౫
 మూలభాగశ్శిలానాం చేదుపరిష్టాదృవేత్తథా |
 అథస్తాచ్చెచ్చిరోభాగో విపత్స్యాద్రాజరాష్ట్రీయోః || 2౬
 మహాకుమ్భస్థితోయేన స్నాపయేదుద్భృతాం శిలామ్ |

౧ దక్షిణగ్రీవా. అత్ర ఎతదాదిషు స్లోకేషు సిరాశబ్దస్థాన శిరా ఇతి తాలవ్యా
 దిః క్వచిత్కోశే దృశ్యతే. నాడీపర్యాయస్సిరాశబ్ద ఏవసాధుభవతి. “వజ్రాయే
 తోక్తానిరసమ్” ఇత్యుతః సిరాశబ్దస్య సాన్తత్వం అభ్యుపగస్తవ్యమ్. అత్రైవ దక్షి
 ణసిరా ఇత్యత్ర దక్షిణగ్రీవా. ఇతి పాతాస్తరంతు భ్రమ్యతమ్. తద్వైవ “కొణిరసం”,
 ఇత్యుత్రీ దస్త్రస్య స్థాన కొణిరసమ్ ఇతితాలవ్యనివేశశ్చ.

విష్ణోదికుమ్భతోయైశ్చ పౌరుషం సూక్తముచ్ఛరక్ ౭౭
పరివిశ్లేచ్ఛిచ్ఛిలాం భూయో వధన్సేఘర వారిణా ।

❖ శ్రీ యా ది దే వీ ప్ర తి మా హా శి లా వి థిః . ❖

దేవీనాం బిమ్బ ౧ శుద్ధ్యథః పృథగేవాధివాసయేత్ ౭౮
మధ్యకుమ్భేచయేద్దేవీం శ్రీయం త్రైలోక్యమాతరమ్ ।
అష్టకుమ్భేషు సమ్పూజ్యా దేవ్యశాస్త్రే యథాకృమమ్ ॥ ౭౯
హోమాది పూజావత్క్రత్వా బిమ్బభాగే శ్రీశిలా భవేత్
అస్త్రియా శిలయా దేవ్యో విహితాశ్చైత్ప్రమాదతః ॥ ౮౦
లోభేన మహతా యుక్తా హన్యుస్సవిషయాః ప్రహః ।
తస్మిన్నేవ క్షణే గ్రాహ్యః పరివారశిలాశ్శుభాః ॥ ౮౧
శిలాసజ్జిహాణం కుయాత్తైశాం మస్త్రేయథాకృమమ్ ।
శిలాం గృహీత్వా తాం సమ్యగారోప్య శకటాదిషు ౮౨
సీత్యా ధామ్ని స్థపతయో రథకారమతానుగాః ।
కుయరచాః యథాశాస్త్రం చోదితై లక్షణై ర్ముతాన్ ॥
శిలాసజ్జిహాణై కమ యదుక్తం బహిరాలయాత్ ।
తత్సర్వమథవా కుయాదజ్కురాదికమాలయే ॥ ౮౪

❖ అన్యార్థం గృహీతముక్తాయాః పునరధివాసేన గ్రహణానుష్ఠా . ❖

శిలాం గృహీత్వా విధవత్త్వక్తాం కతుమశక్తితః ।
అన్యార్థమపితాం విధి శుద్ధాం భూయోఽధివాసనాత్ ॥ ౮౫

❖ దా రు స జ్జి హా ణ కా లః . ❖

కాతికాద్యష్టమానేషు ప్రశస్తో దారుసజ్జిహః ।
ప్రశస్తం సర్వమానేషు శిలాసంగ్రహణం మతమ్ ॥ ౮౬

❀ ఉపాదేయదారునిదేశః . ❀

చందనశాచగురుశ్చైవ కాశ్మయో హరిచందనః ।
 కేసరిః ఖదిరశ్చైవ కురవశాచసనస్తథా ॥ ౮౭
 మధునో దేవదారుశ్చ జాతిబిల్వశ్శమీ తథా ।
 శాకశ్చ పనసశ్చైవ కదమ్బస్థిలకస్తథా ॥ ౮౮
 సమేరుః ఫలినీ చైవ సురభిశ్చమ్మకస్తథా ।
 శింశుపా క్షీరికా సాలా బీజకః కురువిచక్షః ॥ ౮౯
 తిసిశశ్చందనశాచైవ స్తమాలస్సరలోఽజ్జకః ।
 కుటజః కర్కశీచ సప్తపర్ణో మధుస్థిలః ॥ ౯౦
 వరణో నిచులశ్చైవ పున్నాగః ఖదిరస్తథా ।
 రాజవృక్షశ్చ ఇత్యేతే ప్రతిమాఢముదాహృతాః ॥ ౯౧
 సారవంతో ఘనోపేతా స్సవదోషవివజితాః ।
 ఏతేః కాయాః ప్రతికృతివజ్జితైః కదాచన ॥ ౯౨

❀ వజ్రనీయానిదారాణి . ❀

వజ్రనీయాసపి తరూసభిధాన్యామి తాన్ శృణు ।
 స్వయం శుష్కాశ్చ దగ్ధాశ్చ స్వయం భగ్నా హతత్వచః ॥ ౯౩
 నక్రాః ఘృణక్షతాశ్చైవ కోటరాః పక్షినేవితాః ॥
 చణ్డాలాద్యధమైశ్చశ్వత్సైవితాః పృథిలౌమజైః ॥ ౯౪
 నివాసవృక్షాశ్చైవ తృణాః దేవతాధిష్ఠితాస్తథా ।
 శ్మశానస్థాశ్చ మాగ్నాః దేవాలయసమీపగాః ॥ ౯౫
 కూపస్థాశ్చ తటాకస్థా వికృతాశ్చైవ వజ్రితాః ।
 వజ్రితైస్తరుభిః కుర్యాత్ప్రతిమాం చెత్ప్రమాదతః ॥ ౯౬
 కర్తా కారయితా చోభా సాన్వవాయా విసశ్యతః ।

❖ దారుసజ్జిహణేషి శిలాగ్రహణవదేవ విధిః . ❖

దారుసంగ్రహణే ౧ దేశే పూర్వవచ్చాధివాసనమ్ ౯౭

శిలాగ్రహణవద్ధోమస్సవణఃకాయో యథావిధి ।

అనోకహానామక్లాని ప్రవాలాదీని పూర్వవత్ ॥ ౯౮

జుహుయాదగ్నికుణ్డే చ ప్రాచీనే దేశికొత్తమః ।

ప్రక్షాలయేద్వృక్షమూలం వాసనా ౨ తం ప్రశోణకమ్ ॥ ౯౯

ఆచ్ఛాదయేత్సదభేణ మూలమస్త్రం ౩ సముచ్చరత్ ।

మూర్తిభిశ్చ ద్వాదశభిః మత్స్యాదిభిరనుకృమాత్ ॥ ౧౦౦

❖ వృక్షో ప స్థా న మ్ . ❖

హుత్వా వ్యాహృతిభిః పశ్చాదుపత్తిషైత భూరుహమ్ ।

కర్మణా పూర్వవృత్తైన స్థావరాకారమాశ్రితమ్ ॥ ౧౦౧

౪ వృణోమి విష్ణోబిఃశ్రావణం సర్వసంపత్కరం తవ ।

స్థావరత్వాదితో గచ్ఛ దివ్యం రూపమనుత్తమమ్ ॥ ౧౦౨

భుజ్మి భాగాంశ్చ విపుల్వా వాసుదేవప్రసాదతః ।

౫ హిసస్మి నాహం వృక్ష త్వం కిన్తు ముఖ్యామి జన్మతః ౧౦౩

ఇత్యుపస్థాయ మస్త్రేణ రక్షాసూత్రేణ వేష్టయేత్ ।

అనుక్తమచ్యుత్కర్తవ్యం శిలాగ్రహణవన్నిశి ॥ ౧౦౪

❖ వృక్షచ్చేదనకాలదిగాదినిదేశః . ❖

ప్రభాతే దేశిక స్నాంత్యా ముహూర్తే శోభనే శుచిః ।

చిద్భ్యాద్యృక్షం కుతారేణ ప్రాజ్ఞుభిః పురుషాత్మనా ॥ ౧౦౫

౧ చైవ. ౨ రతగ్. ౩ సముచ్చరత్. ౪ సమామి విష్ణోఃశ్రావణం

రథకారస్తతో వృక్షం ఛేదయేన్మవశాన్మజ్జయా ।

❖ చిన్న వృక్షవతనెదిగ్భేదేనఫలభేదః . ❖

ప్రాచ్యముదీచ్యాం పతితస్తరురభ్యుదయావహః ॥ ౧౦౬

❖ ప్రకాణైశ శాఖయా బిమ్బనిమాణామ్ తత్సంస్కారశ్చ . ❖

కుయాద్బిమ్బం ప్రకాణైశ శాఖయా చానురూపయా ।

కుమోద్భవకేన తం సిఞ్చేద్ధ్యాత్వా తత్ప్రీతం హరిమ్ ॥ ౧౦౭

మూలమస్త్రీణ పరితస్సిఞ్చేత్కరకవారిణా ।

గురవే దక్షిణాం దద్యాత్పూర్వవత్కమలాసన ॥ ౧౦౮

❖ రథకారస్య బిమ్బనిమాణాన్మజ్జా . ❖

దేవాలయే ద్రిమం నీత్వా రథకారేణ కారయేత్ ।

బిమ్బమత్యన్మృతాకారం ధామమానానుసారతః ॥ ౧౦౯

ఆలయే చాధివాసాది స్థాపయిత్వా ద్రిమం భువి ।

కుయాద్భూహివశనే యద్వత్సవశం తద్వద్యధావిధి ॥ ౧౧౦

❖ అసంస్కృతతరుణా బింబనిమాణైర్దోషః ❖

అసంస్కృతేన తరుణాం యథోక్తవిధినా యది ।

కుయాత్ప్రీతికృతిం మోహోత్తదనధాన్య కేవలమ్ ॥ ౧౧౧

తస్మాద్వ్యథోక్తతరుణా కృతమభ్యుదయావహమ్ ॥ ౧౧౨

ఇతి శ్రీసాంఖ్యరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రీయాసాదే శిలాదారుసంగ్రహవిధానం నామ

ఏకాదశోఽధ్యాయః .

శ్రీ భ గ వా న్ —

❖ మూ ల బే ర ప్రి మా ణా ది వి ధి : . ❖

అధాతత్సంప్రవక్త్యామి ౧ మూలబేరసముచ్చయమ్ ।
గభావిస్తారమానం వా ద్వారదేఘ్యమథాపి వా ౧
ప్రసాదపాదమానం వా హస్తమానమథాపి వా ।
యజమానప్రమాణం వా స్తమ్భమానమథాపి వా ౨
కుయాధ్యుప్రప్రతికృతిం గ్రామాదెరనుకులికామ్ ।

❖ ప్రతిమాయాః మానం ఉత్తిమాదిభేదాశ్చ . ❖

ప్రతిమాగభావిస్తార ౨ తుల్యా శ్రేష్ఠా చతుర్ముఖ ౩
సవభాగై కహీనా తు ప్రతిమా మధ్యమా భవేత్ ।
పశ్చభాగై కహీనా తు జఘన్యా పరికీర్తతా ౪
సస్తథా గరభావిస్తారం విభజ్య ద్వా వివజయేత్ ।
శిష్టభాగ సముచ్చయూ శ్రేష్ఠా న్యాదధవాజ్జ ౫
మధ్యమా పశ్చసూత్ర్యంతైః త్రిభిర్ధాన్యభ్యాం కనీయసీ ।
౩ ద్వారాధ్యధాసముచ్చయూ శ్రేష్ఠా పాదాధికా పునః ౬
మధ్యమా ద్వారమాత్రా తు కనిష్ఠా మధ్యమా భవేత్ ।
ద్వారం షోడశథా కృత్వా న్యూనై కద్విత్రిభిః క్రమాత్ ౭
శ్రేష్ఠా మధ్యా కనిష్ఠా న్యాదిన్థం పాదాదిషు క్రమాత్ ।
ఉత్తిమా పశ్చభిహంతైః త్రిభిరేకేన చైతరే ౮

౧ ద్రువ. ౨ సామ్య. ౩ యద్వాచ్యధా.

స్థితస్య కౌతుకస్యాయ ముచ్చయస్సముదీరితః ।

❀ ఆ నీ న మూ తి క మా న మ్ . ❀

గభాగేహస్య విస్తారం త్రిభా భజ్జ్వాన్ ద్వయీ భవేత్ ॥ ౯

ఉత్తమా పశ్చధా త్త్వంత్రేః మధ్యమాధా కనీయసీ ।

ఆసీనా చాథవా శ్రేష్ఠా గభావిస్తార సమ్మితా ॥ ౧౦

నవభాగై కహీనా తు మధ్యమా పశ్చధా కృతే ।

ఏకానా చరమా పౌక్తా సప్తధా షష్ఠిరుత్తమా ॥ ౧౧

సప్తధే వ త్రిభిమధ్యా త్రిభా ద్వాభ్యాం కనీయసీ ।

ద్వారాదిషు స్థితస్తేవ సమాసీనోన్నతి కృమాత్ ॥ ౧౨

హస్తేస్సస్తభి రాసీనా శ్రేష్ఠా మధ్యా తు పశ్చభిః ।

❀ శ య న మూ తి క మా న మ్ . ❀

త్రిభిజఃకుర్యా వత్సౌమి శయనస్యాపి చోన్నతిమ్ ॥ ౧౩

ఆయామం గభాగేహస్య భజ్జ్వాన్ షోడశధా పురః ॥

చతురౌ మూర్ధ్ని సప్త్యజ్య భాగా ద్వా పాదతస్తథా ॥ ౧౪

అవశిష్టదశాం శేన శయితస్యాత్తమోన్నతిః ।

ఆయామమప్తథా కృత్వా హితా ద్వా మూర్ధ్ని పాశ్వతః ॥

ఏకమంశం ౨ చరణతశ్చిష్టాం శేనై వ మధ్యమా ।

ఆయామం సప్తధా కృత్వా మూర్ధ్ని ద్వావై కమశ్ఛ్రితః ॥ ౧౬

హితా కనిష్ఠాశేషేణ శయానస్యాకృతిభావేత్ ।

విస్తారే వా చతుర్థా తు కృతే తెష్వేకముద్ధరేత్ ॥ ౧౭

శిష్టేన ౩ ద్విగుణేన స్వాచ్ఛయసస్యోత్తమోన్నతిః ।

౧ బహిభాశేత్ ౨ పంచమః . ౩ త్రిగుణేన.

కృత్యైవం పశ్చభాగేన స్యాచ్ఛయాసస్య మధ్యమా ॥ ౧౮

గభాః విస్తారమానేన శయాసన్యాధమా భవేత్ ।

ద్విగుణా ద్వారమానేన శయాసన్యాత్తమోన్నతిః ॥ ౧౯

అధ్యధామానై మధ్యా స్యాత్సపాదా చరమా భవేత్ ।

ఉత్తమాదిక్రిమా యాదృద్ధ్వారమాశ్రిత్య కీర్తితః ॥ ౨౦

ధృవబేరస్య యాదృక్స్యాత్ స్తమ్భాద్యాశ్రయణైఃపి చ ॥

సప్తభిః పశ్చభిహాస్తేత్రినిభిశ్చేష్టా యథాక్రిమమ్ ॥ ౨౧

యానైఃపాస్యసవన్మాసం విశ్వసూపం స్థితం యథా ।

గభాఃగేహం త్రిధా కృత్వా ద్విభాగం చోత్తమం భవేత్ ॥ ౨౨

పశ్చభా తు కృతే తస్మిన్ త్రిభాగో మధ్యమో భవేత్ ।

గభాఃధామధమం ధామ్నా సవసాధాఽణో విధిః ॥ ౨౩

❖ యజమానా నుగుణైఃచ మూర్తిమానమ్ . ❖

యజమానాద్యనుగుణో విధిరద్యాభిధీయతే ।

లభ్యాంశమజ్గులీకుర్యాత్ప్రాదస్య చతుర్ముఖ ॥ ౨౪

❖ అజ్గులివిధిః ❖

తణ్ణాజ్గులివిధిం వక్ష్యే యథాతదవధారయ ।

సంచధాజ్గులిరాఖ్యాతా ఉచ్యంతే తా విధాః క్రిమాత్ ॥ ౨౫

మాసం మానాంతరం మాతా ముష్టిదేహస్తభేవచ ।

వక్ష్యమాణక్రమేణైషాం భవానాం లక్షణం శృణు ॥ ౨౬

వాతాయనపథం ప్రాప్య యే యాన్తి రవిరశ్మయః ।

తేషు సూక్ష్మా వినపన్తి రేణవః పరమాణవః ॥ ౨౭

తేఽష్టా కేశాహ్వయ సైఽష్టా లీక్ష్నో యాకస్తదప్తకమ్ ।

తదప్తకం యవా సైఽష్టావజ్గు లిస్సముదాహృతా ॥ ౨౮

తదుత్తమాజ్ఞులిస్సప్త యవా సైస్సవ తు కుధ్యమా ।
 యవాష్టడధమా పోక్తా మానాజ్ఞులమిదం భవేత్ ॥ ౨౯
 విస్యస్తేస్తియగప్తాభియన్తై మానాస్తరాగులమ్ ॥
 శాలీభివా ఋజుస్యస్తైస్త్రిభిమానాస్తరం భవేత్ ॥ ౩౦
 ఆచార్యదక్షిణకరే మధ్యమాజ్ఞులిమధ్యమే ।
 పవణారస్తరం దీఘం మాత్రాజ్ఞులముదాహృతమ్ ॥ ౩౧
 చతుర్థా విభజ్యేకో భాగో మువ్యజ్ఞులిః స్మృతా ।

❀ కా తు కా యా మ మా న మ్ . ❀

యత్కిచ్చంతే తుకాయామం విభజ్య దశధా పునః ॥ ౩౨
 ఏకం ద్వాదశధా భాగం కృత్వా తేషేకమజ్ఞులమ్ ।
 ఉచ్చాయః ప్రతిమాయాస్య ౧ స్మహామానాజ్ఞులాశ్రయః॥

❀ పా సా ద వే ది కా దీ నా మ జ్ఞు ల ని దేశ శః . ❀

ప్రాసాదాదీంశ్చ తేనై వ కుయున్మానాస్తరేణ వా ।
 వేదికా వీరశిబికా రథాదీనాం విధిః పునః ॥ ౩౪
 మానాస్తరాజ్ఞులేనై వ భవేన్నాన్యేన కేవచిత్ ॥
 యాగోపకరణానాం చ కుర్యాన్మాత్రాజ్ఞులేన చ । ౩౫
 హోమాన్మాని సువాదీని కుణమువ్యజ్ఞులాశ్రయః ॥

❀ దె హ ల భా జ్ఞు లె న ప్రి తి మా జ్ఞ మా న మ్ . ❀

దెహలభాజ్ఞులైవ ప్రతిమాన్మాని కల్పయేత్ । ౩౬
 ౨ యైర్యావర్ధివిభాగాంశ్చేరచ్య మానముదాహృతమ్ ।

❖ గామాదీనాం మానాజ్ఞులైనై వాయవిభాగః . ❖

మానాజ్ఞులైన తన్మానమజ్ఞులీకృత్య తత్పునః ॥ ౩౭

ఆయవ్యయాదౌ సంయోజ్య గామాదేయః చ్చుభం భవేత్ ।

తత్తథా వక్ష్యతే బ్రహ్మ ఇదాసీమవభాయతామ్ ॥ ౩౮

లభాంశమజ్ఞులీకృత్య తదజ్ఞులమథాప్తభిః ।

వధః-యేద్ధాసయేచ్చైవ పునర్ద్వాదశసభ్యయా ॥ ౩౯

ఆయం శిష్టాజ్ఞు లం జ్ఞేయం వ్యయైవభిరేధయేత్

దశభిః క్షపయేచ్ఛిష్టమజ్ఞులం వ్యయసంజ్ఞితమ్ । ౪౦

ఆయస్సమగ్రశుభదో వ్యయస్స్వల్పశుభావహః ।

ప్రతికూలే వివర్యాసే గ్రామాదేః కమలాసన ॥ ౪౧

త్రిభిర్వృద్ధౌ క్షయోఽష్టాభిశ్శిష్టం యోనిరుదాహృతా ।

❖ ధ్వజాద్యష్టై ఆయాః . ❖

ధ్వజో ధూమస్తథా సింహశ్శావ్య వృషో గర్భభః కరీ ॥ ౪౨

కాక ఇత్యుచ్యతే యోని స్సా శుభా శుభలక్షణా ।

ధ్వజస్సింహో గజోఽశ్వాశ్చ శుభయోనిశ్శుభావహః ॥ ౪౩

ధూమధ్వాన్త్రైఖరిశ్చనః ప్రతికూలా వియోనయః ।

❖ స క్షతా ది కల్పన ప్రకారః . ❖

అష్టాభివర్ధతే హనౌ సప్తవింశతినభ్యయా ॥ ౪౪

శిష్టమృతమితి ప్రోక్తం గామాదేస్తచ్చుభం భవేత్ ।

నవభివర్ధతే హనౌ సప్తభిశ్శిష్టమజ్ఞులమ్ ॥ ౪౫

వారాస్తే శుభదాస్సామ్యాః కూరాస్స్వభయదాయకః ।

వృద్ధౌ చతుర్భివర్ధనవభిశ్శిష్టం హనౌవధాంశకమ్ ॥ ౪౬

తస్మిన్ భక్తిశక్తిశ్చ ధన్యో నరపతిః క్లబః ।

౧ సునీతిః ప్రీతిరాయమాన్ పతేంశస్సముదీరితాః ॥ ౪౭

❖ తాలధనుః కోశాదినిరూపణమ్ . ❖

మానాఙ్గులైర్ద్వాదశభిః మాసం తాలాహ్వయం మతమ్ ।

౨ ద్వౌతాలాకథితో హస్తస్తై హ్యష్టై ధనురుచ్యతే ॥ ౪౮

స ఏవ దక్షిన్యుగః కోశస్తైః పంచ భిశ్శతైః ।

కోశైశ్చతుర్భిగోపానం యోజనం తచ్చతుగుణమ్ ॥ ౪౯

గ్రామస్య యజమానస్య రాజ్ఞో జపపదస్య చ ।

ఆయాదిరనుకూలశ్చైత్ప్రీతిమాస్సవశిద్ధిదాః ॥ ౫౦

ఆయాదిరేష విశ్వయో మూలబేరసమాశ్రయః ।

౩ స తదక్షేప బిమ్బేషు లోహశిష్టితరేషు వా ॥ ౫౧

శృద్ధాబిమ్బేషు విక్షేయస్తథా భవనకాతుకే ।

❖ ప్రస్తాదిమాసభేదాః . ❖

ప్రీష్టా ర దీనా తుం మయాదా ప్రసక్తాదుచ్యతే ౫ ధనా ॥

చత్వోర్ వీరీయః కుజాస్తైష్టే మజ్జిష్ఠ ఉచ్యతే ।

తే శతం ప్రిరధికం నిష్కం నిష్కాష్టకం ఫలమ్ ॥ ౫౩

ఫలాని షడ్ కుశభం ప్రీష్ఠం న్యాత్తు చతుగుణమ్ ।

తచ్చతుగుణకం విద్యాదాధకం తద్వయం శివమ్ ॥ ౫౪

తద్వయం ద్రోణముదితం ఖారీ తద్వితయం భవేత్ ।

౦ నిర్భీతిః. ౧ ద్వౌతాలాకథితా హస్తస్తస్యా. ౩ తదక్షేప.

౪ ఐరపి. ౫ మయా.

క్రియాపాదేర్వాదశోఽధ్యాయః .

౧౧౧

తత్త్వారీతితయం భారం పరిమాణముదీరితమ్ .

౫౫

ఏతేన పరిమాణేన పరిచ్ఛేద్యం ఘృతాదికమ్ ॥

౫౬

ఇతి శ్రీపాశ్చరాతే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం క్రియాపాదే

ధ్రువబైరప్రమాణానుకూల్యనిణయో నామ

ద్వాదశోఽధ్యాయః .

త్ర) యో ద శా ధ్యా య : .

శ్రీ భ గ వా క —

❀ శూ ల స్థా ప న వి ధిః . ❀

అథాతత్సంప్రవక్ష్యామి శూలస్య స్థాపనావిధిమ్ ।

❀ సజాతీయవిజాతీయ శూలాకారప్రమాణాదివిధిః ❀

స్థిరాణి చందనాదీని దారుణి ఘనవన్తి చ ॥

౧

అధివాస్య యథాపూర్వం గృహ్యాస్త్రాద్దేశికోత్తమః ।

౧ వృక్షజాతీయయా వ్యక్త్యా శూలం యద్యైకయా భవేత్ ॥

ఉత్తమం తద్విజానీయాత్ ౨ పర్వభియేది మధ్యమమ్ ।

నానాజాతీయయా తచ్ఛేదధమం కమలాసన ॥

౩

శిల్పిభిస్తక్షయిత్వా తు అసారం వ్యసనీయ తు ।

సారేణ కారయేచ్ఛూలం ప్రమాణం తస్య కథ్యతే ॥

౪

అజ్గులీనాం చతుర్వింశచ్ఛతం కౌతుకమున్నతమ్ ।

ద్వ్యధికా షష్టిరాయామో వంశదజ్జస్య కథ్యతే ॥

౫

తస్య మూలగ్రమధ్యాని విస్తీర్ణాని యథాకృమమ్ ।

చత్వాయేకజ్గులమానాని సాధాని తీర్ణి తాని చ ॥

౬

యవాష్టబ్ధ తథా నాహష్టాడశాజ్గులసమ్మితః ।

మూలస్య స్యాత్తథా మధ్యే నాహః షడ్చదశాజ్గులః ॥

౭

చతుర్దశాజ్గులౌ నాహస్తదగ్గౌ కమలాసన ।

వక్షోదజ్జశ్చతుస్త్రింశదజ్గులస్యాత్సమాయతః ॥

౮

చతురజ్గులవిస్తారష్టాడశాజ్గులమాసతః ।

ద్వితీయం త్రితీయం వాపి శిఖా కింశుకకుట్టులః ॥ ౯

ఆయామో బాహుదణ్డస్య పంచవింశాబ్జులౌ భవేత్ ।

సాధకం త్యజ్జులకం మూలం విస్తీర్ణకం తస్య మధ్యమమ్ ॥ ౧౦

ద్వ్యంగులం త్రి్యంగులం సాధకమగ్నిం తస్య చతుర్ముఖమ్ ।

ప్రకౌష్ఠమాయతం వింశత్యంగులం ద్వీయవాధికమ్ ॥ ౧౧

మూలమధ్యాగ్నివిస్తారః ద్వ్యంగులస్త్ర్యంగులౌఽపి వా ।

సాధకస్తథాంగులౌని స్యుస్త్రీణి విద్యాద్యధాక్రియమ్ ॥ ౧౨

సుషిరం బాహుమూలం స్యాదగ్నిం బాహుప్రకౌష్ఠయోః ।

మిథునం కల్పసీయం స్యాన్నీచబాహురవీవృశః ॥ ౧౩

ఆయామః కల్పదణ్డస్య షోడశాంగులసమ్మితః ।

విస్తారస్తస్య మధ్యే స్యాచ్చతురంగులసంమితః ॥ ౧౪

షోడశాంగులనాహశ్చ తస్య మధ్యః ప్రకీర్తితః ।

ఆయామః పాశ్వదణ్డస్య కాయో ద్వౌత్త్రింశదంగులః ॥ ౧౫

పాశ్వదణ్డపరీణాహశ్చతురజ్జులసంమితః ।

ద్వితీయశ్చ కటిదణ్డౌ వక్షోదణ్డౌ నియోగతః ॥ ౧౬

దణ్డయోః పాశ్వయోస్సమ్యగూర్ధ్వదణ్డస్య చాయతిః ।

౧ ఏకవింశాంగులౌ దణ్డౌ జఙ్ఘదణ్డసమౌ భవేత్ ॥ ౧౭

మధ్యాగ్నిమూలవిస్తారః కృమణ పరిపత్యతే ।

త్రి్యంగులౌఽథాధికస్సాధో ద్వ్యంగులశ్చతురంగులః ॥ ౧౮

జఙ్ఘయాశ్రయంగులం మూలం సాధకద్వ్యంగులమస్తమ్ ।

అధకం చ ద్వ్యంగులం తత్ర త్రిగుణం సహసం మతమ్ ॥ ౧౯

ఊరుమూలం చ సుషిరం ద్వ్యంగులం షడ్యవాధికమ్ ।

౧ సప్తవింశాంగులస్తేన.

ఉరుజఙ్ఘగ్రియోరన్తై మిథునం పరికల్పయేత్ || ౨౦
 వంశదణ్డమురః కట్యాః మధ్యే నివేశయేత్ |
 శూలప్రచూణముదితం శూలసంస్థాపనోచ్యతే || ౨౧

❀ శూలానాంసంస్థాపనః ❀

వంశదణ్డః కటిదణ్డో వక్షోదణ్డస్తద్ధైవచ |
 ౧ బాహుదణ్డాశ్చ చత్వారిః ప్రసోమేన తథా విధః || ౨౨
 జఙ్ఘదణ్డాశ్చ ఇత్యేతే శూలదణ్డాస్త్రయోదశ |
 శ్లేషయేత్తద్యథాయోగం సుషిరం నైవకారయేత్ || ౨౩
 సచ కీలం విధాతవ్యం శిల్పిభిశ్శూలకర్మణి |
 వంశదణ్డం కిరీటాస్తం మూఢాన్తం వా ప్రచక్షతే || ౨౪
 పాదాస్తం వాయథాస్థేయం తథా కుయాన్ద్విలక్షణః |
 లోహపట్టేన ససినాం బద్ధనం దృఢమాచరేత్ || ౨౫

❀ శూలదణ్డస్య లోహాదిభేదః ❀

లోహజాశ్శూలదణ్డాస్యరథవా విభవే సతి |
 వంశమూలం చతుష్కూణమష్టాశ్చిం మధ్యమిష్యతే || ౨౬
 అగ్రిం సువృత్తం శూలాని వృత్తాస్త్రాని వా స్త్రాణి || ౨౭
 ౨ వంశదణ్డజమానస్య గలాదవాన్మృజాభావేత్ || ౨౮
 ఉపరిష్టాద్యథాయోగం కిచ్చిద్భుగ్నం చతుర్ముఖ |
 ప్రతిమానాం యథాభాగం వంశదణ్డస్థితిభావేత్ || ౨౯
 వక్షోదణ్డః కటిదణ్డః కిచ్చిద్భుగ్నశిఖో భవేత్ |
 భుజోరుదణ్డయోమూలం నిమ్నం కృత్వా యథాశిఖమ్ || ౩౦

౧ పాశ్య. ౨ వంశదణ్డం దధానస్య, వంశదణ్డం తథా నాస్య.

ముఖం సాధకం కిరీటస్య శూలద్విగుణమేవ వా ||

౧ మాళిమూలస్య విస్తారస్త్రిజులం వా యవత్రీయమ్ || 3౦

త్రియవం త్రింగులం మధ్యం సాధకత్రింగులసమ్మితమ్ |

బాహ్వస్తమూలభేరస్య దేవీనాం శయనే సతి || 3౧

శూలమన్యత్రీయానాదానాసికాస్తమధాపి వా ||

చిబుకాస్తం యథోచ్చాయం బ్రహ్మణశ్శయనే సతి | 3౨

శూలం జాన్వస్తమన్యత్రీబాహుసీమాస్తమిష్యతే |

భృగ్వాదిపరివారాణాం బాహుసీమాస్తమన్యతే || 33

❖ శూలానాం జలాధివాసాది . ❖

జలాధివాసనం చైవ స్థాపనం మణ్డపే తథా |

హేమామం కుమ్భాచకం ద్వారపూజా బ్రాహ్మణతపకణమ్ ||

శుద్ధిశ్చ శోషణాదీని శూలానాం చిమ్బవత్ స్మృతమ్ |

స దివా పిండికాం రాత్రౌ లధివాస్య సమాహితః || 3౪

శ్వాభూతే వాస్తునా హేమామం దద్యాద్వాస్తుబలిం తథా |

❖ కథాగేహశోధనమ్ . ❖

శోధయేత్కథాగేహం చ మాజకనాలెపనాదిభిః || 3౬

సూత్రం చందనతోయేన సిక్తమాస్ఫలయేత్క్రమాత్ |

సూత్రాణ్యుదజ్ముఖాన్యస్త్రై ప్రిజ్ముఖాని తతైవ చ || 3౭

కొష్ఠాన్యేకానపశ్చాశ్చన్నానాధికవివజితాః |

౧ శూలమూలస్యవిస్తారస్త్రిజులం చ చతుర్థకమ్ | త్రింగులం మధ్య
మగ్గం కు సాధకం .

❀ బ్రాహ్మణాదిసంజ్ఞకభాగవిధిః . ❀

బ్రాహ్మణో మధ్యమో భాగః ద్వేవికస్తు తదంతరః ॥ ౩౮
 తృతీయో మానుషస్తుయోః పైభావో భాగ ఇష్యతే ॥
 అచనాపీఠికా బ్రాహ్మే భాగే ద్వేవే స్థితిభవేత్ ॥ ౩౯
 మానుషే పరివారాస్స్యురాయుధాని చతుర్థకే ।
 కీఞ్చిన్నానుషమాశ్రిత్య ద్వేవే స్యాదాసనం భవేత్ ॥ ౪౦
 దివ్యమానుషయోశ్చయ్యౌ పై శాచే యామిష్యతే ।
 ద్వేవే దేవ్యస్థితా వా స్స్యురాసనై తస్య పాశ్వతః ॥ ౪౧
 శయనే ఒపి యథాయోగం యానాహుథైః పై తథా ।

❀ సూత్రాణాముదజ్ఞుఖతా ❀

ఉదజ్ఞుఖాని సూత్రాణి దశ తావన్ని సాతయేత్ ॥ ౪౨
 ప్రాజ్ఞుఖాన్యపి కొష్ఠానామెకాశీతిభవేత్ తతః ।
 మధ్యమో బ్రాహ్మణో భాగః ద్వేవస్సౌత్తదసంతరః ॥ ౪౩
 తృతీయః పైతృకస్తుయోః మానుషః పశ్చిమః పునః ।
 పైశాచ ఇతి వా భాగా కల్పయేత్తథామన్దిరే ॥ ౪౪

❀ ఏకబేర బహుబేరాదీనాం బ్రాహ్మదిభాగభేదః . ❀

ఏకబేరవిధిబ్రాహ్మే బహుబేరం తు ద్వైవికే ।
 ద్వేవే చ మానుషే భాగే ద్వయోరాసనమిష్యతే ॥ ౪౫
 ద్వేవమానుషపిత్యైషు శయనం త్రిషు కారయేత్ ।
 పైశాచే మానుషే చైవ ద్వయోరూనం విధీయతే ॥ ౪౬

❀ ఉక్తస్థానవిపర్యాసే అనిష్టఫలం . ❀

ఉక్తస్థానవిపర్యాసే రాజా రాష్ట్రం చ నశ్యతి ।

కీ యా పా దే త యో ద శో ౭ ధ్యాయః . ౧౧౭

తస్మాద్యశోక్తభాగే స్యుష్టాస్యా ఋద్ధిమభీషుభిః ౪౭

❖ కా మ నా ను గుణం స్థా ప నా భూమిః ❖

౧ చతస్రిః స్థాపనాభూమిం కృత్వా ౨ మధ్యే పదే పుః ।

ముక్తకామోఽచః యేద్దేవం పదే తు తదనంతరే ॥ ౪౮

దివ్యే భాగాభిలాషశ్చేత్సంతానాథీ తు మానుషే ।

పశ్యాదికామః పై శాచే పదేష్వేవం యథాకీమమ్ ॥ ౪౯

❖ పా సా ద ద్వా ర వి స్తార మా స మ్ . ❖

పాసాదద్వారవిస్తారం తిభాగీకృత్య మధ్యమమ్ ।

భాగం తు సప్తభా కృత్వా పశ్చభాగాంస్తు దక్షిణే ॥ ౫౦

అపోహ్యసంతరే భాగే బ్రాహ్మ సూత్రీముదాహృతమ్ ।

❖ బ్రా హ్మ భా గే భి త్తి స్తం భా ది ని షే ధః . ❖

స కుయాద్భృహ్మణస్సూత్రే భిత్తిస్తంభాదికం సుధీః ॥ ౫౧

అజ్ఞానాద్యది కువీత ప్రత్యవాయో మహా భవేత్ ।

ఏకబేరం భవేత్తత్ర బ్రహ్మసూత్రే శిలామయమ్ ॥ ౫౨

రత్నలోహ శిలాకాష్ఠమృద్భిస్తద్వా త్రిసంతుభిః ।

బహుబేరం భవేదధఃచిత్రం సాభాసమిష్యతే ॥ ౫౩

స్థితాసీశయానానాం ద్వివ్యైరత్నాదిభిభవేత్ ।

నిరూణం సవకమూర్తీనాం ఋద్ధికృన్నైవ దోషకృత్ ॥ ౫౪

❖ గ భ క గె హె ఖా తె గ భ క న్యా స వి ధిః ❖

గభకగేహే తతో భాగే యథోక్తధరణీం ఖనేత్ ।

హస్తమాత్రేణ తత్రైవ స పుంసకశిలాం షీపేత్ ॥ ౫౫

శిలాయాం తత్ర రత్నాని హస్తేభీజైశ్చ ధాతుభిః ।

౧ చతస్రిః- ఇత్యాదిశ్లోకద్వయం కృచిన్నద్వ్యతే. ౨ ధాతుః.

సహ వా త్రై విణా వాపి నిక్షి పెచ్చోదితః క్రమాత్ ॥ ౫౬

పిథాయ యోషిచ్చిలయా దృఢం కుర్యాత్సుధాదిభిః ।

మజ్జూపాం లోహజాం కృత్వా యద్వా రత్నాని నిక్షిపేత్ ॥ ౫౭

రత్నన్యాసస్థితస్సైషః పాదమూలే విధీయతే ।

అన్యేషాం పృష్ఠతః కుర్యాద్గ్రీష్మన్యాసం విచక్షణః ॥ ౫౮

❀ పా ద పీఠ స్వా.కా ర భే ద ః . ❀

వృత్తం వా చతురశ్రం వా పాదపీఠం తు తద్భవేత్ ।

ప్రతిమాయా శిలామయ్యా శిలాయాం చ స్థితిభవేత్

స్థానే పాదశిలాయాం చ శూలాధః సుషిరద్వయమ్ ।

ఇష్టకాభిస్తథా కుర్యాత్ప్రీతికాం చ శిలోపరి ॥ ౬౦

ఉత్సేధశ్చాపి చాయామో భూమిభాగప్రమాణతః ।

ద్వారాష్టభాగమథవా పాదాష్టకమథాపి వా ॥ ౬౧

ప్రతిమాష్టాంశమథవా పాదపీఠప్రమాణకమ్ ।

వృత్తం వా చతురశ్రం వా పాదపీఠం యథాభవేత్ ॥ ౬౨

వృత్తై చ చతురశ్రే చ పద్మం చోపరి కల్పయేత్ ।

స్థానకేషు విధిప్రాయః ఆసీనే ద్విగుణం భవేత్ ॥ ౬౩

శయనె తావదుత్సేధం ప్రతిమాయామసమ్మితమ్ ।

పద్మాదిపీఠమథవా దేహలభ్యాజులైః పునః ॥ ౬౪

కుర్యాద్ద్వాదశభిః స్థాంశుం విస్తీర్ణం ద్విగుణాజులైః ।

పశ్చిమింశద్వలయుతం యద్వా షోడశ ౧ భియుతమ్ ॥ ౬౫

దలై ద్వాదశభియద్వా యుక్తమష్టభిరేవ వా ।

అష్టిమాసవశేనేవ దలానాం ద్వాప్తిమా భవేత్ ॥ ౬౬

క్రియాపాదే త్రియోదశోఽధ్యాయః . ౧౧౯

ఉద్ధృచ్ఛమితి యుక్తం తతోఽల్పదలసంయుతమ్ ।
మధ్యే కణికయా యుక్తం కిశ్చిత్పుల్లామ్బుజాకృతిమ్ ॥ ౨
దివ్యే భాగే స్థితస్త్రీషాం విష్టరస్సముసీరితః ।

❀ ఏకబేరాదిభేదేనవేదికామాసమ్ . ❀

ఏకబేరే తదాయామం త్రిధా కృత్వైకభాగికామ్ ॥ ౧౮
వేదిం కుర్యాచ్ఛతుర్థా వా తుర్యాం శేన ప్రకల్పయేత్ ।
ఉత్సేధోఽయం న్నానవేదేవ్యుత్తా వృత్తాయతా తు వా ॥ ౧౯
చతురశ్రాయతా వాపి షడశాస్త్రాశ్రీకాపి వా ।
౨ ఉపానకటిసంయుక్తా కతేవ్యా ద్వాదశాగులా ౨౦
ఆయతం నాలమేతస్య చతుర్భిరథవాక్కుభిః ।
వింశత్యా చాయతం తస్య ముఖం మకరవక్త్రవత్ ॥ ౨౧
కిశ్చిన్నిన్నం య ధాతస్మాన్నాలం తియగభోజితమ్ ।
ఉపరిస్తాచ్చ తద్వేదవలయం చ తురజ్జలమ్ ॥ ౨౨
ఉన్నతం కారయే త్తావద్విస్తారం కమలాసన ।
వేదికానుగూణం యద్వా పద్మమేవాఖిలం భవేత్ ॥ ౨౩

❀ దేవముఖాదిభేదేనజలప్రణాళీభేదః . ❀

ప్రత్యజ్ముఖస్య దేవస్య ప్రాజ్ముఖస్య తథా భవేత్ ।
ప్రణాలుదజ్ముఖా కార్యాదక్షిణోదజ్ముఖస్య తు ॥ ౨౪
ప్రణాళీ ప్రాజ్ముఖా కార్యా నాన్యత్ర విధిర్యతే ।

❀ ధారాకుల్యావిధిః . ❀

ధారాకుల్యా చ కతేవ్యా ౨ యావచ్ఛిద్రీం బహిష్ఠితమ్ ॥ ౨౫

౧ విస్తారః. ౨ ఉపానదాది. ౩ యద్వాక్యభిం.

హస్తహస్తాదిభిశ్చభృజలధారాం నిపాతయేత్ ||
 వృత్తం వా చతురశ్రం వా శ్వభృం కుయాచ్ఛిలాదిభిః || ౭౬
 మనోహరమగాధం చ బహిస్తద్దేవతాలయాత్ |

❀ ఆసీనమూర్తివిధిః . ❀

ఆసీనస్యాభిధాన్యమింద్రమాణం సింహవిష్టరే || ౭౭
 దేహలభ్యాంగులైష్ట్యశ్శిరుత్సేధం త్రింశతాపి చ |
 ద్విగుణైరాయతం తస్య సింహైరస్తాభిరాసత్ || ౭౮
 ధ్రియమాణం చతుర్భివా తేషాం వక్త్రాణి సింహవత్ |
 శిష్టం వపుః పురుషవచ్చతుభిర్బాహుభియుతమ్ || ౭౯
 బిభ్రాణౌ విష్టరం ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం బద్ధౌ జలం హృది |
 రత్నైః పరిష్కృతం పీఠం సింహేవా కేవలైర్యుతమ్ | ౮౦
 గజాక్షిభిర్వా తద్వృక్షం కుయాన్నైవాన్యథా విధిః

❀ భోగశయ్యావిధిః . ❀

భోగశయ్యాశయాశ్చ వత్సోమి కమలాసః || ౮౧
 వృత్తాయతం యథాయోగం తథా త్రిమణ్డలీకృతమ్ |
 చాదక్షిణ్యేన వలమైః సజ్చభిర్వాధస్తభిః || ౮౨
 దేహాంజులైశ్చతుస్తాలముత్సేధం భోగమణ్డలమ్ |
 మధ్యతః పాదతః పౌక్తం మూర్ధాన్యధికమంగులేః || ౮౩
 త్రిభిర్ద్విగుణితైర్యద్యా వలయాస్తే యథోదితాః |
 సశ్చత్సృభృతి పైకైకం కింశ్చిత్కింశ్చిత్సమున్నతమ్ || ౮౪
 ఘణైరయ్యుగ్మైర్నవభిస్సప్తభిర్వాధపంచభిః |
 ఉపేతముత్తమం మధ్యమధమం సంప్రచక్షతే || ౮౫

త్రితాలమున్నతం వడ్డిరంగులై మధ్యమం ఫణమ్ ।
 అష్టాంగులం ఫణానాం స్యుర్రుతరాలం ఫణాస్తు తే ॥ ౮౬
 నిమ్నాః క్రిమేణ కథకవ్యాః న్యూనాః పశ్చచతుస్త్రిభిః ।
 అంగులైః క్రమశస్తేషాం విస్తారో మధ్యమః ఫణాః ॥ ౮౭
 ద్వాత్రింశదంగులాస్తస్య ఫణాః పాశ్వే చతుర్ముఖ ।
 ౮ వింశత్సం చ చతుర్భిశ్చ విస్తీర్ణం ద్వ్యంగులైరపి ॥ ౮౮
 వింశత్యంగులవిస్తారా శేషా ద్వా ఫణిసః పణౌ ।
 ఇతరేవపి సర్వేషు హరిహరహ్య యథాక్రమమ్ ॥ ౮౯
 బిడాలవక్త్రవద్వక్త్రం దంష్ట్రయా పగిశౌభితమ్ ।
 మీఞ్చిన్యస్తమహారత్నం తీక్ష్ణశృంగసమన్వితమ్ ॥ ౯౦
 శన్తేశ్వనేరథో నక్త్రం ౯ యావన్మౌల్యగ్రిమానకమ్ ।
 సర్వకణ్ఠాత్ఫణాత్సేధం చతుస్తాలం దశాంగులమ్ ॥ ౯౧
 అథవా శయనోత్సేధం తాదృశం సంప్రచక్షతే ।
 కౌతుకద్వారచరణసముత్సేధ త్రిధా కృతే ॥ ౯౨
 ఏకాంశేన సముత్సేధగ భోగమణ్డలమిష్యతే ।
 చతుర్ధాంశేన వా కుర్యాద్భోగినో భోగమణ్డలమ్ ॥ ౯౩
 భాగాసనసముత్సేధో భోగశయ్యావదిష్యతే ।
 సువృత్తం దేవదేవస్య పృష్ఠభాగే సమున్నతమ్ ॥ ౯౪
 ఫణానాం మణ్డలం యద్వచ్ఛత్రం తద్వచ్ఛ శౌభనమ్ ।
 దేవస్య మాతెరుపరి వింశత్యంగులమున్నతమ్ ॥
 చతురశ్రాయతం వీరమథవా శయనంభవేత్ ॥ ౯౫
 పాగ్నిగుక్తేశ్చరణై యుక్తం ఉపధానాదినమితమ్ ।
 అసనం పద్మమాత్రం తు విశ్వమూర్తే విధీయతే ॥ ౯౬

❖ యా నా స స మూ తి క ని రూ పణ మ్ . ❖

యానే గరుత్మతోఽధస్తాత్పద్మమాసరమిష్యతే ।

తస్మిన్విదధ్యాత్పద్మే దేవాయామాధాసంయుతమ్ ॥ ౯౭

బృహద్భుజం గరుత్మస్తమారుహ్య స్థితమచ్యుతం ।

కుయాదేవం స్థితాదీనామాసనాని పరీకల్పయేత్ ॥ ౯౮

❖ అ ధి వా సి త శూ ల స్థా ప న వి ధి : . ❖

తతో ముహూతేక సంప్రాప్తే శోభనే దెశికోద్దమః ।

అధివాసితశూలాని హ్యుద్ధృత్యాధ్వయుఃభిస్సహ ॥ ౯౯

ధామ ప్రదక్షిణీకృత్య తూయఃఘోషముదీయః చ ।

శూలాని స్థాపయేచ్ఛవ్భి రత్నన్యాసే యథోదితే ॥ ౧౦౦

❖ ప్ర తి స్థా ప శ్చ క వి ధి : . ❖

స్థాపనాస్థాపనే చైవ తథాసంస్థాపనాఽపి చ ।

ప్రతిస్థాపనా ప్రతిస్థా చ ప్రతిస్థా పంచకం స్మృతమ్ ॥ ౧౦౧

యా ప్రతిస్థా భవేత్ స్థానే స్థాపనా సా ప్రకీర్తితా ।

యా ప్రతిస్థాసనే ప్రోక్తా సా చాస్థాపనసంజ్ఞితా ॥ ౧౦౨

శయనే యా ప్రతిస్థా చ సా చ సంస్థాపనా మతా ।

యానే చ యా ప్రతిస్థా సా నామ్నా ప్రస్థాపనా భవేత్ ॥ ౧౦౩

ప్రతిమూ యాఽచనా వీరే కరూఁచేతి ప్రకీర్తితా ।

తస్యాం యా చ క్రియా ప్రోక్తా సాప్రతిష్ఠేతి కీర్తితా ॥ ౧౦౪

❖ పరమెష్ట్యాద్యదిభైదైవ ఆనీనాదిశూలస్థాపనమ్ . ❖

ఆచార్యస్థాపయేచ్ఛూలం స్థానకం పరమేష్ఠిచః ।

ఆనీనంస్థాపయేత్స్వంసా విశ్వేన శయితం తథా ॥ ౧౦౫

కీ యా పాదే త్రో యో ద శో ౭ ధ్యా య : .

౧౨౩

సవేణ విశ్వరూపం తు నివృత్త్యా మూసకం భవేత్
దేవీశూలం తథా స్థాప్య రత్నన్యాసాపరి క్రిమాత్
బ్రహ్మదిదేవతానాం తు శూలాన్యాత్మీయవిద్యయా ॥

౧౦౬

❖ భి త్తి శూ ల సా న మ్ . ❖

ఏవం సంస్థాప్య శూలాని భిత్తిశూలం విసిక్తిపేత్ ॥ ౧౦౭

కకుదే పృష్ఠపాశ్వే తు స్థానకస్య సమాచరేత్ ।

ఆసీనస్య తథా కృత్వా శయాఃస్యోచ్యతే ౭ధునా । ౧౦౮

శయానాధారశూలే వై కుయాధూర్ధ్వముఖే స్థితే ।

దివ్యమానుషయోమధ్యే వంశదట్టం నిధాపయేత్ । ౧౦౯

పృష్ఠపాశ్వే తు కకుదే శయానాధారశూలకమ్ ।

శయానాధార శూలేద్వై కుయాధూర్ధ్వముఖే స్థితే ॥ ౧౧౦

దివ్యమానుషయోమధ్యే శయితాధారశూలకమ్ ॥

ఆధారశూలం శయనే స్థితే కుయాద్విచక్షణః ॥ ౧౧౧

ఆధారశూలమన్వేషాం భిత్తిసంస్థం చ కారయేత్ ।

❖ ఆ ధా ర శూ ల ర హి తే దే వ స్య సా న్ని ధ్యా తి శ య : . ❖

ఆధారశూలరహితే సవత్రో స్థాపనే కృతే ॥ ౧౧౨

వరప్రదానం సాన్నిధ్యమధికం భవతి ధృవమ్ ।

❖ మ హా కు మ్భా ది పో ట్ల ణం . ❖

మహాకుమ్భాది కుమ్భానాం వారిభిర్ములవిద్యయా ॥ ౧౧౩

పోట్లయేద్దభాకూచేన శూలాని స్థాపితాన్యథ ।

❀ గురుదక్షిణా . ❀

దక్షిణాం గురువేదద్యాద్యథా తుష్టిభవేద్గురోః ॥ ౧౧౪
 దశ నిష్కం సువణం తు తిస్యాధం వా ప్రదాపయేత్ ।
 ఋత్విజామపి సర్వేషాం దశనిష్కం ప్రదాపయేత్ । ౧౧౫
 కాలే తస్మై సమాహూయ రథకారం ద్విజోత్తమః ।
 ప్రేషయేత్ప్రేషయేచ్ఛాపి యజమానో ధనైర్భృశమ్ । ౧౧౬

❀ కులాలనియోగః . ❀

కులాలం కుశలం శాస్త్రం వ్యాధిహీనమదూషితమ్ ।
 రథకారో నియుష్ఠతే శాస్త్రోక్తే సర్వకర్మణి ॥ ౧౧౭
 తదభావే పారశవం యావన్నయనమోక్షణమ్ ।
 రథకారోక్తవిధినా కుశలస్సనఃసూచరేత్ ॥ ౧౧౮

❀ స్థాపితశూలార్థధారేదోషః . ❀

స్థాపితం నార్థరేచ్ఛూలం సముద్ధారే మహద్భయమ్ ।
 కతుఃకారయితుశ్చాపి భవత్యేవ స సంశయః ॥ ౧౧౯
 అజ్ఞభేదే ఒజ్ఞహానిస్సాధ్యద్యజమానస్య నిశ్చితమ్ ।

❀ శూలస్థాపనశుభఫలమ్ . ❀

శూలస్థాపనమాత్రేణ యజమానో మహత్ఫలమ్ ॥ ౧౨౦
 అశ్నుతే మానుషాదైవానథవా స సమాపితమ్ ।

ఇతి శ్రీపాశ్చురాత్రే మహిమాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

కీయాపాదే శూలస్థాపనవిధినామ

త్రయోదశోఽధ్యాయః .

శ్రీ భ గ వా త —

❖ బింబనిమాణవిధిః . ❖

బిమ్మనిమాణమధునా వత్స్యామి కమలానన ।
 లోహపట్టెన శూలానాం సద్ధిం బధ్వా దృఢం యథా ॥ ౧
 అష్టబద్ధేన శూలాని లిమ్మెత్సవాణి సవతః ।
 రజ్జుభిశ్చైవైతాని దృఢాని చ్చిద్రవిజతమ్ ॥ ౨
 యథాసిరాభిబహుభిశ్శరీరం బధ్యతే తథా ।

❖ శూలరజ్జుదీనాం అస్థిసిరాపృక్వతితా . ❖

శూలాన్యస్థిని మృన్మాంసం సిరాః పాశాస్త్యచః పటాః ॥ ౩

❖ ఆపకవృద్ధా లే ఫ న శు భ ఫ ల మ్ . ❖

మృద్భిరాలేపనం కుర్యాదపక్వాభిశ్చ తుమ్ముఖ ।
 పక్వాభివజ్జయేద్భిమ్మం గృహే దేవాలయేఽపి వా ॥ ౪
 అపక్వాస్సనఫలదాః పక్వాస్తు బదోషదాః ।

❖ కేవలమృదా బింబనిమాణమ్ . ❖

మృదా కేవలయా బిమ్మం కుర్యాద్యద్వా త్రివస్తుభిః ॥ ౫
 మృణ్మయే కాతుకే పూణే సాజ్ఞోపాంగం యథావిధి ।
 త్రివస్తుకే మృదాలిప్తై ౧ కజ్జుశకరయా తథా ॥ ౬
 పటెనాచ్ఛాద్య ౨ సవాంగం వణాలెపం సమాచరేత్ ॥

❖ ప్రశస్తమృత్తికాస్థానాని . ❖

పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే కాంతారే పవతేఽపి వా || ౭

మృదం సముగ్రాం గృహ్ణీయాత్సంధోషవివజ్జితామ్ |

సీచై రధ్యాసితాం చై త్యశ్మశానాది వివజ్జితామ్ || ౮

❖ కల్పపయోగినిష్ఠస్తవీచః . ❖

ఖండరాదుమ్బరాశ్వత్థ స్యగోధాజ్జన భూరుహామ్ |

సముద్భృత్య త్వచస్సవా మాసం వారిషు నిక్షిపేత్ || ౯

తోయమాసోషితై మృతాన్నం మిశ్రయేత్ప్రీడయేచ్ఛ తామ్

తాం నూతనేషు భణ్డైషు నిక్షిప్త్యాచ్ఛాద్య యత్నతః || ౧౦

ఛాయాయాం నిక్షిపేద్భాణ్డాన్యథా వాతాది న స్పృశేత్ |

❖ కల్పవృత్తివాపదృవ్యవిధిః . ❖

ధాతుకీయాశ్రయోభాగాష్టశ్శాచ హరీతకీ |

ధాతీ చ ద్వాదశవిధా భాగాంస్తానేకవింశతీః || ౧౧

❖ అధివాసకాలమానమ్ . ❖

అధివాస్యైకమాసం తు భాణ్డైషు కమలానన |

తిథిఫలెన పునర్వారా తాం మృదం మిశ్రయేత్సుధీః || ౧౨

ఛాయాయాం నాతిశుష్కం తాం వింశత్యేకొనయా మృదమ్ |

మిశ్రయేద్వక్ష్యమాణానాం పుణ్యక్షేత్రాది జన్మనామ్ || ౧౩

❖ ఏకోనవింశతిమృదః . ❖

పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే పవతే పులినే హృదే |

కీ యాపాదేచతుదశోఽధ్యాయః . ౧౨

నిర్ఘోరేనజమే ౧ గోష్ఠే దేవికకోవళయోస్తథా ॥ ౧౪
 శాలిక్షేత్రే దేవఖాతే శృణ్వే ౨ చ వృష హస్తినోః ।
 వరాహకృష్టే వర్మికే కులీరవసతో తథా ॥ ౧౫
 నలిన్యాం దీఘికాయాం చ మృత్సామేకోసవింశతిమ్ ।

❖ మృదః ప్రమాణమ్ చూణకవిభాగశ్చ . ❖

మృత్సామభిముష్టిమాత్రాభిః పూర్వోక్తాం మిశ్రయేన్మృ
 దమ్ ॥ ౧౬

పూర్వోక్తమాస్తేప్రీఢలా చూణైస్తాం మిశ్రయేత్పునః ।
 తత్త్రిభాగే కభాగైశ్చ కటశకరచూణితైః ॥ ౧౭
 నాదేయైశ్చక్ష్మపాషాణైః మృత్తుయాంశైశ్చ చూణితైః ।

❖ యోజనీయసురభిద్రవ్యాణి . ❖

చందనం ౩ కుఙ్కుమం కొఞ్ఠం శ్రీవేష్టం హరిచందనమ్ ॥ ౧౮
 గుల్మలుం చ నిశాం శుష్కాం హరితాలం మసశ్శిలామ్ ।
 తమాలపత్రాణ్యేతాని చందనాదీని చూణయేత్ ॥ ౧౯
 మృద్వింశత్యేకభాగేస్తేహుశ్చైస్తత్తుల్యస్తేకతైః ।
 సూక్ష్మైశ్చ మిశ్రయేన్మృత్సామం కపిఞ్ఠరసతుల్యకైః ॥ ౨౦
 చూణితైలోహరక్షతైశ్చ మిశ్రయిత్వా తు మృత్తికామ్ ।

❖ సమ్మిశ్రీణీయన్నహద్రీవద్రీవ్యాణి . ❖

మధుతేలదధిక్షీరఘృతైశ్చక్రిప్రమాణకైః ॥ ౨౧
 అతసీతైల౪ సంమిశ్రేః పునస్సంమిశ్రయేన్మృదమ్ ।

౧ శోష్యవేదిగాపురయః.-శోష్యవేదికోవళయోః. శౌచే దేవికోవళయోః.
 ౨ వృషభ. ౩ కనుమం కుఞ్ఠం. ౪ సహితైః .

❖ సంస్కృతమృదః అధివాసః . ❖

ఇత్థం తు సంస్కృతా మృతాన్ని నిక్షిప్య నవభాజనే ॥ ౨౨
 ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ భాణ్డం ధాన్యేషు నిక్షిపేత్ |
 అచఃయేమాంలమస్త్రేణ మృద్భాణ్డాదేశికోత్తమః ॥ ౨౩
 సపిషా జహుయాదగ్నో మూలేనాప్తైరం శతమ్ |
 చరుం పురుషసూక్తేన ప్రత్యృచం జహుయాద్భుధః ॥ ౨౪
 సంసాతాజ్యేన సించేత్తాం మృదం భాజనసంస్థితామ్ |

❖ అధివాసవేలా . ❖

సద్యో వా నిశి వా మృతాన్నిమధివాస్య యథావిధి ॥ ౨౫

❖ లెపనక్రిమః తద్విద్యాచ . ❖

ముహూతే శోభనే బిమ్బే పృలిమ్పస్కృత్తికాం గురుః |
 అమాంలికణ్డపయః స్తమాలిమ్పేద్యోష్మ విద్యయా ॥ ౨౬
 ఆకణ్ఠనాభిపయః స్తం విలింపేద్వామివిద్యయా |
 ఆనాభికటిపయః స్తం లెపయేద్వహ్నివిద్యయా ॥ ౨౭
 ఆకటేజానుపయః స్తమాలింపేద్వారివిద్యయా |
 ఆజానుకటిపయః స్తం ప్రలింపేద్భూమివిద్యయా ॥ ౨౮
 ఆనాభికణ్ఠమాలిమ్పేత్పునశ్శ్వసచవిద్యయా |
 నాభ్యాదిగుహ్యపయః స్తమాలిమ్పేచ్ఛ్వివిద్యయా ॥ ౨౯
 గుహ్యదిజానుపయః స్తమాలింపేద్వారివిద్యయా |
 జానుపృథ్వితిపాదా స్తమాలిమ్పేత్త్రివిద్యయా ॥ ౩౦

❖ దేవ్యాదీనాం మృదాలెపేవిద్యానిదేశః . ❖

దేవీనాం చ శ్రియాదీనాం బ్రహ్మాదీనాం తథైవ చ |

కీ యా పా దే చ తు ద క శో ౭ ధ్యా యః . ౧౨౯

ఆలెసనం ప్రకువీతి కాలెఽస్మి భూతవిద్యమా .. ౩౧
గురవే దక్షిణా దేయా స యథాత్మస్త్విమాపు యాత్ .

❖ ర జాన్వ ది వె ప్త మ్ . ❖

బిమ్బస్య నాహమానం యచ్ఛూలమూసమహోహ్య తత్ ॥ ౩౨
౧ అష్టధాకృత్య తేషు త్రిక్షరజ్వాచా వేష్టదోగ్ధుణాః ।
మృద్భిరాలెపయేత్ర స్తంశం ద్వౌ వస్త్రకటశకఽలైః ॥ ౩౩
నారికేలత్వచా మృత్సాం దివితీయాం మిశ్రయేత్పునః ।
కృమేణపరిమాణం చ ముఖబాహూరువక్షసామ్ ౩౪

❖ నా డీ క ల్ప న మ్ . ❖

నాడిమిడాం సిద్ధలాం చ సుషుమ్నాం తస్తుభిః కృతామ్ ।
సితవీతారుణైస్తాభిఃకృత్యేద్విష్ణు విగ్రహమ్ ॥ ౩౫
౨ నాలికేరత్వచం సూక్ష్మం ఛిత్వా చ్ఛిత్వా చ మృత్తికామ్ ।
తృతీయాం మిశ్రయేత్తాం చ లేపయేత్పూవకశోషణే ॥ ౩౬
హస్తం చ సాంగులొపేతం కృత్వా లోహేన బద్ధయేత్ ।
౩ కణావతః తతః కృత్వా లోహేన పరివిన్యసేత్ ॥ ౩౭
శరీర ర పోషణం కుయాద్వైదరధ్రీవివజితమ్ ।

❖ మృ త్తి కా క ట శ క ఽ ర యో లె క ప నె వి ధిః . ❖

హస్తేన మృత్తికాం దద్యాత్కూచేన కటశ కఽరామ్ ॥ ౩౮
కటశకఽరచూణాని త్రిఫలాకృషితామ్బునా ।
పిష్ట్యా పూపాకృతిం కృత్వా శోషయేదాతవేన తాః । ౩౯
పునస్సమ్మేషయేత్పిష్ట్యా కపిఠరసవారిణా ।

౧ అష్టధాకృత మెతేషు త్రిరజ్వా. ౨ నాలికేరత్వచాం పారమ. ౩ గతావతఃమ. ౪ శరీరశోషణమ్.

చతుస్త్రిఃపంచకృత్వోవా కృత్తేవం పేషయేత్పునః ॥ ౪౦

కాపాఃసతూలమి లితాకకపిత్థరసవారిణా ।

తావత్సమ్మేషయేద్వావద్బాహుభ్యాం బాహుమాత్రకమ్ ॥ ౪౧

❀ పిష్టకల్పసమ్ . ❀

౧ పుత్రికాయాస్సముద్ధారే పేషణీన పతేవ్యపి ।

కల్కం సుపిష్టం కూచేన శనై రేవ పరామృశేత్ ॥ ౪౨

తతః కరణ్ణికాగ్నిణ లిప్తాక్షాని చ లేపయేత్ ।

పూణేష్యక్లేషు సవేశు పటేనాచ్ఛాదయేద్ధృఢమ్ ॥ ౪౩

కాపాఃపజం దృఢం చేలం లోమాదిభిరదూషితమ్ ।

ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య వాచయిత్వా శిషం పునః ॥ ౪౪

ధ్యానేన శుద్ధిం సమ్పాద్య పూజయేద్వాయువిద్యయా ।

మూలమస్త్రీణ జుహుయాత్సమిదాజ్ఞేన నై శతమ్ ॥ ౪౫

చరుం పురుషసూక్తేన జుహుయాత్స్వోడశాహుతీః ।

ముహూర్తే శోభనే ప్రిప్తే ౨ పటేనాచ్ఛాద్య లేపయేత్ ॥ ౪౬

౩ యా శకరా పటే తస్మిన్ తయైవాకల్పయేత్తతః ।

శుక్లమృత్తికయా లేపః కపిత్థరసమిశ్రియా ॥ ౪౭

❀ వణాలెపవిధిః . ❀

వణాలెపం తతః కుమూచ్చిల్నిశాస్త్రవిచక్షణేః ।

శ్వేతం పీతం తథా రక్తం హరితం కృష్ణమేవ చ ॥ ౪౮

పంచవణం పృథివ్యాది వణానామధిదేవతాః ।

ఉత్తమా ధాతవః పోక్తాః మధ్యమా వృక్షసమ్భవాః ॥ ౪౯

సంయోగజాస్సురధమాస్త్రీవిద్యమపరం శృణు ।

౦ ఘటికాయా. ౨ పటేశంలేపయేత్పునః. ౩ కటిశకరాం పటే.

క్రియా నా దే చ తు ద క శో ౭ ధ్యాయః . ౧౩౧

వణం చాప్యనువణం చ సంస్కారః చ తద్వై సచ ॥ ౫౦

త్రివిధో వణసంయోగశ్చాస్త్రిమ సముదీరితః ।

వణ ఇత్పుచ్చ్యతే శుద్ధో ౧ రాజవత్త్వాని కారయేత్ ॥ ౫౧

అనుకాచే చ యే వణాః ప్రాయశశ్చుద్ధివశితాః ।

అనువణా ఇమే పోక్తాస్పజ్జీవాణాః కథయామి తే ॥ ౫౨

శుద్ధో ర క్తశ్చ పీతశ్చ కృష్ణశ్చైవ చతుర్విధః ।

సంజ్వరాస్తే చ చత్వారిః పోత్యేకం ద్వివిధాః స్మృతాః ॥ ౫౩

శుక్లశ్చైవ వలకుశ్చ శ్వేతో ద్వివిధ ఉచ్యతే ।

శ్చగ్లోషీరకుద్వాభశ్చుక్ల ఇత్యభి ౨ సంజ్ఞితః ॥ ౫౪

ముక్తాస్ఫటిక ౩ చద్వాభా వశకు ఇతి సంజ్ఞితః ।

ర క్తశ్చాస్యరుణశ్శోణ ఇతి థ దేన కథ్యతే । ॥ ౫౫

జపశోణితసంజ్ఞాశ్చ ర క్తవణో ౭ రుణామతః ।

కింశుకాశోకసంజ్ఞాశ్చశ్శోణ ఇత్యభిధీయతే ॥ ౫౬

హరితశ్చైవ పీతశ్చ పీతవణో ద్విధా భవేత్ ।

మనశ్శిలాహరీతాలనిభో హరిత ఉచ్యతే ॥ ౫౭

హరిదాశుక్లమూలాభస్త పీత ఇత్యభి ౪ సంజ్ఞితః ।

శ్యామశ్చ కృష్ణ ౫ వణశ్చ కృష్ణవణో ద్విధా భవేత్ ॥ ౫౮

దూవామరతకాభశ్చ శ్యామ ఇత్యభి ౬ సంజ్ఞితః ।

ఇష్టోసీలనిభః కృష్ణః కృష్ణవణః ప్రకీర్తితః ॥ ౫౯

శుక్లేన మిశ్రితో రక్తో బభృరిత్యభిధీయతే ।

శుక్లేన మిశ్రితః కాఘో వణాకః పరికీర్తితః ॥ ౬౦

పీతేన మిశ్రితః కృష్ణః కాళ ఇత్యభి ౭ ధీయతే ।

౧ ఆవతాదీని తారయేత్, ౨ ధీయతే. ౩వజ్వాభా వణాభో. ౪ ధీయతే.

౫ సంజ్ఞశ్చ, ౬ ప్రశ్రుతః, ౭ సమః. ౮ వణాః, ౯ సంజ్ఞతః.

పీతకృష్ణయుతశుక్లః కబురస్సముదాహృతః ॥ ౬౧

ఏనం సజ్కరజాన్వణానూహాపోహేన యోజయేత్ |

ఉక్తోయం వణానం తేషాం కుర్యాం చోద్ధితైః కృమాత్

❀ మూర్తికల్పనపరిపాటీ. ❀

ప్రథమో దారుసజ్జతో ద్వితీయం రజ్జవేష్టనమ్ |

మృదాలేపస్త్రమియస్తు తురీయం నాడిబద్ధనమ్ ॥ ౬౩

పశ్చిమో రజ్జవేష్టస్యాన్నాలికేరత్వచా పునః |

మిశ్రితా మృత్తికా పశ్చీ సప్తమం రజ్జవేష్టనమ్ ॥ ౬౨

అష్టమశ్శకరాణిపో నవమం పటయోజనమ్ |

భూషణం దశమం పోక్తం ఏకాదశమతఃపరమ్ ॥ ౬౩

శుక్లానెపసముద్దిష్టం ద్వాదశం వణాయోజనమ్ |

ద్వాదశై తే చ నిదిష్టాః ప్రతిమాకరణైః బ్రజ ॥ ౬౪

❀ లెపశోషణావధిః. ❀

కాలేన చ వషమాత్రేణ వస్తు శుష్యతి నాన్యథా |

❀ విధ్యనుసారశుష్కమూర్తేరాయః. ❀

సహస్రం ౩ వత్సరాంతాంతి మౌనైర్ద్వాదశభిః కృతైః |

ద్వాభ్యామయుతమాయుస్సాస్యత్తిభిర్లక్షం ప్రతిష్ఠితమ్ |

హేన్నైవ పోషణం సవణం వణానాం దీప్తికారకమ్ | ౬౬

అలెఖ్య ర చ పటే భిత్తో లిఖితే ఫలకేపి చ |

వణాయోగస్సముద్దిష్టో ద్వివ్యోత్పత్తిస్తథా చ ॥ ౬౭

❖ యుగభేదేన తీర్ణాం వణాభేదః . ❖

మూర్తీర్ణాం యుగభేదేన వణాభేదో విధీయతే ||

కృతే వళక్షణస్త్రితాయామరుణో ద్వాపరే పునః ||

౬౮

పీతః కలౌ ఘనశ్యామః వాసుదేవః వరః పుమాన్ |

రక్తస్పృశ్మణా దేవః ప్రమృష్ణః కనకప్రభః ||

౬౯

శ్యామో నిరుద్ధః కథితః కృతాదిషు చతుష్వేపి ||

❖ ద్వాదశమూర్తీర్ణాణాః . ❖

కేశవః కనకప్రఖ్యస్సాస్య దజ్జానసమాకృతిః ||

౭౦

నారాయణశ్శ్యామవణో మాధవస్సృటికప్రభః |

గోవిందః పద్మకింజల్కనిభౌ విష్ణురుద హృతః ||

౭౧

అరుణామ్బుజసజ్జాశో మధుసూదన ఉచ్యతే |

త్రివిక్రమశ్శిఖినిభో వామనో బాలసూయవత్ ||

౭౨

శ్రీధర ౧ స్థితపద్మాభో హృషీకేశస్తటిత్ప్రభః |

పద్మనాభశ్శ్యామవణో బహుకకుసుమచ్ఛవిః ||

౭౩

దామోదనో ద్వాదశైతే కథితాః కేశవాదయః |

❖ చతుర్వింశతిమూర్తీర్ణాణాః . ❖

వాసుదేవాదిమూర్తీర్ణాం యో వణాః పూర్వమూర్తయః ||

౭౪

స ఏవ వాసుదేవాదిచతుర్ణాం తద్భువామపి |

శుద్ధస్సృటికసజ్జాశో విశ్ణయః పురుషోత్తమః ||

౭౫

అఘోక్షజశ్శ్యామవణో నృసింహో హేమసన్నిభః |

పీతవణోఽచ్యుతోత్థివ రక్తవణోజనాదకనః ||

౭౬

ఉపేంద్రశ్శాస్త్రిమలః పోక్తో హరిః వీరనిభః స్మృతః ।
కృష్ణః కృష్ణామ్బుదప్రఖ్యశ్చతుర్వింశతిమూర్తియః ॥ ౨౨

❀ శ్రీ యా ది దే వీ నాం వణాః ❀

సువణా ౧ నికమాభా శ్రీశ్శాస్త్రిమా భూరజానచ్చవిః ।
సరస్వతీ సితా రక్తా ప్రీతిశ్శాస్త్రిమనిభా ౨ కృతిః ॥ ౨౪
కీర్తి రక్తా భవేచ్ఛాన్తిస్సస్థితీకాభా సమీరితా ।
తుష్టిః పీతా భవేత్తుష్టిశ్శాస్త్రిమా ౩ దేవ్యస్మృతా స్తుతాః

❀ మ త్సన్య ది మూ తీ నాం వణాః ❀

మత్స్యస్సన్వితీకసజ్జాశః కూమః కాఞ్చనసన్నిభః ।
వరాహశ్శామలనిభో వలత్కృతీరేవ వా ॥ ౨౦
నృసింహశ్చంద్రవణాభః ప్రహ్లాదః కాఞ్చనప్రభః ।
వామనశ్శాస్త్రి మలనిభః కాలవనోక్ మహాబలిః ॥ ౨౧
జామదగ్నస్సవణాభః రాఘవశ్శాస్త్రిమలాకృతిః ।
భరతశ్శాస్త్రిమలో వణోక్ లక్ష్మణః కనకప్రభః ॥ ౨౨
శత్రుఘ్నో రక్తవణాభస్సీతా హేమనిభాకృతిః ।
మాణ్డవీరక్తవణాభా ఊమీలా శ్శాస్త్రిమలప్రభా ॥ ౨౩
శుక్రతీర్థిస్సీతాగ్లీ చ హనూమాక్ కనకప్రభః ।
అజ్ఞవో రక్తవణాభస్సుగ్రీవో హేమపిగ్దలః ॥ ౨౪
గుహశ్చ నీలవణాభః కాలవనోక్ విభీషణః ।
నీలో నీలనిభః పోక్తో జామ్బవాక్ కనకప్రభః ॥ ౨౫
బలః క్షీరనిభశ్చేవ రక్తవణా చ రేవతీ ।
మేఘశ్శామో భవేత్కృష్ణో రుక్మిణీ కనకప్రభా ॥ ౨౬

సత్యభామా భవేత్ శ్యామా కల్మీ రక్తనిభః స్మృతః

❀ అసంతగరుడాదీనాంవశాః . ❀

అనన్తః క్షీరసజ్జాతః యద్వా హేమసమాకృతిః । ౮౭

గరుడః కనకపౌఖ్యే బ్రహ్మ కనకసన్నిభః ।

విష్ణు శ్శ్యామనిభః పౌక్తః రుద్రశ్శోణితసన్నిభః ॥ ౮౮

హయగ్రీవో వలక్షణస్సౌత్సావనానీ శ్శ్యామలాకృతిః ।

రక్తవణా భవేచ్ఛుష్ణః ప్రచణ్డశ్చేవైత ౧ సన్నిభః ॥ ౮౯

జయః పీతస్తతశ్శ్యామో విజయః పద్మసన్నిభః ।

పద్మీ గదాధరో హేమః కృష్ణః ఖడ్గధరో భవేత్ ॥ ౯౦

శార్ఙ్గధారీ హేమనిభశ్శైవతో వజ్రధరో ౨ మతః ।

శ్యామో ముసలధారీ స్యాత్పాశధృక్కరకపృథః ॥ ౯౧

కృష్ణోఽఘ్నశధరో ధాతా రక్తపీతవపుధరః ।

విధాతా ధవలో భద్రస్సుభద్రౌ హ్యరుణచ్ఛవిః ॥ ౯౨

కృతాంతశ్శ్యామలో రక్తస్ఫురవిధ్వంసః స్మృతః ।

కుబేరాక్షో భవేత్పీతః కుబేరో రక్త ౩ దేహభృత్ ॥ ౯౩

దుఃఖయః కృష్ణవశాభః ౪ ప్రభవశ్చేవైతసన్నిభః ।

న్యాద్యశ్వభాననో రక్తః పుష్కరశ్చేవైతదేహభృత్ ॥ ౯౪

సమ్భవశ్శ్యామలః పౌక్తః ప్రభవో రక్తసన్నిభః ।

సుశోభనో భవేత్ శ్యామస్సుభద్ర ౫ శ్శ్యామ వణాభాక్ ॥

కుముదశ్చేవైతవణాభః కుముదాక్షోగ్నిసన్నిభః ।

పుష్కరికస్పితః పౌక్తః వామనశ్శ్యామలాకృతిః ॥ ౯౬

రక్తో భవేత్ శంఖకణాస్సవనేత్రోఽనితప్రభః ।

సుముఖశ్శాస్త్రిమలః పోక్తః రక్తాభస్సుప్తిస్థితః ॥ ౯౭
 రక్తస్సుయఃస్థితశ్చస్థో శామో రక్తస్థితో బుధః ।
 బృహస్పతిస్సువణా భశ్శుక్రశ్శుక్లశ్శనైశ్చరః ॥ ౯౮
 కృష్ణస్తామ్రస్తథా రావణః కేతుః కృష్ణ ఉదాహృతః ।
 కామో రక్తస్థితో హస్తీవక్త్రో రక్తష్టడాననః ॥ ౯౯
 దుగ్ధా శ్యామా సువణాభః ధనదః క్షేత్రపాలకః ।
 నీలో బ్రాహ్మీ సువణాభా రక్తా మాహేశ్వరీ భవేత్ ॥ ౧౦౦
 కౌమారీ రక్త ౧ వణాభా వైష్ణవీ శ్యామలవృభా ।
 వారాహీ శ్యామవణాభా ౨ ఇంద్రాణీ శ్యామలా కృతిః ॥ ౧౦౧
 చాముణ్డా రక్తవణాభా ఏరభద్రా ౩ రుణద్యుతిః ।
 జ్యేష్ఠా నీలా భవేద్దిద్దశ్శాస్త్రిమో ౪ గ్నిరరుణ ౩ పృథః ॥ ౧౦౨
 యమః కాలో ధనిర్మతినికలశ్శాస్త్రిమః పృచేతసః ।
 వాయుధూమ్రస్థితః ౫ శ్చైష్ఠః రక్తో రుద్ర ఉదాహృతః ॥
 పురుషశ్శాస్త్రిమలో హేమద్యుతిస్సాస్త్రిద్యుతస్సత్కృతః ।

❖ వ సూ ణాం వ ణా న జ్ఞా హః ❖

సితో రక్తస్తథా వీతశ్శాస్త్రిమో ౧ రక్తస్థితపృథః ॥ ౧౦౪
 బభృః వీతో ధరాదీనాం వసూనాం వణానజ్ఞాహః

❖ పి త వ్రా ణాం వ ణా న జ్ఞా హః ❖

రక్తశ్చేష్ఠః ౨ పృథా వీతశ్శాస్త్రిమశ్చేష్ఠో రుణపృథః ॥
 బభృః పితృణాం వణానజ్ఞానో కృమీణ సముదాహృతః ।

౧ వణానజ్ఞానో, ౨ మానానీ. ౩ స్సత్కృతః ౪ కృతిః . ౫ రక్తానిత
 ౬ శ్చైతప్రభావీ తా శ్యామశ్చేష్ఠోరుణద్యుతిః.

❖ మరుతాం వణకసంగ్రహః ❖

ఘామోరక్తస్తథా వీతశ్శ్వాన్యమశ్చేవతోఽంరుణోఽసితః
వణోఽయం మరుతాముక్తస్సన్తానామానఃపూర్వశః ।

❖ ఋషీణాం వణకసంగ్రహః ❖

కనకశ్శ్వాన్యమలః వీతిః కృష్ణో రక్తస్సితోఽసితః ౧౦౭
వణకః క్రమేణ సన్తానామృషీణాం సముదాహృతః ।
రక్తః వీతస్సితశ్శ్వాన్యమో రక్తవీతస్సి ౨ తా సితః ॥ ౧౦౮
విశ్వాదివరివారాణాం వణకనుకృమణం కృతమ్ ।

❖ అపస్వరసాం వణకసంగ్రహః ❖

శ్వేతాభా కనకాభా చ శ్వామా చ కనకవృభా ॥ ౧౦౯
రక్తా కృష్ణా చ వీతా చ రూపమప్సరసాం ౩ మతమ్ ।

❖ ఆదిత్యానాం వణకః ❖

రక్తః వీతోఽరుణశ్శ్వాన్యమశ్చేవతో బభృశ్చ కబురః ॥ ౧౧౦
౪ వణకతో హరితశ్చేవత ౫ శోణః కుష్ఠనిభస్తథా ।
ఆదిత్యానామయం వణో దావదశానాం క్రమాత్ స్మృతః ॥

❖ రుద్రాణాం వణకః ❖

శోణశ్చ హరితో సిల శ్వేతశ్శ్వాన్యమలదీధితిః ।
వీతః కాలస్తథా బభ్రుః ౬ వణకః పాటలోఽసితః ॥ ౧౧౨
ఏకాదశానాం రుద్రాణాం వణోఽయం ౭ సముదీరితః ।

౦ వీతోఽరుణః. ౧ కుష్ఠాదితః. ౩ సామిదమ్. ౪ వణకో ౫. శ్వేతః
కు. ౬ కబలా పాటలాదితః. ౭ సముదాహృతః.

పా ద్మ స ం హి తా యా మ్ .

౧౩౮

❀ అ శ్వి నో వ కాణ కః ❀

అశ్వినో చారుణౌ పీతౌ మాకణ్డైయస్తథా భవేత్ || ౧౧౩

❀ నా ర ద భృ గా వ్స దీ నా ం వ కాణ కః ❀

నారదస్ఫటికః పీతో భృగుదక్షస్తథాసితః ।

రక్తో మనుస్సనస్తశ్చ శ్యామలః కనకస్తథా || ౧౧౪

౧ పీతస్సనత్కుమారశ్చ రక్తో హఃహః చ పీతలః ।

హూహూరక్తస్తథా శ్యామః తుమ్బురుః కిన్నరశ్శుకః || ౧౧౫

రక్తః కింపురుషశ్శ్యామశ్చిత్రినేనస్తథా భవేత్ ।

పీతో విశ్వావనుః పోక్తో మధుశ్చ ౨ మధువణకః || ౧౧౬

కైటభశ్శ్యామలః పోక్తో వశోకనుక్తో ౩ వగమ్యతామ్ ।

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహూపనిషది పాద్మసంహితాయాం

క్రి పాదే దేవతావణకవిధినామ

చతుదశోఽధ్యాయః.

పంచదశోధ్యాయః .

❀ స్థితాదిమూర్తినిదేశః ❀

శ్రీ భగవాన్ —

భేదానధాతో వత్సోమి పృథిమాసు స్థితాదిషు ।

స్థితా మూర్తిస్తథాసీనా యానారూఢా తద్దైవ చ ॥

౧

తాస్తీసో ద్వివిధాః పోక్తా భోగయోగప్రభేదతః ।

శయోనస్య తు పూర్వోక్తౌ ౧ సగంసంహారకారిణౌ ॥

౨

ద్వౌ చాపరో చతుర్భేదశ్శయానః కమలానన ।

ఏకైకా ద్విత్రిధా భేదా ఉత్తమాధమమధ్యమాః ॥

౩

❀ భోగ మూర్తిః . త త్రి ఉత్తమా ❀

దివ్యే భాగై స్థితం దేవం శబ్దచక్రిగదాధరమ్ ।

శ్రీభూమిసహితం యుక్తమచనాపీతపాశ్వయోః ॥

౪

సనద్దనకషిభ్యాం కృతాజ్జలిపురా ఫితౌ ।

ఉత్థితౌ వామజానుభ్యామితరాభ్యాం ప్రతిష్ఠితౌ ॥

౫

పాదయోరుభయో ౨ గ్రగ్రతాప్రభౌ కారయేత్సుధీః ।

అచనాపీఠికా ౩ పాశ్వభూతలెష్వేవమాననమ్ ॥

౬

దక్షిణోత్తరయోభిక్షి పాశ్వయోబ్రహ్మశఙ్ఖచౌ ।

ప్రపతః పుష్పవన్తౌ తౌ దక్షిణోత్తరపాశ్వయోః ॥

౭

భిత్తిం సమాశ్రితౌ కుర్యాత్సన్దననకౌ తథా ।

బాలవేషధరౌ వామం ప్రసాయ చరణం స్థితౌ ॥

౮

౧ సక. ౨ రగం సంయుక్తమ్. ౩ పాశ్వభూతలెష్వేవమాననమ్.

నికుఞ్చ్య దక్షిణం పాదం దక్షిణం కరముత్తి పఞ్ ।

సనాలమమ్బుజం పుల్లం వామహస్తతలై దధత్ ॥ ౯

సచకషిఃస్సనద్దస్తు యథోక్తాదవ్యథాస్థితిః ।

సూయాఃచప్రమసౌ చాపి కరపాదకృమాత్తథా ॥ ౧౦

చామరవ్యజనే భిత్తౌ శ్వేతచ్ఛత్రౌ చ మాక్తకే ।

భిత్తిపాశ్వేః పృథాం కునూఃద్యథాలక్షణసంయుతామ్ ॥ ౧౧

కల్పకానోకహం పృష్ఠే భిత్తిపాశ్వేః పృకల్పయేత్ ।

భిత్తిపాశ్వేః తు పురతో రతిశాస్త్రీ పృకల్పయేత్ ॥ ౧౨

సంవీజయశ్చైతం దేవం చామరాభ్యాం చతుర్ముఖ ।

హాహాహూహూశ్చ ౧ గన్ధవౌ గరుడో నారదస్తథా ॥ ౧౩

దైవతాశ్చాపి ముచయస్సన్తి యత్ర నికేతనే ।

భాగస్థానం తు తద్విద్యాదుత్తమం కమలాసన ॥ ౧౪

❀ మధ్యమా భోగ మూర్తిః ❀

మహీస్థానై పతత్రీప్రీం మహీం చ సచకాసనే ।

మాకణ్డేయాసనానై తు ౨ ఆభాసౌ బ్రహ్మశఙ్కరా ॥ ౧౫

అన్యే చ యత్ర పూర్వోక్తాః భాగస్థానే స మధ్యమః ।

❀ జఘన్యా భోగ మూర్తిః ❀

దేవశ్చతుర్భుజసాన్ధం శ్రీధరాభ్యామవస్థితః ॥ ౧౬

౩ దక్షిణై నరదం వామం సింహకణఠమథాపి వా ।

ఊరుమూలాశ్శీతం వాపి శఙ్ఖచక్రధరా పరా ॥ ౧౭

బ్రహ్మేశానౌ తు సాభాసౌ సర్వమవ్యద్యభోదితమ్ ।

౧ గన్ధవౌ. ౨ భాసయేద్బ్రహ్మశఙ్కరా. ౩ “దక్షిణై”. ఇదం పద్యం

క్వచిన్న.

కిరీయాపాదే సంచనశోఽధ్యాయః.

౧౪౧

భోగస్థానే యత్ర భవేజ్జఘృత్యం తత్ప్రచక్షతే॥

౧౮

❖ యోగస్థానమూర్తిః లక్షణమ్. తత్ర ఉత్తమమ్ ❖

శ్రీభూమినహితో దేవశ్శుభ్రచక్రిగదాధరః ।

అచఃనాశీకాపాశ్వేః మాశః క్షైయో భృగుస్తథా॥

౧౯

సవఃమన్యద్యుతోక్తం ౧ చ యోగస్థానం తదుత్తమమ్ ।

❖ మధ్యమో యోగమూర్తిః ❖

నారదో దుర్హిణస్థానే శివస్థానే భగేశ్వరః

౨౦

అచఃనాశీకాపాశ్వేః తు బ్రహ్మశానా కృతాజ్ఞాల్లి ।

యథోక్తమన్యత్సవః ౧ చ యోగస్థానే సమధ్యమః ।

౨౧

❖ జఘన్యా యోగమూర్తిః ❖

దేవశ్చతుర్భుజో దివ్య భాగే బ్రాహ్మేంద్రవా యది ।

౨ అభయం దక్షిణం హస్తం వరదం స్వాగతం తు వా॥ ౨౨

ఊరుమూలాశ్రియం వామం సవల్లవమధాపి వా ।

గదాముద్రమసౌ వాపి శబ్దచక్రిధరా పశా॥

౨౩

౩ బ్రహ్మశానాదిరహితం నీచా సా యోగసంస్థితిః ।

❖ భోగాసనే తు అసీనా మూర్తిః. తత్ర ఉత్తమా ❖

౪ స్థానప్రభేదః కథితస్సంప్రత్యాసీన ఉచ్యతే॥

౨౪

౫ శ్రీభూమిభ్యాం చక్షుసీనస్సింహవిష్టరమాశ్రితః ।

బ్రహ్మశానా భిత్తిపాశ్వేః స్థితౌ యద్వా సుఖాసకౌ॥

౨౫

౬ భృగుం చ నారదం చ ద్వా భిత్తిపాశ్వేః సమాచరతే ।

౧ తే తద్యోగస్థానమత్తమమ్. ౨ అభయమిత్యధః కృచిన్న ౩ బ్రహ్మశాభ్యాం చ. ౪ స్థితేః ప్రభేదః. ౫ క్రిధరాభ్యామ్. ౬ భృగుశ్చనారదశ్చైవ భిత్తిపాశ్వేః సమాచరా.

అచనాపీఠికాపాశ్చైవ రతిశాస్త్రీ కృతాంజలిః ॥ ౨౬

పృష్ఠతశ్చద్రిసూయాది సవమన్యద్యధాదితమ్ ।

భోగాసనం తదుచ్చైసన్య ॥ ౨౭

❀ ఆ సీ నా మ ధ్య మా ❀

దాసీనస్సహవిష్టరే ॥

వామోత్సక్లే శ్రియం దేవీం సమారోప్య చతుర్భుజః ।

వామహస్తేన చాల్లిప్య యద్వా భూమిం యథో ఽదితమ్ ॥

సాభాసావధాచితో వా బ్రహ్మేశౌ భిత్తిపాశ్చైవయోః ।

పూజాసికాముభయతః కాయకా చ భృగునారదా ॥ ౨౯

దక్షశ్చైవ మనుశోచ్చభా సచామరకరా స్థితౌ ।

పృష్ఠతశ్చద్రిసూయాది భాగే మధ్యమమాసనమ్ ॥ ౩౦

❀ ఆ సీ నా జ ఘ న్యా ❀

ఆసీనస్సహదేవీభ్యాం బ్రహ్మేశౌ భిత్తిపాశ్చైవయోః ।

భిత్తిపాశ్చైవ రతిశ్శాన్తిస్సవాలవ్యజనే స్థితే

భోగాసనం తదధమం

❀ ఆ సీ నా యో గా స న మ త త) ఉ త్త మ మ ❀

యోగాసనమథోచ్యతే ।

సింహాసనే సుఖాసీనం బ్రహ్మేశౌ భిత్తిపాశ్చైవయోః ॥ ౩౧

రతిస్సరస్వతీ చ ద్వే సితవాలధివీజనే ।

అచనాపీఠికాపాశ్చైవ ౨ శ్రీభూమీ చ కృతాంజలిః ॥ ౩౩

పృష్ఠతశ్చద్రిసూయాది యోగాసనమిదం వరమ్ ।

❖ ఆ సీ న యో గే మ ధ్య మ మ్ ❖

సింహాసనే సుఖాసీనం బ్రహ్మేశౌ భిత్తిపాశ్వయోః ॥ ౩౪

ఆసీనే శ్రీమహీదేవ్యా సచామరకరేస్థితే ।

అచనాపీఠకాపాశ్వే ౧ శ్రీభూమ్యా చ కృతాంజలీ ॥ ౩౫

దక్షశ్చైవ మచుశ్చైవ భిత్తిపాశ్వే కృతాంజలీ ।

ప్రపృతశ్చద్రిసూయాది ౨ యోగే తస్మద్ధ్యమాసనమ్ ॥ ౩౬

❖ జ ఘ న్య మా స న మ్ ❖

సింహాసనే సుఖాసీనౌ దేవ ఏకశ్చతుర్భుజః ।

త్యక్త్వా నవకం పరికరం చద్రిసూయాది ప్రపృతః ॥ ౩౭

దివ్యే బ్రాహ్మే ధవా భాగే యోగే తస్మిన్మాసనమ్

❖ శై మా స న మ్. త తో ౧ త్త మ మ్ ❖

శేమాసనమథౌ వక్ష్యే యథావదవధారయ ॥ ౩౮

సువృత్తం భోగినో భోగం మజ్జితేన స్థితం త్రివృత్ ।

కించద్వృత్తాయతం వా తు సమున్నమ్య ౩ స్థితం శిరః ॥ ౩౯

తత్ర శ్రీ భూమిసహితో విష్టరే తు సుఖాసనః ।

రతిస్సరస్వతీ చ ద్వే పూజావిష్టరపాశ్వయోః ।

దైవై దేవగణైశ్చైవ ఋషిభిభిశ్చిత్తిపాశ్వయోః ॥ ౪౦

కృతాంజలిపుటాస్సవే శేమాసనమిదం పరమ్ ।

❖ శై మా స నే మ ధ్య మ మ్ ❖

దేవశ్చతుర్భుజాసీనః వామోత్సక్తాపితప్రియః ॥ ౪౧

మాకణ్డేయో మహీ చైవ పూజా ౧ విష్ణురపాశ్వయోః ।

భృగుశ్చ నారదశ్చైవ తిష్ఠతస్సితచామరా ॥ ౪౨

పృష్ఠతశ్చద్రిసూయాది శేషే తన్మధ్యమాసనమ్ ।

❀ జ ఘ న యం శే షా స న మ్ ❀

శ్రియా దేవ్యా సమాసీనః పూజాపీఠస్య పాశ్వయోః ॥ ౪౩

బ్రహ్మ చ వసుధా చైవ ధర్మో ౨ దేవో వృషధ్వజః ।

దేవస్య పురతశ్శ్రీమాన్ మాకణ్డేయః కృతాంజలిః ॥ ౪౪

పృష్ఠతశ్చద్రిసూయాది శేషే తన్నీచమాసనమ్ ।

❀ శ య నా స న ఉ త్త మ మ్ ❀

స్థిత్యాసనభిదాః పోక్తాః శయనస్య భిదాం శృణు ॥ ౪౫

అనన్తభోగశయన మృద్వాస్తరణకల్పితే ।

సోపధానే శిరఃపాశ్వే పాదపాశ్వే తద్దైవ చ ॥ ౪౬

శీషేఽస్మిన్భోగమాస్థాయ పరమాత్మా సనాతనః ।

దేవ్యోరుత్సజ్యయోః పాదౌ ప్రసాయే సుఖవాహనౌ ॥ ౪౭

దేవ్యా దేవస్య వక్త్రాబ్జం వీక్షమాణే సుఖాసనే ।

అచనాపీఠపాశ్వే తు రతిశాస్త్రీ కృతాంజలి ॥ ౪౮

ఇద్వాదీన్ పాదపాశ్వే తు భిత్తౌ చ సరికల్పయేత్ ।

పృష్ఠతో భిత్తిపాశ్వే తు శఙ్ఖాదీన్ దేహసంయుతాన్ ॥ ౪౯

దేవస్య హాలిపాశ్వే తు భిత్తౌ బ్రహ్మాదిమూర్తయః ।

సనద్దసనకాద్యన్యాన్ యథాపూర్వం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫౦

దేవస్య పురతో భిత్తౌ హాహాహూహూస్తద్దైవ చ ।

క్రియాపాదేపంచదశోఽధ్యాయః

౧౪౫

చిత్రసేనశ్చిత్రరథో స్మత్తగీతక్రియాపరా || ౫౧

విష్ణులోకోద్భవాః కన్యాః బ్రహ్మలోకసముద్భవాః |

రుద్రాదిలోకజాః కన్యాః నానావిభ్రమసంయుతాః || ౫౨

తుమ్మరునారదశ్చైవ గరుడః కిన్నరస్తథా |

వీణాదిభివాదయన్తస్తథోపరిమహాషయః || ౫౩

చిత్రరూపేణ సర్వే స్యుశ్శయనే భాగముత్తమమ్ |

❀ శయనమధ్యమమ్ ❀

శ్రీమహర్షా మూర్ధ్ని పాశ్వై తు బాహ్యాయమాంలం
సమాశ్రితే || ౫౪

పాదపాశ్వై రతిశ్చాన్తిః పాదస్పృష్టే సుఖాసనే |

ససత్కుమారసనకౌ అచనాపీతపాశ్వైయోః || ౫౫

అధఃచిత్రేణ భిత్తిశ్చ భాగశయ్యా తు మధ్యమా |

❀ జఘన్యం శయనాసనమ్ ❀

శ్రీః పాదపద్మయుగలం కరాభ్యాం వాహయేత్సుఖమ్ || ౫౬

అచనాపీతకాపాశ్వై రతిశ్చైవ వసుధరా |

చిత్రాభాసేన కుడ్యస్థే భాగశయ్యాఽధమాభవేత్ || ౫౭

❀ శయనయోగాసనమ్ తత్ర ఉత్తమమ్ ❀

అనంతభాగశయనే త్యక్తసర్వపరిగ్రహః |

యోగమాస్థాయ శయితస్సర్వయమేవ పరః పుమాన్ || ౫౮

శ్రీవత్సాంజ్ఞః ప్రసన్నాస్యః నీలజీమూతసన్నిభః |

ద్విభుజో యోగశయనముత్తమం సముదాహృతమ్ || ౫౯

❖ యో గ శ య నె మ ధ్య మ మ్ ❖

సేవితో వై సతేయేన సన్నివిష్టేన పాశ్వతః ।

చతుర్భుజః పరికరైరన్యైస్సవై కవివర్జితః ॥ ౬౦

మధ్యమం యోగశయనముచ్యతే తచ్ఛతుముఖ ।

❖ జ ఘ న్యం యో గ శ య న మ్ . ❖

ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం సహిత స్త్యక్తసర్వపరిగ్రహః ॥ ౬౧

అచనాపీఠికాపాశ్వై శ్రీభూమీ తు కృతాంజలీ ।

అధమం యోగశయనం సంహారశయనం శృణు ॥ ౬౨

❖ స ం హ ర శ య నె ఉ త్త మ మ్ ❖

అనస్తభాగశయనే అనస్తభణమణ్డితే ।

శయితోఽష్టభుజో దేవః భృగుటికుటిలాననః ॥ ౬౩

దంష్ట్రాకరాలం బిభ్రాణో ముఖమెకం ౧ భయానకమ్ ।

౨ ప్రలయామ్నాధినిఘోషగభీరభయదధ్వనిమ్ ॥ ౬౪

పమస్తమాస్తరం వహ్నిం ముఖవాయుసమీరితమ్ ।

సంహారశయనం శ్రైష్ఠమిదమాహుమనీషిణః ॥ ౬౫

❖ స ం హ ర శ య నె మ ధ్య మ మ్ ❖

దంష్ట్రాకరాలవదనం భృగుటికుటిలేక్షణమ్ ।

చతుర్భుజం ౩ గదాఖడ్గశఙ్ఖపద్మవిభూషితమ్ ॥ ౬౬

అచనాపీఠికాపాశ్వై శ్రీఖగద్వై కృతాంజలీ ।

మధ్యమా సంహృతో శయ్యా కనిష్ఠం శయనం శృణు ॥ ౬౭

౧ భయజ్కరమ్. ౨ ప్రిలయామ్నాధినిఘోషం గమీభర. ౩ గదాశఙ్ఖచక్ర

❀ కనిష్ఠాసంహారశయనమ్ . ❀

కేలేరలకసజ్జేశ్చ విరాజితశుభాసనమ్ ।

నీలజీమూతసజ్కాశం ౧ మధ్యే హరితపజ్కజమ్ ॥ ౬౮

సగళశయ్యా చతుర్దిక్షు భిత్తౌ వాచినిధిం లిఖేత్ !

బ్రహ్మణం చ చతుస్తాలే శయనాద్భిత్తిపాశ్వకతః ॥ ౬౯

ఉపరిష్టాదభిముఖం నాభేనాకరాయణస్య చ ।

చతుర్ముఖం చతుర్వాహుం ౨ జటాముకుటసంయుతమ్ ॥ ౭౦

ద్వాభ్యాం కరాభ్యాం ముఖ్యాభ్యాం కృతాంజలిపుటం స్థితమ్ ।

దశకాయస్తం కరాభ్యాం వా యోగముద్రాం చతుర్ముఖ ॥

ఉత్తరాభ్యాముదస్తాభ్యా మక్షమాలాం సకుణ్డికామ్ ।

ధారయస్తం సరసిజే స్వస్తికాసనబద్ధసమ్ ॥ ౭౧

దేవస్య శిరసః ౩ పృష్ఠే శ్రియం తస్యాక్షిలక్షీ కామ్ ।

వామజానుం సమున్నమ్య దక్షిణేన ప్రతిష్ఠితామ్ ॥ ౭౨

దక్షిణం పుష్పహస్తం తు వామహస్తం వసుప్రదమ్ ।

౪ అనస్తశయనేఽధస్తాత్పూజాపీఠస్య పాశ్వకయోః ॥ ౭౩

నారదం సనకం చైవ మానుషే తు కృతాంజలి ।

పాదపాశ్వక మహీం దేవీం పాదస్పృష్టాం తు కారయేత్ ॥ ౭౪

ఉపరిష్టాత్సముద్రాణాం శఙ్ఖాదీక దేహసంయుతాక ।

దేవస్య పృథ్విభిత్తౌ తు దేహలబ్ధాంజలైః చ ॥ ౭౫

చతుర్దికంశాంజులోత్సేనాక శఙ్ఖాద్వాయుధధారిణః ।

౧ మధ్యేభరితః; పద్మజ. మధ్యేవారినిధేఽబ్జజ. ఇతి చ కోకాస్తరే. ౨ జటాజాట సమన్వితమ్. ౩ పురతఃపృష్ఠే. ౪ అనస్తశయనాధస్తాదవకనాపీఠ.

- శబ్దచక్రిగదాఖిక్షధనుఃపక్షాయుభాని చ ॥ ౨౨
- ద్విహస్తాన్ పురుషాకారాన్ స్వచిహ్నజ్జీతమస్తకాన్ ।
- శబ్దాధారం ప్రకుపీతం లమ్బకుక్షిం సితవృథమ్ ॥ ౨౩
- రక్తవణం వివృతాక్షం కురూచ్ఛక్రధరం ౨ పరమ్ ।
- గదాధరం మహాకాయం వృతాక్షం పీతలవ్రథమ్ ॥ ౨౪
- స్త్రీవేషా ఖిక్షధారీ తు సుస్తనా శ్యామలవ్రథా ।
- శబ్దాధ్యక్షైమవణాభః మహాకాయో మహోదరః ॥ ౨౫
- నై సతేయస్సవణాభః పక్షమణ్డలమణ్డితః ।
- నానాకచ్ఛక ౩ సంయుక్తాః నానామృరధరా ఇమే ॥ ౨౬
- దంష్ట్రాకరాలవదనాః భ్రుకుటీకుటిలేక్షణాః ।
- కరణ్డికాముకుటిసస్సవాభరణభూషితాః ॥ ౨౭
- వామైః కరైః స్తభాయంతః ఇతరైః బద్ధముప్తయః ।
- భావంతోఽభిముఖం సవేఽ మధుక్తేటభయోద్వేయోః ॥ ౨౮
- అథస్తాత్పాదయోః పాశ్వేః కారయేన్మధుక్తేటభా ।
- మధుశ్యావకా మహాకాయకా కరణ్డిముకుటోజ్జ్వితా ॥ ౨౯
- జానుమాత్రం సముద్రీప్థా ఖిక్షదణ్డాయుగోద్వితౌ ।
- దంష్ట్రాకరాలవదనా భ్రుకుటీకుటిలేక్షణౌ ॥ ౩౦
- అనస్తఫణివక్త్రాగ్నిజ్వాలాభిః పరి ౪ తాపితౌ ।
- ౫ భీతౌ సలాయితౌ వజ్రకల్పైముష్టిభిరాహతౌ ॥ ౩౧
- దేవస్య పూర్వాభిత్తౌ తు ప్రాదుర్భావాస్సృకల్పయేత్ ।
- పుష్టిసుష్టిస్తథా కీర్తి రతిశ్శాన్తిస్సరస్వతీ ॥ ౩౨
- ప్రసూనమజ్జరీహస్తాస్సితచామరవీజనాః ।

౧ నీలం కుక్షిం. ౨ హరిమ్. ౩ నానానాటక. ౪ పరితో వృథా.

౫ భిత్త భిత్త చలాయంతా వజ్రముష్టిభిరాహతౌ.

సవేమాముపరిష్టాత్తు కుయాజ్జలదపద్ధతిమ్ || ౮౮
 ఉపరిష్టాచ్చ మెఘానాం దేవాశ్చ ఋషయస్తథా |
 ఇంద్రాదయశ్చ దిక్పాలాః ఋషయ ౧ స్సప్త దణ్డినః || ౮౯
 సోత్తరీయాశ్చ సవే తే రచితాంజలయః స్థితాః |
 మూర్ధ్ని వాశ్వే చ విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చైవ చతుర్భుజౌ || ౯౦
 దేవస్య పురతో భిత్తౌ కుయాన్మౌఘ ౨ పసౌపరి |
 హాహాహూహూశ్చ ౩ గన్ధవౌ కిన్నరస్తుమ్భురుస్తథా || ౯౧
 ౪ సవే చాపసరస్థాతా సృతగీతరతాస్తదా |
 అనస్తశయనే రమ్యే పూవవత్తత్ర కల్పితే || ౯౨
 చతుర్భుజశ్శ్యామవణశ్శృంభచక్రగదాధరః |
 పీతామ్బరధరస్సామ్యః కణాన్తాయతలోచనః || ౯౩
 దక్షిణై చ భుజే మాళిం ప్రసారితతలౌఘతా |
 నిధాయ మాలివృత్తం ప్రసారితభుజేతరః || ౯౪
 శయితో రాజవద్దేవః కిన్చిద్ద్వారనిరీక్షకః |
 సవే చిత్రేణ రూపేణ భిత్తిస్థాః పూవమీరితాః || ౯౫
 ౫ ఉత్తమం సృష్టిశయనమెతదాహుమనీషిణః |

❀ మ థ య మా సృష్టి శ యా య ❀

బాహుద్వయసమోపేతశ్శ్యామలః కోమలాకృతిః || ౯౬
 పృష్ఠతస్సృన్ధపాశ్వే తు ౬ ప్రాక్చ పద్మా ప్రతిష్ఠితా |
 బ్రహ్మణం భిత్తివాశ్వే తు ౭ చిత్రేశ్చైవ ప్రకల్పయేత్ || ౯౭

౧ స్సప్తపథానాః. ౨ పయోవహా. ౩ గరుడః. ౪ సవాశ్చాపు
 రవస్సృన్ధాః. ౫ ఉత్తమం సగేశయనమ్. ఇత్థం శ్రీసృష్టి ఇతి చ. ౬ పాగ్వత్స
 ద్మా ప్రకీర్తితా. ౭ చిత్రాభాసన.

౧ ససకం చ మహీం చైవ పూజావీరస్య పాశ్వయోః ।
అథచిత్రేణ శేషాస్యస్సప్తిశయ్యా తు మధ్యమా ॥ ౯౮

❀ క నీ య నీ స గ శ య్యా ❀

శీయం మహీమధస్తాచ్చ భూతల వీరపాశ్వయోః ॥
బ్రహ్మణం భిత్తిపాశ్వే తు చిత్రాభాసన కల్పయేత్ ॥ ౯౯
భుజద్వయసమోపేతః పద్మనాభశ్చతుర్ముఖ ।
పౌలయోదధిమధ్యస్థశ్చయితా విశ్వకారణమ్ ॥ ౧౦౦
అథానైనైవ కుడ్యస్థా ౨ సగశయ్యా కనీయనీ ॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్మసంహితాయాం
క్రియాపాదే స్థిత్యాసనాదిభేదనిణాయో నామ
పంచదశో ౭ ధ్యాయః .

❖ యానారూఢమూర్తిలక్షణమ్ తత్ర ఉత్తమమ్. ❖

శ్రీ భ గ వా క్ —

యానారూఢస్య భేదోఽయం అధునా సంప్రదశ్యతే ।
 వై సత్యేయం సువర్ణాభం పక్షమణ్డలమణ్డితమ్ ॥ ౧
 ౧ నీలాగ్రినాసాసంయుక్తం నాగేంద్రాభరణే యుతమ్ ।
 స్కంధే ౨ చారుహ్య చరణం వామమాకుచ్ఛ్య దక్షిణమ్ ॥ ౨
 ప్రసాయ చరణం దేవో భుజాష్టకసమన్వితః ।
 చక్రపద్మాసివిశిఖా భారయ దక్షిణైః ౩ కరైః ॥ ౩
 శఙ్ఖం కౌమోదకీం చమ చాపమన్యైః కరైః డఃధత్ ।
 పృష్ఠతో భిత్తిపాశ్వై తు ఆతపత్రం సురదుగ్ధమ్ ॥ ౪
 సువర్ణసకా భిత్తే పాశ్వయోశ్చస్త్రభాస్కరా ।
 యథా ౪ స్వవాహనే దేవాస్సమారుహ్య స్థితా యది ॥ ౫
 అచనాపీఠికాపాశ్వై శ్రీమహ్యా తు కృతాంజలీ ।
 సురాసురమునీన్ నాగాన్ సింధవిద్యాధరాంస్తథా ॥ ౬
 గంధవాంపురసా మేఘాన్ కారయేద్భిత్తిభూమిషు ।
 సర్వే చిత్రేణ సంయుక్తా యానారోహణముత్తమమ్ ॥ ౭

❖ మ ధ్య మా మూ ర్తి : . ❖

దేవం చతుర్భుజం కృత్వా శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ ।
 వామోత్పణ్డే సమారోప్య రతిం దాడిమసన్నిభామ్ ॥ ౮

౧౫౨ పాద్య సంహితాయామ్ .

పాశాఙ్కుశధరాం దేవీం కామవిహ్వలలోచనామ్ ।

అచణాపీఠికాపాశ్వై శ్రియం భూమిం చ కారయేత్ ॥ ౯

❀ జ ఘ న్యా మూ తి క్ : ❀

చతుర్భుజం విశాలాక్షం భిన్నాజ్జనచయప్రభమ్ ।

ముఖ్యాభ్యాం చైవ హస్తాభ్యాం శృంగాపద్మశరసవి ॥ ౧౩.

ఊర్ధ్వాభ్యామితరాభ్యాం చ శక్లం చక్రం చ ధారయత్ ।

౩ నిష్టప్తకనకప్రభ్యాం హమోత్పల్లసమసితామ్ ॥ ౧౪

లావణ్యామృతతోయేన సింహస్థిమివ సర్వతః ।

దక్షిణం పుష్పహస్తం వా వామహస్తం వసుప్రదమ్ ॥ ౧౫

అచణాపీఠికాపాశ్వై రతిం శాంతిం చ కారయేత్ ।

చిత్రాభాసేన కుడ్యస్థాః సీచం యానాధిరోహణమ్ ॥ ౧౬

❀ వి శ్వ రూ ప మూ తి క్ : త త్రి ఙ్గ త్త మా ❀

విశ్వరూపం ప్రవక్ష్యామి శృణు పఙ్కజసమ్భవ ।

ద్విపాదమెకశక్లం చ చతుర్దిక్షు చతుర్ముఖమ్ ॥ ౧౭

వాసుదేవముఖాదూర్ధ్వం సర్వదేవముఖాని తు ।

సంకర్షణముఖాదూర్ధ్వం సర్వక్షీణాం ముఖాని చ ॥ ౧౮

౧ ద్యస్య. ౨ మధ్యమం యానారోహం. ౩ నిష్టప్తకాశ్చన.

పృథ్వీమ్నస్య ముఖాదూర్ధ్వం దే త్యదానవరక్షసామ్ ।
 అనిరుద్ధముఖాదూర్ధ్వం నాగగర్భవశిన్నరాః ॥ ౧౯
 ముఖాన్యేతాని చాన్యాని ౧ యథావిభవమాదరాత్ ।
 కతకవ్యాని చతుర్థా క్త్ర ౨ సమధాని విచక్షణేః ॥ ౨౦
 ఉపరిష్టాచ్చ వక్త్రాణాం కిరీటమతిశోభనమ్ ।
 కుయాద్యుగపదుద్భూతం సహస్రాదిత్యవచనమ్ ॥ ౨౧
 అనేకభజనంయుక్తం అనేకాయుధభూషితమ్ ।
 అచితం బ్రహ్మరుద్రాభ్యాం భిత్తిభూమిషు దేవతాః ॥ ౨౨
 చిత్రేణ సర్వే విహితాః విశ్వరూపస్య ఉత్తమః ।

❀ మ ధ్య మా మూ తి యః . ❀

సర్వే యథాక్తాః కుడ్యస్థాః అధఃచిత్రేణ చైత్త్యతాః ॥ ౨౩
 ససర్వసంకా కుయాత్పుజాపీఠస్య పాశ్వర్యయోః ।
 మధ్యమా విశ్వమూర్తిఃస్సన్యత్

❀ జఘన్యా విశ్వమూర్తిః ❀

జఘన్యామపి సంశృణు ॥ ౨౪

ఆభాసేనైవ కుడ్యస్థాః దేవ్యా పూజాసనే స్థితే ।
 చతుర్భిర్భావూభిర్ముక్తః వాసుదేవశ్చ శాశ్వతః ॥ ౨౫
 ముఖ్యాభ్యాం ధారయన్ సవ్యదక్షిణాభ్యాం గదామ్బుజే ।
 ఊర్ధ్వాభ్యామితరాభ్యాం తు శఙ్ఖచక్రే యథాతథమ్ ॥ ౨౬
 అథవా దక్షిణో హస్తః పరదోఽభయదోపి వా ।
 గదాం వినా వామహస్తః కటిదేశోవలమ్బితః ॥ ౨౭
 ద్విభుజో వా బహుభుజో యుక్తో నేకైస్తథాననైః ।
 ౩ ఏకేన వా సితో వణో వాసుదేవస్సనాతనః ॥ ౨౮

ఏవం సారాయణోఽ ౧ నాదిసీలనీరదసన్నిభః ।

❀ చతుర్వింశతిమూర్తీలక్షణమ్. ❀

చతుర్వింశతిమూర్తీనాం లక్షణం వక్ష్యతేఽధునా ॥ ౨౯

కేశవస్వామ్నజం శఙ్ఖం చక్రం దండస్తధాయుధమ్ ।

పాదక్షిణ్యైశ బాహూనామన్యేషాముచ్యతే క్రమాత్ ॥ ౩౦

నారాయణశ్శఙ్ఖపద్మగదాచక్రధరః స్మృతః ।

మాధవో గదయా సాధకం చక్రశఙ్ఖామ్బుజాయుధః ॥ ౩౧

గోవిందశ్చక్రదండౌబ్జశఙ్ఖాయుధధరో భవేత్ ।

విష్ణుగదాబ్జశఙ్ఖారిధరస్సాన్యస్మధుసూదనః ॥ ౩౨

చక్రశఙ్ఖాబ్జదండౌస్త్రధరః కాయస్త్రివిక్రమః ।

౨ పద్మదండారిశఙ్ఖస్తో వామనశ్శఙ్ఖచక్రధృక్ ॥ ౩౩

గదాబ్జపాణిశ్చతథా శ్రీధరో ధృతవారిజః ।

సాధకం చక్రగదాశఙ్ఖై హృషీకేశమతశ్శృణు ॥ ౩౪

గదాచక్రాబ్జశఙ్ఖాస్త్రధరః పబ్జజ ౩ నాభకః ।

౪ పద్మచక్రామ్బుజగదాధరో దామోదరః స్మృతః ॥ ౩౫

అబ్జశఙ్ఖగదాచక్రధరో ద్వాదశేకమూర్తయః ।

ఏతాః కామోదకీశఙ్ఖచక్రామ్భాజధరాః స్మృతాః ॥ ౩౬

వాసుదేవో జగద్వొనిస్సజ్కషణమతశ్శృణు ।

గదాశఙ్ఖాబ్జచక్రాణి ధారయంతం చతుర్భుజమ్ । ౩౭

ప్రద్యుమ్నశ్చక్రశఙ్ఖాభ్యాం సహ దండసూజవాన్ ।

అనిరుద్ధోఽరిదండౌబ్జ ౫ పద్మపాణిశ్చతుర్భుజః ॥ ౩౮

౧ నామసీలనీమత. ౨ పద్మశఙ్ఖారిదండౌస్త్ర. ౩ నాభిధృక్. ౪ శఙ్ఖచక్రాబ్జదండౌస్త్రధరో. ౫ అనిరుద్ధోఽరిదండౌస్త్ర శఙ్ఖ.

౧ చక్రిపద్మామృజైస్సాధం గదావాక్ పురుషోత్తమః ।

అథోక్షజః పద్మదండశ్చక్రిధరః స్మృతః ॥ ౩౯

సృసింహశ్చక్రిజలజగదాశ్చక్రిధరః స్మృతః ।

అచ్యుతో దండపద్మారిశంఖహస్తశ్చతుర్భుజః ॥ ౪౦

జనాదనః పద్మచక్రిశంఖదండశ్చతుర్భుజః ।

ఉపేంద్రో ౨ శ్చక్రిజ్జగదాధిపద్మాయుధవిభూషితః ॥ ౪౧

శంఖచక్రిజ్జదండాస్త్రః హరిస్సాత్కమలాసన ।

శృంగశ్చంఖగదాపద్మచక్రిపాణిశ్చతుర్భుజః ॥ ౪౨

దక్షిణం హస్తమారభ్య పాదక్షిణ్యైః కారయేత్ ।

మూర్తిచిహ్నాని శంఖాదీన్ద్రాయుధాని విచక్షణః ॥ ౪౩

వాసుదేవః పద్మనాభః నారాయణజనాదనౌ ।

ఏతేషాం వణాభద్రౌ ౨ స్త్రీన విశేషౌ స్త్రీచాయుధైః ॥ ౪౪

వీతామ్బురధరాస్సర్వాశ్చతుర్వింశతిమూర్తయః ।

శ్రీవత్సకాన్తుభాకల్పవనమాలావిభూషితాః ॥ ౪౫

భాగాధినశ్చేద్భిత్తిస్థా దేవీభ్యాం స్థాపయేత్సహ ।

వినా తాభ్యాం మోక్షకామాః స్థాపయేయయథా ౪ విధి ॥

ఆసనస్థానశయనయానాదిషు యథావిధి ।

❀ బా ౧ హ్మది మూర్త్యప్రకమ్ . ❀

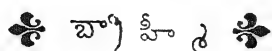
అష్టా ఎత్యై పరా మూర్తీస్తాను బాహ్మీ ప్రశస్యతే ॥ ౪౬

ప్రాజాపత్యా ద్వితీయా తు తృతీయా వైష్ణవీ మతా !

దైవీ చతుర్థీ తదను మూర్తిరాషీ చతుర్ముఖ ॥ ౪౭

షష్ఠీ తు మానుషీ జ్ఞేయా సప్తమీ మూర్తిరాసురీ ।

పైశాచీ మూర్తిరన్యో స్యాత్తాసాం లక్షణముచ్యతే ॥ ౪౯

ప్రథమాష్టభుజా తస్తతపనీయసమమృతిః ।

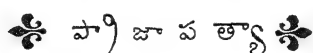
భుజైషు ముఖ్యో వరదో దక్షిణేష్వితరే త్రయః ॥ ౫౦

చక్రాసిబాణై స్సంయుక్తో వామే హస్తచతుష్టయే ।

శక్తిం గదాం తథా చమః శౌఙ్గం కురూఃచ్చతుర్ముఖా ॥

వీతామ్బరధరో దేవః వనమాలావిభూషితః ।

మరీచినా చ భృగుణా పూజితశ్చ మహాషేణా ॥ ౫౧

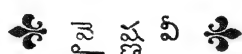

శంఖకున్దెస్తువణాభః వీతవాసాశ్చతుర్భుజః ।

శంఖచక్రగదాపాణిరభయేన విరాజితః ॥ ౫౩

వనమాలాధరస్సామ్యస్సనకేన సుపూజితః ।

సనత్కుమారేణ తథా మూర్తిరేషా పౌజాపతేః ॥ ౫౪

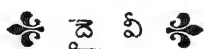
భిన్నాక్షనచయస్సామ్యశ్శంఖచక్రగదాధరః ।

వీతామ్బరధరో దేవో వనమాలావిభూషితః ॥ ౫౫

వరదో దక్షిణో హస్తస్సాగతా ౨ భయదోఽపి వా ।

వామేన స్పృష్టకటిభాశ్శ్రీభూమిభ్యాం సహ స్థితః ॥ ౫౬

నారదేనాపి భృగుణా వైష్ణవీ మూర్తిరచికేతా ।

శంఖచక్రగదాపద్మం ధారయంతం చతుర్భుజమ్ ॥ ౫౭

౧ సమన్వితః. ౨ స్వాగతోఽభయ.

శ్యామలం పీతవసనం వనమాలావిభూషితమ్ ।

అచింతం బ్రహ్మరుద్రాభ్యాం దై వీ మూర్తిరసా భవేత్ ॥

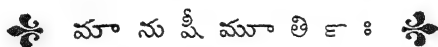

శుద్ధస్ఫటికనక్షాశా పీతవస్త్రా చతుర్భుజా ।

దక్షిణే జ్ఞానముద్రా చ శంఖచక్రగదాధరా ॥ ౫౯

శ్రీవత్సాక్షా ప్రిసన్నాస్యా వనమాలావిభూషితా ।

ననన్దననకాభ్యాం చ పూజితా మూర్తిరాబుషీ ॥ ౬౦

మానుషీ మూర్తిరధునా ౧ కథ్యతే కమలాసన ।

చతురశ్రాయతే ఛామ్బి దివ్యే భాగే భుజద్వయమ్ ॥ ౬౧

శంఖచక్రధరం సౌమ్యం స్థాపయేన్ముకుటోద్వలమ్ ।

దేవస్య దక్షిణే పాశ్వే శ్రియం దేవీం పృథ్వీయేత్ ॥ ౬౨

తస్యా దక్షిణ ౨ తో భాగే బలభద్రం తు కారయేత్ ।

దక్షిణే బలభద్రస్య ప్రద్యుమ్నమపి కారయేత్ ॥ ౬౩

దేవస్య వామపాశ్వే తు అనిరుద్ధం పృథ్వీయేత్ ॥

తస్య పాశ్వే తు వామే తు సామ్యం కుర్యాచ్ఛత్రముఖ ॥

బ్రహ్మణం దక్షిణే కుడ్యే నవ్యే తు విసతాత్మజమ్ ॥

స్థానకే స్థానకాః ప్రోక్తా ఆసీనేఽపి తథా భవేత్ ॥ ౬౪

చతుర్భుజా తు కర్మాచారా ద్విభుజా వాపి సా భవేత్ ।

౩ ఉత్సవాచారా ప్రతికృతిస్సర్వా చైవ చతుర్భుజా ॥ ౬౬

౪ మానుష్యం వాసుదేవస్య పౌక్తం సజ్జేహో విధిః ।

౧ వక్ష్యతే. ౨ దిగ్భాగే. ౩ ఉత్సవాధారా. ౪ మానుష్యో వాసుదేవస్య పౌక్తః. మానస్య వాసుదేవస్య ఇతి చ క్వచిత్.

❀ ఆసురీ ❀

ఆసురీ మూర్తిరసితా ఏకవక్త్రా చతుర్భుజా ॥ ౬౭
 దంష్ట్రాకరాలవదనా భృకుటీకుటిలేక్షణా ।
 ముఖ్య కరద్వయే బాణం ధనురూర్ధ్వః ౭౦శంఖకమ్ ॥ ౬౮
 శృంగహస్తం లలాటాస్త ౧ ముద్ధరేద్బాణహస్తకమ్ ।
 నాభ్యస్తం కటిచూత్రాస్తం భజత్రియసమన్వితమ్ ॥ ౬౯

❀ పై శాచీ ❀

పై శాచీమూర్తిరాద్యా తు ఖడ్గకామోదకీ ౨ తథా ।
 వరదాభయదం ముఖ్యం కాలవణం కరద్వయమ్ ॥ ౭౦
 దంష్ట్రాకరాలవదనం భృకుటీకుటిలేక్షణమ్ ।
 అష్టై చ మూర్తయస్సర్వాస్సర్వాభరణభూషితాః ॥ ౭౧
 శ్రీవత్సకాస్తుభారస్కాః వనమాలా విభూషితాః ।

❀ ఆసాం పృతిష్ఠాయాః ఫలమ్ ❀

౩ స్థాపితా బ్రహ్మోమూర్తిః బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥ ౭౨
 పాజీవావత్యప్రతిష్ఠాయాం ప్రజాభివర్ధకతే భృశమ్ ।
 అస్తే ప్రజాపతిపదం లభతే నాత్ర సంశయః ॥ ౭౩
 స్థాపితా వైష్ణవీమూర్తిరచిరాన్మోక్షదా భవేత్ ।
 వైవీ దేవత్యఫలదా సర్వాకామసమృద్ధిదా । ౭౪
 ఆషీ మూర్తిమహాషీత్వ ప్రాప్తయే భవతి ధ్రువమ్ ।
 శాపానుగ్రహసామర్థ్యమపి తస్య భవిష్యతి ॥ ౭౫

౧ స్తం దక్షిణం బాణ బాణవస్తకమ్. దక్షిణం వామ. ౨ ధరా. ౩ స్థాపయిత్వా
 బ్రహ్మమూర్తిః.

కిరీయాపాదే షోడశోఽధ్యాయః .

౧౫౯

మానుషీ మూతిరచిరాద్యశసే మహతే భవేత్ ।

త్రైలోక్యైశ్వర్యైశ్వర్యసమ్మత్త సర్వకాలం భవిష్యతి ॥ ౭౬

ఆసురీం మూతిః మారాధ్య రక్షసాం దితిజన్మనామ్ ।

భూతాదీనాం చ సర్వేషాం ఆధిపత్యం సమశ్నుతే ॥

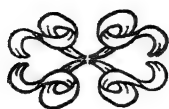
పైశాచమూతిః క్షయజనే పిశాచాసురరాక్షసాః ।

వశ్యా భవన్తి సర్వే చ సర్వకామసమ్మద్ధిదాః ॥ ౭౭

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయామ్

కిరీయాపాదే ౧ యానారూఢ విశ్వరూపాదిలక్షణం నామ

షోడశోఽధ్యాయః .

సప్తదశోఽధ్యాయః .

❀ మత్స్యదిమూర్తినీరూపణమ్ ❀

శ్రీభగవాన్—

మత్స్యదిదశమూర్తినాం లక్షణం కథ్యతేఽథునా ।

ఈషద్వే స్థూలం చిత్రాణి తైస్త్వైవక్త్రైర్యుతాని చ ౧

❀ మత్స్యమూర్తిః ❀

తత్ర మత్స్యస్య కాయశ్చ ద్వైఃస్థూరైః షోడశాంగులమ్ ।

దశాంగులం తు వైపుల్యాస్త్రీనాఖ్యం పరికల్పయేత్ ॥ ౨

౨ శూలం మత్స్యకృతిం కృత్వా శిలామృత్కాష్ఠజం తు వా ।

అధఃచిత్రేణ వాకుయాచ్చిత్రాభాసేన వా పునః ॥ ౩

సముద్రంతు లిఖేద్భిత్తౌ ౩ పద్మసోపరి కల్పయేత్ ।

పశ్చాయుధా లిఖేద్భిత్తౌ ౪ ఛత్రాదీస్పరికల్పయేత్ ॥ ౪

నారదేనాపి మనునా సమభ్యచితమాదరాత్ ।

౫ కర్మాచారాదీని బింబాని సౌమ్యవక్త్రాశ్చతుర్భుజాః ॥ ౫

ఆసీనా వాస్థితా వాపి శంఖచక్రగదాధరాః ।

❀ కూర్మమూర్తిః ❀

కూర్మవత్కూర్మం ౬ మూర్తిం తు కల్పయేత్కూర్మలాసన ॥ ౬

తపనీయనిధం కూర్మం విస్తారం ద్వాదశాంగులమ్ ।

శిలామృత్కాష్ఠజం పద్మవీణే సంస్థాపయేత్ప్రభుమ్ ॥ ౭

ఆభాసే వాధఃచిత్రే వా క్షీరోదమధనం లిఖేత్ ।

౧ గాత్రాణి. ౨ శూపణమ్. ౩ పద్మం చోపరి. ౪ పశ్చాయుధాని చ
లిఖేచ్ఛక్రాదీన్ కల్పయేత్పునః. ౫ కర్మాచారాదిషు బింబస్య. ౬ రూపం.

కచ్చపేద్ద్రస్య పృష్ఠే తు మద్దరం పవతో రమమ్ ॥ ౮
 తస్య దక్షిణపార్శ్వే తు వాసుదేసం సనాతనమ్ ।
 మద్దరస్య గిరేరగ్రే న్యస్తహస్తం జగద్గురుమ్ ॥ ౯
 వామపార్శ్వే గిరేస్తస్య బ్రహ్మణం సహ శజ్జరమ్ ।
 వాసుకేః పూర్వభాగం తు గృహ్లాన్త్య ౧ సురరాక్షసాః ॥ ౧౦
 పుచ్చభాగం తు గృహ్లాన్తి వాసుకేదేవతాగణాః ।
 ౨ కర్మాచారాదీని బిమ్బాని సామ్యవక్త్రాశ్చతుర్భుజాః ॥౧౧

❀ వ రా హ మూ ర్తి : ❀

విష్ణోర్మహావరాహస్య నిర్మాణమధునోచ్యతే ।
 సరవత్కృష్ణపయస్తం వక్త్రస్పృష్టివకరాహవత్ ॥ ౧౨
 చతుర్భుజం శఙ్ఖచక్రధారిణం స్ఫటికవ్రథమ్ ।
 పీతవస్త్రం ముకుటినం శ్యామలకృతిమేవ వా ॥ ౧౩
 ౩ సతియకన్ఠస్థితం సూత్రే ద్వేవికే స్థాపయేత్పదే ।
 శయనం యానకం చైవ వరాహస్య తు నేష్యతే ॥ ౧౪
 స్థాపయేదకబెరం తు శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ ।
 ఆసనే౭పి తథా రూపం బ్రహ్మస్థానె ఋజుభవేత్ ॥ ౧౫
 దివ్యే తు స్థానకే చైవ ఋజ్వజ్గం నైవ కారయేత్ ।
 ఉద్భృత్య ధరణీం దేవీం వామహస్తస్య కూపరే ॥ ౧౬
 కటివ్రదేశమాలమ్బ్య పాణినా దక్షిణేన తు ।
 జఘ్రి ౪ దేవ్యాః స్తనం దేవశ్శ్రీవత్సాఙ్కః కిరీటవా ॥ ౧౭
 కృతాంజలిపుటా దేవీ శ్యామవణా సుమధ్యమా ।
 కల్పనీయా మహీ దేవీ దేవే తిష్ఠతి పద్మజ ॥ ౧౮

౧ గృహ్లాన్త్య. ౨ కర్మాచారాదిని బిమ్బస్య. ౩ పీతవత్. ౪ భూమ్యాః.

ఆసీనే తు తథాసీనా పుష్పహస్తా వసుధరా ।

వామ పాశ్వే ప్రతిష్ఠాప్యా వరాహవపుషో హరేః ॥ ౧౯

ఆరోపితవ్యా దేవస్య వామోత్పన్నే వసుధరా ।

ఆలిङ్గితా చ హస్తేన వామేన ప్రేక్షితాననా ॥ ౨౦

కర్మాచక్షణాదిప్రతిమా ఆసీనా వా స్థితాపి వా ।

దేవ్యా సహ కోఽప్యక్త్యా ౧ సౌమ్యవక్త్యా చతుర్భుజా ॥ ౨౧

❀ సృసింహమూర్తిః ❀

సృసింహమూర్తిర్బహుధా తత్ర కాచిత్ప్ర ౨ దశ్యతే ।

వక్త్రం కేశరిణో వక్త్రం వ్యాతాస్యం దంష్ట్రీయా యుతమ్ ॥

భ్రుకుటీకుటిలం భీమం త్రిణేత్రం ముకుటోజ్జ్వలమ్ ।

అక్షాంతరం నరస్యేవ చతుర్భుజముదా ౩ యుధమ్ ॥ ౨౩

రక్తకళ్ళుకసంయుక్తం శ్రీవత్సాఙ్కవిరాజితమ్ ।

శుద్ధస్ఫటికసంకాశం శఙ్ఖచక్రవిరాజితమ్ ॥ ౨౪

పయఃఙ్కబద్ధసంయుక్తమాసీనం సమ్యగాసనే ।

ప్రసాయః జూచనోహస్తా ముఖ్యా విస్తారితాఙ్గులి ॥ ౨౫

దమ్మాలిభీమనఖినా భాగే దివ్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥

ఏకబేరవిధానం చెదాసీనో వా స్థితోఽపి వా ॥ ౨౬

శఙ్ఖచక్రగదాపాణిః స్థితశ్చైత్కమలాసన ।

అధవా దేవికే భాగే సింహవిష్టరవిష్ఠితమ్ ॥ ౨౭

శ్రీభూమిభ్యాం సహసీనం బద్ధపయఃఙ్కబద్ధమ్ ।

యద్వా భూమితలె పాదమేకం సంస్థాప్యదక్షిణమ్ ॥ ౨౮

అపరేణ సుఖాసీనో విష్టరే విపులె దృఢమ్ ।

యద్వా ౧ ప్రసాద్య జానూర్ధ్వముత్త్తి ప్యోపరి జానుః ౨౯
 వామహస్తం ప్రసాయాన్యహస్తం కృత్యావభయప్రదమ్ ।
 దక్షిణం ౨ జానునోఽధస్తాత్ స్థాపయిత్వా తథాసనే ॥ ౩౦
 శ్రీభూమిసహితో దివ్యే తిష్ఠభాగే యధాపురమ్ ।
 యద్వాష్టభుజసంయుక్తం నృసింహం ౩ పరికల్పయేత్ ॥ ౩౧
 చక్రం ఖడ్గం చ బాణం చ అభయం దక్షిణే భుజే ।
 పాశ్చుజన్యం గదాం శౌర్జణం వామ ర బాహుషు కారయేత్ ॥
 జానూపరి తథా వామం హస్తమేకం ప్రసారయేత్ ।
 యద్వా భుజయుగం జానుద్వయస్యోపరి కల్పయేత్ ॥ ౩౩
 అథవా షోడశభుజా నరసింహః ప్రశస్యతే ।
 చక్రం ఖడ్గం సవరశుం శూలం బాణం తథాఙ్కుశమ్ ॥ ౩౪
 వజ్రం చ దక్షిణభుజప్రదేశేష్వితరేష్యపి ।
 శభ్రం చమక గదాం శక్తిం శౌర్జణం పాశం చ తోమరమ్ ॥ ౩౫
 శిష్టా కరా యధాపూర్వం స్థాపయేజ్జానునోద్వయోః ।
 వామ ౫ జానూర్ధ్వకం కురూదధస్తాదితరం పునః ॥ ౩౬
 ఉత్సజ్ఞై దేవదేవస్య హిరణ్యకశిపుం రిపుమ్ ।
 నఖై విదారితోరస్కం స్రవద్రుధిర ౬ వజ్జీలమ్ ॥ ౩౭
 ౭ దుధిరస్తామసంభూత ౮ సిరాణాం గ్రామనఙ్కులమ్ ।
 కురూచ్చ దక్షిణే పాశ్వే విధిమన్యత్ర శఙ్కరమ్ ॥ ౩౮

౧ ప్రసవ్య ౨ జాను చాధస్తాత్ ౩ సంపాకల్పయేత్. ౪ బాహౌ తు. ౫ జాను
 యుగమ్. ౬ పిజ్జలమ్. ౭ “కురుతే ప్రేతకాయాణి ఏతం ప్రాప్త్య సపశః
 మదగ్గన్నశకనెనాగ్ధ లోకాక పశ్యతి నుప్రజాః॥” ఇదం పద్యం క్వచిత్కోశే
 “పజ్జిలమ్” — “దుధిరస్తామ” ఇత్యవయోమక ధ్యే దృశ్యతే. కుత ఏతదత్రాక్షిప్తమి
 తి న జ్ఞాయతే. ౮ హిరణ్య.

ప్రహ్లాదం గరుడం చాపి పాశ్వయోస్తత్రీ కారయేత్ |
 స్వతంత్రా నరసింహే తు కమచిమ్బాని కారయేత్ | ౩౯
 చతుర్భుజం వా సవత్రీ చానీసం సుస్థితం తు వా |
 శ్రీభూమిసహితం వాపి ౧ రహితం వాపి కారయేత్ || ౪౦
 ౨ కర్మాచనాదిప్రతిమాం సౌమ్యవక్త్రాం చతుర్భుజాం ||

❀ వామనమూర్తిః ❀

వామనస్య హరేమూర్తిః బహుధా సంప్రచక్షతే || ౪౧
 వామనం వామనాకారం శ్యామలం ద్విధారణమ్ |
 ద్విభుజం మెఖలాదామశోభితం శోభనాకృతిమ్ || ౪౨
 కాశీనాచ్ఛాదనధరం మృగాజురధరం విభుమ్ |
 యశ్లోపవీతినం కాకపక్ష ౩ సంయుతకుస్తలమ్ || ౪౩
 ఈషత్కుశ్చితసవ్యాఖ్యే ౪ దక్షిణేఽఋజుస్థితమ్ |
 దక్షిణేఽతు హస్తేన యాచమాచం వసుస్థరామ్ || ౪౪
 శోభితం శోభనాకారం స్థితం వా శయనాసనమ్ |
 ౫ అథవా గరుడాయాథం కల్పయేత్కమలాసన || ౪౫
 ఏకబేరవిధానం ఛేత్ స్థాపయేద్భ్రహ్మణః పదే |
 బహుబేరవిధానం తు త్రైలోక్యాక్రమణోద్యతమ్ || ౪౬
 విష్ణుం ప్రకల్పయేద్దివ్యే భాగైఃప్రభుజసంయుతమ్ |
 చతుర్భుజం వా బహుభిర్భాహుభిర్వా సమన్వితమ్ || ౪౭
 తస్య దక్షిణపాశ్వే తు వామనం వామనాకృతిమ్ |
 తస్మాదపవ్యే దే త్యైవ్యం బలిం కరకథారణమ్ || ౪౮

౧ సుసింహం తత్రీ. ౨ కర్మాచనాదిప్రతిమా కుర్మాత్. ౩ మం
 డిత. ౪ దక్షిణే ఋజు సన్ధితమ్. ౫ స్థితం శయనమాసనమథవా గరుడే స్థితమ్.

భువనత్రయదాతారం సభాయం సపురోహితమ్ ।
 వామపాశ్వే తు పక్షీన్ద్రం ముష్టినా శుకగ్రీహాతినమ్ ॥ ౪౯
 వామభిత్తై విధాతార ముపరిహృదవస్థితమ్ ।
 క్రమమాణస్య దేవస్య సవ్యాఖ్యేక్షాలనోద్యతమ్ ॥ ౫౦
 పాదోదకసముద్భూతాం గంగామాకాశగామినీమ్ ॥
 తదాన్యా వామయా చాపి నిడికశన్తం సముద్భృతమ్ ॥ ౫౧
 చరణం సవ్యమత్యుచ్చైశ్శ్యామలం వీతవాససమ్ ।

శబచక్రిగదా ౧ ఖడ్గధనుఃపాశాదిధారిణమ్ ।
 జమ్బువన్తం చ భిత్తై తు భేరితాడవతత్పరమ్ ॥ ౫౩
 దేవషింగణసంఘాతా కృతాంజలిపుటా స్థితా ।
 భిత్తౌ కృత్వా తతః కర్మాద్యచాం చైవ చతుర్భుజామ్ ॥ ౫౪

❀ భాగవరామమూర్తికః . ❀

కుయాద్భాగవరామస్య నిర్మాణమధునోచ్యతే ।
 ఆసీనం ద్విభుజం శాన్తం జటాముకుటధారిణమ్ ॥ ౫౫
 పరశుం సశరం చాపం దక్షిణైతరహస్తయోః ।
 ధారయన్తం సువర్ణాభం బ్రాహ్మ్య లత్యా విరాజితమ్ ॥ ౫౬
 శ్రీవత్సేనాక్కితోరన్గం సోపవీతోత్తరీయకమ్ ।
 స్థితం వా కల్పయేద్దేవమేకబెరం విధేః పదే ॥ ౫౭
 బహుబెరే పదే దివ్యే దేవీం వామే ప్రకల్పయేత్ ॥
 చతుర్భుజా చ కర్మాచా జామదగ్న్యేన వా సమా ॥ ౫౮
 భజత్రయసమోపేతం త్రయస్త్రింశత్సులక్షణమ్ ।

యద్వా చతుర్భుజం కుర్యాజ్జామదగ్న్యం చతుర్ముఖమ్ ॥ ౫౯
శబ్దచక్రధరం శార్ఙ్గశరహస్తం యథాపురమ్ ।

❖ శ్రీ రామమూర్తిః . ❖

రామస్య రాఘవస్యాథ లక్షణం వక్ష్యతేఽధునా ॥ ౬౦

తిథిభజ్గం ద్విభుజం రమ్యం శ్యామవణం కిరీటినమ్ ।

శ్రీవత్సాశ్చ పృసన్నాభం యద్వా రామం చతుర్భుజమ్ ॥ ౬౧
ఋజు స్థితం దక్షిణైః చరణైః సతరేణ తు ।

కుశ్చితేనాష్టిణా స్తోకం శరశార్ఙ్గధనుధరమ్ ॥ ౬౨

ఉద్ధరేచ్ఛ లలాటాస్తం వామహస్తం ధనుధరమ్ ।

అస్తరాలం ముఖమితం శరహస్తం తు దక్షిణమ్ ॥ ౬౩

కటిసూత్రసమం కుర్యాన్ముఖమానం సగోలకమ్ ।

అస్తరాలం భవేన్ముష్టిః కటిసూత్రస్య చ ద్వయోః ॥ ౬౪

అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం శబ్దం చక్రం చ ధారయేత్ ।

ముఖం దక్షిణతో భజ్గం మధ్యకాయం తు వామతః ॥ ౬౫

కట్యాం దక్షిణతో భజ్గః కిశ్చిద్భజ్గత్రయం మతమ్ ।

కమ్బుగ్రీవం మహేశ్వరస్కం త్రయస్త్రింశత్సులక్షణమ్ ॥ ౬౬

పశ్చిదీఘం చతుహస్తం పశ్చిసూక్ష్మం పశున్నతమ్ ।

సప్తరక్తం త్రిగమ్భీరం త్రివిస్తీణం ౧ ప్రశస్యతే ॥ ౬౭

బాహూ నేత్రాస్తరం చైవ హనునానా తద్దైవ చ ।

స్తనయోరస్తరం చైవ పంచదీఘం ప్రశస్యతే ॥ ౬౮

గ్రీవా ప్రజననం పృష్ఠం హస్తే జఙ్ఘై చ పూజ్యతే ।

సూక్ష్మాణ్యజ్గలిపవాణి కేశదస్తనఖత్వచః ॥ ౬౯

ఇమాని పంచ సూక్ష్మాణి కథితాని మయాఽసఘః ।
 కక్షః కుక్షిశ్చ వక్షశ్చ ఘ్రాణం స్కంధో లలాటికా ॥ ౨౦
 షడున్నతమిదం పౌక్తం సప్తరక్తమతః శృణు ।
 ౧ పాణిపాదతలం రక్తం నేత్రాద్యస్తం నఖాని చ ॥ ౨౧
 తాలుజహ్వోఽధరోష్ఠం చ సప్త రక్తా ఇమే స్మృతాః ।
 స్వరస్పత్యం చ నాభిశ్చ త్రిగమ్భారం ప్రశస్యతే ॥ ౨౨
 ఉరశ్చిరో లలాటశ్చ త్రివిస్తీణాం ప్రకీర్తితమ్ ।
 ఏవం లక్షణసంయుక్తం సర్వలోకసుఖావహమ్ ॥ ౨౩
 కుయాద్దాశరథిం రామం మావాదిత్రయసంయుతమ్ ।

❀ లక్షణాదీనాం స్థితిః . ❀

లక్షణం కారయేద్వామే తథా లక్షణలక్షితమ్ ॥ ౨౪
 జానకీం దక్షిణే పాశ్వే దేవీం ౨ వేదిసముత్థితామ్ ।
 భరతం దక్షిణే భిత్తో ససుగ్రీవవిభీషణమ్ ॥ ౨౫
 శత్రుఘ్నం చాక్లాదం చైవ హనుమంతం చ వామతః ।
 దివ్యే భాగే స్థితస్యేవ పరివారాదికల్పనమ్ ॥ ౨౬
 భద్రాసనే ౩ సమాసీనం త్యక్త్వా తత్పశరం ధనుః ।
 అభయో దక్షిణో హస్తో వామస్తు వరదో భవేత్ ॥ ౨౭
 జానకీ తు సుఖాసీనా భవేద్దక్షిణపాశ్వేతః ।
 లక్షణో వామపాశ్వే తు స్థితశ్చ రచితాఞ్జలిః ॥ ౨౮
 యద్వా మహాహాశయనే ౪ శయానం పరికల్పయేత్ ।
 ౫ పృష్ఠతో మాలిపాశ్వే తు జానకీ స్యాత్పుఖాసనా । ౨౯

౧ పాణిపాదతల రక్త. ౨. వేదిసముత్థితామ్. ౩ సుఖాసీనమ్. ౪ శయితమ్. ౫ తత్పృష్ఠతో వామపాశ్వేతః.

కుడ్యస్థాః పూర్వవత్సవే కర్తవ్యా లక్ష్మణాదయః
 పవనాత్మజమారూఢౌ యానం వా సశరాససః ॥ ౮౦
 ఏకబిరవిధానే తు రాఘవో బ్రహ్మణః పదే ।
 శరచాపధరం కుర్యాత్ స్థితం లక్షణలక్ష్మితమ్ ॥ ౮౧
 అథవా౭భయదం హస్తం ౧ దక్షిణం దక్షిణేతరమ్ ।
 కటిస్పృశం కరం కుర్యాద్వరదం వా యథారుచి ॥ ౮౨
 దక్షిణోత్తరయోభిక్షత్తోః పరివారా యథాపురమ్ ।
 రామస్య భూప్రదేశాంతం భరతం పరికల్పయేత్ ॥ ౮౩
 లక్ష్మణం చ కపాలాంతం చుబుకాంతమధాపి వా ।
 శత్రుఘ్నం కణ్ఠమధ్యాంతం సవే చాపశరాన్వితాః ॥ ౮౪
 భక్తాదయశ్చ తద్వత్స్యః కేశ ౨ బన్ధసమన్వితాః ।
 ముఖద్విగుణమా ౩ యామమధ్యధం వా సమున్నతమ్ ॥
 కేశబద్ధో భవేదేషాం శ్రీవత్సరహితాస్తథా ।
 వామం యస్థిధరం హస్తం దక్షిణం భరతస్య వా ॥ ౮౬
 వామం దేవ్యా భుజే న్యస్తం స్వాతంత్ర్యే పరికల్పయేత్ ।
 శత్రుఘ్నో లక్ష్మణశ్చాపి స్వాతంత్ర్యే భరతో యథా ॥ ౮౭
 భరతశ్చామలాకారో లక్ష్మణః కనకవృభః ।
 శత్రుఘ్నో రక్తవర్ణాభశ్శ్రీచుల్లక్షణసంయుతః ॥ ౮౮
 మాణ్డవీ భరతస్య స్యాదూమిలా లక్ష్మణస్య తు ।
 శ్రుతకీర్తిభావేద్దేవీ శత్రుఘ్నస్యామ్బుజాసన ॥ ౮౯
 సీతా శ్రీరివ కర్తవ్యా కల్యాణబహులక్షణా ।
 కరణ్డికాసూలిధరా ౪ కబరీవాలకై యుతా ॥ ౯౦
 విభ్రాణా వామహస్తైః సరసీరుహకుట్ఫలమ్ ।

- ఊరుప్రదేశవిశాస్త్రవామెతరభజా౭ధవా ॥ ౯౧
- ౧ ఊరుప్రదేశవిశాస్త్రసవ్యహస్తసూరుహః ।
సవ్యేతరేణ బిభాణా ౨ రక్తకణ్కుకబద్ధనా ॥ ౯౨
- హిరణ్యవణాన్ సీతా స్యాన్మాణ్డవీ పాటలప్రభా ।
ఊమికలా శ్యామవణాభా శ్రుతకీర్తిస్సితప్రభా ॥ ౯౩
- ౩ ధమ్మిల్లసంయుతా దేవ్యా ర భరతాదేశ్చతుర్ముఖా ।
హనూమాన్వాసరాకారః కతకన్యో హేమసన్నిభః ॥ ౯౪
- కుశ్చితాగ్రిమహావాలం ప్రహ్వకాయమవస్థితమ్ ।
అస్యం పిథాయ హస్తైః దక్షిణేనేతరేణ తు ॥ ౯౫
- వస్త్రప్రదేశమాచ్ఛాద్య విసితవదవస్థితమ్ ।
కేశబద్ధయుతం కుయాదుచ్ఛాయస్తస్య వక్ష్యతే ॥ ౯౬
- రామస్య బాహుపయస్త ౫ మున్నానం త్ర్యంశమేవ వా ।
అధఃం వా పాదమథవా యథావిభవమున్నతిః ॥ ౯౭
- సుగ్రీవం వానరాకారం రామబాహుసముచ్ఛాయమ్ ।
౬ ప్రాజ్ఞలిం వెత్రసహితం స్థితం ముకుటధారిణమ్ ॥ ౯౮
- హారాదిభూషణైర్ముక్తం కుయాత్కనకపిఙ్గలమ్ ।
అజ్గదం వానరాకారం రామమానాధఃమున్నతమ్ ॥ ౯౯
- కృతాజ్ఞలిపుటం వెత్రక్షురికామాలిధారిణమ్ ।
కేశబద్ధయుతం వాపి బద్ధజీవనమద్యుతిమ్ ॥ ౧౦౦
- విభీషణం మహాకాయం ఘోరం కాలాయస్రప్రభం ।
దంష్ట్రాకరాలవదనం భృకుటీకుటిలక్షణమ్ ॥ ౧౦౧
- రక్తాక్షం ముకుటోపేతం కృతాజ్ఞలిపుటం స్థితమ్ ।

రామస్య బౌసలపయన్తం సముచ్చాయం ప్రకల్పయేత్ ॥
 కృతాంజలిపుటం సౌమ్యం నిషాదాధిపతిం గుహమ్ ।
 నీల ౧ నీరద సజ్జాశం రామమానాధకమున్నతమ్ ॥ ౧౦౩
 స్వాతన్త్ర్యం పారతన్త్ర్యం చ రాఘవస్యోభయం భవేత్ ।
 దివ్యే భాగైకధవా బ్రాహ్మే గభాగేహే స్థితో యది ॥ ౧౦౪
 స్వతన్త్రా రాఘవః పోక్తః పదే పూర్వోదితే యది ।
 చతుర్భుజో గభాగైహే ౨ కల్పితః కమలాసన ॥ ౧౦౫
 పశ్చాద్విమానశోభాధం కల్పితః పరవానయమ్ ।
 స్వతన్త్రా రాఘవే బిమ్బా కర్మాద్యధం ప్రకల్పయేత్ ॥
 అన్యాస్తతస్సదృశం రామం లక్ష్మణం జనకాత్మజమ్ ।
 సింహాసనే సహేకస్మిన్ ప్రభయా చ ౩ పరిష్కృతా ॥ ౧౦౬
 యద్వా చతుర్భుజాన్ముయా ౪ త్కర్మాద్యచాం
 చతుర్ముఖా ॥
 దావారికాంశ్చ స్వాతన్త్ర్యా కల్పయేద్దావరపాశైవయోః ॥ ౧౦౭
 నలం చ దక్షిణే పాశ్వై జామ్బవన్తం తథోత్తరే ।
 జామ్బవాన్ స్వణావణాభౌ నలశ్శుక్లసమప్రభః ॥ ౧౦౮
 త్సురికావేత్రహస్తా చ బద్ధకల్యాణకఙ్కుకౌ ।
 నీలం ౫ సేనాపతిం కృత్వా విష్వక్సేనపదే న్యసేత్ ॥ ౧౦౯
 గుహా వా తత్ర సంస్థాప్య విష్వక్సేనోఽథవా స్వయమ్ ।
 రామస్య పురతః కల్ప్యః మారుతిముఖమణ్డపే ॥ ౧౧౦
 గరుడో వా యథాపూర్వం పరివారాన్ ప్రకల్పయేత్ ।

❀ బలరామమూర్తిః : ❀

- రామస్య బలభద్రస్య లక్షణం వక్ష్యతేఽథునా ॥ ౧౧౨
 ద్విభుజం ధవలం దివ్యే భాగైః పరికల్పయేత్ |
 ముసలం లాఙ్గలం చైవ ప్రసవ్యేతరహస్తయోః ॥ ౧౧౩
 బిభ్రాణమథవా న్యస్తవామహస్తం కటిస్థలై |
 దక్షిణాభయదం యద్వా చతుర్భుజముదాయుధమ్ ॥ ౧౧౪
 హలం చ దక్షిణే హస్తే వామే చ ముసలాయుధమ్ |
 ధారయంతం విభుం నీలవసనం శఙ్ఖచక్రిణమ్ ॥ ౧౧౫
 కిరీటినం బద్ధకేశమథవా వామపాశ్వతః |
 రేవతీం కల్పయేద్దేవీం దక్షిణే వా యధారుచి ॥ ౧౧౬
 కరణ్ణికామకుటినీమథవా కబరీధరామ్ |
 అసితాం పారతస్త్రి చ స్వాతస్త్రి చ యథాపురమ్ ॥ ౧౧౭

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 క్రియాపాదే మత్స్యాదిమూర్తిః లక్షణం నామ
 సప్తదశోధ్యాయః .

అష్టాదశోఽధ్యాయః .

శ్రీ కృష్ణమూర్తిః .

శ్రీభగవాన్ —

- యాదవస్యాథ కృష్ణస్య నిమాణమధునోచ్యతే ।
కల్యాణలక్షణయుతం శ్రీభజం సింహవిష్టరే ॥ ౧
- తిష్ఠంతం రుక్మిణీసత్యభామాభ్యాం సహితం ప్రభుమ్ ।
ఈషత్కుఞ్చితవామాఙ్క్లిం సుస్థితేతరమద్భుతమ్ ॥ ౨
- మెఘశ్యామం విశాలాక్షం పీతవస్త్రం చతుర్భుజమ్ ।
౧ దేవీసవ్యభుజన్యస్తవామహస్తసూరుహమ్ ॥ ౩
- అఢోముఖం తు హస్తాగ్రిం నాభిసూత్రీసమన్వితమ్ ।
వామేతరకరస్పృష్టక్రీడాయస్త్రిమనోహరమ్ ॥ ౪
- తత్కరం కటిసూత్రీస్త ౨ ముదస్తే తు కరద్వయమ్ ।
శఙ్ఖచక్రధరం కుయాద్విభుజం వా యథాదితమ్ ॥ ౫
- శ్రీవత్సాఙ్గం ప్రసన్నాభం వరేణ్యం ముకుటోద్వలమ్ ।
బద్ధాలకభరం వాపి భాగే దివ్యే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬
- రుక్మిణీం దక్షిణే సాశ్వే సత్యభామామథాత్తరే ।
వినతానందనం వాపి సత్యాస్థానే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౭
- ఆసీనం వా సుఖం సాధకం దేవీభ్యాం సహ విష్టరే ।
వామహస్తేన వరదం దక్షిణేనాభయప్రదమ్ ॥ ౮
- యద్వా శయీత నృపవత్సయఃకే శోభితే భృశమ్ ।
భాగీన్ద్రీశయనే వాపి మహాపయఃకృమ్ణితే ॥ ౯

౧ దేవీభ్యాం ద్విభుజన్యస్త. ౨ ముద్భుతే చ కరద్వయే.

పృష్ఠతో మాలిపాశ్వే తు రుక్మిణీం కారయేత్సుధీః ।
 సత్యభామా భవేత్పాదసంవాహనసముద్యతా ॥ ౧౦
 సంవాహయంత్యే వా దేవ్యా హస్తాభ్యాం పాదపఙ్క్తజమ్ ।
 తామ్యోరూఢం చతుర్భావం బిభ్రాణం శరకాముకమ్ ॥
 ముఖ్యాభ్యామపరాభ్యాం చ శఙ్ఖం చక్రం చతుర్ముఖ ।
 అర్యోప్య సత్యభామాం వా వామోత్సజ్జే చతుర్భుజమ్ ॥ ౧౧
 అరుహ్య యాంతం పక్షీన్ద్రం ద్విభుజం వా యథారుచి ।
 యద్వాఽజుఃసస్య సారథ్యం కువాణం పరికల్పయేత్ ॥ ౧౩
 రథస్థితం చతుర్భావం ప్రతోదప్రగ్రహా దధత్ ।
 వామహస్తేన ముఖ్యేన దక్షిణేన కరేణ తు ॥ ౧౪
 కపిధ్వజాయ ప్రహ్వాయ పరవిద్యాముదీరయత్ ।
 అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం శఙ్ఖచక్రధరం ప్రభుమ్ ॥ ౧౫
 కిరీటినం విశాలాక్షం శ్రీవత్సాఙ్గితవక్షసమ్ ।
 ద్విభుజం బద్ధకేశం వా కుర్యాత్కమలసమ్భవ ॥ ౧౬
 పాథం చ ప్రాంజలిం ప్రహ్వం సేషుం సేషుధికాముకమ్ ।
 కిరీటినం శ్యామవణం కల్పయేత్స్యన్ద్రసథితమ్ ॥ ౧౭
 విశ్వరూపం తు వా కుర్యాత్కేశవం కేశీనూదనమ్ ।
 బృన్దావనగతం కృష్ణం గవామనుచరం ప్రభుమ్ ॥ ౧౮
 ఈషత్కుశ్చితవామాఙ్గీమితరేణ ఋజు స్థితమ్ ।
 గచ్ఛన్తమపి గాయంతం వంశేన పరమాద్భుతమ్ ॥ ౧౯
 ఈక్షమాణం మనాకృప్యే పాశ్వే పుష్పావతంసితమ్ ।
 విచిత్రపుష్పగఢితవనమాలావిభూషితమ్ ॥ ౨౦
 బహిఃబహ్వేశ్చ రుచిరై వత్సదామవిభూషణైః ।

- భూషితం దేవగన్ధవః సిద్ధచారణసేవితమ్ || ౨౦
 కదమ్బమూలె వా మధ్యందినే కృత్యా ప్రతిష్ఠితమ్ |
 వ్యత్యాసేన స్థితం పద్భ్యం వామేన ఋజునా స్థితమ్ || ౨౧
 దక్షిణప్రపదే ౧ నాన్యవృష్టభాగస్పృశా స్థితమ్ |
 గౌభిస్సవత్సైహారణైః పక్షిభిశ్చ సమావృతమ్ || ౨౨
 ఋషిభిరదేవగన్ధవైః కిన్నరాద్యైశ్చ సేవితమ్ |
 ఘోస్త్రం కాలియం యద్వా ఘణావశ్చకసంయుతమ్ || ౨౩
 పురతః పురుషాకారం నాగాకారం చ వృష్టతః |
 కృతాశ్చలిం దురాధవః మాకృమ్య శిరసి స్థితమ్ || ౨౪
 వామపాదేన గృహ్లాంతం పుచ్చం వామేన పాణినా |
 ౨ దక్షిణాభయదం హస్తం సృత్యంతం కారయేద్బుధః || ౨౫
 ౩ అథవా కృతతాటంకం కువాణం నాట్యమద్భుతమ్ |
 మహిషీం నాగరాజస్య ౪ భీక్షమాణాం స్వకం పతిమ్ || ౨౬
 కృతాశ్చలిపుటాం దేవీం తత్పాశ్వే వేపితాం స్థితామ్ |
 రాసమణ్డలమధ్యస్థం యద్వా కుయాజ్జగద్గురుమ్ || ౨౭
 ౫ దేవ్యోగ్యహీత్వా హస్తాభ్యాం కరాగ్రం మధ్యతః స్థితమ్ |
 సృత్యంతం బహుసాహస్రగోపకన్యాభిరావృతమ్ || ౨౮
 సవసీతాయ సృత్యంతం సవ్యేన ఋజునా స్థితమ్ |
 ఉద్ధృత్య దక్షిణం పాదం విపరీతమధాపి వా || ౩౦
 ౬ కారయేద్వామహస్తం తు చుబుకాంతసముచ్చయమ్ |
 అభీతిదం దక్షిణేన వరదం వా యధారుచి || ౩౧

౧ నాస్త్రి. ౨ దక్షిణాభయదమ్. ౩ అథవెత్యధాం బహుషా స దృశ్యతే
 ౪ పీక్షమాణామ్. ౫ దేవ్యోగ్యహీత్వా. ౬ ప్రసారయేద్వామహస్తం.

మధ్యతః స్తననాభ్యాశ్చ వరదౌ హస్త ఇవ్యతే ।
 యాదవేంద్రేణ కృష్ణేన క్రీడయా యద్యధాశ్రితమ్ ॥ ౩౨
 కల్పయిత్వా వపుస్తత్తదారాధ్యం విభవాధిభిః ।
 ఏకబెరవిధానం చెత్ స్థాపయేద్బ్రహ్మణః పదే ॥ ౩౩
 కర్మాచారాదీని బిమ్బాని కల్పయేద్విఘ్నవీరవత్ ।
 రుక్మిణీసత్యభామాభ్యాం సహ పీతే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౪
 రుక్మిణీ కనకప్రఖ్యాం సత్యాఽన్యా శ్యామలా భవేత్ ।
 కరణ్ణికామకుటినీ యద్వా ధమ్మిల్లధారిణీ ॥ ౩౫
 సత్యభామా కరే పద్మం ధారయేద్దక్షిణే పరమ్ ।
 ఊరా విశ్రామయేదన్యం ధారయేదన్యథాఽధవా ॥ ౩౬
 యథోక్తతరవిన్యాసకల్పనం కమలాసన ।
 బాల్యేఽపి యా యా దేవీ స్యాత్సా సా కల్స్వా యథావిధి॥

❀ కల్కి మూర్తిః : ❀

సిమాణమధునా వత్స్యే కల్కివిష్ణోర్మహాత్మనః ।
 పిఙ్గశ్మశ్రుం వివృత్తాక్షం రక్తాభం హయవాహనమ్ ॥ ౩౭
 ద్విభుజం చమవననం ఖడ్గఖేటకధారిణమ్ ।
 జటాముకుటసంయుక్తం బ్రహ్మలక్ష్మ్యే విరాజితమ్ ॥ ౩౮
 పైశాచే యానకం కుర్యాద్దివ్యే భాగే స్థితిభవేత్ ।
 యద్వా చతుర్భుజం కుర్యాన్ముఖ్యాభ్యాం ఖడ్గఖేటకౌ ॥ ౪౦
 అపరాభ్యాం శఙ్ఖచక్రం హస్తాభ్యాం దధతం హరిమ్ ।
 ఆసనే ఖేటకం ఖడ్గం స కువీత కదాచన ॥ ౪౧

అభయం వరదం చైవ కరయుగ్మం ప్రకల్పయేత్ ।

శయనం నేవ్యతే తస్య కల్మిషిణ్ణో మహాత్మనః ॥ ౪౨

ఏకబేరవిధానం చేత్కల్పయేద్భిక్షాణః పదే ।

ఆసీనం స్థానకం చైవ భాగే దివ్యే పృథకల్పయేత్ ॥ ౪౩

తస్య దక్షిణపాశ్వే తు యాజ్ఞవల్క్యం పురోహితమ్ ।

నారదం దక్షిణే ౧ పాశ్వే భిత్తిభూమిషు దేవతాః ॥ ౪౪

కల్పయేజ్జగమా బిమ్బా ద్విజానావ్ చతుర్భుజా ॥

అభయం వరదం చైవ ద్వా భుజౌ పరికల్పయేత్ ॥ ౪౫

చతుర్భుజై శ్శుచక్రౌ ద్వయోరపరయోభవేత్ ।

❀ క మ ం బి ం బ సా మా న్య ల క్ష ణ మ్ . ❀

శ్రీవత్సేనాశ్శీతోరస్కా జటాముకుటసంయుతా ॥ ౪౬

కిరీటినో వా కువీత కమబిమ్బాంశ్చ లోహజా ॥

విష్ణోరంశావతారాణాం కమా ౨ చాద్యాస్తు కౌతుకాః ॥

కల్పసీయాశ్చతుర్భుజాస్తాః ద్విభుజా వా యధారుచి ।

దశతాలెన మీయన్తే వరాహాద్యాశ్చమూతయః ॥ ౪౭

బాహ్యంశ్చాభ్యంతరాంశ్చైవ పరివారా ప్రకల్పయేత్ ।

ఆదిమూతేయధా తద్వత్ న విశేషో స్తి కశ్చన ॥ ౪౮

❀ ల క్షీ నా రా య ణ మూ తి క ః . ❀

లక్ష్మీనారాయణం కుయాద్భుజాష్టకసమన్వితమ్ ।

యద్వా చతుర్భుజం శ్శుచక్రాద్యాయుధభూషితమ్ ॥ ౫౦

వామభాగే తు హస్తాభ్యాం వరదం పద్మజం తు వా ।

ఇతిరాభ్యాం చ హస్తాభ్యామభయం చక్రిమేవ వా ॥ ౫౧

❖ అభిన్నా లక్ష్మీనారాయణమూర్తిః . ❖

వపుషో ౧ దక్షిణే భాగే విష్ణువామె సరోరుహః ౨ ।

పీనస్తనతటో వామశ్చృ వత్సాబ్జస్తథేతరః ॥ ౫౨

వామో హేమనిభశ్శ్యామో దక్షిణో భాగ ఇవ్యతే ।

ఆసీనం వా శయానం వా గరుడాయాథమేవ వా ॥ ౫౩

❖ యజ్ఞమూర్తిః . ❖

స్థితం వా కల్పయేదేవం యజ్ఞమూర్తిమతశ్శృణు ।

౩ త్రిశీషం చ త్రిపాదం చ చతుశ్శృంగం చతుర్ముఖం ॥ ౫౪

సప్తహస్తం జపా ౪ తుల్యం వనమాలావిభూషితమ్ ।

అభీతిదో ముఖ్యహస్తో దక్షిణోఽన్యో వరప్రదః ॥ ౫౫

పశ్చాత్తరకరాశ్చ సుక్రస్పృవాద్యాయుధభూషితాః ।

❖ ఎకద్విత్వాదిమూర్తిభేదః . ❖

ఏకమూర్తివానుదేవో యద్వా నారాయణః పరః ॥ ౫౬

తౌ ద్విమూర్తిఃప్రీతమూర్తిస్తు సత్యశ్చాచ్యుతపూరుషా ।

చతుర్ముర్తివానుదేవో భవేత్సంకర్షణస్తథా ॥ ౫౭

ప్రౌద్ధ్యమ్నశ్చానిరుద్ధశ్చ పశ్చాత్తమూర్తిమతశ్శృణు ।

సత్యాచ్యుతౌ తథానస్తః వాసుదేవశ్చ పూరుషః ॥ ౫౮

మహ్నాతికరన్నాధిపతిశ్చక్తిశః కాలనేమిజితే ।

త్రైలోక్యమోహనో యజ్ఞవరాహశ్చేతి పంచమః ॥ ౫౯

౧ దక్షిణో భాగో విష్ణువామః. ౨ సరోరుహః - లక్ష్మీ. ౩ ద్విశీ
షం చ త్రిపాదం చ. చతురంగమ్. ౪ సామ్యమ్.

శఙ్ఖోదరౌ సృసింహశ్చ సప్తమూర్తిరథౌచ్యతే ।
 చతసో వాసుదేవాది మూతకయః పూర్వమూరితాః ॥ ౬౦
 పూషాదయస్తథా తిస్రస్సప్తమూర్తిరదాహృతా ।
 హయగ్రీవౌ ముకుందశ్చ బభ్రుశ్చేష్టవ వృషాకపిః ॥ ౬౧
 శౌరిశ్చ ౧ దాశాహశ్చైష్టవ వైకుణ్ఠః పురుషస్తథా ।
 అష్టమూర్తిరితి పౌన్ద్రో నచమూర్తిరథౌచ్యతే ॥ ౬౨
 చతసోః కథితాః పూర్వం వాసుదేవాదయస్తథా ।
 నారాయణౌ హయగ్రీవో విష్ణుశ్చ హరిరూకకౌ ॥ ౬౩
 షడన్నేశాదయః పౌన్ద్రాః వాసుదేవాదిమూతకయః ।
 చతసో దశమూర్తిస్సాన్యదాదిమూర్తిరిమా దశ ॥ ౬౪
 స్యాదేకాదశమూర్తిస్సాన్యతోష్ఠీక్తా ద్వాదశమూతకయః ।
 చతసో వింశతీష్టవ మూతకయః పూర్వమూరితాః ॥ ౬౫

❀ ప ఇచ్చ మూ తి క ప్రి తి ష్టా వి ధిః . ❀

పంచమూర్తి ౨ ప్రతిష్ఠాసమధునా సముదీయతే ।
 స్థావయేద్వాసుదేవాభ్యాం మూర్తిం గర్భగృహే సుధీః ॥ ౬౬
 దివ్యే భాగేఽథవా బ్రాహ్మే బహిః ప్రాద్విశి పూరుషమ్ ।
 సత్వమూర్తిం దక్షిణస్యాం ప్రతీచ్యామచ్యుతం యథా ॥ ౬౭
 అనంతాఖ్యముదీచీనే చలాం వా యదివాఽచలామ్ ।
 ధామోన్నాఽస్తవాసుదేవస్సాన్యచ్ఛతుమూర్తికషు పూర్వవత్
 సజ్కర్షణం దక్షిణస్యాం బహిదిశి నివేశయేత్ ।
 ప్రద్యుమ్నం చ ప్రతీచీనే కాబేర్యామనిరుద్ధకమ్ ॥ ౬౮
 యాం యాం దిశమధిస్థాయ స్థితాః పూర్వోక్తమూతకయః ।

౧ దాశహశ్చైష్టవ. - ౨ ప్రతిష్ఠాయా.

తత్తద్విగాభిముఖ్యేన కల్పయేత్కమలాసన ॥ ౭౦

ద్వారం వాతాయనం వాపి కుయాఽద్భిత్తిం స ౧ కల్పయేత్ ।

శబ్దచక్రగదాయక్తా ముఖ్యైరిభయదా కరైః ॥ ౭౧

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్మసంహితాయాం

క్రియాసాదే మూర్తికళేద కథనం నామ

అష్టాదశోఽధ్యాయః .

ఏ కో న విం శో ఽ ధ్యా యః .

❖ క మార్ ద్య చా మూ తి మ్ న వి ధిః . ❖

త త్ర బ హు బె ర మా న మ్ .

శ్రీ భగవాన్ —

కమార్చాదిప్రకృతిప్రకారః కథ్యతేఽథునా ।

కమార్చాచోత్సవాచా చ బల్యచా చ తద్దైవ చ ॥ ౧

స్నానతీర్థోభయార్చా చ స్వాపౌత్థానాచయూ సహ ।

ప్రతిమాష్టద్విధాతవ్యాః పూజాయాముత్తమా భవేత్ ॥ ౨

తిస్సృభిమధ్యమా జ్ఞేయా ౧ ఆద్యా యా చరమా భవేత్ ।

బహుబెరే విధిరయం కథితః కమలాసర । ౩

❖ ఏ క బె ర మా న మ్ . ❖

ఏకబేరే తు కమార్చా స్నపనాచా చ నేష్యతే ।

ధ్రువబేరసముచ్చాయే విభక్తై దశభా సతి ॥ ౪

ఏకాంశేన ప్రతికృతేః కమార్చాయాస్సముచ్చయః ।

ద్వాదశాంశేన యద్వా స్యాత్ షోడశాంశేన వా భవేత్ ॥ ౫

యద్వాఽష్టాదశభాగేన చతుర్వింశాంశమేవ వా ।

మహాబేరాఙ్గులాపెక్షా యద్వా తస్యాస్సమున్నతిః ॥ ౬

చతుర్వింశాఙ్గులా యద్వా భవేదష్టాదశాఙ్గులా ।

షోడశాఙ్గులమానా వా యద్వా స్యాద్ద్వాదశాఙ్గులా ॥ ౭

అష్టాఙ్గులాఽథవా యద్వా షడంగులసముచ్చయాయా ।

చతుర్ఙ్గులమానా వా యద్వామానాంగులేన తు ॥ ౮

పూర్వోక్తాంగులమానాని కతవ్యాని యధారుచి ।

❖ బ ల్యా ది మూ తి కా మా న మ్ . ❖

బలితీర్థప్రతికృతిశ్చయనోత్థానకాతుకమ్ ॥

కర్మాచారాసంమితోత్సేధః కథితః కమలాసన ।

కర్మబిమ్బసముత్సేధస్త్రిగుణః పరిశిష్టయోః ॥

౧౦

న్నపనోత్సవకార్యార్థం బిమ్బయోరుభయోరపి ।

భక్త్యా వ్రీధా చతుర్థా వా ధృవబెరసముచ్చయమ్ ॥ ౧౧

ఏకభాగే సలోత్సేధం కుర్యాదుత్సవకాతుకే ।

ఉత్సవాచార్యతీయాంశం తుర్యాంశం వామ్బుజాసన ॥ ౧౨

కర్మకాతుకమానం స్యాద్భవ్యాచార ౧ దెరయం క్రమః ।

ఏకబెరె తదర్థా తు తత్తు ౨ యాంశకమేవ వా ॥ ౧౩

ఉత్సవాచార్యతీయాంశసముత్సేధో ఽథవా భవేత్ ।

❖ స్థా న యా నా స న వి ం బ వ దె వ క మ్మా చా ర . ❖

స్థానయానాసనవిధౌ ధ్రువబిమ్బం యథాకృతమ్ ॥

౧౪

కర్మాచారాదీని తద్వత్స్యాత్ ధ్రువే తు శయితే పునః ।

తిష్ఠేద్వాసీత వా కామం కర్మాద్యచార చతుర్ముఖ ॥ ౧౫

❖ ని త్యో త్స వ వి ం బ ం తి స్థ దూ ి ప మె వ . ❖

నిత్యోత్సవప్రతికృతిస్సవత్రైవ స్థితా భవేత్ ।

❖ స్థి త వి ం బ పీ ఠ మా న మ్ . ❖

అచార్యుమం త్రిధా కృత్వా ౩ పద్మమేకేన కల్పయేత్ ॥

౧ చెడయమ్. ౨ తత్తుర్థానాంకాపి వా. తత్తురీయాంకాపి వా.

౩ విస్తారతులితాయతి.

ఉపాసహాదిపక్షాజ్ఞయంత్యం వృత్తం సుఖావహమ్ ।
 చతురశ్రం మనోహరి విస్తారతులితాయతి ॥ ౧౭
 తృతీయభాగవిహితప్రభాశక్కుద్వయాశ్శ్రితమ్ ।
 పీఠోత్సేధం త్రిధా కృత్వా పద్మమేకేన కల్పయేత్ । ౧౮
 దలై ద్వాదశభియై క్తమష్టాభివా యధారుచి ।
 తావదూర్ధ్వదలౌపేతం మధ్యే విపులకణికమ్ ॥ ౧౯
 ఉపచ్ఛదసమాయుక్తమీషత్కుల్లామ్బుజాకృతి ।
 పాదమానం దలాయామం కేవలం వా సరోరుహమ్ ॥ ౨౦
 పీఠం వా ౧ కేవలం వాపి సుషిరం నైవకారయేత్ ।
 స్థితస్య కాతుకస్యేదం పీఠనిమాణమీరితమ్ ॥ ౨౧

❀ ఆ నీ న పీ ఠ మా న మ్ . ❀

ఆనీనస్యాయతం వృత్తం చతురశ్రం యదాయతమ్ ।
 ప్రతిమాధానముత్సేధం తత్త్రితీయాంశమేవ వా ॥ ౨౨
 ౨ పద్మం బహుదలౌపేతం మధ్యే విపులకణికమ్ ।
 సకుశ్చితప్రసవ్యాజ్ఞీరిధస్తాల్లమ్బితేతరః ॥ ౨౩
 అధ్యాసీతాననం దేవో యథోక్తం కమలానన ।
 లమ్బమానపదాధారం కమలం పరికల్పయేత్ ॥ ౨౪

❀ శ్రీ భూ మ్యా స్స న్ని వె శః . ❀

శ్రీదక్షిణే ధరా వామే దేవ్యా దేవస్య కల్పయేత్ ।
 కర్మాదిబిమ్బపట్కం స్యాచ్ఛ్రీభూమినహితం సదా ॥ ౨౫

❀ శ్రీ ధ రా దే వ్యో రా స న స్థి తి వి క ల్ప : . ❀

ఏకస్మిన్విష్టరే స్యాతాం పృథగ్వా వల్లభ ఉభే ।

వామం సక్షిప్య చరణమితరం లమ్పయేదధః ॥ ౨౬

శ్రీధరా త్వస్యధా ౧ సీనా స్థితే దేవే తథా స్థితా ।

❀ ప్ర భా యా : మా నా ది . ❀

వృత్తాం వృత్తాయతాం వాపి ప్రభాం బిమ్బానుసారతః ॥ ౨౭

కురూన్మనోహరాం యస్మాత్తైజోరాశిః ప్రభా మతా ।

ద్యౌజ్జులం కాణ్డమానం స్యాత్సుష్మక్షేత్రం తదధఃకమ్ ॥ ౨౮

అధాన్జులం భవేక్షేత్రం కాణ్డం తదనుపూర్వవత్ ।

వేత్రం తదను భూయోఽపి జ్వాలామాలోపరిస్థితా ॥ ౨౯

అధాన్జులాన్తరాలస్సృజ్వాన్వాలాః పంచశిఖాన్తథా ।

త్రిశిఖా వా యథాయోగం దక్షిణావతఃశోభితాః ॥ ౩౦

❀ ప్ర భా యాం మీ నా ది మూ తి క క ల్ప న మ్ . ❀

యుగ్మా వా స్యురయుగ్మా వా కాణ్డే కాణ్డే ప్రకల్పయేత్ ।

దశావతారమూర్తివాన్వాలాద్యాః కేశవాదికాః ॥ ౩౧

ప్రభాయాః పాశ్వాయోః పృష్ఠే శిఖానాలం ప్రకల్పయేత్ ।

❀ తో ర ణ ప్ర భా . ❀

బిమ్బే యానాధిరూఢే తు కతకవ్యా తోరణప్రభా ॥ ౩౨

అన్తబహిశ్చ దాడ్యాధకమాయనం తు నివేశయేత్ ।

❀ బి ం బ ప్ర భా స నా ని లో హ జా న్య వ . ❀

బిమ్బం ప్రభామాసనం వా లోహజం పరికల్పయేత్ ॥ ౩౩

౧ సీనే స్థితే దేవే తథా స్థితే.

❖ లోహ మూర్తి క ని మూర్తాణ క్రి మః . ❖

దాప్రియత్వా మధూచ్ఛిష్టం ప్రతిమాం తెన కల్పయేత్ ।

ధాన్యరాశిం వినిక్షిప్య తదూర్ధ్వే తిలతణ్డలమ్ ॥ ౩౪

చక్కాబ్జం తు లిఖేత్తస్మిన్పాగ్గ్రాన్నిక్షిపేత్కుశాత్ ।

వస్త్రం చ నూతనం తస్మిన్విస్తీయే ప్రతిమాం క్షిపేత్ ॥ ౩౫

ప్రాచీనశిరసం పశ్చాజ్జహుయాదపతే గురుః ।

పుష్పైస్సమిద్భిలాక్షేశ్చ సర్పిశ్చాప్టోత్తరం శతం ॥ ౩౬

జహుయాన్మూలమస్త్రీణ స్సృసూక్తేన చరుం పునః ।

హుత్యేవం విధినాచాయస్సగ్రీవ కనకభూషణః ॥ ౩౭

సంపాతాజ్యేన సంసిచ్యేత్ప్రతిమాం తత్సవధ్ధతిమ్ ।

ధ్యాయేత్తత్ర శుభే లగ్నై పూజయేన్మూలవిద్యయా ॥ ౩౮

యజమానో గురుం పూజ్య బహుభిస్తాషయేద్ధనైః ।

బ్రాహ్మణా విదుషో విత్తైర్బహుభిః పరితోషయేత్ ॥ ౩౯

స్థపతిః ప్రతిమాం కుర్యాద్రథకారాభ్యనుజ్ఞయా ।

మానోన్మానప్రమాణైస్తాం ప్రతిమాం కారయేచ్ఛుభామ్ ॥ ౪౦

మృదా లెపం తతః కుర్యాచ్ఛిల్పశాస్త్రానుసారతః ।

❖ లోహ వికల్పః . ❖

సువణం రజతం తామ్రం విశుద్ధం లోహముత్తమమ్ ॥ ౪౧

ఆధాయ ధాన్యం రాశ్యాం తు పూర్వవన్నానకల్పనమ్ ।

పూర్వవచ్చైవ జహుయాదాచాయశ్చదితక్రమాత్ ॥ ౪౨

దాప్రియత్వా తతశ్శుద్ధం లోహం న్యాయసమాజితమ్ ।

స్థపతిః ప్రతిమాం తేన కుర్యాచ్ఛాస్త్రోక్తవత్కనా ॥ ౪౩

లోహజాం ప్రతిమాం చేవం కల్పయేత్పరమాత్మనః ।

స యాతి పరమం స్థానం పునరావృత్తివజ్జితమ్ ॥ ౪౪

❖ ప్రి తి మా యా హ స్తా ది నై క త్యై శా న్తి : . ❖

ప్రతిమాహస్తపాదాదినైకత్యై శాన్తిమాచరేత్ ।

ఆచార్యో దానహూమాద్యైస్తతశ్శాన్తిభవవిష్యతి ॥ ౪౫

సమాదధ్యాదవయవా వికలా స్థపతిః పునః ।

❖ చి త్రా ధ య చి త్ర చి త్రా భా సా ది ని రూ పణ మ్ ❖

చిత్రం చావ్యధచిత్రం చ చిత్రాభాసమితి త్రిధా ॥ ౪౬

కాతుకం తత్ర దృశ్యస్తై యస్మిన్నవయవాస్సుఖమ్ ।

సనై సమంతాచ్ఛిత్రం తు తద్విజ్ఞేయం చతుర్ముఖ ॥ ౪౭

హస్తాద్యవయవా యస్మిన్పురోభాగే సమీక్షితుమ్ ।

శక్యం నాపరభాగే తు తదధం చిత్రమివ్యతే ॥ ౪౮

రూపితా ప్రతిమా యా తు వక్షేరేవ సితాదిభిః ।

కుడ్యాదా చిత్రమాభాసం తత్కౌతుకముదాహృతమ్ ॥ ౪౯

చిత్రముత్కృష్టమిత్యుక్త మధం మధ్యమముచ్యతే ।

ఆభాసమధమం విద్ధి మద్ధినే వాధ వేశ్మని ॥ ౫౦

స్థాపయేద్ధృవబిమ్బాధం పూర్వావలాభే యథోత్తరమ్ ।

❖ ప్రతిమానాం తాలాదిమాసమ్ ❖

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ప్రతిమామాసలక్షణమ్ ॥ ౫౧

ఏ కాదిదశపయోర్తం సభ్యయోపేయుషాం భిదామ్ ।

తాలానాముత్తమాదీనాం రూపావిష్కృతిపూర్వకమ్ ॥ ౫౨

- యత్కించిత్రప్రతిమామానం విభజ్య దశధా పునః ।
 ఏకం ద్వాదశధా భజ్త్వా తత్రైకాంశోఽఙ్గులః స్మృతః ॥ ౫౩
- అఙ్గులం చాష్టధా కృత్వా తత్రైకాంశో యవః స్మృతః ।
 తేనై వాఙ్గులమానేన అష్టప్రత్యఙ్గుకల్పనా ॥ ౫౪
- ద్వాదశాఙ్గులకం మానం తాలాఖ్యమిహ కథ్యతే ।
 ద్వాదశాఙ్గులకస్తాలో ముఖ్యశ్చేతి ప్రకీర్తితః ॥ ౫౫
- ద్వ్యఙ్గులం గోలకం జ్ఞేయం కలెతి వ్యవదిశ్యతే ।
 ఏకాఙ్గులం భవేన్నాత్మా భాగో మాత్రాచతుష్టయమ్ ॥ ౫౬
- ఉత్తమాధమమధ్యాని తాలాని కమలాసన ।
 ఏకాదిదశపయన్తం సభ్యయా చ్ఛేదయన్తి చ ॥ ౫౭
- మీయతే దశతాలేన వాసుదేవస్సనాతనః ।
 నవాధన్తాలా బ్రహ్మేశౌ సవతాలేన దేవతాః ॥ ౫౮
- అష్టాధన్తాలా ద్వారస్థాః కుముదాదిగణాస్తథా ।
 ఆష్టతాలాంశ్చ మనుజాన్ పిశాచాదీంశ్చ సప్తకాన్ ॥ ౫౯
- షష్టాలాన్ కుబ్జకాన్ విద్ధి పంచతాలాంస్తు వామనాన్ ।
 చతుస్తాలాని భూతాని త్రితాలాః కిన్నరాస్తథా ॥ ౬౦
- మత్స్య ద్వితాలకా జ్ఞేయాస్తాలేనై కేస పన్నగాః ।
 దశతాలం చతుర్వింశదఙ్గులీనాం శతం భవేత్ ॥ ౬౧
- ఉత్తమం మధ్యమం వింశత్కన్తిమం షోడశ స్మృతమ్ ।
 సవతాలం తు తచ్ఛ్రేష్ఠం యచ్ఛతం ద్వాదశాధికమ్ ॥ ౬౨
- అష్టాధికం శతం మధ్యం కనీయశ్చతురుత్తమమ్ ।
 అష్టతాలం శతం శ్రేష్ఠం మధ్యమం షణ్ణవత్యపి ॥ ౬౩

౧ చతుర్థహీనమధమమష్టతాలం ప్రకీర్తితమ్ ।
ఉత్త నూదిక్రమోఽన్యేషు సప్తతాలాదిషూహ్యతే ॥ ౬౪
చతుశ్చతుర్విహీనం చేత్క్రమాదజ్ఞులిభిభవేత్ ।
పూర్వం పూర్వం యథోక్తం తత్త్రైవిధ్యమవగమ్యతామ్ ।
౨ త్రయోదశాధాన్యులికం దశతాలోత్తమే ముఖమ్ ॥
అధేనాన్యులినా హీనం మధ్యమం సంప్రచక్షతే ॥ ౬౬
అధేనాన్యులినా హీనమేకై కమితరేష్యపి ।
ధ్రువాయాముత్తమం తాలమచాయాం మధ్యమం భవేత్ ॥
అధమం పరివారాణాం సర్వేషాం కమలాసన ।

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహేశ్వరనిషది పాద్యసంహితాయాం
క్రియాపాదే లోహజప్రతిమా నిర్మాణ తాలవిభాగో నామ

ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్ —

❀ ప్రతిమామానవిధిః . ❀

అతఃపరం ప్రసక్యోమి ప్రతిమామానముత్తమమ్ ।
 మానం ప్రమాణమున్నానం ౧ ఇతి మానం త్రిధా భవేత్ ॥ ౧
 మానముత్సేధమానం స్యాదున్నానం సహనం మతమ్ ।
 మానం చ తియగూర్ధ్వం యత్తత్ప్రమాణమిహోచ్యతే ॥ ౨
 ౨ తత్ర సృతికృతేస్తావత్తద్గ్రానాం చ కథ్యతే ।
 ఉత్సేధమానం మూర్ధాది సాధాస్తమసుపూర్వశః ॥ ౩
 ౩ లబ్ధానాం దేహతస్తావద్భులీనాం శతేన తు ।
 ర చతుర్వింశతిమానేన ప్రతిమాం పరికల్పయేత్ ॥ ౪
 ఉష్ణీషమృణ్మలమితం కేశాంతం త్క్రీణ్మలం మతమ్ ।
 ౫ దృక్పూత్రాంతం తదారభ్య షట్త్రింశద్యవసమ్మితమ్ ॥ ౫
 తద్వన్నాసాపుటాంతం స్యాత్తద్వచ్చ చిబుకావధి ।
 తేన కేశాంతమారభ్య ముఖమానం చతుర్ముఖ ॥ ౬
 అష్టాశ్రరం యవశతం చిబుకావయవావధి ।
 గలమధాఙ్గులం సాధం త్త్రింగులం ౬ కణ్ఠమిష్యతే ॥ ౭
 హిక్కాసూత్రీం సమారభ్య హృదయాంతం ౭ ముఖే స్థితమ్ ।
 తతః ప్రభృతి నాభ్యంతం సాధం సత్తీదశాఙ్గులమ్ ॥ ౮

౧ పరిమాణోపమానకమ్ । లంబామానం షడేతాని మానాని కథయామ్యహమ్ । ఇతి కేమచిత్కోకేమ పాతో దృశ్యతే. ౨ తస్మాః. ౩ లబ్ధానాం దేహానాం తావత్ । లబ్ధానాం దేహినామ్. ౪ చతుర్వింశతేన. ౫ ఉత్పూత్రాంతమ్. ౬ కణఠం. ౭ ముఖోన్నతం.

తతః ప్రభృతి మేఘాన్తం తద్వదుత్సేధమిష్యతే ।
 తన్మూలాజ్ఞానుపయన్తం త్రిన్యానం త్రిదశాంగులమ్ ॥ ౯
 చతురశ్శులముత్సేధం జానుమణ్డలమిష్యతే ।
 అయోన్తం జానునోఽధస్తాదూరుతుల్యమితి తమ్ ॥ ౧౦
 తతస్తాలాస్తముత్సేధం చతురంగులసంమితమ్ ।
 దైహాశ్శులాని యావన్తి దశ తాలేఽభిపూజితే ॥ ౧౧
 విభజ్య తావన్స్తుక్తాని మధ్యమే శూన్యతాం క్రమః ।
 త్రిమోదశాంగులం వక్త్రం త్రిస్థానం చ తదంగులమ్ ॥ ౧౨
 షడ్వింశత్యంగులోత్సేధముూరుమాసముదాహృతమ్ ।
 తద్వజ్జఘ్నాసముత్సేధం ఉత్తరేణతరత్నమమ్ ॥ ౧౩
 అధమే దశతాలే తు ముఖం శతయవం మతమ్ ।
 త్రిస్థానం ౧ తావదెవస్యాదూరుయవశతద్వయమ్ ॥ ౧౪
 జఘ్న చ తస్మిమోత్సేధా ముఖేనాన్యత్నమం మతమ్ ॥
 వింశద్యవశతం పాదద్రాఘిమా కమలాసన ॥ ౧౫
 ౨ అణ్గులం వేదమాత్రిం స్వాత్తదాయామా చ తజఃసీ ।
 ఏకత్రింశద్యవాయామా మధ్యమాణ్డలిరిష్యతే ॥ ౧౬
 త్రింశద్యవాఽనామికాస్యాత్కనిష్ఠా త్త్వంగులాపి చ ।
 యన్తైశ్చ పఞ్చభియుక్తా పాక్షీ చ చతురశ్శులా ॥ ౧౭
 ౩ హిక్మా తయోరథౌ బాహురశ్శులీ సప్తవింశతిః ।
 తతశ్చ మణిబద్ధాన్తం షడ్వింశత్యంగులాయతమ్ ॥ ౧౮
 యనద్వయేన చ యుతం మణిబద్ధాన్తలం పునః ।
 మధ్యమాంగులిమూలాన్తం పఞ్చాశద్యవసంమితమ్ ॥ ౧౯

౧ త్రిస్థానస్య తదేవ స్వాత్. ౨ అంగులే త్త్వంగులాయామం. ౩ హిక్మా
 స్తయోరథౌ.

పఞ్చాంగులమధాంజ్ఞుష్ఠం తజానీ తద్వదాయతా ।
 పడ్యవై శ్చాధికాయామా మధ్యమా తు పడంగులా ॥ ౨౦
 ఆయతా పడ్యవై శ్చాపి తత్సమానామికా మతా ।
 కనిష్ఠాంజ్ఞుష్ఠతులితా మాంసలగ్నసఖావధి ॥ ౨౧
 ఏకాంజ్ఞులా సఖాయామా ౧ శిష్టా పడ్యవసంమితా ।
 బాహువహోపబాహుస్సాస్యచ్చతురంజ్ఞులమాయతః ॥ ౨౨
 చతుర్థావం చోధ్య ౨ కణ్ఠం నాలం పఞ్చాంజ్ఞులాయతమ్ ।
 లింగం పఞ్చాంజ్ఞులాయామం ముష్కం తు చతురంజ్ఞులమ్ ॥ ౨౩
 సాధాన్తాంజ్ఞులివిస్తారం లలాటం తదనంతరమ్ ।
 ద్వాదశాంగులవిస్తారం బాలచంద్రినమా ౩ కృతి ॥ ౨౪
 తతస్తు కణ్ఠయోమధ్యం సాధానం సత్రిదశాంగులమ్ ॥
 దశాంగులమధస్తస్య విస్తారం చిబుకస్య తు ॥ ౨౫
 సపాదం ద్వ్యంగులం పూణం చాపతుల్యకృతిభావేత్ ।
 మూలమధ్యాగ్రివిస్తారః గ్రీవాయాః క్రిమశో భవేత్ ॥ ౨౬
 ౪ నవాంగులం తద్దైకానం సాధానం సప్తాంగులిస్తథా ।
 ౫ హిక్కాంతతో రథా బాహుమూలయోరంతరం భవేత్ ॥
 యవై శ్చతుర్థివిస్తారానాం సచత్వారింశదంగులమ్ ।
 కక్షయోమధ్యవిస్తారస్త్రింగులస్సాధానవింశతిః ॥ ౨౭
 అష్టా ౬ దశాంగులం మానం స్తవయోరపి చాంతరమ్ ।
 షోడశాంగులిస్తారం తుష్టమధ్యముదాహృతమ్ ॥ ౨౮

౧ శిఖా. ౨ కణ్ఠమ్. ౩ కులమ్. ౪ నవాంజ్ఞులస్త్రీకొనః సాధాన
 సప్తాంజ్ఞులిః. ౫ 'హిక్కాంతతోరథో' ఇత్యేవ లెఖనసరణిరస్తి క్వచిత్. క్వచిత్
 హిక్కాంతయోరిత్యస్తి. ౬ దశాంజ్ఞులమితమ్.

అష్టాదశాంగుల శోణీ రథరోహిణి మిష్యతే ।

కటిప్రదేశవిస్తారస్త్రిజ్వలసాధకవింశతిః ॥ 3౦

ఊరుమూలస్య విస్తారసాధకం సత్రిదశజ్వలమ్ ।

అగ్రమెకాంగులం సాధకద్వ్యంగులం మధ్యమిష్యతే ॥ 3౧

ద్వ్యంగులౌ మూలవిస్తారో లజ్వల సముదాహృతః ।

విస్తీర్ణం త్ర్యంగులం మూలం మధ్యమధాకాధికం పునః ।

విస్తీర్ణమగ్రముష్కస్య ద్వాత్రింశద్యవసంమితమ్ ॥ 3౨

విస్తీర్ణమెకాదశభిరంగులై రూరుమధ్యమమ్ ।

అగ్రం దశభి రేతస్య విస్తీర్ణం కమలాసన ॥ 33

నవాంగులం జానుచక్రం పాశ్వమధేన్ద్రసన్నిభమ్ ।

మూలం నవాష్ట్ర మధ్యం స్యాజ్జ్వలగ్రం సాధకసప్తకమ్ ।

౨ విస్తీర్ణో నలకాభాగః సాధైశ్చ చతురంగులైః ॥ 3౪

అష్టిమూలస్య విస్తారత్ర్యంగులస్సచతుర్యవః ।

సాధకపంచాంగులం మధ్యమగ్రం సాధకషడంగులమ్ ॥ 3౫

సాధకమష్టాంగులం మూలం ఐహూ సప్తాంగులౌ పునః ।

మధ్యాగ్రే తుల్యవిస్తారే ప్రకోష్ఠావయవః పునః । 3౬

సాధకేన సప్తభిర్ములే విస్తీర్ణం సాధకపంచభిః ।

మధ్యే చతుర్భిరగ్రే స్యాన్మణిబద్ధస్య తూచ్యతే ॥ 3౭

పంచాంగులసాధకసహితః తద్వత్కరతలం స్మృతమ్ ।

అంగుష్ఠే మూలవిస్తారో ద్వ్యంగులౌ మధ్యమాంగులిః ॥ 3౮

3 సషడ్యవం తు ముష్ట్యగ్రమంగులేనై వ సంమితమ్ ॥

౧ రేవస్యాత్. ౨ విస్తీర్ణం నలకాభాగః. 3 సషడ్యవముష్కాగ్రమజ్జ

లెన పమన్వితమ్.

తజఃన్యామూలవిస్తారో నవభిస్సంమితో యవైః ॥ ౩౯
 మధ్యమేకాంగులం సస్తయవమగ్నిముదాహృతమ్ ।
 మూలం దశయవం మధ్యం మధ్యమాయా యవా సవ ॥ ౪౦
 అగ్నిమేకాంగులం ప్రోక్తమితరా తజఃసమా ।
 మూలమష్టే కనిష్ఠాయాః ౧ యవాస్సప్తైకమధ్యమా ॥ ౪౧
 ౨ షడ్భవాంగులమగ్రభ్యః పాదోనా సఖవిస్తృతిః ।
 మధ్యే కరతలై రేఖా మధ్యమామూలముత్థితా ॥ ౪౨
 కనిష్ఠామూలమారభ్య రేఖా మధ్యమగా భవేత్ ।
 మధ్యమాంగులితజఃనోన్యనిమాతవ్యా విచక్షణైః ॥ ౪౩
 అంగుష్ఠమూలమారభ్య ౩ తజఃస్యచైవ మధ్యమా
 తయోశ్చ రేఖయోమధ్యే తజఃసమూలగామినీ ॥ ౪౪
 రేఖా కల్ప్యా యథాశాస్త్రం శాస్త్రాభిజ్ఞైః శిల్పినా ।
 లలాటస్య చ విస్తారస్సపాదద్వ్యంగులోభవేత్ ॥ ౪౫
 తస్యాధస్తాద్భ్రువా కల్ప్యా చత్వారింశద్భవాయతౌ ।
 మధ్యే యవేన విస్తేణే యూకాగ్రే చాపసన్నిభే ॥ ౪౬
 తయోమధ్యం సవయవం అష్టాదశయవాయతమ్ ।
 చక్షుఃకసీనికాయామో విస్తారిశ్చ యవః స్మృతః ॥ ౪౭
 అంగులం శ్వేతవిమ్బస్య విస్తారం కృష్ణమ్ద్వయమ్ !
 యరోసమంగులం జ్యోతిస్తస్మధ్యే యవసంమితమ్ । ౪౮
 యూకమానా తు తస్మధ్యే దృష్టిః షష్ఠానో పురుః ।
 ఊర్ధ్వా సమన్వితా సాధకత్వంగులా దశభియన్తేః ౪౯

౧ యవాస్సప్తైవ మధ్యమమ్. ౨ షడ్భవాన్వితమగ్నిం స్యాత్. ౩ తజః
 శ్యాజ్జాప్తమధ్యగా.

విస్తీర్ణా తు ౧ యవాయామా విస్తారస్తు తదధాకః ।

అశీతిః పశ్చురోమాణి వక్త్రాగ్రాణ్యసితాని చ ॥ ౫౦

ద్వ్యంగులం చక్షుషోమధ్యం మధ్యం చ శ్రుత్యపాజ్ఞయోః ।

చత్వారింశద్యవం ౨ కణావిస్తారో ద్వ్యజ్జులౌ భవేత్ ॥ ౫౧

ఊర్ధ్వం కణాన్య చాయామస్పహాధాచతురంగులః ।

నాలం పశ్చాంగులమితం విస్తారష్టద్యవః పునః ॥ ౫౨

పశ్చాచ్ఛతుయః-వా నాలీ నాలశుల్యం చతుర్ముఖ ॥

శ్రవణస్య ౩ చ పిష్పల్యాః మధ్యగతం చతుర్ముఖమ్ ॥ ౫౩

౪ త్రివక్త్రకణాపిష్పల్యా గల్లపాత్రీమివ స్థితమ్ ।

బద్ధనం త్రింగులం రద్ధం నేత్రసూత్రీ ౫ సమున్నతమ్ ॥ ౫౪

నాసికామూలమధ్యాగ్రీవిస్తారః కథ్యతే క్రమాత్ ।

అంగులం ౬ చాంగులం సాధాద్వ్యంగులం సచతుర్ముఖమ్

అంగులెనోన్నతం మూలం తేన సాధేన మధ్యమమ్ ।

ద్వాభ్యాం యవాభ్యాం మూలేన ద్వ్యంగులెనాగ్రీమున్నతమ్ ॥

షడ్యవం సుషీరం తస్య పుటమధ్యం చతుర్ముఖమ్ ।

పుటపాశ్చాన్య విస్తారో ద్వియవః పరికీర్తితః ॥ ౫౬

ఉత్సేగో-౭ధాంగులస్తస్య నాసికా తిలపుష్పవత్ ।

ఉత్తరోష్ఠాయతం సాధాం చతురంగులమివ్యతే ॥ ౫౭

విస్తారో-౮ధాంగులస్తస్య పరం సాధాంగులాయతమ్ ।

విస్తీర్ణామంగులం తస్య పాలీ చైకయవా మతా ॥ ౫౮

౯ చిబుకోష్ఠా దశయవౌ విస్తారాయామసంమితౌ ।

౧ తదాయామా. ౨ శ్రోత్రీ. ౩ హి వైపుల్యం. ౪ శ్రీవత్సం కణా
పిష్పల్యా భల్లపాత్రీమవ. గల్లపత్రీ. ౫ సమం మతమ్. ౬ ద్వ్యజ్జులం యద్వా.
౭ చిబుకోష్ఠాదశయవౌ.

- ౧ గుల్ఫం పాదాఙ్గులాత్సేధం దవణోదరసన్నిభమ్ ॥ ౬౦
 విస్తీర్ణావయవా తుల్యో రాజదంతో చతుయవౌ ।
 ద్వాత్రింశద్దశనాః కల్ప్యః యథాశాస్త్రోక్తవత్కనా ॥ ౬౧
 జిహ్వోషడఙ్గులాయామా విస్తీర్ణా త్రిఙ్గులా భవేత్ ।
 రేఖాత్రీయాఙ్గీతా ౨ గ్రీవా హిక్మా ౩ సూత్రాత్ ప్రసస్థితిః
 ఏకాదశాంగులం వృత్తం ద్వ్యంగులం స్తవమణ్డలమ్ ।
 చతుయవం చూచుకం స్యాత్ స్తవమణ్డలమధ్యగమ్ ॥ ౬౩
 చతుయవం నాభిగతం దక్షిణావతఃమివ్యతే ।
 అధ్యధఃమంగులం వృత్త మక్షమధాంగులోన్నతమ్ ॥ ౬౪
 ఉష్ణీపాత్పృష్ఠకేశాస్తమేకాధికదశాంగులమ్ ।
 ఉష్ణీపాత్పశ్చకేశాస్తం ద్వాదశాంగులమాచకమ్ ॥ ౬౫
 కణయోరస్తరం విద్యాత్ సాధం సత్రిదశాఙ్గులమ్ ।
 మూలమధ్యాగ్రభాగేషు పృష్ఠగ్రీవా యథాకృమమ్ ॥ ౬౬
 విస్తీర్ణా నవభిస్సాధైరంగులై నవభిస్తథా ।
 అష్టాభిశ్చ భవేత్తస్యా అధస్తాత్కకుదస్థితిః ॥ ౬౭
 ఆయామోత్సేధవిస్తారైః కకుదం తచ్చతుయవమ్ ।
 షట్త్రింశదంగులం బాహ్వో మధ్యం విస్తారపృష్ఠతః ॥ ౬౮
 షడ్త్రింశతిశ్చాంగులనాం కక్షయోరస్తరం భవేత్ ।
 పృష్ఠమధ్యస్య విస్తారో బ్రహ్మ సస్తదశాంగులః ॥ ౬౯
 విస్తీర్ణా పశ్చువింశత్యా శ్రోణీ పాశ్చ్యా తథాంగులైః ।
 కటిప్రదేశవిస్తారషడ్త్రింశత్యంగులో భవేత్ ॥ ౭౦
 షట్త్రింశదఙ్గులం మధ్యే కకుదస్య కటేస్తథా ।

- ౧ ద్వ్యంగులోన్నతమేతస్య స్థితౌ తన్మధ్యమంగులమ్ ॥ ౭౧
- ౨ అజ్గులం స్తనయోమూలం మధ్యం సత్తాజ్గులం భవేత్ ॥
అగ్రిం త్ర్యంగులవిస్తారమూర్ణముఖాదిషు త్రిషు ॥ ౭౨
- భవేత్క్రమేణ విస్తారస్సాధకస్సతిదశాంగులః ॥
ద్వాదశాంగులయుక్తస్యాత్తథైవ ద్వాదశాంగులః ॥
జాన్వీష్టాంగులవిస్తారం సాధకమష్టాంగులం భవేత్ ॥ ౭౩
- జజ్ఞామధ్యం సువిస్తీర్ణం ౩ నాలికా చతురంగులా ॥
చతుర్థావాధికా చైవ గుల్ఫశ్చ చతురజ్గులః ॥ ౭౪
- విస్తారమానం త్రిగుణం సర్వేషాం సహసం మతమ్ ॥
అభీదో వా వరదో ముఖ్యో వామేతరః కరః ॥ ౭౫
- స్తనసూత్రసమం కాయం అజ్గులాగ్రిం కరస్య తు ॥
తయోభావేదస్తరాలం ద్వాదశాజ్గులమబ్జజ ॥ ౭౬
- అంగుష్ఠతడకసీమధ్యే సనాలం కమలం భవేత్ ॥
వరదే కమలాకారం లిఖేత్కరతలోదరే ॥ ౭౭
- అధోముఖే వామహస్తే ముఖ్యే కుర్యాద్గదాం శుభామ్ ॥
చతుస్తాలాయతాం మూలే స్థూలామగ్రే కృశామృజుమ్ ॥ ౭౮
- త్ర్యంగులం మూలసహసమగ్రే సహసమంగులమ్ ॥
ద్వ్యంగులం సాధకమితరద్గదామధ్యం చతుముఖ ॥ ౭౯
- కటిస్సప్తవ్యం కరయోరస్తరం ద్వ్యజ్గులం భవేత్ ॥
కటిస్సప్తశం కరం కుర్యాత్ప్రసవ్యం గదయా వినా ॥ ౮౦
- ఉద్ధరేద్బాహుసీమాస్తమూర్ధ్వహస్తౌ ధృతాయథౌ ॥
బాహుప్రొష్ఠయోర్మధ్యం మూలమష్టాంగులం భవేత్ ॥

మధ్యం దశాంగులమితమగ్రమాసం ముఖం స్మృతమ్ |
 ఊర్ధ్వే హస్తద్వయాజ్ఞుష్ఠే సహానామికయా సతమ్ || ౮౨
 తథానీమధ్యమాభ్యాం తు ౧ ధారయంతం తథాముజమ్ |
 చక్రం సుదశాసం వృత్తం ద్వాదశాజ్ఞులమానకమ్ || ౮౩
 అష్టాంగులమరత్నైత్రం ద్వ్యంగులా చక్రపిణ్డీకా |
 తద్వత్స్యాన్నేమివలయం చతుర్జ్వాలాసమన్వితమ్ || ౮౪
 ౨ నాభాపుభయతో జ్వాలా త్రిశిఖావతశోభితా |
 అధ్యధాద్వ్యజ్ఞులోత్పేధా విస్తీర్ణాధాధికాంగులా || ౮౫
 అరాణి యనతుల్యాని నేత్రతుల్యాని వా పుః |
 అష్టా ద్వాదశ వా షడ్వా షష్ట్యైలం శఙ్ఖమివ్యతే || ౮౬
 విస్తారోఽష్టాంగులస్తస్య ద్వాదశాంగులమాయతమ్ |
 ప్రదక్షిణావతశాయుతం జ్వాలాగ్రిం శఙ్ఖచక్రయోః || ౮౭
 కేశాస్తేన సమం యద్వా నేత్రసూత్రేణ తత్సమమ్ |
 సాధాణంగులాస్తరాదూర్ధ్వం జానునీ ద్వ్యంగులాంతరే || ౮౮
 జఙ్ఘయోవికంశతియవమస్తరాలం ప్రశస్యతే |
 అక్షయోస్త్ర్యంగులం ౩ మధ్యం తయోస్సప్తాంగులం భవేత్ ||
 చరణాంగుష్ఠయోర్మధ్యం సవాంగులముదాహృతమ్ |
 ఋజుస్థితస్య చరణం శయ్యాయాం ఋజు దక్షిణమ్ || ౯౦
 ఇతరత్కుంచితం సప్తవింశత్యంగులమస్తరమ్ |
 అంగుష్ఠయోగుల్ఫమధ్యం చతురంగుల మివ్యతే || ౯౧
 జాన్వీస్తరాలముదితం సాధాణం సత్రిదశాంగులమ్ |

౧ ధారయేచ్ఛక్రిమంబుజపే, ౨ నాసా హ్యుభయతో, తాసామభయ
 తో, నాసాముఖం యతో, ౩ మధ్యే స్తనయోస్సప్త చాక్రలమ్.

సవ్యేతరకరం మాతెరగాస్త్రం వినివేశయేత్ ॥ ౯౨
 ప్రసారయేద్వామహస్తం ఆజానుకమలాసన ।
 దక్షిణే కమలం వామే గదాం హస్తే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౯౩
 భిద్యతే ప్రతిమాభంగై స్త్రిభిరేతైశ్చతుర్ముఖైః ॥
 అభజ్ఞసమభజ్ఞాభ్యామతిభజ్ఞైః చైవ హి ।
 శిరోమధ్యే నాసికాగ్రే ఆస్యమధ్యే గలస్య చ ॥ ౯౪
 మధ్యే చ హృదయే నాభౌ మధ్యే లిజ్జస్య ౧ వామతః ।
 భాగేషుడ్యులే చోకా వామే మధ్యే చ గుల్ఫయోః ॥ ౯౫
 లమ్బదేతుస్పత్రమాభజ్ఞం భిన్నా చ ప్రతిమా మతా ।
 యథోక్తప్రతిమామానా ౨ దూనా వా త్రిభిరజ్ఞులైః ॥ ౯౬
 శిఖామణిగతం సూత్రం వామ ౩ పూరిగమధ్యగమ్ ।
 వామే లలాటే మకరే వామే వామే చ చతుషీ ॥ ౯౭
 నాభౌ మధ్యే ౪ సలకయోముకధ్యే చ యది లమ్బయేత్ ।
 సమభజ్ఞవిశిష్టా సా న్యూనేషా చతురజ్ఞులైః ॥ ౯౮
 మూర్ధ్ని వామే లలాటే చ వామనేత్రస్య మధ్యగమ్ ।
 ఆస్యమధ్యే తథా నాభౌ దక్షిణే గుల్ఫమధ్యగమ్ ॥ ౯౯
 సూత్రం ప్రలమ్బయేదేవం అతిభజ్ఞా తు సా మతా ।
 న్యూనా పంచాజ్ఞులై రేషా ప్రతిమా పూర్వమా నతః ॥ ౧౦౦
 ౫ అతిభజ్ఞశ్శయానాయాః ప్రశస్తోరామకృష్ణయోః ।

❀ కిరీటాదీనాం మానవే . ❀

౬ సహజానాం భూషణాదికిరీటానాం చతుర్ముఖైః ॥ ౧౦౧

౧ మానవః. ౨ దూతైః. ౩ పూరిత. ౪ నాలగయోః. ౫ అతి
 భజ్ఞశ్శయానస్య. ౬ భక్తానాం తు కిరీటాదిభూషణాం తదైవ చ ।

వత్సోమి మానమధునా యథాతథమనుక్రమాత్ ।
 చతువింశాంశాంజ్ఞులాయామం ౧ యద్వా పశ్చిదశాంజ్ఞులమ్ ॥
 మూలమధ్యాగ్రనహసం కిరీటస్య యథాక్రమమ్ ।
 త్రింశతా సప్తభిద్వాభ్యాం ఏకేనాపి తథాంజ్ఞులైః ॥ ౧౦౩
 తస్య మధ్యే చతుదిక్షు పూరితాని తథాంజ్ఞులైః ।
 తస్య మధ్యే చతుదిక్షు పూరితాని ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౦౪
 శోభయేచ్ఛ మహారిత్నై ౨ రక్తే చైకశిఖా మణిం ॥
 చతుర్దశాంజ్ఞులోత్సేధం కల్పయేత్కేశభస్మమ్ । ౧౦౫
 మూలపట్టం కిరీటస్య విస్తీర్ణం ద్వ్యంగులం భవేత్ ।
 ఏకాంగులమముష్మాగ్రిం త్ర్యంగులం చ శిఖామణిం ॥ ౧౦౬
 పద్మమష్టదలం కుర్యాదధస్తాచ్ఛశిఖామణేః ।
 ద్వ్యంగులకాయతం చిత్రైరన్వైరపిచ శోభయేత్ ॥ ౧౦౭
 శిరసః పృష్ఠభాగే స్వాచ్ఛిరశ్చక్రిం తు చక్రివత్ ।
 వినాకృతం తు జ్వాలాభిః పద్మం యద్వా యథారుచి ॥ ౧౦౮
 ప్రకల్ప్యం మధ్యణో దామ ౩ చక్రే గౌలకమాయతమ్ ।
 నహసం ౪ ద్వ్యంగులం తస్య నాలం స్వాద్గోలకాయతమ్ ॥
 మకరం గోలకోత్సేధం కుర్యాదష్టాంజ్ఞులాయతమ్ ।
 తద్వక్త్రాత్పుమనోదామ నిస్సృజం బాలచ్ఛ్రిచత్ ॥ ౧౦౯
 ద్వ్యంజ్ఞులం కణాసుమంకణాదామ చ లమ్బయేత్ ।
 హారం త్ర్యంగులవిస్తారమగ్రియోనైతిబద్ధమ్ ॥ ౧౧౦
 ముక్తావిభూషితం మధ్యే ౫ మహారత్నపరిష్కృతమ్ ॥

౧ కిరీటమథవా భవేత్ అష్టా దశాంజ్ఞులాయామం యద్వా పంచదశాంజ్ఞులమ్.
 ౨ రక్తే ధౌళ్య మహామణిః. ౩ చక్రగోలక. ౪ త్ర్యంగులం. ౫ హారయస్త్రీ.
 పరిష్కృతమ్.

కుర్యాచ్చ దక్షిణే వక్షస్థలే శ్రీవత్సమజ్జులమ్ । ౧౧౨
 అథాఽధికం త్రికోణం చ తస్మధ్యే కమలాలయామ్ ।
 ద్విపాస్తాముద్యదమ్భాజధారిణీం శ్రియమద్భుతామ్ ॥ ౧౧౩
 అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం వరాభయసమన్వితామ్ ।
 కిరీటహారకేయూరసర్వాభరణభూషితామ్ ॥ ౧౧౪
 కుర్యాద్గోలకవిస్తారం ముఖే పఞ్చాజ్జులాయతమ్ ॥
 త్రిగుణం బ్రహ్మసూత్రం స్యాన్నాభేశ్చాసి ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౧౫
 ఏకాంగులం వోత్తరీయం నేత్రీబద్ధేన బద్ధయేత్ ।
 విస్తీర్ణాం ద్వ్యజ్జులం మధ్యే త్వగ్గ్రీమేకాజ్జులం భవేత్ ॥ ౧౧౬
 ముక్తాదామపరిష్కారం సర్వాభరణభూషితమ్ ।
 కుశ్మీబద్ధసమాశ్చయేన నేత్రీబద్ధేన యోజయేత్ ॥ ౧౧౭
 ౧ ముక్తాదామ చ కేయూరం కుర్యాత్పూరితసన్నిభమ్ ।
 సస్తాజ్జులైశ్చవిస్తీర్ణాం నానారత్నపరిష్కృతమ్ ॥ ౧౧౮
 గులికాంగులవిస్తీర్ణా ఆయతాద్వ్యంగులైః చ ।
 గులికానాం త్రయం కుర్యాన్నేత్రీబద్ధేన బద్ధయేత్ ॥ ౧౧౯
 సవరత్నపరిష్కారా వలయాంస్తీర్ణ ప్రకల్పయేత్ ।
 ఏకాజ్జులపరీణాహా కటకైశ్చోపశోభితా ॥ ౧౨౦
 సౌవర్ణాన్యంగులీయాని బద్ధానేకమణీని చ ।
 పరిణాహా భవేత్తైషాం ద్వియవప్తీయవో పి వా ॥ ౧౨౧
 ౨ మధ్యమామజ్జులిం నైవ మణ్డయేనజ్జులీయకైః ।
 త్ర్యంగులః కటిసూత్రీన్య విస్తారత్నైశ్చోభితః ॥ ౧౨౨
 తస్మధ్యే ౩ మకరీ చైవ పఞ్చాంగులసమాయతా ।

౧ ముఖాయామం చ కేయూరం కుర్యాత్ప్రత పృథూదరమ్. ౨ మధ్య
 మాజ్జులికమ్. ౩ త్రివరీ.

చతురంగులవిస్తారా దంష్ట్రాకుటిలమానసమ్ | ౧౨౩
 వృత్తాక్షం భృకుటీయక్తమాస్యనిస్సృతమాక్తికమ్ |
 కుర్యాన్మోక్తికదామాని త్రీణ్యాగుల్భం ప్రకల్పయేత్ || ౧౨౪
 పాదాకల్పం త్రికటకం ద్వ్యంగులం పరిణాహతః |
 నూపురం చ తథా కుర్యాత్కిజ్జీణీజాలమద్భిత్మ్ || ౧౨౫
 వస్త్రం చ పీతపూవకం తదాగుల్భం సాశ్వలమ్భితమ్ |
 కల్పయేద్వసమాలాం తు నానాపుష్పసముజ్జ్వలామ్ || ౧౨౬
 నానారత్నమయీం వాపి యద్వా కేవలపద్మజామ్ |
 కణాతశ్చరణం యావల్లమ్భయేదద్భుతాకృతిన్ || ౧౨౭
 లభవా ౧ వల్లికాకారాం నాహతశ్చతురజ్జులామ్ |
 ప్రద్యోతనసహస్రాభం ద్యోతమానం చ కాస్తుభమ్ || ౧౨౮
 ౨ లమ్భయేదురసి స్వచ్ఛద్విరాసోదరం మణిమ్ |
 రూపస్యా ౩ భరణానాం చ నియమస్సంప్రదశితః || ౧౨౯
 ౪ స హ్యశ్చైవ రూపం మే ప్రతికర్మాణి వా పునః |
 నిర్మాతం భవతా శక్యం కిముతాన్త్రేః కుశీల్పిభిః || ౧౩౦
 తథాపి శాస్త్రాణ్యాలోచ్య తత్ జ్ఞేశ్శాస్త్రం విమృశ్య చ |
 న్యూనాతిరేకరహితం బిమ్బం కుర్యాద్దృఢాతథమ్ || ౧౩౧
 న్యూనాతిరేకే వా దోషో ౫ మహా వస్తుం న శక్యతే |

ఇతి శ్రీనాగ్నరాత్రే మహోపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 క్రియాపాదే ప్రతిమామాన ౬ విధిర్నామ
 వింశోఽధ్యాయః .

౧ వల్లికాకామ్ ౨ కల్పయేదురసి. ౩ భరణాదీనామ్. ౪ తేనహా
 శేష రూపం మే. ౫ మయావెత్తుమ్. ౬ ప్రతిమాలక్షణ భూషణ లక్ష
 ణం నామ.

శ్రీభగవాన్ —

❀ శ్రియాదిదేవీమూర్తిమానమ్ ❀

అథ శ్రియాదిదేవీనాం ౧ నిమాణవిధిరుచ్యతే ।
 దశతాలాదినా యేన తాలమానేన ౨ కల్ప్యతే ॥ ౧
 డెవో దేవ్యశ్రియాద్యాస్తు కల్పనీయా ౩ శ్చతుర్ముఖ ।
 తదనంతరతాలేన నాధికేన సమేచ వా ॥ ౨
 యావన్యో యాశ్చ యన్మానా శ్రియాదేశ్వరీయప్రయః ।
 తన్మానాస్తాశ్చ తావత్యః కథ్యంతే సంతతి క్రమాత్ ॥ ౩
 పంచతాలమితాయామా వంశయప్తిశ్చతుర్ముఖ ।
 విస్తారస్త్రింశులలో మూలే ౪ సహ వడ్డియన్వైరపి ॥ ౪
 మధ్యతస్త్రింశుల ౫ సాన్ధ్యస్త్రింశులః పునరగ్రతః ।
 చతుర్దశాంగులలో మధ్యే మూలే పంచదశాంగులః ॥ ౫
 నాహేమాగ్రే వంశయప్తేసాన్ధ్యతాన్ధ్యం సత్రిదశాంగులమ్ ।
 చతురశ్రస్సువృత్తౌ వా దణ్డః కల్ప్యశ్చ శిల్పిభిః ॥ ౬
 అష్టైస్సప్తవింశత్యా వక్షోదణ్డస్సమాయతః ।
 విస్తారో మధ్యమస్తస్య త్ర్యంశులష్టడ్యవాధికః ॥ ౭
 అంగులైర్దశశభినాహ ౮ సహ పంచభిరంగులైః ।
 కింశుకస్యేవ ముకులం తస్యాగ్రే ద్వే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮
 బాహుమూలం చతుర్వింశత్యంగులాయామమిష్యతే ।

౧ నిమాణమధునోచ్యతే. ౨ కల్పితః. ౩ స్తకాజ్జః. ౪ సద్విషడ్ధి.

౫ సాన్ధ్య. ౬ సప్తపంచభి.

౧ త్ర్యోంగులాధాన్యో మూలవిస్తారస్తస్య కల్ప్యతే || ౯
 ౨ త్ర్యోంగులో మధ్యవిస్తారస్తస్యాగ్రం ద్వ్యోంగులం భవేత్ |
 అష్టాదశాంగులాయామః ప్రకోష్ఠస్తస్య మూలతః || ౧౦
 విస్తారస్త్ర్యోంగులో మధ్యే ద్వ్యోంగులస్సచతుర్థావః |
 ౩ ద్వ్యోంగులౌగ్రే తయోర్ముఖశూలయోస్సుషిరం భవేత్ ||
 ఆయామః కటిద్వ్యస్త్య భవేత్పంచదశాంగులః |
 విస్తారో మధ్యమస్తస్య త్ర్యోంగులస్సహషడ్యవః || ౧౧
 సహసం మధ్యతిస్తస్య ర భవేత్పంచదశాంగులమ్ |
 షడంగులః పాశ్వేయప్తేః పరిణాహః ప్రకీర్తితః || ౧౨
 పాశ్వేదష్టౌ కటివక్షశ్శూలయోవినియోజయేత్ |
 షడ్వింశత్యోంగులాయామ మురశ్శూలముదాహృతమ్ || ౧౩
 త్ర్యోంగులో మూలవిస్తారస్తస్యాగ్రం ద్వ్యోంగులం భవేత్ |
 విస్తీర్ణం ద్వ్యోంగులం ౪ మధ్యం శూలస్య చ చతుర్థావమ్ ||
 పురుశూలసమాయామం జ్ఞాతౌ శూలం ప్రకల్పయేత్ |
 సుషిరం చ తయోర్ముఖమగ్రం మిథునమెతయోః || ౧౪
 అనుక్తపరిణాహానాం త్రిగుణం నిహసం మతమ్ |
 త్రయోదశవిధం శూలం కృత్వా పూర్వాక్తమానకమ్ || ౧౫
 జలాధివాసాద్యఖిలం ౬ కుర్యాచ్ఛ్రీఢాపనే యథా |
 స్వాతన్త్ర్యై పారతన్త్ర్యై చ రత్నీన్యాసపురస్కరమ్ || ౧౬
 శూలాదిన్ధాసయేద్రజ్జువేష్టనాది యథాపురమ్ |
 కుర్యాదావణాలేపాంతం మానాగృథ నిదశ్యతే || ౧౭
 ఉత్సేధమంగులశతం వింశమాస్థాయ కధ్యతే |

౧ అష్టాలోధాన్య. ౨ అష్టాలో, ౩ ద్వ్యంజలం పోగిత. ౪ భవేత్తద్వాదశ.
 ౫ మధ్యశూలస్య. ౬ కుర్యాచ్ఛ్రీఢాపరస్తథా.

- ఉష్ణీషమజ్జులమితం త్ర్యంకులం చ శిరోభవేత్ ॥ ౨౦
- సాధం త్రిభియన్తై రక్షిసూత్మాన్తం చతురంగులమ్ ।
- సజ్జమాత్పుటసూత్మాన్తం తద్వదమ్భారుహానన ॥ ౨౧
- చిబుకాన్తం పుటాదవాక్సపాదచతురంగులమ్ ।
- చతురంగులమానాస్యాద్గ్రీవా హిక్మా ౧ గుణాత్తతః ॥ ౨౨
- త్రయోదశంగులమితం స్తనసూత్మాన్తమీరితమ్ ।
- అత్తోను నాభినీమాన్తం భవేత్పంచదశాంగులమ్ ॥ ౨౩
- శోఃశీ షడంగులాయామా యోనిస్సాధాన్జులిత్రయమ్ ।
- కటిమానం భవేత్సాధం త్ర్యంకులం ౨ చోరురాయతా॥
- అజ్గులైః పంచవింశ క్త్యా సాధైః షణ్మః చ తత్సమా ।
- ౩ సాధం చ త్ర్యంకులం జానుస్తద్వదక్షుతిలావధి ॥ ౨౪
- విస్తారోఽష్టాంగులస్తస్య ద్వాదశంగులమాయతమ్ ।
- ప్రదక్షిణావతాయతం జ్వాలాగ్రం శబ్ధచక్రయోః ॥ ౨౬
- కేశాన్తైః సమా యద్వా యద్వా పూత్రేణ తత్సమమ్ ।
- సాధాన్తరాంశునాపూర్వా గుజ్జాని ద్వ్యంకులాన్తరే ॥ ౨౭
- జజ్ఞయోవింశతియవమన్తరాలం ప్రచక్షతే ।
- అక్షయోన్త్ర్యంగులం మధ్యం స్తనయోస్సస్తమాంగులమ్ ॥
- చరణాంగుష్ఠయోమధ్యం నవాంగులముదాహృతమ్ ।
- అక్షాత్పరతరం తాలమంగుష్ఠం త్రిభిరంగులేః ॥ ౨౯
- అధేన ౪ చాయతం ధ్వే చ తజనీ స్యాద్యవాధికా ।
- యసోనా మధ్యమాన్యే ద్వే యవహీనే యధాక్రమమ్ ॥ ౩౦

౧ గుణాత్తథా. ౨ చోరుమానకమ్. ౩ సాధం సత్త్వంజులమ్.
౪ వాయతం తద్వత్.

సాక్షిపాశ్వపరిచ్ఛేదౌ భవేచ్ఛ చతురంగులః ।

గుల్ఫం తథాపరిమితం తద్వింశత్యంగులాయతమ్ ॥ ౩౧

౧ హిక్కాం తయోరథో బాహుస్సహధ్దేకోనవింశతిః ।

అంగులాని ప్రకౌష్ఠం స్యాత్త దాయామష్టడంగులః ॥ ౩౨

తద్వచ్ఛ మధ్యచూ శిష్టా సాధకపంచ దశాంగులా ।

దశాంగులం శిరోమాచం విస్తారోఽష్టాంగులో భవేత్ ॥ ౩౩

లలాటస్య పురోను స్యాదశీతియవసంమితమ్ ।

అష్టాశీతియవం చూఢం తదనంతరమిష్యతే ॥ ౩౪

ఆయామశ్రవణస్య స్యాద్వాత్రింశద్యవసంమితః ।

నాలాయామస్తథాచోధ్వం పిష్పల్యా ద్వియవోమతిః ॥ ౩౫

నాలస్య మూలవిస్తారష్టడ్యవైస్తులితో భవేత్ ।

అగ్రం చతుయోనం గ్రీవా మూలం చైవ షడంగులమ్ ॥ ౩౬

సాధకం సఞ్ఞాంగు ౨ లాధాగ్రం స్కంధం చ ద్వ్యంగులం

భవేత్ ।

హిక్కాస్తయోరథో బాహ్వామూలం ద్వాత్రింశదంగు

లమ్ ॥ ౩౭

అష్టాదశాంగులమురస్తనయోరపి మణ్డలమ్ ।

అంగులైః సఞ్ఞాదశభిః పరిచ్ఛిన్నం యథాతథమ్ ॥ ౩౮

సవాంగులం చ విస్తార ఉత్సేధశ్చాపి తాదృశః ।

ద్వాదశాంగులవిస్తారస్తనయోమధ్యమిష్యతే ॥ ౩౯

కృష్ణమణ్డలవిస్తారో ద్వ్యంగులం చతురాసన ।

నాహస్తు కుక్షిమధ్యస్య స్యాత్ప్రియప్రింశదంగులః ॥ ౪౦

౧ హిక్కాస్తయోరథో. ౨ లైరగ్రం స్కంధాంతం.

శ్రోణీమధ్యపరీణాహ ౧ స్పృష్టపంచదశాంగులః ।

కటిమధ్యపరీణాహ ౨ వింశత్యా ౨ సేకయాంగులైః ॥ ౪౧

షష్ఠీంశదంగులో నాహస్తధా స్యాదూరుమూలయోః ।

ప్రతింశదంగులనాహస్తు భవేదూర్ణోస్తు మధ్యమః ॥ ౪౨

చతుర్భింసహ వింశత్యా జానునాహస్తధాంగులైః ॥

సహనం జఙ్ఘయోరేకవింశత్యంగులమిష్యతే ॥ ౪౩

ద్వావింశత్యంగులస్సాధో నాహమధ్యే చ జఙ్ఘయోః ।

సహనం జఙ్ఘయోరగ్నిం భవేదేకాదశాంగులమ్ ॥ ౪౪

ఏకాదశాంగులం చాక్షువృత్త ౩ మణ్డలనాహనమ్ ।

౪ ఏకాంగులం చాక్షువృత్తం మధ్యమం సహనం మతమ్ ॥

షడంగులం తలగ్రం స్యాదుత్సేధశ్చతురంగులః ।

ద్వ్యంగులౌఽఙ్ఘ్రవిస్తారస్తజ ౫ న్యేకాంగులా భవేత్ ॥

మధ్యమాదితరాంగుల్యో యవసీనాః క్రమాత్పనః ।

అంగుష్ఠనఖవిస్తారస్త్రింగులః పరిణీతితః ॥ ౪౬

తజనీ పాదసీనా స్యాత్క్రమాదన్యా ౬ యవోన్నతాః ।

అష్టాదశాంగులం మధ్యం మూలం బాహ్యోస్త్రయాధికం ॥ ౪౭

ప్రహస్తమూలనహనం భవేత్పంచదశాంగులమ్ ।

ద్వాదశాంగులమధ్యాంతం మణిబద్ధో సవాంగులః ॥ ౪౮

విస్తీర్ణం ౭ తాలమధ్యధం చతురంగులమిష్యతే ।

అంగుష్ఠమూల ౮ మధ్యధమంగులం సఖమణ్డలమ్ ॥ ౪౯

నిస్సృతం త్రియవం ప్రాక్తం పవద్యయసమన్వితమ్ ।

౧ స్పృష్ట. ౨ సహితోఽఙ్ఘ్రైః. ౩ బద్ధసమస్తమమ్. ౪ 'ఏకాంగులం' ఇత్యధం క్వచిదవ కోశేఽస్తి. ౫ న్యేకాదశాంగులా. ౬ యవోన్నితాః. ౭ తాలమధ్య. ౮ మధ్యధం త్యగ్జలమ్.

తజస్యంగులవిస్తారస్సహస్థాంశాంగులో భవేత్ || ౫౧
 సపాదాబ్జులవిస్తారా మధ్యమాబ్జులిరివ్యతే |
 అష్టనస్తయనై శ్శిష్టేస్త్రీపవాః చ చతుష్టయీ || ౫౨
 పాశ్వకేశాస్తముష్ణిషాదారభ్య స్యాద్దశాంగులమ్ |
 ఆరభ్య పాశ్వకేశాంతాత్స పాద ద్వ్యస్త్రీలై భువో || ౫౩
 షడంగులా యథా భూస్సాన్యద్యవమథ్యాగ్ర ౧ యూకకా |
 అస్తరాలం నవయవం భువో ౨ స్త్ర్యంగులమీక్షణమ్ ||
 అంగులాయామవిస్తారా వేదితవ్యా కనీనికా |
 యవోనమంగులం కృష్ణజ్యోతియూకశ ప్రమాణకమ్ || ౫౪
 పరితః కృష్ణబిమ్బస్య అంగులం శ్వేతమణ్డలమ్ |
 మధ్యతోంగులవిస్తారం నయసం శూపకమీశవత్ || ౫౬
 ఊర్ధ్వపక్షాయతాసార్ధత్యంగులపాదవిస్తరా |
 త్ర్యంగులాయామమితరద్విస్తారో యవసంమితః || ౫౮
 అశీతిః పక్షురోమాణి శతాని కుటిలాని చ |
 ద్వ్యంగులం చతుషోమధ్యం నాసికామూలమంగులమ్ || ౫౯
 విస్తీర్ణమున్నతం వాపి మధ్యమధ్యధమంగులమ్ |
 ౩ అగ్రం ద్వ్యబ్జులమధ్యధం షడ్యవం సుషిరం భవేత్ ||
 చతుయవం తయోమధ్యం పుటపాశ్వకం చతుయవమ్ |
 అపాక్షాత్కణామూలాస్తం చత్వారింశద్యవం మతమ్ || ౬౦
 ద్వ్యబ్జులః కణావిస్తారో వివరం చ చతుయవమ్ |
 చతురబ్జులమధ్యధమోష్ఠముత్తరమాయతమ్ || ౬౧
 యవవిస్తారమధరమెకాంగులసమాయతమ్ |

యాషికా. ౨ ద్వ్యక. ౩ అగ్రం ద్వయాం గులం మధ్యమ్.

ద్వ్యజులం చై వ విస్తారం చిబుకం ద్వ్యంగులాయతమ్ || ౬౨

౧ ఆపీడా నాసికాయుక్తా కరణముకుటాన్వితా ।

కణికా ౨ మణికేయూర కటకత్రియహరిణీ || ౬౩

రత్నకూపాసరశనా పుష్పామృతపరిమృతాః ।

స్తనబద్ధతులాకొటి సవాభరణభూషితా || ౬౪

లజ్జాభగ్గైన దేవస్య పాశ్వే వామేతరే స్థితా ।

హస్తైన వారిజం పుల్లం వామైన కిల బిభ్రతీ || ౬౫

ఊరుప్రదేశవిశ్రాంతసవ్యేతరకరామ్బుజా ।

యద్వా స్యధాహస్తయోస్యాన్నిష్ఠప్తప్తకనకప్రభా || ౬౬

౩ ఆసనైభయదో హస్తో దక్షిణో వరదోఽపరః ।

దక్షిణే పద్మమథవా సవ్యః కటకముద్రితః || ౬౭

పారతన్త్ర్యే విధిరయం స్యాతన్త్ర్యేతూచ్యతే యథా ।

౪ చతుర్భుజాం జఘన్యాభ్యాం హస్తాభ్యామజ్జఘారిణీం || ౬౮

శబ్దచక్రధరాం ౫ వాపి ముఖ్యాభ్యాం వరదాయినీమ్ ।

అభీతిదాం చ కోటిరఘారిణీం భయవజితామ్ || ౬౯

వసుధరాహ్వయాం దేవీం ద్విహస్తాం కనకప్రభామ్ ।

దక్షిణాభయదామన్యహస్తైన వసుదాయినీమ్ ||

గృహీతదాడిమఫలాం యద్వా వామకరేణ వా || ౭౦

చింతారత్నం ధారయన్తిం హేమసింహాసనే స్థితామ్ ।

వామపాదేన సంస్పృష్టనిధికుమ్భామలంకృతామ్ || ౭౧

కల్పకానోకహచ్చాయాం సమాశ్రిత్య స్థితాం తథా ।

౧ ముకానాసికయా. ౨ కణికా. ౩ ఆసీనా. ౪ ఇతఃవసుధరావిశేణాని సవాణి
ద్వితీయాదాని కోశాన్తరదృశ్యై తదా అన్వయోఽన్యుగ్మః. ౫ పాణిముఖ్యాభ్యామ్.

వామే పాశ్వే మహీం దేవీం ద్విహస్తాం శ్యామలవ్రభామ్ || ౭౨
 స్తనబద్ధం విహీనాం వా కుణ్డలావీడవజ్జితామ్ |
 సుస్థితాం సవ్యపాదేన చాన్యేన సోకకుశ్చితామ్ | ౭౩
 పుష్పం దక్షిణహస్తేన ధారయంతీం శుచిస్మితామ్ |
 ఊరుప్రదేశవిశ్రాంతవామహస్తా మలంకృతామ్ || ౭౪
 సోత్తరీయాం యథాయోగం స్వాతంత్ర్యే శ్రీరుదాహృతా |
 ౨ యోగలక్ష్మీస్తు శ్రీవత్సం భాగలక్ష్మీ ద్వికపాశ్వయోః |
 వీరలక్ష్మీస్తు వై శేషం పృథగ్భవనకల్పనమ్ ||
 రతిస్సరస్వతీ తుష్టిదేవ్యో దేవస్య దక్షిణే | ౭౫
 ౩ రతిస్సింధూర సజ్జాళా నృటికాభా సరస్వతీ ||
 హరితాలనిభా ౪ తుష్టిశ్శ్రీవదాభరణాదయః | ౭౬
 పారతంత్ర్యే విధిరయం స్వాతంత్ర్యే తూచ్యతే విధిః ||
 రత్యాదయశ్చ తుహాస్తా ముఖ్యా న్యాతాం రతేః కరౌ | ౭౭
 వరదాభయదావన్యో పాశాంకుశేధరౌ పుంసః ||
 ముఖ్యా హస్తా సరస్వత్యా దక్షిణో జ్ఞానముద్రితః | ౭౮
 విజ్ఞానపుస్తకం వామే జఘన్యే దక్షిణే కరే ||
 అక్షసూత్ర ౫ ధరం వామే సర్వే వజ్రాదయః స్థితాః | ౭౯
 తుష్టేశ్చ పూర్వవన్ముఖ్యా జఘన్యౌ శ్శబ్దమమ్బుజమ్ ||
 కీర్తిః ప్రీతిశ్చ శాంతిశ్చ వామే దేవస్య సంస్థితాః | ౮౦
 వామాంజ్ఞీయస్సుస్థితాస్సురీషదన్యేన కుశ్చితాః ||

౧ విహీనైః. ౨ సోత్తరీయా యథాయోగం స్వాతంత్ర్యే శ్రీరూప మతా.
 ఇత్యన్యదవ్యధాం కృచిదధికమస్తి. ౩ రతివిధూర. ౪ తుష్టిఃప్రసాదా.
 ౫ ధరోవామే సర్వే వస్త్రాదయః .

ఊరుప్రదేశవిశాంతా వామాః పుష్పధరాః పరే । ౧౨

కీర్తిస్సన్నికవణాభా నీలాభా నీతిరివ్యతే ॥

శాంతిశ్యామనిభా వైవ సర్వాలంకార శోభితా । ౧౩

సారతన్త్ర్య విధిరయం సావితన్త్ర్య చాపి పూర్వవత్ ॥

స్థితే దేవే స్థితా దేవ్య ఆసీనా వా యధారుచి । ౧౪

ఆసీనే పి తత్తైవస్య సావితన్త్ర్య సింహవిష్టరే ॥

పద్మాసనస్థాసర్వాస్తాః ౧ ప్రశస్తా స్వస్తికాసనే । ౧౫

పద్మా సనా చ పద్మా స్యాత్ శ్రీస్తు స్యాత్సింహవిష్టరే ॥

పూర్వాదా తు దలె పద్మే వాసుదేవాదిమూర్తయః । ౧౬

ఆగ్నేయాదా దలె భూయశ్చత్వారశ్శ్వేత కుంభరాః ॥

శక్తిపద్మనిధీశానావధస్తాత్పాదపాశ్వయోః । ౧౭

అన్యోన్యముఖమాలాక్య స్థితౌ లంబోదరా తథా ॥

భూమ్యాదయో బహిర్దేవ్యో దిక్షష్టావప్తసు స్థితాః । ౧౮

ఇంద్రాదయో౭ ధ దిక్పాలా దేవీనాం చ బహిః స్థితాః ॥

౨ వలయేషు చతుష్కుసుమశ్చతసో వేత్రపాణయః । ౧౯

ప్రియః స్థితాః పరిష్కారై స్సర్వైరేవ పరిష్కృతాః ॥

ఇతి శ్రీనాగ్చూరతే మహాపనివది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే ౩ బిమ్బలక్షణం నామ

ఏ క వి ం శో ౭ ధ్యాయ : .

ద్వా వింశోధ్యాయః .

❀ పరివారాణాం రూపవర్ణాదినిరూపణమ్ . ❀

శ్రీభగవాన్ —

రూపం వర్ణం తథాకల్పం హస్తముద్రాం తక్షైవ చ ।

హస్తస్థానం యథాయోగమన్యచ్ఛాపి చతుర్ముఖః ॥ ౧

అథునా పరివారాణాం ప్రసక్త్యామి యథాతథమ్ ॥

❀ హయగ్రీవః . ❀

హయగ్రీవం చతుర్బాహుం శుద్ధస్ఫటికసన్నిభమ్ ॥ ౨

అశ్వపక్త్రం ముకుటినం ఛాతవస్త్రోత్తరీయకమ్ ।

ముఖ్యేనే కేవలదండం దక్షిణేనేతరేణ తు ॥ ౩

విజ్ఞానపుస్తకధరం జఘన్యే చ కరద్వయే ।

౧ అక్షస్తూత్రం చ శఙ్ఖం చ బిభ్రాణం సుపరిష్కృతమ్ ॥ ౪

౨ కల్పయేత్పురుషాకార ౩ మనస్తం చ కిరీటినమ్ ।

భాగభోగే సుఖాసీనం పృష్ఠతః ఘనమణ్డలైః ॥ ౫

ఉన్నమద్భిః కృతచ్ఛాయం చతుర్బాహుస్తం సితవ్రజమ్ ।

యద్వా తు శ్యామలో వర్ణః అనంతస్య ప్రత్యేతే ॥ ౬

ప్రకల్పయే స్ఫుఖ్యహస్తం ౪ వరదం వామహస్తకమ్ ।

గదాధరం కటిదేశమనలంబ్యాథ వాస్థితమ్ ॥ ౭

జఘన్యాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం శఙ్ఖ చక్రీధనో భవేత్ ।

౧. కుష్టికామక్షస్తూత్రం చ. ౨. కారంనదస్తమ్. ౩. కల్పయేద్దక్షిణం హస్తమ్. ౪. దధానంశఙ్ఖచక్రకె.

❖ గ రు డః . ❖

గరుడం కనకప్రఖ్యం నీలనాసాగ్రసంయుతమ్ ॥ ౮
 దక్షిణైతరవిస్తీణం విచిత్రపుష్పవక్షసమ్ ।
 దంష్ట్రాకరాలవదనం భుక్కుటికుటిలేక్షణమ్ ॥ ౯
 కరణ్ణికా ముకుటినం సవాభరణ భూషితమ్ ।
 విచిత్రకణ్ఠుకధరం భుజగంధే రలంకృతమ్ ॥ ౧౦
 హృదిపుష్పాంజలిధరం స్థితమాసీనమేవ వా ।
 దక్షిణైతరయోరెక పాదయోః కుశ్చితం భవేత్ ॥ ౧౧
 పృష్ఠతోఽన్యో యథాయోగం యద్వా పద్మాసనం భవేత్ ।

❖ సూ యః : ❖

మాతాంజ్ఞం ద్విభుజం రక్తం రక్తామ్బరధరం స్థితమ్ । ౧౨
 పృష్ఠభాగే శిరశ్చక్రం స్థానే విపులమణ్డలమ్ ।
 చిభ్రాణం కమలద్వంద్వం హస్తాభ్యాం చ కిరీటినమ్ ॥ ౧౩
 ఉరఃప్రదేశే విపుల స్యమస్తకమహామణిమ్ ।
 ఆసీనం వా సుఖం బిష్మేపద్మేఽష్టదలసంయుతే ॥ ౧౪

❖ సో మః : ❖

పూర్వాదా వారిజదల మేషప్రభృతిరాశిభిః ।
 నేవితం కల్పయేత్సోమం ద్వాభ్యాం కుముదధారిణమ్ ॥ ౧౫

❖ కా మః : ❖

కామం రక్తనిభం రక్తప్రసవామ్బరధారిణమ్ ।
 హస్తాభ్యామైక్షవం చాపం చిభ్రాణం సుమనశ్శరా ॥ ౧౬

చతుర్భుజం చతుర్వక్త్రం జటాముకుటధారిణమ్ ।
వరాభయప్రదం ముఖ్యహస్తాభ్యామన్యహస్తయోః ॥ ౧౭
కుణ్డికామక్షుసూత్రం చ బిభ్రాణం చ సుఖాసనమ్ ।

❀ గ జా న న : . ❀

గజాననం చతుర్బాహుం లమ్బకుక్షిం సితవృభమ్ ॥ ౧౮
కరణ్డికా ముకుటానం లమ్బయశ్శోపవీతినమ్ ।
వామహస్తేన ముఖ్యేన సంగృహీతమహాఫలమ్ ॥ ౧౯
ఇతరేణ తు హస్తేన భగ్ననస్త్రాగ్రహమ్ ।
అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం పాశాఃకుశే ౧ ధరం ప్రభుమ్ ॥ ౨౦

❀ మ మ్మ ఖ : . ❀

మమ్మఖం చ చతుర్బాహుం దాడివీరకుసుచుప్రభమ్ ।
వరాభయవృదా మఖ్యా జఘన్యా శక్తికోమరా ॥ ౨౧
కల్పయేచ్ఛామలాం ౨ కాత్యం చతుర్భిః బాహుభిః
క్రమాత్ ।

గదాధరామభయదాం శిభ్రచక్రవరాయుధాం ॥ ౨౨
హరకేయూర ౩ ముకుటనూపురాదివిభూషితామ్ ।
అథవాష్టభుజం దుర్గాం దక్షిణే దోశ్చతుష్టయ ॥ ౨౩
అభీశిరనిస్త్రింశ చక్రమణ్డలమణ్డితామ్ ।
వామే గదా ధనుః ఖడ్గశిఖాయుధ ధరాం వరాం ॥ ౨౪
అథవా ద్వాదశభుజం విశేషస్సముదీయకతే ।
దక్షిణే పరశుం శూలం వామే పాశాఃకుశౌ తథా ॥ ౨౫

ఘట్టేతి పశ్య పూర్వాణి యద్వా ౧ ద్వాదశబాహుకామ్ ।
అనుక్తమాయుధం కల్ప్యం భుజే న్యస్థిక్ చతుష్టయే ॥ ౨౬
ద్వాత్రింశదపి వా హస్తా ౨ శస్త్రమూహ్యం తు వోదితమ్ ।

❖ ధనదః ❖

లమ్బోదరం మహాకాయం కల్పయేద్ధనదం తతః ॥ ౨౭
నిష్టస్తకనకప్రఖ్యం పరదం దణ్డినం తథా ॥

❖ ధనదస్య పరివారః . ❖

తస్యదక్షిణతః సాశ్వేజృమ్భలో మాణిభద్రకః ॥ ౨౮
కల్ప్యశృఙ్ఖనిధిం చైవ వామేసాశ్వేజ తు కల్పయేత్ ।
సలకూబరమమ్భోజనిధిం చ శిబికుణ్డలమ్ ॥ ౨౯
౩ జృమ్భలో హేమవణాభో మణిభద్రో మణిప్రభః ।
సలకూబరనామా తు శ్యామ వణః ప్రకీర్తితః ॥ ౩౦
శిబిః కుణ్డలవా రక్తస్సవో భీతివరప్రదాః ।

❖ రుద్రీః . ❖

రుద్రం త్రినేత్రమరుణం జటాముకుటధారిణమ్ ॥ ౩౧
చతుర్భుజం నీలకణ్ఠమిద్ధు రేఖా ర విభూషితమ్ ।
వై య్యాఘ్రి చమఃవనసం సర్వాభరణభూషితం ॥ ౩౨
కరాభ్యామపి ముఖ్యాభ్యాం వరదాభయదం స్థితమ్ ।
అపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం భిభ్రాణం పరశుం మృగమ్ ॥ ౩౩

❖ క్షేత్రపాలః . ❖

క్షేత్రపాలం చతుర్బాహుం కరణ్ణిముకుటోద్భవమ్ ।

౧. షోడశబాహుకామ్. ౨. శాస్త్రబ్రాహ్మమయోదితమ్. ౩. శృంగళం
మహాభద్రమ్. ౪. పతంసకమ్.

దంష్ట్రాకరాలవదనం భృగుటీకుటిలేక్షణమ్ || 3౪
 వామ కరే దణ్ణధరం ముఖ్యే వామెతరెకరే ।
 దధానం తజఃసీముద్రాం పాశాఙ్కుశమముఖ్యయోః || 3౫

❖ వి ష్వ క్షే న : . ❖

విష్వక్సేనం చతుర్బాహుం శ్యామవణాం కిరీటినమ్ ।
 లమ్బోదరం చ ముఖ్యేన కరేణాభయదాయినమ్ || 3౬
 దక్షిణేన ప్రసవ్యేన సమాలమ్బ్య కటిం స్థితమ్ ।
 అసీనమపరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం శఙ్ఖచక్రిణమ్ || 3౭
 అథవా పూర్వకరయోగదామెకత్ర కల్పయేత్ ।
 అన్యత్ర తజఃసీముద్రాం యద్వా దక్షిణహస్తయోః || 3౮
 ముఖ్యేభీతిరముఖ్యే తు చక్రమన్యత్ర హస్తయోః ।
 గదాం ముఖ్యే జఘన్యే తు శఙ్ఖం చ పరికల్పయేత్ || 3౯
 శఙ్ఖచక్రధరం యద్వా స్థితం ముఖ్యే కరద్వయే ।
 బిభ్రాణం యురికాం వేత్రం కృతాఙ్గాలిపుటం స్థితమ్ || ౪౦

❖ వి ష్వ క్షే న మ హి షీ . ❖

దేవీం చ విష్వక్సేనస్య వామపాశ్వే ప్రతిష్ఠితామ్ ।
 నామ్నా ౧ పుష్పధరాం కుర్యాత్కమలామివ లక్ష్మితామ్ ||

❖ బ్రా హ్మ డి మూ త క య : . ❖

బ్రాహ్మడి మాతరస్సర్వా బ్రహ్మద్యాత్మీయశక్తయః ।
 రూపవణాయుధాదీని బ్రహ్మదీనాం భజన్తి తాః || ౪౨

❖ వీ ర భ ద్ర : . ❖

రుద్రీహవీ వీరభద్రస్తాసాం పశ్చాత్స్థితో భవేత్ ।

❖ వి నా య క : . ❖

పాగ్భాగే విష్ణురాట్ తాసాం మగ్రం చాపి భుజద్వయమ్ ।
పాశ్వతః స్థితయోస్సఖ్యోన్యన్య స్కంధై స్థితంభవేత్ ।

❖ అ జా ము ఖా : . ❖

౨ ఆసన్న ప్రసవాపాశ్వే౭ జాముఖాః పురుషాః స్థితాః ॥ ౪౪
దివ్యాయుధధరా హ్యష్టౌ స్వచిహ్నుఃస్థితమస్తకాః ।
చక్రే ముసలవాన్ శక్తీః ఘ్రీణీః చై వ గదాధరః ॥ ౪౫
శాక్తీః పద్మీ తథావజ్రీ ౩ నరాకారా ద్విపాణయః ।
దక్షిణై తర్జనీముద్రా వా మః కట్యవలమ్బితః ॥ ౪౬

❖ ఆ ది త్యా : . ❖

ఆదిత్యా ద్వాదశ తథా తద్రూపాది దినేశవత్ ।
ద్విహస్తా వసవస్సవేకరణ్ణముకుటాన్వితాః ॥ ౪౭

❖ పి త ర : . ❖

దక్షిణస్తామరిధరాః పితరశ్చ ద్విపాణయః ।
౪ దక్షాయుధా వామహస్తే దక్షిణాభయదాశ్చ తే ॥ ౪౮

❖ వి శ్వే దే వా : . ❖

కరణ్ణికాముకుటినో విశ్వేదేవాశ్చ తాదృశాః ।

❀ సప్తమయః . ❀

అత్రిభృగుశ్చ కుత్సశ్చ వసిష్ఠః గౌతమస్తథా ॥ ౪౯
కాశ్యపశ్చాగ్నిరాశ్చైవ ఏతే సప్తమయః స్మృతాః ।
సప్తమయః కరే సర్వే విభాగిణా జ్ఞానపుస్తకమ్ ॥ ౫౦
విజ్ఞానముద్రామస్య త్ర జటాముకుటధారిణః ।
లక్ష్మ్యో విరాజతా బాహ్వ్య

❀ రుద్ర పారిషదాః . ❀

రుద్రాస్త్వైకాదశ ౧ స్మృతాః॥ రుద్రవత్ ॥ ౫౧

❀ విష్ణు పారిషదాః . ❀

కుముదాద్యాస్తు విష్ణుపారిషదేశ్వరాః ।
కరైశ్చతుర్భిరేవిభాగిణాశ్శ్చచక్రగదాస్తథా ॥ ౫౨
దక్షిణే తర్జనీముద్రా పీతవస్త్రాః కిరీటినః ।

❀ ఉపేంద్రాదయః . ❀

ఉపేంద్రాద్యష్టకం చాపి ద్విహస్తమరిశభగమ్ ॥ ౫౩
విశ్వాదయశ్చ ద్విభుజా గదాఖడ్గాస్త్రధారిణః ।
కరణ్డీకాముకుటినస్సర్వాభరణభూషితాః ॥ ౫౪

❀ అశ్వినౌ . ❀

అశ్వినౌ సదృశౌ రక్తా సుధాకలశధారిణౌ ।
కరణ్డీకాముకుటినౌ ద్విహస్తౌ భూషితౌ భృశమ్ ॥ ౫౫

❀ ఇంద్రాదిదిక్పాలాః . ❀

శ్యామః కిరీటీ ద్విభుజో వాసవో వజ్రదక్షిణః ।

వామావలమ్బితకటి స్సవాకల్ప పరిష్కృతః ॥ ౫౬
 జావాలామణ్డలమధ్యస్థా జ్వలనో ద్విభుజో భవేత్ ।
 వరదశ్చక్రిహస్తశ్చ కరణ్డముకుటోజ్వలః ॥
 నైవస్వతశ్చ ద్విభుజః కిరీటీ ౧ మెచకచ్చవిః ।
 దక్షిణా భయదో దణ్డే ౨ నిర్మతిభీమదశః ॥ ౫౭
 దంష్ట్రాకరాలవదనో భ్రుకుటీ కుటిలక్షణః ।
 ౩ దక్షిణా భీతిరుత్థ్వా కరణ్డముకుటోజ్వలః ॥ ౫౮
 వరుణశ్శృంగులః పాశహస్తో వామే ౭ భయప్రదః ।
 కరండిముకుటశ్చైవ వాయుధూమో ౪ ద్విబాహుకః ॥
 అఙ్కుశో దక్షిణే హస్తే వామః కట్యవలమ్బనః ।
 మరుతో వాయునా తుల్యాస్సోమస్సోమవదివ్యతే ॥ ౬౦
 ఈశానో రుద్రవత్కల్పస్యైహం వాహనముచ్యతే ।

❀ బ్రహ్మ దీ నాం వాహనాని . ❀

హంసో విధాతూ రుద్రస్య వృషస్సూయఃస్యఘోటకః ॥ ౬౧
 మకరశ్శూపఃకారాతేశ్చక్రిపాణేశ్చ బహిణః ।
 దుర్గాయాః కేసరీ ప్రిన్తో విఘ్నరాజస్య మూషకః ॥ ౬౨
 సరో యక్షాధిరాజస్య శునాసీరస్య కుంజరః ।
 అగ్నేమేషః కృతాం తస్య లులాయో వాహనం భవేత్ ॥
 విశాచో నిర్మతేయానం మకరో వరుణస్య తు ।
 ప్రిణస్య పారిణః ప్రోక్తస్స ఏవ మరుతామపి ॥ ౬౪

౨౦. మెఘసచ్చవిః. ౨౧. నికృతి. ౨౨. దక్షిణేఖిల్లమన్యచ్చ-దక్షిణో
 రు. ఖిల్లమన్యః. ౨౩. ద్విహస్తకః.

❀ మూలపరివారబేరయోమానభేదః. ❀

ఉచ్ఛ్వాసియం మూలబెరస్య చతుర్థా విభజేత్తతః ।
 ౧ తత్రేకభాగముచ్ఛ్వాసియం పరివారేషు కల్పయేత్ ॥ ౬౫
 ౨ మానాజ్ఞులెన వాయుద్వా దేహాభ్యాజ్ఞులెన వా ।
 అష్టాజ్ఞుల సముచ్ఛ్వాసియం ద్వాదశాజ్ఞులమేవ వా ॥ ౬౬
 ద్విగుణం వాయుధామోగముచ్ఛ్వాసియం పరికల్పయేత్ ।
 స్థానే మూలప్రతికృతేః పరివారాశ్చ తే స్థితాః ॥ ౬౭
 ఆసీనాశ్చాసనే తస్య శయ్యాయాం శయనం వినా ।
 ఆసీనా వా స్థితా వాపి ౩ కామచారాశ్చతుర్ముఖా ॥ ౬౮
 ప్రలమ్బఫలకాయామ ఘనవిస్తార ర నిణాయమ్ ।
 కథ్యతే పంచతాలస్యాదాయామో ఘనమగ్గులమ్ ॥ ౬౯
 అధాయామం చ విస్తారం కుర్యాత్తత్సృక్యతం యథా ।
 ప్రతిమాయాస్తదజ్ఞానాం కౌటిల్యాజ్ఞవసిద్ధయే ॥ ౭౦
 లమ్బమానం యదుచ్ఛ్చిష్టం తదధాగ కమలాసన ।
 శిఖామణ్యాదిసుషిరమనేకం తత్రకల్పయేత్ ॥ ౭౧
 సూత్రాణి సుషిరైస్తేస్తేలకమ్బయేచ్చ ౫ పృథక్స్వయమ్ ।
 జాసీయాదాజ్ఞవం తేన ప్రత్యజ్ఞమవిచారియత్ ॥ ౭౨

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే పరివార ౬ విధిర్నామ

ద్వావింశోఽధ్యాయః.

౧. త్రిష్వేకభాగముచ్ఛ్వాసియం—త్రిద్యైక—తద్యైక. ౨. వామాజ్ఞులెన
 ౩. పరివార. ౪ కల్పికా ౫. పృథక్ పృథక్. ౬. విధానం నామ.

త్ర యో విం శో ౭ ధ్యాయః .

❀ పూజోపకరణాని ❀

శ్రీభగవాన్—

ఆరాధనోపకరణం తస్య లక్షణమేవ వా ।

ఉచ్యతే సంప్రతి బ్రహ్మ ౧ శూర్యతాం తదశేషతః ॥ ౧

లోహజాన్ దీపికాస్తంభా చతుర్హస్తసముచ్చయాన్ ।

తీహస్తానకహస్తాన్వా ద్విహస్తాన్వా యథాబలమ్ ॥ ౨

౨ తామ్రజాన్వా రాజతీయానయుగైశ్చేహధారణేః ।

యుగైర్హా ౩ పృత్తివిస్తీర్ణే బహ్వశ్చైర్వా పరిష్కృ

తాన్ ॥ ౩

శ్చేహధారాగ్రతః క్లృప్తపద్మకోశై రలంకృతాన్ ।

కుయాదఘ్నాదిపాత్రాణి సావణానీతరాణి వా ॥ ౪

రాజతాన్యభయాభావే శుద్ధతామ్రమయాని వా ।

పై శాచలోహవజ్ఞాని యథావిత్రానుసారతః ॥ ౫

వ్యాకోచ పంకజాభాని చక్రాద్యజ్ఞాని మధ్యతః ।

ప్రస్థమానావరద్రవ్యపూరయోగ్యాస్తరాణి చ ॥ ౬

శబ్దశక్తిస్వభావాని యద్వా పాత్రాణి కల్పయేత్ ।

నైవేద్యపాత్రాణి తథా సావణానీతరాణి వా ॥ ౭

౪ రజతస్యభయాభావే శుద్ధతామ్రమయాని వా ।

హవిద్రేవ్యప్రమాణాని వృత్తాని పరికల్పయేత్ ॥ ౮

౧ ఉచ్చాయం. ౨ తాలపాలా దళానీయా. ౩ పృత్తివిస్తరబహ్వశ్చైర్హా. ౪ రాజతాన్యభయా.

దవీం హస్తాయతామగ్నిములయోమణ్యలాక్ష్మిమ్ ॥

పానీయపాత్రం సౌవణ్యమధవా కలఘాతజమ్ ॥

౯

వృత్తాయతం సువృత్తం వా భవేదాయతమేన వా ।

౧ ప్రిస్థమాత్రప్రిమాణామ్భిఃపూరయోగ్యాస్తరాం శుభామ్ ॥

పాదమానానుసారేణ పాదుకై రైవయే శుభే ।

యద్వా రాప్యమయే తామ్రమయే వా పాదసన్నిభే ॥

తదాధారం చ తస్మాహం స్పృశ్యమధ్యే కృతామ్బుజమ్ ।)

పాదావనేజనజలగ్నిహణం పాత్రమద్భుతమ్ ॥

౧౦

౨ త్రిపాద్వృత్తం సరోజాభం హేమం రాజతమేన వా ॥ ౧౧

తామ్రం సచక్రిచరణమపి వా పావనం సతామ్ ।

ఆచామవారిగ్నిహణపాత్రముత్తమలోహజమ్ ॥

౧౨

సరోజకణికాకారం కుయాదద్భుతదశశాసమ్ ।

కజ్జతం కనకం రూప్యమపివా హ్లామలాయతమ్ ॥

౧౩

షడంగులాయతం యద్వా తదధాక్షులవిస్తృతమ్ ।

వింశత్యా దశనై యుక్తం భవేదుభయతోముఖమ్ ॥

౧౪

యద్వా షోడశభిదక్షైరస్తాభివా త్రియంగులమ్ ।

సౌవణ్యమంజనక్షౌద్రభాజనం పుంమృగాకృతి ॥

౧౫

సిహ్మకారం భవేద్యద్వా హంసాకారమధాపి వా ।

శిరోబిణం శలూకా చ ద్వాదశాంగులమాయతా ॥

౧౬

అష్టాంగులా వా సౌవణికే భవేదుభయతోముఖా ।

ముఖం చ కేసరఫలప్రతిమం సంహతం భవేత్ ॥

౧౭

దవణం ప్రితిమాయానం తదధం వాసుశోభనమ్ ।

౧ “ప్రిస్థమాత్ర” — కృతామ్బుజమ్” ఇత్యంతంపద్యద్వయం కృచిన్న.

౨ త్రివృత్తం వా.

వృత్తం కాన్యం మహారత్నఖచితం వా యథావను || ౧౮
 పాదయుక్తమయుక్తం వా ముఖమాసమథాపి వా |
 కారణస్వరమయూ వృత్తా రాజతీ వా ౧ ధ పావనీ || ౧౯
 అరత్నిమాసవిస్తారా మధ్యేష్టదలసంయుతా |
 ప్రతిపద్మదలం మధ్యే సుషిరాణి శతం భవేత్ || ౨౦
 ౨ కణికాయాం కేసరేషు ౩ విష్టరేషు శతం భవేత్ |
 అష్టైశ్వరశతం భూయః పయన్తదలమధ్యతః |
 ఖచితం చ మహారత్నైరేనం ధారాసహస్రీకమ్ || ౨౧
 ధారాష్టకేన సంయుక్తమభిషేకాయ కల్పయేత్ |
 ౪ బిమ్బానుగుణమానం వా తాలమానావరాన్తకమ్ || ౨౨
 ౫ అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్పతాకాలక్షణం ద్విజ |
 అష్టతాలాయతం వస్త్రం దశతాలాయతం తు వా ||
 అయామసమవిస్తీర్ణా క్షౌమం కాపాసజంతు వా |
 సుశ్లేష్ణం శోభనాకారం నానావణవిచిత్రీతమ్ ||
 విధాయ సూత్రమాగేణ చతురశ్చిం పురాసమమ్ |
 విభజ్య కోణసూత్రాభ్యాం పూర్వభాగం తు లోపయేత్ ||
 దక్షిణోత్తరపాశ్చాత్యైభాగై రేకసితాం సయేత్ |
 తస్యాః పశ్చిమపాశ్చ్యే తు యష్టిం సంస్కృత్యయాజయేత్ ||
 వ్యాకోచ పజ్జజాకారం శుద్ధముత్తమలోహజమ్ |
 అథకా ౬ పూరమానామ్భుఃపూరయోగ్యమహాబిలమ్ || ౨౩
 హస్తదీప్తుజలస్యానీ పాశ్వకమానోపశోభితమ్ |

౧ యథావను. ౨ ఇదమధికంకృచిన్న. ౩ వివరాణామ్. ౪ కజ్జప
 జాడిబిమ్బానాం వా న్యేమానా. ౫ “అథవక్ష్యామి” - “సంస్కృత్య యోజయేత్”
 ఇత్యస్తం కృచిన్న. ౬ పరిమాణా - పరమానా.

- కల్పయేదవరం స్నానపాత్రం ముక్తాపరిష్కృతమ్ || ౨౪
 యద్వా శబ్దనిభాకారమగ్రితోజలనాలకమ్ |
 ధూపపాత్రం సహజాభం సువర్ణాదివినిమితమ్ ! ౨౫
 ౧ హస్తమానాస్తరాలం స్యాన్నాలయుక్తం త్రిపాత్ ద్విపాత్ |
 పాదయోరపి ౨ తత్తత్స్యాదుత్సేధశ్చతురంగులః || ౨౬
 అనేక సుషిరం తస్యవిధానం సహజం భవేత్ |
 అథ వా వికసత్పద్మ ౩ సదృశాకారశోభితమ్ || ౨౭
 ౪ ఇన్దునాలం తథాక్ష్ణో చ దణ్డాగ్రి సుప్రతిష్ఠితమ్ |
 దీపపాత్రం తథా నాళమధ్యే కుముదకుల్మలమ్ || ౨౮
 వత్సాధారైశ్చతేనాపి యుక్తమష్టభిరేవ వా |
 వింశత్యా నాష్టభిశ్చైవ ద్వ్యభ్యాం వా దశభిశ్చతత్ || ౨౯
 అష్టభివాక్ యథాశక్తీ కల్పయేచ్ఛిల్పవిత్తిమః |
 శబ్దబ్రహ్మమయీ ఘట్టా హస్తోత్సేధప్రమాణికా || ౩౦
 బ్రహ్మణ్డగోలకాకారస్సారాస్ట్రావయమా భవేత్ |
 అథోముఖస్థాలమానవిస్తారోత్సేధసంమితః || ౩౧
 ప్రదీపతుల్యసంస్థానస్త్రీత్వాభ్యస్తరతాలుకః |
 ౫ తాలోనదణ్డమూలె స్యాదగ్రి సు స్థితపక్షిరాట్ || ౩౨
 చక్కాగ్రిం పక్కజాగ్రిం వా ఘట్టేషా పరికీర్తితా |
 నాలబద్ధాశ్చతస్రోఽన్యా ఘట్టా ప్రతిదిశం కృతా || ౩౩
 ఏతస్యా మేవ ఘట్టాయాం యద్వా విత్తానుసారతః |
 నీరాజనక్రియా పాత్యోగ్రి హేమాది ద్రవ్యనిమిత్తాః || ౩౪

౧ హస్తమానాయతా తాలమానయుక్తా. ౨ తస్యస్యా. ౩ సముద్రా. ౪ ఘటనాలం తథాక్ష్ణో ఋజునాలంతథానష్ఠి. ౫ తాలేన దణ్డో.

శ్రీతాలాయత విస్తీర్ణా వృత్తమధ్యసరోరుహః ।

నవ వా సప్త వా పంచ తిన్ద్రైకాపి వా భవేత్ ॥ ౩౫

బలిపాత్రం చతుస్తాలం హేమాది ద్వివ్యనిమిత్తమ్ ।

వృత్తం వా చతురశ్రం వా బహ్వశ్రం వా యథారుచి ॥ ౩౬

మధ్యతోఽష్టదశాభ్రాజమథవా షోడశచ్ఛదమ్ ।

ద్వాదశచ్ఛదసం యాక్తమపి వా పరికల్పయేత్ ॥ ౩౭

ముక్తాతపత్రం ధనలం శశిబిమ్బసమ ప్రభమ్ ।

సితాతపత్రాణి తథా ౧ బహిఃపత్ర మయాని చ ॥ ౩౮

ఆతపత్రాణ్యనేకాని హేమదణ్డాని పద్మజ ।

వ్యజనాని చ భూయాంసి కల్యాణాని మహాంతి చ । ౩౯

చామరాణి చ శుభ్రాణి రత్నాకల్పమయాని చ ।

చతుష్క ౨ మేకదంభాని పూజాశ్లాని యథాయథమ్ ॥ ౪౦

కల్పయేన్నాగ లతీనా దలపాత్రం చ రైమయమ్ ।

అరత్నిమాచవిస్తీర్ణం తన్మానోత్పేదదణ్డకమ్ ॥ ౪౧

సపర్యావిష్టరం బ్రహ్మ హస్తమానోన్నయ శుభమ్ ।

యద్వా న్యూనసముత్పేదం యద్వా విత్తానుసారతః ॥ ౪౨

అరత్నిమాత్ర విస్తారం తన్మానాయామకల్పనమ్ ।

సింహాపాదయుతం యద్వా హస్తపాద చతుష్టయమ్ ॥ ౪౩

శాదూలపాదమథవా హేమరత్న పరిష్కృతమ్ ।

చతురశ్రిం మధ్యక్షేప్త సరసీరుహచిత్రితమ్ ॥ ౪౪

సచక్రిం వీరసహితం మార్గయుక్తం సగాత్రకమ్ ।

యద్వా చక్రివినిముక్తం మార్గే ౩ హస్తేః పరిష్కృతమ్ ॥

తపనీయ్యమయం యద్వా రజతాదివినిమితమ్ ॥
 దారుజం వా మణిచ్ఛన్నం స్వణం పట్టైవిరాజితమ్ ॥
 న్నానాసనం చ పూర్వోక్త విస్తారోత్పేధసంమితం ।
 ౨ ద్వీగుణం చాయతం క్లీప్తం మకరాస్యామ్బునాలకమ్ ॥ ౪౭
 చతురజ్జులపర్యంతం తాలాత్పేధవిరాజితమ్ ।
 ౩ కురూఁచ్ఛపూర్వ వత్తస్య దశకనీయమనుత్తమమ్ ॥ ౪౮
 అలజ్కారాసనంచాపి పూర్వోక్తచరణే యుతమ్ ।
 ద్వీగుణాయామవిస్తారం హేమరత్న విభాషితమ్ ॥ ౪౯
 పాదహీనం చతుస్తాల విస్తారం ద్వీగుణాయతమ్ ।
 ఘనం చ ద్వ్యంగులం తస్య భాజనాసనమీరితమ్ ॥ ౫౦
 యాత్రాసనం చ విస్తీర్ణం ద్వీహస్తం హ్రస్వపాదకమ్ ।
 ద్వీగుణం చాయతం తస్య సాలం తాలాన్నతం భవేత్ ॥ ౫౧
 యానవిష్టరసాలస్య మధ్యే ద్వారం ప్రకల్పయేత్ ।
 అవతారకథోపేతం హేమరత్నపరిష్కృతమ్ ॥ ౫౨
 ఆసనాని యథోక్తాని లోహజాని చతుర్ముఖా ॥
 దారుజాని యథాలాభం కల్పయేచ్ఛిల్పవిత్తిమః ॥ ౫౩
 యద్వా సనానామాయామో విస్తారశ్చొన్నతిస్తథా ।
 అచాపప్రమాణానుగుణం కల్పయేదితి నిణాయః ॥ ౫౪
 యాత్రాసనం రథం వాపి కురూఁద్విత్తానుసారతః ।
 సితాసితారుణామిశ్రదుకూలపరికల్పితా ॥ ౫౫
 ధ్వజాః కాతకస్పరమయై దళంజై ర శ్చాసి విరాజితా ॥
 వాహనాని చ దేవానాం దణ్డాగ్రై పరికల్పయేత్ ॥ ౫౬

౧ పట్టపరిష్కృతమ్. ౨ ద్వీగుణాస్యం కగమయ. ౩ చరణం.

౧ ప్లాతూనావ్ వైణవా దణ్డా కెవలాస్పరికల్పయేత్ ।
 జలద్రోణీం కటాహం చ హేమాది ద్రవ్యనిమిత్తమ్ ॥ ౫౭
 అగాధమభిషేకాథణం దేవస్య పరికల్పయేత్ ।
 నానావిధాని వాద్యాని వీణాదీని చ కల్పయేత్ ॥ ౫౮
 అఘ్నపాద్యాది పాత్రాణాం వాత్రీమానానుసారతః ।
 చరణాని సువణాది ద్రవ్యక్లప్తాని ౨ కారయేత్ ॥ ౫౯

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది
 క్రియాసాదే పూజోపకరణ ౩ లక్షణం నామ
 త్రయోవింశోధ్యాయః .

చతుర్వింశోఽధ్యాయః .

❀ ఆచార్యులక్షణాదులక్షణాదురావణాది ❀

శ్రీభగవాన్ —

ఆచార్యులక్షణం బ్రహ్మ కథయామి యథాతథమ్ ।

౧ ఆదా తు బ్రాహ్మణో విద్వాన్ పశ్చరాత్రపరాయణః ॥ ౧

సవదోషవినిముక్తమశేషగుణభాజనమ్ ।

ఆచార్యం పరియేత్పువం తదధీనా హిసిద్ధయః ॥ ౨

న్యూనాతిరేకనిముక్తకల్యాణావయవశ్శుచిః ।

కల్యాణహస్తశ్శ్రుతవాన్ వృత్తవాన్ శీలవానపి ॥ ౩

ఆత్మాయేధన్వసి తథా బ్రాహ్మణో ధర్మవత్సలః ।

పంచ కాలవిధానజ్ఞస్తత్కర్మనియతః తుమీ ॥ ౪

జితేంద్రియః ౨ పృథుశ్శ్రీమానూహంబోహవిచక్షణః ।

మట్కమకృత్ మడధ్వజ్జమడజవిదలోలుపః ॥ ౫

షోడశన్యాసచతురస్సామ్యస్సిద్ధాస్తభేదవిత్ ।

ఋషిదయావాన్ ౩ బ్రాహ్మజ్ఞస్తత్యవాక్ శిష్టసంమతః ॥ ౬

న్యాఖ్యాతా ధృతిమానాయణః పూర్వభాషీ ప్రియంవదః ।

స్మితపూర్వాభిభాషీ చ సాత్వికో న్యాయవిత్తమః ॥ ౭

దశేసియో యువా వాది వాదేషు చ విచక్షణః ।

కుశాగ్రీయమతిశ్శాస్త్రః ౪ నీతిజ్ఞోదేశకాలవిత్ ॥ ౮

అనసూయో జితద్వద్వస్తమస్సమైషు జస్తుషు ।

వ్యసనాభ్యుదయే శశ్వదేశరూపస్సదన్వయః ॥ ౯

౧ ఇదమథకంక్వచిన్న. ౨ పృథుధీమాన్. ౩ ధర్మజ్ఞస్తత్యవాగ్వి
కమకృత్. ౪ కృతజ్ఞః కాలదేశవిత్.

మితభాషీ ధ్యానపరౌ ద్వాదశాక్షరచిన్తకః ।

మానసారాధనపరః పంచరాత్రీపరాయణః ॥ ౧౦

స్వతంత్రౌ వృద్ధనేవీ చ ౧ రూపవాససి చాస్తికః ।

అబ్రహ్మనిష్ఠకస్సవశస్మృతిమాన్ కీర్తిమానసి ॥ ౧౧

సర్వాపవాదనిముక్తస్సవశకల్యాణలక్షణః ।

౨ సవశాస్త్రీధర్మవేత్తా చ దీక్షితశ్చక్రిమణ్డలై ॥ ౧౨

గృహస్థౌ బ్రహ్మచారీ చ వానప్రస్థోఽధవా భవేత్ ।

అధికారీ భవేదేష యథోక్తగుణభాజనమ్ ॥ ౧౩

ఆచార్యత్వే తథాత్విజ్యే తాదృశానేవ భూసురాన్ ।

గుణై స్సవై స్సముదితాన్ కమనివహణక్షమాన్ ॥ ౧౪

పరయేర్దురుణా ౩ సాధకం యజమానః ప్రయత్నవాన్ ।

౪ వటుయూవా సమోవృద్ధశ్చతుర్థాపరికథ్యతే ॥ ౧౫

ద్వయోవిభాగితస్సమ్యక్సవిభాగశ్చ కథ్యతే ।

వమాత్ షోడశకాదవాక్ వటురిత్యభిధీయతే ॥ ౧౬

వటుయూవా సమో వృద్ధౌ యోగ్యో నిత్యాచణావిధౌ ।

నై మిత్తికే సాఙ్కురే తు సమశ్చేష్ఠతమేనవా ॥ ౧౭

సమయే యజమానస్తు గాం భువం కాంచనం తథా ।

నాలికేరం చ కర్మాదావాచార్యాయ ప్రదాపయేత్ ॥ ౧౮

ఋత్విజష్టాడశ బ్రహ్మౌ యద్వాప్తౌ చతురోపి వా ।

ఆచార్యేణ ధౌక్తేన ఋత్విగ్భిశ్చ యథాదితైః ॥ ౧౯

స్థాపయేన్మద్విరే విష్ణుం యజమానః ప్రియత్నవాన్ ।

సర్వాన్ కామాసవాప్నోతి నాత్రీకార్యా విచారణా ॥ ౨౦

౧. శ్రీపావాససి. ౨ సర్వవ్యాధివినిముక్తః. ౩ సనకం యజమానస్స భాజయత్. ౪ “వటుయూవా” — “ప్రదాపయేత్” ఇత్యంతం కృచిన్న.

అన్యథా చేద్ధరిం ధామ్నిస్థాపయేన్ముఖచేతనః ।

నే వేష్టం ఫలమాప్నోతి మ్రియతే చా చిరాత్స్వయమ్ ॥ ౨౦

న చ ధామ చిరస్థాయి న చ రాష్ట్రం నరాధిపః ।

నసన్నిధతే భగవాన్ న చ పీఠాతి చేజ్యయా ॥ ౨౧

నై వాధికారీ నన్యాసీ బ్రాహ్మణో ప్లుక్త లక్షణః ।

ఇతరేపి త్రయోవణాః యజనే వాధికారిణః ॥ ౨౨

న కుణ్డ గోతా నై వాన్యే భవేయరనులొమజాః ।

కర్మాధికారిణో నై వ వ్రాత్యా వై బ్రహ్మయోనయః ॥ ౨౩

నై తే సామధికాగోఽస్తి సూతాదీనాం చతుర్ముఖ ।

❀ అ జ్ఞ రా ప క్ష ణ మ్ ❀

ప్రతిష్ఠా కర్మణః పూర్వ మజ్ఞురారోపణం భవేత్ ॥ ౨౪

న కర్మఫలదం బ్రహ్మన్ అజ్ఞురారోపణం వినా ।

తస్మాదారభ్యమాణేషు ౧ ప్రతిష్ఠాదిషు కర్మణు ॥ ౨౫

ప్రాగేవ వాపయేద్విజ్ఞాన్ అజ్ఞురాధం యథావిధి ।

ద్వాదశాహే నవాహే వా సప్తాహే పశ్చమైఽహని ॥ ౨౬

తృతీయేఽహని వా కుర్యాత్కర్మాఽరమ్భదినం పఠితి ।

పాలికాసు శరావేషు ఘటికాసు చ వాపయేత్ ॥ ౨౭

అజ్ఞురాణి ప్రశస్తాని పాతేషు త్రివిధేష్వపి ।

సాఙ్గలం హస్తముత్సేధం పాలికానామధాననమ్ ॥ ౨౮

షోడశాఙ్గులవిస్తారం బిలం సప్తాంగులం భవేత్ ॥

పాఃపీఠస్య విస్తార ౨ మధశ్చైవాంగులం భవేత్ ॥ ౩౦

ఉన్మత్తశకునుమాకారం న క్రిమమ్బాజనన్నిభమ్ ।

ద్వావింశాంగుల ౩ మాయామో ఘటికానాంసృక్తితః ॥ ౩౧

౧ కర్మాధాదిషు. ౨ మధశ్చాష్టాఙ్గులమ్. ౩ ముత్సేధం.

ఘటికాః పశ్యవక్త్రాసుస్త్వస్తస్మధ్యే తు ఘటాకృతిః ।

పడజ్జులం చ విస్తీర్ణం ఏతాసాం మధ్యమం ముఖమ్ ॥ ౩౨

చతుష్టయం చతుర్దిక్షు చతురంగులమాననమ్ ।

వింశత్యంగులముత్సేధం విస్తారం ద్వాదశాంగులమ్ ॥ ౩౩

శరావేషు విజాసీయాద్యద్వా మానం యథావసు ।

౧ హేమాది లోహజాస్పవాః మృణ్మయా వా యథావసు॥

షట్త్రింశత్పాలికాస్తేషు షట్త్రింశద్భి కాస్తథా ।

శరావాశ్చాపి షట్త్రింశదేవమష్టైరం శతమ్ ॥ ౩౪

ఉత్తమా క్లృప్తిరుదితా జఘన్యా క్లృప్తిరుచ్యతే ।

ప్రత్యేకం సౌడశ గ్రాహ్య భవేయద్వాదశాపి వా ॥ ౩౫

అష్టా వా స్యుశ్చతసో వా శరావఘటపాలికాః ।

సర్వాథేషాలికా యద్వాషోడశాష్టా యథాబలమ్ ॥ ౩౬

చతసో వా తతస్తాసు మజ్జలాఙ్కురకల్పనా ।

అయుగ్మా మానుషే కాయా నైవేయుగ్మాస్తు పాలికాః॥ ౩౭

అఙ్కురావాపనస్థానే మణ్డపం పరికల్పయేత్ ।

శుభే వివిక్తే భిమతే దేశే నై దేశి కొత్తమః ॥ ౩౮

చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారం చతుర్వదనమాలికమ్ ।

దభమాలాపతిక్షిప్తం ముక్తాదాసువిరాజితమ్ ॥ ౪౦

౨ వితానక్షౌమవిస్తారం గోమయాలిప్తభూతలం ।

ప్రదీపమాలావితతమక్షతై శ్చాపినవతః ॥ ౪౧

సుధాచూడై శ్చ ధవలై శ్చిత్రితాభ్యస్తరస్థలమ్ ।

మణ్డపం కల్పయిత్వేవం గృహియాత్తత్రీమృత్తికామ్ ॥ ౪౨

ఖనిత్రం తౌలయిత్యాద్భిరాచ్ఛాద్య సవవాససా ।

౧ విష్యక్సేనమథో వాపి వై సతేయమథాపివా ॥ ౪౩

సుమనోభిరలంకృత్య ఋత్విగ్నివాహయేద్గురుః ।

గజస్కంధం రథం వాశ్వ మారూఢో వాహన్ సయేత్ ॥ ౪౪

ఛత్రధ్వజపతాకాభిసాస్పర్ధమఙ్కురభాజనైః ।

ఃక్రివిధై మేజ్జలైస్తూయైరపిచోద్ధోష్యసవతః ॥ ౪౫

భక్తైభాగవతైస్సాధం యతిభిమునిభిస్తథా ।

నిమ్క్రిమ్య శాకునం సూక్తం పాఠయత్ బహ్వృచానపి ॥ ౪౬

పాగ్రీచీముదీచీం వా దూరాం దిశం గత్వా మనోహరే ।

శుచా దేశే మృదం శుద్ధాం ఖనిత్రేణ సముద్ధరేత్ ॥ ౪౭

అస్త్రమస్త్రేణ ధవళీం సంప్రోక్ష్య ప్రథమం గురుః ।

మహీసూక్తేన సంస్పృశ్య ధ్యాయన్నే కాగ్రిచేతసా ॥ ౪౮

మూర్తిం దేవస్య వారాహీం అభ్యర్చ్య కుసుమైర్భువమ్ ॥

౨ అస్త్రామ్బునా పోక్షి తేన పుష్పైరభ్యచి తేన చ ॥ ౪౯

ఖనిత్రేణ ఖనేద్భూమిం పాగ్జ్మఖః కోశవిద్యయా ।

లోహజై భాజనే మృత్సం వేత్రిజై వాథ భాజనే ॥ ౫౦

గృహీత్వా మూలమస్త్రేణ వేష్టయిత్వా చ వాససా ।

పౌత్యగ్రేణ తథా సద్యా వాలుకా గోమయాంస్తథా ॥ ౫౧

గోకులాత్పూర్వనత్పాత్రే గృహీత్వా చ్ఛాద్య చాంశుకైః ।

యానే ౩ హయే గజే వాపి సమారోప్య గురుస్వయమ్ ॥

ఋత్విగ్నిస్సహితే స్సూక్తమధీయానైశ్చ శాకునమ్ ।

౧ “విష్యక్సేన—మథాపివా” ఇత్యధంశ్యచిన్న దృశ్యతే. ౨ “అస్త్రామ్బునా—చి తేన చ” ఇదమచ్యుధం కోశాంతరే నాస్తి. ౩ గజై రథే

శ్రీసూక్తం భూమిసూక్తం చ తూర్వాణ్యపి చ ఘోషయేత్ ॥
 గత్వా ప్రదక్షిణం గ్రామం ప్రవిశేన్నన్ద్రవం తతః ।
 ఆచార్యోమూర్తిపాశ్చైవ ౧ నూతనక్షౌమవాససః ॥ ౫౪
 సాత్తరీయాస్సవల్కారాస్సోష్ణీషాస్సజ్జలీయకాః ।
 సురభీకృతసవాక్షాస్సగ్విణా మృష్టకుణ్డలాః ॥ ౫౫
 ౨ శ్వేతియా మృత్సయా సమ్యక్పరిక్షిప్తోధ్వఃపుష్టికాః ।
 ౩ పవిత్రపాణయస్సాన్నతాః ప్రిణాయామపరాయణాః ॥
 కృతాచామఃకృతన్యాసాః జస్తమన్త్రా ౪ యథాతథమ్ ।
 ౫ తదథమథకాయిత్యా తు యజమానసమన్వితాః ॥ ౫౬
 భగవంతం జగద్యోనిం పూజయిత్వా విధానతః ।
 సంప్రోక్త్య పాలికాక్షైర్వి మద్భిశ్చుద్ధాభిరజ్జపా ॥ ౫౮
 చందనాద్రాణి సూత్రాణి స్థాలయేయరనుక్రమాత్ ।
 ప్రాగాయతాని ప్రథమం ఋజూని ద్వౌదశ స్ఫుటమ్ ॥ ౫౯
 తథోదగాయతాగ్రాణి దశ పంచ చ కల్పయేత్ ।
 ఆశాస్వస్తాసు మధ్యేచ శరావఘటపాలికాః ॥ ౬౦
 ద్వౌదశ ద్వౌదశ స్థాప్యాశ్చతమష్టోత్తరం తథా ॥
 అగ్నేయే నైఋతే భాగే తథా యామ్యే చ పాలికాః ॥ ౬౧
 ఘటికా వారుణే బ్రాహ్మే తథా పౌర్వతే పి చ ।
 శరా వా మారుతే సామ్యేగాద్రో చాపి యథావిధి ॥ ౬౨
 ప్రాగాయతాని నవ వా సూత్రాణి పరికల్పయేత్ ।
 ౬ ద్వౌదశైవేతరాణు స్యుశ్చధావఘటపాలికాః ॥ ౬౩

౦ కృతస్నానః కృతాహ్నికః. ౨ శ్వేత—కాః—ఇదమథం కృచిన్నా
 స్త. ౩ పవిత్రపాణిర్నియతాః. ౪ యథాతథమ్. ౫ “తదథ—విధా
 నతః” ఇది మేకం పద్యం కేవలచిన్నలభ్యతే. ౬ ద్వౌదశైవేతరాణి.

అష్టాచ చత్వారింశచ్చ యద్వా సూత్రాణి కల్పయేత్ |
 నవైవ ద్విప్రకారాణి షట్త్రింశత్పాలికాదయః || ౬౪
 ప్రాగ్గాయతాని నవ వా ఉదీచీనాయతాని షట్ |
 చతుర్వింశతిపాత్రాణి యద్వా ప్రాగ్గాయతాని చ || ౬౫
 చత్వారి సూత్రాణ్యన్యాని పంచ ద్వాదశ కల్పనే |
 'సర్వాథాపక్షైః ప్రథమే పంచైవ ద్వివిధాన్యసి || ౬౬
 యద్వేష్టుకుమ్భం పరీతః పాలికాష్టోడశస్థితాః |
 ౧ ద్వాదశాపి తక్తైవాష్టై చతస్రీ ౨ వా దిశం ప్రతి ||
 సూత్రీపాత్రేషు సర్వత్ర ప్రత్యగ్సమఘటస్థితిః |
 శక్త్యపేక్షం పాలికానాం పక్షభేదః ప్రదశితః || ౬౮
 ప్రత్యుల్య విష్ణుగాయత్ర్యై శరావఘటపాలికాః |
 సహదేవీ చ దూర్వా చ సాధకమశ్వత్థపల్లవైః || ౬౯
 కణ్ఠేషు పాలికాదీనాం బద్ధనీయాశ్చతుర్ముఖాః ||
 కుశకాశత్మజైః సైహం బిలమూలాని పూరయేత్ | ౭౦
 బిలాని ప్రథమం మృద్భిర్వాలుకాభిరసస్తరమ్ |
 కరీషచూడైః కరుపరి సన్మద్ధం పూరయేద్బిలమ్ || ౭౧
 పాదేషు పాలికాదీనాం శాలీన్ద్రీహీనధాపి వా |
 ఆథకం వా తదథం వా ప్రథమం వా తిలతన్దుల్యా || ౭౨
 ప్రతిపాదం వినిక్షిప్య చతురశ్రమధాపి వా |
 వృత్తం విస్తారయేత్పూర్వం పాలికాదీ తతః క్రమాత్ || ౭౩
 న్యసేత్పాదేషు ధాన్యేషు మన్త్రైరేతై ౩ యథాక్రమామ్ |
 స్థానే యథోక్తే ఘటికాః పారమెష్ట్యా తు విద్యయా || ౭౪

౧ పురుషాఖ్యేన మస్త్రేణ పాలికాస్తదనస్తరమ్ ।
 శరావాన్విశ్వమస్త్రేణ ప్రిజ్ఞుభో వాప్యదజ్ఞుభః ॥ ౭౫
 బ్రహ్మదీశానపయన్తం న్యాసస్తేషామను కిమాత్ ।
 వాసోభివేష్టయేత్సర్వా ప్రిత్యైకం మూలవిద్యయా ॥ ౭౬
 ప్రతివ్యాహం తు వా శక్తా ఛాదయేద్వాససాపరి ।
 స్థానే పశ్చాత్తు సర్వేషాం ౨ సోమకుమ్భం నివేశయేత్ ॥ ౭౭
 ధాన్యరాశౌ యథాపూర్వమావేష్ట్య నవవాససా ।
 గన్ధాదకేన సంపూణైతస్మిన్ ౩ రత్నాని ౪ విన్యసేత్ ॥
 సీవారాశ్చాలయో ముద్గాశ్చావ్యమాకాశ్చ ప్రియజ్ఞవః ।
 యవాస్త్రీలాశ్చ గోధూమాః యేచాన్యే యాజ్ఞికామతాః ॥ ౭౮
 తేషాం బీజాని నిక్షిప్య పాత్రే మహతి నూతనే ।
 తత్పాత్రం మూర్ధ్ని విన్యస్య తూర్వాఘోషపురస్సరమ్ ॥ ౭౯
 పరీత్య మద్దిరం పాత్ర శాలి ౫ దోణాధఃశోభితే ।
 ప్రోద్ధేశే పాలికాదీనాం నివేశ్య సుసమాహితః ॥ ౮౦
 పయోభిః తూలయేద్ధాన్యబీజాని వివిధాని చ ।
 ప్రోచ్ఛాద్యనవవస్త్రేణ పుణ్యాహం కారయే ౬ త్పునః ॥ ౮౧
 ౭ శ్శక్తిభేద్యాదినాదేన వాదయిత్వా దిశోగత ।
 ధ్యాత్వా చ పాలికాదీనామధిదేవాననుక్రమాత్ ॥ ౮౩
 ఘటికానాం విధాతారం పాలికానాం జనాదనమ్ ।
 ఈశానం చ శరావాణాం ౮ ధ్యాత్వాభ్యవ్యక్త యథావిధి ॥
 తోరణాని ధ్వజాన్తేచైవ ద్వారకుమ్భాన్తేచ దేశికః ।

౧ పురుషాఖ్యాయ. ౨ సోదకుంభం నివేశయేత్. ౩ వృత్తాని తూ
 రయేత్ నిక్షిపేత్. ౪ వృత్తాని. ౫ దోణాధఃతస్థితే. ౬ స్త్రతః.
 ౭ శక్తితూర్వాది. ౮ ఘటాశోషణమాచరేత్.

కుముదాది గణాంశ్చైవ సమభ్యర్చ్య యథావిధి || ౮౫
 అచయేత్పాలికాదీనామధి దేవాననుక్రమాత్ |
 సోమకుమ్భే తతసోమం యజేదావాహ్య చ స్వయమ్ || ౮౬
 ౧ నివేద్య పాయసం హవ్యం జుహుయాత్సర్పిషాశతమ్ |
 చతసోమిధశ్చైవ మూలమస్త్రీణ మస్త్రీవిత్ || ౮౭
 చరుం పురుషసూక్తేన పూజా హుత్యైవమాచరేత్ |
 ఘృతేన సోమమస్త్రీణ జుహుయాచ్ఛతమాహుతీః || ౮౮
 సంపాతాజ్యేన సంస్పర్శ్య స్పర్శమస్త్రీణ పాలికాః |
 సంపాతాజ్యవశేషం చ బీజపాతే వినిక్షిపేత్ || ౮౯
 సోమమస్త్రీం శతం వారా జప్త్వా విప్రీభ్యనుజ్ఞయా |
 ముహూతేశోభనే బీజా వాపయేత్పాలికాదిన్ || ౯౦
 బ్రహ్మదీశానపయన్తం ద్వాదశాక్షరవిద్యయా |
 అచార్యానుమతా ౨ శ్చన్యే వైష్ణవా ౩ ధ్యానమాస్థితాః |
 ఆవపేయరూపా తూష్ణీం సిద్ధేచ్ఛత్కుమ్భస్థవారిభిః |
 ౪ పిథానే శ్చాదయేత్సవణం దద్యాద్దిక్షు ౫ బలింతతః || ౯౧
 రక్షిభ్యః కుముదాదిభ్యా బలిం దద్యాద్దివానిశమ్ |
 ౬ యజేత సోమం తత్కుమ్భే పాయసేన దివానిశమ్ || ౯౨
 దీపాంశ్చారోపితాన్ శ్చేదనివాణాం యథా తథా |
 ద్విజేన్ద్రాన్స్తోషయేద్దస్తామ్బులై స్సమనఃఫలైః || ౯౩
 గురుం చ తోషయేద్వితైర్జమానః పరియత్నవా |

౧ నివేద్యపాయసాన్నం వా కుద్ధాన్నం వా యథారుచి. బీజానాం సాధనా
 ధణం తు జుహుయాత్సర్పిషా శతమ్. తత్సక్త్యాస్సమిధశ్చైవ మూల. ౨ స్ప
 ర్శ. ౩ సాననాస్థితాః. ౪ పిథాయచ్ఛాదయేద్వస్త్రీః ౫ సమం తతః.
 ౬ ఇదం పద్యం కృచిన్న.

సద్యో వా భాన్యబీజాని యథా క్తవిధినా వపెత్ । ౯౫

హరిదాగ్రి వారిభిస్సిఞ్చేదఙ్కురాణ్యభి వృద్ధయే ।

౧ సోమకుంభజలెనాపి నిత్యం సిఞ్చేతపాలికాః ॥ ౯౬

అఙ్కురేషు చ పీతేషు శుక్లేషు చ తథా ౨ శుభమ్ ।

విద్వాదృజం ప్రియాధేషు విపరీతేషు చాశుభమ్ ॥ ౯౭

కర్మాధమఙ్కురాణ్యాదౌ యస్సమారోపయేద్గురుః ।

స ఏవ కర్మకాత్స్యేన కుర్యాత్ప్రాజ్ఞోఽపి నేతరః ॥ ౯౮

అనుజ్ఞయా వా తత్పుత్రశ్శిష్యా వా తత్సమాచరేత్ ।

ఋత్విజౌ వాపితత్కర్మ యద్యశ్చోగురుభవేత్ ॥ ౯౯

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహేశాపనిషది

కీర్యాపాదే ఆచార్యలక్షణాఙ్కురాపణ విధినామ

చతుర్వింశోధ్యాయః .

పంచవింశాధ్యాయః .

❀ ప్రతిష్ఠాపకరణాని . ❀

శ్రీభగవాన్—

అధాతస్సంప్రసక్త్యామి ప్రతిష్ఠావిధిముత్తమమ్ ।

❀ ముఖ్యకాలనిరూపణమ్ . ❀

అయసం చోత్తరం ముఖ్యం జఘన్యం దక్షిణాయసమ్ ॥ ౧

స్థాపనం దువ్రబెరస్య ముఖ్య ఏవ సదేష్యతే ।

జగ్గమస్థాసనే ముఖ్యే జఘన్యే ౧ చాపి వా భవేత్ ॥ ౨

నూఘమాసే భాద్రీసదే ప్రతిష్ఠాం మాసి వజయేత్ ।

గురావస్తం గతే శుక్రే వ్యతిపాతే చ వజయేత్ ॥ ౩

సంక్రాంతౌ దుదిశేషైః ప్రహణే సోమసూర్యయోః ।

పరస్తాచ్చ పురస్తాచ్చ షోడశాహాని వజయేత్ ॥ ౪

అతిచారే తథా మాసే పవన్యుగ్మయుతే తథా ।

అప్రశస్తేషు యోగేషు కాణస్థానాన్ధభేషు చ ॥ ౫

ఏవమాదిషుచాన్యేషు గహితేషు న తల్పయేత్ ।

రాజ్ఞో రాష్ట్రీస్యచాన్యస్య గ్రామస్య చ గురౌస్తథా ॥ ౬

యజమానస్య ధిష్ణ్యస్య శుభేష్వనుగుణేషు చ ।

తిధినక్షత్రీ వారేషు ముహూర్తేషు శుభేషు చ ॥ ౭

సౌఖ్యమా చ ద్వితీయా చ పంచమీ చ త్రయోదశి ।

త్పత్తీయా సప్తమీ షష్ఠీద్వాదశ్యే కాదశీ తథా ॥ ౮

౧ జఘన్యే వాయవ.

దశమీపూణిమాసీ చ శుక్లపక్షే శుభాస్త్విమాః ।
 కృష్ణే తు సజ్జిమీయావత్తిథయస్సంప్రకీర్తితాః ॥ ౯
 త్రిమాత్రేషు రేవత్యామశ్విన్యాం రోహిణీషు చ ।
 పుష్యపునర్వసా చాపి మాస్తి చ శ్రవణే తథా ॥ ౧౦
 దేవస్య స్థాపనం కుర్యాద్విష్ణ్వరభ్యుదయా వహమ్ ।
 సోమో బృహస్పతిశ్చైవ భాగవోఽథ బుధస్తథా ॥ ౧౧
 ఏతే సామ్యగ్రహాః పోక్తాః ప్రశస్తాః స్థాపనం ప్రీతి ।
 సైంహికే ౧ యాకా వారాశ్చ డిక్తో వా స్థాపనే పరే ॥ ౧౨
 రాశౌ తృతీయే షష్ఠే వా స్థితాశ్చేత్ శుభశంసినః ।
 ద్వితీయే చ తృతీయే చ తథా పజ్జిమమష్టయోః ॥ ౧౩
 సప్తమే నవమే చైవ రాశౌ చైకాదశే పునః ।
 స్థితస్సుఖకరశ్చంద్రః పట్నస్తదశమస్థితః ॥ ౧౪
 భయకృద్భాగవో జ్ఞేయశ్చంద్రః కూరై నిఃరీక్షితః ।
 అతిథౌ వాన్యకాలేషు న ప్రశస్తశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౫
 బహునాత్రి కీముక్తైః సహ మాహూతికైః గురుః ।
 స్థాపనం దేవదేవస్య కురూతాత్మనేఽభిపూజితే ॥ ౧౬

❀ అ థ వా న మ ణ్ణ ప స్థా న మ్ . ❀

పాసాదన్యాగ్రతః కుర్యాదధివాసన మణ్ణపమ్
 ప్రథమావరణే కురూత్ ద్వితీయావరణేపి వా ॥ ౧౭
 తృతీయావరణే వాపి దేశే యోగ్యావకాశక ।
 ౩ ఆశాస్వప్తాస్వభిమతే దేశే మ్నైవకల్పనమ్ ॥ ౧౮

౧ నాకాసారాశ్చ. ౨ న ప్రశస్తాని పద్మజ. ౩ అష్టస్వభిమతే దేశే దిక్షు
 మ్నైవకల్పనం

విస్తీర్ణం దశభిహఃస్తైస్తావద్భిశ్చయతం కరైః ।

చతుర్దిక్షుచతుర్ద్యౌరం మణ్డపం పరికల్పయేత్ ॥ ౧౯

❀ కుణ్డకల్పనమ్ . ❀

తస్మద్ధ్యే పశ్చిమాస్తా స్యాద్వేదీ హస్తం సముచ్ఛతా ।

చతురశ్రేష్ఠకచితా కుణ్డాని పరితస్తతః ॥ ౨౦

వేదికాయాస్త్రితాలే తు సమాని విషమాణి వా ।

చతురశ్రం చతుర్వింశదశ్శులం భూతలం ఖనేత్ ॥ ౨౧

విస్తారాయామసదృశం పరితః ఖాతభూతలమ్ ।

ద్వ్యంగులం తద్భూమిః కల్ప్యం మేఖలాత్రయమైష్టకమ్ ॥ ౨౨

౨ కుణ్డస్య ప్రికృతైరవాక్ చత్వారో మేఖలాస్తు వా ।

కుణ్డప్రికృతిరుచ్ఛాయమం గులానాం చ వింశతిః ॥ ౨౩

అధస్తామన్నతా తస్య షోడశాంగులమేఖలా ।

తాలాత్పేథకుతాపూర్వా మధ్యమాష్టాంగులొన్నతా ॥ ౨౪

తదధోనోచ్ఛతా చాన్యా విస్తారశ్చతురంగులః ।

సర్వాసాం సాత్వికీ చాద్యా మధ్యమా రాజసీ మతా ॥ ౨౫

౩ అన్యా చ తామసీ జ్ఞేయా తదన్యా త్రిగుణాత్మికా ।

పశ్చిమే ప్రికృతే రూఢ్యోయోనిః పశ్చిదశాంగులా ॥ ౨౬

ఆయతా మూలమారభ్య విస్తీర్ణా క్రిమశో భవేత్ ।

౪ అశ్లులై ర్దశభిష్షడ్భిశ్చతుర్భిర్ద్వ్యైశ్శులైః చ ॥ ౨౭

ఏకేన చాగ్రే ౧౧ కల్ప్యే వ మేఖలౌపరి శోభనా ।

యోనివత్సన్నివేశేన పిష్పలచ్ఛదవద్భవేత్ ॥ ౨౮

౧ సముచ్ఛయా. ౨ “కుణ్డస్య” ఇతి పద్యం క్వచిన్న. ౩ అన్యా-
౪ “అశ్లులైః-పద్భవేత్” ఇతి పద్యం కథా చిన్నాస్తి. ౫ కల్ప్యేపమ్.

కృమిణ నిమ్నా పృత్యక్స్థా కుణ్డస్యాగ్ర నివేశితా ।
 అగ్రే చ యోనే నాణలంస్యాత్ చతురంగులమాయతమ్ ॥
 త్ర్యైజులం సహనం మూలై ముఖే చైవ వడఙ్గులమ్ ।
 కాహలాకారవత్కుయాద్వ్యమస్య దిశి వా భవేత్ ॥ ౩౦
 యోనిహూతా యది భవేదుదీచినముఖస్వయమ్ ।
 వినా వా జువామయాద్యోనిం మోక్షాయ త్వరితే యది ॥ ౩౧
 కుణ్డనూనే ద్విహస్తాదౌ ౧ మేఖలాది చ తాదృశమ్ ।
 యద్వైకమేఖలం కుణ్డం ౨ కతాః సత్వరితో యది ॥ ౩౨
 కుణ్డాధకం కోణభాగాధకం ద్వయం తేనైవ సంమితమ్ ।
 సూత్రమారభ్య కుణ్డస్య మధ్యం దక్షిణతో దిశి ॥ ౩౩
 స్థాపయిత్వా పురః పశ్చాత్సూత్రాధకం భ్రామయేత్తతః ॥
 అధకచర్చివదేతేన కుణ్డమావిష్కృతం భవేత్ ॥ ౩౪
 కుణ్డాధాదవశిష్టం యతోక్తే తస్యాధకమేవ చ ।
 కుణ్డాధకం చ ద్వయం తేన సంమితం సూత్రమాయతమ్ ॥ ౩౫
 ౩ తత్కుణ్డమధ్యే సంస్థాస్య స్థాపయేద్దిక్షు సవతః ॥
 వృత్తకుణ్డం భవేత్తేన సన్నివిష్టం సరోజవత్ ॥ ౩౬
 దలాని మేఖలాస్థానే కల్పయేద్ద్వాదశాష్ట వా ।
 విభజ్య పశ్చాదా కుణ్డం బహిర్భాగం ద్వయాయతమ్ ॥ ౩౭
 సూత్రం కుణ్డస్య మధ్యే తు స్థాపయిత్వా ధసాశ్వయోః ।
 గమయేత్సూత్రే ర పా తాన్తం త్రికోణం తేన కల్పయేత్ ॥ ౩౮
 సంవిభజ్యాష్టధా కుణ్డం భాగేనై కేన వధకయేత్ ।
 ఉభాభ్యామపి భాగాభ్యాం తస్మాన్మధ్యం పృశ్చహ్య చ ॥ ౩౯

౧ మెఘలాద్యపి. ౨ కతాఃస్య త్వరితో. ౩ కుణ్డమధ్యే తు సంస్థాస్యభ్రామయేత్. ౪ పాశం తు.

లాఙ్ఘయేత్ ౧ షట్సు కొణేషు తత్ర షట్సుత్రపాతనమ్॥
 కృత్వా తత్ర భవేత్కుణ్డం షట్కోణం కమలాసన |
 చతుర్వింశతి ౨ భాగం తు కృత్వా క్షేత్రం ౩ పురోదితమ్॥
 ఏకభాగం బహిఃపశ్చాత్ సవత్తైవ నివేశయేత్ |
 మధ్యాహ్నాద్వహ్నిత్యైవం పశ్చాత్తద్దిక్షు లాఙ్ఘయేత్ ॥౩౯
 తతస్తత్సూత్ర సంయోగాదష్టకోణం భవేత్ స్ఫుటమ్ |
 పశ్చాత్కోణ విభాగేన సూత్రపాతో విధీయతే ॥ ౪౦
 ౪ పశ్చాదశాంగులం సూత్రం కోణే కోణే తు పాతయేత్ |
 కొణాంతరాణి కువీత అష్టదశభిరజ్జులైః ॥ ౪౧
 ౫ సూత్రయేత్పునఃదిక్సూత్రం పంచకోణే తు పాతయేత్ |
 దశాజ్జులం మధ్యమం తు భ్రామయేత్సమసూత్రకమ్ ॥ ౪౨
 దశాంగులం తథాయోనిం కుర్యాదశస్థపత్రవత్ |
 యాద్యగ్విధం భవేత్కుణ్డం తాదృగేన తు మేఖలా ॥ ౪౩
 యోనిం కుణ్డేషు సవేశేషు కల్పయేత్కమలాసన |
 యోనికుణ్డేన యోనిస్యాత్పద్మకుణ్డేన పజ్జుజమ్ ॥ ౪౪
 పద్మం కుణ్డేషు సవేశేషు ఖాతమధ్యే ప్రకల్పయేత్ |
 ౬ పూర్వోక్తేతుదలస్థానే తరాణి పరికల్పయేత్ ॥ ౪౫
 చక్రీకుణ్డం భవేత్తైర పద్మకుణ్డం తిదేవ తు |
 తతో ౭౦ గులివశాద్యద్వా కుర్యాత్కుణ్డాని పద్మజ ॥ ౪౬
 ౮ పూర్వదిక్పాపకుణ్డం చ పశ్చిమే జ్యం ప్రకల్పయేత్ |

౧ సవక. ౨ భాగాంతమ్. ౩ పురస్కృతమ్. ౪ సప్తాదశా. ౫ నూ
 త్రయేదష్టదిక్సూత్రం. ౬ “పూర్వోక్తే-తదేవతు” ఇదం పద్యం కృచిన్నాస్తి-
 ౭ “పూర్వ-ప్రకల్పయేత్” ఇదమధికం కేషుచిన్నదృశ్యతే.

చతువింశాజ్ఞులం సూత్రం విస్తారాయామ ౧ సంయుతమ్ ।
 చతురశ్రసమాయుక్తం చతురశ్రం విధీయతే ॥ ౫౦
 షష్ట్యజ్ఞులం భవేచ్ఛపం ౨ జ్యోతు షట్త్రింశదంగులా ।
 చాపకుణ్డం భవేదేవం ౩ ద్వాత్రింశత్వజ్ఞులం పునః ॥ ౫౧
 పాతయేత్త్రిగుణే నై వ త్రికోణం ౪ విద్యతే స్ఫుటమ్ ।
 పంచాదశాంగులం సూత్రం మధ్యతో భ్రామయేత్తతః ॥ ౫౨
 పృత్తకుణ్డం భవేదేవం పద్మకుణ్డం తదేవ తు ।
 పద్మం పద్మ ౫ సమాకారం కణికాదలసంయుతమ్ ॥
 యథా పృత్తప్రమాణం హి తథా పద్మస్య లక్షణమ్ ।

❀ చ తు ష్టా ది వి ధిః ❀

చతురశ్రం భవేత్కుణ్డం వేద్యాః పాచీనభూతలై ॥ ౫౪
 కుణ్డం దక్షిణతో విద్యాదధఃచంద్రసమాకృతి ।
 పృత్తం తు పశ్చిమే దేశే ఉత్తరై కమలాకృతి ॥ ౫౫
 యద్వా త్రికోణం తత్ర స్యా ౬ చ్చతుష్కుండం ప్రకల్పయేత్ ।
 ఇంద్రేశానాస్తరే పద్మం యద్వా చ చతురశ్రకమ్ ॥ ౫౬
 ౭ పాక్ష్యత్యక్మమలం కుణ్డం పంచకుండ విధౌ భవేత్ ।
 దిశ్యగ్నై యోనికుండ్లం స్వాత్త్రికోణం తు త్రిచక్రుపః ॥ ౫౭
 సస్తకుణ్డవిధానోఽయం ప్రకారః కమలాసన !
 చతురశ్రం భవేత్పాచ్యామగ్నేదిశి భగాకృతి ॥ ౫౮
 చాపాకృతి యమస్య స్యాత్ షడశ్రం నిర్మతేభవేత్ ।
 వరుణస్య భవేద్వృత్తం పంచాశం ౮ మాతరిశ్వనః ॥ ౫౯

౧ తస్యమమ్. ౨ సజ్యం షట్త్రింశదంగులం. ౩ షడ్చత్రింశాజ్ఞులం.
 ౪ విన్యసేత్ ౫ సమం కాయామ్. ౬ చతుష్కుండపరికల్పనే. ౭ పాక్షి
 గ్భవేత్కమలమ్. ౮ మరుతో దిశి.

త్రికోణం సరవాహస్య ఈశానస్యాష్టకోణకమ్ ।
 చతురశ్రస్య కుణ్డస్య ప్రాగ్దేశే కమలాకృతి ॥ ౬౦
 సవకుణ్డవిధౌ ౧ క్లప్తిరియం విషమ వహ్నిషు ।
 సమవహ్నిషు పూర్వాది దిక్షు కుణ్డం క్రమాద్భవేత్ ॥ ౬౧
 చతురశ్రం ౨ తతశ్చాపం వృత్తం కోణత్రయాన్వితమ్ ।
 చతుష్కుణ్డవిధానే స్యాత్ షట్కుణ్డే తూచ్ఛతే విధిః ॥ ౬౨
 చత్వారి పూర్వావత్కృత్వా దిశ్యగ్నేయోనికల్పనమ్ ।
 షడశ్రం ౩ దిశి కుణ్డం స్యాత్షడధః సయచస్య తు ॥ ౬౩
 అష్టకుణ్డే త్వష్టదిక్షు ౪ కుణ్డస్యష్టే యథాక్రమమ్ ।
 చతురశ్రం భగాకారం చాపాకారం షడశ్రకమ్ ॥ ౬౪
 వృత్తం పంచాశ్రముదితం త్రికోణం చాష్టకోణకమ్ ।
 త్రిణి త్రిణి చ కుణ్డాని యద్వా దిక్షు ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౫
 కమలం చ త్రికోణం చ దిక్షు కుణ్డస్య సాశ్వయోః ।
 కల్పయేచ్చ చతుర్దిక్షు ద్విషక్కుః ౭గ్నివిధిభవేత్ ॥ ౬౬

❀ మూర్తిసంఖ్యానుగుణమగ్నికల్పనమ్. ❀

పంచమూర్తి ప్రతిష్ఠాయాం సవాగ్నిం పరికల్పయేత్ ।
 పంచ వా సప్త వా వహ్నిం చతుర్ముతౌ తు కల్పయేత్ ॥ ౬౭
 అష్ట షడ్వధ ౫ చతురః కల్పయేజ్జాతవేదసః ।
 అథవా ద్వాదశాప్యగ్నే కల్పయేత్కమలాసన ॥ ౬౮
 ఏకమూర్తౌ వీతిహూతాః యుగ్మాస్యరథ ౬ వేతరే ।

౧ క్లప్తిస్త్రియగ్నిషమవృత్తిభిః. ౨ శతచాపమ్. ౩ యోని.

౪ కుర్వాదష్టే. ౫ చత్వారి. ౬ వాధవేత్.

❀ ప్ర సా ని మా ణ మ్ ❀

ప్రసాయాం వేదిమథవా మహత్యాం కమలాసన || ౧౯
 ఖోడశస్తమ్భ ౧ పరమాం ప్రసాం యద్వా ప్రకల్పయేత్ |
 ద్వారాణి దిక్షు చత్వారి ప్రసాయాః పరికల్పయేత్ || 20
 తిరస్కరిణ్యా పరితశ్చాదయేన్మణ్డపా ౨ స్తరమ్ |
 స్నానమణ్డపమైశాన్యాం దిశి తస్య ప్రకల్పయేత్ || 2౧
 స్నానవేదీ చ తత్ర స్వాత్ప్రీగ్భాగే హస్తసంమితా |
 ద్విహస్తా వా త్రిహస్తా వా హస్తమాత్రీసముచ్చయా || 2౨
 యద్వా తాలసముత్సేధా చతురశ్రా మనోహరా |
 దిగ్భాగే జలకుల్యా తు సామ్యే నిమ్నా మనోహరా || 23

❀ హే మా మ సా ధ నా ని . ❀

సుక్రిక్రువా లక్షణోపేతౌ హోమాధాం పరికల్పయేత్ |
 పాలాశీం ఖాదిరీం వాపి సుక్రివం యద్వాఽన్యవృక్షజామ్ || 2౪
 యాజ్ఞీయాం కల్పయేచ్ఛిల్పీ బాహుదణ్డసమాయతామ్ |
 3 హేమాదిలోహజాం వాపి దారుజాం వాపి భూషితామ్ ||
 ద్వితాలసంమితాం వాపి సాంగులాం కమలాసన |
 త్రిధా విధాయ తాం భూయస్తృతీయేఽమ్యే ద్విధా కృతే 2౬
 ఉపయోగంశం పురః కుయాత్ పశ్చాథా చతురంశక్తైః |
 భవేత్సుక్రివోఽగ్రిం తన్మూలం విస్తారేణ షడంగులం || 22
 లగ్రిమెకాంగులం క్రిడవక్త్రీ వత్పరికల్పయేత్ |
 పంచాంశేనాపశిష్టేన భాగేన గలకల్పనమ్ || 2౮

గలం ద్వ్యంగులవిస్తారముభయోస్తస్య పాశ్వయోః ।
 అథాంగులం భవేన్నిమ్నం విస్తారాయామతత్సమమ్ ॥ ౭౯
 ౧ త్యజేదంశమశేషేణ సూత్రీపాతాద్భూహిః స్థితమ్ ।
 గలస్యాథోఽవశిష్టాంశో వృత్తో వా చతురశ్రకః ॥ ౮౦
 విస్తారాయామసదృశం స్యాదంతం తస్య మధ్యతః ।
 వృత్తం తృతీయభాగేన సంమితం శోభనాకృతి ॥ ౮౧
 గాథం విస్తారసదృశం గతస్య పరికీర్త్యతే ।
 గతఃబాహ్యం త్రిధా కృత్వా ప్రథమేఽష్టదల్ఫతిః ॥ ౮౨
 మధ్యమేంశే చతుర్థా తు ౨ విభజన్నాభిమణ్డాలమ్ ।
 ప్రథమే పరికల్ప్యం స్యాదమౌఖ్యరూపా ౩ నికేతన ॥ ౮౩
 ద్వ్యభ్యాం తు మధ్యమాంశాభ్యాం షడరం ద్వ్యగుణం తు వా ।
 అనశిష్టేన భాగేన నేమిమణ్డాలకల్పనమ్ ॥ ౮౪
 ౪ శక్ష్ణాంశ్చతుర్థా కోణేషు ౫ చతురశ్రీ ప్రకల్పనే ।
 యవోన్నతా బహిః కాయా మేఖలా చ చతుర్థా వా ॥ ౮౫
 ఆరభ్య గతమగ్రాంతం వివరం సహిషో భవేత్ ।
 సహజవృత్తసదృశం పృష్ఠభాగం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౬
 కూర్మవృత్తసమం యద్వా చతురశ్రం సవీరికా ।
 అధస్తాద్ద్విగుణస్తస్య దక్షాయామం ప్రచక్షతే ॥ ౮౭
 తద్దణ్డమప్తధా కృత్వా మూలభాగేన కల్పయేత్ ।
 అధస్తాత్కుమ్భమధేన ౬ శిష్టేనౌపరి పంకజమ్ ॥ ౮౮
 మూలం ప్రకల్పయేదేవం పద్మే దణ్డః ప్రతిష్ఠితః ।

౧ త్యజేదన్య. ౨ విహితే. ౩ నికేతనమ్. ఇతి క్వచిదస్తి. ౪ శక్ష్ణాం
 తుర్థా కోణేషు. ౫ చతురశ్రం ప్రకల్పయేత్. ౬ ఇష్టేనో.

ఆధారం వా వినా దణ్డో వలయైస్త్రిభిరజ్జితః ॥ ౮౯
 వృత్తోఽథవా తదధాశ్చస్తదగ్రిమపి పజ్జజమ్ ।
 త్రిభిర్వా వలయైయైక్తం నాహనగం చాంగులం భవేత్ ॥
 సుప్రసం చ హస్తమానం స్యాత్తదగ్రం ద్వ్యంగులం భవేత్ ।
 వాసికాపుటవద్గతఃద్వయైక్తం సువృత్తకమ్ ॥ ౯౦
 గతఃమధాంగులం నిమ్నం విస్తీర్ణం చార్ధమజ్గులం ।
 అంగులెనావశిష్టేన పరితో ౨ గోలకల్పనమ్ ॥ ౯౧
 బిలయోః పృష్ఠభాగే తు మధ్య కేఖా యవోన్నతా ।
 అయుగ్మవలయం కణ్ఠే యవమాతోన్నతం శుభమ్ ॥ ౯౨
 దణ్డం చ పరిశిష్టేన గొలాజ్జాలాకృతిభవేత్ ।
 మూలం ద్వ్యంగులవిస్తీర్ణం లోహజా దారుజో పి వా ॥ ౯౩

❖ సుగ్రీ క్షు వా ద్య థా వ జ్య కం దా రు ❖

స్ఫుటితం ౩ సక్రిమిం భిన్నమూర్ధ్వశుక్లం సకొటరమ్ ।
 స్వయం నివతితం వృక్షం సుగ్రీక్షువాథా పరిత్యజేత్ ॥ ౯౪
 స్వీకుయాచ్ఛే త్ప్రచూదెన భూయా దౌషః ప్రిసజ్యతే ।

❖ మంటపద్వారాద్యలంకారః ❖

ద్వారేశు మణ్డపస్య స్యాత్తోరణానాం చతుష్టయమ్ ॥ ౯౬
 అశ్వత్థోదుమ్భురవటస్త్వైః ప్రిగాది తోరణాః ।
 ఏకేన వా ర యథోక్తేన ఆలాభే చన్దనదుగ్ధముః ॥ ౯౭
 ౫ సప్తహస్తాయతాః సాదాః పంచహస్తాయతాపి వా ।

౧ చ పడంగులం. ౨ గల. ౩ క్రిమిభిభగ్నమ్. ౪ యథోక్తానా
 మలాభే చన్దనదుగ్ధముః. ౫ “సప్త-పట్టికా” ఇదం చద్యం కథు చిన్నాస్తి.

అయ్యుక్తేరాయతాః సాదాః ౧ హస్తేనాధేన పట్టికా ॥ ౯౮
 త్రిణి త్రిణి చ శూలాని తోరణం తోరణం పృథి ।
 శూలాని చ ద్వితాలాని నాహశ్చష్టాంగులో భవేత్ ॥ ౯౯
 పట్టికా పాదసహసం ద్వావింశత్యంగులం భవేత్ ।
 వృత్తాన్వా చతురశ్రాన్వా పాదాంశ్చ పరికల్పయేత్ ॥ ౧౦౦
 కలశం దక్షిణావతకం శఙ్ఖం చక్రం ధ్వజం తథా ।
 పటపాం కాముకం నాగం తెషు పాదేషు కల్పయేత్ ॥ ౧౦౧
 కారయేన్మజ్జలాన్యస్తౌ ఫలకేషు యథాతథమ్ ।
 లోహజెష్వధవా యజ్ఞవృక్షజేషు యథావసమ్ ॥ ౧౦౨
 ద్వావింశత్యంగులాయామం తదధేన చ విస్తృతమ్ ।
 ఫలకం ద్వ్యంగులఘనం పీఠ పీఠ పృథిష్ఠితమ్ ॥ ౧౦౩
 ౨ ఫలకే షు ౩ లిఖేత్తత్ర శ్రీవత్సాద్యష్టమజ్జలమ్ ।
 శ్రీవత్సం పూణకుమ్భం చ థేరిం దపణమణ్డలమ్ ॥ ౧౦౪
 మత్స్యయుగ్మం చ శఙ్ఖం చ చక్రం కాశ్యపసప్తనమ్ ।
 పద్మాసనస్థితం సావ్యం ద్వాదశాంగులమాయతమ్ ॥ ౧౦౫
 తత్తద్రూపానుసారేణ విస్తీర్ణం సాశ్వయోద్వయోః ।
 పృథీపం చామరం మూర్ధ్ని ఛత్రం చ సరికల్పయేత్ ॥ ౧౦౬
 బిమ్బప్రమాణానుగుణం స్నానపీఠముదుమ్భరమ్ ।
 ౪ దృఙ్మోక్షపీఠం చ తథా జలాధి ౫ వసనస్య చ ॥ ౧౦౭
 పీఠం బిమ్బానుగుణ్యేన కల్పయేదవిచారయన్ ।
 ఋత్విహం చ తథాపీఠమాచార్యస్య చ కల్పయేత్ ॥ ౧౦౮
 పాదుకే పాదసదృశే యజ్ఞవృక్షేణ కల్పయేత్ ।

౧ పాదేనాధేన. ౨ ఫలక వివిధా తత్ర శ్రీవత్సాద్యష్టకం లిఖేత్ .

౩ విధా తత్ర. ౪ వృక్షం చ పీఠం. ౫ వసనావసమ్.

౧ ఉపకుమ్భం చ కలశం కరకం మణికం తథా ॥	౧౦౯
దీపస్తమ్భాః ఘృతాదీని స్నాన ద్యవ్యాణ్యశేషతః ।	
౨ చందనాని సుగంధాని వస్త్రాణి వివిధాని చ ॥	౧౧౦
సమిత్సమ్మకుశాదీని ధాన్యాని వివిధాని చ ।	
సువణ్ రత్నలోహాని గాస్పవత్సా మనోహరాః ॥	౧౧౧
సమ్భారానేవమన్యాంశ్చ సమ్భృత్యావ్యగ్రీమానసః ।	
ఆరభేత యథాశాస్త్రం ప్రతిష్ఠాం దేశికొత్తమః ॥	౧౧౨

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహిమాపనిషది చాద్మసంహితాయాం

కీయాపాదే ప్రతిష్ఠాపకరణం నామ

పంచవింశోఽధ్యాయః .

—:0:—

ష డ్విం శో ౭ ధ్యా యః .

❀ ప్రతిష్ఠా విధిః . ❀

బ్రహ్మ—

వ్యాపి నో దేవదేవస్య ప్రతిష్ఠా కీదృశీ మతా ।

భగవత్ సంశయానస్య మమ ౧ నిశ్చయతో వద ॥

౧

శ్రీభగవాన్—

౨ సవకస్య భూతజాతస్య హగిరాత్మా స్థితో ౭పి సత్ ।

మన్త్రీ వీర్యాచ్ఛ మాహాత్మ్యై త్ స్థాపకస్య గురౌస్తథా ॥ ౨

ప్రతిమాయాం ప్రకషేణ సన్నిధౌ హరిస్సయమే ।

కామానశేషాంస్తై వ హరిమథాయతే జనః ॥

౩

తేన ప్రతిష్ఠా నామేదమన్వీధం వతతే భువి ।

యథా చ వహ్నిదహనౌ స దహన్వీప్య తిష్ఠతి ॥

౪

అరణీమథనాద్భాయో జాయమానః ప్రదృశ్యతే ।

దహనాదీని కర్మాణి కరోతి చ యథాతథమ్ ॥

౫

తథా సవగతోవిష్ణురదృశ్యః ప్రికృతై జనైః ।

దృశ్యతే చ ప్రతికృతో మన్త్రిః మన్త్రిగౌరవాత్ ॥

౬

తస్మాత్సర్వాత్మనా విష్ణుం ప్రతిష్ఠాప్యాభిపూజయేత్ ।

శిల్పిభినిమితే బిమ్బే శాస్త్రదృష్టేన వత్సనా ॥

౭

కర్మాచా పీఠికాయాం చ రత్నాదిన్యసనే కృతే ।

ఉద్ఘాటితే చ నయనే యథాహం సవశాన్తిదే ॥

౮

స్థూలసూక్ష్మేషు చాన్యేషు ప్రతిమాజ్ఞేషు ౩ సవతః ।

౧ నిశ్చయదో భవ. ౨ సవకభూతస్య జాతస్య. ౩ సవకదా—సవకశః..

సుకృతేషు యథాశాస్త్రం కర్మాన్తే దేశికోత్తమః॥ ౯

రథకారేణ విదుషా సునిరూప్య నిరూపకః ।

ధనైశ్చ కర్మానుగుణం స్థపతీః పరితోష్య చ ॥ ౧౦

రథకారం చ ౧ వివిధైర్మనఃసీరివివధన్తైః ।

గతేషు శిల్పిషు తథా రథకారే చ నిగతే ॥ ౧౧

అస్తబహిశ్చ సదనే శోధితే మాజనాదినా ।

ప్రజ్వలితైర్దళభవుం జైః పయగ్నికరణై కృతే ॥ ౧౨

ప్రాకారే మట్టపే ధామ్ని గోపురే మాజనాదినా ।

శుద్ధీకృతే తథా గవ్యైః పంచభిః ప్రాక్షితే సతి ॥ ౧౩

పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ బ్రాహ్మణే ౨ మన్త్రా విత్తమైః ।

అల్లింగాభిశ్చ భూయోసి గభగేహం బహిస్తథా ॥ ౧౪

ఋగ్విస్సంప్రాక్షయేత్సవమాచార్యస్స ౩ వభూసురైః ।

ప్రదీపితే గోఘృతైశ్చ ప్రదీపై బహుభిస్తథా ॥ ౧౫

సవతో దీపితే ధామ్ని కాలాగురుముఖైస్తథా ।

గన్ధద్రవ్యైర్ధూపయిత్వా సుధాచూడైస్తథాక్షతైః ॥ ౧౬

పుష్పేర్దూర్వాజురైశ్చాపి సవతో ధామ్ని భూషితే ।

తతోఽపరాహ్లాసమయే శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ॥ ౧౭

మానోన్మాసప్రమాణాదేహానివా వృద్ధిరేవ వా ।

దుర్విశ్లేయం తదఖిలం హూమాచ్ఛామ్యతి నిశ్చయమ్ ॥ ౧౮

శమిపల్లవ ౪ సంయుక్తా సక్షతాదేశికస్వయమ్ ।

సప్తవ్యాహృతిభిశ్చైవ ప్రత్యేకం జహుయాచ్ఛతమ్ ॥ ౧౯

చరుం సృసూక్తేన తథా జహుయాత్ షాడశాహుతీః ।

పఖోఽపనిషదా వై న సపిషా జహుయాచ్ఛతమ్ ॥ ౨౦

ప్రతిమానన్నిధావేనం హుత్వా పూర్ణావసానికమ్ |
 ఉపతిష్ఠేత తదను మన్తైశానేన దేశికః || ౨౧
 సమస్తుభ్యం భగవతే జాతవేదస్వరూపిణే |
 నారాయణాయ హవ్యస్య కన్యస్య చ యథాతథమ్ || ౨౨
 ౧ హత్రే యజ్ఞవ్యదేవానామాత్మనే పరమాత్మనే !
 సన్నిధత్స్వ చిరం దేవ ప్రతిమాయాం హితాయ నః || ౨౩
 విజ్ఞాప్యారోక్షజం దేవమేవం ప్రింజలిరాసతః |
 సదభాం సవవస్త్రిణ ప్రతిమాం మూలవిద్యయా || ౨౪
 ఆచ్ఛాదయేదుత్తరీయ ౨ మపిదధ్యాత్తథా గురుః |
 అఘ్నం పాద్యం తథాచామం గంధం ౩ ధూపం తక్షైవ చ ||
 దీపం సుమనసస్పవణం గాయత్ర్యా విష్ణుపూజయా |
 దద్యాచ్చిరూదిదేవీనాముక్తం సర్వాస్యవిద్యయా || ౨౬
 బ్రహ్మదిపరివారాణామన్యేషాం చ స్వవిద్యయా |
 ౪ కౌతుకం దక్షిణే హస్తే బద్ధ్వియాన్మూలవిద్యయా || ౨౭
 తయైవ విద్యయా సప్త వారా ౫ కృత్వాభిమన్త్రీణమ్ |
 బధ్వా సమచక్షయేద్దేవం పుణ్డరీకాక్షవిద్యయా || ౨౮
 ఛాయాధివాససిద్ధ్యధాం దేవస్య పురతస్తతః |
 జలదోశీం కటాహం వా స్థాపయేల్లాహనిమిత్తమ్ || ౨౯
 మృణ్మయం వా యథాలాభం భాజనం ధాన్యసజ్జయే ||
 పూరియేద్గంధోయేన శుద్ధస్ఫటికవచశా || ౩౦
 జలై చ నిక్షిపేత్కూచా మష్టావింశతిదభాకమ్ |

౧ హోత్రే. ౨ మఘ్నం దద్యా. ౩ తప్తం చ దీపకమ్.
 ౪ కౌతుక" మిత్యాదిసాధానం పద్యం క్వచిన్న. ౫ నూతాభిమన్త్రీణమ్.

అచయేచ్చ హరిం కూచే భావయేన్ముల విద్యయా ॥ ౩౧
 సంహరికృమమాచాయః స్మృత్వా కూచం జలే స్వయమ్ |
 శాయయిత్వా ప్రాక్చిరసం చక్రిముద్రాం పదశయేత్ ॥ ౩౨
 కూచం శ్రీధరయోదకభైఃస్త్రిభిస్సాన్యదుద్రివేధసః |
 పంచవింశతిభిః కాయం ద్వాభ్యామన్యామృతాశినాం ॥ ౩౩
 రక్షాకుమ్భం చ తత్రైవ యమస్య దిశి కల్పయేత్ |
 సంవేప్య నవవస్త్రాభ్యామకెన కరకం తథా ॥ ౩౪
 బ్రీహ్తాం పూజయేత్కుమ్భే కరకే చ సుదశనమ్ ॥
 పరితః కలశానష్టా నిదధ్యాదవస్త్రవెష్టితా ॥ ౩౫
 సాపిథానా ౧ నవస్త్రాంశ్చ ౨ సుతాన్ కూచసం ౩ యు

తా ॥

ఇద్వాది దిక్పతీ ౪ తేషు పూజయేదప్త చాప్తసు ॥ ౩౬
 సవాక్ష్మణేన వస్త్రేణ నవేన ప్రతిమాం ౫ తదా |
 ఛాదయిత్వా సమంతాచ్చ సిద్ధాధాన్ వికిరేత్తితౌ ॥ ౩౭
 రక్షోహణేతి మస్త్రేణ రక్షాం కుర్యాత్సమస్తతః |
 ఆరోపయేదనివాణాన్ ప్రదీపాన్సహువచనః ॥ ౩౮
 ప్రవతయేత్త్ర యీఘోషం బ్రాహ్మణే వేదపారగైః |
 చక్రిమస్త్రం చ శలజే విన్యస్యాభ్యచయేద్గురుః ॥ ౩౯
 పాదక్షిణ్యేన సదనాత్ నిష్క్రమిత్సహమూర్తికైః |
 యస్యాః ప్రతికృతేస్సాక్షాన్నాధివాసా జలే భవేత్ ॥ ౪౦
 తస్యాశ్చాయాధివాసో యం కథితః కమలాసన |
 తాడులోహ శిలామయ్యః ప్రతిమా యాః పృథగ్విధాః ॥ ౪౧

తాసాం జలాధివసనం సాక్షాదేవం విధీయతే ।
 లోహజప్రతిమానాం తు పూవణం వాయుధివాసనాత్ ॥ ౪౨
 కృత్వా సర్వం ౧ జలం ఖాత మధివాసం సమాచరేత్ ।
 వృత్తాకారం శాలిభారం నిధాయోపరి త్స్థులాత్ ॥ ౪౩
 తదధఃముపరిష్టాచ్చ త్స్థులాధణం తిలాత్ క్షిపేత్ ।
 తిలెఘ పద్మవిన్యాసం కృత్వాస్త్రీయః కుశాత్ పుళః ॥ ౪౪
 పాగగ్గ్రి నూతనపటం తెఘముపరి నిక్షిపేత్ ।
 సపద్మం కేవలం వాపి ౨ పీఠం విన్యస్య తత్ర తు ॥ ౪౫
 రత్నాన్యపి చ ౩ లోహాన్వి గాయత్రీన్ విష్ణుపూజయా ।
 విన్యస్య జునలయాదగ్నో సహిషాష్టోత్తరం శతమ్ ॥ ౪౬
 నృసూక్తేన చరుం చైవ పుణ్యాహం చైవ వాచయేత్ ।
 దేవమూర్తోపయత్తస్మిన్ పీఠ మస్త్రీముదీరయేత్ ॥ ౪౭
 సుప్రతిష్ఠేన మనసా గురుధ్యాన్యేజ్జగద్గురమ్ ।
 ౪ పృథివీశోఽనీతి సామ పతేచ్చ తదనస్తరమ్ ॥ ౪౮
 దృఢబద్ధం స్థపతినా కారయేత్కమలాసస ।
 ఉద్ధాటయేచ్చ నయనే ప్రతిమాయాః యథావిధి ॥ ౪౯
 ౫ లోహయేద్రీకకారాదీన్ ధనేన మహతా పుళః ।
 శమీపత్యాక్షతై హోమం కృత్వాభ్యజన్య చ సహిషా ॥ ౫౦
 ౬ ఘృతన్నానేతి మస్త్రీణా చూడాన్యై ౭ శ్చోద్వృత్త్య సవతః ।
 ప్రక్షాల్యవారిభిశ్చోద్వృత్తేః కుశే నూతనవాససా ॥ ౫౧

౧ జనంఘాతమ్. ౨ తెఘముపరి నిక్షిపేత్. ౩ సరత్నం కేవలం వస్త్రం పీఠం విన్యస్య తత్ర తు. ఇతి చ ౩ లోహాదీన్. ౪ పృథివీసానీతి సామ. ౫ లోహితం స్థపతిం కృత్వా. ౬ ఘృతపత్యేతి. ౭ శ్చోద్వృత్త్య.

సంవేష్టయేత్ప్రతికృతిం యథాపూర్వమనుక్రమాత్ ।
 ఉపవీతోత్తరీయాదిప్రదానాని యథాపురమ్ ॥ ౫౨
 ౧ ఆచమ్య చ ప్రతిసరం ౨ బద్ధయిత్వా చ మజ్జలమ్ ।
 తథో రథాదికే యానే ౩ సమారోప్య చ మూర్తిపాః ॥
 పఠేయుస్సామ ౪ గానజ్ఞైస్సాధకమస్త్యేశ్చ భూసురైః ।
 రథస్తరాదికం శ్రేష్ఠం పౌరుషం సూక్తముత్తమమ్ ॥ ౫౪
 నారాయణానువాకం చ సూక్తం శాకునమేవ చ ।
 ఆమనెయుః ప్రతిదిశం సూక్తం రక్షోఘ్నమేవ చ ॥ ౫౫
 పాణ్డరేణాతపత్రేణ చామరేణ సితేన చ ।
 చీనాంశుకమయై ౫ శ్చత్రైర్వజ్రై బహ్వామయైస్తథా ॥ ౫౬
 వ్యజనై రపి కల్యాణైర్ధ్వజై నానావిధై రపి ।
 తూర్యై బహువిధై స్ఫుత్తైర్గేయైశ్చాపి సమస్తతః ॥ ౫౭
 మహతా జనసజ్ఞైన బ్రాహ్మణానామితస్తతః ।
 ౬ సృపోపచారై రపరై ౭ రుపచయక యథావిధి ॥ ౫౮
 ప్రతిమాం గ్రామధామాది ప్రావక్ష్యిణ్యైన చానయేత్ ।

❀ జ లా ధి వా స వి ధి : . ❀

జలాధివాసదేశాన్తమాసాద్య శిబికాదికాత్ ॥ ౫౯
 అవరోప్య జలాభ్యణౌ ప్రసాయాం సిహ్వావిప్రరే ।
 ప్రాప్త్యుఖం సమవస్థాప్య యద్వా స్థాప్య ఉదబ్దుఖమ్ ॥ ౬౦

౧ ఆచమ్య చ ప్రతిసరం బద్ధా సిద్ధాథక మజ్జలమ్. ౨ బద్ధయిత్వాధక మజ్జలమ్. బద్ధయిత్వాన్యమజ్జలమ్. ౩ మూర్తిపూజ. ౪ సామజ్ఞైః. ౫ శ్చత్రైర్శ్చత్రైర్బహ్వా. ౬ మహోపచారై. ౭ రుపచారైస్తథావిధైః.

నదీషు దీక్షికాయాం వా తటాకే నిర్ఘోరేఽపి వా ।
 జలాధివాసనం కుర్యాత్ప్రసన్నే సలిలైఽపి వా ॥ ౬౧
 అల్పతోయే శ్శశానాన్తైః లవణాం ౧ దకదూషితే !
 కషాయే కటుకే చైవ తిక్తైః శ్శనైశ్చ దూషితే ॥ ౬౨
 చైత్యవృక్షసమీపే చ నీచైరధ్యాసితే తథా ।
 ఊషరైశ్చేవలయుతే వణాన్స్తరయుతే తథా ॥ ౬౩
 ఏవమాదిషు దుష్టేషు పృథిమాం నాధివాసయేత్ ।
 జలమధ్యే ప్రసాం కుర్యాద్భూమస్తమ్భసమన్వితామ్ ॥ ౬౪
 చతుర్దాశ్వరసమోపేతాం చతుస్తోరణభూషితామ్ ।
 వితానధ్వజసంయుక్తాం దళకమాలాపరిష్కృతామ్ ॥ ౬౫
 ముక్తాదామసమాయుక్తాం సగ్నివీణీం ౨ దీపదీపితామ్ ।
 ఫలైర్నానాద్విధైర్మయుక్తాం తత్ప్రాధివసనం చరేత్ ॥ ౬౬
 పుణ్యాహవా చ ౩ సం పూర్వం ౪ పునర్నాద్యాదిషు స్థితాః ।
 ౫ ఆపః పురుషమస్త్రీణాం ౬ సంశోష్య గురురాత్మవాన్ ॥
 అగ్నిమస్త్రీణాం దధ్యే చ చంద్రాగోటిసమప్రభమ్ ।
 నివృత్తి మస్త్రీం తద్ధ్యాయేత్తస్మాద్ధ్యానాద్వినిగత్తైః ॥ ౬౭
 జలైర్మృతకలైశ్చ పునర్నాద్యాది పూరయేత్ ।
 తస్మిన్ జలే మహాపీఠం చతురశ్రం సమాయతమ్ ॥ ౬౮
 విన్యస్యాన్స్తరణోపేతం సోపధానం నవం శుభం ॥
 ప్రకల్పయేద్ద్యోగపీఠం తస్యోపరి యథాకృమమ్ ॥ ౭౦
 గద్ధపుష్పాదినా పీఠమచయిత్వా సమాహితః ।

౧ దధి. ౨ ధూప. ౩ నాత్మపూజ. ౪ పూర్వాహ్న. ౫ ఆపః
 పునస్త. ౬ సంశోధ్య.

ద్వారతొరణకుమ్మాది యష్టవ్యం తదనస్తరమ్ ॥ ౭౦
 పఠద్భిశ్చాకునం సూక్తం బ్రాహ్మణైః సహమూర్తిపైః ।
 ఆదాయ ప్రతిమాం సశ్చదాచాయః స్తీరదేశతః ॥ ౭౧
 సంహారకమమాచాయః స్మృత్వా తాయే ప్రవేశయేత్ ।
 ఉదజ్జుఖరం ప్రాశ్చీరనం ప్రతిమాం శాయయేత్తతః ॥ ౭౨
 వేష్టితాం నవవస్త్రేణ ౧ ఆపాదతలమస్తకమ్ ।
 స్థాపితాః పూర్వవస్త్రీరే కుమ్భాదీనవి పూజితాః ॥ ౭౩
 జలే నివేశయేత్తద్వస్త్రీరే తద్వద్యధాకమమ్ ।
 దశయేచ్ఛక్రిముద్రాం చ రక్షాముద్రాం చ దశయేత్ ॥ ౭౪
 తీరే చతుర్విధం వాద్యం వాదయేత్సర్వ తోదితమ్ ।
 ఋణో యజాంషి సామాని పురాణాని చ భూసురాః ॥ ౭౫
 ఆమనెయురనివాణాః ౨ ప్రదీపానపి కారయేత్ ।
 స్నానసానాదికం సర్వం తతఃప్రభృతి నాచరేత్ ॥ ౭౬
 ఏకరాత్రం త్రిరాత్రం వా జలమధ్యేఽధివాసయేత్ ।
 ౩ యామం యామాధాకం వాపి జలవాసం సమాచరేత్ ॥ ౭౭
 గృహాచాస్థాపనే కాలే సద్య ఏవ సమాచరేత్ ।
 జలాధివసనే చైవ తథా నయనమోక్షణే ॥ ౭౮
 శయనే వేదికాయాం చ న కాలః కమలానన ।
 ప్రదోషేష్టధివాస స్యాచ్ఛయనం చ మహానిశి ॥ ౭౯
 ప్రతిష్ఠాం చ దివా కుర్యాన్ముహూర్తే శాస్త్రవ్రాదితే ।
 నద్యాద్యభావే బిష్కుప్య జలాధివసనం భవేత్ ॥ ౮౦
 జలదోష్ట్యాం కటాపే వా సముద్భృత్య మహజ్జలమ్ ।

౧ మహతా పాదమస్తకమ్. ౨ ప్రదీపాః ధూపదీపికాః, ప్రదీపానపి
 వీపితాః. ౩ యామం-ఇత్యాది పద్యం క్వచిన్న.

యథాసమ్భవమన్యస్మిన్ మృణ్మయాదౌ ౧ విధీయతే॥ ౮౨
సద్యో వా తోయవాసం స్యాత్పురస్తాదధివాసనాత్ ॥

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహిమాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

కిర్యాపాదే జలాధివాసవిధినామ

షడ్వింశోఽధ్యాయః .

—————:0:—————

శ్రీభగవాన్ —

❀ పృతిష్ఠావిధిశ్చక్షుః . ❀

పృతిమామధివాస్యేవమపు సూక్ష్మాక్ష సత్త్వనా ।
 అపరేద్యుః ప్రభాతాయాం శవయాం మణ్డపాదికే ॥ ౧
 శోధితే రథకారేణ శోభితే చ యథాతథమ్ ।
 తోషితే రథకారే తు మనః ప్రస్థదనైర్ధనైః ॥ ౨
 ఆచార్యో ౧ మూర్తిః పాశ్చేప కృతకృత్యా జితేంద్రియాః
 నవామ్బరధరాస్సర్వే ధృతపక్షాః భూషణాః ॥ ౩
 గన్ధమాల్యధరా భద్రా స్సోత్తరీయ ౨ పరిచ్ఛదాః ।
 ధృతోధ్వోపుష్కారచనాస్సోష్ఠీమా మృష్టకుణ్డలాః ॥ ౪
 ఆదిష్టా యజమానేన జీవాజీవాత్మకైర్ధనైః ।

❀ వాస్తుపురుషనిరూపణమ్ ❀

వాస్తుహోమం ప్రామీరణ కర్మ దైవం యథాభవేత్ ॥ ౫
 వాస్తు నామ చతుర్వక్త్ర భాగవ స్స్వేదసమ్భవః ।
 అభ్యద్రీవత్సుర్యా హంతుమాత్మనా బలదర్శితః ॥ ౬
 సదేనైస్తాడితస్తూణామపితద్భువి విహ్వలః ।
 వినోస్తాజ్గస్స చ ప్రాణా భారయత్యేవ వాస్తుకః ॥ ౭
 ౪ అథోమఖం ప్రాక్చరసం విన్యసేద్వాస్తుపురుషమ్ ।
 ౫ ప్రసాయ పాణిపదౌ ద్వా కోణభూమిప్రకల్పితౌ ॥ ౮
 తమచయేత్ప్రియత్నైః కర్మ దైవం యథా భవేత్ ।

౧ మూర్తిపాలాశ్చ. ౨ పరిష్కృతాః. ౩ అథో ముఖం—ఇతి

పద్యం క్వచిన్న. ౪ ప్రసాద్య.

అసచితే వాస్తుదేవే కృతం కర్మానురం భవేత్ | ౯
 మణ్డపే దక్షిణే పాశ్చ్యే వాస్తుదేవం లిఖద్భువి |
 సప్తదభా ౧ యుతం కూచం కృత్వా తత్ర వినిక్షిపేత్ |
 తత్రాచ యేద్వాస్తునాథం గన్ధపుష్పాదిభిః క్రమాత్ |
 వాస్తుదేవస్య శిరిసి పూజయేదంశుమాలినమ్ || ౧౧
 ఝుషధ్వజం బాహుమూలే కుమారం కూపారే తథా |
 హస్తే వినాయకం పాదయుగలే చాశ్వదేవతే || ౧౨
 మధ్యే చంద్రం తథా పాశ్చ్యేః దుర్గాం మాత్రాంశ్చకూపారే |
 బాహుమూలే తథా స్థాణం హృదయే మామవస్థితమ్ || ౧౩
 బ్రహ్మణం నాభిదేశే చ దిక్పాలాన్ స్వాసు దిక్షు చ |
 క్షేత్రేశముత్తరే పాశ్చ్యే వాస్తు ౨ దేవస్య పూజయేత్ || ౧౪
 పశ్చిమే వాస్తునాథస్య దేశే చ జహుయాద్గురుః |
 పశ్చిమేనాథా సమీప్సహస్రం శతమేవ వా || ౧౫
 శమ్యపామాగ్భదిరసమిద్భిజ్జహుయాత్తతః |
 మూలమస్త్రీణ తన్మస్త్రీవణసత్త్వాభిరాత్మవా || ౧౬
 చరుం పురుషసూక్తేన జహుయాత్ షోడశాహుతీః |
 చరుణా వాస్తుదేవానాం జహుయాచ్చ సకృత్సకృత్ || ౧౭
 బలిం చ దత్వా దేవేభ్య క్షేత్రాధిపతయే తథా |
 కర్మానుష్ఠే పృతిష్ఠాయాం మణ్డపే సదనే తథా || ౧౮
 వాస్తుయాగ క్రిమః పౌక్తస్సవత్ర కమలానన |
 మాజానం గోమయాలపః పౌక్షణం మణ్డపే భవేత్ || ౧౯
 సుధాచూడై రక్షతైశ్చ మణ్డయిత్వా భువన్ఫలమ్ |

సిద్ధాధాన్య వికీరెద్దితు అస్త్రమన్త్రాభిమన్త్రితా ॥ ౨౦

❀ సన్నిధ్య న హాః జనాః ❀

నాస్తికా భిన్నమయాదా దేవబ్రాహ్మణ ౧ నిష్ఠకా ॥

పాపరోగయుతా మత్యాకాని ద్వితా పిశునాం స్తథా ॥ ౨౧

పాషణ్డినో సీనవృత్తి ప్రికిలోమా సమత్సరా ॥

లుభాన్ముఖానవిచుషో బహినివాసయే ౨ త్రిదా ॥ ౨౨

స్థూణాంశ్చ మణ్డపే తస్మిన్ వాసోభిశ్చైష్టయేన్నవేః ॥

వితానయేచ్ఛభైర్వప్తైః పతాకాభిశ్చ భూషయేత్ ॥ ౨౩

ముక్తాదామభిరన్యైశ్చ ఫలైః పుష్పైశ్చ ౩ పల్లవైః ॥

పరితో దభామాలాభిమణికాఞ్చనభూషణేః ॥ ౨౪

శోభయేన్మణ్డపం సవం యథావిత్రానుసారతః ॥

ఖాత్వా ద్వితాలమనటం తొరణాని ౪ చతుర్దిశం ॥ ౨౫

స్థాపయేద్దావరదేశేషు ౫ పూర్వాదిషు యథాకృమమ్ ॥

అశ్వత్థతోరణం పాచ్యాయం ఔదుమ్బరమనస్తరమ్ ॥ ౨౬

నైయ్యగోధం చ పాశ్చాత్యం ప్లాతుం చ తదనస్తరమ్ ॥

సతకై గాయకైశ్చైవ వేణికై నకంశకై స్తథా ॥ ౨౭

వాదిత్రీకుశలై శ్చన్యైస్తథా వాదవిచక్షణైః ॥

౬ శోభితం సవతోదితు బ్రహ్మఘోషైశ్చ నాదితమ్ ॥ ౨౮

దీపైస్తథా ౭ పాలికాభిస్సాంకురాభిశ్చ సవతః ॥

చందనాగరుకపూర ౮ ధూపైః పరిమలీకృతమ్ ॥ ౨౯

కృత్వైవం మణ్డపం సమ్యగపరాష్టే గురుస్సయమ్ ॥

౧ దూషకా ౨ తతః. ౩ పుల్లకై. ౪ దిశః. ౫ ధర్మా

దిషు. ౬ శోభితం సవతోదితు, శోభయేన్మణ్డపం దిషు. ౭ చాలికాభి.

౮ శూలైః.

- ఉత్థాప్య బిమ్బముదకాత్కుమ్భం చ కలశాన పి || ౩౦
 ౧ ఉద్వాప్య దేవతా ౨ స్తస్మాత్తద్విమ్భం తీరవిష్టరే ।
 పాశ్చిజ్జుఖం సమవస్థాప్య వారిభిః క్షౌలయే ౩ త్తదా || ౩౧
 లోహజం చేద్విశుద్ధ్యథం తిన్త్రిణీ ఫలవారిణా ।
 వస్త్రాభరణపుష్పాద్వేరలంకృత్య మనోహరైః || ౩౨
 యానమారోప్య తద్విమ్భం యథా ర పూర్వమశేషతః ।
 కృత్వా మజ్జలతూయాది గమయేద్యాగమ్యైవమ్ || ౩౩
 మణ్డపస్యాత్తరభాగే విష్టరే ౫ వినివేశయేత్ ।
 ఆచార్యో మూర్తిపై స్సాధం ప్రవిశేద్దభ్యమద్ధిరమ్ || ౩౪
 బహుబేరవిధానం చేద్విధిరేష విధీయతే ।
 పాశ్చాథివాసితం కూచం జలాత్తస్మాత్సముద్ధరేత్ || ౩౫
 బిమ్బాచ్చవస్త్రాభరణమాల్యాన్యవసయేద్గురుః ।
 నయనోస్మీలనం కృత్వా ధృ వజరస్య శాస్త్రుతః || ౩౬
 దశయేదప్తధాన్యాని గాశ్చకన్యాస్సలక్షణాః ।
 ఉస్మీలనం శ్రియాదీనామెవం శాస్త్రోక్తవత్కనా || ౩౭
 కలశై స్సప్తదశభిఃకృతాది ద్వివ్యసంయుతైః ||
 ఛాయాన్నపసమాదశే సకూచే కల్పయేద్గురుః || ౩౮
 పృథక్క్రియాదిదేవీనాం స్తువనం సవభిఃకృతైః ।
 బ్రహ్మేశౌ సప్తకలశైః ఋషీణామపి పఞ్చభిః ! || ౩౯
 త్రిభిశ్చ దేవతానాం స్యాదేకేన కలశేన వా ।
 నీరాజనా నైవస్త్రాద్యైరుపచారై స్సమచయేత్ || ౪౦
 ధృవజేరస్య హృదయే తస్య దీపమణి ప్రభమ్ ।

విన్యస్య మస్త్రీమాచార్యో ద్వాదశాక్షరసంజ్ఞితమ్ ॥ ౪౧
 బింబమాచ్ఛాదయేద్వస్త్రైః కమ్బులై వా సమస్తతః ।
 ఏవం కుర్యాచ్చి యాదీనాం తతో నిగత్య మద్దిరాత్ ॥ ౪౨
 మట్టపథాం ప్రతికృతిం ఛాదయేత్కమ్బులాదిభిః ।
 రై మయం రాజతం వాపి పాత్రీమాధకపూరితమ్ ॥ ౪౩
 ధార్యరాశౌ నిధాయాగ్రే పూరయేత్తద్యథాకృతిమ్ ।
 మధునా సర్పిషా చై వ పూరయేచ్ఛాదయేత్తతః ॥ ౪౪
 వాససా పరిశుద్ధేన య పాత్రీయోశ్చ తయోః పునః ।
 అఛయేద్భాస్కరం పూర్వే పశ్చిమే శశినం తథా ॥ ౪౫
 మస్త్రీణ మధువాతేతి సర్పిరాద్యభిమస్త్రీయేత్ ।
 అష్టాంశులా శలాకాస్యాద్యే మయూ చాధ రాజతీ ॥ ౪౬
 అష్టధాన్యాని పరితః పాత్రేషు వినివేశయేత్ ।
 గాః కన్యకాశ్చ రుచిరాః భూషణైశ్చాపి భూషితాః ॥ ౪౭
 ఆనీయ స్థాపయేత్పాశ్వే బ్రహ్మఘోషైశ్చ ఘోషయేత్ ।
 మధ్వక్తముఖయా నేత్రి రే మయ్యా చ శలాకయా ॥ ౪౮
 దక్షిణం ప్రాల్లిఖేద్వామం సర్పిషా క్తశలాకయా ।
 రాజత్యా విలిఖేన్నేత్రిం తచ్చక్షురితి సంపఠక ॥ ౪౯
 వ్యపాహ్యచ్ఛాదనపటం దశయేత్కథుసర్పిషీ ।
 అష్టధాన్యాని గాక్షేచ కన్యకాః పురత స్థితాః ॥ ౫౦
 గురవే గాః స్రీయచ్చేత గోవిందః పీయతామితి ।
 పాత్రీయుగ్మం శలాకే చ దద్యాద్ధాన్యాష్టకం తథా ॥ ౫౧
 నేత్రోన్మీలనవేలాయాం వాద్యఘోషేణ ఘోషయేత్ ।

గురవే దక్షిణం దద్వాజ్జీవాజీవధనాత్మికామ్ || ౫౨
 కాతుకం బద్ధయేద్భిమ్బే స్నపనాథం యథావిధి |
 మూలమస్త్రాణ తద్భిమ్బం సముత్థాప్య సయేత్తతః || ౫౩
 ఋత్విగ్భిఃశ్శాకునం సూక్తమధీయానైశ్చ భూసురైః |
 స్నానమద్భవభూభాగే తతోగ్రమమ్మరవిష్టరే || ౫౪
 త్సూమాస్తరణసంయుక్తే స్థాపయేత్ప్రీత్య గ గాననమ్ |
 భద్రాది మస్త్రామాచార్యాస్వయముచ్చాయా మస్త్రావిత్ ||
 వింశ త్యేకోనమృద్భిస్తు పుణ్యక్షేత్రాది జన్మభిః |
 ఉదజ్జుభిః స్థితో మృద్భిరాలిప్య ప్రతిమాం తతః || ౫౬
 మూఢాకానం దివ ఇత్యేతామృచముచ్చారయేచ్ఛభైః |
 జలైరేమం మే వరుణ ఇత్యుచ్చాయా సమూర్తికాపః || ౫౮
 త్సూలయేత్కాతుకం సవణం కలశై స్నాపయేద్గురుః |
 దేవస్య పురతః స్థాప్య సూత్రాచార్యాది వేష్టితామ్ || ౫౯
 ౨ సకూచాణ్ పల్లనై యుక్తాన్ కలశాన్ ధాన్యరాశిషు
 పాద్యాభిషేచనం కుర్యాదిదం విష్ణురీతీరయమ్ || ౬౦
 ౩ ఆపోహిషేతి మస్త్రాణ తథాఘ్నానాభి ర షేచనమ్ |
 ౪ ఇమంమే వరుణఇత్యేవ తథా ౭౭ చమనవారిణా || ౬౧
 ౫ పవిత్రం తేతి మస్త్రాణ పశ్చగ్వాభిషేచనమ్ |
 ౬ ఘృతస్నాతేతి సామనా చ ఘృతేనై వాభిషేచయేత్ || ౬౨
 ౭ దధిక్రాంతేతి మస్త్రాణ దధిన్నపనమాచరేత్ |
 ౮ పయోవృతేన సామనా చ పయసా స్నపనం భవేత్ || ౬౩

౧ గాననమ్. ౨ సకూచామల్లకై. ౩ ఆపోహ ఇతి మస్త్రాణ-ఆశ
 ఇద్భిమస్త్రాణ. ౪ షేచయేత్. ౫ ఇమంనై వరుణ ఇత్యేవ మస్త్రాణాచారాః.
 ౬ ఘృతపత్యేతి.

మధువాతేతి మస్త్రేణ ౧ మధునా స్నపయేద్గురుః ।

యజ్ఞాయజ్ఞేతి మస్త్రేణ కషాయామ్భాభి ౨ షెచయేత్ ॥ ౬౩

మాసస్తోకే త్రిప్యచా ౩ తోయైరుష్ణైశ్చ ౪ వాభిషేచయేత్ ॥

వషట్ తే విష్ణువిత్వాదిమస్త్రేణ మశివారిణా ॥ ౬౪

ఫలిసీత్యనువాకేన ౫ స్నాపయేత్తు ఫలాంభసా ।

హిరణ్యగర్భమస్త్రేణ ౬ స్నాపయేత్లోహవారిణా ॥ ౬౫

౭ శన్నదేవీతి స్నానం మస్త్రితై మాజనామ్బుభిః ।

గన్ధద్వారేతి మస్త్రేణ గన్ధామ్బుకలశేన తు ॥ ౬౬

త్రోతారమితి సామ్నా చ భవేదక్షతవారిణా ।

యవామ్బుకలశేన న్యాదిదం విష్ణురితి త్రిప్యచా ॥ ౬౭

సృశూక్తేన చ శుద్ధాభిరద్భిరస్తేభిషేచయేత్ ।

ఉపచారైశ్చ వస్త్రానిపిదానాద్యైస్సమచయేత్ ॥ ౬౮

పూర్వే వా దక్షిణభాగే శయ్యాం వేద్యాం పృథక్పయేత్ ।

పౌక్షియేద్వేదికాం పూర్వం ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ॥ ౬౯

పౌగ్గిగాగ్నిరుదగ్గాగ్నిన్వా దభాణ్ణ సంస్తీయేత్పుష్కలాత్ ।

శాలీనాం ౮ పశ్చిభారాణి తద్ధ్వలాసర్థసంమితాత్ ॥ ౭౦

౯ ఉపరిష్టాత్ శీపేత్తైసాం తిలానుపరి నిక్షిపేత్ ।

౧౦ తదభాణ్ణ చతురశ్రాగ్నిన్వా వృక్షాగ్నిన్వా తాన్వికీయే చ ॥

చమన్ నైర్య్యాఘ్రిముపరి ౧౧ తిలానామపి నిక్షిపేత్ ।

౧ మధుస్నపనహవరేత్. ౨ షేచయేత్. ౩ నీరై. ౪ వాభిషేచయేత్. ౫ స్నానం యాత్తుఫలాంబుసా. ౬ కలశైః. ౭ శంషోదవీతి మస్త్రేణ మాజనం చాభిషేచయేత్. ౮ నవభారాణి. నవభారాణాం ఇతి శ్. ౯ ఉపరిష్టాచ్ఛరేషాం తు ౧౦ తదభాణ్ణం చతురశ్రం వా వృక్షం వా. ౧౧ తిలానుపరి.

తూలికాం నిక్షీపేత్త స్మిక్ మృద్వాస్తరణభూషితామ్ || ౭౨

కమ్బలానుపరిష్టాచ్చ తౌమం తదుపరి షీపేత్ |

చిత్రాశి వస్త్రాశి తథా శుక్లాని చ తథోపరి || ౭౩

౧ కావ్యజం సుదృఢం స్నిగ్ధం చతుర్హస్తసమన్వితమ్ |

చతుష్పాదసమాయుక్తం చతురశ్రాయతం తతః || ౭౪

ఖట్వాసంజ్ఞితపయఃజ్ఞం తదూర్ధ్వ స్థాపయేత్తతః |

దుకూలం మృదుతల్పం చ విశ్వసేత్సౌచర్యచ్ఛదమ్ || ౭౫

౨ ఉపధానాని చిత్రాశి శయనాంజ్ఞాని కల్పయేత్ |

కస్తూరికాదిగన్ధైశ్చ సుగన్ధైరధివాసితామ్ || ౭౬

సుగన్ధపుష్పాస్తరణాం నానాలజ్కారశోభితామ్ |

శయ్యాం కృత్యైవమేతస్యాం దేవమాసీయ శాయయేత్ || ౭౭

సూక్తాని పౌరుషాదీని ప్రశస్తాని యథాతథమ్ |

౩ అధీయానై విశ్రాంత్యై రవయోసానిధామనైశ్చ ౫ మజ్జలైః || ౭౮

తూయశ్చైవైయధాపూర్వం మూర్తిశ్చ గురుస్సవ్యయమ్ |

ఉత్తిష్ఠేత్త్యాదిమన్త్రైః సముత్థాప్య చ కౌతుకమ్ || ౭౯

శయ్యావేదిభువం నిన్యబఃపిః కుంజం యథాతథమ్ |

ప్రాదక్షిణ్యేన ౬ శనకైశ్శయ్యానాం శాయయేద్గురుః || ౮౦

౭ ఇదంవిష్ణుచిత్రి ప్రోచ్య విశ్వతశ్చక్షురేచ్ఛసి |

ప్రాక్చిరౌ దక్షిణావక్త్రం యదాప్యస్మద్విరాసనమ్ || ౮౧

శిరో వా దక్షిణాశాయామిథం శయన కల్పనమ్ |

౧ “కావ్య” ఇత్యాది. “పరిచ్ఛదమ్” ఇత్యన్తం కథు చిత్కోకథు నాస్తి.

౨ సోపధానాని. ౩ “అధీయానైః—యథాతథమ్” ఇదమపి ప్రోకద్వయం క్వచిన్న దృశ్యతే. ౪ వక్త్రాః. ౫ భూసురైః. ౬ కలశమ్. ౭ యద్యైష్ట్యవమితి.

- కమ్మలేనాధవా వస్త్రిశ్చానయేత్ప్రతిమామపి ॥ ౮౨
- యువాసువాసా ఇత్యాది బ్రువన్విష్వక్చతుర్ముఖః ।
అశ్వత్థతోరణం ప్రాచ్యం యజేత తదనన్తరమ్ ॥ ౮౩
- ౧ ఋగ్రూపమింద్రిదేవత్యం సుకోభనసమాహ్వయమ్ ।
యా మ్యే త్వోదుమ్భరం ౨ స్యాత్తు యాజుషం యమదైవతమ్ ॥ ౮౪
- నామ్నా సుభద్రం వారుణ్యం న్యగ్రోధం ౩ సోమవారుణమ్ ।
౪ సుబన్ధసంజ్ఞంకౌబేర్యాం ప్లక్షం నామ్నాసుహోత్రకమ్ ॥ ౮౫
- సోమదైవత్యముద్దిష్టం యజేదాధవణం గురుః ।
ధ్వజద్వయం ద్వారపాశ్వఃస్థితం రత్నసమాహ్వయమ్ ॥ ౮౬
- ౫ దౌవారికాన్తహాభాగాన్ యజేత కమలాసన ।
కుముదః కుముదాక్షశ్చ ద్వారపాతౌ పురః స్మృతౌ ॥ ౮౭
- దక్షిణస్యాం ధ్వజౌ వీతౌ ౬ పుణ్డరీకాక్షవామనౌ ।
ద్వాస్తౌ ప్రతీచ్యాం సీలాభౌ ధ్వజౌ దౌవారికౌ పునః ॥ ౮౮
- శంకుకణాస్సవనత్రస్తథోదక్వాణ్డరా ధ్వజౌ ।
సుముఖం సుప్రతిష్ఠం చ ద్వాస్తౌ ధ్యాయేద్ధ్వజాంశుకే ॥ ౮౯
- అష్టే కుమ్భాంశ్చ పూర్వాదిద్వారేషు వినివేశయేత్ ।
ద్వా ద్వా సవస్తౌ సాశ్వత్థపల్లవాన్ ౭ ససిధానకాన్ ॥ ౯౦
- ధాన్యరాశిషు మన్త్రైః ఇదంవిష్ణురీతి స్వయమ్ ।
నామాని తెషాం క్రమశః కథ్యంతే తాని సంశృణు ॥ ౯౧
- పూర్ణాశ్చ పుష్కరశ్చైవ స్యాతామానస్తనస్తనౌ ।
వీరసేనస్స పేణశ్చ సమ్భవః ప్రభవస్తథా ॥ ౯౨

౧ ఋగ్వేదమింద్రి. ౨ క్రాంతదైవతం యజుషా స్థితమ్, యాజ్యం.
౩ సాసవారుణమ్. ౪ సుబన్ధసౌఖ్యమ్. సుబన్ధసంజ్ఞమ్. ౫ దౌవారికాన్త వా
ధ్యాయక. ౬ పుణ్డరీకాభ్యు. ౭ సాక్షతోదకాన్.

రత్నాని చాప్తా క్రమశః కుమ్భేషు వినివేశయేత్ |
 పద్మరాగం ప్రవాసం చ ౧ వజ్రం వైడూర్యమేవ చ || ౯౩
 పుష్యరాగం తథానీలమణిం మరతకం తథా |
 ముక్తాస్ఫటికముద్దిప్తం సవణం మన్త్రైణ నిక్షిపేత్ || ౯౪
 ౨ తోరణధ్వజ కుమ్భాదీన్ పూర్వాక్తాన్ పృథగచయేత్ |
 తోరణాని చ వాసోభిః నవైరాచ్ఛాదయేత్సృథక్ || ౯౫
 పూర్వాదౌ పలజే విక్రాత్ బహ్వృచాస్వ యుగనామగ్న్యా |
 అధర్వాఙ్గిరసాభిజ్ఞాన్ ౩ అపరాన్వేదపారగ్న్యా || ౯౬
 తత్తద్వేదానధీయూనాన్ ౪ తత్తద్విక్షు నివేశయేత్ |
 ఆచార్యో హృదయే దేవమమృతం సుసమాహితః || ౯౭
 ధ్యాయేత్తాయాది ఘోషేశ్చ పరితః పరిఘోషయేత్ |
 మూర్తికృత్కృత్కృత్ పరితస్సపిఠానాన్ సవస్త్రుకాన్ || ౯౮
 అప్యే ప్రాగాదికాష్టాసు ధాన్యరాశిషు పూరితాన్ |
 అద్భిశ్శుద్ధాభిరశ్వత్థపత్రయుక్తాన్ ౧౦ సరత్సకాన్ || ౯౯
 తెషు శఙ్ఖం చ చక్రం చ గదాం షడ్మం ధ్వజం తథా |
 శ్రీవత్సం గరుడం కూమణం జామ్బూనదమయం క్షిపేత్ || ౧౦౦
 మధ్యే మధ్యే చ కుమ్భానాం శ్రీవత్సావ్యప్తమజ్జలమ్ |
 పాలికాస్నామ్నూరా వేసిం పరితః స్థాపయేత్తతః || ౧౦౧
 విష్ణాదిమూర్తీరస్యై చ కుమ్భే ౬ మ్వావాహ్య పూజయేత్ |
 ౭ మహాకుమ్భం చ దేవస్య నిక్షిపేత్పశ్చిమాత్తరే || ౧౦౨
 ధాన్యరాశౌ సాపిఠానం ద్రోణం గద్దామ్బుపూరితమ్ |

౧ వాలవామజమెన చ. ౨ పూర్వాక్తాన్ పృథగచయేత్. పృథగధ్వజా-
 యేసు. ౩ స్త్రుచగా. ౪ నియంతం. ౫ సవస్త్రుకాన్. ౬ మ్వావాహ్య.
 ౭ మహాకుమ్భం దేవస్య.

హేమరత్నాదికం యుగ్మవస్త్రేణాచ్ఛాదితం పునః ॥	౧౦౩
సకూచఃపిప్పలదలాం పాశ్వే తస్య గళన్తికామ్ ।	
ససూత్రవస్త్రసంక్లన్నాం కూచాయుక్తాం నివేశయేత్ ॥	౧౦౪
సాపిధానాం శివామోచ్ఛ్విభిః పూరితాం నిగమాదినా ।	
పాయసాన్నేన చ తదా బ్రాహ్మణా భగవన్మయా ॥	౧౦౫
భోజయేద్వాదశమితానధికాన్వా యథావసు ।	
తిలా వాసాంసి సు-త్యైః సువణం గాశ్చ దక్షిణాః ॥	౧౦౬
తేభ్యో దద్యాద్భుక్తవద్భ్యో యజమానస్సమాహితః ।	
అః ఖేయుస్తతో హోమం ఋత్విజౌ గువణనుజ్ఞయా ॥	౧౦౭
అశ్వేత్థాచ్చ శమిగధాదరణీ మాహరైత్తతః ।	
మధిత్వాగ్ని ముపాదాయ సూర్యకాంతాశ్మినో పి వా ॥	౧౦౮
తాకికం వాగ్నిం మాదాయ ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।	
ప్రాత్య ధ్యాత్వా చ దివ్యాగ్నిం ప్రత్యక్కుణ్డే సమిధయేత్ ॥	౧౦౯
పయగ్నికరణం కుర్యాత్కుణ్డానాం దభఃముష్టిభిః ।	
౨ కుణ్డేష్యన్యేషు దహనం ప్రత్యక్కుణ్డాత్సముద్ధరేత్ ॥	౧౧౦
అగ్ర సంస్కృత్య దహనమన్యకుణ్డే విహాయ చ ।	
అగ్నిమధ్యస్థపద్మస్థం తం తం దేవమనుస్మరేత్ ॥	౧౧౧
వాసుదేవం చతుష్కోణే చాపే సజ్కుషణం తథా ।	
వృత్తైః ప్రద్యుమ్ననామానమనిరుద్ధం త్రికోణకే ॥	౧౧౨
ఋతోఽధికేషు కుణ్డేషు కల్పితేషు యథాతథమ్ ।	
యుగ్మేష్యయుగ్మేషు తథా దేవతాః పూర్వామిరితాః ॥	౧౧౩
ప్రాగాదిషు చ కుణ్డేషు క్రమేణ సమిధః స్తృతాః ।	
పాలాశదూర్వాఖదిరబిల్వాదుమ్పరభూరుహమ్ ॥	౧౧౪

- ఆగ్నేయాది విదిక్షుః స్యుః పిష్పలప్లక్షసమ్భవాః ।
 న్యగ్రోధప్రభవాశ్చైవ కాశ్మయప్రభవాస్తథా ॥ ౧౧౧
- పాలాశసమిధోఽన్యత్ర భూయసాం ౧ పరికల్పనే ।
 ఉక్తాభావే తు సవత్ర పాలాశ సమిధౌ మతాః ॥ ౧౧౨
- చతస్రో ధేనవస్థాప్యాః దక్షిణద్వాయుదజ్మభాః ।
 గక్ష్గా నరస్వతీ గౌదా యమునా ౨ చూపధారిణీ ॥ ౧౧౩
- దుగ్ధైస్తదీయైశ్చృషణం చరూణామహుశీస్తథా ।
 శ్రవయేత్సయసా పూవం శాలితణ్డులమాశకమ్ ॥ ౧౧౪
- కృనరైదాక్షిణత్యాగ్నౌ పాశ్చాత్యై గుడమశ్రితమ్ ।
 ఉదీచ్యాగ్నౌ హరిద్రాన్నం దుగ్ధాన్నమితరాగ్నిషు ॥ ౧౧౫
- సమిస్థిరాశ్చైశ్చరుభిబీజైహోమః క్రమాత్ స్మృతః ।
 ప్రత్యేకం శతమష్టే చ హోమస్సాన్యత్సమిధాదిభిః ॥ ౧౧౬
- తిలశాలియవా వేణు హోమబీజాన్యనుక్రమాత్ ।
 తిలైరితరకుణ్డేషు తైవా సవత్ర పద్మజ ॥ ౧౧౭
- హోతార ౩ శ్చనమాసీనాస్సోత్తరీయాస్వలంకృతాః ।
 ప్రాఙ్ముఖా జహలయుస్సవే గువాదిప్తేన వత్సనా ॥ ౧౧౮
- తేషు ౪ జహ్వత్సు ఋత్విక్షు యజేత గురురాత్మవా ।
 మహాకుమ్భే పరం జ్యోతిశ్చైతన్య ఘనమక్షరమ్ ॥ ౧౧౯
- సవగం మూలమన్త్రేణ సమావాహ్యచ్యుతం హరిమ్ ।
 సకలీకృత్య చాఘ్నాద్వైరచయేన్నిగమాదినా ॥ ౧౨౦
- సుదశనం చ కరకే సహస్రాదిత్యసన్నిభమ్ ।
 సహస్రారం సహస్రేణ జ్వాలాభిరభివెష్టితమ్ ॥ ౧౨౧
- ఆవాహ్య స్వేన మన్త్రేణ పూజయేత్కమలాసన ।

స్వస్తికాసనమాబధ్య శయానాం ప్రతిమామను	౧౨౩
ఆసీత దేశికస్సప్తిసంహారక్రమవిత్తమః	
అచాఽం చ తాం భూతమయీం ౧ సంహారక్రమమాస్థితః	౧౨౪
పునస్సప్తిక్రమేక్షేవ సృజేత్తద్ధ్యానమాస్థితః	
ప్రాచీనకుణ్డై జుహుయాత్తత్త్వాని కపిలాఘృతైః	౧౨౫
ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం తత్వేష్వాహుతయః స్మృతాః	
అష్టోత్తరా విశతివాఽ యద్వాప్తో శక్త్యపేక్షయా	౧౨౬
జీవాదికః తత్వహోమ స్సాన్వహన్తైస్సన్వసనామభిః	
మకారం స్ఫటికాభానం జీవం వ్యాపకమాదితః	౧౩౦
ఆహుత్యనై ప్రతికృతౌ విన్యసే ౨ త్ప్రణవం తతః	
జిహ్వోపాధిం భకారం తు సితం న్యసేద్యధాపురమ్	౧౩౧
బకారం స్ఫటికాభానం ౩ బుద్ధితత్వమనన్తరమ్	
అహఙ్కారం పాటలాభం ఛకారం హృది విన్యసేత్	౧౩౨
మనస్సితా సితనిభం షకారం హృదయే తథా	
నకారం శబ్దతన్మాత్రం శ్రోత్రై శుక్లనిభం తథా	౧౩౩
ధకారం లోహితం స్పృశ తన్మాత్రం ప్రతిమాత్వచి	
దకారం రూపతన్మాత్రం దృశ్యోజ్యోతిమయం తథా	౧౩౪
థకారం రసతన్మాత్రం పాణ్డరాభం చ తాటుని	
తకారం గంధతన్మాత్రం నాసికాయాం తథాసితమ్	౧౩౫
ణకారం పాటలనిభం శ్రోత్రాత్మానం చ కణయోః	
ఢకారం హేమతుల్యాభం త్వగాత్మానం తథా త్వచి	౧౩౬
డకారం నేత్రయోః కృష్ణం నెత్రాత్మానమనన్తరమ్	

గౌరం తకారం జిహ్వాయాం జిహ్వత్తానం చతుర్ముఖ ॥	౧౩౭
టకారమసితం ఘ్రాణ రూపం ఘ్రాణైస్త్రి ౧ యం తథా ।	
సితం ఇకారం వాగ్రూపం వాగధారే నివేశయేత్ ॥	౧౩౮
రక్తం ఝకారం కరయోః కమాత్తానం ౨ నివేశయేత్ ।	
రక్తం జకారం పదయోః పదాత్తానం నివేశయేత్ ॥	౧౩౯
ఛకారస్య చ రక్తస్య ౩ న్యాసః పాయా తదాత్మనః ।	
చకారం మేహనే హేమవణం మెహనరూపిణమ్ ॥	౧౪౦
జకారం పృథివీతత్వం వీతాభం చతురశ్రకమ్ ।	
పాదేచ జానుపయన్తై హుత్వాన్తై వినివేశయేత్ ॥	౧౪౧
ఘకార మధక ర శీతాంశుం తుల్యకారం జలూత్మకమ్ ।	
స్ఫటికాభం తదూధ్వైతు గుహ్యస్తే వినివేశయేత్ ॥	౧౪౨
గకారం లోహితం కోణైస్త్రిభియన్తముషబుధమ్ ।	
గుహ్యత్ప్రభృతినాభ్యంతం విన్యసేద్దేశికోత్తమః ॥	౧౪౩
ఖకారం వేదికాకారం ధూమ్రాభం శ్వసనాత్మకమ్ ।	
నాభేరుపరిఘ్రాణాంతం హుత్వాన్తే వినివేశయేత్ ॥	౧౪౪
గి నిరాకారం కకారం చ నభౌజ్జనశిలా ౬ మయమ్ ।	
నాసికొపరి మూధాన్తమాహుత్మన్తై నివేశయేత్ ॥	౧౪౫
తత్త్వహోమం చ తన్నాస్యసం కృత్వైవం తదనన్తరమ్ ।	
ప్రాణాది దశవాయూనాం ౭ న్యసనం స్యాదిడాదిషు ॥	౧౪౬
౮ బ్రహ్మాది పరివారేషు దేవీషు కమలాదిషు ।	

౧ య స్వసేత్. ౨ చతుర్ముఖ. ౩ న్యాసోఽపానై. ౪ శీతాంశు సామ్య. ౫ కకారః సుజ్ఞాననిధం నిరాకారం నభాత్మకమ్. ౬ నిభమ్. ౭ సుషు మ్నాదిష్వపః స్వసేత్.

౮ అత్ర శ్లోకద్వయముధికం లిఖితం క్వచిత్కోశై దృశ్యతే తద్యథా.—

తత్త్వన్యాసో యథోక్తేన మాగ్గేణ స్యాచ్ఛతుముఖాః ॥ ౧౪౭
సుదశనాద్యాయుధాని వనమాలాదికాన్యసి ।

స్యస్యేద్యథాయథం ౧ మస్త్రీః ప్రతికాయేషు శాక్షిణః ॥ ౧౪౮
న జగ్గమేషు బిమ్బేషు షోడశన్యాసమాచరేత్ ।

ప్రణవస్య వ్యాహృతీనామకారాద్యక్షరస్యచ ॥ ౧౪౯
ఋతౌణామసి కాలస్య ౨ వాసరాద్యయనస్య చ ।

బ్రాహ్మణాదేశ్వరణాస్య తోయస్య నిగమస్య చ ॥ ౧౫౦
దేవతానాం విరాజశ్చ క్రతూనాం చ గుణస్య చ ।

౩ సత్వాదేశ్చైవ మూర్తీనాం శక్తీనాం షడ్గుణస్య చ ॥ ౧౫౧
లోకానాం న్యసనం కుర్యాత్ షోడశానామితి క్రమాత్ ।

౪ అకారాద్యాత్మకం హృత్వా ప్రణవం తదనంతరం ॥ ౧౫౨
అకారం హృదయే విష్ణో గి న్యస్యేద్భాగే తు దక్షిణే ।

ఉకారం బ్రహ్మణో యావం వామే ౬ స్త్యం శంకరాత్మకమ్ ॥
హోమేన తవయిత్వా స్తే ప్రణవం వినివేశయేత్ ।

వ్యాహృతీనాం ౭ చ తిస్థణాం పాదే హృది శిరస్యసి ॥ ౧౫౪
న్యాసం కుర్యాత్ దకారాదిస్వరాన్న్యస్యైత్క్రమాద్గురుః ।

రసనాయాం ముఖే దృష్ట్వోశ్చోత్తరయో ౮ నాణసికాపుటే ॥ ౧౫౫

సుషుమ్నా పిఙ్గాలూ పూషా హస్తి జిహ్వో శయస్వినీ ।

అలంబుసెడా గాన్ధారి కాశిక్యసి కుహూరసి ॥

ప్రాణోపానస్సమనశ్చ వ్యానోదాన ధనఙ్జయాః ।

కృకరో దేవదత్తోఽథ నాగకూర్మా దశానిలాః ॥

ఇదమేన పద్యద్వయం అన్యేషు షోశేషు ఉత్తరప్ర (౧గ్గిల్లో) అక్షరన్యాస
విధానానంతరం నివిష్టం దృశ్యతే.

౧ మస్త్రీ. ౨ వత్సరాద్యాత్తనస్తథా. ౩ సత్వాదేశ్చైవ శక్తీనాం.
తత్త్వాదేః శ్చైవమూర్తీనాం. ౪ కకారాన్యాత్తనాం. ౫ న్యాసో. ౬ శాన్యం
కగా. ౭ చతస్థాణాం ౮ నాణసికాద్వయం.

దస్తపక్ష్టై తథాదోష్టద్వయే చాస్యై లలాటకే ।	
తాలుస్యథ య కా రా దేన్యాకసం కుయూకవతన్త్రితః ।	౧౫౬
త్వచి దృష్ట్యోనాకసికాయాం దశనాగ్రే తథా శ్రుతౌ ।	
ఉకరే చ తథా కట్యాం హృదయే నాభిమణ్డలౌ ॥	౧౫౭
మహానే తపకాయిత్యానై హోమేన న్యూర ఇద్యతే ।	
పశ్చిం వారాక కకారాదీక అజుగీషు చ జఙ్ఘయోః ॥	౧౫౮
భుజ మోనన్యసనం కు యూకదక్షరన్యాస ఈదృశః ।	
౨ సుషుమ్నా పిఙ్గలా పూషా హస్తి జిహ్వ యశస్వినీ ॥	౧౫౯
అబుమ్బునైవ గాన్ధాకీ కాశినీ చ కుహూరపి ।	
ప్రాణాపానసమానాశ్చ వ్యానోదానౌ చ వాయవః ॥	౧౬౦
నాగః కూమశ్చ కృకరౌ దేవదత్తో ధనంజయః ।	
అథనా మాతృకా న్యాసమేవ మేవ సమాచరేత్ ॥	౧౬౧
అకారం తాలుని న్యస్య ముఖే చాకారమేవ చ ।	
ఇక లోచనయోన్యస్యస్య ఉడో శ్రవణయోస్తథా ॥	౧౬౨
ఏవ దశనపక్ష్టై చ ఓబౌ ఓష్ఠగతౌ స్మరేత్ ।	
అ మిశ్రేవ లలాటే తు అః కారం రసనే తథా ॥	౧౬౩
యకారం త్వగ్గతం న్యస్య రేఘం చక్షుషి విన్యసేత్ ।	
లకారం నాసికాయాం తు వకారం దశనాగ్రతః ॥	౧౬౪
శ్రోత్రై శకారం విన్యస్య షకారముదరే తథా ।	
సకారం కటిదేశే తు హకారం హృదయే తథా ॥	౧౬౫
క్షకారం నాభివేశే తు విన్యసద్విజనత్తమః ।	
పవగోక బాహురేకస్తు తవగన్తు ద్వితీయకః ॥	౧౬౬

౧ వగాక ౩ కాంబె. ౨ “సుషుమ్నా” ఇత్యాది “స్విహోస్తుమే”
ఇతివ్రంతం సాధకసప్తపద్యాలి కేవలం ష్విచిత్రోక్తే దృశ్యమై.

టవగళశ్చ చవగళశ్చ జ్ఞాద్వయముదాహృతమ్	
కవగోఽఙ్గులయస్స వాఽ విజ్ఞాతవ్యా ద్విజోత్తమ	౧౬౭
ఋతౌణి రోహిణ్యాదీని న్యసేదేషు యథాక్రమమ్	
హృదయే మూర్ధ్ని కేశేషు లలాటే వదనే తథా	౧౬౮
నాసికాయాం చ దస్తేషు శ్రోత్రే బాహ్వోః కరద్వయే	
స్తనయోరుదరే కట్యం మేహనే వృషణే తథా	౧౬౯
పాయూహ్వోఽఙ్గులయోశ్చ పాదయోరగ్రపాదయోః	
సూర్యుదయో గ్రహశ్చన్యే తథా సప్తషణ్డయో ధ్రువః	౧౭౦
ఏతాశ్చ వ్యోమని యథా తథా దేవే నివేశయేత్	
త్రుట్యాది కల్పసయన్తాః కాలభేదాశ్చతుర్ముఖ	౧౭౧
సూలసూక్ష్మా యథాయోగం న్యసనీయాస్సమేధసా	
ముఖ బాహూరు పాదేషు దేవస్య బ్రాహ్మణాదయః	౧౭౨
న్యసనీయాస్సరిత్యూపవాపీతోయాది నిర్ఘరాః	
నివేశనీయా దేవస్య దేహే వేదా ఋగాదయః	౧౭౩
అజ్ఞాని చ తదథాఽని శాస్త్రాణి వివిధాని చ	
దేవతాని తథా న్యాని చతుర్ముఖ ముఖాని చ	౧౭౪
ఋషీనపి తథా ముఖ్యానన్యచ్చాపి విభూతిమత్	
౧ దేవే నివేశయేత్సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్	౧౭౫
స్వలోకం శిరసి న్యస్యేన్నేత్రయోశ్చద్వీభాస్కరా	
నాసికాయాం తథా వాయు దిశో బాహుషు హృద్గతాః	౧౭౬
ఋషీంశ్చ ౨ వ్యోమ చ వపుష్యస్తరాత్మని దేవతాః	
మేఘాశ్చ కేశా విజ్ఞేయాః నక్షత్రాణి చ భూషణమ్	౧౭౭

- ముఖమగ్నిస్తథా వాణీ శుద్ధవర్ణా సరస్వతీ ।
 వేరాజన్యా స ఇత్యేషః కథితః కమలాసన ॥ ౧౭౮
- అశ్వమేధాదయస్సర్వే క్రతవశ్చ యథాశ్శ్రమమ్ ।
 సవాణ్జేషు నిధాతవ్యాస్తస్మిన్ క్రతురుయేఽచ్యుతే ॥ ౧౭౯
- సత్త్వం రజస్తమశ్చేతి న్యసనీయం గుణత్రయమ్ ।
 మత్స్యది దశమూర్తీనాం న్యసనం తదనన్తరమ్ ॥ ౧౮౦
- దేవీనాం చ శ్రియాదీనాం న్యాసః కాయో యథాక్రమమ్ ।
 విజ్ఞానాది గుణాష్టత్పు వినివేశ్యాస్సమాధినా ॥ ౧౮౧
- లోకాశ్చతుర్దశ తథా పాదాదిషు యథాక్రమమ్ ।
 మూర్ధా పయస్త్వమజ్జేషు దేవదేహే ౧ యథావిధి ॥ ౧౮౨
- న్యసనీయాశ్చతుర్వక్త్ర గురుణా శాస్త్రచక్షుషా ।
 కృత్యేవం షోడశన్యాసం శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ॥ ౧౮౩
- మధునా భూరితి ప్రాచ్యే కుణ్డే హుత్వా శతాహుతీః ।
 సంపాతేన స్పృశేత్పాదా దేవన్య భువ ఇత్యుతః ॥ ౧౮౪
- దక్షిణాగ్నౌ తథా హుత్వా పయసా జఠరం స్పృశేత్ ।
 దధ్నాతు పశ్చిమే కుణ్డే హుత్వా స్వరితి సంస్పృశేత్ ॥ ౧౮౫
- వక్త్రం సమస్తేనాజ్యేన హుత్వోదీచీనపావకే ।
 శిరస్పృశేచ్ఛ సంపాతైరజం చ సకలం హరేః ॥ ౧౮౬
- గుడేవాజ్యేన మధునా కుణ్డే తస్మిన్ గురుస్స్వయమ్ ।
 హుత్వా చ విష్ణుగాయత్ర్యా సంపాతేన ముఖం స్పృశేత్ ॥ ౧౮౭
- పాలాశ ఖాదిరాశ్వత్థబిల్వశాఖాభిరంబుభిః ।
 సింహ్నేయుర్మూర్తిపా ౨ స్సహ్యగ్వేదీదిక్కులశస్తితైః ॥ ౧౮౮

అబ్లింగైః పావనైర్ముస్తైర్వైతస్యా శాఖయా గురుః ।

వేదికా కోణకుమ్భస్థస్థిశ్చేద్యాయత్రియా తథా ॥

౧౮౯

లోహజే నారుజే శ్చేత విధిరేషః ప్రకీర్తితః ।

బహుబేరే తు సదనే సంహారోత్పాదనాదికమ్ ॥

౧౯౦

కుర్యాదస్తః ప్రవిశ్యైసం శాన్తిహోమావసానికమ్ ।

శ్రియాదిపరివారేషు సంహారోత్పాదనాదికమ్ ॥

౧౯౧

ఏవమేవ భవేద్భిక్షా బ్రహ్మదిష్వపి తత్తథా ।

సంజీవ కరణం చైవ క్షేత్రజన్యసనం తథా ॥

౧౯౨

కృత్వాఽఘ్నాద్యుపచారేణ పూజయేత్పురుషోత్తమమ్ ।

తతశ్చతుర్విధాన్నం చ ప్రణవేన నివేదయేత్ ॥

౧౯౩

బ్రహ్మాదీనాం శ్రియాదీనాం దేవీనాం చైతదిష్వతే ।

ఆసీనే చ శయానే చ భోగిభోగపరిష్కృతే ॥

౧౯౪

అనస్తమపి తం నాగముక్తేన విధిరా గురుః ।

కల్పయేత్కౌతుకం చాపి బద్ధీయాన్మూలకౌతుకే ॥

౧౯౫

కమ్పలాద్యైరభినవైః ప్రతిమాం ఛాదయేత్తతః ।

అస్త్రమస్త్రం చ విన్యస్య ద్వారి తత్ర బలిం క్షిపేత్ ॥

౧౯౬

ఇంద్రిది పరివారేషు స్థాప్యేష్వాత్మీయ దిక్షు చ ।

ప్రత్యావరణభూభాగే స్థానే స్థానే యథాక్రమమ్ ॥

౧౯౭

సమిద్భిర్జుహుయాదగ్నౌ కుణ్డే వా స్థణ్డిలే పి వా ।

పలాశ ఖదిరాశ్వత్థప్లక్ష్యన్యగ్రాధ బిల్వజాః ॥

౧౯౮

శౌదుమ్బయశ్చ కాశ్మయశ్చ సమిధస్సుయశ్చ థాక్రమమ్ ।

సమిద్భిరాజ్యైశ్చ రుభిరప్టోత్తర శతాహుతీః ॥

౧౯౯

- ౧ కుర్యాద్యథాక్రమం మన్తై బ్రాహ్మణాః ప్రయతవ్రతాః ।
త్రాతారమిత్యయాశ్చగ్నే యమలూక ఇతిక్రమాత్ ॥ ౨౦౦
- ౨ ఆసనస్తేతి చ తథా ఇచుం మె త్యాదివారుణైః ।
౩ ఆనోనియుద్భిరితి చ మన్తస్సన్తై పరూగ్ంసి చ ॥ ౨౦౧
- తమిశానమితి ౪ తైస్సైర్మున్తై రిద్ధ్యాది దేవతాః ।
జుహుయుః పరివారాథం బ్రాహ్మణాంశ్చాసి తోషయేత్ ॥ ౨౦౨
- పిణ్డికామధివాస్యాథ వేష్టయేన్నవవాససా ।
నిక్షిప్య భాజనే లోహాన్ సరత్నాన్ ధాతుబీజకాన్ ॥ ౨౦౩
- భాజనం వాససా వేష్ట్య ధాన్యరాశిషు నిక్షిపేత్ ।
బిమ్బాని గరుడాదీనాం గి సన్నాషయేన్నవవాససా ॥ ౨౦౪
- ఆచ్ఛాదయేద్ధాన్యరాశౌ శాయయేచ్ఛ యథాపురమ్ ।
దిగ్దేవతానాం పీతాని ౬ బల్యథాన్యధివాసయేత్ ॥ ౨౦౫
- ౭ శయనాం ప్రతిమాం వేద్యాముత్థాన్యధినికేతనమ్ ।
అచయేత్పాయసాద్యన్నం సన్నివేద్య చతుర్విధమ్ ॥ ౨౦౬
- నివేద్య చ మహాకుమ్భే దిక్షు దద్యాద్భలిం తతః ।
పలలం రజనీచూర్ణం సలాజం దధి సక్తుకమ్ ॥ ౨౦౭
- బల్యన్నమేతైస్సంయోజ్య బలిగాధా ఇమాః పఠేత్ ।
ఆద్యాశ్చ ౮ కర్మజాత్వేవ యే భూతాః ప్రాగ్దిశి స్థితాః ॥ ౨౦౮
- ప్రసన్నాః పరితుష్టాస్తే గృహ్లాం తు బలికాఙ్గిణః ।
వృక్షేషు పర్వతాగ్రేషు యే విదిక్షు చ సంస్థితాః ॥ ౨౦౯

౧ జుహుయుయాథా. ౨ అనూన్యనేతి. అనూన్ పఠేతిచ. అనున్యంజేతిచ.
౩ ఆనూనముద్భి. ౪ స్వైస్సైస్వి. ౫ స్థాపయే. ౬ బల్యక్షా. ౭ శయనా
త్ప్రతిమాం. ౮ పూజ్యాశ్చ.

భూమా వ్యోమ్ని స్థితా యే చ బలిం గృహ్లాంతు తేఽపి చ ।
 వైనాయకాః క్షేత్రపాలాః యే చాన్యే బలికాక్షిణః ॥ ౨౧౦
 పూషాద్యాః సాక్షాదాశ్చైవ ప్రతిగృహ్లాన్విమం బలిమ్ ।
 చణ్డాద్యాః కుముదాద్యాశ్చ యే భూతా ౧ స్సర్వదిక్స్థితాః ॥
 ఆగచ్ఛన్తు పదే సర్వే గృహ్లాన్తు త ౨ ఇమే బలిమ్ ।
 స్వప్నాధిపతి మస్త్రేణ హుత్వా చాప్తోత్తరం శతమ్ ॥ ౨౧౧
 హేమసూత్రం ప్రతినరం ప్రతిపావిధి సిద్ధయే ।
 పుణ్యాహపూర్వం బధ్నీయాద్ధస్తే దేవస్య దక్షిణే ।
 బాలబిహ్వం తు సంపూజ్య తచ్ఛక్తిమపి దేశికః ॥ ౨౧౨
 సరూపాహ్య మహాకుంభే ధాన్యరాశిషు సీషీ పేత్ ।
 పూర్ణాహుతిం చ జహ్వయుః కుణ్డే కుణ్డే చ మూర్తిపాః ॥ ౨౧౩
 పద్మోత్పలనదామోదో ధూమో హుతభుజో యది ।
 రక్తశ్వేతస్తథా ౩ వీతో ధూమస్స్య చ్ఛుభదో భవేత్ ॥ ౨౧౪
 జ్వాలాశ్చ దక్షిణావర్తాశ్శుభం శంసన్తి నిశ్చితమ్ ।
 తూర్య మగ్గలసన్నాదేర్బ్రహ్మఘోషేశ్చ ర ఘోషితైః ॥ ౨౧౫
 గి స్వాపయేత్తాం నిశాం సర్వాం యజమానా గురుశ్చ తే ।
 స్వప్నార్థం దర్భశయ్యాయాం ౬ శయ్యారక్షమూర్తిపాశ్చ తే ॥

ఇతి శ్రీపార్వరాత్రే మహాోపనిషది పాద్మసంహితాయాం

క్రియాపాదే శయనాధివాసాది విధానాదయోనామ

సప్తవింశోఽధ్యాయః.

౧ స్సర్వతః. ౨ మిమం బలిమ్. ౩ వీతో. ౪ మగ్గతైః. ౫ యాప
 యేత్. ౬ పాపయత్. ౭ శయయః.

ప్రతిష్ఠావిధిః

శ్రీభగవాన్—

- తతః ప్రభాతే విమల దృష్టే చ రవిమణ్డలైః ।
 ఘృణ్య ముఝాతేః పుణ్యక్షే పుణ్యవారే తథా తిథౌ ॥ ౧
- కల్యాణదర్శనే రాత్రావారభేతావిచారయన్ ।
 ప్రతిష్ఠాం దేవ దేవస్య దుస్స్వప్నే శాంతిమాచరేత్ ॥ ౨
- ఏకజేరే వాస్తుహోమం కుర్యాద్ద్వాకస్య దక్షిణే ।
 పాశ్వే చ స్థణ్డిలం కృత్వా ప్రనిశేద్గర్భమన్దిరమ్ ॥ ౩
- తన్మధ్యే చతురశ్రాం వా పృథ్వాం ౧ వా తచ్ఛిలాం క్షిపేత్ ।
 హస్తమాత్రాయతాం శుద్ధాం తావద్విస్తారసంయుతామ్ ॥ ౪
- చతురావరణాం నిర్మాణం గాఢత్యా విష్ణుపూర్వయా ।
 తయైవ వాస్తుహోమాగ్నౌ చరునర్హిస్సమిచ్ఛతైః ॥ ౫
- జుహుయాద్రత్నవిన్యాససిద్ధ్యర్థం దేశికోత్తమః ।
 ప్రథమావరణే బీజానష్టౌ గతేషు నిక్షిపేత్ ॥ ౬
- యవాశ్చ ప్రిహయశ్చైవ నిష్పావాశ్చ ప్రియఙ్గవః ।
 తిలాశ్చ మాషాశ్చ తథా నీవారాశ్శాలయస్తథా ॥ ౭
- వజ్రాదీని చ రత్నాని ద్వితీయావరణే తథా ।
 వజ్రం చ మౌక్తికం చైవ వైడూర్యం జలజం తథా ॥ ౮
- స్ఫటికం ౨ పుష్పకం చైవ చంద్రీకాంతం తథా పరమ్ ।
 ఇంద్రనీలం చ పూర్వాది ౩ మ్వాశాసు వినివేశయేత్ ॥ ౯

- ధాతూః తృతీయావరణే తథైవ వినివేశయేత్ |
 మనశ్శిలాం హరీతాలమజ్జనం తదన స్తరమ్ || ౧౦
 శ్యాచుం చ సీనకం చైవ సౌరాష్ట్రం రోచనం తథా |
 గైరికం చాప్తకం లోహకైః చతుర్థావరణే పునః || ౧౧
 ౧ గర్తేషు నిక్షిపేత్స్వణః ౧ చూష్యం తామ్రం తథైవ చ |
 అయశ్చ త్రపుకం చైవ కూర్మం కనకనిమితం || ౧౨
 చఙ్ఖం చక్రం చ సౌవణః ౧ లోహన్యాసోఽయమిరితః |
 శాలిబీజం పారదం చ బ్రహ్మరాగం చ కాశ్చనమ్ || ౧౩
 మధ్యే స్యస్యే ద్గర్తభాగే తతస్త్రీశిలయా దృఢమ్ |
 శ్రీనిఃక్తేన పిథాతప్యం సుధయా దాఘ్యమాచరేత్ || ౧౪
 పుణ్యాహం వాచయేత్పశ్చాద్దేవ్యవేర్మస్త్రీవిత్తమైః |
 స్త్రీశిరా పద్మమధ్యేతు క్షణానన్యసనం భవేత్ || ౧౫
 కణికాయాం స్వరన్నాసనం వ్యంజనన్యసనం దల |
 దలెషు శక్తయశ్చాప్తౌ నవమీ కణికా ౨ భువి || ౧౬

శక్తయః విమలాది శక్తయః :

- విమలోత్కర్షిణీ జ్ఞానా క్రియా యోగేతి శక్తయః |
 ప్రహ్వీ సత్యా తథేశానానుగ్రహో నవమీ స్మృతా || ౧౭

పిండికా పూజనమ్ .

- పిండికాం ౩ పూజయేత్పశ్చాద్గర్భపుష్పాదిభిః క్రమాత్ |
 అహతైశ్చైవ వాసాభిర్లక్ష్మీరూపాం చ పిండికామ్ || ౧౮
 ప్రచ్ఛాద్య ద్వారి. చాస్త్రస్య న్యాసం కృత్వా బహిర్గురుః |

నిగ్గత్యశయ్యా ౧ వెద్యధ్ధం పూజయేద్రత్న వారిణా	౧౯
౨ ధ్వజతోరణకుమ్భస్థా దేవతా విసృజెత్తతః	
ఆరోప్య చాగ్నిం హృదయే మహాఃకుమ్భం సమద్ధరేత్	౨౦
ముత్తికుమ్భాంస్తథా చాష్టే మజ్జలాన్యస్త్రకర్కరీమ్	
గృహీత్వా మూర్తిపాస్పవే గచ్ఛేయుర్మందీరం ప్రతి	౨౧
గలస్తీనిగ్గలద్వారి ధారయా సంతతోత్థయా	
అగ్రతస్సేచయేన్మా గ్గం బ్రాహ్మణానామనుజ్జయా	౨౨
దేవముత్థాప్య ౩ హస్తాదౌ ప్రాదక్షిణ్యేన మందీరమ్	
౪ ఆచార్యప్రముఖాన్సవే విశేయుర్మూర్తిపా స్తథా	౨౩
ఛత్రధ్వజపతాకాద్యేమజ్జలై గి రఖలైస్సహ	
తూర్యవాదిత్రనిఘోషేబ్రహ్మఘోషేశ్చ ఘోషిత్వే	౨౪
బ్రాహ్మణేశ్చాప్యనూచానైరధీయానైశ్చ మూర్తిపైః	
సాధం గురుస్సృశన్యాసం ౬ ప్రవిశేన్మూలమందీరమ్	౨౫
అఘ్నపాద్యాదిభిర్దేవమచ యేద్ద్వారి దేశికః	
అంతః ప్రవేశయేద్దేవం ౭ పీఠికాం చ ప్రదక్షిణమ్	౨౬
గత్వా ముహూర్తే సంప్రాప్తే స్థాపయే ౮ ద్విష్ణు మవ్యయమ్	
౯ ప్రతిష్ఠాసీతి వైసామా దేశికో బ్రాహ్మణైస్సహ	౨౭
ఆత్వాహార్యమిత్యేతత్సృక్తం చ సహ మూర్తిపాః	
ధ్రువా ద్యారితి మన్త్రేణ పఠేయగుర్వనుజ్జయా	౨౮
ఆచార్యః పురతః స్థిత్యా సర్వేణ స్థాపయేద్ధరిమ్	
వీరమధ్యగతే గత్వా బిమ్బశఙ్కుం నివేశయేత్	౨౯

౧ వేద్యం పూజయేద్యోగ్నవాక్ హరిమ్|| ద్వారపః. ౨ ద్వారతోరణ.
 ౩ హస్తాదౌ. ౪ ఆచార్యః సామ్యుఖాః. ౫ విశేయైస్సహ. ౬ ప్రవిశేన్దధ్ధ
 మందీరమ్. ౭ పీఠికాం. ౮ దైవమవ్యయమ్. ౯ ప్రతిస్థితోఽసీతి.

ఊర్ధ్వలబ్ధితనూత్రేణ పశ్యేచ్ఛ సమతాం స్థితేః ।

౧ పీఠికా నాలరస్థిం చ అష్టబద్ధేన పూరయేత్ ॥

30

అష్ట బంధన ద్రవ్యాణి .

౨ లాఠౌ సజ్జరసం చైవ గుగ్గులం చ గుళంతథా ।

సవేపామధతస్తైలం పాచయేన్మృదువహ్నినా ॥

3౧

ఘనచూణం మధూచ్ఛిప్తం కురువిందం చ గైరికమ్ ।

వృక్షైకం చ సమాంశేన గ్రాహ్యం సజ్జరసం తథా ॥

3౨

తైలేన పాచితం సాధమష్టబద్ధన మిష్యతే ।

3 పాచయిత్వాదృఢం తేన పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥

33

ఆవాహనమ్ .

ఆవాహయేత్తతో దేవం తమసః పరమవ్యయమ్ ।

ఆనందం సవగం నిత్యం వ్యోమాతీతం పరాత్పరమ్ ॥

3౪

మరీచి చక్రమధ్యస్థం వాసుదేవమజం విభుమ్ ।

మూలమస్త్రేణ విశ్వేశమావాహ్య గురురాత్మవాక్ ॥

3౫

బ్రహ్మరస్థేణ బిమ్బాంతః ప్రవిప్తం పరిచింతయేత్ ।

కుమ్భస్థం పరమాత్మానం ప్రతిమాయాం నివేశయేత్ ॥

3౬

మన్తస్త్రిన్యాసం తతఃకుయాన్మూలమస్త్రేణ దేశికః ।

యాచేత దేవం సాన్నిధ్యం పరివారా ప్రకల్పయేత్ ॥

3౭

సమారాధ్య తతో దేవం పాయసాన్నం నివేదయేత్ ।

౧ పిఠికా. ౨ శ్లక్షపాపాణ చూణం చ కురువిందం చ మాక్షికమ్ ।

తైలేన పాచితమ్ ఇత్యాది.

లాఠౌ సజ్జరసం సిక్థం కురువిందం చ గుగ్గులమ్ ।

గైరికం గుడ్డతైలం చ అష్టబంధన మిష్యతే ॥ ఇతి చ పాఠః.

3 పాచయిత్వా పృథక్.

శ్రవణం కవాటబద్ధనకారణమ్ .

ప్రచ్ఛాద్య నూతనైవకస్యైః ప్రతిమాం కమృతేన వా || ౩౮
 త్రియహం బద్ధయేద్ధ్వారం కవాటేన సుసంవృతమ్ |
 దేవషిఃపితరస్సిద్ధాః స్తథాన్యే దేవయోనయః || ౩౯
 అచన్తి దేవం త్రియహం త్రిరాత్రాన్తే తు మానవాః |
 బ్రాహ్మణాం స్తోషయేద్విత్తైభోః జనైశ్చ గవాదిభిః || ౪౦
 చతుర్థేఽహని సంప్రాప్తే స్నపనం ప్రాతరివ్యతే |
 తద్దినే ధ్వజముత్థాప్య ప్రారభేత మహోత్సవమ్ || ౪౧
 ఏకబేరే విధినియం కథితః కమలాసన |

బహుబేరవిధిః

బహుబేరవిధానం చేత్కర్మాద్యచాణం సముద్ధరేత్ || ౪౨
 మహాకుమ్భం చ తత్కాలే మజ్జలాన్యప్త దేశికః |
 ఋత్విగ్నిసహ విద్వద్భిభక్తైభాః గవతైరపి || ౪౩
 ఉద్భృత్య చాస్త్రకరకమగ్రే గచ్ఛేద్గురుస్వయమ్ |
 అనుధారాపదేనైవ దేవాగారం ప్రవేశయేత్ || ౪౪
 ప్రతిమాఽచార్యయోః కశ్చిన్నగచ్ఛేదస్తరా పథి |
 ద్వారదేశే తు సంప్రాప్తే దద్యాత్పాద్యం చ ౨ కాతుకే || ౪౫

కర్మాచాణాం స్థాననిర్దేశః

కర్మాచాణమచనాపీతే నృసూక్తేన నివేశయేత్ |
 ౩ ఉత్సవాద్యథాబిమ్బాని పాశ్వయోవినివేశయేత్ || ౪౬
 ౪ కర్మాచాణం స్థాపయేద్బ్రాహ్మణా వామే తు ముఖకాతుకమ్ |

౧ స్తువానా. ౨ పాదుకే | కర్మాచాణానిరేఖ. ౩ ఉత్సవస్వాజ్ఞ. ౪ “కర్మాచాణం” ఇతి శ్లోకద్వయం కేషు చిన్నదృశ్యతే.

తీర్థం స్నాపనబిమ్బం వా ఉత్తరే స్థాపయేద్దురుః ॥ ౪౭

శయనోత్థానబిమ్బం చ బలిబిమ్బం చ దక్షిణే ।

తాహికీం లోహజం బిమ్బం స్థాపయేద్విష్ణుభూమిషు ॥ ౪౮

ధారావశిష్టం యత్తోయం ౧ తచ్ఛరావే వినిషీషేత్ ।

శలాకామాత్రయా చైవ ధారయా ౨ ఛిద్రయా పునః ॥ ౪౯

పరితః పరిషేకం చ విదధ్యాన్మూలవిద్యయా ।

ధాన్యరాశిషు కుమ్భాం శ్చ విన్యస్యావాహయేద్ధరిమ్ ॥ ౫౦

౩ ఆవాహనం మూలబేరాత్కర్మాద్యచాను కల్పయేత్ ।

ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే దేశికః కమలాసన ॥ ౫౧

పురణో మూలబేరస్య బద్ధపద్మాసన ర స్థితః ।

ప్రాణానాయమ్య శుద్ధాత్తా ధ్యాయేద్భ్రష్టా సనాతనమ్ ॥ ౫౨

ధ్యాన ప్రకారః

వాసుదేవమజం శాన్తముజ్వలం సన్తతోదితమ్ ।

అనాదిమధ్యనిధనమేకం చాప్య చలం స్థిరమ్ ॥ ౫౩

చిద్ధనం పరమానందం తమసః పరమవ్యయమ్ ।

జ్ఞానశక్తిబలైశ్చయో వీర్యోతేజస్సమన్వితమ్ ॥ ౫౪

అపాదపాణిమస్పృశ్యమ చక్షు శ్చౌవణాదికమ్ ।

సర్వాత్ర కరవాక్పాదం సర్వాతోక్షీ శిరోముఖమ్ ॥ ౫౫

గతాగతవినిముక్తం రవికోటిసమప్రభమ్ ।

చైతన్యం సర్వగం నిత్యం యోమోమాతీతం తదద్భుతమ్ ॥ ౫౬

చిత్సామాన్యం జగత్సస్మిన్మూలం మన్తాత్మకం పరమ్ ।

ఏవం విధం సదావిష్ణుమాహ్లాదం ప్రణవాత్మకమ్ ॥ ౫౭

౧ తచ్ఛరావేషు. ౨ లచ్చిన్నయా. ౩ ఇదమధ్యం క్వచిదస్తి. ౪ స్థితః. ౫ యోమోమాతీరం పరాల్పరమ్. ౬ మన్తాత్మకం. మన్తాత్మకమ్.

తం నియుజ్య ౧ మహావిష్ణుం మతం విష్ణౌ నివేశయేత్ |
 విష్ణుం చ హృదయే పద్మే సమావాహ్యచయేత్క్రమాత్ || ౧౮
 సమావాహ్య ౨ శ్రియా పశ్చాన్మస్త్రేణ పురుషాత్మనా |
 అజ్జలిస్తే తతః పీఠే ధ్యాయేద్విశ్వాత్మనా గురుః || ౧౯
 తేజోనిదానమధ్యేయం నారాయణమజం విభుమ్ |
 నివృత్తిమస్త్రీ ముచ్చాయః ప్రతిమాయాం నివేశయేత్ || ౨౦
 బ్రహ్మరస్థేణ మాగేణ ప్రవిష్టం ప్రతిమాకృతౌ |
 వ్యాప్య స్థితం స్మరేత్సవః మస్త్రేణ కమలాసన || ౨౧

❧ కుంభగతశక్తీనాం దేవే యోజనమ్ ❧

మహాకుమ్భగతాం శక్తిం దేవేన సహయోజయేత్ |
 మూర్తిఃకుంభగతాంశ్చాపి తథా బాలే చ కతుకే || ౨౨
 యా శక్తిస్తాం చ దేవేన యోజయే ౩ త్పృథిమాత్మనా |
 బ్రహ్మరస్థం చ తారేణ పిదధ్యా ర త్పృథిమాత్మనః || ౨౩
 ఆత్మనోఽభిముఖం కుయాత్పుణ్డరీ కాక్షవిద్యయా |
 ప్రణమ్య కింశ్చిదుత్థాయ దశయేత్స్వగతం గురుః || ౨౪

❧ న్యాస విధేః ❧

మస్త్రీన్నాన్యసం తతః కుయాన్మూలమస్త్రేణ దేశికః |
 స్థితిన్యాసః స్థితౌ కాయః సృష్టిన్యాసస్తథాసనే || ౨౫
 శయ్యాయాం సంహృతిన్యాసస్సంహారశయనం యది |
 సృష్టిన్నాన్యసో భవేత్సృష్టిశయనే కమలాసన || ౨౬
 భోగే యోగే చ శయనే స్థితిన్యాసః ప్రశస్యతే |

౧ మహావిష్ణౌ తం విష్ణుమ్—తద్విష్ణౌ వినియోజయేత్ ఇతి చ పాఠః. ౨ ధియా.
 ౩ త్పరమాత్మనా. ౪ త్పరమాత్మనః.

విశ్వరూపే స్థితిన్యాసః యానారూఢే త్రయం భవేత్ | ౬౭

స్థితిన్యాసోఽథ వా కాయస్సవత్త్రైవాసనాదిషు |

శ్రియాదీనాం చ దేవీనాం బ్రహ్మాదీనాం తథైవ చ || ౬౮

మహాకుంభుజలేనైవ ౧ ప్రోక్షయేత్స్వస్వవిద్యయా |

౨ సృష్టిశ్చ సగన్యసనం న్యాసో రుద్రస్య సంహృతిః || ౬౯

శ్రియాదీనాం తథాన్యేషాం షడంగన్యాసమాచరేత్ |

మహాకుంభం సముద్భృత్య దేశికో మూర్తిఃపైస్సహ || ౭౦

ప్రోక్షణం తజ్జలైః కురూచ్చక్షాదేరపి తత్క్షణే |

బలివీరే షీపేత్తోయమవశిష్టం గురుస్స్వయమ్ || ౭౧

మహానసాగ్ని కుణ్డే చ ౩ తథాధిశ్రవణేషు చ |

తథా చ గాహవత్కాగ్నిం స్థాపయేచ్ఛాస్త్రవత్త్వేనా || ౭౨

సాన్నిధ్య ప్రాథకేనా .

దేవపాశ్వకం సమాసాద్య దణ్డవత్ప్రణమేత్ షీతౌ |

గాథాముదీరయేదేనాం రచితాశ్చలి సంపుటః || ౭౩

యజమానేన సహితః ప్రహ్వస్తిష్ఠ్య గురుస్స్వయమ్ |

భక్తవత్సల భక్తానామభిప్రేతాథకసాధక || ౭౪

ప్రాథకేయే త్వమహం దేవ మదనుగ్రహ కామ్యయా |

సన్నిధత్స్వ చిరం స్థానే కల్పితే శ్రద్ధయా మయా || ౭౫

ప్రసీద దేవ దేవేశ పూజామపి గృహాణ మే |

గ్రామస్య రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య ప్రజానామింద్రిరా ర వర || ౭౬

దేహి పుష్టిం చ తుష్టిం చ గతిం చ పరమాం తథా |

ఇతి విజ్ఞాప్య దేవాయ ౫ దేశికస్తస్త్రపారగః || ౭౭

౧ ప్రోక్షణమ్. ౨ విధత్స్వ. ౩ తథాధిశ్రవణేషు. ౪ మహా. ౫ వాసు దేవాయ దేశికః.

యజమానేన భగవతే సవస్య సమవళామ్. ౧౭౭

మధుపకోపచారాన్తే గువనుజ్ఞాపురస్సరమ్ |
 దద్యాద్గోభాసువణాది యథావిత్తాను సారతః || ౧౮
 దేవస్య దక్షిణే హస్తే తోయపూజాం యథావిధి |
 భక్తిసమేణ శిరసా పూజోపకరణాని చ || ౧౯
 ఆత్మానం పుత్రపౌత్రాది దారాహస్త్యాది వాహనమ్ |
 దాసీదాసం చ సవస్యం నద్యాద్దేవస్య పాదయోః || ౨౦
 ౧ జీవాజీవధస్తే దేవో దత్తైరారాధ్యతే యథా |
 యజమానేన సవస్వైర్భగవాన్ పురుషోత్తమః || ౨౧
 తథా భాగవతం సవైర్ధస్తేరారాధయేత్సదా |
 స్థాపకో దేవదేవస్య యః పూర్వో దేశికోత్తమః || ౨౨
 తేనైవారాధనం కార్యం తద్వంశైరపి నిగుణైః |
 పూజాప్రీతికరీ సైవ దేవస్య కమలాసన || ౨౩
 విత్తానుసారతౌ విద్వాన్కల్పయేద్ధామ సంపదమ్ |
 అథవా విభవేనైవ యజమానః ప్రకల్పయేత్ || ౨౪
 ౨ ఆదా విభూతివిస్తారో యాదృశః పరికల్పితః |
 సజ్జ్కచమన్తరేణైవ కర్యాత్తాదృశసమ్పదమ్ || ౨౫
 దేవ ౩ భూత్యనుసారేణ రక్షేద్దేవోపజీవినః |
 స క్షేత్రయేద్భాగవతాన్ తథైవ పరిచారకాన్ || ౨౬
 ప్రతిష్ఠాన్తే చ దేవస్య రతూర్మోర్నానావిధైరపి |
 ఘోషయేత్సర్వతో దిక్షు బ్రహ్మఘోషైశ్చ ఘోషయేత్ || ౨౭

౧ జీవయన్దశయన్ దేవో. ౨ య ఆదాభూతి విస్తారః. ౩ భూత్యను. ౪ నానావిధరైరపి.

సృత్తైర్గేయైశ్చ వివిధైస్తైర్నానావిధైరపి ।

తోషయేద్దేవదేవేశముపచారైః పృథగ్విధైః ॥

౮౮

చతుర్విధం ౧ తథా వాన్నం నివేద్య విధిపూర్వకమ్ ।

౨ నిత్యాగ్నిం చ ప్రతిష్ఠాప్య కుణ్డే చ చతురశ్రకే ॥

౮౯

హుత్వాగ్నౌ సమిధాజ్యన్వైర్ములేన ప్రణవాదినా ।

పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా తత్తదావరణేషు చ ॥

౯౦

బలివీతాని సంస్కృత్య ప్రతిష్ఠాప్య యథాక్రమమ్ ।

౩ తేషు నిత్యం బలిం దధ్యాద్భూతానాం చ యథాక్రమమ్ ॥ ౯౧

❧ బహుభేర విధానై కవాటబంధన నిషేధః ❧

బహుభేరవిధానే తు కవాటం న ర చ బద్ధయేత్ ।

గి దేవర్షిపితరస్సిద్ధాస్తువానా దేవయోనయః ॥

౯౨

అచన్త్రి దేవం త్రియహం త్రిరాత్రాస్తే తు మానవాః ।

బ్రాహ్మణాం స్తోషయేద్వితైర్భోజనేశ్చ గవాదిభిః ॥

౯౩

చతుర్థే దివసే ప్రాప్తే స్నపనం పరికల్పయేత్ ।

ఉత్తమత్రితయేవాపి మధ్యమత్రితయేన వా ॥

౯౪

కల్పశైన్వాన్నపయేద్దేవం ౬ చతుస్థానాచనం భవేత్ ।

ఉత్సవం కారయేదస్తే ధ్వజారోహణపూర్వకమ్ ॥

౯౫

౭ ఆచార్యం పూజయేత్తస్మిన్ ప్రతిష్ఠాదివసే ప్రభుః ।

౧ నివేద్యాన్నం. ౨ “నిత్యాగ్ని” “భూతానాం చ యథాక్రమమ్.” ఇత్యంతం బహుషు న. ౩ హుత్వాచాస్తే. ౪ విషాచయేత్. ౫ “దేవర్షి” — ఇత్యాది. “స్నపనం పరికల్పయేత్” ఇత్యంతం అస్తి స్నేవాధ్యాయే ౩౮ తమపద్యా నన్తరం నిరూపితం దృశ్యతే. అత్ర పునః నిరూపితం. ఎతచ్చకేషు చిదేవ దృశ్యతే. ౬ చతుస్థానగతం యజేత్. ౭ ఆచార్యః పూజయేత్తస్మిన్ ప్రతిష్ఠా దివసే ప్రభుమ్ ॥

సువర్ణకుసుమేవస్త్రిహా త నైరఙ్గులీయకైః ॥	౯౬
కేయూరహారవలయైరుపవీతో త్తరీయకైః ।	
౧ క్షేత్రారామగృహేర్విత్తైర్జీవాజీవ ధనైస్తథా ॥	౯౭
౨ దాసీదాసేన చ తథా హస్త్యశ్వశిబికాదిభిః ।	
౩ ఏవంప్రకారైరన్యైశ్చ తోషయేద్గురుమాశ్మవాన్ ॥	౯౮
ఆత్మానం పుత్ర పౌత్రాంశ్చ దేవే తద్వన్ని వేదయేత్ ।	
మాతృత్వేన పితృత్వేన బంధుత్వేన గురూత్తమమ్ ॥	౯౯
సఖాత్మత్వేన సమూహవ్య ప్రణమ్య చ పునఃపునః ।	
సహస్రం ధేనవో దేయాః దక్షిణా గురువే తదా ॥	౧౦౦
సహస్రనిష్కమథవా దక్షిణా చోత్తమోత్తమా ।	
తదర్థా మధ్యమా క్షేయా తదర్థా చాధమా మతా ॥	౧౦౧
౪ అథవా దక్షిణా దేయా శతం హేమ్నామనుత్తమమ్ ।	
౫ దశనిష్కమశక్తంతు ౬ తదర్థం పాదమేవ వా ॥	౧౦౨
యథావితానుసారేణ దక్షిణా పరికీర్తితా ।	
కర్మణాం కర్మణాదీనా మజ్జత్యేన యదాహృతమ్ ॥	౧౦౩
తదిష్టశిష్టం సకలం గురోరేవ ధనం భవేత్ ।	
ఋత్విజామపి సర్వేషాం తథాహ్నాయేష్వధీతినామ్ ॥	౧౦౪
బ్రాహ్మణానాం చ విదుషాం భక్తానాం పురుషోత్తమైః ।	
తథైకాయననిష్ఠానాం ద్విషట్కునియతాత్మనామ్ ॥	౧౦౫
వాసుదేవైకనిష్ఠానాం నిషన్తార్గవిదామపి ।	
యతీనాం బ్రహ్మచారీణాం వనస్థాశ్రమవాసినామ్ ॥	౧౦౬

౧ క్షేత్రగ్రామ. ౨ దాసీదాసాదిభిశ్చైవ. ౩ “ఆత్మానం” ఇత్యాది పద్యద్వయం క్వచిన్న. ౪ “అథవా” ఇత్యాధికం క్వచిన్నాస్తి. ౫ శతనిష్క. ౬ తదర్థం వాధికమేవ.

అన్యేషాం విష్ణుభక్తానామస్మిన్నభేనుయాయినామ్ ।
 విష్ణుర్తునిరతానాం చ సదస్యానాం చ దక్షిణా ॥ ౧౦౭
 దేయా గోభూహిరణ్యాది మాపా విత్తానుసారతః ।
 కాలజ్ఞానాం తథా సృతగీతవాద్యాది కుర్వాతామ్ ॥ ౧౦౮
 యథాహాం విత్తవాసోభిః కుర్యాత్తృప్తిం యథేషితమ్ ।
 ౧ గురుః పాత్రం సమానీయ హేమాదిద్రవ్యనిమిత్తమ్ ॥ ౧౦౯
 ప్రతౌశ్య విష్ణుగాయత్ర్యా ధాన్యరాశౌ స్వమన్త్రితః ।
 దేవస్య పురతః స్థాప్య పూరయేద్దన్తవారిణా ॥ ౧౧౦
 అష్టాక్ష రేణాభిమన్త్ర్య ౨ షడక్షేన ద్విరష్టకమ్ ।
 పఞ్చోపనిషదేమన్త్రైరావాహ్యత్మగతం విభుమ్ ॥ ౧౧౧
 ప్రణవేన సమభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాక్ష తాదిభిః ।
 తతః కర్తారమాహూయ విశుద్ధం దేవసన్నిధౌ ॥ ౧౧౨
 తం దేవాభిముఖం స్థాప్య ప్రణతం వినయాన్వితమ్ ।
 సాధితాఘ్నోజలాత్తస్మాత్సాఘ్నోశ్చోయుం ప్రసూనకమ్ ॥ ౧౧౩
 తస్య హస్తే ప్రపూర్యాథ ఇమాం గాధాముదీరయేత్ ।
 త్వయా వినా న మేకిచ్ఛిన్మాం వినా తవ కస్తథా ॥ ౧౧౪
 తస్మాన్మా మాత్మసాత్మతుం ప్రసీద పరమేశ్వర ।
 భూమా స్థలితపాదానాం భూమి రేవావలమ్బనమ్ ॥ ౧౧౫
 ౩ త్వయ్యేవ ప్రతిపన్నానాం త్వమేవ శరణం విభో ।
 ఇతి విజ్ఞాప్య దేవేశమాచార్య స్వస్థమానసః ॥ ౧౧౬
 ద్వాదశాక్షరముచ్చార్య భగవత్పాదపద్మజే ।
 నివేద్య కతుకరాత్తానం సాఘ్న్య పుష్ప పురస్సరమ్ ॥ ౧౧౭

౧ “గురుః” ఇత్యాది “కృత్యేన చేతసా” ఇత్యంతం క్వచిన్న. ౨ ద్విషడక్షేన మన్త్రకమ్. ౩ త్వయివిప్రతిపన్నానాం.

త్రికృత్వః ప్రణమేద్దేవం నివేద్యాత్తానమవ్యయే ।

స తేనానుగృహీతస్సక్ సంయాయాద్గురుణా బహిః ॥ ౧౧౮

శ్లో గు రు పూ జా . ౧౧౮

సమస్కృత్వా గురుం దేవం కృతకృత్యేన చేతసా ।

తం గురుం యానమారోప్య తూయః ఘోషపురస్సరమ్ ॥ ౧౧౯

నీత్వా ప్రదక్షిణం గ్రామం స్వగృహే సన్నివేశయేత్ ।

శ్లో దే వ ప్ర తి స్థా యా : ఫ ల మ్ . ౧౧౯

య ఇత్థం స్థాపనం కుర్యాద్దేవదేవస్య శాశ్వతః ॥ ౧౨౦

స యాతి ౧ పరమం స్థానమక్షయం కమలాసన ।

పునాతి వంశజంశ్చైవ పురుషానేకవింశతిమ్ ॥ ౧౨౧

నిష్కామా యే తు సదనే పురుషాః పురుషోత్తమమ్ ।

స్థాపయన్తి ఫలం తేషామపునభవలక్షణమ్ ॥ ౧౨౨

సకామానాం తు మత్యానాం ౨ పునరావృత్తిలక్షణమ్ ।

స్వగౌది తత్తద్భోక్తవ్యమారమ్భే ౩ తత్తద్విషయే ॥ ౧౨౩

బ్రహ్మహత్యాది పాపానామన్యేషాం నిష్కృతిమతా ।

ఉపకుర్వన్తి యే మత్యాః వాఙ్మనఃకాయకర్మభిః ॥ ౧౨౪

ఆవృత్తిలక్షణం తేషాం ఫలం స్వగౌదిరివ్యతే ।

౪ శ్రియాదీనాం చ దేవీనాం దేవేన సహ కల్పనే ॥ ౧౨౫

నౌద్వాహకర్మ కర్తవ్యం పృథక్చేత్ స్థాపనం తయోః ।

ఉద్వాహకర్మ శాస్త్రోక్తం కుర్యాదదమ్మరపూర్వకమ్ ॥ ౧౨౬

భక్తిశక్తివశాద్దేవం యథావితానుసారతః ।

యథా చ స్థాపనా భక్తైస్సాస్మృతా నుగ్రహ ఇతి ॥ ౧౨౭

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే ప్రతిపాదిధినామ అష్టావింశోఽధ్యాయః

౧ బ్రహ్మణః. ౨ ఫలమావృత్తిలక్షణమ్. ౩ యద్యది. ౪ శ్రియాదిషు
చ దేవీషు దేవీ చ పరికల్ప్యతే । ఉద్వాహకర్మ శాస్త్రోక్తం కుర్యాదదమ్మరపూ
ర్వకమ్ ॥ భక్తి.

ఏ కో న త్రిం శో ౭ ధ్యా య :

మీనాది దశమూర్తి ప్రతిష్ఠా విధి:

శ్రీభగవాన్—

మీనాదిదశమూర్తీనామధునా స్థాపనం ప్రతి ।

విశేషః కథ్యతే బ్రహ్మ ఉపస్థానాదిలక్షణః ॥

౧

మీ న మూ ర్తి యః

సామన్న చ వారుణేనైవ సూక్తేన పురుషాత్మనా ।

స్థాపయేన్నీనవపుషం వాసుదేవమనామయమ్ ॥

౨

ఆవాహ్య తస్మిన్ దేవేశముపతిష్ఠేత మస్త్రీవిత్ ।

మీనాత్మనే నమస్తుభ్యం వేదరక్షావిధాయినే ॥

౩

ప్రలయార్ణవ దుర్వార వారిపూరవిహారిణే ।

వారుణేనైవ సూక్తేన తథాస్థాక్షరవిద్యయా ॥

౪

స్థాపయిత్వా మహాకుమ్భం తస్మిన్నావాహయేద్ధరిమ్ ।

౧ ఉపతిష్ఠేత కర్మాస్తే గాధయా వక్ష్యమాణయా ॥

౫

తుభ్యం నమస్క్రియాం కుమః కూమరూపాయ వేధనే ।

౨ ధారణా స్మద్రస్యాద్రేవికబుధానస్తదాయినే ॥

౬

వ రా హ మూ ర్తి యః

స్థాపయిత్వా చ వారాహీం మూర్తిమావాహయేద్ధరిమ్ ।

క్రోడాత్మనే నమస్తుభ్యం ౩ యజ్ఞరూపాయ వేధనే ॥

౭

దంష్ట్రాగ్ర విధృతా ౪ శేష ధారిణీ ధరణీధర ।

౧ ఉపతిష్ఠేతి ౨ ధారిణీ పద్మ. ౩ యజ్ఞదేహయ. ౪ శేషధరణీ, శేషధరణే.

సృసింహః

సృసింహరూపిణం దేవం స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౮
 ౧ యుజ్జీతేత్యనువాకేన సమావాహ్య జనార్దనమ్ ।
 గాథాముదీరయేదేనాం కర్మాన్తే దేశికోత్తమః ॥ ౯
 నిశాతనఖదమ్బాలి దలితాసురపక్షసే ।
 దర్శితాశ్రితవాత్సల్య సృసింహవపుషే నమః ॥ ౧౦

వామనః

యుజ్జీతేత్యనువాకేన స్థాపయిత్వా చ వామనమ్ ।
 తస్మిన్నావాహ్య దేవేశముపతిష్ఠేత దేశికః ॥ ౧౧
 ౨ బలిద్వీపే నమస్తుభ్యం ౩ యజ్ఞరూపాయ వేదసే ।
 వామనాయ మహామాయా వశ్చ తాతేష ర మానవ ॥ ౧౨

జామదగ్న్యః

జామదగ్న్యం సృసూక్తేన స్థాపయిత్వా జనార్దనమ్ ।
 గాథయాచోపతిష్ఠేత ప్రాంజలిః గోప్రణతః స్థితః ॥ ౧౩
 త్రిస్సప్తకృత్వః క్షత్రాణాం నిహంతే తిగ్ధతేజసే ।
 నమస్తుభ్యం భగవతే పరశ్వధవిధారిణే ॥ ౧౪

శ్రీరామః

రామం చ సహ వై దేహ్య సహితం లక్ష్మణాదిభిః ।
 స్థాపయేత్కాలభేదేన యద్వా స్థాపనమాచరేత్ ॥ ౧౫
 రామం పురుషసూక్తేన స్థాపయిత్వా యథావిధి ।
 గాథయాచోపతిష్ఠేత రామం రఘుకులౌద్భవమ్ ॥ ౧౬

౧ యుజ్జీతేత్యనువా. ౨ బలిద్వీపే. ౩ పరిత్రాతలద్వీపే. ౪ వాఙ్మనః.
 ౫ ప్రణమః.

- సమస్తభ్యం భగవతే రాఘవాయ మహాత్మనే ।
రావణాది జగద్దేగ్రి నిబర్హణ మహాశసే ॥ ౧౮
- రామమూర్తిం ప్రతిష్ఠాప్య పరివారాత్మనా తతః ।
౧ చాయ్యాది దేవతనయా హనూమత్ప్రముఖాః పునః ॥ ౧౯
- తత్తద్దేవం ౨ సమభ్యర్చ్య స్థాపయేత్తద్వదేవ తాన్ ।
విభీషణం గుహం చైవ ౩ పృథగేవ హి దేవతాః ॥ ౧౯
- స్థాపయేద్విశ్వమస్త్రేణ రామప్రీతికరాపుభా ।
భరతం కల్పయేత్ప్రాచ్యం దక్షిణ జానకీం పునః ॥ ౨౦
- ప్రతీచ్యం జామ్యవంతం చ ఉత్తరే లక్ష్మణం తథా ।
సుగ్రీవం చాగ్నికోణే తు వైఙ్ముత్యాం తు విభీషణమ్ ॥ ౨౧
- వాయువ్యే తు సలం న్యస్త్యైశాన్యే శత్రుమర్దనమ్ ।
౪ వసిష్ఠాద్యప్రముఖ్యానాం ద్వితీయావరణే స్థితః ॥ ౨౨
- తృతీయావరణే పశ్చాత్లోకపాలాన్ ప్రకల్పయేత్ ।
స్థానే ఖగాదిరాజస్య హనూమంతం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౩
- విష్వక్సేనపదే సీలం గుహం వా తత్ర కల్పయేత్ ।
రాఘవస్యాచనాయాం తు విశేషోఽయం ప్రకీర్తితః ॥ ౨౪
- ఖగేశం మారుతిం వాఽపి లిఖత్వా ధ్వజముద్ధరేత్ ।
ఉత్సవే తు విశేషోఽయమిరితః కమలానన ॥ ౨౫

ॐ బ ల రా మ : ॐ

- రామస్య రాహిణీయస్య ప్రతిష్ఠా చ యథాపురమ్ ।
ఉపస్థానే విశేషోఽస్తి శ్రూయతాం స చ కథ్యతే ॥ ౨౬

౧ యద్వాదిదేవ. ౨ సమావాహ్య. ౩ పృథగ్భగవదేవ వా. ౪ వసిష్ఠ. ప్రముఖాస్సర్వే ద్వితీయావరణే స్థితాః. వసిష్ఠమృషి ముఖ్యానాం.

బలినే బలభద్రాయ ౧ హలస్ఫురిత బాహవే ।

తుభ్యం ౨ మాలేవ మహతీ భూమియోన సిరోద్ధృతా ॥ ౨౭

శ్రీ కృష్ణః

వసుదేవసుతస్యాపి స్థాపనం వాసుదేవవత్ ।

వృష్ణివర్యాయ కృష్ణాయ నమస్తుభ్యం మధుద్విషే ॥ ౨౮

భూభారభూతకంసాది మహాసురనిఘాతినే ।

సత్యభామాది దేవీనాం స్థాపనోద్వాహనాదికమ్ ॥ ౨౯

శ్రీభూమ్యోరివ కర్తవ్యం విశేషోఽస్తి న కశ్చన ।

కల్కిః

కల్కివిష్ణు ప్రతిష్ఠాపి యథాపురముదీరితా ॥ ౩౦

ఉపతిష్ఠేత కర్మాన్తే గాధయా స్తుతియాపయా ।

ష్లేచ్ఛానామపి సంహతే సాధూనాం స్థితిహేతవే ॥ ౩౧

నమస్తుభ్యం భగవతే భూసురాన్వయ జన్తవే ।

మీనాదిమూర్తీనాం షోడశన్యాస నిషేధః

నేష్యతే షోడశన్యాసో మీనాది దశమూర్తిషు ॥ ౩౨

శిలామయాది మూర్తీనాం ౩ వర్ణేశ్చిత్రవిధియది ।

జలాధివాసనాద్యుక్తం కృత్వా సర్వమశేషతః ॥ ౩౩

నిర్మితే ౪ చిత్ర కరణే కుర్యాదావాహనాదికమ్ ।

ద్రువబిష్ణుస్థితేః పశ్చాత్కర్మాద్యర్చాస్థితియది ॥ ౩౪

సిద్ధాంతభేదబిమ్బానాం పృథక్పయనమిష్యతే ।

అభేదే వేది కాశయ్యా సహైవ స్యాచ్ఛతుర్ముఖ ॥ ౩౫

నేష్యతే షోడశన్యాసో లోహజే జగ్గమే పునః ।

ఆవాహనం మూలబేరా ౧ త్కర్మాచార్యచాసు కల్పయేత్ ॥ ౩౬

౨ కర్మాచార్యం స్థాపయేద్భ్రాహ్మణా యామ్యే తు మమ కాతుకమ్ ।

౩ తీర్థక్షానాది బిమ్బం చా ఉత్తరే స్థాపయేద్గురుః ॥ ౩౭

శయనోత్థానబిమ్బం చ బలిబిమ్బం చ దక్షిణే ।

తాకికం లోహజం బిమ్బం స్థాపయేద్విష్ణుభూమిషు ॥ ౩౮

యద్వో ర ద్వహనబిమ్బాని స్థాపయేద్ద్వారపాశ్చాయోః ।

మట్టపే వాఽభిషేకార్థే దక్షిణాభిముఖాని చ ॥ ౩౯

జూధివాసనే సాక్షాదమోగ్యానాం చతుర్ముఖ ।

చిత్రాభాసార్థచిత్రాది ప్రతిమూనాం యథాయథమ్ ॥ ౪౦

ఛాయూధివాసనం కుయోత్ స్నానం చాదశశమణ్డలే ।

వేద్యాం శయన ౫ మన్యేషాం కూర్చద్వారేణ కల్పయేత్ ॥ ౪౧

అవశిష్టం యథాపూజ్యం సకలం పరికల్పయేత్ ।

నేష్యతే షోడశన్యాసశ్చతుర్థస్స పనం తథా ॥ ౪౨

ॐ వ ట ప త్ర శా యీ . ॐ

మాయామయ మహావృక్షన్యగ్రోధ దలశాయినః ।

దేవస్య స్థాపనవిధౌ విశేషః కథ్యతేఽధునా ॥ ౪౩

౬ గర్భోదవసితద్వారి లిఖిత్వోపరి వారిధిమ్ ।

తత్ర న్యగ్రోధవృక్షన్య దలే కోమలరూపిణమ్ ॥ ౪౪

శయానం బాలవపుషం శ్యామలం కమలేక్షణమ్ ।

మార్కణ్డేయం మహీం దేవీం కారయేత్పాదపాశ్చాయోః ॥ ౪౫

౧ త్కర్మాచార్యచాసు న కల్పయేత్. ౨ కర్మాచార్యం స్థాపయేద్భ్రాహ్మణా యామ్యే తు మమ. ౩ తీర్థక్షానాది బిమ్బం చ. ౪ త్సహజం. ౫ మన్యేషామ్. ౬ గర్భోదేశస్య తద్వారి.

వపం విలిఖితే బాలే బాలపయజ్జశాయని ।

చిత్రాభాసాక్తవిధినా స్థాపయేద్గురురాత్మవాన్ ॥

౪౬

దేవేన దేవ్యా ౧ యుగప తృతిస్తాయాం యథాపురమ్ ।

సహైవ శయనం వేద్యాం కాలభేదే తు తత్ప్రథక్ ॥

౪౭

శ్రీ కుంజభేదాః

కుంజం సరసిజాకారం ప్రాచ్యం చాపం తు దక్షిణే ।

వృత్తం తు పశ్చిమే భాగే యోగన్యాకార ౨ ముదక్తథా ॥ ౪౮

కుంజే విశేషః కథితస్సపనం చ తయోః పునః ।

శ్రీ యాదయః

శ్రీసూక్తేన శ్రియం దేవీం భూసూక్తేన భువం తథా ॥

౪౯

స్నాపయేదచానం చాపి తయోస్తాభ్యాం చ శాయయేత్ ।

ప్రాగాది తోరణే పూజ్యా బలాకి న్యధిదేవతా ॥

౫౦

౩ వనమాలాలిన్యథో తత్ర సమారాధ్య విభీషికామ్ ।

శాఙ్కరీ దేవతా పశ్చాద్వారకుమ్భేష్వనుక్రమాత్ ॥

౫౧

దేవతాద్వన్ద్యయజనం ౪ ప్రతిష్ఠాదీన్ సమచయేత్ ।

ప్రథమం తదను శ్రద్ధాం కాంతిం చ తదనంతరమ్ ॥

౫౨

౫ క్రియాం సృష్టిం చ పశ్చాత్తు క్షమాం సృద్ధిం చ దేవతామ్ ।

ప్రాచ్యాదిషు పతాకాసు దేవతాద్వన్ద్యమచయేత్ ॥

౫౩

౬ ధృతిం చ లజ్జాం చ పురో జయాం మాయాద్వయం తతః ।

సావిత్రీం చ క్షమాం చ ద్వే ౭ శుద్ధాం శ్రద్ధామనంతరమ్ ॥

౫౪

౧ విధివత్. ౨ ముదగ్ధః. ౩ వనమాలా దేవాన్ తాన్ సమారాధ్యా
భిషేషికాన్. ౪ జ్యేష్ఠాదేవ్యోః ౫ క్రియాం శక్తిం చ పశ్చాత్తు క్షమామూర్తిం
జయాం తథా. ౬ సృష్టిం. ౭ శ్రద్ధా విద్యా.

- లక్ష్మీస్వరస్వతీ చైవ పుష్టిస్తుష్టిశ్చ శక్తయః ।
 ప్రాగాది హోమకుణ్డేషు హోతవ్యాః ప్రోక్తవత్కనా ॥ ౧౧౧
- వాగీశ్వరీ ౧ క్రియా కీర్తిలక్ష్మీః సృష్టిస్తథైవ చ ।
 ప్రహ్వీ సత్యా తథా బ్రాహ్మీ యష్టవ్యాః కలశేష్విమాః ॥ ౧౧౨
- మహాకుమ్భే శ్రియం దేవీం యజేత కమలాసన ।
 షోడశన్యాసరహితం శేషం ప్రాగ్వత్సమాచరేత్ ॥ ౧౧౩
- అస్వాతస్త్ర్యే విధిహేమ స్వాతస్త్ర్యే త్వభిధీయతే ।
 గ్రామే వా నగరే వాపి పట్టణే వాఽలయేఽపి వా ॥ ౧౧౪
- శ్రియః స్థానం విధాతవ్యం గ్రామాద్యభిముఖం యథా ।
 తుష్టిం పుష్టిం చ సావిత్రీం వాగ్దేవీం చ చతుర్ముఖ ॥ ౧౧౫
- విమానస్య చతుర్దిక్షు దిక్పాతీః పరికల్పయేత్ ।
 కొణేషు వైవరతేయం వా సింహం వాఽపి యథారుచి ॥ ౧౧౬
- దివ్యే భాగేఽథ వా బ్రహ్మే ౨ ప్రతిచ్ఛాయాం శిలాదిభిః ।
 స్థాపయేత్పురివారాంశ్చ ద్వారపాశ్వే యథాక్రమమ్ ॥ ౧౧౭
- చణ్డిం చైవ ప్రచణ్డిం చ ప్రథమద్వారపాశ్వయోః ।
 తతోఽథ మన్తపద్వారే దక్షిణే చ బలాకినీమ్ ॥ ౧౧౮
- వనమాలాముదీచీనే గోపురే ప్రథమే పునః ।
 విభీషికాం శాంకరీం చ దక్షిణోత్తరపాశ్వయోః ॥ ౧౧౯
- ద్వితీయే గోపురద్వారే శంఖపద్మనిధి ఉభే ।
 తృతీయే గోపురద్వారే నలకూబరజృమ్భలా ॥ ౧౨౦
- చతుర్థే గోపురద్వారే దక్షిణే శిబికుణ్డలా ।
 ఉత్తరే మాణిభద్రం చ కల్పయేత్కమలాసన ॥ ౧౨౧

జయా చ విజయా చైవ పశ్చిమద్వారపాలికే ।	
సుముఖం స్థాపయేద్విష్వ క్షేనస్థానే చతుర్భుజామ్ ॥	౧౬
వేత్రహస్తాం దక్షిణేన తర్జనీం చాఽపి కువతీమ్ ।	
అపరాభ్యాం ధారయంతి పద్మం వీతనిభం తథా ॥	౧౭
స్థాపయేద్ద్వైపతేయం చ ప్రాసాదముఖమద్భువే ।	
ఆదిమూర్తేరివ భవేత్పురివార ప్రకల్పనమ్ ॥	౧౮
అన్యాసామపి దేవీనాం స్వాతంత్ర్యే విధిరీదృశః ।	
చతుర్థాన్నపనం కుర్యాదుత్సవం చాఽపి దేవవత్ ॥	౧౯
దేవీనాం చ శ్రియాదీనామిత్యం యః స్థాపకో నరః ।	
సర్వాః కామానవాప్నోతి పరత్రే హ చ మోదతే ॥	౨౦

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహావనిషది పాద్యసంహితాయాం
క్రియాపాదే మీనాది ప్రకీర్ణావిధినామ
ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రియాదీనాం పాణిగ్రహణవిధిః

శ్రీభగవాన్ —

- అథ శ్రియాఽఽది దేవీనాం పాణిగ్రహణముచ్యతే ।
 సర్వకల్యాణజననం సర్వదుఃఖం వినాశనమ్ ॥ ౧
- ఆయుర్వృద్ధికరం నృణాం అభిప్రేతాథక్ సాధకమ్ ।
 యథోక్తదివసే కుర్యాదఙ్కురాణాం సమర్పణమ్ ॥ ౨
- ఉద్వాహదివసే ప్రాప్తే ముహూర్తే దేశికోత్తమః ।
 పృథగ్దేవస్య దేవ్యోశ్చ బద్ధీయా త్కర్మకాతుకమ్ ॥ ౩
- ౩ ఆచ్ఛాద్యానాహతక్షౌమం సాత్తరీయం ప్రసాధితమ్ ।
 ఆరోఘ్య శిబికాం గ్రామం ప్రదక్షిణ్యేన రతాం నయేత్ ॥ ౪
- వైవాహికం చ సదనసూలయం వా ప్రవేశయేత్ ।
 ఆరాధ్య దేవమఘ్నాద్వైరాసీయ స్థణ్డితేనలమ్ ॥ ౫
- ౫ ప్రవేశ్యాన్తగృహే దేవమాసనే వినివేశయేత్ ॥
 అభ్యర్చ్య చ హరిం తత్ర దేవీం నూతనవాససా ॥ ౬
- ౬ యువాసువాసామస్త్రీణాం పరిధాయ ప్రదక్షిణమ్ ।
 ౭ భూషయేచ్చ శ్రియం దేవీం పుష్పైరాభరణైస్తథా ॥ ౭
- దేవీం దేవేన యుజ్జీత ప్రణవేన గురుస్త్వయమ్ ।
 దద్యాచ్చ దేవీం దేవాయ వారిపూర్వం యథావిధి ॥ ౮
- యజమానస్సువణోవీకం గవాదిసహితాం తదా ।

౧ విమోచనమ్. ౨ త్కర్మకాతుకమ్. ౩ ఆచ్ఛాదితాహత. ౪ కారయేత్. ౫ ప్రవేశ్య రద్ధమామ్. ౬ యువాసువాసామస్త్రీణాం. ౭ భూషణైః.

స్వగోత్రనామ్నా కథితాం మిమాంశాం శ్రియమనుత్తమామ్ ॥ ౯
 తతః పాణిగృహీతాం తాం దేపిం దేపం చ మన్దిరాత్ ।
 నీత్యా వైవాహికం స్థానముత్తరాశాముఖో గురుః ॥ ౧౦
 క్రమేణాఘోరహోమోదీక్ కురూద్విష్ణుక్తనత్కనా ।
 ౨ సమిధం చ నృసూక్తేన జహురూత్ సోడశాహుతీః ॥ ౧౧
 చరుణా విష్ణుగాయత్ర్యా చతుర్వింశాహుతిభక్తవేత్ ।
 శ్రీసూక్తేన ఘృతం హుత్వా భూమ్యాశ్చ యుగపద్యది ॥ ౧౨
 ఉభయోశ్చ విధాతవ్యం పృథగేవాఙ్మురారాచమ్ ।
 ౩ ఉభయోరేకకర్తృత్వే ప్రాప్తే పజ్జజనహ్మన ॥ ౧౩
 తత్రాపి పృథగేవాఽఽభ్యాం వైవాహికముధాఽఽచరేత్ ।
 ఏకకాలే క్రియాం తిష్ఠేత్పర్యాయాద్భిన్నమూచరేత్ ॥ ౧౪
 ఆనుపూర్వవశేనైవ విభక్తం న్యాద్యథా శథా ।
 యద్వా ముహూర్తభిన్నే తు భిన్నం వైవాహికం భవేత్ ॥ ౧౫
 ముహూర్తే యాగపద్యే చేదానుపూర్వాత్క్రియాం నయేత్ ।
 శ్రీభూమ్యాభిన్నకర్తృత్వే యాగపద్యోద్వహో యది ॥ ౧౬
 తత్రాపి విధిరేపం న్యాదుబాభ్యాం ౪ విధిరేచ హి ।
 యాగపద్యోద్వహే దేవే సకృత్సృజిసం భవేత్ ॥ ౧౭
 ఏకాఽగ్నౌ వా ప్రకతవ్యం భిన్నాఽగ్నౌ వా యథానుచి ।
 ఉల్లేఖనాఽఽదిప్రాక్తన్త్రం ౫ ప్రాక్తప్రమకృతం న చ ॥ ౧౮
 ప్రతివృక్తి క్రియాం సర్వాం పృథగేవ సమాచరేత్ ।
 పూర్వం శ్రియై తతో భూమ్యై పర్యాయేణ క్రియాం నయేత్ ॥ ౧౯

౧ మఘ్న. ౨ సమిధిశ్చ. ౩ ఉభాభ్యామేక. ౪ పృథగేవ. ౫
 ప్రకృప్తమసకృత్.

- సమిధో మూలమస్త్రీణ జహుయాత్ ఘోడశాహుతీః ।
 చరుణా విష్ణుగాయత్ర్యా చతుర్వింశాహుతిభా వేత్ ॥ ౨౦
- ఘృతం పురుషసూక్తేన ౧ భూమిసూక్తేన వా పునః ।
 లాజహోమం తథా ౨౧ వహ్నేః ప్రవక్షీణమనుక్రమాత్ ॥ ౨౧
- కృత్వా సవమశేషేణ లాజశేషం గురుస్సృయమ్ ।
 ప్రణవేన ౩ సకృద్ధత్వా పశ్చిచారుణికై స్తతః ॥ ౨౨
- పశ్చింపనిషదేర్ముస్త్రైద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।
 పూణాహుత్యంతమఖిలం కృత్వా విప్రాంశ్చ తోషయేత్ ॥ ౨౩
- అఘ్యూద్యైరచయేద్దేవం ఘృతారోపణమాచరేత్ ।
 ఘృతం దూర్వాఙ్మురం సాత్రే చన్దనం శాలితఱ్ణులమ్ ॥ ౨౪
- కరాభ్యాం సవమాదాయ సవేఽచైవ సభాసదః ।
 దేవస్య దేవ్యోశ్చాఽక్లేషు క్షీపేయూరితి మజ్గలమ్ ॥ ౨౫
- ఘృతం సుశోభన మితి సిఞ్చేయుః పాదయోస్తతః ।
 కట్యాం సుభద్రమిత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని చైవ సుమజ్గలమ్ ॥ ౨౬
- ఏవం దూర్వాది సకలం క్షీపేయూరనుపూర్వశః ।
 మధుపర్కం ప్రదద్యాచ్చ రసేనాఽస్మీతి చోచ్చరేత్ ॥ ౨౭
- లక్ష్మీపతిం చ హారాద్యైరలజ్కారైః ప్రసాదయేత్ ।
 మూల్యానులేపస్తే శ్చాఽపి యథాహేహారపి పూజయేత్ ॥ ౨౮
- ధేనుం చ దద్యాద్ధరయే యజమానః ప్రణామవాక్ ।
 ఆచార్యాను యథావిత్తం ప్రదద్యాదాత్మనః ప్రియమ్ ॥ ౨౯
- సీరాజనవిధానాస్తే నిక్షేపేద్దిక్షు విణ్డికాః ।
 అన్యచ్చ మజ్గలం సవం కుర్యాత్లాకికవత్త్రనా ॥ ౩౦

- శ్రీభూమిసహితం దేవం ౧ కుర్యాద్ధామ ప్రదక్షిణమ్ |
 ఆరోప్య మణ్డపే దేవ్యా దేవం రాజవదాచరేత్ || 3౧
 మహాహవినివేద్యాస్తే బ్రాహ్మణాసపి భోజయేత్ |
 దివసే దివసే కుర్యాత్ ౨ తస్మిన్ పూర్వాకముత్సవమ్ || 3౨
 చతుర్థ్యాపరరాత్రే తు శేషహోమం సమాచరేత్ |
 సమిధాజ్య చరుప్రాయైరప్టోత్తర శతాహుతీః || 33
 జుహుయాన్తులమన్త్రాభ్యాం పఞ్చోపనిషదైరపి |
 దినే తు షష్ఠమే దేవం తైలేహైభ్యజ్జయేద్ధరిమ్ || 3౪
 శ్రీభూమిసహితం దేవం స్నాపయేద్విధిపూర్వాకమ్ |
 మహాహవినివేద్యాస్తే గ్రామే కుర్యాన్తహోత్సవమ్ || 3౫
 తత్ర శ్రీభూమిసహితం ౩ ప్రత్యహం మన్దిరేఽర్చయేత్ |
 దేవీనామితరాసాం చ వివాహవిధిరీదృశః || ౩౬
 జామదగ్న్యాది దేవీనాం వివాహః స్మాత్కవత్కనా |

శ్రీభూమిసహితం దేవం ప్రతిష్ఠావిధిః

- ౪ వివాహమణ్డపాదీనాం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే || 3౭
 ప్రాసాదస్వాగ్రతః పృష్ఠే పాశ్వాద్యోర్వా యథారుచి |
 వేదిం కుర్యాచ్ఛతుర్వాస్తాం హస్తోచ్చాయాం మనోహరామ్ ||
 కుణ్డాని పరితో వేగ్యా అష్టా చత్వారి వా పునః |
 తోరణద్వారకలశద్ధృజాదీని యథాపురమ్ || 3౮
 కృత్వా దిక్షాత్రినయనాన్యస్త్రీల్య చ యథావిధి |
 ఆశామూర్తిం విమూనం చ దర్పణే స్నాపయేద్గురుః || ౪౦
 రాజా చేద్యజమానస్సన్యాత్పత్రాణి కలశాని చ |

హేమరాజతతామ్రాణి యద్వా కాయాణి నాఽన్యథా || ౪౦

బ్రాహ్మణాదిషు వర్ణేషు యజమానేషు పద్మజ |

మృణ్మయాన్యపి పాత్రాణి యథా విభవవిస్తరం || ౪౧

వాసోభిశ్శోభనైర్ధామ చ్ఛాదయేదహతైస్తతః |

వేదిమధ్యే వినిక్షిప్య శాలిభారాన్యథోదితాః || ౪౨

తణ్డూలాంశ్చ తిలాన్ సర్వాన్ పూర్వోక్తపరిణామకాః |

ఉపరిష్టాచ్చ విన్యస్య మహాకుమ్భం హిరణ్మయమ్ || ౪౩

మూర్తిః కుమ్భాంశ్చ పరితస్తస్తయానప్త నిక్షిపేత్ |

హేమ ౧ నిష్కప్రమాణం చ ప్రతికుమ్భం వినిక్షిపేత్ || ౪౪

సవరత్నం చ ౨ సూత్రాది వేష్టితేషు యథామధన్ |

అచ్యుత్యా చ తానప్తమజ్జలాని వినిక్షిపేత్ || ౪౫

మూర్తిః హోమం చ జహుయాన్తహాకుమ్భే నివేశనమ్ |

చతుర్విధస్య హవిషస్తథాఽన్యదపి పూర్వవత్ || ౪౬

మందిరాంగానాం ధ్యాన ప్రకారః

శోధితే సదనే తస్మిన్ శోషణాఽఽలేపనాదిభిః |

ధ్యాయేద్రత్నస్థలం ధామ తప్తహేమవినిమిత్తమ్ || ౪౭

తత్ర ౩ జీవమపి ధ్యాయేద్వ్యాపకం తదు ౪ పాధికమ్ |

బుద్ధిం చ పిష్టకాం పాదాన్ ౫ అహజ్కారం తథైవ చ || ౪౮

పాదా పాదశిలాజ్ఞే గర్భగేహం తథోదరమ్ |

స్తమ్భాన్బహూన్ కటిం చాపి తథైవ కటిమెఖలామ్ || ౪౯

జిహ్వ కణం తథా నేత్రం ౬ ప్రదీతిద్వార్శ్చ(?)మేహనమ్ |

అపానం జలనిర్మాణం ౭ నాసికా నాసికా మతా || ౫౦

౧ నిష్కం చ కర్తవ్యమ్. ౨ వస్త్రాదీక. ౩ జీవ మహిం. ౪ పాన కమ్. ౫ అహజ్కారం. ౬ ప్రతిపద్వాశ్చ. ౭ నాభికాం నాసికాం తథా.

గవాక్షమక్షి గ్రీవాం చ గ్రీవాన్ స్కన్ధాస్కపోలకౌ ।

శిరశ్చ కలశం మాంసం ప్రలేపం స్పృశం సుధామ్ ॥ ౫౨

అస్తీని చ శిలా ౧ స్తస్థాః స్నాయుదారుశిఖాధ్వజాః ।

కేశరోమాణి కూచం చ ధ్యాయేద్ధామ పుమాకృతిమ్ ॥ ౫౩

హుత్వా హుత్వా చ శక్తీనాం న్యసనం సదనే హరేః ।

పూణశక్తిం ప్రకృత్యాఖ్యాముపాసహ్నివినిషీవేత్ ॥ ౫౪

శాన్తిం జగత్యాం కుముదే పృథివీం తదనన్తరమ్ ।

వాగీశ్వరీం గలే చైవ పట్టికాయాం మతిం తథా ॥ ౫౫

పశ్చాద్భక్త్యుచితే శక్తిన్యసనం సముదాహృతమ్ ।

ద్వాదశాఽశ్లే తు సదనే శక్తిం కీర్త్యభినంజ్ఞతామ్ ॥ ౫౬

మహత్యాం పట్టికాయాం చ ౨ గలే పుష్టిమనన్తరమ్ ।

౩ మహీం చ వాజినే వేద్యాం తుష్టిం సృష్టిం తథాఽఙ్ఘ్రిమ్ ॥ ౫౭

మాయాత్మికాం కపోజేషు భూతమాలాసు మోహినీమ్ ।

ద్వాదశాఽశ్లే విమానె తు శక్తిన్యాస ఉదాహృతః ॥ ౫౮

అష్టాదశాఙ్గసదనే హరేస్సంప్రతి కథ్యతే ।

కూటే న్యసేన్మహాలక్ష్మీమవరే వసుధాం తథా ॥ ౫౯

శిలాయాం చ మహీశక్తిం ప్రస్తరే చాఽతిమోహినీమ్ ।

స్వాహం వేద్యాం శ్రియం ధామ్ని శక్తిన్యాసోఽయమీరితః ॥ ౬౦

శాన్తిపరోమాది సకలం కర్మ కార్యం యథాపురమ్ ।

దిక్షాతీనాం చ సర్వాసాం తత్సన్యాసాది పూర్వవత్ ॥ ౬౧

బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి శతం వాఽపి యథాబలమ్ ।

భోజయేద్భుక్తవద్భ్యోఽపి తేభ్యో దద్యాద్ధనాదికమ్ ॥ ౬౨

౧ స్తస్థాః స్నాయుదారుశిఖాధ్వజాః. ౨ దలే. ౩ మహీం సచవనే పల్యాం పుష్టిం తుష్టిం చ యజనే, మహీం చ యజనే.....

విసూనపట్టికాయాం తు వచ్చివింశతి తస్తుభిః ।

బద్ధీయాత్కృతకం చిత్తు ధామ్నశ్చతస్త్వమ ఊపేత్ ॥ ౬౩

అథా చా హం కుంభ ప్రోక్షణమ్

బలిం యథాపుం బ్రహ్మసోమేదిత్తు చ ఘోషయేత్ ।

తతః ప్రభాతసమయే ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౬౪

మహాకుచ్ఛం సముద్భృత్య ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్ ।

౧ నిత్యా దక్షిణతః కుచ్ఛం స్థాపయిత్వా సమాహితః ॥ ౬౫

ఉద్యుతో గురుభూత్వా శక్తిం కుచ్ఛజలే స్థితామ్ ।

విమానే మూలమన్త్రేణ వినివేశ్య చతుర్ముఖ ॥ ౬౬

దిక్షాతీః స్వస్వగుప్తైశ్చ ప్రోక్షయేత్కుచ్ఛవారిభిః ।

అన్యేషామపి దేవానాం ధామ ౨ స్థానం యథావిధి ॥ ౬౭

ప్రోక్షయేత్కుచ్ఛ ౩ తోమైశ్చ విద్యయా చ స్వయా స్వయా ।

ప్రాసాదం ఘోషయేత్సూక్తం ౪ దిక్షాతీశ్చ యథాతథమ్ ॥ ౬౮

నిస్థితాయాం సతిష్ఠాయాం ప్రాసాదస్య యథావిధి ।

ఆచార్యాయ శతం విష్కం తదర్థం పాదమేవ వా ॥ ౬౯

దద్యాచ్చ దక్షిణామస్తే యథావిత్తానుసారతః ।

యజమానో మహీం పశ్చాత్సహస్రం స్వణదక్షిణామ్ ॥ ౭౦

ఉత్తమాం గురవే దద్యాత్తస్యమాం తు తదర్థకామ్ ।

అధమాం పాదనూత్రం తు మూర్తిపానసి తోషయేత్ ॥ ౭౧

ధన్వేవక్త్రాదిభిశ్చైవ మనః గి ప్రహ్లాదకారణైః ।

భూసురానితరాంశ్చాపి తోషయేద్భోజనాదిభిః ॥ ౭౨

౧ గత్వా. ౨ స్థానాని సహతః. ౩ పాథోభివిద్యయాఽచార్య

కస్తయా. ౪ మూర్తిభిశ్చ. ౫ ప్రహ్లాదస్త్రగపి

- ఏవం యః స్థాపయేద్విష్ణోర్విమానం ఫలనిస్సృహః ।
తస్య ముక్తిః కరతలే స్థితా నైవాఽత్ర సంశయః ॥ ౭౩
- ఫలకామనయా యన్తు స్థాపయేద్ధామ వైష్ణవమ్ ।
తస్య సమృత్తిరతులా మనోరథవథాఽతిగా ॥ ౭౪
- మణ్డపస్థాపనాయాం తు వేదినిరూపాపూర్వకమ్ ।
క్రియావిశోధనాద్యంతం కృత్వా నిరవశేషతః ॥ ౭౫
- ప్రాసాదస్థాపనోక్తేన వత్త్వేనా దేశికోత్తమః ।
మణ్డపం విశ్వకర్మీయం సర్వరత్నపరిష్కృతమ్ ॥ ౭౬
- సౌవర్ణేభవహుభిస్తమైశ్చ ౧ నాకనారత్నపరిష్కృతైః ।
౨ ఉత్తమిభిః గురుధ్యౌ త్వా శక్తిస్యసనమాచరేత్ ॥ ౭౭
- ఉపాసం ప్రకృతిశ్శక్తిజ్జగతీ చ వసుస్థరా ।
వస్రా చైవ క్రియాశక్తిగ్రీవా వాగీశ్వరీ మతా ॥ ౭౮
- ప్రీతిః కమ్పం తథా తుష్టిః కుముదం పట్టికా క్షమా ।
స్తమ్భపాదశిలా బ్రాహ్మీ శక్తిస్తమ్భాశ్చ వైష్ణవీ ॥ ౭౯
- పౌతికా కమలా శక్తిరుత్తరా శాన్తిరివ్యతీ ।
రతిశ్చ వాజసం మాయా మదీయా కమలాసన ॥ ౮౦
- ౩ కీర్తిమతా వర్ణపట్టిస్తథా ౪ కంపశ్చ మోహినీ ।
తులా పద్మా తథా శాన్తిశ్శక్తిస్సోపానపక్ష్యయః ॥ ౮౧
- చతుర్షుః మణ్డపద్వార్యుః తోరణాని సమచయేత్ ।
శాన్తి హోమాదికం గృ సర్వం కథితం కమలాసన ॥ ౮౨
- తతః ప్రభాతే కుమ్భపూజ్యక్తిస్తస్మట్టపే గురుః ।
స్యస్య వ్యాపకరూపేణ మణ్డపం చిన్తయేత్తతః ॥ ౮౩

౧ సర్వవర్తైర్వికారాజితమ్. ౨ ఉత్తమం తద్గురు, ఉపయోగం గురుః.

౩ కీర్తిమాయా. ౪ కల్పంచ. ౫ సర్వమితరత్నావతత్తథా.

చిత్రాణి చిత్రాభాసాని తత్స్థాని ఘటవారిణా ।
 ప్రోక్షయే ౧ త్వేన మస్త్రేణ ౨ సవం న్యన్య యథాపురమ్ ॥
 గురవే దక్షిణాం దద్యాద్యజమానో యథాపురమ్ ।
 మణ్డపస్థాపనం ౩ యస్తు కరోతి మధువిద్విషః ॥ ౧౫
 స భుక్త్వా విపులానోభగా నిహ లోకే పరత్ర చ ।
 మోదతే దేవదేవస్య ప్రాసాద మణి మణ్డపే ॥ ౧౬

అస్థానమండపాది ప్రతిష్ఠా విధిః

అస్థానమణ్డపాదీనాం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే ।
 వాస్తుయాగో బలిశ్చైవ గవ్యైః పశ్చుభిరుక్షణమ్ ॥ ౧౭
 పయగ్నికరణం చైవ తథా పుణ్యాహవాచనమ్ ।
 స్థాపనం చైవ కుమ్భస్య అగ్నా ౪ చైకత్ర చాహుతిః ॥ ౧౮
 ముహూర్తే ప్రోక్షయే గి త్వశ్చాత్సద్యో వా సకలం చరేత్ ।
 శతనిష్కం తదర్థం వా దక్షిణా పరికీర్తితా ॥ ౧౯
 ఫలం చ పూర్వవత్కర్తుః కిచ్చిన్యూనం చతుర్ముఖ ।
 ప్రతిష్ఠా గోపురస్యాపి మద్దిరస్యేవ నాఽన్యథా ॥ ౨౦
 ప్రాకారస్య ప్రతిష్ఠాయాం కృత్వా సవం యథాపురమ్ ।
 ౬ ఘర్మమస్త్రేణ కుమ్భస్థవారిణా ప్రోక్షయేద్ధరుః ॥ ౨౧
 శతం తదర్థం పాదం వా స్వర్ణానిష్కాణి దక్షిణా ।
 బలివీరస్య నిర్మాణం స్థాపనం చాఽధునోచ్యతే ॥ ౨౨
 గర్భగేహసమాయామవిస్తారా బలివీరికా ।
 తదర్థా తత్తురీయా వా పశ్చ ౭ సజ్జ్యం శకాపి వా ॥ ౨౩

౧ స్థూలమస్త్రేణ. ౨ సవమన్యద్యథా. ౩ సమ్యక్ యః కరోతి మధువిద్విషః.
 ౪ చైవత్యచా. ౫ తాప్రిస్తే సద్యో. ౬ వర్ష. ౭ నూచ్యధికాపి.

- యద్వా నవస్వేకభాగా యద్వా హస్తనశాఙ్గవేత్ |
 ఏకహస్తాం వరా విశ్చ పరమా వా యథాబలం || ౯౪
- విస్తారద్విగుణోత్పేధా ౧ త్రిగుణాభ్యాంభాగైశ్చ నా |
 విస్తారతుల్యోచ్చాయా వా పంచాంగసరిశ్చనా || ౯౫
- కపోతభూతహంనాది నూలికా ౨ భిరలంకృతా |
 త్రిధా కృత్వాఽగ్రవిస్తారం భాగాభ్యాం పంచాంగ భవేత్ || ౯౬
- వీరకోణేషు గరుడాక్ సింహన్వా పరికల్పయేత్ |
 విఘ్నరాట్ తస్య జనకః పక్షిరాట్ కన్యకాఽపి చ || ౯౭
- యథాక్రమేణ ప్రాగాది చిత్తు తన్ముతాయః స్పృతాః |
 సోపానపంచాయః పాశ్వే కల్పనీయా యథోన్నతిః || ౯౮
- గోపురద్వారవిస్తారస్త్రిగుణా వా చతుర్గుణా |
 బహిః పురస్తాద్ద్వారస్య బలివీరస్య కల్పనమ్ || ౯౯
- వాస్తుహోమాదికం సర్వం శాన్తిహోమాసానికమ్ |
 క్రియాకలాపమాచారయః కుర్యాన్మన్దిరవత్ క్రమాత్ || ౧౦౦
- ప్రభాతసమయే ప్రాప్తే ముహూర్తే శోభనే గురుః |
 కుమ్భస్థవారిభిః వీరం ప్రోక్షయేన్మూలవిద్యయా || ౧౦౧
- దేవతాశ్చైవ తత్రస్థాః ప్రోక్షయేదాత్మవిద్యయా |
 ప్రోక్షయేత్కణికాం చాపి సమస్తే త్యాది విద్యయా || ౧౦౨
- అష్టానాం కుముదాదీనాం స్వైస్వైరనుచరైస్సహ |
 ౩ ప్రార్థయేత్ తదా తత్ర సన్నిధిం మన్త్రపూర్వాకమ్ || ౧౦౩
- వీరమేవం ప్రతిష్ఠాప్య కుర్యాన్నిత్యోత్సవం పునః |
 గురవే దక్షిణా దేయా శతనిష్కావరాత్త్రికా || ౧౦౪

ఏవం యః స్థాపయేత్ప్రథమం విష్ణుభూతాఽలయం వరమ్ ।

సర్వాదుఃఖవినిర్ముక్తః ప్రాప్నోతి పరమం పదమ్ ॥ ౧౦౫

అథ బలిపిత ప్రతిష్ఠా .

౧ బలిపితప్రతిష్ఠాం చ విత్కృమి కమలానన ।

తస్యోత్సేసం సముద్దిప్తం గర్భాగారం సమస్తతః ॥ ౧౦౬

ఆయతం విస్సృతం వాఽపి గర్భాగారస్య మధ్యమే ।

ఉత్సేసో దశభాగే తు సప్తాంశం సముదాహృతమ్ ॥ ౧౦౭

సప్తవింశతిభాగే తు విభక్తే తు సముచ్ఛ్రియే ।

ద్వియంశం పాశుకం జ్ఞేయం జగతీ చతురంశికా ॥ ౧౦౮

త్రియంశం కుముదిం జ్ఞేయమేకాంశం పట్టికా భవేత్ ।

షడ్భాగం కర్ణమిత్యక్తం ద్వ్యంశకం గళకమ్యయోః ॥ ౧౦౯

చతురంశైర్విభాగశ్చ వంశైశ్చైవ వాత్ర వర్తికా ।

ద్వ్యంశార్ధం ఏద్యపుష్పం తు ఏకార్ధం పద్మపకణికా ।

ఏవం సమ్యగ్విదిత్వా తు భాగే భాగే వినిర్దిశేత్ ॥ ౧౧౦

త్ర్యంశహస్తప్రమాణేన త్రిహస్తా చాఽధికాఽపి వా ।

పంచహస్తాఽధికం వాఽపి గోపురాత్ప్రగ్విధీయతే ॥ ౧౧౧

మధ్యే భూతం చ కర్తవ్యం చతుస్తాలప్రమాణతః ।

సుఖాసీసమిదం త్రేవ్యం పరావృత్తం చ కారయేత్ ॥ ౧౧౨

అనిరుద్ధాయ దృషదే నత్సరయేతి హూతుతామ్ ।

తథావశ్యప్రహస్తాను చాముణ్డాయ తథైవ చ ॥ ౧౧౩

సన్ధ్యాయేతి పరావృతి చోదరాయ తతః పరమ్ ।

తథైవోదరబద్ధాయ నాడిభ్యామితి వై పునః ॥ ౧౧౪

౧ “సమీప ప్రతిష్ఠాం” ఇత్యాగ్రగ్య - ఉత్తరత్ర అధ్యాయాన్తే “మహానస ప్రతిష్ఠా గూం” ఇగ్యంశం తేషు చిత్కోశేషు న దృశ్యతే.

- వసుశ్చైవ చ వాస్తుభ్యో వాస్తుముష్కాయ వై పునః ।
 ప్రజనాయ జరిత్రేభ్యశ్శ్రోణీభ్యామితి వై పునః ॥ ౧౧౧
- తటాకాయ చ వంశాయ వంశధారిభ్య ఏవ చ ।
 ప్రజాపతయ ఇత్యుక్త్వా ధృష్ణవేతి చ భూతయః ॥ ౧౧౬
- శుశాయ శుకవాసిభ్య ఊరుభ్యామితి చోచ్చరన్ ।
 సిరాభ్యశ్చాస్థిబద్ధేభ్యో ముఖేభ్యశ్చేతి హూయతామ్ ॥ ౧౧౭
- సాక్షిభ్యో జాను మూలేభ్యో జానుమూలేభ్య ఇత్యపి ।
 గుల్ఫేభ్యశ్చైవ పాష్ణిభ్యశ్చరణేభ్యస్తలేఽపివా ॥ ౧౧౮
- పాదాబ్జలిభ్యః పాదేభ్యశ్చరణాఽగ్రతలాయ చ ।
 తలాయోర్ధ్వతలాయేతి త్వగ్భ్యస్సాన్వహేతి హూయతామ్ ॥ ౧౧౯
- త్వరాసిభ్యశ్చ హుత్వా తు జహుయాచ్చ తతః పరమ్ ।
 రోమకూపేభ్య ఇత్యుక్త్వా ప్రసేభ్యో రసదాయ చ ॥ ౧౨౦
- రత్నాయ రత్నవాసిభ్యో మేదసే చ తథా పునః ।
 జీవాయ వాస్తునే చైవ అస్థిమజ్జాయ వై పునః ॥ ౧౨౧
- జహుయాన్మజ్జవాసిభ్యో త్రమాజ్జాయ వై పునః ।
 ధాతా వై చైవ ధాతుభ్యో ధాతురూపేభ్య ఇత్యపి ॥ ౧౨౨
- జహుయాదుపధాతుభ్యః పశ్వాత్వచ ఇతి బ్రువన్ ।
 సవరూపాయ గ్రీవాయ ధనదాయ తథాఽఽత్మనే ॥ ౧౨౩
- సవేశ్వరాయ యజ్ఞాయ పురుషాయ చ హూయతామ్ ।
 ఉపవీతం వినా వీతం కర్తవ్యం ద్విజసత్తమ ॥ ౧౨౪
- ఆమోదం ప్రాకృప్తగ్యష్టా తద్భూతం భువనాత్మకమ్ ।
 ప్రమోదం యామ్యదిక్పద్మే తద్భూతమనలాత్మకే ॥ ౧౨౫
- ప్రముఖం పశ్చిమే పద్మే తద్భూతం స్యాజ్జలాత్మకే ।
 ఉన్నఖం సోమదిగ్భాగే వాయుభూతం తదేవ హి ॥ ౧౨౬

అవిఘ్నం కరణోధ్వం తు వ్యోమాత్మకముదాహృతమ్ |
భూమ్యంతరిక్షస్యగం చ సర్వభూతగుణాత్మకమ్ ||

౧౨౭

మ హా వీ ర :

తత్సమాత్మకమిత్యుక్తం మహావీరం ద్విజోత్తమ |

ప్రాసాదస్య తు విస్తారం యస్తు దణ్డ మివోచ్యతే ||

౧౨౮

మూలహమ్యం సమారభ్య షష్టదణ్డసమానతః |

దశ ద్వాదశ దక్షైవా మనుదణ్డావసానకమ్ ||

౧౨౯

షోడశైర్ద్వాదశైర్వాఽపి మహావీరం ప్రకల్పయేత్ |

అథ వాఽన్యప్రకారేణ వీరస్థానం విధీయతే ||

౧౩౦

తృతీసాలె చతుస్సాలే పంచసాలేఽశ్రమధ్యమే |

మహావీరం ప్రకర్తవ్యం తస్య లక్షణముచ్యతే ||

౧౩౧

అథ వా వ్యోమహస్తం తు అథమం వీరవిస్తృతమ్ |

ద్విహస్తం మధ్యమం ప్రోక్తం త్రిహస్తం శ్రేష్ఠముచ్యతే ||

౧౩౨

తద్విస్తరసమం తుఙ్గం తుఙ్గం సప్తాఽష్టవింశతిః |

ఉపానోచ్చం ద్విభాగం స్యాత్పడంశం జగతీ భవేత్ ||

౧౩౩

కుముదోచ్చం తు భూతాంశం కమ్పమేకాంశముచ్యతే |

వేదాంశం కణ్ఠమానం తు ఊర్ధ్వకమ్పం శివాంశకమ్ ||

౧౩౪

మహాపట్టీ గుణాంశం తు ద్విభాగం వా విశేషతః |

వేదాంశం పద్మభాగం తు ద్విభాగం కణికోదయమ్ ||

౧౩౫

అథ వా కణికోత్సేధం గుణాంశం ద్విజనత్తమ |

పద్మోచ్చం పద్మభాగం తు మహాపట్టీ ద్విభాగికా ||

౧౩౬

ఉపానోచ్చం శివాంశేన శేషం పూర్వవదేవ హి |

అథ్వా వీరోదయం విప్ర ధరాతాలం యథాకురు ||

౧౩౭

- తదూర్ధ్వోపరిమానం తు వీరోచ్చస్యగణే యుచ్యతే |
అధిష్ఠానోక్తమాగేకాణా నేపనిస్తాన్తస్య మాచరేత్ || ౧౮
పద్మతారే యుగాదం వా భూతాదం విచిత్రాకాశుతమ్ |
వీథాకారం యుగాదం వా కర్తవ్యం సుబ్రాహ్మణ్యైః || ౧౯
లోహజం శైలజం వా లిపి ఇన్ద్రియాదుభూ మేన వా |
అంశస్యోపరి వీరోచ్చ ముపీతోపచాత్మకం || ౨౦
తదూర్ధ్వం తు మహావీరం ఉత్తమైః సోదయాన్వితమ్ |
ఉపవీరే వినా వీరం కర్తవ్యం న్యాద్విజ్ఞోత్తమం || ౨౧
నేత్రం రసం చ భూతం చ ఏకం వేదం చ భాగినమ్ |
గుణం వేదం చ నేత్రం చ ఉపానాది ప్రమాణవత్ || ౨౨
ఏకవేదగుణం చైవ కణాం చైవ చ నేత్రవత్ |
ఏకం గుణగుణం చైవ బలివీరప్రమాణమ్ || ౨౩
ప్రభభస్యాఽగ్రతః కయాః త్సాహదాశ్చ సమః సుతమ్ |
ద్వాంష్ఠానం తదగ్రే తు తన్నిచక్రవివాలయమ్ || ౨౪
ఏతే వృషాచలం సర్వాశాస్త్రం వామే శుభోస్తునాత్ |

బ లి వీ ర ం .

- అథ వత్సే విశేషేణ బలివీరస్య లక్షణమ్ || ౨౫
లింగోదయసమం శ్రేష్ఠం తదర్థం కన్యసంభవేత్ |
తయోర్మధ్యేఽష్టభా కృత్వా ననమానం ప్రకీర్తితమ్ || ౨౬
అథవా పిణ్డికోత్పేధం కన్యసం వీరవిస్తృతమ్ |
తత్తారమధ్యమం జ్ఞేయం తన్నాస్రం వోత్తమం స్తృతమ్ || ౨౭
తదర్థమధమం జ్ఞేయం తయోర్మధ్యేఽష్టభాజితే |
నవభా వీరనిస్తారః ఉత్పేధస్తత్సమో భవేత్ || ౨౮

- అష్ట వా ద్వారవిస్తారమధమం పీఠవిస్తృతమ్ ।
 ద్విగుణం మధ్యమం ప్రోక్తం త్రిగుణం చోత్తమం భవేత్ ॥ ౧౮౯
 అథవా ద్వారతుక్లౌఢం కన్యసం పీఠవిస్తృతమ్ ।
 త్రిసాదం మధ్యమం ప్రోక్తం తత్సమం చోత్తమం భవేత్ ॥ ౧౯౦
 అథమోత్తమయోమధ్యే నవమాసం ప్రకీర్తితమ్ ।
 ధగాతలసమోత్సేధమధమం పీఠవిస్తృతమ్ ॥ ౧౯౧
 త్రిగుణం మధ్యమం ప్రోక్తం తయోమధ్యేఽష్టభాజితే ।
 నవధా పీఠతుజ్గం తు విస్తారం తత్సమం భవేత్ ॥ ౧౯౨
 త్రిహస్తముత్తమవ్యాసమేకహస్తం తు కన్యసమ్ ।
 ద్వికరం మధ్యమం జ్ఞేయం పీఠవ్యాసం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౧౯౩
 పశ్చిమింశాజ్ఞులారభ్య ద్విద్వ్యజ్ఞుల నివర్ధనాత్ ।
 ఏకాశీత్యజ్ఞులాస్తం యత్పీఠవ్యాసః ప్రకీర్తితః ॥ ౧౯౪
 ఉపానబాహ్యే విస్తారః ఉత్తమస్సంప్రకీర్తితః ।
 జగతీబాహ్యవిస్తారః మధ్యమస్సంప్రకీర్తితః ॥ ౧౯౫
 కుముదాస్తే ప్రకతేవ్యం విస్తారమధమం స్తృతమ్ ।
 ప్రాసాదోక్తక్రమేణైవ మహాపీఠోదయం తు వా ॥ ౧౯౬
 మహాపీఠోదయం సప్త చత్వారింశద్విభాజితే ।
 పవతాంశం జగత్పుచ్చం సప్తాంశం కుముదోచ్చయమ్ ॥ ౧౯౭
 శివాంశం కమ్పమానం స్యాద్ద్విభాగం గళోదయమ్ ।
 కమ్పతుజ్గం శివాంశం స్యాత్తత్సమం త్వమ్బుజోదయమ్ ॥ ౧౯౮
 కపోతోచ్చం తు వేదాంశం ద్విభాగం ప్రస్తరోదరమ్ ।
 సాధాంశం కమ్పతుజ్గం స్యాత్సాధామలూదయమ్ ॥ ౧౯౯
 వేదాంశం కణికోత్సేధం ద్విగుణం తస్య విస్తరమ్ ।
 అథవా పీఠతుజ్గం తు పశ్చిభాగవిభాజితే ॥ ౨౦౦

ఏకాంశం వేదికోత్సేధమేకాంశం కుముదోదయమ్ |
 శివాంశం కణితుక్లస్నాదధాంశం పట్టికోదయమ్ || ౧౬౧
 ఏకాంశం కమలోత్సేధమధాంశం కణికోదయమ్ |
 ద్విగుణం తస్య విస్తారం సపాదాధికమేవ వా || ౧౬౨
 మహానస ప్రతిష్ఠాయాం వాస్తుహోమాదికే కృతే |
 కుమ్భమేకం ప్రతిష్ఠాప్య ధాన్యరాశిషు పూర్ణవత్ || ౧౬౩
 సమిధాజ్యం చరుం ప్రాగ్వజ్జహుయాన్తులవిద్యయా |
 తత్రస్థదేవతానాం తు తత్త్వన్యాసం సమాచరేత్ || ౧౬౪
 బ్రాహ్మణా భోజయేచ్ఛక్త్యా దద్యాచైవ తు దక్షిణామ్ |
 వేషణాద్యజ్జజాతాని యోశయిత్వాఽధివాసయేత్ || ౧౬౫
 తతః ప్రభాతసమయే ముహూర్తే శోభనే గురుః |
 అగ్నిమీడేతి మస్త్రేణ చుల్లిష్వగ్నిం నిధాపయేత్ || ౧౬౬
 పచేయుః ౨ పాచనాదీని హవీంషి పరిచారకాః |
 కుణ్డే చ నిత్యహోమాధాం స్థాపయేదగ్నిమగ్నిమామ్ || ౧౬౭
 ప్రాగుక్తేనైవ మస్త్రేణ పురస్తాన్మస్త్రీ పూర్ణకమ్ |
 న్యసేత్కుమ్భజలేనైవ క్రమాచ్ఛణ్డాదిదేవతాః || ౧౬౮
 ద్వారే చణ్డం ప్రచణ్డం చ షేత్రపాలం ఖగేశ్వరమ్ |
 ద్వారస్య దక్షిణే పాశ్వే గణానామపి నాయకం || ౧౬౯
 జుమ్భలం మాణిభద్రం చ శిబిం కుణ్డలమేవ చ |
 ద్వారస్య చోత్తరే పాశ్వే పాశ్వేష్వనృషు చ క్రమాత్ || ౧౭౦
 ప్రాసాదద్వారవద్ద్వారే లక్ష్మ్యాది పరికల్పనమ్ |
 చుల్యాశ్చ వామేతరయోధామాధమాధమా చ పృథ్వతః || ౧౭౧

౧ విధాతారం తథా ౨ దీఘ-చుల్యా ఉభయ పాశ్వ-యోః ।
 ధర్మాధర్మ-ద్వయం స్యస్యేత్పాత్రాణి ౩ సమలాన్యపి ॥ ౧౭౨
 శ్రీసూక్తేనామ్భసా ప్రోక్ష్య మజ్జశాన్యపి కారయేత్ ।
 గురవే దక్షిణాం దద్యాద్వజ్రమానో యథాబలమ్ ॥ ౧౭౩

పాకశాలాదికల్పనై ఫలమ్

యః కల్పయేద్ద్రాసవతీం భక్తిమాన్విష్ణుమన్దిరే ।
 స భుక్త్వా విపులాం భోగాం ప్రేత్య స్వగ-మవాప్నుయాత్ ॥ ౧౭౪
 ధాన్యాగారం ధనాగారం సారస్వతగృహం తథా ।
 తథా మజ్జనశాలా చ పుష్పపానీయమన్దిరమ్ ॥ ౧౭౫
 తామ్బూలకల్పనగృహం ౪ వాద్యస్థానం చతుర్ముఖ ।
 గి స్థానం చ యచ్చ ధామాజ్ఞం కల్పితం శిల్పవిత్రమైః ॥ ౧౭౬
 ఆచార్యో వాస్తువరోమాది శాస్త్రోక్తవిధిపూర్వకమ్ ।
 క్రియా కలాప మఖిలం ౬ కుర్యాత్పూర్వోక్తయా దిశా ॥ ౧౭౭
 ఆచార్య దక్షిణాదైవ దేయా విత్తానుసారతః ।
 వాపీకూపతటాకానాం ప్రతిష్ఠానే చికిషి-తే ॥ ౧౭౮
 తేషాం పశ్చిమదిగ్భాగే వేదిం కుర్యా- ౭ చ్చ పూర్వవత్ ।
 జలాధిదేవతం ౮ హృద్యమల్పకాయవినిమి-తమ్ ॥ ౧౭౯
 లోహజైః కలశేన్ద్రత్ర స్నాపయేద్దేశికోత్తమః ।
 మస్తే-వ-రుణదేవత్యైశ్శయనే శాయయేత్తతః ॥ ౧౮౦
 తమచ-యేన్ద్రహాకుమ్భే చతుష్పే-కత్ర వా పునః ।
 కుణ్డేషు జహురూన్ద్రస్తే-న్ద్రదేవత్యైఃపు-తాదిభిః ॥ ౧౮౧

౧ విధాతారం. ౨ దీపం చుల్యా. ౩ కమలాన్యపి. ౪ ఛేలాస్థానం.
 గి స్థానపద్యచ్చ. ౬ కుర్యాచ్ఛాస్త్రోక్త వత్కనా. ౭ చ్చతుష్కరామ్.
 ౮ హృద్యం కల్పనకాయ.

వారుణాని చ సూక్తాని దిక్షు పాఠ్యాని భూసురైః ।
 ప్రభాతే శోభనే లగ్నే ౧ శోభితే పూర్వా ౨ వజ్రతైః ॥ ౧౮౨
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా౭స్తే ధ్యాయేదమృతచారిభిః ।
 పూరితం తత్తటాకాదీన్ గురురేకాగ్రమానసః ॥ ౧౮౩
 మహాకుమ్భజలం తత్ర ౩ వారుణం చ వినిక్షిపేత్ ।
 మినాది జలయోసీంశ్చ లోహజం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ ౧౮౪
 గజ్జాదిసరితస్తత్ర మస్తే)రావాహయేజ్జలే ।
 భుక్తేషు బ్రాహ్మణేష్వఘ్నే స్తపితేషు యథావసు ॥ ౧౮౫
 దక్షిణా గురవే దేయా దశనిష్కావరా తతః ।
 కరోతి యస్తటాకాది ౪ ప్రతిష్ఠానం జలాశయే ॥
 స నిత్యం తృప్తస్సుచిరం లోకే వసతి వారుణే ॥ ౧౮౬

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం
 క్రియాపాదే లక్ష్యైదిపాణిగ్రహణ ౬ విమానాది ప్రతిష్ఠా
 విధినామ త్రింశో౭ధ్యాయః.

౧ శోభితే. ౨ వజ్రతై. ౩ వాక్.శాం. ౪ ప్రతిష్ఠానం విజ్ఞా. ౫
 తృప్తిరుచిరై. ౬ విమానముణ్ణప బలిసేత మహానసాది ప్రతిష్ఠావిధానం నామ.

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః.

ప్రభాదీనాం ప్రతిష్ఠా విధిః

శ్రీభగవాన్ —

- కాలాంతరే ప్రభాదీనాం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే ।
 జలాధివాసాద్యఖిలం కర్మ కృత్వా యథాపురమ్ ॥ ౧
 ధ్యానకాలే తు సంప్రాప్తే ధ్యాయే ౧ దేవం గురుస్త్వయమ్ ।
 జ్వాలామాలాసహస్రస్థానాం విద్యుత్పక్షాతనన్నిభమ్ ॥ ౨
 ప్రభాం ధ్యాత్వా స్మృతేత్ శాన్తి హోమాస్తే హోమసపిషా ।
 ప్రభాతే మూలమస్త్రేణ ప్రోక్షయేత్కుమ్భవారిణా ॥ ౩
 ముహూర్తే యోజయేచ్ఛాపి కారయేచ్ఛ మహోత్సవమ్ ।
 దక్షిణా గురవే దేయా యథావిధవ ౨ మానవః ॥ ౪
 ప్రభాయాం దేవదేవ్యాదీన్ యోజయేదుక్తవత్కనా ।
 ౩ స తు సాయుజ్యమాప్నోతి కామానపి యథేషితాన్ ॥ ౫
 ౪ వీరం సంస్థాప్య తత్రైవ స్య స్యోవ్యోగాననం గురుః ।
 హుత్వా మస్త్రేః క్రమాత్పరిస్థాపనే విధిరీదృశః ॥ ౬
 యోజయే ౫ చ్ఛాపి వీరాదిన్ తత్రస్థాం సమయే గురుః ।
 ఏవం వీరాదిదేవాధాన్ యః కల్పయతి మానవః ॥ ౭
 స ప్రతిష్ఠామవాప్నోతి పరత్రేహ చ శాశ్వతీమ్ ।

ఘంటా ప్రతిష్ఠా విధిః

- ఘట్టాం చ పఞ్చగవ్యేన స్నాపయిత్వా యథోద్దితైః ॥ ౮
 పఞ్చవారుణికైర్ముస్త్రేణఽపస్త్రేణ వేష్టయేత్ ।

౧ దేవమ్. ౨ మన్వితః. ౩ తత్సాయుజ్యమవా. ౪ వీరే స్థాప్యేతు. ౫ ద్యోగః.

స్థణ్ణితే శాలిభారం చ నిక్షిప్య తిలత్తులూకా ॥	౯
తదూర్ధ్వే నవవస్త్రం చ సదభిం న్యస్య తత్ర వే ।	
శాయయిత్వా చ తాం ఘట్టాం ఛాదయేన్నవవాససా ॥	౧౦
కుమ్భమేకం సమభ్యర్చ్య ౧ కుమ్భే వా స్థణ్ణితేఽపివా ।	
ఘట్టామస్త్రీణ జవలయాదాచాయన్సమిదాదిభిః ॥	౧౧
శోషణాదీని కాయాణి తాం యథోక్తం విచిన్తయేత్ ।	
శాన్తిహోమావసానే చ స్పృశేత్తాం హోమసంహితా ॥	౧౨
ప్రభాతే ౨ మస్త్రితోయేన తాముక్షేన్మస్త్ర పూర్వకమ్ ।	
ఏవం సుసంస్కృతాం ఘట్టాం ౩ చాలయేత్సవన్ కర్మసు ॥	౧౩
ఉద్భాటనే కవాటస్య ప్రస్తుతే పూజనే తథా ।	
ఆవాహనేఽర్ఘ్యేన్నవనె పుష్పే ధూపే చ దీపకే ॥	౧౪
నీరాజనే యవనికాసముద్ధారే నివేదనే ।	
హోమ భూతబలా కర్మణ్యుద్వాహే ౪ చలనం మణేః ॥	౧౫
౫ ఉత్సాదనం పిశాచాదేః ప్రీణనం చ హరేః పరమ్ ।	
సన్నిధానమమర్త్యానాం ఘట్టాయాశ్చలనాద్యవేత్ ॥	౧౬
అసంస్కృతాయాశ్చలనే గ్రామాదేశ్చలనం భవేత్ ।	
నిష్ఫలా చాపి పూజా స్యాత్పరస్య పరమాత్మనః ॥	౧౭
౬ (ఘట్టాం ప్రయచ్ఛేద్ధరయే జాయతే కీర్తిమాన్నరః) ।	
ఘట్టా సంస్కారవద్ధూపదీప ౭ పాత్రస్య సంస్కృతిః ॥	౧౮
భేర్యాదీనాం చ సంశుద్ధిః పశ్చగవైయః ప్రశస్యతే ।	
రథాదియానజాతస్య సంశుద్ధిరియమిష్యతే ॥	౧౯

౧ కుడ్డే వా. ౨ కుమ్భ. ౩ నాదయేత్. ౪ చాపికర్మణి. ౫ ఉచ్చాటనం. ౬ ఇదమధం క్వచిన్న. ౭ పాత్రాది.

మస్తేణ ప్రోక్షణాచ్ఛుద్ధిశ్చత్రాదీనా మపీష్యతే ।

సవనత్ర భోజయే ౧ ద్విపాక్ పుణ్యాహంచాపి ౨ కారయేత్ ॥ ౨౦

దక్షిణా చాపి గురవే దేయా విత్తానుసారతః ।

అక్షమాలా ప్రతిష్ఠా .

అక్షమాలాప్రతిష్ఠాంచ తద్భేదాంశ్చ యథాతథమ్ ॥ ౨౧

జపే ఫలం చ సకలమధునా కథ్యతేఽబ్జజ ।

సవనరత్నైశ్చ లోహేశ్చ స్ఫటికైస్త్రైవిధైరపి ॥ ౨౨

జలజైస్థలజైర్వాపి కారయేదక్షమాలికాః ।

అక్షాస్థిమాత్రా మణయశ్శ్రేష్ఠాన్స్వర్ణపకర్మణి ॥ ౨౩

ధాత్రీఫలాస్థిమాత్రాన్తు మధ్యమాః కమలాసన ।

బదరాస్థి ప్రమాణాన్తు కనిష్ఠా మణయః స్త్రుతాః ॥ ౨౪

అప్రోత్తర శతం సఙ్ఖ్యా మణీనాం శ్రేయసీ భవేత్ ।

తదధనసఙ్ఖ్యా కథితా మధ్యమా చరమా పునః ॥ ౨౫

సప్తవింశతినసఙ్ఖ్యా చ తైభ్యో వేదక్షమాలికా ।

స్వర్గావనగర్గదం రత్నం సౌవణ్యం విభవప్రదమ్ ॥ ౨౬

రాజతం కీర్తిధనదం తామ్రం శాన్తికరం భవేత్ ।

త్రాపుషేర్మణిభి ౩ జగవ్యం యత్రాంశ్చాపి వశం నయేత్ ॥ ౨౭

సీసాక్షమాలయా రక్షో వశే కుయాఽచ్చతుర్ముఖ ।

౪ పీడయేచ్చ తథా శత్రూన్ కాంస్యైస్సర్వాన్ వశం నయేత్ ॥

౫ (ఆయనైశ్చాపి భూతాని జాపకస్త్వవశం నయేత్) ।

స్ఫటికం మోక్షదం జప్తుస్సర్వదో ద్యుమణేర్మణిః ॥ ౨౮

ఇన్ద్రోర్మణిస్తైవ స్యాదక్షాన్స్వర్ణ ౬ జలజాఃపునః ।

- పుత్రదః పుత్రదీవస్సాస్వదిద్వాక్షిస్సవకామదః ॥ 3౦
- విభీతకాక్షరుద్రాక్ష నిర్భూతాశ్చాభిచారకాః ।
- బ్రహ్మవచనకాచుస్య కుశగ్రన్ధిః ప్రశస్యతే ॥ 3౧
- రాజ్యకామస్య పద్మాక్షైజ్జప్తుస్సిధ్యతి తద్ధృవమ్ ॥
- సితామౌఘాజాక్షమాలా తు ౧ జప్తుస్స (శ్రేయసప్రదా ॥ 3౨
- భుక్తిముక్తిప్రదా శఙ్ఖా ముక్తాముక్తిఫలప్రదా ।
- జలజైర్ముణిభిర్ముఖా జప్తురిత్థం ఫలప్రదా ॥ 33
- అశ్వాన్యథోక్తాః సంగృహ్య ౨ వృత్తాః దోషవివర్జితాః ।
- ప్రక్షాల్ప్య పంచభిగ్జైః పంచ వేదాన్తనిద్యయా ॥ 3౪
- ఆరోపయేద్దేమనూత్రే 3 ద్విగుణే త్రిగుణీకృతే ।
- సూత్రే వా రాజతే త్వామే ౪ శణకేశాదివర్జితే ॥ 3౫
- కాపానే వా యథాలాభం త్వాభితే పరిశోధితే ।
- పృష్ఠేన పృష్ఠభాగే చ ముఖసౌగే ముఖే న చ ॥ 3౬
- పరస్పరేణ సంబద్ధా మణయస్సప్తశాశ్వభాః ।
- సూత్రేణ వా సువర్జేన మధ్యే ౫ బద్ధే తథాన్తరమ్ ॥ 3౭
- ప్రోతసూత్రేషు తైః కల్ప్య మాలికా కటకాకృతిః ।
- మణిమన్యం ౬ తు బద్ధీయా న్మాలాగ్రనౌఢ మహత్తరమ్ ॥ 3౮
- మేరుసంజ్ఞా మణేస్తస్య ౭ భవేద్దక్షిణతో గతిః ।
- పుణ్యాహం వాచయిత్వా ౮ నై మాలాం స్థాప్య మ్బుజోదరే ॥ ౩౯
- విలిప్య కుంజుమాద్యైస్తామక్షమాలాం చతుర్ముఖా ।
- శాలిభారం చ నిక్షిప్య తిలతణ్డులనంయుతమ్ ॥ ౪౦

౧ సూత్రేని. ౨ విశుద్ధాన్దోషవర్జితాః. 3 ద్విగుణే త్రిగుణీ. ౪ శాణ. ౫ మధ్యే తు సాన్తరః ॥ ప్రోతా సూత్రేణ తాం. ౬ బద్ధీయాన్తహస్తం మ.....త్తరమ్. ౭ జపే.

- లిఖత్వా తత్ర చక్రాబ్జమాస్తీయః కుశవస్తుకమ్ |
తత్రాక్షమాలాం విన్యస్య ఛాదయేన్నవవాససా || ౪౧
- యజేత కుమ్భే తస్మన్త్రిం హేమవస్త్రాది సంయుతే |
హోమమేకత్ర కువీత కుణ్డే వా స్థణ్డలేఽపివా || ౪౨
- సమిచ్చరుఘ్నతైరప్టే శతం చ స్వస్వ విద్యయా |
ధ్యానేన శోషణాదీని కృత్వా ౧ స్వచ్చ యథాపురమ్ || ౪౩
- తస్మద్ధ్యే పురుషం ధ్యాయేద్బద్ధాజ్ఞలిమవస్థితమ్ |
చతుర్భుజం వశతోభం పరదాభయహస్తకమ్ || ౪౪
- అక్షమాలాం చ బిభ్రాణం శిఖాగ్రే కటకాకృతిమ్ |
శాన్తిహోమావసానే చ సంస్ప్ృశే దక్షమాలికామ్ || ౪౫
- ప్రాప్తే ముహూతే తత్త్వాని న్యసేత్సృష్టిక్రమాద్గురుః |
యా పరా వైష్ణవీ శక్తిరభిన్నా పరమాత్మనః || ౪౬
- తేజసాఽదిత్యసంజ్ఞాశాం ప్రాగ్వత్ స్మృత్వా హృదమ్ముజే |
ధ్యాయేత్తతో బ్రహ్మరథా దుద్గచ్ఛన్త్రిం శనైశ్శనైః || ౪౭
- ఆవాహ్య చాక్షమాలాయా ౨ మస్త్రేణ స్వేనమస్త్రీవిత్ |
మూలమస్త్రేణ కుమ్భస్థవారిణా ప్రోక్షయేద్గురుః || ౪౮
- సన్నిధిం చాక్షమాలాయాం యాచేత పరమాత్మనః |
సన్నిధత్రాం భవాసస్మిత్ భక్తానుగ్రహకామ్యయా || ౪౯
- జపాక్షమాలావలయే గాథామేనాం సముచ్చరత్ |
తత్రాక్షమాలాం బిభ్రాణం ధ్యాత్వా దేవం ౩ జనాదనమ్ || ౫౦
- ౪ శిష్యస్య యజమానస్య హస్తే దద్యాద్గురుస్వయమ్ |
ప్రణమ్య ప్రతిగృహ్ణీయాత్ శిరసా తాం సమాహితః || ౫౧

విద్యామివ యథావీత్తం దద్యాచ్చ గురుదక్షిణామ్ ।

తస్మిన్ ముహూర్తే తాం విద్యాం సజ్జవేదక్షమాలయా ॥ ౧౨

౧ ఆదా యమక్షమాలాయా మస్త్రం స్థాపితవాన్ గురుః ।

తమేవ మస్త్రం గణయేన్న ౨ యం కల్పన మాలయా ॥ ౧౩

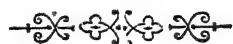
అప్రతిష్ఠాపితా యా చ తయా నైవాక్షమాలయా ।

జపం కువన్నరో మోహంక్తువన్నేన్న వాక్షు తే ఫలమ్ ॥ ౧౪

ఇతి శ్రీపాశ్చరాత్రే మహాోపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే ప్రభా ఘంటాక్షమాలా ప్రతిష్ఠావిధినామ

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః.

ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

॥ గృహాచారవిధిః ॥

॥ తత్ర లోహదావాదిభేదేన ఫలమ్. ॥

శ్రీభగవాన్ —

- గృహాచారస్థాపనం వక్ష్యే యథావత్కమలాసన |
 సావణీ రాజతీ వాఽపి ౧ ప్రతిమా స్వాద్విజన్మనామ్ || ౧
- ఆరకూటమయీ యద్వా యద్వా తామ్రమయీ భవేత్ |
 లోహజాః ప్రతిమాస్సర్వాస్సర్వా కామఫలప్రదాః || ౨
- ౨ శిలాబిమ్బం దారుబిమ్బం స్వగృహే నాచ్యయేద్బుధః |
 పిశాచాది వశీకారే ప్రతిమా చాయసీ మతా || ౩
- ఉచ్చాటనకరీ కాంస్యప్రతిమా కమలాసన |
 ౩ త్రిలోహజా శత్రుజయా సీసకోత్థాఽమయప్రదా || ౪
- ౪ రత్నజప్రతిమాస్సర్వాః స్సర్వాకామ ఫలప్రదాః |
 చంద్రాకాంతస్ఫటికజా సౌమ్యా ప్రతికృతిమతా || ౫
- ఆగ్నేయా మిత్రమణిజా అన్య్యా స్ఫటికజా ద్విధా |
 సాలగ్రామశిలా శ్వేతా సౌమ్యా ౫ సౌమ్యఫలప్రదా || ౬
- శ్రీకరీ వీతవణాః చ రక్తా కామప్రదా మతా |
 కృష్ణా పుష్టిప్రదా నిత్యం పిణ్డలా ౬ రోగదా సదా || ౭
- శిలాశ్చక్రసరిజ్జాతాస్సర్వా మోక్షఫలప్రదాః |
 మూర్తిభిర్గర్భితాస్సర్వా శ్శిలాశ్చక్ర సరిద్భవాః || ౮

౧ ప్రతిమా. ౨ శిలాబింబం ఇత్యేకం అధ్యక్షం కృచ్చిన్న. ౩ లోహజా శత్రువిజయా. ౪ రాజత. ౫ సర్వా. ౬ రోగదా.

ప్రాదుర్భావైశ్చ మీనాద్యేస్తథా దివ్యాయుధైరపి ।	
లాఙ్ఘితాః కౌస్తుభాద్యైశ్చ భూషణైః కమలాసన ॥	౯
అఙ్గితాః పూజనీయాశ్చ భుక్తిముక్తిఫలార్థభిః ।	
సర్వాస్సాన్వయమ్మువా జ్ఞేయాశ్చిలాశ్చక్రసరిద్భవాః ॥	౧౦
నిత్యం సన్నిధిరేతాసు పరస్య పరమాత్మనః ।	
స ప్రతిష్ఠా విధాతవ్యా స చైవాఽఽహహనాదికమ్ ॥	౧౧
సాలగ్రామశిలా యత్ర పూజ్యతే భగవన్మయైః ।	
తద్దేశే యోజనాదర్వాఙ్మతో నిర్వాణమశ్నుతే ॥	౧౨
ద్వారవత్యాశ్చిలాశ్చాపి సాలగ్రామశిలాసమాః ।	
ద్రుమజాతిప్రతికృతిస్సభాజ్యా కామనావశాత్ ॥	౧౩
ప్రతిమా చంద్రనమయీ పూజితా శ్రియమావహేత్ ।	
ప్రతిమా చాఽగరుమయీ భుక్తిముక్తిం ఫలప్రదా ॥	౧౪
దేవదారుమయం బిమ్బం సర్వదం భవనేఽర్చితమ్ ।	
బిల్వజా ప్రతిమా లక్ష్మీమతులామూవహేత్సదా ॥	౧౫
బ్రహ్మవర్చసకామేన బ్రహ్మవృక్షసముద్భవా ।	
శమీప్రతికృతిస్సర్వగ్యా నమేరుస్సుఖదాభవేత్ ॥	౧౬
అన్నాదికామైః ప్రతిమా పూజ్యోదుష్పరదారుజా ।	
అశ్వత్థనిర్మితా పూజ్యా రాజ్యకామేన ధామని ॥	౧౭
న్యగ్రోధనిర్మితం బిమ్బం ౨ సర్వత్ర భవనేఽర్చితమ్ ।	
స్లక్షణం జీవధనదం సర్వోపకరణావహమ్ ॥	౧౮
ప్రియఙ్గు నిర్మితం బిమ్బం శ్రీవశ్యం భవనేఽర్చితమ్ ।	
పుత్రదీపమయం పుత్రకారకం ముక్తిదం తథా ॥	౧౯

- మన్తాది సాధనే యుక్తాం సరలాచారాం సమర్పయేత్ |
తమాలజాతిప్రతిమా సర్వలోక సుఖావహా || ౨౦
- చూతజాఽరోగ్యదా పుత్ర ౧ విత్తజా బదరీకృతా |
౨ పనసప్రతిమా బ్రహ్మ బహుపుత్రా సమర్చితా || ౨౧
- క్షీరిణి ధనదా జ్ఞేయా సప్తలా దుఃఖనాశినీ |
ధనజం జాతిజం బిమ్బం ౩ స్పందజం సుఖకారణమ్ || ౨౨
- ర తిమిదం ధనజం బ్రహ్మ కదమ్బం జ్ఞానకారణమ్ |
కురవః పుష్టిఫలదస్తిలక స్సర్వకామదః || ౨౩
- మధూకస్సిద్ధిదశ్చాహురససశ్శ్రీకరస్సదా |
పుష్టిదో జమ్బువృక్షస్తు పున్నాగః పుష్టివర్ధనః || ౨౪
- గి రోగదో రాజవృక్షశ్చ ఖాదిరశ్చాక్షీనాశనః |
నిమ్బవృక్షప్రతికృతిర్వి ద్వేషణ కరీ మతా || ౨౫
- విభీతికా శల్మలీ చ కల్ప్యతే ౬ కమలాసన |
గజోత్పాటితగౌరాకర్ణ మూలకల్పితకౌతుకమ్ || ౨౬
- వైనాయకమభిప్రేతసకలాధా ప్రసాదకమ్ |
మాత్రాఙ్గులివశేనైవ గృహాచారామానకల్పనమ్ || ౨౭
- నాధికం హస్తమానాచ్చ న న్యూనం ద్వాదశాఙ్గులాత్ |
కౌతుకం భవనేఽభ్యర్చం శిలాదావాదిజం ధ్రువమ్ || ౨౮
- అఙ్గులైః ప్రతిమామానం వర్ణానాముచ్యతే క్రమాత్ |
హస్తమానమితాచారా స్యాద్భవనే పూర్వజన్మనః || ౨౯
- అఙ్గులైరేకవింశత్యా ప్రతిమా టసుధావతేః |

౧ వృద్ధిదా. ౨ పనస ప్రతిబింబం చ బహుపుత్రదమర్చితమ్. ౩ స్పృశక
నం. ౪ తిమిశం ధనదమ్. ౫ అరతేజాతి కరజోజాతి వృక్షశ్చ. ౬ కలహాయ సా.

విశామేకోనవింశత్యా ౧ ద్వాభ్యాం శూద్రస్య హీనయా ॥ 3౦

అథచిత్రం తదాభాసం భవనే భుక్తివధానమ్ ।

ద్వాదశాంజులమానాచా లోహజా పూర్వజన్తనః ॥ 3౧

నవాంజులా క్షత్రియస్య విశస్సప్తాంజులా మతా ।

పంచాంజులా చతుర్థస్య ప్రతిమా భవనే భవేత్ ॥ 3౨

ప్రతిమా యన్తయీ కృప్తా ప్రభావీతాది తన్తయమ్ ।

యద్వా సావణబిమ్బస్య రాజతం తామ్రమేవ వా ॥ 3౩

లోహేన చేచుత్తమేన ప్రతిమా నిమిత్తా భవేత్ ।

తదనన్తరలోహేన ప్రభావీతాది కల్పయేత్ ॥ 3౪

త్రిలోహజాయామచార్యాం సువణం వా ప్రభాదికమ్ ।

రత్నస్ఫటికజానాం తు ప్రతిమానాం ప్రభాదికమ్ ।

లోహజం స్మయ్యతే బ్రహ్మ రహస్యమిదమీరితమ్ ॥ 3౫

గృహే సంహారశయనమచార్యేన్నకదాచన ।

భగవన్మూర్తయన్తన్వన్యా స్సర్వాః పూజ్యా యథాతథమ్ ॥ 3౬

౨ శ్రీభూమి సహితం దేవం శ్రియా కేవలయాపి వా ।

సహితం పూజయే 3 నిత్యం భక్త్యా వద్యనికేతన ॥ 3౭

౪౨ గృహే పూజాస్థాననిర్దేశః ౪౩

పూజాస్థానం ౪ గృహస్యోక్తం మారుత్యాం దిశి నాన్యథా ।

అచార్యేద్భవనేష్వచారం యజమానో యథోదితామ్ ॥ 3౮

తత్ప్రతిష్ఠార్థమచార్యమభ్యర్థ్యాన్తగమయేద్భవమ్ ।

అంజనే వా నదీతీరే క్షేత్రే యద్వా సుపూజితే ॥ 3౯

వేదికాం పరితః కృప్తే హోమకుణ్డచతుష్టయే ।

౧ ప్రతిమా కమలాసన. ౨ శ్రియం భూమిం సమభ్యర్చ్య. 3 దుష్కృతి ముక్తికామో నికేతనే. ౪ గృహే చోక్తం నిర్వత్యాం.

- ఏకస్త్రి వా గురుః కుర్యాత్ప్రతిష్ఠా కర్మ పూర్వవత్ ॥ ౪౦
అఙ్కురానపర్యంత్యగ్రే జలే చైవాధివాసనమ్ ।
నయనోన్మీలనం చాఽపి కుర్యాత్పూర్వోక్తవత్త్వేన ॥ ౪౧
పాద్యమఘ్యం తథాచామం పఞ్చగవ్యం ౧ తథా దధి ।
౨ పయోమధుకషాయం చ ఉష్ణామ్భః ఫలవారి చ ॥ ౪౨
మార్జనామ్భోక్షతామ్భశ్చ రత్నామ్భో లోహవారి చ ।
గన్ధామ్భశ్చ యవామ్భశ్చ క్రమేణాఽనేన పద్మజ ॥ ౪౩
స్నాపయేచ్చ సృసూక్తేన తథేదం విష్ణురిత్యచా ।
స్నాపనం కారయేద్విద్వాక్ మన్తైః ప్రాగుక్తవత్త్వేనా ॥ ౪౪
శయనాదికమన్యచ్చ క్రియాజాతం యథాపురమ్ ।
మహాప్రతిష్ఠా విధివత్కర్మ కుర్యాద్గురుస్త్వయమ్ ॥ ౪౫
ప్రతిమాస్థాపనస్థానే రత్నన్యాసాది పూర్వకమ్ ।
ప్రాప్తే ముహూర్తే ప్రతిమాం స్థావరాం చేదభీష్ణితామ్ ॥ ౪౬
స్థానే తాం స్థాపయిత్వైవం కుర్యాత్ ౩ దావాహనాదికమ్ ।
౪ జ్జమా చేదభిమతా వేద్యా మావహనాదికమ్ ॥ ౪౭
కుర్యాత్తదను తాం స్థానే స్థాపయేద్విధిపూర్వకమ్ ।
చణ్డప్రచణ్డా వలజే క్షేత్రపాలం ఖగేశ్వరమ్ ॥ ౪౮
విఘ్నేశం వాస్తునాథం చ దుర్గాం చా తత్ర కల్పయేత్ ।
గుహం చ విష్వక్సేనం చ శఙ్ఖపద్మనిధి తథా ॥ ౪౯
ఆచార్యచోదితో భూమా పతిత్వా దణ్డవత్స్త్వయమ్ ।
యజమానః గృహార్థాయేత్తమభీష్ణితమశేషతః ॥ ౫౦
దాసోఽస్మి తవ దేవేశ సపుత్రగణబాన్ధవః ।

౧ ఘృతమ్. ౨ పయోమధుక్షేపనం చ. ౩ దాదహ. ౪ ఇదమధకం
కృచిన్న. ౫ ప్రార్థనాయిత మనీషి.

- సన్నిధత్స్వ గృహే యావదన్యవాయో మమాఽచ్యుత ॥ ౫౧
 పూజాం మయా యథాశక్తి విహితాం వికలామపి ।
- ౧ గృహీష్వా భగవత్ భక్తజనానుగ్రహ కామ్యయా । ౫౨
 యాచిత్యా దేవదేవేశ మిత్రమాచార్య సన్నిధౌ ।
 గురవే దక్షిణాం దద్యాద్యథావిభవవిస్తరమ్ ॥ ౫౩
 యథా చ తృప్తిరన్య స్యాత్ ఋత్విజామపి పూర్వవత్ ।
 బ్రాహ్మణా భోజయేచ్ఛక్త్యా తేభ్యో దద్యాచ్ఛ దక్షిణామ్ ॥ ౫౪
 స్థాపయిత్వాఽచరయేద్దేవం భక్తిమా భక్తవత్సలమ్ ।
 భక్త్యా భోగా నువిస్తీర్ణా ప్రేత్య నేహాభిజాయతే ॥ ౫౫
 భవనే స్థాపితో విష్ణుః పుష్టాతి కులమాత్మనః ।
 మన్దిరే తు జగత్సర్వం పుష్టాతి స్థాపితో హరిః ॥ ౫౬
 శ్రీవత్సకాస్తుభోష్టిషవనమాలా చతుష్టయమ్ ।
 ప్రధాన భూషణం విష్ణోః ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి ॥ ౫౭
 శ్రీవత్సం స్థాపయిత్వాగ్రే ౨ శాలిధారే సశాటకే ।
 నివేశ్య ప్రళయం ౩ సర్గం మహాకుమ్భం యజేద్గురుః ॥ ౫౮
 కుణ్డే శ్రీవత్సమస్త్రోణ సళినాకారకల్పితే ।
 జుహుయాత్సమిధా ౪ ఘోరచరుభిశ్శతమష్ట చ ॥ ౫౯
 వారాన్మయసెశ్చ ౫ తత్త్వాని శాంతిం హుత్వా స్మృశేచ్ఛ తమ్ ।
 సంప్రాప్త్య కుమ్భతోయేన ముహూర్తే హరివక్షసి ॥ ౬౦
 నివేశయేద్దక్షిణా చ దేయా నిష్కత్రయాఽవరా ।
 గురవే యజమానేన మనఃప్రీతివివర్ధనీ ॥ ౬౧

౧ భగవత్ గృహాణ భగవత్ మదను. ౨ శాలి తణ్ణుల శాటక. ౩ సర్వం
 ధ్యాత్వా. ౪ ధాజ్యేన. ౫ చత్వారి.

భగవతః అలంకార కల్పనే ఫలమ్

యో భూషయతి దేవేశం శ్రీవత్సప్రతికమణా ।
 సలక్ష్మీం లభతే నిత్యాముత్తమాం నాఽత్ర సంశయః ॥ ౬౨
 కాస్తుభం స్వేన మన్తేణ స్థాపయిత్వా యథాపురమ్ ।
 హరిమా కల్పయేత్తేన ముహూర్తే దేశికోత్తమః ॥ ౬౩
 యజమానశ్చ గురవే ప్రయచ్ఛేద్దక్షిణాం శుభామ్ ।
 యః కాస్తుభేన దేవేశం మణ్డయే ౧ దశ్మ తే శ్రియమ్ ॥ ౬౪
 వనమాలాం చ సౌవణీం నానారత్న ౨ పరిష్కృతామ్ ।
 స్థాపయిశ్వోక్తమాగేణ ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౬౫
 కణే ప్రలబ్ధయేద్విష్ణోస్సర్వసంస్కృతీం నృణామ్ ।
 దక్షిణాం గురవే దద్యాన్యజమానోఽపి పుష్కలామ్ ॥ ౬౬
 యశ్చ భూషయతి శ్రీశం మచుజో వనమాలయా ।
 సోఽశ్మ తే దుర్బభావో కామావో స నానావ స సంశయః ॥ ౬౭
 ప్రేత్య లోకా సువిపులా స్వర్గాదీ సోఽశ్మ తేఽక్షయా ॥
 శుద్ధజామ్బూనదమయం కిరీటం ౩ మణిభిశ్చితమ్ ॥ ౬౮
 ౪ చేతనా భక్తియుక్తేన యథార్హం మధువిద్యమః ।
 కలశేన్మత్తదశభిస్సాపయిత్వా స్వవిద్యయా ॥ ౬౯
 శాలిభా రేఘ విద్యస్య వేష్టయిత్వా చ వాససా ।
 అహతేన పునఃకుమ్భే యజేదావాహ్యా విద్యయా ॥ ౭౦
 జహలుయాచ్చ చతుర్దిక్షు విద్యయా చ స్వయా గురుః ।
 స్పృష్టా చ శాన్తిహోమాన్తే ప్రభాతే కుమ్భచారిణా ॥ ౭౧
 సంప్రాక్త్య స్వేన మన్తేణ దత్వా చ గురుదక్షిణామ్ ।

౧ త్వవిశేష. ౨ సచన్వితామ్. ౩ మణినిమితమ. ౪ బహునేహ కిముక్తేన.

- ప్రాప్తే ముహూర్తే దేవేశమూసీనం ౧ భూపవిష్టరే ॥ ౭౨
 స్నానయేద్రాజవద్దేవమారాధ్యా కల్పభూషణైః ।
 బ్రాహ్మణేషు చతుర్వేదా సధీయానేషు సవతః ॥ ౭౩
 నానావిధేషు వాద్యేషు చతుర్దిక్షు నదత్సు చ ।
 వంద్యుషు చ దేవేశం స్తోత్రైరుచ్చావదైభృశమ్ ॥ ౭౪
 స్తువత్సు భక్తిసమేషు శ్రీభూమిసహితం హరిమ్ ।
 ప్రస్తూయమానేష్వన్యేషు మజ్జలేషు సమస్తతః ॥ ౭౫
 కుణ్డేషు పురతో హుత్వా పూజావత్సమిదాదిభిః ।
 చతుర్దిక్షు చ ౨ తుద్వారే ఏకాగ్నేః కోణతః స్థితే ॥ ౭౬
 పఞ్చోపనిషద్యైః స్తోత్రైః కిరీటం దేవమూర్ధని ।
 ఆరోపయేయరాచాయాఽయః మూర్తిపాశ్చ విచక్షణాః ॥ ౭౭
 ముఖ్యేయః పుష్పవృష్టిం చ తూర్వాఘోషపురస్కరమ్ ।
 మృగ్ధాద్భిరుపచారైశ్చ గురుణాభ్యుచితం హరిమ్ ॥ ౭౮
 బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్వా సుఖాసీనం మహాసనే ।
 యానమారోవ్య హస్త్యాది శ్వేతచ్ఛత్ర విరాజితమ్ ॥ ౭౯
 వీజ్యమానం చ గౌరేణ చామరేణ సమస్తతః ।
 గ్రామం ప్రదక్షిణం సీత్యా మద్ధిరే వినివేశయేత్ ॥ ౮౦
 యః కిరీటేన ౩ దేవేశమాకల్పేన ప్రసాదయేత్ ।
 త్రయాణామపి లోకానామాధిపత్యం స విస్తతి ॥ ౮౧
 హారాదిభిర్నూపురా నేభూషణైస్తపనీయజైః ।
 త్కౌశితేగ్లఘోయేన ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ॥ ౮౨
 ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య హోమం చ సమిదాదిభిః ।
 ౪ స్పృష్ట్వా కల్పం జపేన్నస్త్రీం దేశికో ద్వాదశాక్షరమ్ ॥ ౮౩

ముహూర్తే భూషయేత్తేన దేవేశం విద్యయా తయా ।
యో భూషయతి దేవేశం సోఽపి కామాన్ సమత్సుతే ॥ ౮౪

పంచాయుధమాన ప్రతిష్ఠాది.

పంచాయుధానాం దివ్యానాం ప్రతిష్ఠా వక్ష్యతేఽధునా ।
చక్రస్య తావత్సవేషు ౧ ముఖ్యస్య కమలానన ॥ ౮౫
వక్ష్యతే స్థాపనం తస్య మానం రూపం చ ౨ యాదృశమ్ ।
విస్తృతం హస్తమానేన యద్వా సప్తదశాంగులమ్ ॥ ౮౬
అష్టాదశాంగులం యద్వా వింశత్యంగులమేవ వా ।
చతుర్దశాంగులం యద్వా షోడశద్వాదశాంగులమ్ ॥ ౮౭
మూలబిమ్బాననసమం సహస్రారం సముజ్వలమ్ ।
యద్వా శతారమథవా చతుర్వింశత్యరాన్వితమ్ ॥ ౮౮
ద్వాదశారమథాష్టారమథవా ౩ షడరం పరమ్ ।
సహస్రజ్వలమథవా షడ్జ్వలం నాభిమణ్డితమ్ ॥ ౮౯
౪ త్రిలోహ నిమిత్తం చక్రం నాలపీఠసమన్వితమ్ ।
కృత్వా కరణ్ణముకుటం బిభ్రాణం వా సుదశఃసమ్ ॥ ౯౦
చతుర్భుజధరం క్రుద్ధం భుకటీకుటిలాననమ్ ।
పురుషం ద్విభుజం యద్వా దక్షిణేనాపి తఃసమ్ ॥ ౯౧
స్పృశంతం కటిమన్యేన ఇతరాభ్యాం కృతాంజలిమ్ ।
ముఖ్యాభ్యాం తు కరాభ్యాం వై సుస్థితం పద్మవిష్టరే ॥ ౯౨
అధివాస్య జలే పూషణం స్థాపయిత్వా చ మణ్డిపే ।
శాయయిత్వా చ శయనే ఇప్త్యా కుమ్భే స్వవిద్యయా ॥ ౯౩
ధ్యాయన్సుకుషమత్యుగ్రం ద్విభుజం ౪ క్తవాససమ్ ।

రక్తదంష్ట్రాననం నాభౌ ౧ సంస్థితం గురురీదృశమ్ || ౯౪
 చతుర్దిక్షు చ కుణ్డేషు చక్రమస్త్రేణ మూర్తిపాః |
 జహుయుస్సమిధాఘారం చరుభిః కమలాసన || ౯౫
 ౨ కుణ్డేష్వేకత్ర పురతస్తారణాదీని పూర్వావత్ |
 అచయిత్వా తతశ్చక్రం ౩ శోషయేచ్ఛోషణాదిభిః || ౯౬
 స్ఫుప్త్వా తు శాన్తిహోమాన్తే నాభ్యాద్యవరువాక్ క్రమాత్ |
 ముహూర్తే కుమ్భతోయేన సిద్ధ్యేదాత్మీయ విద్యయా || ౯౭
 చతుర్ణామితరేషాం చ శఙ్ఖాదీనాం యథాపురమ్ |
 ౪ ప్రతిష్ఠాపనమాచార్యః స్వైమకస్త్రేరనుపూర్వాశః || ౯౮
 గురవే దక్షిణా దేయా దశనిష్కావరా తతః |
 పంచాయుధాని ౫ నిమాయ యః స్థాపయతి మానవః || ౯౯
 స విష్టపత్రయే ధీమాన్ స బిభేతి కుతశ్చన |
 ౬ భుక్త్వా చ భోగాన్ ౭ విస్తీర్ణాన్ మోదతే చ త్రివిష్టవే || ౧౦౦
 చణ్డాది ద్వారపాలానాం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే |
 జలాధివాసనం పూర్వం మట్టపే న్నవనం తథా || ౧౦౧
 శయ్యాయాం చాపి శయనం కుమ్భే చైకత్ర పూజనమ్ |
 హోమశ్చతుషు కుణ్డేషు కుణ్డే వేకత్ర పద్మజ || ౧౦౨
 తత్త్వన్యాసం తథాశాన్తిహోమాన్లస్పృశనం తథా |
 ప్రోక్షణం కుమ్భతోయేన విద్యయా చ స్వబీజయా || ౧౦౩
 గురవే దక్షిణా చాపి దేయా విత్తానుసారతః |
 చణ్డాదీన్ స్థాపయేన్మత్స్యక ౮ శ్చైత్రతస్సారూప్యమశ్నుతే || ౧౦౪

౧ సంస్థితం గురు. ౨ కుణ్డే వై తత్ర పురతః. ౩ శోధయే. ౪ ప్రతిష్ఠా
 స్థాన. ౫ దేవాయ. ౬ భుక్త్వా చ భోగాన్ విపులాన్. ౭ విమలాన్.
 ౮ శ్చైస్సాయుజ్య మవాప్నుయాత్.

॥ వైన తేయాది ప్రతిష్ఠా . ॥

వైనతేయప్రతిష్ఠాయాం విశేషో వక్ష్యతేఽధునా ।

ప్రాచ్యాం ౧ జుహ్వో బృహత్సమ్నా నత్యం ధ్యాయేద్ధరుస్తతః॥

దక్షిణస్యాం సువణ్కం తు సౌపణ్యా విద్యయా ౨ హువేత్ ।

ప్రతీచ్యాం గరుడం కుణ్డే ధ్యాయేద్ధోమో రథస్తరైః ॥ ౧౦౬

తాక్ష్యో ధ్యానముదీచీనే గాయత్ర్యా చ స్వయా హుతిః ।

పురస్తాదుపరిష్టా చ్చ శుభం ౩ కమయథాపురమ్ ॥ ౧౦౭

స్థావకో వైనతేయస్య లభ తే తత్సమీపతామ్ ।

ఆదిత్యస్య ప్రతిష్ఠా చ విభాతవ్యా యథాపురమ్ ॥ ౧౦౮

విశేషస్తూచ్యతే కశ్చిద్యథావదవధారయ ।

౪ ఆవాహనం స్వగాయత్ర్యా తయా కుణ్డేషు చాహుతిః ॥ ౧౦౯

బిభ్రాడిత్యనువాకేన సావిత్రియా స్థావనం తథా ।

సూర్యస్య మూలమస్త్రేణ కుమ్భతోయేన సేచనమ్ ॥ ౧౧౦

స్థావకస్తస్య తల్లోకే రాజతే ముక్తకించుః ।

బ్రహ్మదీనాం చ సవాసాం దేవతానాం యథాపురమ్ ॥ ౧౧౧

స్వాతస్త్రేయ పారతస్త్రేయ చ సైవమస్త్రేః స్థావనం భవేత్ ।

దుర్గా చ మాతరస్సప్త యాః కాశ్చిద్దేవతాస్త్రీయః ॥ ౧౧౨

ప్రతిష్ఠా తాసు లక్ష్మీవస్తస్త్రేస్సైస్సైస్సైవైశిష్యతే ।

॥ విష్వ క్షే నో త్పత్తి స్థావనాది . ॥

(బ్రహ్మ—

విష్వక్షేనస్య భగవత్ ఉత్పత్తిః గి కారణాత్కృతః ।

స్థావనం చ కథం తస్య కథ్యతాం యద్యనుగ్రహః ॥ ౧౧౩

౧ హువేద్బ్రహ్మ సామ్నా . ౨ గురుః . ౩ శిష్టం . ౪ ఆరాధనం .
గి కారణం తథా .

శ్రీభగవాన్—

దావారి కేషు సవేషు యశ్చణ్డః ప్రథమో భవేత్	
స దేవానురయోయుద్ధే బలీ దణ్డధరస్వయమ్	౧౧౪
జఘాన ద్వేత్యా దేవాథకమాత్మనాఽభి ప్రచోదితః	
తస్య తుష్టోహ మదశాం మత్స్వరూపసరూపతామ్	౧౧౫
ఐశ్వర్యం కుముదాదీనాం బలం చాఽప్రతివారితమ్	
విత్స్వ క్షేససమాఖ్యాం చ సవకసేనాధిపోచితామ్	౧౧౬
నైవేద్యస్య చతుర్థాంశం సవకస్యోపహృతస్య మే	
చణ్డస్య చ పదేత్యుగ్రమన్యం స్థాపితం వాసహమ్	౧౧౭
ఇత్థం బ్రహ్మ తదుత్పత్తిః స్థాప్యశ్చ మమ సన్నిధౌ	
స్థాపనం చ స్వమస్త్రేణ తస్యేష్టం యద్వదాత్మనః	౧౧౮
దక్షిణా గురవే దేయా స్థాపకస్య ఫలం తథా	
ప్రతికాయం చ భక్తానాం కృత్వా స్థాపనమాచరేత్	౧౧౯
స్వతంత్రం ౨ వాఽన్యతంత్రం వా యథాలాభం శిలాదిభిః	
కృతాఙ్జలిపుటం సామ్యం స్థితమాసీవమేవ వా	౧౨౦
యథావణం యథారూపం యథాచాశ్రమధర్మిణామ్	
యథావయోరూపధరం పద్మవీరే ప్రతిష్ఠితమ్	౧౨౧
కృతలక్షణసమ్పన్నం శిల్పిభిస్సువరీక్షితమ్	
యద్వా కర్మానురూపేణ ప్రతికాయం ప్రకల్పయేత్	౧౨౨
స్థాపయేదఙ్కురానాదావపయిత్యా శుభే దినే	
అయుగ్తాః పాలికాః కాయాశ్శరావఘటవజ్జితాః	౧౨౩
అధివాససమారభ్య పూర్వవత్కర్మపద్ధతిః	
ఉపచారస్తథా హోమః కుమ్భయాగశ్చ సేచనమ్	౧౨౪

- ప రేణ బ్రహ్మణా కాయం మస్తే శ్చాస్త్యేషు పూజితైః ।
 ౧ తోరణాదీన్యజేత్పూవం న వేదికలశాసపి ॥ ౧౨౫
- ముహూర్తే ప్రోక్షయేత్కుమ్భవారిణా దేశికోత్తమః ।
 స్వాతస్త్ర్యే మద్దిరం కల్ప్యం సింహదిజ్ఞాతిః షణ్ణతమ్ ॥ ౧౨౬
- దీక్షాగురోశ్చ ప్రతిమాం స్థాపయేత్తస్త్రీ సిద్ధయే ।
 దక్షిణా గురవే దేయా తపఃణీయాశ్చ భూసురాః ॥ ౧౨౭
- ఆవజ్ఞనీయం సవత్ర ధనైర్బ్రాహ్మణతోషణమ్ ।
 పుణ్యాహవాచనం విప్రైస్సాన్విధ్యాధ్యాయాభ్యయనం తథా ॥ ౧౨౮
- దక్షిణా చ గురో ౨ గుర్వీ యజమానధనోచితా ।
 ఏతైర్ముఖోద్దితైర్ముక్తం ౩ హీనమన్యేన దూష్యతి ॥ ౧౨౯
- స్థాపనం ప్రతికాయానాం బ్రహ్మన్నై వాఽత్ర సంశయః ।
 ప్రత్యహం ౪ చాచనం తేషాం ఉపచారైః పృథగ్విధైః ॥ ౧౩౦
- కర్తవ్యముత్సవం చాఽపి ధ్వజారోహణవర్జితమ్ ।
 న హోమో న బలిస్తీర్థం స్వాతస్త్ర్యే విధిరీశ్వరః ॥ ౧౩౧
- పారతస్త్ర్యే తు భక్తానా ముత్సవః కమలాసన ।
 దేవస్యోత్సవమధ్యే చ ప్రక్రాంతే వాఽథ గి నిమిత్తే ॥ ౧౩౨
- తస్మిన్ కాయేకృతే తస్మిన్ ప్రీయతే హి జనార్ధనః ।
 రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య సవస్య బ్రాహ్మణానాం గవామపి ॥ ౧౩౩
- జాయతే భూయసీ నమ్నదుత్సవే విహితే సతి ।
 ఇతి బ్రహ్మక్రియాస్స వాః కథితాః పృచ్ఛతస్తవ ॥ ౧౩౪
- దయయా పరయా భూయః కిమన్య వోఽతుమిచ్ఛసి ।

౧ తోరణాద్యైర్హుజేత్పూవం న వేదికలశాస్త్రకం. ౨ విప్ర. ౩ హీనమన్యేన. ౪ చాచయేధమాక్. ౫ నిశ్చితే.

శాస్త్రోపనిషత్ సంగ్రహః .

సంవత్సరః—

మహాపనిషదం శాస్త్రం చతుర్వేద సమన్వితమ్ ।
 సంక్షిప్త్య చ శతాధ్యాయాత్పద్యేన కపిలాచ్ఛ్రితం ॥ ౧౩౧
 తదేవ కణ్వస్సంక్షిప్త్య శ్రద్ధధానస్య తే మయా ।
 ద్వాత్రింశదధ్యాయయుతం ౧ శుభం వై సారవత్తరమ్ ॥ ౧౩౨
 ౨ పద్మాత్ శ్రుతమిదం శాస్త్రం తథా పద్మాహ్వయం మతమ్ ।
 ఇదం చ దేయం పరమం రహస్యమననూయవే ॥ ౧౩౩
 శ్రద్ధధానాయ భక్తాయ శుచయే దీక్షితాయ చ ।
 బ్రహ్మణాయ వ్రహ్మనాయ శ్రోత్రియాయ చ ధీమతే ॥
 యద్వా జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ న విద్యామరయే వదేత్ । ౧౩౪
 నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ శ్రీధరాయావ్యయాత్మనే ॥
 ఋగ్యజుస్సామరూపాయ శతరూపాయ విష్ణవే ॥ ౧౩౫

ఇతి శ్రీపాచ్చరాత్రే మహాపనిషది పాద్యసంహితాయాం

క్రియాపాదే సంవర్తప్రోక్తాయాం సంహితాయామ్

గృహోపనిషత్సాపనవిధిర్నామ

ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః.

క్రియాపాదస్సమాప్తః.

